Collegii Soc. Jesu *ADMODVM REVERENDI PATRIS* Monachii 1692.

ANTONII VIEIRA

E SOCIETATE JESU,

Regii in Lusitania Prædicatoris,

SERMONES SELECTISSIMI,

Fœcunditate Materiarum, Sublimitate, Subtilitate, & acumine Conceptuum admirabiles:

Idiomate Lusitanico conscripti & typis evulgati, Nunc in Cartusia Coloniensi latinitate donati.

Cum triplici Indice, Thematum, Locorum Sacræ Scripturæ, & rerum memorabilium.

PARS TERTIA.

COLONIÆ AGRIPPINÆ.

Sumptibus HERMANNI DEMEN M.DC.LXXXXII.

Cum Privilegio S. Cæsareæ Majestatis.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO ET AMPLISSIMO DOMINO

D. CONRADO KOCHHEN UBIO.

Percelebris & Antiquissimi Monasterii S. PANTALEONIS Intra Coloniam Ordinis S. BENEDICTI, Congregationis Bursfeldensis Abbati ac Prælato dignissimo, Fundi Domino in Süchtelen, &c.

Reverendissime, Amplissimeque Domine.

UM fortè fortunâ in peregrinam nuper inci dissemus aurifodinam, non contemnendum inde (quamvis non sine labore) eruimus thesaurum; neq; spernendas congregavimus divitias. Quas cùm publico magis, quàm cellarum secreto, utiles fore videremus: ne sceleris argui possemus apud Deum, etiam religioni nobis duximus, nobis privatim reservare, quod bono communi, quia fructuosum magis, etiam debitum videbatur. Unde quod laboriosè huculque comparatum, promptè & ultroneè, sine invidia commune jam facere cæpimus; idem de omni eo facturi, quod deinceps fossionem continuando colligemus. Est autem tale, ut non nisi sub patrocinio & pro-

 tectione

tectione fideli & validâ cum eo in publicum prodire consultum putaverimus, propter Zoilos & Momos, qui nullo magis, quàm dentem exacuere & alienis immittere delectantur. Ex Rev^m is igitur DD. Cathedralibus duos, & quidem Germanos Fratres, pro securitate maiore Hyperaspistes primis duabus eiusdem operis partibus, Dedicationis viâ procuravimus, memores istius Sap. *Frater qui adjuvatur à Fratre, &c.* Quibus nunc tertium simili medio associare non omninò otiosum putavimus: siquidem eodem Sap. teste: *Funiculus triplex difficile rumpitur.* Proinde duplici acti motivo Reverendissimam & Amplissimam Dominationem Tuam desuper requirere præsumpsimus: Primò tanquam Patronum, secundò velut bene affectum Mecœnatem, cui nostrum reciprocè testatum faceremus affectum, simulque solveremus debitum. Et quidem ad interpellandum pro Opusculi præsentis Patrocinio, Agalmatis, & vel maximè Cognominis nos induxit consideratio: de quibus obiter, & tantùm quod ad rem pertinet, tangere suadet libelli præsentis parvitas, ut appareat proportio. Initium fiat à cœlo, inde stellis Amplitudo Tua protegitur: ex utroque latere Rege & Reginâ, Leone & Aquilâ stipatur, media incedit armata & ornata Pedo Pastorali & Mitrâ, cognomento Natalitio KOCHHEN. Felicia sanè pro nobis omina! Quid enim à cuiuscunque demum Zoili dentibus sibi metuat, tam validâ, & sacrâ & profanâ præmunitus panopliâ? si enim Stellas invadere præsumat, iras & vindictas cœli metuat: si Aquilam irritet, ab unguibus & rostro sibi timeat: si Leonem adoriatur, dentes ipsius suis robustiores, suique dilacerationem formidet: quod si nec Mitram revereatur, Baculum attendat, qui vel ulcisci iniuriam, vel

vim

vim vi repellere possit: denique si adeò foret protervus & arrogans, ut nullâ horum habitâ ratione, ad rodendum seu mordendum dentem nihilominus admovere tentaret, meâ saltem opini[illegible]uto erit insipientior, si malit dentes fatigare aut deterere aridam nostrâ arrodendo pennam, quàm eosdem occupare & oblectare bene coctam discerpendo & masticando Gallinam, hoc facto tuti evademus.

Secundum nostrum motivum fuit, ut tanquam D. Mecœnati nostrum testaremur affectum, & exolveremus debitum; Mulierem istam imitati Evangelicam, quæ inventâ drachmâ, ad congratulandum sibi amicas convocavit & vicinas. Enim verò, quisnam, quæso, amicitiæ leges cum hac Cartusia sanctiùs colit quàm Reverendissima Dominatio Tua? Et quinam nobis propinquitate spirituali magis vicini quàm SS^mi. Patriarchæ Benedicti & respectivè quidem, ad S. Pantaleonem Amplissimæ Dignitatis Tuæ prudenti vigilantique regimini Pastorali commissi Alumni? Quibus, præter eam generalem, quam sub S. Benedicti regula arctam satis contrahimus spiritualem cognationem, hoc speciale accedit pro debito, quod voluntario reciproco fœdere ad meritorum communicationem teneamur constricti. Cùm igitur amicorum omnia oporteat esse communia, obligationi nos nostræ defuturos putavimus, nisi aliquam laboris nostri partem etiam Amplissimæ Dignitati Tuæ consecraremus, & eâ quâ par est devotione præsentaremus: quod nunc facimus; & est Libellus præsens quem coram cernis, cui Titulus: *Pars Tertia Sermonum R. Patris Antonij Vieira S. J. Regij in Lusitania Prædicatoris, ex Idiomate Lusitanico nunc primùm à nobis in Latinum translata*; quam eo quo offertur animo & af-

fectu dignantèr acceptari petimus, & vel oculis dignari, ut Tuam desuper pronunciare possis sententiam; & contra Zoilos & Momos G[illegible] Tibi propugnare digneris armis. E cœlo Stellis, & Aquilis; in terra Leonibus & Baculis: & si nec sacra timeatur Tiara, ex Cocta Gallina fiat offa, quâ illis obstruantur ora, quod fortè efficacissimum. Interim dum nos sic tuti obligationis nostræ satagere conamur, in favorem, gratiam & affectum sæpefatæ Amplissimæ Dignitatis Tuæ recipi mereamur; Ipsaque vivat, valeatque pro voto, quod optamus animitùs.

Reverendissimæ Amplissimæque Dignitatis Tuæ

Humiles Devotique Clientes

Datum Coloniæ in Carthusia
13. Augusti 1661.

Fr. JOANNES GRUTER.
&
Fr. GODEFRIDUS HERDING.
Cartusiæ Coloniensis Alumni.

AD LECTOREM BENEVOLUM.

Ecce Lector Benevole, Tertiam inchoati à nobis Operis partem, quam Divinâ nos adjuvante & comitante gratiâ primis duabus jam typis evulgatis, similiter impreßam juris communis facimus. Quæ cùm in omnibus dictis jam partibus duabus respondeat, hîc aliud præfari nequivimus, quàm quod ibi præfati sumus, quod & hîc repetitum tibiq́ue recommendatum cupimus. Errata typographica, quæ in revisione occurrerunt oculis, in speciali syllabo annotata adjunximus. Eo accepta & evolve & utere animo & scopo, quo tibi offeruntur, nostramque quantulamcunque opellam æqui bonique consule, & vale in Domino.

CENSURA R. P. Doctoris Fr. Emmanuelis De Gratia, Ordinis B. Virginis de Monte Carmelo, Qualificatoris S. Officii.

Tertiam hanc Reverendi Patris ANTONII VIEIRA Societatis JESU Sermonum Partem, competenti Qualificatoris officio, tantique Authoris scriptis debitâ attentione revidi. Nihil in eis, aut Sanctæ fidei nostræ offensivum, aut bonis contrarium moribus reperi: imò tam singulare opus illud deprehendi; ut non nisi aliud Authoris ejusdem ipsum adæquare queat. Ita ut congruentissimè illud ipsi elogium quadret: *Sola tua tuis æquare opera possunt.* Omni acceptione dignissimum est: omnibus enim utilissima sanè, tam pro morum reformatione, quàm Gubernaculi politici directione documenta suppeditat. Neque subtilitates & acumina, quibus

quibus suos probat Conceptus; neque anagogiæ & allegoriæ, quas suis immiscet Discursibus, doctè & attentè discussa vel minimùm possunt movere scrupulum. Tam quippe eruditè & luculenter difficiliora puncta & loca, sublimissimosque suos elucidat Conceptus; ut palam se omnium modernorum Prædicatorum Solem facilè demonstret. Nam si radiis solaribus excellentiâ singulari debetur subtilitas maxima & claritas: in hoc opere subtile adeò est copulatum cum claro; ut nullâ censurâ, sed eodem dignum sit applausu; quem reliqua maximi hujus Prædicatoris Opera semper retulerunt à cunctis. In Carmelo Ulyssipponensi 15. Februarii 1683.

Fr. Emmanuel de Gratia.

CENSURA R. P. Fr. Emmanuelis de S. Iacobo, Seraphici Ordinis S. Francisci, Qualificatoris S. Officii.

Illustrissime Domine.

LIBRUM istum Sermonum Reverendi P. VIEIRA Soc. JESU Celsitudinis Tuæ Prædicatoris vidi. Opus inscriptum, Tertia Pars; est autem tam Prima, ut videatur sine Prima, nec habere posse Secundam. Quindecim continet Sermones, in quibus subtile copulatur claro; elegantia naturalibus maximè, materiæq; Sermonis appropriatis consociatur verbis. Porrò omnes Sermones ejus applausu magis, quàm Censurâ sunt digni: fama etenim rei, & res famæ respondet; cùm de eruditione ipsius maxima, ingenio stupendo & spiritu nemini dubitare fas sit. Disputat, commentatur, interpretatur, comprehendit, prædicat & docet Theologias profundissimas, idiomate luculentissimo; Scripturas vel maximè mysticas & mysteriosas in sensu magis literali; ex vocibus suis formans Conceptus, & ex Conceptibus suis voces; instruendo & dirigendo intellectus, & movendo & attrahendo affectus: in quo maximam eloquentiæ vim Athenienses constituebant. Prædicatoris hujus per omnia Regii Discursus ab Extraneis fuêre accepti, & æqualiter à Conterraneis judicati: quod maximum ipsorum est elogium. Cùmq; hi Libri nihil contineant, quod sanctæ fidei nostræ, bonisve moribus præjudicet, petitâ ab Illustrissima Dominatione tuâ pro impressione licentiâ sunt dignissimi. In Conventu S. Francisci Civitatis Ulyssipponensis. 23. Februarii 1683.

Fr. Emmanuel de S. Iacobo.

CENSURA

CENSURA ILLUSTRISSIMI ET REVERENDISSIMI DOMINI ARCHIEPISCOPI DE BAHIA.

SERENISSIME.

Andat mihi Celsitudo Tua videre Librum, cui Titulus: Tertia Pars Sermonum R. P. Antonii Vieira S. J. *tam digni Celsitudinis Tuæ Prædicatoris, ut in throno Sapientiæ tanquam Prædicatorum omnium vertex collocari mereatur. Ego Celsitudinis Tuæ imperio, ut par est, obediens, condignâ Fidei habitâ ratione Librum vidi, æqualique gaudio Sermones legi. Prima desuper formata opinio est; quod licèt Liber Tituli inscriptione careret, Sermones illum ex opere Authoris prodituri forent: omnia quippe singularis ingenii hujus opera eousque sunt singularia, ut extra omne dubium, nulla ipsis assimilari aliquatenus possint alia: & solum judicium quod illis dedit esse, etiam æstimare valoremque designare sciat; non verò meum, quod rude & simplex materiam tantùm suspicit cum admiratione, omnique scrupulo caret pro Censura. Hunc verò adeò debitum respectum illi meritò etiam contribuit fortuna: nam in Sermonibus* P. Antonii Vieira, *omnes quod admirarentur, habuerunt, nullus quod carperet unquam invenit: Prædicator extitit difficultatum omnium victor, quod præsumptuosi admirentur sapientes, neque rudes dedignentur insipientes. Doctrina sana est, solida & suis sic absoluta numeris; immò Politica sic attemperata spiritui, ut æquali securitate clavum moderetur regiminis, viamque æternæ dirigat salutis. Scripturas sacras, juxta sensum mentemque SS. PP. & Expositorum sic propriè fideliterque exenterat, rigorem literæ, similitudines allegoriæ, doctrinam moralem seu tropologiæ sic explicat & ordinat; ut in literali nec syllabâ quidem discrepet; in allegorico significatum propriè attingat: & in morali reformationem evincat. Et quod amplius est, cùm omnes Prædicatores suos ex Scripturis, pro suis Sermonibus conficiant Conceptus; hic Prædicator pro suis Sermonibus confecisse videtur Scripturas. Difficiliora intellectu Theologiæ loca tam clarè elucidat, ut subtilitatem quà excutiuntur in subselliis, claritati unierit, quâ practicanda docentur in pulpitis. Quæ ut Auditores penetrent, sufficit intrare Auditores, ut egrediantur Theologi. Conceptuum ipsius excellentia & subtilitas Authoris ingenio ex æquo respondent; tamque naturalia adducit assumpta; ut nec ad exaggeranda ea ars studuisse, neque ad accommodanda studium ullatenus se*

 fati-

fatigasse videatur. Stylus tam serius, gravis & aulicus, ut quasi pro aula natum Prædicatorem referat. Verba sic Conceptus exprimentia, ut in idiomate nostro proprio, alii tam propriè exprimi nequeant: in tantum, ut si quid in Sermonibus ipsius inusitatum inveniatur, sufficiat tanquam pro lege, ut suum, esse cognoscatur. In omnibus tam nervosè persuadet, tam suaviter influit in animos; ut nec ad persuadendum efficacioribus rationibus & argumentis componi, nec ad influendum eloquentia fœcundiore ornari possint. Denique totum est tanquam suum; & in hoc solùm dicitur totum. Ex quo approbatio mea tantùm affectûs poterit esse demonstratio, cùm eò pertingere nequeat, ut personæ authoritatem & gloriam conciliet: In applausu quippe generali, quo ubique terrarum nominis ipsius fama celebratur, quocunque notitia ipsius pervenit, maximam sortitur venerationem, tam veritatis securam; ut pro illo fidei articuli sint exaggerationes, quæ pro aliis sunt lenocinia assentationis. Non solùm nihil continet, quod Regium Celsitudinis Tuæ servitium vel in minimo offendat, sed nescio quo pacto servorum quispiam majus in hac materia, Principi suo posset præstare obsequium, quàm scriptis suis sic nobilitare nationem, cujus Celsitudo Tua Princeps & Dominus est. Et proinde opinione meâ, Licentia, quæ ad imprimendos hosce Sermones à Celsitudine Tua petitur, eidem concedenda videtur ex justitia, quæ petitur pro gratia: ut non tantùm præli beneficio, cùm jam literis aureis insculpi nequeant duritiæ adamantis, nec soliditati æris, immortales futurorum inhæreant memoriis; verùm etiam ut præsentes, qui feliciter audire meruerunt, nunc fruantur tunc desideratis; & nunc viventes legendi facultate destituti, fruantur iis, quæ tunc desiderare potuissent. Hoc meum desuper est judicium. Celsitudo tua fieri mandabit, quod optimum factu sibi fuerit visum. Ex Conventu S. Francisci Vlyssippone 9. Martii 1683.

Fr. JOANNES DE MATRE DEI.

LICENTIA

LICENTIA R. P. PROVINCIALIS.

EGo Antonius de Oliveyra S. J. Provinciæ Brasiliensis Provincialis, ex speciali commissione mihi facta à Revmo. P. Joanne Paulo Oliva Præposito Generale, concedo licentiam imprimendi hunc librum, cui Titulus, *Pars Tertia Sermonum P. Antonii Vieira*, ejusdem Societatis in Provincia Brasiliensi, Prædicatoris Majestatis suæ, per doctos ejusdem Societatis Religiosos revisum & approbatum. In cujus rei fidem hasce literas patentes manu meâ subscriptas, & Officii mei Sigillo munitas dedi Bahiæ 20. Julii 1682.

Antonius de Olyveira.

APPROBATIONES RR. PP. PRÆDICATORUM.

NOn sine voluptate legimus Tomum Tertium Sermonum verè aureorum Admodum Reverendi Patris Antonii Vieira *Societatis IESV quos, sicut & reliquos Primo Secundoquè Tomis comprehensos, Lusitanico idiomate conscriptos, Latinitate donârunt, non sine ingenti laborum impendio Venerabiles Patres*, Fr. Joannes Grüter & Fr. Godefridus Herdingh *Cartusiæ Coloniensis Alumni : Quia ergo memorati Sermones nec in minimo Fidem lædunt, aut bonos mores offendunt, & sint Authoris sapientissimi, quem viri graves, ob rarum eloquentiæ flumen nunc Pulpiti Oraculum, mox omnium Concionatorum Principem. nunc modernorum Prædicatorum Solem, mox Prædicatorem per omnia Regium, & tandem Prædicatorum Verticem appellant, idcirco judicamus illos prælo dignissimos. Coloniæ* 1691. 7. *Augusti.*

Fr. Adrianus Schönen Ord Præd. SS. Theolog Magister.
Fr. Petrus Dietzinger Ord. Præd. SS Theol. Doctor.

PErmitto ut & hic Tertius Tomus aureorum Sermonum, ab Adm. R. P. *Antonio Vieira* Soc. JEsu Regio Concionatore primò in vernacula Lusitanica compositorum, deinde in Latinitatem translatorum studio & labore RR. PP *Ioannis Grüter & Godefridi Herdingh* Cartusiæ Coloniensis Alumnorum, typo mandetur. Datum Coloniæ 7. Augusti 1691.

Fr. Leonardus Messen Ord Præd. SS. Theol. Magister & Inquisitor Apostol.

Licentia & Extractus Litterarum

Reverendissimi Patris D. INNOCENTII LE MAISSON, Prioris Cartusiæ, nec non Sacri Ordinis Cartusiensis Generalis.

Venerabiles in Christo Patres.

STatim atque primam Epistolam vestram recepi, responsum dedi simul & consensum ad postulata vestra executioni mandanda, scilicet quoad impressionem Sermonum Admodum Reverendi P. *Antonii Vieira* Societatis JESU, à vobis latinitate donatorum ex Idiomate Lusitanico, servatis tamen de jure & statutis servandis: per me ergo non stabit quin labor vester utilis sit, & publicè appareat, ad Dei honorem & proximi ædificationem quod valde aveo, & omnia faustissima vobis apprecor. Bene valete. Cartusiæ hac 29. Martii 1690.

Vester in Christo Confrater
Fr. INNOCENTIUS
Prior Cartusiæ.

Licentia Venerandorum PP. Visitatorum

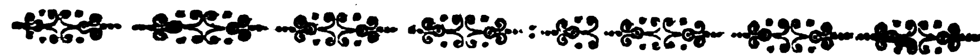
Sacri Ordinis Cartusiensis in Provincia Rheni.

NOs infrascripti concedimus licentiam, Sermones Admodum Reverendi P. *Antonii Vieira* Societatis JESU ex idiomate Lusitanico à duobus PP. Cartusiæ Coloniensis in Latinum translatos, & à RR. PP. Prædicatoribus revisos & approbatos ad boni publici emolumentum typis mandari. Mertzlich supra Treverim 27. Octobris 1690.

Fr. MARTINUS SCHUE
Prior Cartusiæ Trevirensis,
ac Provinciæ Rheni Visitator.

Fr. JODOCUS SCHWAB.
Prior Cartusiæ Moguntinæ,
ac Provinciæ Rheni Convisitator.

INDEX

INDEX
SERMONUM ET THEMATUM
Qui in hac Tertia Parte continentur.

SERMO
De
SANCTISSIMO SACRAMENTO

Habitus Ulyssippone in Conventu regio, de Esperansa, sive de Spe, Anno 1669.

Hic est Panis, qui de cœlo descendit. Joan. 6.

§. I.

ECce, quàm hodiè satisfactum est fidei! Ecce, quàm hodie satisfactum est charitati! soli spei nec satisfactum esse, nec satisfieri posse videtur. Fidei satisfactum est; quia sublimatam se videt, ad credendam altissimi, profundissimi & abditissimi Mysterij veritatem: *Caro mea verè est cibus.* Charitati satisfactum est; quia arctissimo affectuosissimæ, amorosissimæ, intimæque unionis mutuæ vinculo se Deo videt illigatam: *In me manet, & ego in illo.* Soli Spei in hoc divinissimo Sacramento, nec satisfactum esse, nec satisfieri posse videtur; negatur enim illi quod desiderat; absconditur illi, ad quod suspirat; subducitur illi, quod sequitur: denique eodem præsente ipsi subtrahitur, quod sperat. Deus ibi adest pro fide; adest ibidem pro charitate: Spei tantummodò ibidem deesse videtur. Adest ibidem pro fide; objectum enim fidei est Deus creditus. Adest ibidem pro charitate; objectum enim charitatis Deus est amatus. Soli Spei ibi videtur deesse; objectum enim spei, Deus est visus, attestante S. Paulo. Deum invisibilem, credere potest fides, Deum invisibilem amplecti potest charitas: Deo invisibili nec frui

(Margin notes: Joan. 6. v. 56. — Ibid. 57)

frui nec gaudere spes potest. Porrò si objectum spei, Deus est visus: essentia verò Sacramenti, Deus est, nec visus, nec visibilis; idcirco enim Sacramentum dicitur: quo pacto, quæso, spei satisfiet hac denegatione, illâ satisfiet abscon sione, illo denique impossibili spes contenta quiescet? si spes firma sit, si constans, si magnanimis & anxia existat, ita protinus se res habet: si verò spei foret satisfactum; si contenta quiesceret, spes non esset spes. Profectò, Domine, non usque adeò obliviosa tibi est indoles, aut cor tam parum humanum, quin illud sibi devinciant desideria, invitent angores, penetrent gemitus, suspiria emolliant & affectus. Proinde si ista est essentia continuumque exercitium spei, quomodo illius, in hocce mysterio, tua adeò oblita videtur providentia, ut nonnisi exercenda novis afflictionibus desideria, martyriumque addendum angoribus, in Sacramento adesse videaris!

Ad satisfaciendum hisce querimoniis, hodierni discursus materia deserviet: ut nomen, loci & circumstantia, celebritati novitatem addat diei. Spes querula excellentiæ videbit extrema, quæ Deo debet in Sacramento: nosque sine querela videbimus Sacramenti, posito quod fidei vocetur mysterium, quod majora contineat spei mysteria. Ave Maria.

§. II.

Hic est panis, qui de cælo descendit. Joann. 6. v. 59.

QUare hic panis de cœlo descendit? ad exercendam tantùm fidem? ad augendam tantùm charitatem? Non: descendisse tantùm dico, ad Spei satisfaciendum. Attendite. Quærunt Theologi, utrum spes detur in cælo: omnesque concorditèr cum S. Thoma eam in cælo, & inferno dari negant. Ratio est; quia Bonum, objectum spei duas habere debet conditiones: scilicet esse possibile & futurum. Possibile: impossibilis enim nullum est desiderium. Futurum, quia præsens non speratur. Quia verò summum bonum, quod supernaturalis spei est objectum, in inferno non est possibile, nec in cœlo est futurum: hinc neque in cœlo, neque in inferno spei locus esse potest. Anima ad cœlum pergens salvatur: ad infernum pergens damnatur: Spes verò nec in cœlo, nec in inferno locum invenit. In cœlo; per claram Dei visionem: in inferno, per visionis ejusdem desperationem perit. Idem Spei evenit cum anima, quod Moysi cum

pro-

promissionis terra, & prudentibus Virginibus cum sociabus. Moyses Israëlitas ad terram promissionis deduxit, ipsemet introire non permissus: prudentes Virgines cœlum sunt ingressæ, sociabus, quanquam ad januam usque progressis, exclusis. Fidissima animæ socia, est Spes: nihilominus ea animæ est felicitas, eaque spei fortuna, ut reseratâ animæ cœli januâ, spei claudatur: animâ intromisâ, hæc foris maneat exclusa. Et quoniam spei ascendere, cœlumque intrare non licet; quidnam huic consolandæ fecit Deus? descendit, egressus è cœlo sub accidentibus panis: *Hic est panis, qui de cœlo descendit*: ut spes illo ab intra frui nequiens, eodem frueretur ab extra.

Ezechieli Prophetæ in spiritu, è Babylone, ubi attinebatur captivus, in Jerusalem rapto, ad templum Angelus ostendit sanctuarium januâ clausâ, dicens extra illam sic clausam assessurum Principem mensæ, ad comedendum panem coram Domino: *Et convertit me ad portam sanctuarii, & erat clausa: & dixit Dominus ad me: porta hæc clausa erit: Princeps ipse sedebit in ea, ut comedat panem coram Domino.* Hic nunc adsunt Expositores Sacri, ad ænigma illud declarandum dicentes, sanctuarium esse cœlum, Principem Christum, & consequentèr mensam, Altare: Panem Sanctissimum Sacramentum. Quod omni difficultate caret. Verùm, si Sanctuarium est cœlum, & Princeps, cœli Princeps, & Panis, panis cœlestis; quare porta cœli est clausa, diciturque semper fore clausam, Princepsque nec non mensa extra portam, & non intra ostenditur? majore profectò circumstantiarum proprietate depingi nequiret, quod probatum imus. Divinissimi Sacramenti mensa, cui gloriæ Princeps realitèr assistit, hominibus non in patria, sed spe constitutis fuit apparata: porrò quia Spei ingressus in cœlum interius negatur: foris ad portam mensa adornatur. Christus amorosè adeò cum spe se gessit, ut, quia ab introitu cœli, ad assidendum Beatitudinis mensæ arcebatur, mensam aliam instruxerit: aliamque extra cœlum Beatitudinem adinvenerit, quâ spes sola fruendo gauderet. David audiatur.

Ezech. 44. v. 1. & 3.

Psal. 33. David fideles omnes ad mensam panum propositionis legis gratiæ invitat (prout eodem loco PP. Græci notant) inquiens ita: *Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus*: Non dicit: gustate & videte, quoniam suavis est panis, sed: *Gustate & videte, quoniam*

Psalm. 33. v. 9.

suavis est Dominus; Dominus enim panis est, qui illic comeditur. Quibus dictis, Propheta mox exclamat: *Beatus vir, qui sperat in eo!* In hac exclamatione, & hac consequentia considero. Supposito, quod David ad gustandum Deum in Sacramento, ejusdemque percipiendam in eo suavitatem invitet: *Gustate & videte quoniam suavis est Dominus*: inferendo exclamare debuisse videtur: O Beati qui illum manducant: & non, Beati qui in eo sperant: *Beatus vir qui sperat in eo!* In Beatitudine cœlesti, quæ in Dei visione consistit, Beati sunt videntes: ergò similiter, in Beatitudine terrestri, quæ in gustu manducationeque Dei consistit, beati sunt manducantes & gustantes. Sic est. Ut quid igitur David non dicit hîc; Beati manducantes & gustantes, sed, sperantes? Quia Prophetæ intentio erat non solùm mysterium revelare: verùm etiam motivum declarare. In primis verbis: *Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus*, revelavit mysterium, quod erat Sacramentum: in secundis: *Beatus vir qui sperat in eo*, declaravit motivum, quod erat spes. Nec sine ratione exclamavit David, magis admiratus motivum quàm mysterium; non enim excessus majore admiratione dignus dari potest, quàm cùm Deus universalem pro omnium virtutum præmio creaverit beatitudinem, particularem aliam Spei adornârit. Pro omnibus reliquis Virtutibus Beatitudinem unam in cœlo; pro Spe alteram fecerit in terra. Pro omnibus una est beatitudo in cœlo, quæ consistit in Deo viso; pro Spe altera, quæ in Deo gustato & comesto consistit. Pro omnibus una beatitudo futura: pro Spe altera præsens. Pro omnibus una beatitudo, quâ gaudetur sine spe: pro Spe altera, quâ soli gaudent & fruuntur sperantes: *Beatus vir qui sperat in eo.*

Ibidem

§. III.

VErùm enim verò, ad quid Davidis vaticiniis, Ezechielisque visionibus immoror? cùm ipsum SS. Sacramenti institutorem & authorem Dominum præsentem habeam testem? Cap. 12. S. Lucæ. Christus certos servos suos nominat beatos: *Beati sunt servi illi.* Et quasi beatitudo promissa foret incredibilis, eandem juramento confirmat, dicens: *Amen dico vobis, quod præcinget se & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.* Inquirendum nunc est, qualis illa sit mensa: qualisve beatitudo sit ista. Interpretes communiter Christum de mensa beatitudineq; cœle-

Luc. 12. v. 38.

Ibid. 37

cœlesti locutum exponunt. Hæc verò opinio ipsis textûs verbis valide impugnatur: *Præcinget se, & transiens ministrabit illis.* Deus in convivio Gloriæ, effusissima immensitatis suæ largitate sese Beatis communicat; proinde de hoc convivio verificari non potest, quod Deus cinctus stringatur; *præcinget se.* Præterea Gloriæ convivium perennat; in omnem enim durat & durabit æternitatem: ergo transiens transitoriumque indigitari nequit: *& transiens ministrabit illis.* Quodnam igitur convivium illud, in quo Deus non permanenter, sed transeunter, non diffusâ, sed contractâ & cinctâ magnificentiæ suæ immensitate sese communicat? S. Augustinus, tanquam aquila, visûs præpollens acumine; SS. Sacramenti convivium esse affirmat: *Quid nobis ministravit; nisi quod hodie manducamus & bibimus?*

Expositionem istam, S. Augustini esse sufficiebat, ut venerabundi eam amplecteremur: quia verò est singularis, neque probata à Sancto, ego probationem illius assumo; nec proprietate solùm: sed ipsa etiam ejusdem institutione mysterii illam demonstrabo. Quid ait textus? *præcinget se.* Quod Christus ante Sacramenti institutionem egit: *præcinxit se.* Quid textus ulterius innuit? Quod in propria illud administrabit persona: *ministrabit illis*: quod Christus in Cœna egit: *fregit, deditque Discipulis suis.* Quid ultra? quod transiens id faciet: *transiens.* Ita factum est: *Sciens quia venit hora, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem.* Ipsumque festum quod tunc Christus recolebat, vocabatur *Phase,* id est, *Transitus.* Totum ejusdem textu parabolæ confirmatur: *quando revertatur à nuptiis.* Sacramentum enim institutum est, quando Christus, celebratis jam cum natura humana nuptiis, reversurus erat in cœlum. Hoc quantum ad historiam modum, tempus circumstantiasque institutionis. Quantumq; ad mysterium, proprietas magis naturalis nequit haberi: Christus enim in Sacramento suam collegit contraxitq; magnificentiam, & non solùm ad totius hostiæ circumferentiam, sed ad quantulamcunque ejus partem reduxit: *præcinget se.* Et quia Sacramentum Viatorum est viaticum, in hoc solùm se nobis dat Christus, quousque vitæ hujus peregrinatio & transitus durat: *& transiens.* Denique quia licèt Sacerdos verba consecrationis proferat, Christus tamen principalis est sacrificii minister, & Sacramenti juxta omnium PP. & Concilio-

Ioan. 13 v. 4.
Matth. 26. v. 26.
Ioan. 13 v. 1.
Exod. 12. v. 11.
Luc. 12 36.

rum ſententiam : *Miniſtrabit illis.* Benè igitur S. Auguſtini probatur ſententia, menſamq; nec non beatitudinem, quam Chriſtus hoc loco promittit, non eſſe menſam beatitudinemque cæleſtem, ſed extra cælum: & non gloriæ, ſed eſſe Sacramenti, demonſtratur.

Cuinam verò hæc facta eſt promiſſio, cuinam promiſſum eſt hoc præmium, & quænam ob merita? Caſus grandis! non aliis promiſſum eſt hoc præmium, quàm ſperantibus: neque alia ob merita quàm Spei. Quod textus ipſe inſinuat: *Et vos ſimiles hominibus ex-*
Luc.12. v. 36. *pectantibus Dominum ſuum.* More ſervorum, inquit Chriſtus, expectate Dominum veſtrum: quod ubi feceritis, idem Dominus, menſæ vos ſuæ accumbere faciet, vobiſque miniſtrabit dando ſeipſum: *Amen dico vobis, quod præcinget ſe & faciet illos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis.* O admirabilem Chriſti excellentiam! ô ſingulare virtutis Spei privilegium! Quoniam Spei concedi nequibat, quod ſperat in cœlo, dedit ſperantibus in terra, quod nec ſperabant, nec ſperare poterant. Sperabant ſeu ſperare poterant ſervi fore, ut à Domino ad menſam collocarentur? Non: & hoc ille fecit: *Faciet illos diſcumbere.* Sperabantne, aut ſperare poterant ſervi futurum, ut ſibi à Domino perſonaliter inſerviretur? nequaquam: & ille ipſe eſt miniſtrans: *& tranſiens miniſtrabit illis.* Sperabantne aut ſperare poterant fore, ut ſemetipſum ad manducandũ eis præberet? multò minus. Tantùm ſperabant & ſperare poterant, quod videndum ſe exhibiturus eſſet in cœlo: ille verò tempus præveniens, præter ſpẽ ad ſpei ſatisfaciendum deſiderio, ut manducare ſe poſſent in terra, deſcendit è cœlo, panemq; in corpus ſuum tranſubſtantiavit: *Hic eſt panis, qui de cælo deſcendit.*

§. IV.

PRobatis hoc modo meis, de Ezechielis viſione, Davidis vaticinio, ipſiuſque Chriſti parabola aſſertis; ſi quis forſan etiam ab experientia deſiderat exemplum, neque hoc nobis deeſt. Altera poſt reſurrectionem die, Chriſtus duobus in Emmaus tendentibus Diſcipulis, in habitu apparet Peregrini: diſcumbenſque cum illis, ut ſe agnoſcerent, acceptum panem conſecrat & frangit: *Et cognoverunt eum in fractione panis.* Neſcio, num quid non admirabile ſolùm, ſed multò potiùs ſingulare, in hoc caſu advertatis. Multis aliis Chriſtus eodem die apparens, cognoſcendum ſe præbuit; ſed nemini tali favore, ſimilique extraordinario modo. Apparuit Magdalenæ

lenæ, apparuit aliis Mariis, apparuit Petro, apparuit omnibus Discipulis congregatis, manducavitque cum illis: porrò cum eandem etiam hìc panem consecrandi mysteriumq; Sacramenti iterandi occasionem haberet, istud non fecit, cùm superflua videretur præsentia sacramentalis, ubi naturaliter ipsis aderat. Omnibus in Galilæam profectis similiter apparuit Christus, multisque vicibus cum Discipulis suis manducavit: cumq; mensa esset (prout multi volunt) suæ sanctissimæ Matris, etiam ibi corpus suum non consecravit. quibusnam igitur binorum Discipulorum istorum in Emmaus tendentium meritis, quáve majore ratione motus, se illis, & non reliquis, Christus in Sacramento dedit? recordemini quid dixerint, moxq; patebit, obligationem fuisse, & non favorem: necessitatem, & non excessum. Dicebant, allegatâ tristitiæ suæ causâ, quod sperabant diffidentes: *nos autem sperabamus.* Quia verò spes eorum adeò erat infirma & quasi exanimis; quonã alio Christum succurrere oportebat, quàm Spei alimento, quod est Sacramentum? remedium itaque fuit, & non favor: necessitas, & non excessus. Et notate, hac prima vice panem naturalem in Corpus Christi fuisse consecratum, postquam in Cœna ultima Sacramentum fuerat institutum; ut ab isto instanti principium daretur institutionis fini. Quemadmodum particularis instituti Sacramenti finis fuit, nostram in hac vita alere & sustentare spem: hînc ipse Christus, qui remedium instituerat, primus etiã esse voluit, qui in prima illo indigente infirmitate ejus nobis efficaciã demonstraret.

Porrò ne dubitetur quin Spei remedium maxima differentiæ hujus fuerit ratio, Evangeliũ inquit, Christum eodem instanti, quo consecravit & fregit, se oculis eorum subtraxisse invisibilem factũ: *Et ipse evanuit ab oculis eorum.* Enimverò, si consecrationis istius finis fuit, ut bini isti Discipuli ipsum agnoscerent, quare eodẽ momento disparendo se se oculis eorum subduxit? Velare se, ad manifestandum se? abscondere se, ad notificandum se? sic est: aliterq; esse nequibat; quia cùm esset mysterium Sacramenti, remediumq; Spei, nec spes consolata & adjuta videre, neque Christus in Sacramento poterat visibilis comparere. Quod si in Sacramento visibilis appareret, Sacramentum esse desineret: si Spes illum cerneret spes esse cessaret: & quoniam verè erat Sacramentum, & Sacramentum pro Spei remedio; idcirco non conveniens solùm, sed necessarium fuit, ut Christus se oculis eorum subduceret

Luc. 24 v. 31. ceret : *& ipse evanuit ab oculis eorum.* Istud magno hoc die accidit; istud hoc octiduo præsens habuimus : Christum pascentem & sustentantem, non deliquia, sed spei desideria, quamvis non visum aut visibilem, oculisque absconditum : *Et ipse evanuit ab oculis eorum.* Neque enim spes foret spes, neque Sacramentum foret Sacramentum, nisi ita esset. Mediante itaque Sacramento, spes fruatur in terra, quo frui non dabitur in cælo, & Deus virtute Sacramenti de cælo descendat, *Hic est panis, qui de cælo descendit* quò spes ipso in terra frui possit.

§. V.

HOc adeò in veritate subsistit fundatum; ut non nisi durante spe Sacramentum sit duraturum : illa finiente hoc esse cessabit. Conformiter promissioni Christi, altaris Sacramentum ad finem usque mundi tantum durabit : *Ecce ego vobiscum sum, usque ad consummationem sæculi.* (Matth. 28. v. 20) Et quare non finito mundo? nonne Christus Sacerdos est æternus? sic est: & in æternum, non secundum ordinem Aaron, qui offerebat agnos : sed secundum ordinem Melchisedech, qui panem & vinum offerebat : *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech* (Psalm. 109. v. 4) : *Melchisedech proferens panem & vinum.* (Gen. 14. v. 18.) Cum igitur Sacerdos sit æternus, quare sacrificium etiam, & Sacramentum non erit æternum? quia sacrificium fuit institutum ad propitiandum pro peccato : Sacramentum verò, ad satisfaciendum spei. Proinde quemadmodum in fine mundi cessabit sacrificium, quia finem habebit peccatum; pari ratione in fine mundi cessabit Sacramentum, quia finem spes habebit. Jam nunc mysterium mannæ patebit, quando & quare cessârit.

Proficiscentibus filiis Israël ad terram promissionis, quotidie pluebat manna è cælo. Desideratæ tandem terræ terminos ingressi fructus ejusdem delibare & manducare cœperunt : & Sacro attestante Textu, mox manna pluere cessavit : *Cessavit manna, postquam comederunt de frugibus terræ : nec usi sunt ultra cibo illo Filii Israel.* (Josue. 5. v. 12.) Ita ut filii Israël peregrinantes adhuc in deserto, desiderio & spe ad terram promissam anhelantes sustentarentur mannâ: Ast desiderii speique suæ finem assecutis, finiente jam spe, manna quoque similiter finem accepit: *Defecit manna.* Quodnam verò istud est manna, nisi divinissimum Sacramentum? loquatur Rupertus (Rupert. hic.) : *Nunc pascimur ore manducando*

tando panem vitæ æternæ: at ubi venerimus in terram viventium, ubi in sua specie videbitur Deus, iam non in istis speciebus, sed in propria substantia videndo, manducabimus panem Angelorum. Igitur postquam comederunt terræ fruges defecit manna. Scitis quare manna cessârit Filiis Israël terram promissam ingressis? id factum, quia & nobis Gloriæ Beatitudinem jam consecutis, Sacramentum similiter cessabit. Quotquot hic vivimus, exules & peregrini illius beatæ patriæ sumus; qui nos præcesserunt, jam pervenerunt: nos adhuc peregrinando illuc tendimus: similiterque nos sequentes pergent, omnes eâdem beatâ patriâ fruendi spe animati. Finiente mundo prædestinati omnes in patria erunt collecti, proinde omnibus spei suæ metam assecutis, ipsâque jam spe finitâ, finem quoque habebit manna, cum Sacramento. Si Spes foret æterna, Sacramentum quoque duraret æternum: verùm sicut Spes cum temporis mundique rota sistet; etiam Sacramentum non nisi ad finem mundi durabit: *Usque ad consummationem sæculi.* Ita Christus panem cœli primogenituræ Spei copulatum reliquit.

Enimverò si quis à me naturalem hujus correspondentiæ, & connexionis reciprocæ, tanquam Spei cum Sacramento, & vice versâ, uti in duratione, ita etiam in fine necessariæ, rationem nosse cupit; ipsa ejusdem spei natura illam suppeditabit. Spes est affectus, qui suspirando semper ad videndum, non videndo vivit, & viso moritur. Sic Theologicè S. Paulus de eadem spe sermocinans: *Spes quæ videtur non est spes: nam quod videt quis, quid sperat?* Rom. 8. v. 24. Spes boni sperati jam compos ad videndum, non est Spes; qui enim sperat, nondum videt: & qui videt, jam non sperat. Hæc natura est spei: illa verò Sacramenti qualis est? est Humanitatis Divinitatisque Christi præsentia illo velamine tecta, quod eousque ipsam invisibilem reddit; ut si posset, aut videri se sineret, jam Sacramentum non esset. Cumque Spes in desiderio videndi Deum consistat; illo jam viso spes esse cessaret: & Sacramentum Deum in se continens non foret Sacramentum; si ipsum visibilem exhiberet. Hinc illa inter Spem & Sacramentum, & utriusque durationem connexio oritur; ut si Deus liberam sui intuitionem omnibus in se sperantibus indulgeret (quod in mundi fine fiet) Spes simul cum Sacramento necessariò desinere debe-rent. Spes, quia jam videbimus

Deum: Sacramentum, quia jam Deus non erit invisibilis.

Stellæ viventes nocte, moriuntur die. Idem nobis in hac Spei nocte, illucescente gloriæ die eveniet. Non sine ratione Christus divinum hoc Sacramentum instituit in nocte, quando pro una præsentia quam subtraxit visui, multas nobis reliquit fidei. Occumbente sole in occidente, mundus noctis involvitur tenebris, suspiciendo verò sursum in cœlum, in tot minores eundem multiplicatum videmus soles, quot numero stellæ videntur, quas sibi absenti substituit, & in quibus non repræsentatur solùm, sed vivit. Hoc pacto sese Christus abscondit nobis, non se subducendo, relinquens se ita conclusum Sacramento, in præsentias verò tot multiplicatum, quot consecratæ dantur hostiæ, in quibus eum adoramus, realiterque præsentem nobis habemus. Proinde in hac absconsione, obscuraque spei nocte, quâ Deum non videmus, quid aliud est Ecclesia cum divinissimo Sacramento, per omnes mundi partes multiplicato, nisi sol cum stellis sperantibus cum Jobo, ut illucescat: *post tenebras spero lucem*? sed quemadmodum exoriente sole nox fugit & finitur, & stellæ disparent: ita præsente jam clara Dei visione,

Iob.17.

cum Sacramento disparente simul spes finietur.

Christo in cruce expirante, scissum est templi velum ante Sancta Sanctorum expansum, in argumentum apertas tunc fuisse gloriæ portas eousque clausas: eodemq; momento in Jerusalem & limbo finem acceperunt duo notabilia: in Jerusalem sacrificia legis veteris, in limbo Patriarcharum spes. Pari modo finiente hoc mundo, prædestinati ingredientur cœlum clarâ Dei visione fruituri: eodemque momento finem accipient sacrificia & Sacramenta Legis Gratiæ, spesque omnium eandem legem profitentium. Illudque erit tunc testimonium ultimum & probatio evidens, uti modò certa, quod ad satisfaciendum spei, descenderit ille panis: *Hic est Panis, qui de cælo descendit.*

§. VI.

VErùm enim verò, si spes est affectus ad videndum semper anhelans, & pro visione suspirans; in Sacramento verò summum bonum desideratum, nec videt, nec videre potest: quo pacto Sacramentum, & Deus invisibilis in eo, Spei satisfacere potest? hoc ultimum est mysterium, & obscurissimum discursus nostri punctum; ad

quod

quod intelligendum interiora ſpei profundius ſcrutari; exactamque ejuſdem anatomiam inſtituere oportet. Celebris inter Theologos agitatur quæſtio, utrum in intellectu, an in voluntate, locū ſpes habeat. Potior pars eam voluntatis actum, minor verò, eam intellectus actum eſſe defendit. Opinio verò mihi probabilior, dubioque meo congruentior videtur, ſpē utraſq; includere potentias, pedem unum intellectui, alterum infigendo voluntati. Idcircò ſpes accepto à S. Paulo nomine anchorâ indigitatur: *Ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam.* Quemadmodum verò anchora pro ſecuritate utrimque eſt firmanda; ita & ſpes, ut debitè firmetur in anima, non in alterutra ſolùm, ſed utraque ſimul potentiarum harum figenda & fundanda venit. Spes deſiderio & fiduciâ conſtat: Voluntate deſiderat, & intellectu confidit: ſpes ſine fiducia deſiderans, eſſet nudum deſiderium; ſed ſicut deſiderat, ita confidens eſt Spes. Ex quo ſequitur, Spei pleniſſimè eſſe ſatisfactum: cujus ſatisfactionis pars, deſiderium, parſque altera fiduciam, ſeu confidentiam reſpicit: deſiderium, pro ſolatio; fiduciam, pro ſecuritate: quæ omnia Spes in Sacramento habet. Securitatem habet, pro confidentia; quia Sacramentum eſt pignus: Solatium habet pro deſiderio; ipſum etenim Sacramentum eſt poſſeſſio. Pignus, in quantùm illum habemus incluſum illi cuſtodiæ: poſſeſſio, quatenus illum præſentem nobis habemus in pectore. Totum jam eſt dictum: ad probandum per partes progrediamur.

Hebr. 6 v. 18. & 19.

Cum primis Spes in Sacramento ſecuritatem habet confidentiæ, eſt enim ſperatæ gloriæ pignus, prout nos docet Eccleſia.: *Et futuræ gloriæ nobis pignus datur.* Quis verò petiit unquam, vel dedit, aut imaginatus ſibi fuiſſet hujuſcemodi pignoris genus. Eliâ in cœlum rapto, duplicem ipſius ſpiritum poſtulabat Eliſæus; quem quia Elias ſtatim dare non poterat, illum appromittendo pallium ſuum in pignus reliquit. Drogo Hoſtienſis, in pallio hoc & pignore, myſterium Sacramenti recognovit, in quo Chriſtus accidentium pallio ſe nobis operit. Sed, pró, quantum inter pallium & pallium, inter pignus & pignus diſcrimen intercedit! Elias relinquendo pallium ſubtraxit perſonam, ſubtractâ verò perſonâ pallium inſufficiens eſt pignus: Chriſtus nobis in pignus palliū ſimul relinquit & perſonam. Pallium in accidentibus:

Eccleſia

personam in substantia. Num pignus dari potest securius? unum tantummodò huic simile, valde tamen inæquale in mundo fuit datum.

Joseph contemplante suos Fratres in Ægypto, Benjamin, quem teneriùs quàm cæteros diligebat, in isto numero deerat, quem intensè videre desideranti promiserunt fratres, se illum adducturos: hâc tamen promissione, confidentiæ minùs fuit satisfactum: inito igitur pacto, in pignus Benjamini promissi Simeon vinculis & custodiæ traditur: *Frater vester unus ligetur in carcere*: & ita factum est. Nunc interrogo. Cujusnam spei magis poterat esse satisfactum, cujusve fiducia magis secura, illane Josephi, an nostra? jam me interrogâsse pœnitet: injuria quippe tam supremo & non imaginabili irrogatur pignori. Confidentia Josephi valde poterat esse secura; siquidem pignoris loco in carcere & sub clave fratrem habebat pro fratre altero: nostræ verò confidentiæ securitas incomparabilitèr est firmior; quia pignus promissionis (cujus similiter claves habemus) est ipse promissus. Spes Josephi erat valde secura, pignoris enim loco, pro Benjamin, Simeonem tenebat: fiducia nostra incomparabiliter est securior: Benjamin enim loco, ipsum Benjamin habemus. Quid sperat spes nostra? videre Deum? in pignus igitur videndi Deum, ipsum sub clave habemus Deum, in specie panis nos sustentantis, pro majore securitate. Porrò si Deus se tribuit ad manducandum, non se exhibebit ad videndum? si Deus de se facit discum, nonne & faciet de se speculum? secura est confidentia.

Gen. 42 v. 19.

Enim verò, si ex parte fiduciæ, adeò satisfactum est Spei in pignore; non minùs satisfactum est ei ex parte desiderij, in solatio. D. Thomas divinissimum Sacramentum, *Singulare Solatium*, nuncupavit. Et quare singulare est illud solatium? rationabiliter sanè. In aliis enim spebus, aliisque desideriis, solatium semper bono desiderato est inferius: hîc ipsum bonum desideratum inferius est illo, quod nobis datur pro solatio. Quale bonum est, cujus desiderio spes æstuat? Visio Dei in cœlo. Quodnam solatium Deus spei ministrat? Sacramentum altaris in terra. Majus ergo bonum nobis datur, pro solatio desiderii, ipso bono desiderato; plus enim Deus tribuit communicanti, quàm in cœlo communicetur videnti. Beati in cœlo Deum vident, sed non comprehendunt. Ita ut Deus illis commu-

D. Tho.

nicet

nicet quod vident, sed non, quod non comprehendunt: in mysterio verò Sacramenti, hoc quod Beati quidem vident, sed non comprehendunt, totum recipit communicans. Ergóne dicemus communionem esse Dei comprehensionem? ad hoc asserendum non multum quidem laborarem, malo tamen, ut sanctus Epiphanius id adstruat.

Concepit Deum Beatissima Virgo Maria (in maxima filii sui solemnitate, non deceret, nobis deesse Matrem, præsertim in domo sua) concepit, inquam, Deum Beatissima Virgo Maria purissimis visceribus suis: magnitudinemque nec non profunditatem mysterii hujus admiratus S. Epiphanius, in hunc exclamavit modum: *O uterum cœlo ampliorem, qui incomprehensum Deum verè comprehensum portâsti!* q. d. O uterum Virginalem cœlo capaciorem; verè enim comprehendisti in te, incomprehensibilem in cœlo! Notetur benè, ly *Verè*: non tantùm quocunque modo, sed *verè comprehensum*. Agedum, sciamus. Nunquid Beatissima Virgo Maria in cœlo comprehendit Deum? non. Quamvis claritas gloriæ Beatissimæ Virginis Mariæ, beatificaque visio, quâ Deum intuetur omnium aliorum Beatorum gloriam & visionem in gradu sublimissimo excedat; nihilo seciùs Deum non comprehendit: Deus quippe infinitâ suâ perfectione & essentiâ omni creato intellectui incomprehensibilis existit: Si igitur Dei Mater Deum non comprehendit in cœlo, quando illum videt, quomodo S. Epiphanius inquit, quod illum comprehendit quando concepit, & suo in utero portavit? Tantus Pater, velut tantus Theologus, fuit locutus. Ad comprehendendum Deum necesse est illum videre totaliter, & totum: *Totum, & totaliter*. Quod ita definiunt tres scholæ Theologicæ præcipui, S. Thomas, Scotus, Suarez. Et quamvis Beati (computatâ etiam Beatissimâ Virgine Mariâ) Deum videant totum, non tamen vident totaliter: hînc illum non comprehendunt. Nunc interrogo. Quando Beatissima Virgo Maria Deum conceptum suo utero gestavit, habuitne illum totum, & totaliter? immò verò. Proptereà enim S. Epiphanius dicit, quod illum comprehenderit verè, *verè comprehensum portasti*: non comprehensione intellectuali, sed corporali, eo modo, quo S. Paulus de humanitate Christi asserit: *In ipso inhabitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter*.

S. Epiphan.

Coloss. 2. v. 9.

Hoc supposito, nostra nunc mihi

hi dicat Fides. Num Deus in Sacramento minùs est integrè, quàm in visceribus Matris suæ fuit? Nullatenus. Totus, & totaliter in Visceribus Mariæ: Totus & totaliter in Sacramento. Si igitur Maria, quia Deum totum & totaliter habuit in pectore, illum comprehendit: quare illum communicans, totumque ac totaliter in Sacramento recipiens eum non comprehendit? extra controversiam est, pectus Beatissimæ Mariæ sine comparatione capacius, sine comparatione purius, sine comparatione denique dignius esse: Verùm, prout doctè & graviter notat P. Suarez Sphæram solis, quæ est quarta, tantùm capit cælum quintum, quantùm octavum, licet octavum majus innumerisque sit stellis consitum, quintum verò minimè. Proinde si Deus in Sacramento comprehenditur, & non in cælo: si Deus se totum & totaliter communicantium tribuit pectori; & in cælo se totum, sed non totaliter videntium exhibet oculis; expendite annon plus habeat spes pro solatio, quàm speret in desiderio! Spei itaque satisfactum est, & ultra, tam ex parte confidentiæ, in securitate; quàm ex parte desiderii in solatio: pro uno enim habet pignus, pro altero possidet panem, qui de cælo descendit: *Hic est panis qui de cælo descendit.*

§. VII.

Istæ sunt (redeamus ad nos) istæ sunt supremæ excellentiæ, quibus Deus in Sacramento nostræ satisfacit spei: Verùm nescio utrum reciproca sit ista satisfactio. Spei nostræ satisfactum est à Deo: curandum nunc restat, ut etiam Deo reciprocè, satisfiat à nostra. Sed quomodo fiet istud? sola & vera satisfactio, quam spes nostra Deo redhibere potest, est, totam in ipso collocari. Enim verò, si non in, & à solo Deo speramus, quid, quæso, & in quo speramus? speravit David in Saule tanquàm Rege, speravit in Jonatha tanquàm amico, speravit in Absalone, tanquàm filio; sed omnibus istis spebus deceptus est, nec utilitatem habuit ex eis; erant enim spes in hominibus collocatæ. Hinc idem David duplicem capessivit resolutionem, utramq; dignam tali, qualis ipse erat, homo scilicet, & Propheta. Velut homo, in solo Deo sperare resolvit: *Mihi adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam.* Ps. 72. v. 28. Velut Propheta, omnibus prædicare hominibus, ne quis spem suam & fiduciam, collocet in hominibus, quanticunque demùm sint, aut esse videantur: *Nolite confidere in Principibus, in filiis hominum, in quibus non est salus.* Ps. 145. v. 2. 3. Ad Veritatis hujus probationem

non

non aliam requiro consideratio-nem, quàm illam nostri textus considerationem requiro: *Hic est Panis, qui de cælo descendit.* Quæ verba ritè pensans, directè & indirectè, videbit, solum Deum dignũ esse, ut omnes in ipso spes collocentur, omnemque hominem indignum, ut quis alius spem in eo ponat.

Primò, textus noster Deum descendisse inquit, *descendit.* Et unde descendit? *de cælo.* Descendit de cęlo, descendit de gloria, descendit de altissimo immensoque Majestatis suo throno: Nec solùm descendit semel in Incarnatione ad nos redimendos; sed infinitis quotidie vicibus in Sacramento ad nos cibandos, ad nos curandos, ditandos & deificandos. Quis, quæso, hominũ vel uno gradu ab authoritate & vanitate sua, alterius hominis amore descendit? Deus ad vos exaltandos descendit? & homines ut ascendãt, vos conculcant. Quis hominum superiorem se non conculcat, si potest, ut fortunæ suæ gradum ex eo faciat? si fueritis velut Abner, amicum habebitis instar Joab, qui amplexu & osculo vos interficiat, ut locum vestrum occupet: si fueritis velut Miphiboseth famulum habebitis similem Cibæ, qui falso vos circumventos testimonio, hæreditate privet, ut eam in se transferat. Si fueritis velut Esau, fratrem habebitis instar Jacob, qui dolosè surreptâ vobis benedictione, in vestram primogenituram sese insinuet. Si fueritis velut David, filius vobis non deerit velut Absalom, qui subditorum contra vos animos sollicitet, ut vestram capiti suo coronam imponat. Et si esse possetis velut Christus, non deforet vobis discipulus, sicut Judas, qui vel pro minimo lucello, inimicorum vos manibus traditos, in crucẽ ageret. De hoc homine ipsemet protestatus est Christus: *Homo pacis meæ, in quo speravi; magnificavit super me supplantationem.* Ps. 40. v. 10. Agedùm sperate & confidite nunc in hominibus, penes quos nec obligatio, nec amicitia, nec sanguis, nec ipsa fides quicquam valet, ut eam integram vobis servent. Tam diu solùm vobis parent; quamdiu ex ruina vestra commodum aliquod non sperant. Primus & optimus homo cum toto genere humano retrogressus est; solùm quia ascendere nitebatur, quò non poterat; & nos prostrati adhuc jaceremus, nisi ad erigendos nos Deus descendisset: *descendit.*

Quomodo verò descendit? in Pane: *Panis qui de calo descendit.* Deus fit Panis, ad vos pascendos: & homines de vobis faciunt panem, ad vos devorandos.

Non

Non ego hoc dico. Josue & Caleb ad explorandam terram Chanaan missi reversi ad suos retulerunt tanquam nova, quod Chananæos sicut panem devorare possent :
Num. *Sicut panem eos possumus devorare.*
14. v. 9. Sic illi sunt locuti, & sic fecerunt Hebræi, devorârunt illorum bona, civitates, libertates, vitas. Pessimum est, quod in Natione eadem, in eodem populo, & in eadem quandoque familia homines hi, devorent alios. Iste usitatus est panis, & hæc desuper Dei, per
Ps. 13. Davidem, querela: *Qui devorant*
v. 4. *plebem meam, sicut escam panis.* q. d. video, quod populum meum, cui ego me in panem tribui, sicut panem devorent. Notat hic Genebrardus, Prophetam hic loqui de Magnis & potentibus :
Genebrard. *loquitur de Magnatis.* Parvi non devorant, nec devorare possunt Magnos : Magni, quia possunt, devorant parvos. Hìnc plebs adeò est depopulata & attenuata, & devoratores adeò impleti & saginati.

Humana potentia & malitia, cum divina luctata videtur omnipotentia & bonitate, ad aliud conficiendum Sacramentum, illi contrarium divino. Omnipotens substantiam Panis, in substantiam Carnis & Sanguinis convertit, ut corpus ipsius comederemus. Illi potentes mundi carnis sanguinisque populi substantiam in Panem convertunt, ut illum devorent. Qui illud patiuntur Jobum auscultent, ut similem illius patientiam, à Deo petant : *Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus* Iob. 19. v. 22.
meis saturamini? Job persecutores suos se carnibus suis saturâsse, & in hoc Deo se assimilare voluisse conqueritur. Ergò similes Dei, carne Jobi se satiantes? in quonam consistit hoc, *sicut Deus?* In miraculo transubstantiationis, quod nec nomen habebat, & mysterium Sacramenti illi assignavit. Solus Deus substantiam aliquam in aliam convertere potest. Et in hoc perversè æmulantur Deum, qui substantiam alienam convertunt in propriam; & de pauperum carnibus faciunt Panem. Tales erant Jobi persecutores. Sicut Deus substantiam panis in carnem suam convertit, ut ipsum comedamus; sic illi è contrario, substantiam Jobi & carnem convertebant in panem, ut illum devorarent Enimverò, quinam erant illi, ad cognoscendum melius, quid sint homines? Erant Jobo vel maximè devincti, quibus maximè confidebat; erant familiares ejus & domestici. *Dixerunt* Iob. 17.
viri Tabernaculi mei; quis det de v. 5.
carnibus eius ut saturemur? Ecce quid

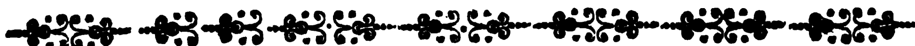
quid machinentur homines, ut videatis, quid de ipsis sperandum sit, & ubinam meliùs spes collocetur, utrum in eo qui se tribuit ad manducandum, an in eo qui vos devorat.

Conclusionis vice deserviat, quod Jeremias Propheta utroque debitè expenso intulit: *Maledictus homo, qui confidit in homine: Benedictus vir qui confidit in Domino.* In die novissimo, quo omnibus ipsa patebit veritas, quibusdam dicetur: *Ite Maledicti.* Et hi erunt isti stulti & infelices, qui spem suam collocârant in hominibus: *Maledictus homo, qui confidit in homine.* E contra dicetur aliis: *Venite Benedicti:* qui erunt prudentes illi & felices, qui in Deo solo omnem suam spem collocârant: *Benedictus vir, qui confidit in Domino.*

Jerem. 17. v. 5. *Ibid. v. 7.* *Matth. 25. v. 41* *Ibid. v. 34.*

Nullum hominum adeò à semetipso, aut aliis infatuatum deceptumque puto, qui dum optio adhuc datur, qui non sortem præeligat eorum, qui in Deo & solo Deo omnem suam spem fixerunt. Tunc videbunt, quod sicut Deus in hac vita, beatitudinem unam pro spe; alteram adhuc reservârit in vita futura pro sperantibus in se: *expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei.* In quibus verbis S. Paulus duo magna ponderatione digna exprimit, præsens unum, futurum alterum. De præsenti spem nostram asserit beatam, *Beatam spem*: Enim verò quænam beatitudo ista, nisi illa, quæ, uti videmus, inclusa est Sacramento, quæ spei præsentiq; vitæ est propria? In futuro promissam, terminis majore pensatione dignis declaravit, inquiens venturam beatitudinem, esse gloriam magni Dei: *Et adventum gloriæ magni Dei.* Nunquid Deus semper est æqualis, semper magnus, semper idem? Ecquænam ista est gloria Dei magni? nunquid alia est gloria Dei magni, & alia Dei parvi? Ita planè. Gloria Dei, in Sacramento est gloria Dei parvi. In Sacramento quippe Deus contraxit, collegit & compendiavit majestatem suam in tantilla sphæra, qualis est ista hostię. Gloria Dei in cœlo, est gloria Dei magni; quia ibi majestas ipsius & magnificentia in tota immensitatis suæ infinita latitudine exhibebitur nobis. Hîc collecta & compendiata, ut eam capere possimus: ibi dilatata & extensa, ut cum eam capere nequeamus, nos intremus in illã: *intra in gaudium Domini tui.* Quis igitur tã erit insipiens, qui cùm in hac, & altera vita beatus esse possit in Deo, & solo Deo sperando, in illo solo non speret? Agedum Auditores, in solo speremus Deo, vanis omnium creaturarum semel ac pro semper, spebus renunciantes. Et quousq; cœlum ascendere non datur ad fruendũ ibidem beatitudine nos expectante, spes nostra interim fruatur hîc beatitudine quam præsentem habet in pane, qui de cœlo descendit: *Hic est panis qui de cœlo descendit.* Amen.

Ad Tit. 2. v. 13. *Matth 25. v. 21*

SERMO

De

B. V. MARIA de Monte Carmelo.

Habitus in Festo ejus Ordinis, exposito SS. Sacramento, in Ecclesia, & Conventu eiusdem Beatissimæ Virginis, in civitate S. Ludovici, Maragnanæ Anno 1659.

Beatus venter qui te portavit, & ubera, quæ suxisti: quinimò beati, qui audiunt Verbum Dei, & custodiunt illud.
Luc. 11. v. 27. & 28.

§. I.

Anè observatu dignissimũ est (id quod animo in sacris litteris à quopiam adversum fuisse equidem ignoro) quod ubicunque Christo Domino de materna generatione quis quidpiam proponeret, ille semper de paterna generatione mentionem reposuerit. Ità supplicat mater filiorum Zebedæi, atque, ut filiis ille ipsius supremas regni sedes indulgeat, obtestatur; statim verò Mariæ Filius objectâ paternâ generatione respondet: *Non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.* Matth. 20. v. 23 Aliàs quoque ubi Christus in Templo Jerosolymitano vitæ verba disseminaret, insinuatum ei fuit à nonnemine, à Matre ipsius foris stante ipsum avidè exspectari: ille illicò paternæ generationis injecta mentione respondit: *Qui fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse frater meus, & soror, & mater est.* Matth. 12. v. 50 Cùm etiam sacratissima Dei Genitrix ipsum Filium suum post triduanam amissionem in templo in medio Legis Doctorum considentem invenisset, atque illi amoris dolorisque solli-

ſollicitudinem, quâ ipſum ut Mater filium requiſierat, aperuiſſet:
Luc. 2. v. 48. *Fili*, inquiens, *quid feciſti nobis ſic?* Ille rurſus paternâ propoſitâ generatione, reſpondit:
v. 49. *Neſciebatis, quia in his, quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe?* Ex iſta loquendi methodo, & hâc ſtatus Chriſti ratione intelligere facillimè poterimus momentum reſponſi, quod ipſe ad mulieris iſtius Evangelicæ verba repoſuit. Cum nimirùm Scribarum & Phariſæorum calumnias validiſſimis æternæ veritatis rationibus atque argumentis retudiſſet & confutâſſet, in media audientium turma aderat quædam mulier, & illa quidem plebeja, intellectu tamen haud vulgari, atque animi generoſitate non minori conſpicua, quæ vocem in medio turbarum extollens, in hæc verba prorupit. *Beatus venter, qui te portavit, & ubera quæ ſuxiſti.* Non adeò equidem videbatur conveniens, Verbi Dei ut diſſeminator hujuſcemodi verbis, maximè hujus generis hominum, præſertim in publico ac propalam reſponderet: at quia materna ipſius deprædicabatur generatio, ſilere noluit, ſed pro more adductâ generatione paternâ reſpondit: *Quinimò, Beati qui audiunt Verbum Dei & cuſtodiunt illud.* Ubi nimirum maternæ generationis illius ei mentio fiebat, ad paternam ille quaſi confugit, palam omnibus ut inſinuaret, ita quidem eſſe ſeſe Filium Mariæ, ut ſimul eſſet Verbum, adeòque Filius Patris æterni. Sic enim Venerabilis Beda hocce Chriſti reſponſum expendens, per Verbum Dei non tam intelligit Chriſti doctrinam, quàm ipſum Chriſtum, qui ſecundùm Divinitatem æterni Patris eſt Verbum. *Non autem*, inquit, *tantummodò eam, quæ Verbum Dei corporaliter generare meruerat, ſed omnes, qui idem verbum ſpiritualiter audire, fide concipere, & bonâ operis cuſtodiâ, vel in ſuo, vel in alieno, vel in proximorum corde parere, & quaſi alere ſtuduerint, aſſerit eſſe beatos.* Quomodo te ſacratiſſima Carmeli montis Religio ſibi ſimilem conſtituit, qui te propter ſe ſolum, atque alios multos ad ſe alliciendos creavit? Chriſtus prædicta omnia fecit idcircò, ut animis hominum Divinitatis ſuæ fidem imprimeret, mundumque doceret, uti duplicem ipſe habebat naturam, ita etiam duas eſſe generationes illius; æternam videlicet unam, quâ à Patre æterno ante ſæcula genitus eſt, noviſſimam verò alteram ac temporalem, quâ fuit poſt ſæcula ex Matre Virgine natus. Quemadmodum verò Chriſtus duplici generatione, & utrâq;

Nazia. de laud. Virgin.

virginali, uti ait Divus Gregorius Nazianzenus, processit, vetustissimâ videlicet & æternâ, quâ genitus est à Patre sine matre, & novissimâ ac temporali, quâ ex Matre sine Patre & conceptus & natus fuit, sacratissima Carmeli Religio duplicem quoque virginalem sortita est generationem, alteram in lege scripta antiquissimam, quâ ab Elia parente Virgine, absque Matris intervenientis consortio edita fuit; alteram verò in lege gratiæ recentiorem, quâ ex Maria Virgine orta fuit ac producta; quæ productio ex Matre fuit sine Patre. Color geminus ac duplices distinctæ Carmelitani habitûs partes istius sunt duplicis generationis & testificatio & hæreditas. Paternæ quidem absque matris interventu factæ testificatio & hæreditas est pallium album, ab Elia Elisæo Carmelitæ relictum: maternæ verò absque Patris consortio factæ testificatio & hæreditas, est sacrum & pullum Scapulare à Sanctissima Virgine Maria Sancto Simoni olim Carmeli Ordinis non modò alumno, sed & Generali Præposito cœlitùs delatum. Hoc unum inter duplicem Christi & illius sacratissimæ Religionis generationē intercedere discrimen videtur, quod in Christi generatione Pater cœlestis, Mater verò esset terrena: in Carmelitani verò Ordinis productione Pater terrenus, Mater verò erat cœlestis. Sed in hac cœli terræque diversitate duplex illa productio tantùm cœlestis substantiæ participavit, & ambæ Carmelitici habitûs partes tot ac tantis cœlestibus dotibus ornatæ fuêre ac prærogativis, ut Mater è cœlesti Curia in terram descendens Scapulare detulerit; Pater verò ad cœlum è terra conscendens pallium dimiserit ac reliquerit.

Nulla datur Religio (etsi sanctissimæ omnes existant) quæ tale habuerit initium, quæve de talibus queat gloriari Progenitoribus: & cum benedicta hæc progenies duplicem sortita sit originem, & duplici generatione utrâque miraculosâ, utrâque singulari, utrâque cœlesti & divinâ sit exorta, devotionis excessui, aut laudum atque encomiorum exaggerationi attribui omnium minimè debet, si hodiernâ die iisdem Sacri Evangelij verbis dupliciter beatos hujus Instituti proclamemus Alumnos; quia verè Beati, tantæ quod Matris sint filij. *Beatus venter, qui te portavit.* Et reverà Beati, quia tanti Patris Filij. *Beati, qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud.* Duæ istæ Sacri Textûs clausulæ, ac duplex ista origo præsenti orationi nostræ fundamentum

sup-

suppeditabunt atque argumentum. Benevolas præbete aures, atque ad gratiam obtinendam vestram operam conferte dicentes.

Ave Maria. &c.

Beatus venter, qui te portavit, & ubera quæ suxisti. Luc. 11.

§. II.

MAxima omninò Beatissimæ Virginis Mariæ excellentia in eo consistit, quod sit Filii Dei Mater; maxima Sacræ Carmelitanæ Religionis excellentia in eo sita est, quod ipsius Alumni sint Filii Dei Genitricis. Ad hanc gloriosam applicationem opus non est, ut sacri Evangelii verba commutemus. Necesse, inquam, non est, ut illa de Genitrice in Genitricem transferamus, quia eadem est Genitrix; sed ut de Filio ad Filios extendamus, quia diversi sunt Filii, quamvis sibi haud omninò absimiles, prout deinceps videbimus.

Dum Spiritus sanctus de eodem utero virginali, de quo Evangelicum exclamat præconium: *Beatus venter*, mentionem faceret, Canticorum cap. 7. inquit. *Venter tuus*
Cant. 7 *sicut acervus tritici vallatus liliis.*
v. 2. Prætermissis hic liliis & tritico, soli explicando acervo insisto. Lilia, ut inquit S. Ambrosius, puritatem virginalem sanctissimi ventris designant, triticum exprimit Filium, qui in illo, aut ex illo natus est,
veluti Christus ipsemet ait: *Nisi* Ioan. 12
granum frumenti cadens in terram, v. 24.
mortuum fuerit, &c. Sed ex hoc ipso enascitur dubium; quia si triticum sit tantum granum frumenti quomodo dicendus erit acervus tritici? *Beatus venter, & venter vallatus liliis*; De quo in utroque Testamento fit mentio, est idem venter virgineus. Si ergò triticum, quod in illo & ex illo est prognatum, solùm sit unicum granum, quomodo acervus dicendus erit? quodsi granum sit Christus, acervus quis erit? quis erit mons? est mons Carmeli, quia & granum frumenti, & acervus tritici ambo ejusdem Matris sunt filii, ambo ejusdem sunt uteri partus. Ita supremum Ecclesiæ Dei oraculum Sixtus quartus Pontifex maximus declaravit ac definivit. Verba ipsius, quæ notatu dignissima sunt, attendite: *Venustissima Virgo Maria, quæ Dominum nostrum Iesum Christum, admirabili cooperante virtute Spiritus Sancti genuit, ipsa produxit Ordinem B. Mariæ de Monte Carmelo.* Ita, ut granum tritici & ejusdem acervus ambo sint partus ejusdem ventris, quia unica & eadem Mater, quæ unicum peperit filium, alios quoque progenuit. Dum Christum peperit, *Beatus venter qui te portavit*; Dum autem

Carmeli Ordinem produxit, *venter tuus sicut acervus tritici* dictus est. In primo partu unicum edidit primogenitum; in secundo autem plurimos cœlo dedit: sed in unico filio quem genuit, & in multis, quos produxit, semper una & eadem Mater est. *Ipsa produxit Ordinem B. Mariæ de monte Carmelo.* Hinc sacratissimi Evangelistæ Lucæ percipietur textus ille, in quem occæcatus Elvidius, non solùm ut triobolaris Theologus, sed etiam ut deterior Grammaticus graviter impegit. Sanctus nimirum Evangelista evangelico penicillo suo admirabilem Virginis Mariæ partum, qui in stabulo Bethlehemitico contigit depingens ait, quod serenissima mundi Domina *peperit Filium primogenitum.* Primogenitum? ergo alios quoque genuit filios? Id Elvidius blasphemo & hæretico ore asseverat. Ego autem & in sensu Catholico verum esse non diffiteor. Sacra ergo Deipara Virgo & primogenitum & secundogenitos habuit filios. Primogenitus est Christus; secundogeniti sunt illius Carmelitæ. Ubi Deus ordine & dignitate primus est, ibi dari potest & secundus. In hoc sensu D. Anselmus, Rupertus & Guerricus Abbas Elvidium refutârunt: sed quia istorum Doctorum applicatio, generalior est, utamur verbis Sixti; quæ non solùm hujus sublimis prærogativæ fundamentum præbuêre, sed etiam ejus nobis rationem suppeditant. Virgo Maria, ut inquit Pontifex, Christum genuit: Ordinem verò & Familiam Carmelitanam produxit: atque istud discriminis est inter Filium & filios, inter primogenitum & secundogenitos. Primogenitus in utero conceptus, ex utero natus & genitus est; secundo geniti verò sunt producti. Ad istorum intelligentiam, agitè, paulò altiùs provehamur. Postquam æternus Pater genuit Verbum, alium generare non potuit filium, sed quamvis non potuerit generare, potuit tamen producere. Potuit *ad intrà* producere, & producit Spiritum sanctum æqualem Filio. *Ad extra* potest producere filios, sed illis Personis nequaquam æquales, qui sunt filii adoptivi, quos ejusdem spiritus efficit participes. *Vt adoptionem filiorum Dei reciperemus, misit Spiritum Filii sui in corda nostra.* Ad eum penè modum contingit sacratissimæ Virgini, quam idcircò Divus Augustinus ideam Dei appellat, ubi ait, *Si formam Dei te appellem, digna existis.* Deipara enim Virgo Filium à se genitum ac naturalem præter unicum, qui simul est unigenitus Patris Filius, alium nullum habet

Gal. 4. v. 5.

Serm. de Nat.

habet nec habere potest; Filios autem productos & adoptivos potuit plurimos hæc Mater sublimis obtinere: hi verò ex speciali prærogativa ac filiatione sunt in primis Religiosi Carmelitæ, quos imposito eis nomine, & factâ in filios adoptione *ad extra* produxit; *ad intra* verò (sic dici si lubet) communicando, & in illis proprium producendo filium, uti videbimus, *ipsa produxit.*

§. III.

PRobè equidem scio, naturalem inter Virginis Filium & adoptivos infinitum intercedere discrimen. Verùm in hoc ipso statu, & in ipsis his verbis aliqua mihi illucescit excellentia, quæ etiam in comparatione filiorum ad filium talis esse videtur. Quæro enim, in quo sit major prærogativa & præstantia; an in eo, quod sit quis filius naturalis, an quod sit adoptivus? Adoptio est naturæ supplementum, atque idcirco palam esse videtur, longè esse excellentius, naturâ esse filium, quàm adoptione. Veruntamen absolutè ac præcisè loquendo, dico, quod filius adoptivus ampliori gaudeat quodammodò prærogativâ, quàm naturalis. In filio naturali præstantia fundatur in filiatione seu progeneratione; in adoptione autem filiatio fundatur in ipsa præstantia. Filius naturalis ideò amatur, quia filius est; adoptivus autem est filius, quia amatur. Quod quis naturalis sit filius, fortuitò fit, quod verò adoptivus evadat, ex merito accidit. Ratio istius rei est, quia naturales filii sunt partus naturæ, adoptivi autem sunt filii electionis. In prioribus voluntas, uti & judicium locum omninò nullum habent; in posterioribus verò quidquid agitur, totum à judicio, totum procedit à voluntate. Hoc signanter in Epistola ad Sisinnium Divus observat Ambrosius ubi ait: *aut naturâ filios suscipimus, aut electione, in natura casus est, in electione judicium.* Quantum igitur sors vel casus differt ab electione, tantum una proles aliam antecellit: quod si parentes filios electione susciperent, proprios plurimi alienis commutarent, imò liberis quandoque omninò carere, quàm tales habere mallent. Nunquid Adamus electurus vobis videtur fuisse Cainum, Noë Chamum, Abraham Ismaëlem, Isaac Esaum, Jacob Rubenum, David Absolonem? absolutè ita futurum fuisse non videtur; at quilibet iis prolibus esse debet contentus, quas sorte obtinuit, quia proles in hac parte bonis fortunæ adscribuntur. In filiis autem adoptivis contrarium usu venit, quia istius alte-

alteriusve electio à nostra voluntate, à nostro pendet judicio, ac magno proinde voluntas & judicium illius præpediatur errore oportet, qui omnium excellentiorem digni-
Cassiod. oremque non eligat. *Non est dignus adoptari*, ait Cassiodorus, *nisi qui fortissimus meretur agnosci.* Ac rationem subjungens illam ipsam, quam observavimus, differentiam insinuat in his verbis: *In sobole frequenter fallimur: ignavi autem esse nesciunt, quos judicia pepererunt.* Filii naturales sæpe sæpius desiderio parentum non respondent, quia licet sint filii natu â, sunt tamen & fortunâ; in filiis verò adoptivis adoptans plerumque de fine intento votiq; sui effectu consequendo est certus, quia sunt filii electionis ac partus judicii, *quos judicia pepererunt.*

Talis aut penè talis (cum personarum distantia sit infinita) differentia est, quæ gloriosè inter naturalem Virginis Mariæ Filium, & hosce adoptivos reperitur. Et naturales & adoptivi ambo ejusdem Matris sunt filij; sed Christus est viscerum ipsorum sacratissimorum Virginei Corporis Filius. *Beatus venter, qui te portavit*; Carmelitæ autem sunt filij judicij ipsius, *quos judicia pepererunt.*

Suprema Virginis Mariæ excellentia, quam S. Anselmus stupendam vocat, est, quod Maria & Deus ejusdem sint Filij Parentes: suprema autem prærogativa, quæ huic sacræ tribui potest Religioni, est, quod Carmelitæ & Christus sint Matris ejusdem Filij. Nec Deus ampliùs quid præstare potuit Mariæ, quàm ut Unigenitum suum ipsi daret in Filium; nec Maria ampliùs quid exhibere potuit Carmelitis, quàm ut Filium suum donaret ipsis in Fratrem. Et quamvis Christus naturalis sit ejusdem Genitricis Filius; ipsi verò adoptivi; naturalis autem filiatio sit partus corporis, *Beatus venter*; adoptiva autem filiatio partus sit judicij, *Quos judicia pepererunt*: nescio an ob istam differentiam dicere queam: *Quinimò Beati.* Verùm animis advertite felicissimi Patres, vos Filios esse judicij, judicij inquam, non Jacob, uti fuêre Manasses & Ephraim; neque Augusti aut Trajani, ut illi, quos ipsi adoptârunt, sed Sacratissimæ Dei Genitricis. Vos, & cogitationes Deiparæ Virginis ejusdem estis judicij partus. Videte igitur cùm sitis cogitationum ipsius germani Fratres, an vestri memoria in illa vobis deesse queat. Solùm Verbum divinum præstantioris judicij Filius est, quàm vos, quia ex æterni Patris mente genitum est, vos autē ex ipsius Matris judicio producti estis.

§. IV.

§. IV.

VErùm de judicio ad voluntatem, quæ altera animæ pars est, quæ ad adoptionem, sive adoptorum generationem filiorum concurrit, transeamus. Jacobus Apostolus ubi loquitur de adoptione & dignitate filiorum Dei, ad quam per merita Christi elevati sumus. disertè observat, ac tanquam singulare quid ponderat, quod in hoc generationis modo Deus nos generat voluntate: *Voluntariè nos genuit verbo veritatis.* Hæc voluntareitatis, ut sic dicam, circumstantia est transcendens & generalis in omnibus Dei operibus, atque in cunctis naturalibus, sive supernaturalibus beneficiis, quæ ex infinita illius liberalitate in homines proficiscuntur. Voluntariè nos creavit, voluntariè nos redemit, voluntariè nos conservat, sustentat & gubernat, & quidquid operatur aut non operatur, voluntariè facit. Cùm ergò voluntas & voluntarietas Dei ita inseparabiliter cunctis adsit operationibus ipsius, cur, obsecro, divinus Apostolus in filiorum adoptivorum generatione singulariter exprimit voluntatem, atque in illo verbo, voluntariè vim maximam facit? *Voluntariè genuit nos.* Differentiæ rationem ex ipsis

Iacob. 1. v. 18.

Apostoli verbis hausit S. Fulgentius, quam etiam ante ipsum jam animadverterat Divus Athanasius, & est utroque dignissima. De tribus nimirum Apostolus in verbis illis facit mentionem; nempe de voluntario, generatione, & verbo: *Voluntariè genuit nos verbo veritatis.* Dicit ergo S. Fulgentius: *Nos Deus voluntariè genuit, quia voluntas generationem præcessit: in Vnigeniti autem generatione nulla generantis præcessit voluntas; ubi sine initio naturali permanet æterna nativitas.* Generatio æterna, quâ Pater generat Verbum, non est, nec esse potest voluntaria, quia Filius per actum intellectûs, quo se Pater ante omnem voluntatis actũ cognõscit & comprehendit, genitus est. Quia verò naturalis filii generatio non est libera nec voluntaria, sed necessaria, ideò quando Apostolus loquitur de generatione adoptiva, ita illam voluntatis circumstantiam ponderat & exaggerat dicens: *voluntariè genuit nos:* discrimen ostendens & inæqualitatem exactâ mentis staterâ expendens, atque si diceret: etsi Deus nullum præter unicum Filium naturalem generare potuerit, potuit tamen generare, & re ipsâ generat filios adoptivos. Et supposito quod illi eadem attributa & eandem æqualitatem non obtine-

ant, habent tamen quandam circumstantiam, quâ hæc inæqualitas plurimùm adæquatur, si enim adoptivæ generationi desit esse naturale, illa tamen superabundat in esse voluntario. Et hæc voluntarii circumstantia tanti ponderis, momenti ac pretij est, ut voluntarium secundæ primæ generationis ferè suppleat excessum. In prima generatione Pater totum esse divinum tribuit Filio, sed absque ullo voluntatis concursu; in secunda verò idem Pater solam istius esse participationem filiis adoptivis largitur: sed voluntariè: *Voluntariè genuit nos.* Nolo his diutius immorari, atque ea, quæ dixi de Patre, applicare & Matri, sed ulteriùs progredior.

Quærunt Theologi, an Christus sit Filius Dei naturalis an adoptivus? in quantum Deus & Verbum est, dubium esse nullum potest, quin sit filius naturalis. In quantum autem homo est, Scotus & plures affirmant esse filium adoptivum; sed communior ac magis recepta, & secundùm Doctorem Angelicum certior sententia est, quod etiam ut homo sit Filius Dei naturalis. Hinc sequitur Christum dupliciter, ac duplici ratione esse filium Dei naturalem; semel nempe per generationem æternam, ac semel per temporalem. Sed quare Deus voluit, ut Unigenitus Filius naturalis ipsius veluti bis esset hujusmodi filius, & quasi suo animo factum satis non esset, quod semel ipsum genuisset, voluit illum in alteram quoque vicem generare? quia videlicet etsi in prima generatione satisfactum esset naturæ, nondum tamen satis esse factum videtur amori, cui etiam ut fieret satis, non solùm voluit, ut naturâ ipsius esset Filius, sed simul & naturâ & electione; unâ quidem ratione filius naturalis cũ omnibus proprietatibus filio naturali competentibus, ac rursus aliâ ratione filius etiam quidem naturalis, sed cum aliqua adoptivi proprietate. In prima Filij Dei generatione voluntas, uti vidimus, partes nullas habuit, quia fuit generatio necessaria, non verò libera. Quare ut voluntas & amor ad generationem Filij Dei quoque concurrerent, iterum filius generatur, ut sicuti per naturam filius est naturalis, ita etiam per electionem talis existat.

Fuit hæc Sancti Hippolyti cogitatio sublimissima, cujus verba etsi intellectu difficillima sint, quia amplius quid illis exprimere videtur; hoc tamen ipsum, quod diximus, & aliud nihil illis significat. *Qualem igitur Filium suum Deus per carnem misit, nisi* S. Hipp

Ver-

Verbum, quod à principio scilicet filium vocavit, quia futurum erat, ut ortum caperet. Et cùm Filius vocatur, commune nomen amoris erga homines sumit; nec enim Verbum per se & sine carne perfectus Filius erat, cùm tamen perfectum esset Verbum Vnigenitus. Id est antequam Unigenitus Dei Filius humanam assumeret naturam & ab æterno, quod attinet ad perfectionem & integritatem infinitam naturæ perfectus fuit filius, sed quod spectat ad satisfactionem & nomen amoris, deerat ipsi concursus voluntatis, quia necessariò, non verò liberè & per electionem naturâ genitus erat, ideòque ab ipsâmet æternitate aliam in tempore futuram decrevit, vel quasi adoptavit generationẽ, ut suppleret & quâdam ratione perficeret in secunda, quod absque támen ulla imperfectione (cùm ubiq; summa perfectio reluceret) non potuit obtinere in prima. In prima Verbũ fœcundissimæ Patris naturæ fuit Filius, sed absq; affectu, uti S. Greg Nazian. affirmat, ubi ait: *Pater genuit filium sine affectu.* In secunda verò affectus unitus est naturæ, & Pater, cui satis non erat diligere filium, postquã illum genuisset, voluit denuò diligendo generare, atque idcircò quia diligebat, generavit, ut quemadmodum prius Paterni vocabatur Filius intellectus, ità etiã filius dilectionis ipsius vocaretur, *Filium dilectionis suæ*, inquit Apostol. Hæ sunt vestræ prærogativæ, Partheniæ Carmeli Matris Filijs, videtur enim Matre cum Patre, uti Rebecca cum Jacob, competijsse hîc in dilectione filij primogeniti, illa in amore secundogenitorum. Vos estis Sacratissimæ V. Mariæ Filij; sed quales filij? Filij mentis, voluntatis, judicij & dilectionis. Ipsius judicium vos cæteris prætulit; amor ipsius vos elegit; judicium vos concepit, amor verò genuit. Non estis equidem Virginei Mariæ uteri filij; hoc enim privilegium soli Dei & Virginis filio debetur. *Beatus venter, qui te portavit*; sed ex quodam jure prærogativo, quod non minus, sed aliquo modo sublimius videri cuipiam posset, estis viscerum animæ ipsius filij, in anima illius concepti, in mente geniti, & ex mente prognati. Quis ista præcisè considerans negabit, hunc generationis modum longè esse nobiliorem atque excellentiorem, concipi nimirum & generari in anima, quàm concipi & generari in corpore? Certè ipse Christus in hocce negotio comparationem instituit, & quæstionem sive difficultatem hac ratione resolvit ac decidit. Marcella beatum proclamabat sacratissi-

S. Greg Naziã.

Coloss. 1. v. 13.

mum Beatissimæ Virginis uterum sive ventrem, quia conceperat & genuerat Christum: *Beatus venter, qui te portavit.* At Magister divivus respondit: *Quinimò beati, qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud.* Quasi diceret, imò beatiores dico illos, qui concipiunt & pariunt in corde vel in anima, sive aliàs mea Mater sit, sive alia. Iste est genuinus istorum verborum sensus, uti S. Augustinus cæteriq; sacri Interpretes exponunt. Duobus ergo modis sacra Virgo Maria Christum concepit & genuit; concepit in utero & concepit in corde, genuit in corpore & genuit in mente. Et iste concipiendi ac generandi modus fuit multò nobilior & præstantior priori. *Feliciùs Christum mente, quàm ventre gestavit,* (D. Aug.) de ipsa Deipara ait S. Augustinus: Nunc ipso Christo cum bona illius venia tantisper relicto, de secundo genitis Matris ipsius etiam comparativè ad encomium istud Evangelicum *Beatus venter*, dicamus, *quinimò beati.* Quia cùm Christus & Carmelitæ sint ejusdem cœli Reginæ filii, Christus in hac consideratione est Filius naturalis, & Carmelitæ adoptivi: Christus in utero Mariæ conceptus, Carmelitæ in corde, Christus in corpore, Carmelitæ autem in anima, quia judicij illius & amoris sunt filij.

§. V.

MUltùm dixisse videri possem nonnemini, nisi Privilegij istius generalitas pretii singularitatem & peculiarem tolleret existimationem. Video enim & audio quosdam doctiores, atque eos inprimis, quorum interest, dicentes esse adoptivum V. Mariæ filium non esse singularem unius istius Religionis prærogativam, sed multis aliis Congregationibus & Communitatibus, etiam à Sacra Sede Apostolica probatis communem, quæ sub eodem nomine & vexillo merent ac militant, & speciali quoque cultu venerationis Deiparæ Virgini sunt addictæ. Atq; isti primarii ac potiores sunt æmulatores atque oppositores: secundarii verò sunt omnes, quotquot singulari sunt in eandem cœli Reginam pietate, quique speciali affectu atque obsequio ei sese consecrârunt; nemo enim illam in Matrem assumpsit, quin illa ipsum vicissim in filium acceptârit. Quando Christus è cruce pendens dixit S. Joanni: *Ecce Mater tua*; mox idem ipse qui vidit (Ioan. 19 v. 27.) & testimonium perhibuit Evangelista, subjungit; *Et ex illa hora accepit eam Discipulus in sua*, vel, ut alii legunt, *in suam.* Ubi studiosiùs observandum est, quod de seipso sanctus ille Evangeliographus ait, quod

quod Mariam in matrem acceperit; at ex parte Mariæ non dicit, quod illa ipsum acceperit in filium. Cur verò cùm dicit eam à se receptam, non ait etiam ab illa se fuisse acceptum & ipsum? utiq; disertis id verbis asserere supervacaneum videri potuisset; quamprimum enim Matrem V. in matrem nostram nos accipimus, mox ipsa omni sepositâ morâ in filios nos quoq; suos assumit. *Expressit, quod magis dubium esse poterat: tacuit, quod minus erat dubium*: in dictum Evang. locum ait Salmeron. Dubium enim, an illam in matrem accipiamus ex parte nostra se tenet, quin verò ipsa benignissima Domina in filios nos suos lubens volens accipiat, dubium esse nullum potest. O quanto peccatoribus id solatio est! sed plures sunt nobis qui obsistant, omnes nimirum cujusvis conditionis fideles; omnes enim Christiani Christi Matris sunt filii. Ita affirmant D. Aug. Origenes, S. Anselmus, Rupert. atq; alii ex Patribus non pauci. Ratio est, quia per fidei unionem perq; Baptismi regeneratione͂ cuncti fideles sunt membra Christi, qui est corporis hujus mystici caput, adeoq; Mater Christi omnium istorum membrorum mater est. *Ipsa unica V. Mater, quæ se Patris unicum genuisse gloriatur, eundem unicum suum in* Guerr. *omnibus membris ejus amplectitur, omniumq́; in quibus Christum suum formatum vel formari cognoscit, matrem se vocari non confunditur*, ait Guerr. Abbas. Gilbertus verò similiter Abbas paucioribus ac magis energicis verbis sic inquit. *Mater Christi mater est membrorum Christi, unde etiam ab omnibus mater appellatur, & ab omnibus cultu debito, ut mater honoratur.* Gilbert Si ergo omnes Christiani, si omnes Virginis ter sanctæ cultui devoti, si omnes qui speciali vitæ instituto ejus sese mancipârunt obsequio, & sub ejusdem sanctissimæ Dei Matris Mariæ nomine & patrocinio Christo militant & inserviunt, hujus serenissimæ Reginæ filij vocentur, quænam est ista Carmelitanæ Religionis prerogativa, quam tantis hucusque encomijs celebravimus? etenim ipsi soli, alijs exclusis, Deiparæ Virginis filij si essent, quædam illa eximia dignitas foret atque eminentia; sed hæc eadem gratia multis communis cùm sit, adeóne illa magna, adeóne excellens, adeóne censenda est gloriosa? imò verò: at enim nihil continere singulare videtur: ex hoc ipso capite singularissimam ego esse decerno. Est enim prærogativa hæc omninò singularis, quæ similem non habet, quod ipsi sublimissimæ hujus Dominæ filij specialiter nominen-

minentur, quæ tot tamque illustribus fœcunda est liberis. Quod in Evangelica historia in majorem me rapiat admirationem nihil est, quàm ubi amabilem illam pompam, stylumque intueor singularem, quo S. Joannes suppresso nomine proprio, quo tamen reliquos indigitare Apostolos solet, ubi de se loquitur, semper dilectum sese Discipulum nominat. *Discipulus quem diligebat Iesus.* Joan. 21. v. 20. Quid ais divina aquila? ergone S. Petrus, S. Andreas, cæterique Apostoli omnes non sunt Discipuli JESU? sunt utique, & ante te in Discipulos assumpti. Nunquid Petrus & Andreas sunt dilecti? quinimò priùs te electi, prius te vocati. Cum ergo cæteri Apostoli æquè sint Discipuli, & Discipuli dilecti, quænam illa exceptio aut prærogativa est, de qua ita gloriaris? amplior & singularior est, dari quæ possit. Si alij non darentur Discipuli, & Discipuli à Christo dilecti, tam eximia non esset hæc excellentia: sed cum tot sint Discipuli totq; dilecti, specialissima hæc Joannis gloria est, quod sit Discipulus Christo dilectus. Singularitas non consistit in unitate, neq; sublimitas in magnitudine; sed in eo, quod quis inter multos sit solus, & inter magnos magnus, in hoc consistit singularitas. Idem de Mariæ Filijs pronuntio. Verùm ut id percipiamus apertiùs, ipse S. Joannes declarator accedat. Ultima conditi à Christo agonizante Testamenti clausula fuit, quod Matrem suam Joanni & Joannem Matri, ipsam in matrem, hunc in filium destinârit & commendârit. *Ecce Filius tuus, ecce Mater tua.* Ioan. 19. v. 27. Quæro jam, an per hanc clausulam cæteri Apostoli fuerint exclusi? nullo modo; sic enim ipsemet testator Christus post suam resurrectionem, quando tres Marias ad Apostolos legavit, declaravit dicens: *Ite, nuntiate fratribus meis.* Matth. 28. v. 10. Si ergò post denominationem ac designationem Joannis in Filium Mariæ, cæteri Apostoli æquè fuêre fratres Christi, adeoq; & Mariæ matris ipsius filij, quid Christus plus contulit Joanni? & si pro Joanne speciale fuit privilegium, quare illud ad cæteros extendit? ut magis ipsi soli proprium esset, & singularitas sublimior redderetur; societatem ei attribuit, ut singularem efficeret, attribuit comparationem, incomparabilem ipsum ut constitueret. Alij quidem Apostoli sunt fratres Christi, adeòque & filij Mariæ; sed Joannes ex omnibus istis filijs est filius. *Ecce Filius tuus.* Et sicut Joannes respectivè ad Christum inter Discipulos est Discipulus, & inter dilectos dilectus

ctus; sic ad V. Mariam quod attinet inter filios est filius. Cæteris Christus nomen contulit, Joanni antonomasiam. Cæteris filiationem concessit, Joanni filij tribuit specialitatem. *Ecce Filius tuus, ecce Mater tua.* Jam nunc indubiè me percepistis, & quàm proprium ac peculiare sit sacræ huic Religioni Carmelitanæ singulare filiorum Mariæ privilegium, intellexistis. Cum cæteris sunt filij, sed non ut cæteri; speciali enim electione, speciali amore, speciali nomine, speciali prærogativâ; speciali denique filiatione ex omnibus Mariæ filiis Filij sunt hujus Sacræ Religionis alumni. In tres particulares Hierarchias cœli Reginæ filios distribuimus, quarum quælibet aliam antecellit. In prima & infima omnes annumerantur fideles. In secunda & media, omnes eidem Virgini quodam pietatis affectu singulari addicti: In tertia verò & suprema omnes, qui speciali Religionis Instituto ejus obsequio mancipati & consecrati sunt, comprehenduntur. Sed ex omnibus his Hierarchijs verè Angelicis specialiter electa, & Angelorum Reginæ dilecta est Carmelitana ipsius Familia. Ipsemet Christus istius gratiæ (sicut omnium aliarum) Author id nobis apertè testabitur & confirmabit: Salomonis enim oraculo & figurâ Cant. sexto sic dicit: *Sexaginta sunt Reginæ & octoginta Concubinæ, & adolescentularum non est numerus: una est columba mea, perfecta mea: una est matri suæ, electa Genitrici suæ.* Cant. 6. v. 7. 8. Omnes Patres & Expositores consentiunt, quod in his tribus hujus divisionis differentiis, Reginarum scilicet, Concubinarum & Adolescentularum, tres comprehendantur animarum status sive ordines, qui in majori vel minori perfectionis & unionis cũ Christo gradu, omnes sunt ipsius sponsæ & Matris ipsius filiæ. In hoc etiam optimè discriminatas atq; expressas tres à nobis jam propositas filiorũ Virginis adoptivorum habemus hierarchias. Id verò quod magis extollit Salomon seu Spiritus S. est, quod inter istas hierarchias & ordines, & super omnes illas detur una, quæ est unica singulariter electa Matri suæ. *Vna est Matri suæ, electa Genitrici suæ.* Sed quænam est hæc unica & singulariter electa? Ponderate verba, & videbitis, quod sit Religio Carmelitana. *Vna est Matri suæ, electa Genitrici suæ.* Non dicit solummodò quod sit unica & electa *Matri suæ*, sed magis signanter & appositè dicit, *Matri suæ*, quę ipsã genuit: *Genitrici suæ:* distinguens in ipsa maternitate duo diversa nomina, & duplicẽ maternitatis modũ ostendens

dens. Sacratissima Virgo omnium cæterorum Ordinum Mater est, sed Carmelitani Ordinis & Mater & Genitrix, quia illum genuit & produxit, uti jam diximus. Ipsa produxit Ordinem de Monte Carmelo, & quia producendi & istos Filios generandi modus fuit specialis electio, quam de ipsis fecit, hanc electionem mox declarans statim subjungit, *Electa Genitrici suæ.* Cæterorum Mater est, quia ipsi propria devotione moti illam elegerunt: Carmelitarum autem Mater est & Genitrix, quia Sacratissima Virgo illos elegit. *Electa Genitrici suæ.* Propterea ex tot filiis unici sunt filij, & ex tot institutis unica est Religio: *Vna est Matri suæ, electa Genitrici suæ.*

Hæc mundi Domina in electione Carmelitani Ordinis, & hæc gloriosissima Mater in horum Filiorum suorum electione habuit se sicuti Deus in electione Matris suæ se habuit. Ut Deus Virginem Mariam in matrem eligeret, tres inprimis instituit electiones, easq; melioris portionis earum in mundo reperiri quæ possent. Ex omnibus Populis elegit & selegit unum, qui fuit Populus Hebraicus in Abrabam. Ex omnibus Tribubus populi istius, statim elegit unam, quæ fuit Juda. Ex omnibus familiis istius Tribûs elegit & segregavit unam, quæ fuit Davidis. Denique ex ista familia digniorem elegit personam, quæ fuit B. Virgo Maria. *Ad Virginem desponsatam Viro de domo David.* *Luc. 1. v. 27.* Idem Deipara Virgo in istorum fecit electione filiorum, ut ex omnibus suis filiis ipsi unici essent, & electorum prælecti. *Vna est Matri suæ, electa Genitrici suæ.* Ex omnibus enim Populis & Gentibus orbis universi elegit Christianos, qui sunt ipsius filij per fidem: ex omnibus Christianis omnes sibi devotos elegit, qui sunt filij per affectum: ex omnibus sibi devotis sacras elegit Congregationes, qui sunt filij illius per institutum, qui sub ipsius sacro nomine & patrocinio ei inserviunt. Denique ex omnibus institutis, quæ fuerunt, sunt aut erunt, elegit Ordinem Montis Carmeli, ut hæc Religio esset unica electa inter omnes illius filios, & super omnes illos propria sua. *Vna est Matri suæ, electa Genitrici suæ.* Aliud enim est respectivè ad eosdem Parentes esse filios, & aliud esse filios suos. Jacob plurimos, uti novimus, habuit filios, sed Filius suus erat Joseph. Inter cæteros filios triplex reperiebatur distinctio: alij enim erant filij Balæ, alij Zelphæ, alij Liæ; sed Joseph, qui erat Rachelis primogenitus, erat filius suus. Hæc fuit

inhumana allusio, quam invidi fratres tunicæ sanguine conspersæ exhibitione fecerunt, ubi dixerunt: *Vide utrum tunica filii tui sit, an non?* Et hæc quoque fuit energia doloris, quo ipse Jacob agnitâ tunicâ ait. *Tunica Filii mei est.* Cæteri filij ipsum filium tuum appellârunt; *Filii tui*: Pater vocat ipsum filium meum, *Filii mei*; quia licet omnes essent filij Jacob, Joseph tamen erat filius suus. Et ad majorem rei istius, de qua tamen dubitare nemo potest, expressionem, congregatis (inquit sacer textus) *Omnibus liberis eius, ut lenirent dolorem patris*, ipse respondit; *descendam ad filium meum lugens in infernum.* Nolo, inquit, aliam habere consolationem præter mortem, ut vadam ad requirendum & videndum filium meum. Omnes ergò, quos habes hîc præsentes, non sunt filij tui? ita, filij mei sunt, sed non sunt filius meus. Cæteri quoque erant filij, & hoc non inficiabatur Jacob, sed filius suus erat Joseph. Multum inter se differunt, esse filios ipsius, & esse filium suum. Hæc est differentia, quæ in electione purissimæ Virginis Mariæ, cùm tantus sit numerus filiorum ipsius, omnesq; dilecti, unus ab aliis plurimùm discriminetur. Cæteri sunt Filij Virginis, sed Carmelitæ sunt filij sui; *una est matri suæ, electa Genitrici suæ.*

Gen. 37 v. 32. ibid v. 33. v. 35

§. VI.

Absque eo, quod ab historiæ Josephi contextu recedamus, ego authenticum instrumentum regulamq; firmissimam istius differentiæ producam. Dicit sacer textus, quod *Israël diligebat Ioseph super omnes filios suos.* Hunc verò excessum & diversam ac differentem parentis dilectionem cæteros Josephi fratres minimè omnium latuisse ipsa sacra historia fidem facit, ubi ait: *Videntes autem fratres eius, quod à patre plus cunctis filiis amaretur.* Amor affectio est, quæ aspectum non minus fugit, quàm anima, in qua nascitur, & in qua vivit. Si verò non videtur amor, quomodo ergo cæteri filij Jacob amorem illius adeò manifestè videbant, ut absque ulla jam ambiguitate cognoscerent Josephum parenti præ cunctis in amoribus esse? *Videntes quod à Patre plus cunctis fratribus amaretur.* Per effectus id coloris agnoverunt: *fecit ei*, ait sacer textus, *tunicam polymitam.* Fecit nimirum Jacob Josepho tunicam ex variis coloribus contextam, & cæterorum tunicis præstantiorem, & hoc fuit evidentissimum signum, quod ipsius amoris differentiæ notitiam

Gen. 37 v. 3. v. 4. Gen. cap. cit.

titiam ipsis indidit. Videre jam vultis, qua ratione Carmelitæ sint Beatissimæ Virginis Mariæ Josephi? intuemini Scapulare quod ipsa in manibus tenet, quodque ipsa cœlorum Regina eis tradidit, eum pro ipsis solis contexuisset. *Fecit ei tunicam polymitam.* Polymita interpretatur ex variegatis coloribus. Duæ hæ fasciæ è cœlesti vestiario depromptæ, quibus Virgo Sacratissima album Eliæ vestimentum variis coloribus intertexuit, sunt characteres ac signa sub sensum cadentia, quibus, quod ipsi præ cæteris omnibus sint filij sui, apertè comprobatur. Non me latet Josephum fratribus ob vestis singularitatem duntaxat non fuisse invisum. Plurimi fuêre, qui linguâ & calamo hanc gloriam impugnare atque obfuscare, Carmelitasque eâ, haud secus atque invidi fratres Josephum tunicâ exuerunt, spoliare sunt connisi. At modò æmuli isti latrare amplius non queunt; quia Sancta Mater Ecclesia summorum Pontificum diplomatibus eis ora obturavit. Veritatem enim hanc declârarunt & confirmârunt Alexander V. Clemens VII. Paulus V. Gregorius XIII. & alij, ac præ reliquis & ante illos Joannes XXII. cui Sacratissima Virgo apparuit ac fore revelavit, ad supremum Ecclesiæ solium ut ipse sublimaretur, cui tamen revelationi hanc conditionem ac legem adjecit, ut ipse sacri sui Scapularis certitudinem firmaret & roboraret privilegia, quod Scapulare ipsemet Pontifex *habitus Sancti signum* appellat. Voluit nimirum purissima Virgo, postquam sacrum hocce pignus Carmelitis impertiit, illud rursus, instar Jacobi, velut suum agnoscere: *Hæc est tunica filii mei.* Hoc est filiorum meorum vestimentum. Quid igitur invidos reperiri miramini? sinite illos, maximis enim impelluntur rationibus. Bene natas non adeò improbo invidias, etiam inter ejusdem parentis filios. Invidebat Cainus justo Abeli: & cur ipsum invidiâ non fuisset persecutus invidebat enim ipsi, quod Deo esset acceptior, adeoque veluti cæteri rationem invidendi nullam habent, qui res alias invident, ita ille per magnam habuisse videtur. Sanè si quid aliud, sola Dei, & post illam (semper enim conjunctim incedunt) Deiparæ Virginis gratia ad invidiam quempiam exstimulare debere videtur. Cur natu minorem fratrem invidiâ non prosequeretur primogenitus, cum videret eum primâ vestiri stolâ: *citò proferte stolam primam?* Si ergo hæc prima Dei matris sit stola, cur filij isti invidiæ non essent expositi? ipsi enim respectu Christi sunt filij natu minores, & ipsorum stola respectu cæterorum filiorum

Luc. 15 v. 22.

rum est prima. Vestivit primogenitũ naturalem, vestivit & primogenitos adoptivos, adeoq; unum velut alios insignivit, & colorum varietate distinxit. Dum ex purissima Virgine quæreretur: *Qualis est dilectus tuus ex dilecto?* ipsa respõdit: *Dilectus meus candidus & rubicundus electus ex millibus.* Dilectissimum suum præ omnibus ex rubro albicante (incarnati nomine alia idiomata exprimunt) humanitatis colore super divinitatis candorem convestivit, filios autem super omnes dilectos pullo super Eliæ candorem colore cooperuit.

Cant 5. v. 9.

3. Reg. 19. v. 19

Tertio lib. Reg. cap. 19. refertur, quod Elias imposuerit pallium super Elisæum, quo pacto, uti percelebres istius loci Expositores affirmant, eum suæ Religionis habitu donavit, atque in illam ipsum cooptavit, veluti etiam comprobatur ex eo, quod statim Elisæus, facta omnium renunciatione bonorum suorum, relictâq; paternâ domo, etiam secutus est & obedivit ei. Deinde post aliquod tempus uti lib. 4. Reg. cap. II. habetur; Elias ab Elisæo digressurus illi ait, ut peteret quidquid vellet, hic verò postulavit, ut ipsius spiritus in se duplicaretur: *obsecro ut fiat in me duplex spiritus tuus* Cui respondit Elias, rem esse perdifficilem quam postulasset, fore tamen, ipsum, dum ab eo tolleretur, intueri si posset, id quod petierat ut obtineret: *si videris me, quando tollar à te.* Tunc igneus apparuit currus, quo Elias subvectus per aëra volitat: Elisæus verò, *scidit vestimenta sua*, atque ilicò levavit, tulitque pallium Eliæ, quod eo in aërem sublato deciderat: *levavit pallium Eliæ, quod ceciderat ei.* Innumera propemodum sunt, in hoc percelebri eventu observari atq; expendi quæ possent. Imprimis immoderatum, imò temerarium fuisse videtur desiderium istud, quo Elisæus postulat spiritum Eliæ duplicatum, idq; vel maximè, quod ille ipsum spiritum suum (quando minùs eum quem ipse non habebat) dare non posset. Quod si spiritum igitur illum daturus erat Deus, quid referebat, utrum Elisæus raptum Eliam videret nec ne? quod si Elisæus Eliæ jam habitum gestabat, cur in alteram ei vicem hic imponitur? & si illum ei dare volebat Elias, cur non dabat, in terris cum ipso etiamnum cùm ageret? deniq; cur Elisæus sua scindit vestimenta, & utraq; retinet, nempe istud à se discerptũ, & aliud è cælo delapsũ & integrũ?

4. Reg. 2. v. 9.

ibid. v. 10.

ibid. v. 12.

v. 13.

Omnia ista unica prophetica figura erant corũ quæ postmodum Carmelitanæ Religioni, in Elisæo tanquam capite tunc repræsentatæ erant obventura. Postulavit Elisæus futurorum præscius, ut fieret in eo duplex spiritus,

 quia

quia spiritus ille, quem in lege scripta receperat, in lege gratiæ duplicandus erat ac perficiendus, non tamen conciliatore ipso Elia. Id ex ipso sacro contextu satis apertè evincitur: postquam enim Elias primâ vice pallium suum Elisæo imposuisset, ei ait fecisse jam se, quod ad ipsum spectaret: *quod enim meum erat, feci tibi.* Non igitur erat Elias, qui secundum ei daturus erat vestimentum, neque qui in eo duplicaturus erat spiritum; & ideo Elisæus non dixit: *da mihi*, sed *fiat in me*. Elias autem ubi ad petitionem illius respondit, non dixit *dabo tibi*, sed *erit tibi*; In hacce figura propheticè adumbratum mysterium istud erat, quod Eliæ posteri ac successores aliud accepturi essent vestimentum, & cum ipso duplici quoque spiritu donandi, uti factum fuit sacro recepto Scapulari. Quamobrem cum vestis Eliana altera vice donaretur Elisæo, non fuit ea tradita in terra, sed è cœlo delapsa. Atque idcirco etiam Elias futurum adpromisit, quod petebat Elisæus, at non nisi sub ista conditione, si ipsum raptum conspicaretur; quia si Carmelitæ in eodem instituto, Eliam præ oculis semper habentes, non perseverassent, hanc gratiam à Deipara V. promeriti non fuissent, nec ipsa purissima Virgo illos in

3. Reg. 19. v. 20.

Carmelo morantes adeò frequenter, uti fecit, visitasset; neque ipsi in eodem monte, etiam ante illius suæ Matris in cœlos assumptionem primam ei sacram ædem erexissent, veluti reverà erexerunt. Ideò Elisæus, quod stuporem conciliare cui posset, vestimentum, quod ab Elia primum receperat, scidit, illud verò quod è cœlo dimissum ei fuerat, levavit atq; suscepit: sic enim Carmelitæ pervetustam Eliæ vestem scindentes ex illa pallium sibi album concinnarunt, ac recepto altero, sacro pulloque Scapulari, ejusdemque coloris tunicâ fuêre perfectè vestiti, atque ut sacratissimæ Deiparæ Virginis filij insigniti.

Idem omninò celsissima mundi Domina egisse videtur cum Elia, quod Jacob cum Socero suo Labano. Convenerat Laban cum Jacob, quod omnes agnelli, qui varii & diversi coloris nascerentur, spectarent ad Jacob, qui verò nascerentur albi ipsius essent Labani. Quare hic ei oves commisit omnes albas, ut eâ ratione agnelli quoq; omnes procrearentur albi: & appositis à Jacob quibusdam ob ovium conspectum virgis, discolores prognati sunt agnelli: *Factum est, ut parerent maculosa, & diverso colore respersa.* Idem penè in monte Carmelo evenit, quamdiu

Gen. 30 v. 39.

diu enim Carmelitana Religio solum Eliam præ oculis habuit (*si videris me quando tollar à te*) ipsius agnelli Eliani habitus colore erant candidi, quali veste amictum ipsum Eliam vidit parens, cùm mater illum eniteretur, uti refert S. Epiphanius: sed illo variato ac mutato propositâque virgâ de radice Jesse, quæ est Sacratissima Virgo Maria cum Scapulari fusco, omnes agnelli postmodum lanea veste diverso colore respersâ amicti prodierunt, ac propterea Matris suæ charactere maternoque signo insigniti ab omnibus filijs alijs, tanquam speciales ac proprij filij sui, sunt discriminati ac discreti.

§. VII.

GLoriosæ hujus singularitatis ac differentiæ filiorum evidentiam satis jam superque commonstrasse nobis videmur: solùm igitur, ut illius rationem ac fundamenta, quæ gloriæ minoris non erunt, exhibeamus, superest. Cùm enim filiatio adoptiva non fundetur in casu aut naturæ fortuna, sed in judicii & voluntatis electione, necessariò meritum supponit; & quò sublimius est judicium, vegetiorq; voluntas, eò majora merita presupponit. Qualia ergo & quanta sint merita oportet, quorum singularitate ac magnitudine Carmelitanæ Religionis filij, cæteris omnibus in Deiparæ Virginis electione præferri ac præponi meruerunt? Fateor in argumento adeò gravi, in quo omnes sacræ Religiones tantos, tamque illustres meritorum, devotionis & obsequij titulos, totq; ac tam singularia huic Virgini sacratissimæ exhibita obsequia recensere possunt, adeò me hæsisse ancipitem, ut quàm diutissimè resolvere me ad aliquid peculiare dicendum non potuerim, donec ipsomet Evangelio duce, per viam adeò præterordinariam, uti modò videbitis, veram singularitatis illius, meâ quidem sententiâ, deprehendi rationem.

Dico igitur Carmelitas cæteris fuisse præpositos ob maximam, quam hæc sacra Religio à suis antiquissimis principiis habuit cum Christo similitudinem. Et quidem rationi quàm maximè consentaneum erat, ut illi in adoptivorum electione filiorum cæteris anteponerentur, qui filio naturali similiores conformioresq; esse dignoscerentur. Virgo sanè Deipara in hoc suæ electionis decreto ipsismet electionum ac decretorum ideis dirigebatur divinorum. Quâ quæso ratione Deus adoptivos filios ab æterno selegit ac decrevit? Hoc Divinus Apostolus in capite octavo Epistolæ ad Romanos nobis ex-

Rom. 8. v. 29. posuit ubi ait: *Quos præscivit & prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.* Id est, quos Deus prædestinavit, ut essent adoptivi ipsius filij, illos etiam ante destinavit, ut filio naturali similes & conformes evaderent, ut filius naturalis esset primogenitus, ipsi verò natu minores, atque ita quidem, ut sicuti omnes ejusdem parentis liberi sunt fratres, adeoque convenit, ut sibi invicem haud absimiles sint, sed conformes, & sicut Christus veluti est filiorum primogenitus, ita etiam est omnium exemplar, forma & norma virtutum, ità adoptivi, qui sunt minores natu, ipsi sint similes necesse est, ab ipso ut effingantur, atque cum eo conformentur, quia aliàs essent quidem fratres, sed invicem sibi dissimiles. Hæc est decretorum Dei in suis electionibus forma. Tali quoque Virgo Maria in hac sua electione usa methodo fuit, hoc unico excepto discrimine, quod Deus illos, quos in filios adoptare constituit, illos filio suo similes efficiat, cœli verò Regina quos jam similes invenit, in filios adoptat. Similitudinem præbuit Elias, & purissima Virgo adoptionem, sed adoptionem in similitudine fundatam. *Conformes imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.*

Quanta jam Carmelitarum à suo exordio cum Christo, id est primogenitorum Deiparæ Virginis adoptivorum cum primogenito naturali fuerit similitudo; non minus disertè testatus est Salomon, quàm si Carmelitas proprio nomine designasset. Cœlestis videlicet sponsus Canticorum capite septimo Sponsam describit, ac nativis nobis veluti coloribus adumbrat, unamquamque illius sigillatim in membris delineando perfectionem: *Caput*, inquiens, *tuum, ut Carmelus.* Cant. 7. v. 5. Non miror sponsæ caput à virorum sapientissimo comparari monti, quia comparationes illius non minus sunt, quàm ipsius sapientia, exquisitæ ac singulares. Sed cur potiùs monti Carmelo quàm alteri? videamus prius, quodnam & cujus caput quod comparatur, & statim comparationis proprietatem explorabimus. Sponsa, de qua in Canticis agitur, Ecclesia est, Caput istius sponsæ, est Christus, *quem Deus dedit caput super omnem Ecclesiam,* Ephes. 1 v. 22. & 23. *quæ est corpus ipsius*, inquit Apostolus. Volens ergo Salomon Christum cum aliqua re terrena comparare, nihil adeò ipsi simile reperit ac Montem Carmelum, qui à Carmelitis incolebatur. Sic

Iustus Orgel. Justus Orgelitanus, *in Carmelo Monte* inquit, *sanctus Elias & Elisaus sæpe receptaculum habuerunt: quapropter in Capite Ecclesiæ Domino nostro IESV Christo, quo sublimius nihil est, Iusti habitaculum recipiunt.* Plurimi viri sancti & justi alios tam Israëlis, quàm extra Israëlem, montes percelebres reddiderunt: sed Salomon Christum nec monti Sinai ob Moysis legem insigni, nec monti Moria Abrahami sacrificio consecrato, nec monti Oliveti Davidis lachrymis irrigato, nec monti Libani à Josua & Ezechia frequentato assimilat, sed solummodò ac singulariter monti Carmelo, quia nobilissimum erat solum vitæ & instituti ipsorum sanctitate consecratum, neque temporibus istis fuit vita aut aliud institutum ita Christo persimile; quod ut perspiciamus apertius, videamus, cui homines Christum, postquam apparuisset in mundo comparârint ac similem esse dixerint. Christus ipse aliquando suos ita interrogavit Apostolos: *Quem dicunt homines esse Filium Hominis?* (*Matth 16. v. 13.*) atque si diceret, qualis in vulgo de illo viget opinio, & quemnam esse illum existimant? at illi responderunt: *Alii Ioannem Baptistam, alii Eliam, alij verò Ieremiam aut unum ex Prophetis.* (*v. 14.*) Magni licet sint homines illius ætatis, in qua nati sunt æmuli, citius tamen credunt, ex illis, qui insignes jam decesserunt, Heroibus aliquos posse resuscitari, quàm similes illis denuò enasci: Usque adeò viventium præsentiumque proprium vitium invidia est. Quamobrem ipse etiam Deus postquam nascendi semet necessitati subjecit, ab hac temporis injuria nequaquam fuit immunis. Verùm posito quod eum homines judicarent & assererent esse unum ex antiquis, Regibus potius quàm Prophetis ipsum comparare debuisse mihi videntur, quia Messias tanquam Rex futurus exspectabatur, & Christus ut Rex proclamatus atque adoratus fuit à Magis, qui quidem titulus tanto constitit Innocentium cruore; quin & turbæ ipsæ Regem illum proclamare voluerunt in deserto, ac reapsè deniq; Hierosolymis publico Regis cum triumpho & applausu receptus fuit ubi clamabant: *Benedictus qui venit in nomine Domini Rex Israël.* (*Ioan. 12 v. 13. & Matth. 9. v. 21.*) Veruntamen tanta erat similitudo, quam Christus habebat cum Carmelitis, & Carmelitæ cum Christo, ut nemini Carmelita non videretur. Elias erat Carmelita, & primus parens ac fundator Carmelitarum, uti ex tota sacra Scriptura constat: Joannes Baptista erat Carmelita, uti sanctus Gregorius Nazian-

zianzenus, Sanctus Macharius & Sanctus Antoninus asseverant: Jeremias erat Carmelita, si non habitatione, saltem vitæ instituto, uti ex Sancto Hieronymo de vitæ perfectione istius Prophetæ scribente colligitur. Ex cæteris quoque Prophetis plurimi erant Carmelitæ, ita ut Carmelitana Religio communiori appellatione *Cœtus Prophetarum* vocaretur. Et quia Carmelitæ jam à prima sua origine Christo adeò similes fuêre & conformes, ubi Sacratissima Virgo Deipara huic naturali suo Filio primogenito alios adoptivos, veluti, ut sic dicam, secundo genitos dare volebat, eosdem Carmelitas, utpote illi similiores & conformiores quasi eligere debebat: *Conformes imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis Fratribus.*

§. VIII.

VErùm hoc unum hic adverto posse mihi validissimè objici, quod si similitudo cum Christo fuit hujus prærogativæ meritum, quamvis ultrò vetustis totum hoc concedamus Carmelitis, quod essentialiter ad veram pertinet Religionem, eamque constituit, dubium tamen esse nemini potest, quin legis gratiæ Religiones multò majorem perfectioremque cum Christo similitudinem habeant; vel igitur quælibet ex istis in hac filiatione præferri debuisset, vel certè similitudo ista illius non erit fundamentum aut meritum. Quantumvis verò ista eâ se ratione habere videantur, à proposita tamen me sententia dimoveri non sino: neq; tamen hic uti volo scuto, quo istum aliosq; haud absimiles ictus retundere facillimè possem, quod nempe leges & regulæ amoris non sint *stricti juris.* Licet enim amoris rationes quibusvis expositæ sint objectionibus, illis tamen contra veritatem & electionum ab illo factarum certitudinem omnino nihil evincitur, quin potius ob hanc ipsam illæ causam ipsi sunt propriæ, multòque ad illum fortiùs quàm parentes ad filios, referuntur. Rationem assignat Scriptura, cum Jacob majori prosequebatur amore Josephum quàm cæteros filios, hancque fuisse ait: *Et quod in senectute genuisset eum.* At obsistere videtur, quod ratio ista magis faveret Benjamino, qui post Josephum natus fuit, eratque ultimus Jacobi Patriarchæ filius. Nihilo tamen minus conclusio erat certa, ratioque, quâ nitebatur, à veritate haudquaquam aliena, quam idcircò sacer textus, ut talem tuetur. Idem igitur & hîc possem reponere, si objectio & instantia subsisteret, at minimè subsistit.

Gen. 37. v. 3.

Cum

Cum Carmeli Religio mille annis ante alias, etiam vetustiores, suum sumpsisset initium, duplex habuit tempus, ac duplicem quasi ætatem, unam scilicet post, & aliam ante Christum. Post Christum æquè illa perfecta fuit atque alia quævis legis gratiæ Religio: ante Christum totam illam obtinebat perfectionem, quam tempus & status ille permittebant. & hæc temporis circumstantia, quod nempe tamdiu ante Christi adventum habuisset initium, est quædam prærogativa, quæ illam unicam, singularem, & in eâdem similitudine, in qua ipsius fundatur præferentia, incomparabilem constituit. Cæteræ Religiones Christi imitatione illi similes extiterunt; Carmelitæ Christo fuerunt similes, antequam Christum, quem imitarentur, haberent in mundo. Et hoc similitudinis genus cæteras omnes incomparabiliter exuperat similitudines. De Job asserit ipse Deus non habuisse sibi similem in terra: *Nunquid*, ait, *considerâsti servum meum Iob, quod non sit ei similis in terra*? Et cur hoc? Sanctus Augustinus inquit: *Quis tantùm potuit promereri, cui tale testimonium Dominus perhiberet, nisi hic, qui non imitator invenitur, sed Author eorum quæ gessit*: Non habuit Job sibi similem in mundo, quia non fuit imitator sed author. Cæteri alium imitati sunt, & ipse non habuit quem imitaretur, ipse fuit Prototypon, cæteri verò Ectypon, ipse Magister, cæteri Discipuli, ipse Præceptor, antequam mundi advenisset Magister. Mutate Job in Eliam, & S. Augustinus pro me respondet. Sed vestra mihi largiatur devotio, ut aliquid ex multis explicem atque exponam, quæ in hujus similitudinis differentia delitescunt. Dicit Christus: *Beati, qui audiunt Verbum Dei & custodiunt illud*. Sed quantò beatiores erunt, qui Verbum Dei non audiêrunt & tamen illud custodiunt? hæc ergò præeminentia est, quâ Carmelitana Religio cæteras Ecclesiæ Religiones antecellit. Cæteræ Religiones audiverunt Verbum Dei & custodiverunt illud; Religio autem Carmelitana custodivit Verbum Dei antequam audiret illud. Cæteræ Religiones audiverunt Verbum Dei & custodiverunt illud, quia Christus priùs Evangelica consilia prædicavit, in quibus Religiosa perfectio consistit, & postmodum cæterarum Religionum Fundatores illa secuti & amplexati sunt, seseque sub hoc vitæ instituto Deo consecrârunt: sed Carmelitana Religio,

Iob. 1. v. 8. *Luc. 11. v. 28.*

& antiquissimi ac sanctissimi illius Fundatores, antequam Christus mundi contemptum prædicasset, antequam paupertatem commendâsset, jam ipsi ex paupertatis voto pauperes erant; necdum castitatem & obedientiam prædicaverat, & jam ipsi ex voto casti & obedientes erant: denique necdum Christus Religiosum prædicaverat & consuluerat statum, & jam ipsi erant Religiosi. Sanctus Paulus dicit neminem posse operari, nisi credat, neque credere nisi audiat, nec audire nisi prædicetur: veruntamen Religiosi Carmelitæ hanc impossibilitatem gloriosè devincentes, Evangelio ante illius promulgationem crediderunt, & necdum auditum illud adimpleverunt: Evangelici fuerunt antequam daretur Evangelium, Apostolici, antequam essent Apostoli, Christiani antequam Christus nasceretur. Non bene dixi: plus est esse Religiosum quàm esse Christianum, & quando in orbe universo nullus dabatur Christianus, jam omnes Carmelitæ erant Religiosi. Marcella extollens vocem dixit: *Beatus venter qui te portavit.* Christus ad hanc vocem altius intonuit & dixit: *Quinimò Beati qui audiunt Verbum Dei, & custodiunt illud.* At Religiosi Carmelitæ symphonicè sono altero & acutissimo ad Christi gloriam aliud *quinimò* addere & dicere possunt: *Quinimò Beati qui non audiverunt & custodiunt:* Quia ipsi verbum Dei etiam necdum auditum, servaverunt.

Regius Vates mirum quid ac notatu dignissimum de Sanctis Angelis ait: *Qui faciunt Verbum ejus ad audiendam vocem sermonum ejus* Aut ergo rem hanc non percipio, aut verba sunt valde ambigua: videtur enim dici debuisse: Angeli audiunt verbum Dei ad faciendum illud, non verò Angeli faciunt verbum ejus ad audiendam vocem sermonum illius, quia prius audiendum est, quid Deus mandet, & postea illud executioni mandandum. Cur ergo dicit illos operari ad percipiendum, & non percipere ad operandum? quia tanta est promptitudo & diligentia quâ Angeli verbum Dei exequuntur, ut prius videantur illud exequi quàm audiant, in eodem temporis momento audiunt & exequuntur. Sic omninò intelligenda sunt verba ista, neque alium in cœlestibus Angelis sensum admittunt: sed non ita in Montis Carmeli Angelis, quia auditum Christi verbum non modò verissimè opere compleverunt, sed & longè, hoc est octingentis annis ante

Ps. 102. v. 20.

ante Christi adventum (tot enim annis Elias Christum præcessit) compleverant. Octingentis ergo annis priusquam Christi verbum in terris audiretur, jam Evangelium in Carmelo servabatur: *Facientes Verbum ejus ad audiendam vocem sermonum eius.* Necdum auditum erat Christi verbum, & jam executioni traditum erat: adhuc verbum Christi carebat voce, & jam ei obediebatur: verbum Christi necdum erat ore prolatum, & jam erat in opere. Una è potissimis sententiis à septem Græciæ Sapientibus prolatis ista erat: *Sequere Deum.* Abrahæ tamen spiritus & opera diu illam præcesserant, ut ipse jam plurimis annis ante illud adimpleverit, quod Sapientes nonnisi multo post tempore pronunciârunt. Unde Sanctus Ambrosius ait: *Pro magno inter septem Sapientum dicta celebratur (sequere Deum) fecit Abraham factoq; Sapientum dicta prævenit.* S. Amb. Si ergò prius illud exequi, quod Græciæ Sapientes postmodum faciendum proposuerunt, maxima sit Abrahæ gloria, qualis erit laus Carmelitarum qui operibus suis æternæ Sapientiæ verba prævenerunt, illud, quod Christus docuit, priùs, quàm ipse id doceret, adimplentes, & Christi Discipuli existentes priusquam essent ipsius Auditores. *Qui non audiverunt Verbum Dei & custodierunt illud.*

§. IX.

VErùm enimverò, ut similitudo hæc inter Filium Virginis naturalem & adoptivos mutua foret, non solùm ipsi fuêre imitatores Christi, sed & Christus (quoad ejus fieri potuit) illos imitatus est. Non solùm Carmelitæ fuerunt illi, qui facto id prævenerunt, quod Dei Verbum necdum annuntiaverat, sed & verbum Dei fuit, quod prædicavit & docuit id quod Carmelitæ jam fecerant. Ipsi custodierunt quod Christus necdum docuerat, & Christus docuit quod ipsi jam observaverant. *Custodiunt illud.* Unus è difficilioribus sacri Evangelii locis satis erit ad istam admirabilem excellentiam nullo negotio probandam. *Nolite,* inquit Christus, *putare, quoniam veni* Matth. *solvere legem aut Prophetas, non* 5. v. 17. *veni solvere, sed adimplere.* Certum est, Christum ad legem advenisse solvendam; venit enim ut legi scriptæ legem substitueret Gratiæ. Si ergo Christus ad solvendam legem venit, quomodo dicit: *Non veni solvere, sed adimplere?* Id jam expono, aures benevolas

ac faventes arrigite. Lex Moysis (non loquimur hîc de judiciali, huc enim illa non spectat) duas habuit partes, ceremonialem nempe & moralem. Christus ceremonialem abrogavit, uti luce dissipatur umbra; figura figurato, promissum solutione, & spes possessione destruitur: partem verò moralem Christus non abrogavit, sed duobus modis perfecit. Primus perfectionis modus fuit, quod abusus, quibus illam Pharisæi adulteraverant patefecit & abolevit. Secundus, quod consilia Evangelica addidit, non quidem ex necessitate præcepti servanda, sed ut ornamentum & ejusdem legis coronam, pro ijs, qui eam liberè adipisci vellent. Quia verò Prophetarum Religio, id est Elias illiusque Successores, jam initium (licèt minori cum perfectione) ijsdem consilijs dederant, Christus autem utrumque servavit, ideo dixit: *Non veni solvere legem aut Prophetas, sed adimplere.* Quod autem genuinus textus sacri hic sit sensus, ex omnibus illius circumstantiis & consequentijs probatur. Quia imprimis argumentum, de quo Christus reapse loquebatur, erant Evangelica consilia. *Beati pauperes spiritu, &c.* Illi deinde, quibus loquebatur, erant Apostoli

Matth. 5. v. 13.

ad eorundem consiliorum perfectionem sectandam vocati. Accesserunt ad eum Discipuli ejus, & aperiens os suum docebat eos. Ad hæc præmium, quod pollicebatur, erat: *Hic magnus vocabitur in regno cælorum*, quæ conditio solis consiliorum observatoribus tribuitur. Nomen præterea, quo illa expressit fuit: *de mandatis istis minimis*: Consilia enim vim præcepti non obtinent, nec præcepti necessitatem habent, nec à regno cœlorum excludunt. *Minimus vocabitur in regno cælorum.* Hæc denique particula disjunctiva *aut*, *Legem aut Prophetas*, evidenter ostendit Prophetarum doctrinam, de qua Christus loquebatur, fuisse à lege distinctam; quia si Prophetas solùm ut legis interpretes accepisset, dicere debuisset: *Legem & Prophetas*, sicut cùm dixit: *Lex & Prophetæ usque ad Ioannem.* Luc. 16. v. 16. Sed Prophetæ de quibus in præsenti loquebatur, non erant legis interpretes, sed qui institutum & vitam lege superiorem sectabantur, quod institutum Christus reverà prædicabat: quia verò Elias & Elisæus, eorumque successores, qui communiter erant Prophetæ, ante Christi adventum hæc prædicare cœperunt, quæ postmodum Evangelica fuerunt consilia, ideò Christus dicit se non venisse

nisse, ut legem, quantum attinet ad præcepta, neque Prophetas, ad vitæ illorum perfectionem quod spectat, dissolvat, sed potiùs ad illam observandam & adimplendam. Non veni solvere, sed adimplere. Hujus expositionis veritas atque proprietas aliis notatu dignis ejusdem textus verbis confirmatur. *Donec transeat cælum & terra, Iota unum, aut unus apex, non præteribit à lege, donec omnia fiant.* Matth. 5. ℣. 18. Est hoc Christi vaticinium & promissio, in qua asserit legem, de qua loquebatur, ejusdem apices usque ad finem mundi debere servari. Usque ad finem mundi? ergo Christus non loquebatur de lege ceremoniali, quæ finem jam accepit, sed de morali, quam re ipsa adjunctis Evangelicis consilijs ad majorem reducebat perfectionem, quæ consilia sunt legis apices, id est partes ejusdem & minutiora, tenuiora & sublimiora puncta, quæ mandata minima vocantur. *Apex, est Evangelica perfectio*, ait Glossa & sanctus Chrysostomus, *non pro veteribus legibus hoc dicit, sed pro his, quæ ipse erat præcepturus, quæ quidem minima vocat, licèt magna sint.* E quo apertè consequitur Prophetas de quibus Christus dixit, cùm ait: *Legem aut Prophetas*, fuisse illos qui institutum consiliis Evangelicis simile servabant. Ideò in hoc secundo textu non distinxit Prophetas à lege, nec dixit legem & Prophetas, sed solùm de lege locutus est; *Non præteribit à lege*; Postquam enim moralis Lex scripta ad statum transivit Evangelicum, in ipsa sunt etiam comprehensa Consilia, quæ sub ipsa Legis scriptæ tempora traditione & virorum sanctorum exemplo, non verò ex Legis ipsius præscripto servabantur. Hanc autem Legem & apices istas, quæ nunc Evangelica dicuntur consilia, & olim in Elia ipsiusque successoribus erant Prophetica instituta, non solùm affirmat Christus ad finem usque mundi duratura, sed etiam seipsum asserit venisse in mundum, ut ea servaret & adimpleret. *Non veni solvere legem aut Prophetas, sed adimplere.* O ingentem atq; omnem ultra modum deprædicandam Religionis hujus gloriam! Ingens profectò, singularis, imò ineffabilis illa est, quod Deus in mundum ad solvendam legem quam ipsemet instituerat, adveniens dicat, se venisse non quidem ad destruendas, sed servandas leges, quas Carmelitæ condiderant. Hæc differentia est, quâ hæc sacra Religio à nostris institutis secernitur: Nos Christi sequimur vestigia, Christus autem

per illorum se semitas incedere asserit : nos per illam ambulamus viam, quam Christus calcavit, & Christus per illam cucurrit semitam, per quam Carmeli prædecessores incesserant. Christus triumphali pompa innumeràque quasi hominum turbâ stipatus Jerosolymitanam aliquando intrabat civitatem , acclamantibus cunctis , *Osanna filio David.* Illic notant Evangelistæ plurimos præcessisse, alios verò Christum fuisse subsecutos. *Et qui præibant, & qui sequebantur.* Quærunt itaq; Doctores, quinam erant vel quos repræsentabant, qui præibant, & qui sequebantur? & cum S. Hilario respondent, illos, qui præibant , veteris fuisse legis Sanctos , qui Christi adventum præcesserunt; illos verò, qui subsequebantur , esse novæ legis Sanctos, qui post Christum venerunt. Qui præibant erant Elias, Elisæus, Jeremias, Joannes Baptista : qui autem sequebantur, erant Petri, Pauli, Augustini, Dominici, Francisci. Quænam autem erat inter utrosq; differentia ? ista erat, quod qui retrò veniebant, sequebantur, qui verò præibant, illorum vestigijs alij instabant: qui subsequebantur per Christi vestigia incedebant, ipse verò Christus eandem calcabat viam per quam ij, qui præibant incesserant. Et hæc erat via , perquam ambulabant Carmelitæ , qui ità Christum in custodiendo sacro ipsius eloquio adimplendâque ipsius doctrinâ prævenerunt , ut qui Christum imitari debuissent , hos fuerit ipse Christus secutus. *Non veni solvere legem aut Prophetas , sed adimplere.*

Matth. 21. v. 9.

Matth 11. v. 9.

Verùm & majus aliud in hoc eventu nobis reseratur mysterum ; qui præibant, qui quales fuerint , jam diximus, sternebant vestimenta sua , ut Christus illa calcaret atque super illis incederet ; *eunte autem illo substernebant vestimenta sua.* E quo sanctus Paschasius optimè advertens infert, Christum triumphantem nulla reliquisse vestigia, quia gressus suos supra terram non figebat , sed super vestimenta. Cum auten Christus venerit in mundum , ut posteri ipsius sequerentur vestigia , *ut sequamini vestigia eius* ; cur in hac via nullum in terra impressum reliquit vestigium ? quia præeuntium vestimenta , Carmelitarum erant pallia , & amictus , & veluti Carmelitarum erant vestimenta , illa Christi supplebant vestigia : quod enim Christus suis vestigiis , suo

Lu. 19. v. 36.

suo eloquio docuit, illud erat, quod Carmelitæ suo amictu, suo exemplo, sua professione ante docuerant. Quid mirum igitur, quod ij, qui sequebantur, audito Christi verbo, visoque ipso Christo, illud postea exequerentur? Sed quod præeuntes, necdum viso vel audito Christo, illius exequerentur verbum, prorsus est obstupescendum, atque in hoc singularis existit excellentia Carmelitarum. *Qui non audiverunt verbum Dei, & custodierunt illud.* Sed nemo hîc sibi persuadeat, hanc temporis præcedentiam aliquid dignitati Christi & supremo illius primatui inferre vel videri adferre, præjudicii, quia omnis hæc virtus, totum istud exemplum, tota lux, quantumvis antecedens, ab ipsomet tamen Christo dimanavit. Deus quarta primæ mundi hebdomadæ die solem creavit, illumque in quarto cœlo collocavit. Cur verò in quarto cœlo & quarta die creatus est? singulari omninò providentiâ ac mysterio id factum fuit. Quartum diem tres ante præcesserant, & alii tres postea fuêre subsecuti. Sub quarto similiter cœlo tres infra collocati sunt planetæ, tres verò alii supra fuêre creati: Sol ergo illo tempore, in illo loco, illa die ad illud cœlum destinatus est, ut in medio, veluti prima lucis origo, collocatus, æquè posset illuminare inferiores planetas, atque superiores, & æquè anteriores illustrare dies atque posteriores. In planetis id in propatulo est, neque tamen minus certum de diebus, quia lux illa, quæ prioribus creationis diebus antecesserat, erat, uti Divus Thomas cum communi Theologorum sententia affirmat, ejusdem portio lucis, licèt minus illustris, ex qua postmodum formatus est Sol. Sic & Sol justitiæ nil minus aut amplius habet. Nam tempus quo venit in mundum, in medio fuit annorum: *In medio annorum notum facies.* Locus in quo natus fuit, erat terræ medium: *Operatus est salutem in medio terræ.* Ut intelligeremus uti revera erat, quod Lux, Sapientia, virtus, gratia, exempla & vitæ Sanctorum, tam Christum quocunque tempore, quovisque loco præcedentium, quam ipsum subsequentium virorum, instituta ab illo primario fonte cuncta dimanabant, omnes fuerunt hujus radij solis, omnesq; primæ hujus causæ effectus. Omnes Religiones post Christi adventum sumpserunt exordium, Carmelitana utrumque complexa est tempus, jam enim pridem præcesserat, & postea permansit, quando quem

Hab. 3. v. 2.

Ps. 73. v. 12.

quem imitaretur obtinuit, & quando quem imitaretur non habebat, quando secuta est, & quando quem sequeretur non erat, quando audivit & quando necdum audiverat & semper à Christo illuminata, permota & præventa fuit, semper supra & infra solem planetas habuit, dies ante & post solis ortum possedit, sed omnes ab eodem sole illustratos. O quanta cum gloria & proprietate de hac sacra dici potest familia: *Permanebit cum sole & ante lunam.* Psalm. 71. v. 5. Semper cum sole, sed ante lunam, semper cum sole, quia utroque tempore, in utroque statu semper à Christo illuminata fuit, sed ante lunam, quia priori tempore & in statu priori sacratissimam præcessit Virginem. Veruntamen licet isti Religiosi priores sint Matre, illius tamen esse filij non desistunt. Quinimò eâ ipsa de causa magis proprij singularioresq; illius filij & magis primogenito ipsius similes existunt: hæc enim est unica præcellentissimæ hujus Matris prærogativa, quod illa eorum sit Mater filiorum, qui antequam illa esset in mundo, jam existebant. *Et genitrix quando non, quæ sæculorum generavit Authorem*? fuit horum illa genitrix filiorum, qui jam tempore ante illam existebant, sicut Mater fuit Filij, qui ab æterno jam erat: *Beatus venter, qui te portavit.*

§. X.

Verùm cum ad finem mea decurrat oratio, erit fortasse, nec immeritò, qui dicat perperam ei finem à me fuisse impositum. Etenim cum divinissimum Sacramentum solemnitatem hodiernam præsentiâ suâ honoraverit, & cum ipsum solemnitatis hujus partem potissimam constituat, æquum esse non videtur, ut ipsum in dictione hac mea locum nullum inveniat. Audio, atque eum in finem intacta hactenus reliqui illa mei thematis verba: *& ubera quæ suxisti*, isthic pro coronide illa ut exponerem, cum sint à sermonis hujus mei contentu nequaquam aliena. Luc. 11 v. 27.

Non ignoratis, Auditores, primogenitos ad alimenta natu minoribus, sive, ut sic dicam, secundogenitis præbenda teneri, quæ quidem alimenta qualitati & conditioni eorum sint conformia oportet. Et quemadmodum Carmelitæ ex parte Deiparæ Virginis secundogeniti fratres sunt Christi, hic proinde alimenta eis suppeditare tenebatur, & talia quidem alimenta quæ Matris Dei Filiis digna & convenientia essent. Sed quænam hæc esse debebat alimonia, nisi ipse Deus in cibum datus? verissimum equidem est, Sacratissimum

mum Corporis Christi Sacramentum pro omnibus esse institutum, at potest illud diversis omnino modis applicari. Christus enim ex gratia ac pura puta liberalitate Panem cœli dedit cæteris hominibus, Carmelitis autem veluti ex debito atque obligatione. Cæteris fuit gratia, fuit liberalitas, quia Christus, ut Redemptor, hoc illis Sacramentum dare non tenebatur: pro Carmelitis autem fuit debitum, fuit obligatio, quia ut primogenitus frater ad hæc ipsis suppeditanda alimenta obstringebatur. Sed dicet fortasse nonnemo, quod alimoniam quidem ipsis suppeditare tenebatur, at non istam, ad alimenta quidem fratribus suis ac Matris suæ filiis subministranda obligabatur, at quanam ratione hæc alimonia ex propria ipsius substantia sub diversis accidentibus, quale est Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum, depromenda erat? jam dicam, attendite. Christus ut Frater primogenitus propriæ matris filios & fratres secundogenitos talibus alimentis sustentare tenebatur, qualibus mater ipsum aluerat. At quænam illa erant? respondet Evangelium: *Et ubera quæ suxisti.* Cibus quo Sacratissima Virgo suum enutrivit filium, fuit purissimum lac uberum suorum. Lac verò quodnam est alimentum & quænam substantia? interrogate Aristotelem & Galenum. Lac, inquiunt, est sanguis albus, & alia lac inter & sanguinem distinctio non est, nisi quod lac sit sanguis albus, & sanguis lac rubrum. Eadem enim est substantia, sed accidentia sunt diversa. Atque ita purissima Virgo, Domina nostra, duabus vicibus ac duplici modo purissimum sanguinem suum Christo communicavit: semel enim viscerum suorum sanguinem ei dedit, è quo sacratissimum corpus illius, ipsum dum genuit, efformatum fuit: *Beatus venter qui te portavit.* Dedit secundò & millenis vicibus sanguinem uberum suorum, quo illum sustentavit atque enutrivit: *Et ubera quæ suxisti.* Et inter unum & alterum sanguinem, qui totus in Christi convertebatur substantiam, alia differentia non erat præter accidentium albedinē. Quemadmodum ergò Sanctissima Virgo proprij sui corporis substantiâ sub accidentibus albis, Christum alebat, Christus ut primogenitus minores natu ejusdem suæ Matris filios eâdem corporis sui substantiâ sub coloris ejusdem accidentibus, quod est sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, enutrire quodammodò tenebatur. Primus Carmelita primus fuit, qui hoc cibo frui-

fruitus est, & sub figura illius possessionem accepit. Elias in solitudinem fugiens ad arboris cujusdam radicem se prostravit, sub qua cùm obdormisset, Angelus eum excitavit, & panem quem gustaret, porrexit. Comedit Elias, & iterum obdormivit, quem rursum Angelus cùm excitasset, panem denuò ei porrexit. Communis est Patrum allegoria per hunc panem sanctissimum repræsentari Eucharistiæ Sacramentum: quod autem panis iste per modum alimenti ipsi sit collatus, circumstantiæ demonstrant; ipsum enim Elias nullo labore aut industriâ comparatum comedit, edens & dormiens. Frater autem natu major est ille, cui labor & cura alimentorum suppeditandorum incumbit; natu verò minoribus cibi apponuntur mundi & sicci, sicque ipsi comedunt, atq; absque alia cura obdormiscunt. Sed quandonam magno Carmelitæ hoc Sacramentum datum fuit in cibum? in deserto & sub arboris umbra. Desertum; inquit Hugo Cardinalis, sæculi significat recessum & fugam, arbor autem crucem designat. Solitudo jam dabatur, illam enim profitebatur Elias; Crux autem necdum præsens aderat, quia Christus necdum fuerat natus. Verùm Sacramenti alimonia Eliæ data non fuit, nisi postquam fuit in solitudine, & crucis sub umbra, quia Carmelitæ hoc cibo fruituri non erant, ut filij Eliæ, sed ut Fratres Christi, non quidem per præteritam patris ejus generationem, sed per futuram suæ matris filiationem: *Beatus venter, qui te portavit, & ubera, quæ suxisti.*

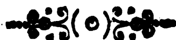
Ad finem jam demum perveni: si pauca dixi, qui Concionatorem me elegit, excuset: si prolixior fuit, punitionis genus id erit pauca dixisse, & prolixum fuisse. Quod si quæ verò ex Religionibus, quæ me audiunt, atque etiam quæ concionantem non audiunt, contra ea quæ dixi habeat insuper quod opponat, tanta mihi argumentorum est copia super, ut quibusvis novæ rationis articulis nullo queam negotio respondere. Sed majus & postremum sit istud, ut omnes agnoscamus quæcunque de sacra Carmelitana Religione astruuntur, cùm singularia sint; communia fieri, & cùm solummodò Religionis sint istius prærogativæ, omnium cedere in gloriam cæterarum. Quæ hodierna die dixit: *Beatus venter, qui te portavit*, noverat Matris encomia laudem esse filiorum. Hoc ego secutus exemplum, istud subijcio (quod veritati quàm maximè consentaneum est) nos omnes hujusce esse filios Instituti, &

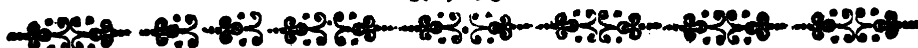
& omnes ab illo descendere. Ita enim sancti Hieronymus, Machatius, Isidorus & Bernardus asseverant. Illorum verba, ne æquo prolixior sim, hîc minimè refero, sed unius Baptistæ Mantuani verba ad montis Carmeli radicem maneant exarata, qui Parnassi spiritu impulsus omnes Religiones & instituta hisce paucis complexus est versibus:

Illinc perpetuis ceu missi ex fontibus omnes
Relligio & sacri fluxit reverentia cultus.
Quidquid habent alii Montes pietatis, ab isto
Ducitur, hâc unâ plures è vite racemi
Diffusi latè terras atque æquora complent.
Hinc Carthusiacis æterna silentia claustris.
Hinc varias Benedictus oves collegit, ab isto
Cannabe nodosâ tunicas arcere fluentes
Lignipedes didicêre viri quique arva colebant
Invia, & assiduo terras ardore calentes,
Et quos Vitriacus de littore vexit Ibero,
Hinc orti, Sanctum & summo genus ordine dignum:
Hinc nostri venêre Patres.

Et quemadmodum ab hac sacra, & primitiva Religione promanârunt, & propagatæ sunt omnes aliæ velut trunci ab eadem radice, velut rivuli ab eodem fonte, vel sicut radij de eodem sole; hoc quod solummodò superest, est, ut omnes congratulemur Beatissimæ Matri de talibus Filiis, & benedictis Filiis, de tali Matre: *Beatus venter qui te portavit*: & ut intelligant omnes, & quælibet aliarum Religionum, & sibi persuadeant, quod tantum majorem in eisdem gloriis habebunt partem, quantò magis, & melius observaverint, hoc quod illi custodierunt, & non audierunt. *Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.*

Amen.

SERMO
IN
Feriam quartam post Dominicam Secundam Quadragesimæ, Habitus Ulyssippone in Capella Regia Anno 1651.

Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad sinistram in regno tuo. Matth. 20.

§. I.

HÆc fuit matris Zebedæorum Christo insinuata petitio, toties in regio hoc pertractata auditorio, sicut variè ex eodem ventilata loco. Verùm quoniam Dominus supremus respondit filiis, ut audiret illud mater: ego nunc hodie, matri quod filii, ac etiam qui non sunt filii, audiant, respondere statui. Cum una loquens, ad omnes dicam. Et quia Mariam Salome, vel scripturam, vel exemplum, vel authorem non illius temporis allegare foret incongruum: ad eundem me restringendo diem, quo hæc adornata fuit petitio (qui juxta probabiliorem chronologiam, decimus seu nonus Christi passionem præcessit) omne reliquum, quod ab eo tempore usque in præsens, aut gestum, aut dictum est in mundo, nec mentione quidem illius facta, alto silentio præteribo. Ex opulentissimo Ecclesiæ thesauro nihil depromam; magnorum exemplorum parallela non adducam: gravium authoritatum & sententiarum ponderibus abstinebo: quibus tamen similia nobis haud defutura spero. Sermonem igitur cum matre Zebedæorum exordiendo, quod ipsi dico (vel dixissem) est hujusmodi.

§. II.

INspecto, Domina, hocce memoriali tuo (quod antequam Christo præsentaretur considero) posito

posito, quod emendandi illud authoritate caream, neque reprehendere aut improbare præsumam; singularis mea erga filios tuos devotio, nec non magnus & illis, & honorabili personæ tuæ debitus respectus, zelum meum excitat & accendit, persuadet & compellit hoc animadvertere & excutere, quod in petitione hac scrupulum mihi movet. Quod ut distinctè, clarè, breviterque peragam, singula ejusdem verba successivè expendendo de quolibet eorum, quod notâ dignum videbitur, pronunciabo. Non condemnabo: quamvis aliis id liceat admirari.

Primum igitur, quod in memoriali hoc animadversione dignum noto, est primum ejusdem verbum: *Dic*. Non est iste stylus, unde petitiones auspicari oporteat. Petitiones inchoantur per, *dicit*, & non per, *Dic*, sed quia, tu Salome, mater es familiaris Christo, eadem hæc familiaritas petitionis formam dictâsse videtur. Alii suas exordiuntur petitiones: *dicit talis*; familiares verò non dicunt, *dicit*: sed, *dic*. Hujuscemodi petendi methodus, non est petitio: est præceptum, est mandatum: proinde Princeps hoc modo expediens, non concedit, sed obedit: non dat gratiam, recitat lectionem. Christus Magister est, & Dominus: *Vos vocatis me Magister & Dominus.* Et quà Domino, nihil præcipiendum est; & quà Magister, non est docendus. Ioan. 13. v. 15.

Porrò si quod petis, ut dicat, *Dic*, est, ut duobus filiis tuis sessionem ad latera sua indulgeat; quâ ratione statim & unico verbo à Christo expediri desideras? nunquid tam leve tibi videtur negotium, vel unius primarij Ministri electio, & quod amplius, binorum Ministrorum primorum, ut per simplicem petitionem sine deliberatione prævia, discussione & consilio concedenda videatur? integro licèt tale quid prætendente regno, nihilominus suspendenda foret prætensio: Quidni considerarent subditi, quod sibi sociati ac individui pondus & energiam nec non vim resolutionibus supremis addere possent. Et hoc eò magis, quod similia loca ea ambientibus non conferantur: immò ambiendo, indigni videri incipiant, & dum actualiter petunt indignos se ostendunt. Petere & expediri, in hisce casibus correlativa esse oportet. Quantò prudentiùs meliusque egissent hi duo prætendentes filij, si Christo seligente se ex aliis, ut majoris momenti negotia committeret, declinâssent, modestèque & discretè reluctando se

excusassent! Moysen primarium Dei ministerium recusantem in Ægypto, exaltatum Deus lateri suo sociavit, etiam nomen suum illi delegando cum potestate: *constitui te Deum Pharaonis.* Exod. 7. v. 1.

Scio equidem, breve illud verbum *Dic*, tribus literis omnem trium divinarum personarum, quarum Christus una est, includere potestatem. Hinc omnium Angelorum sapientissimus, utrum Christus Filius esset Dei, probaturus, eodem usus est verbo: *si Filius Dei es, dic, ut lapides isti panes fiant.* Matth. 4. v. 3. At quamvis Christus vel unico verbulo *dic*, lapides in panes convertere, & ex lapidibus filios Abrahæ suscitare posset: ad creandos nihilominus homines, quibus totius mundi gubernaculum credere velit, nunquam usus est, nec solis utetur verbis. Creaturæ istæ non uno, *dic*, fiunt, licèt Creator ipse sit Deus. Solem, lunam, stellas, plantas, animalia aëris terræ & maris, dicendo creavit Deus: *ipse dixit & facta sunt.* Psalm 148. v. 5. Creaturus verò hominem, quem illis præficeret, consilio præmisso non dixit: *dicamus*; sed: *faciamus*: *faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & præsit.* Gen. 1. v. 26. Non sic fiunt Ministri tanti. Qui illos creat, facere eosdem debet: & ipsimet ut fiant, se disponere debent. Recordare, Domina, faustissimi illius diei, qui unquam domui tuæ illuxit, quando Christus eosdem filios tuos eligendo in Ministerium suum assumpsit: & quid illis tunc dixit? *faciam vos fieri piscatores hominum.* Matth 4. v. 19. q. d. Ego faciam, ut vos piscatores hominum fiatis. Si Christum in ipsis multum facere, ipsosque multum in se facere oportet, ut ex piscatoribus piscatores evadant: quomodo ad subeunda loca prima, quæ pro illis postulas, vel verbulo tantum illos admitti desideras, *dic*?

Verùm posito, non concesso casu, quo Deus petito tuo annuendo diceret, quod petis: quid dicturum putas mundum? an ignoras Christum illum esse Dominum, qui quà Deus, & quà homo valde semper ponderavit, quid homines dicerent? quà Deo, Prophetæ ligabant manus dicendo: *ne quando dicant gentes; ubi est Deus eorum? ne quæso dicant Ægyptij*, & Psalm. 113. v. 2. Exod. 32. v. 12. quà hominem, tui ipsi filij, interrogantem audierunt: *quem dicunt esse homines filium hominis?* & mox: *vos autem, quem me esse dicitis?* Matth. 16. v. 13. & 15. non enim tantũ solicitus erat quid mundus diceret ab extra, sed etiam quid sui Discipuli in ipsa sua dicerent schola. Quâ igitur ratione non consideras, quid de persona Christi & regimine diceretur, si quod

quod petis, ipse diceret, *dic*? Ad interiora nos vertamus. Quid dicet Petrus clavibus sibi jam promissis? quid cani dicent Andreæ? quid renuntiatio dicet Matthæi? quid zelus Simonis? quid regius sanguis dicet Bartholomæi? quid sanctitas alterius dicet Jacobi, cui soli, *sancta sanctorum*, ingredi fuit permissum? quid generosa omnium abdicatio dicet Philippi, qui sibi omnibusq; sufficere putabat & protestabatur solam visionem Patris? & quidem, si istud domesticos inter parietes dici potest, exclusis etiam murmurationibus Judæ, quid foris portis poterit dici? nunquid consultũ est dici & audiri, apud justitiæ veritatisq; magistrum, plus valere affectum quàm meritum, unumque latus indulgeri Joanni, quia ejus dilectus; alterumq; Jacobo, quia ejus frater? nunquid consultum est, ut sarcasticè dicatur, cùm Christus miraculis suam probaverit divinitatem, & electione hac suam demonstraverit humanitatem, quod humanis agatur affectibus? & quod excedit omnia, ut dicatur quod in unius Monarchiæ (quam exemplar oportet esse omnium) gubernatione, ad mulieris unius interventionem distribuantur officia & loca? ecce hoc est, quod de Christo dici tacite desideras, dum tuum *dic* pronuncias.

Neq; ab hujuscemodi dicteriis exemptos & immunes arbitreris futuros, pro quibus postulas. Proinde si tuos amas filios, Domina, per eundem te amorem obsecro, ne isto tuo *dic* illos similibus dicteriis exponas. Potissimum ipsorum encomium hucusq; fuit, quod Petro & Andreâ relinquentibus tantum retia, Joannes & Jacobus cum retibus simul reliquerint patrem: *relictis retibus & Patre*. Modò dicetur, quamvis reliquerint retia & patrem, non reliquisse retia & matrem; quâ mediante, unico velut tractu duo potiora regni Christi loca piscari conantur, quod illi toti æquivalet; si quidem totum ejus regimen complectatur. In præsens usq; dicebatur, quod cum duo essent illorum trium, qui ad contemplandã gloriam Thabor fuerant electi, tam fuerint prudentes, ut videntes tacuerint, quando socius ipsorum Petrus pro imprudente fuit habitus, eò quod fuisset locutus: nunc verò ingratitudinis arguentur erga Petrum; ut, cum ille eosdem suæ incluserit petitioni dicendo, *Bonum est nos hic esse*: hi non solùm illũ suâ petitione non comprehenderint, sed expresè, nec sine injuria præteritum excluserint; cum solum istum, ne obicem poneret petito pertimescere possent. In præsens usque, inter potissimos scholæ

Matth. 4. v. 22.

Matth. 17. v. 4.

ſcholæ Chriſti Diſcipulos fuerunt computati, & hinc toties aliis prælati: jam verò imperfectioribus & rudioribus annumerabuntur: motâ enim quæſtione, quis eorum major eſſet, cum reſolveret Chriſtus, eum fore maximum qui hic ſeſe faceret minimum, tam perperam doctrinam iſtam intellexerunt lectionemque ex ea tam erroneam aſſumpſerunt, ut vice ejus, quod ultima ſibi mox loca eligerent, uterque loca ambiverit prima.

Similia de filiis Zebedæi, Domina, ſuper illo tuo *Dic*, diſſeminabuntur eloquia: à quibus nec mater exempta manebit. Quid Marias reliquas, nec ſine ratione & fundamento, dicturas opinaris? Devotionis pietatiſque laude illæ ſunt illuſtres; verùm quemadmodum tuarum contemplationum ſublimitas totaliter in te non mortificavit ambitionem; contingere quoque poteſt, quod nec illæ in ſuarum exercitio contemplationum debitè mortificârint invidiam. Neque illis deſunt filij: & quæ filiis caret, fratrem habet. Et ſubticendo reliquas (in quibus conditionis cognationiſque æqualitas ſufficientiſſimè differentiæ iſtius admirationem movere poteſt) quid Magdalena, pro parte dicet Lazari? & ſi illa uſitato ſibi more tacuerit; quid dicet, aut dicere poterit Martha, quam mulierem querelis aſſuetam noſti? nunquid non dicet (ſaltem intra ſe) eſtne poſſibile, quod ſublimes adeò cogitationes, in ſororum Domini Bethaniæ corda non aſcendant, quales vilium Tyberiadis piſcatorum mater conceperit, & prodere non erubeſcat? Si Chriſtus diſtantias illas, iiſdem non metitur circinis, quibus eas mundus diſcernit: modeſtia ſaltem ipſius inficias ire non poterit, pro authoritate Regis, Miniſtrorumque reſpectu, nec non eorundem officiorum dignitate perſonarum qualitatem & capacitatem plurimum conferre. Salome fiduciam ſuam fundante in ſui gratia Joannis, non eſt minor illa Lazari: quia ſi unus titulo gaudet dilecti, *Quem diligebat Ieſus*. Alter titulo gaudet amati: *Quem amas*. Ante octiduum Chriſtus illum quatriduanum ſuſcitavit mortuum. Et quodnam, quæſo, ſubjectum Principis latere dignius, quàm homo mundi alterius? quis omnes ipſius reſolutiones pronis auribus venerabundus non exciperet, & ſingula ipſius verba & decreta, velut oracula non habebit? omnes Miniſtrorum errores aliam non habent originem, quàm quod de præſenti tantùm vita

Ioan.21. v. 7. & 20. Ioan.11. v. 3.

vita tractent, alterius immemores: Ast homo experientiâ gnarus, quid vivere sit, & mori, quid machinabitur, quid molietur, quod non debitum assequatur scopum, vel quasi acu tangatur? proinde ex sola hac prærogativa non unum, sed utrumque Christi latus Lazarus merebatur. Christus in monte Thabor, prima regni sui majestatis edens specimina lateri uni Moysen, alteri verò junxit Eliam; quia alter adhuc vivebat, alter mortuus erat: quæ utraque proprietas in uno resuscitato concurrit. Tanquam vivus, requirentium se vivorum merita remunerabit: tanquam mortuus, requirere se jam non valentium merita remunerabit. Rex Herodes auditis miraculis Christi, Joannem Baptistam à mortuis resuscitatum illum esse opinabatur: de mortuo enim non nisi miracula expectanda sunt, & talis hodie est Lazarus. Omnia ista, pro parte fratris sui, allegare poterant Martha & Maria, absque eo, quod ipsum servitiorum à se utraque Christo impensorum hæredem considerare possent. Confracta Magdalenæ alabastra, effusa unguenta, lacrymæ & capilli occasioni huic materiam suggerebant. Et quamvis Martha non se jactaret (quod nec fas erat) quod Christus in domo sua cibum sumpsisset, ipsam saltem ministrandi sedulitatem & solicitudinem, ciborumq; largam copiam, ipsomet Christo non sine admiratione, attestante superfluam allegare posset; cui accederet, si domus ratio habenda esset, quod esset ejus.

Verùm ambabus istis sororibus, pro insita sibi virtute, & modestia, prætacta omnia tacentibus, quis reliquis os obturabit, ne dicant, istud tuum *Dic*, majorem prodere ambitionem, quàm præ se ferre videatur? te non filiorum tuorum tantùm, sed tuam ipsius quoque promotionem, & exaltationem prætendere dicent: & illis petendò cathedras, tibi negotiari pulvinar. Quemadmodum Prophetiæ de Christi tractantes regno, etiam sponsæ meminerunt (de qua solus Salomon integros conscripsit libros) non Regem tantùm, sed etiam speramus Reginam. Te igitur pro filiis tuis latera throni, & pro te pedum scabellum petere dicent: cumq; naturaliter familiares prævaleant, ad utraque gubernanda aulæ latera aspirare diceris. Eheu quomodo onustam & gravatam te video Memorialibus, quando chartarum harum loco, præter annorum tuorum gravamen, multo sanè melius tibi foret, manibus tuis tenere aut Davidis psalterium, aut Jeremiæ Threnos! omne id & ali-

quid adhuc amplius tuum *dic* comprehendit, quod non solùm qualitati tuæ derogat personæ, filiorumque tuorum professioni; sed & plurimum ipsimet derogaret Christo: si tale quid diceret. Sed ad verbum secundum transeamus.

§. III.

Matth 20. v. 21 UT *sedeant*: neque hic terminus aulæ curiæve usitatus est: sed absonus planè & indecorus. Age Salome, filijs tuis sedes commodas & honorificas quibus sedeant, postulas; sedere autem, ipsum implicat, quod petis. Prætendendo latus dicis, *ut sedeant?* num ignoras, quod sicut in palatio non nisi una est umbella, similiter non nisi una sit cathedra? an ignoras, quod ibidem Magnati fatigentur pedibus stando, vel geniculando quiescant, vel, ut multum, alicui idololatreuticorum altarium istorum mensæ incubando lassitudinem consolentur? Sufficiebat pro hoc Christum solummodò esse Regem; quantò magis Regem simul & esse Deum? *Tu es ipse Rex meus, & Deus meus.* (Psal. 43 v. 6.) Thronus Dei in templo est propitiatorium, ubi audit & respondet: & posito quod nec tibi, nec filiis tuis sanctuarium illud ingredi liceat, audivistis nihilominus, utrumque propitiatorij latus â duobus stipari Cherubinis, & his quidem pedibus stantibus. Porrò si petis, ut horum duorum Cherubinorum vicem & locum suppleant, utrumque Christi latus stipando, quonam pacto petis, ut sedeant, *ut sedeant?* Cherubini stant pedibus, & filij Zebedæi sedeant in sedibus?

Enim verò, aliquid adhuc amplius notatu dignum, de istis asseritur Cherubinis: non solùm stant pedibus, sed extensis insuper alis: *extendentes alas.* Et quare alis extensis? (Exod. 37. v. 9.) quia juxta latera throni, cui assistunt, sessionis non datur requies, sed pedibus semper stari oportet. Habenti solummodò pedes, instar hominis, semper pedibus est standum: habenti verò pedes simul cum alis, instar Cherubini, standum est pedibus, & insuper pedibus simul & alis. Ausculta, Domina, quod dico, ut te non bene dicere videas. Nosti Cherubinis nec pedes esse nec alas, nec corpus; sunt enim spiritus. Quare verò scriptura in specie hominis pingit & repræsentat eos cum alis? in figura illos depingit humana; ut innuat esse rationales creaturas, uti nos: addit ipsis insuper alas, ut naturam eorum sublimiorem, nostrâque superiorem cognoscamus. Proinde uti Cherubini in hac forma repræsentati, ex duabus participant naturis, alterâ hominis, alterâ avis: ideò

ideò, quâ parte videntur homines, ſtant pedibus; & qua parte communicant cum avibus, pedibus ſimul ſtant & alis: quoniam ad latera throni, nec velut hominibus, neq; velut conditionis ſublimioris, ſedendo aſſiſtere licet. Homo ſedens pedibus non conſiſtit, ſimiliter nec avis, ſedens innititur alis, immò illas colligit. At Cherubini ſtando pedibus, ſimul conſiſtunt alis (hinc illas ſemper habent extenſas) neq; enim ab alterutro laterum ſedere permittuntur, velut homines, pedibus ſemper ſimul & alis inſiſtere quomodocunque compulſi. Idem Iſaias in duobus Seraphinis throno Dei à latere aſſiſtentibus obſervavit: *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & elevatum, Seraphin ſtabant, & volabant. Stabant*, quia pedibus: *Volabant*; qui pedibus ſimul & alis inſiſtebant. Sedens verò ſolus erat Deus: *Vidi Dominum ſedentem.* Unum filiorum tuorum, Domina, Cherubinum eſſe negare non poſſum, Joannem ſcilicet, hominem alis, & non quibuſcunque, ſed aquilæ inſtructum (ſic enim illum Ezechiel, in currus ſui deſcriptione depinxit) verùm quamvis ille ſit, ſimulque frater ejus Jacobus eſſet alis inſtructus, & Chriſtus ipſis ſic alatis indulgeret quod petis, ſcilicet loca ad latus dextrum & ſiniſtrum, nihilominus nec ſedebunt, nec ſedere poterunt: quod memoriale tuum prætendit: *Vt ſedeant.*

Iſa. 6. v.1. & 2

Ulterius notum tibi cupio, poſtulata loca, nec ad ſedendum ſolummodò eſſe, nec ad ſtandum. In cujus rei probationem filiis tuis vocationis ſuæ tantùm recordari ſufficiebat. Chriſtus illos vocando quid dixit? *Venite poſt me.* Non ergo ad ſedendum, nec ad ſtandum: ſed ad ſequendum & ambulandum. Chriſtuſq; eos vocavit, non ſedens, neque ſtans; ſed ambulans: *Ambulans Ieſus juxta mare Galilææ.* Cùm igitur expreſsè vocati ſint ad ſequendum, & ambulandum poſt Chriſtum, velle modò non ambulare, ſed ſedere, neque poſt Chriſtum ſed ad latera ipſius, quis non dicet, hoc eſſe vocationi contraire, vel ab ea deficere? Ah quàm vereor, ne non ſolùm exeant, non bene expediti, ſed ſtultorum inſtar & malèſanorum more habiti! Velut mentis impos habitus fuit Petrus in monte Thabor. Et quare? quia volebat, ut Chriſtus ſedem ibidem & tabernaculum figeret in monte. Ipſi ſolares radij è facie Chriſti exeuntes, qui Petri perſtringebant oculos, in mentem illi vocare debebant, Chriſtum nõ veniſſe in mundum, ad ſedendum aut ſtandum, locumq; tabernaculi ipſius non eſſe montẽ quietum. *In*

Matth. 4. v. 19.

Ibid. v. 18.

Psal. 18 v. 5. *Sole posuit tabernaculum suum*, inquit David q. d. Christum in sole tabernaculum suum esse positurum, ut non solùm habitator, sed domus; & non solùm domus & pavimentum ejus, sed ipse situs & locus, in quo fundata erat, in perpetuo ambularent motu. De circulo, quem sol incessanter circumeundo peragit, & ad mundum circumeundum revertitur inquit
Eccles. 1. v. 6. Salomon: *Gyrat per medium, & flectitur ad Aquilonem, lustrans universa in circuitu.* Istudque facit & fecit semper Christus, postquam ad illuminandum illum apparuit: cùm certò certiùs, si vita
Matth. 4. v. 23. Luc. 19. v. 1. ipsius actionesque conscriberentur, frequentissimè in hac historia occurreret: *circuibat, perambulabat.*

Optimi passuum Christi testes ijdem esse possunt, qui modò petunt ut sedeant, quomodo sine quiete, sine sessione in viva quasi rota circuierit: nunc in civitatibus, nunc in desertis, nunc in littoribus: nunc in Judæa, jam in Galilæa; modò in Samaria: nunc in Jerusalem, jam in Capharnaum, modò in Tyro: jam in Sidone, nunc in Cana, jam in Jericho: nunc in Cæsarea Philippi, jam in regione Gerasenorum, modò in finibus Decapoleos: nunc in Bethsaida, Naim, Bethania, Nazareth, Ephrem: ita ut nec patria, seu regio esset populosa, nec locus exiguus aut pagus, quem Christus, ad omnes luce sua illuminandos, suis passibus non sanctificâsset. Denique in illis ipsis secretis, quæ modò Christus Discipulis suis revelat clarissimè aperuit, viam, quâ tendebat in Jerusalem, esse ut suspensus moreretur in cruce: ut hînc videatis, num æquo & decoro sit congruum, quod latera petant Regis ad mortem pedibus tendentis, qui ea prætendunt ad sedendum: *Vt sedeant.*

§. IV.

HI. Verbum valde breve, sed non minore dignum consideratione. Tu dicis, *Hi*: Et quis non dicet; qui sunt hi? credibile est, non paucos sese mox retibus & navi intricaturos; ast tam longè absit à me, ut hoc abjecto (posito quod tale sit) & vili offendar officio, quin piscatorum exercitium optimus mihi potiùs videatur novitiatus; qui hisce Apostolis, pro primorum Ministrorum professione obtingere posset. Quid est navis, nisi parva respublica? Et quid est monarchia, nisi navis magna? exercitio unius, praxis addiscitur alterius. Novisse clavum de una in alteram navis partem mittere, moxque firmare, ubi

ubi congruit ; nosse explicare vela, quando progrediendum, eademque contrahere, quando inflectendum, aut regrediendum, colligere remos, quando appellendum: fluxum & refluxum expectare maris, conjunctiones cognoscere, cursumq; cœlestem observare: nosse vela ventis accommodare, funes eorum extendere & retrahere, pro ventorum alternatione eosdem firmare in tempestate, & in tranquillitate rudentes laxare. Tantam politiam ars piscatoris, navigando mare requirit, majoremque adhuc piscandi industria. Nosse texere rete, & suo loco facere nodum; scire plumbum & suber ponderare: mare circumcingere, solidamque extrahendæ sagenæ terram providere, novisse disponere hamum, eundemque tegere, ne piscis aut præmordeat, aut videat: scire dimittere, vel retrahere, & retinere chordam: congruam affigere escam & allicientia alimenta spargere. Unum tantum pro locis lateralibus piscatori deesse noto: scilicet exercitium attrahendi: & istud, Domina, non solum non reprehenditur, sed commendatur in illo: hoc verò filij tui prætendunt, & ipsum tu petis.

Verùm dices mihi, eodem verbulo, *Hi*, huic scrupulo responderi. Cum illi, pro quibus intercedis, ab omni proprij commodi studio & amore tam sint remoti, ut omnia reliquerint: nec de illis minùs, quàm decem reliquis veraciter dixerit S. Petrus, *Ecce nos reliquimus omnia.* Propositio hæc magnam quandoque patietur replicam, in uno ex duodecim istis, juxta Psalmi quadragesimi Prophetiam, ubi dicitur, quod postquam reliquit propria, ex alieni concupiscentiâ eò deveniet, ut proprium suum vendat Dominũ. Quia verò ad propositionem hanc nihil replicavit Christus, nec ego quicquam replicabo. Solum tibi dico, Salome, quamvis filij tui modò sint, *Hi*, ubi ad latera se viderint Christi, contingere potest, ut evedant alij. Num adhuc ignoras quod officia, & honores mutent mores; & loca naturas? Quis Innocentior, quis humilior, quis medestior, quis sanctior Saule, antequam censcenderet thronum? & postmodum, quid in ipso apparuit, omnes istæ virtutes in vitia fuerunt immutatæ contraria, tamq; indignè è throno meruit deponi, quàm dignè antea ad eundem fuerat evectus. Evectus verò & depositus, propriè non fuit idem Saul, jam enim alius erat. Nemo excelsã conscendit turrim, quin despiciens deorsum oculorum caliginem capitis-

Matth. 19. v. 27.

pitiſque vertiginem incurrerit. Has filijs time caligines & vertigines, nec penitus credas, eos modò eſſe hoc quod ſunt, *Hi*, poſteà enim erunt alij. Quouſque Adam fuit privatus, innocentiam originalem conſervavit in qua fuerat creatus: ſed de regimine & præſidentijs aliarum creaturarum jam inveſtito, ipſa mox honoris ſublimitas capitis vertiginem, judicijque caliginem induxit: *Homo cum in honore eſſet non intellexit.* Similem metamorphoſim mutatio ſtatus Adamo induxit, ut jam non eſſet idem, ſed dupliciter alius. Alius, quia voluit eſſe ſicut Deus: & alius quia remanſit velut brutum. Utramque hanc metamorphoſin Deus declaravit; illam hominis in Deum, per intellectum; *Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt*: & illam hominis in brutum, *comparatus eſt jumentis, & ſimilis factus eſt illis.* Ne filiorum tuorum intellectui virtutive plus æquo fidas. Attende, quamvis tui ſint filij, & Adami quoque filios eſſe. Quod modò in ipſis eſt modeſtia, poſteà erit ſuperbia; quod jam videtur ſcientia, poſteà erit inſcitia: tantòque amplius, quantò ex humiliore evecti fuerint fortuna. Illa verba Jobi conſidera: *de terra ſurrecturus ſum, & videbo Deum ego ipſe, & non alius.* Ut homo erectus de terra idem ſit, & non alius, in gratia ſimul & gloria confirmatus ſit, neceſſe videtur. Ecce num filij tui periclitentur, ne ſint alij & valde alij, quamvis modò ſint iſti, *Hi*!

Psalm. 48. v. 13

Gen. 5. v. 22.

Psalm. 48. v. 13

Job. 19. v. 26. & 27.

Verùm enim verò, ego alios eſſe nolo, ſed eoſdem ipſos qui ſunt, neque ulla ratione ipſi lateribus, aut latera Chriſti ipſis conveniant. Quando Chriſtus illos ad ſequendum ſe vocavit, ipſos *Boanerges*, id eſt, *filios tonitrui*, appellatos nôſti. Nec te latet filios tonitrui in phraſi Hebraica, idem eſſe, quod fulmina, fulmina enim tonitrui ſunt partus. Nunquid igitur conſultum tibi videtur, ut Chriſtus regio jam inſidens throno à fulminibus circumdetur? conſultiſſimum ſanè foret, omnes ex palatio fugere, nec quemquam in auditorio comparere. Primam legem condente Deo, inter tonitrua & fulgura (erat enim lex rigida) in monte Sina, omnes procul fugerunt à monte dicentes: *non loquatur nobis Dominus*: aſt in lege Chriſti, quam ſuavem ipſe vocat, omneſque, ad ſe ut veniant, invitat: *venite ad me omnes, iugum enim meum ſuave eſt*; non conveniunt fulmina manſuetudini, tamq; benigni Principis clementiæ. Operæ pretium foret, talibus à latere ſtipari

Marc. 3. v. 17.

Exod. 20. v. 19

Matth. 11. v. 28. & 30.

pari Ministris, quorum quodlibet responsum esset tonitru, quilibet aspectus fulmen, & quælibet resolutio fulgetrum. Si Joannes est Aquila, & Jacobus ambit esse sicut ille, aquila cum fulgetro in manu, lateri quadrabit Jovis, at non Christi. In summa isti tui filij valde ignei sunt & ardentes, nec ad latera Regis tanta ferocia toleratur. Porrò, ne importunum illud nomen *Boanerges* sive Filij tonitrui, plus habere sonitus, quàm realitatis existimes; vel quod ego interpretationem ipsius, in filiorum tuorum naturam intorqueam, ipsi tibi narrent, quid sibi in Samaria acciderit. Certâ occasione Samaritani Christum recipere secumque demorari noluerunt. Et ecce quanta mox in tuis solis Joanne & Jacobo ferocia & vindictæ zelus se prodidit! *Domine, vis dicimus, ut ignis descendat de cælo, & consumat illos?* Ecce, nunquid erant fulmina; ut non minus, quàm totam Samariam, igne cœlitùs emisso, unico momento deleturi essent? cum talibus consiliis, & furiis ne vel octidui quidem spatio totus consisteret mundus, quantò minus Monarchia una? Christus ad illos conversus dixit, *Nescitis cujus spiritus estis*: Eliæ iste est spiritus, non meus. Et quomodo latus stipabit Christi, qui non est spiritus Christi? spiritus adeò præcipites & vehementes nec Principes juxta se tolerant, neque ipsimet illi sui ipsius sunt capaces & potentes. Et hi sunt, Salome, illi, quibus non unum, sed utrumque latus petis: *Hi.*

Luc. 9. v. 54

ibid. 55

§. V.

DUO. Istud, *duo*, majorem adhuc involvit dissonantiam. Regis ambis familiaritatem, & hanc duobus postulas: *Duo*? utrum expediat Regibus vel unum habere familiarem, an non, Problema est, inter Politicos nondum decisum: sed duos habere familiares, nemo affirmaret, id, aut cogitaret quidem. Enim verò, si Filij tui historias sacras aut profanas legissent, ab exordio mundi in præsens usque tempus, nequidem tale quid in mentem admittendum foret. Deus sexto mundi die creavit Adam, ut in gubernatione illius imago sua appareret, & mox die sequenti Deus requievisse dicitur: supremis enim Principibus consultum est personam habere secundam sui repræsentativam, & cui innitendo quiescant. Iste verò homo (qui in omnibus supponitur esse primus) singularis esse debet, & non geminus: proinde Deus non duos, sed unum condidit Adamum

mum inter primos Chaldæos primus Nabuchodonosoris Minister fuit Daniel, sed solus: inter Ægyptios Pharaonis, Joseph, sed Joseph solus: inter Græcos Alexandri, Efestiam, sed Efestiam solus: inter Persas Assueri, Aman & Mardochæus, sed non simul, sed successivè diverso tempore, & semper unus solus. Si quod exemplum habetur de duobus, non fuit nisi in exitium & ruinam Regis, & perditionem coronæ. Nullus Regum majorem seu meliorem à latere suo habuit Ministrum Absolone, invaso & auspicato jam regno, scilicet Achitophelem, cujus consilia, attestante scripturâ sacrâ, non erant alia, quàm divina oracula. Porrò David Absoloni velut regni invasori, & tyranno coronam denuò abripere meditans, quid fecit? velut adeò prudens non alio medio fuit usus, quàm quòd alteri Absolonis lateri secundum associaret Ministrum, qui fuit Chusai; & ita factum est. Dissidebant sententiis hi duo Ministri: neglecto Achitophele, Chusai opinionem Absolon fuit secutus: proinde qui Achitophele solo usus, se conservâsset; quia adhibuit duos, se perdidit.

Naturalis inconvenientiæ hujus ratio est; quia ubi duo sunt intellectus, duæ voluntates, duæ naturæ, duæ deniq; discordantes concurrunt personæ, non potest esse unio. Unio hypostatica in Christo (quæ maximũ divinæ omnipotentiæ & sapientiæ fuit miraculum) duas univit naturas, duas voluntates, & duos intellectus: sed notate, quod in admirabili hoc composito, non duæ, sed una tantùm sit persona. In una persona duo intellectus, duæ voluntates: sed in duabus personis dissidentibus (uti duobus hominibus, *duo*) hæc unio est miraculum quod Deus nunquam fecit, aut faciet. In SS. Trinitate quoque hujuscemodi invenitur unio, alio admirabiliore modo. Personæ sunt tres realitèr distinctæ, ejusdem omnes intelligentiæ & voluntatis: quamvis enim tres sint personæ, non tamen tres sunt naturæ, tres intellectus, & tres voluntates, sed una natura, unus intellectus, & una voluntas. Age, nunc considera utrum in duobus hominibus, in quibus naturæ intellectus, voluntates & personæ discrepant, in tam variis & diversis materiis, quales in Monarchia aliqua, aut regno concurrunt, unio & concordia dari possit.

Ut in duobus subjectis diversis voluntatum esset unio, matrimonium instituit Deus, de quo dixit: *Erunt duo in carne una*. Sed quamvis sint duo, tam arcto sibi vinculo illigati, nec voluntates quidem *Gen. 2. v. 24.*

ligari

ligari se propterea sinunt, etiam ubi eadem motiva concurrunt. Esau & Jacob, ejusdem Isaac filij erant, & ejusdem Rebeccæ: & cum motiva utrimq; essent eadem tamque naturalia, Rebecca in unam inclinans partem amabat Jacob: Isaac verò in alteram inclinans partem diligebat Esau. Enim verò, si id accidit in parentibus, non alio ex capite, quàm quod duo sint, *Duo.* Quid tuis duobus non parentibus eventurum putas? & quomodo concors erit eorum voluntas (prout esse oportet) & æqualis pro omnibus, cum non filij sint sed extranei quos gubernare deberent? intellectus non eâ libertate gaudent, quâ voluntates, sed nec ideò minus discrepant judicando etiam quando informationes sunt eædē.

Moyses & Josue eodem tempore de monte Sinai descendebant, quo Filij Israël in castris fuso recenter Idolo festa agebant: uterque clamores applaususque populi tripudiantis auribus percipiebat, sed ecce, quàm diversum desuper utriusque judicium. Josue tumultum bellicum interpretabatur: *Vlulatus pugnæ auditur in castris:* Moyses non tympanorum & tubarum sonitum, sed tripudiantium voces sibi videbatur audire: *Vocem cantantium ego audio.* Ita ut, cum eædem essent voces, & uterque æqualitèr informatus proprio recipiendis instructionibus sensu: duos fuisse suffecerit, qui audierint, ut singuli aliud desuper diversum formarent judicium. Uno dicente, cantant, alter dixit, pugnant: & pugna non erat in castris, sed in judicio audientis. Nullatenus igitur aulæ Christi expedit, prout tu ideam ipsius concipis, ut binos primarios Ministros habeat: licet enim Moysi & Josue præstantiâ forent pariles (quod rarissimum est) duos tantùm esse sufficit, ut non intellectibus minus, quàm voluntatibus, semper, seu quasi semper discrepent & dissentiant. Naturalem præterea inclinationem, quâ quilibet lucere appetit, ubi velut in duobus planetis divisam lucem esse oportet, Ut Luna splendorem suum impertiat, à Solo segregari opus est; sequendo enim Solem iisdem passibus, non apparet. Et quis intellectus, quæve voluntas eâ est rectitudine, quæ non opinionem intorqueat, ut recta videatur quoties quis gauderet idem de re aliqua ferre suffragium, quod dedit socius, & quia tantum est alienum, & non suum, suffragatur in contrarium? Hoc modo sistet & impedietur negotiorum cursus: & hæc opinionum discordia Regni erit remora, & ex

Exod. 32. v. 17

Ibid. 18

hoc solùm capite, quod non unus, sed duo admoti sint gubernaculo: *Duo*.

§. VI.

Filii mei. Dicendo, tuos esse filios, video, Salome, te totum discursum meum explodere, dum velut mulier & mater omnes inconvenientias, discordiæque metus dissipari putas ex eo, quod sint fratres, quantumvis duo. Sunt fratres, & fratres germani, ejusdemque patris & matris filii, ergo secura est semperque erit in ipsis animorum unio & concordia. Ah! Domina, quàm parum nosti, quàm infirma sit speciosi hujus significatio nominis, quod inter homines fraternitas nuncupatur! in carne & sanguine fundatum esse sufficit: ut subsistentia & firmitas illi desit. Longè alia ambitionis, cupiditatis, æmulationis, invidiæ, aliarumq; humanæ societatis concordiæque pestium, est potentia, quâ sacratissima naturæ fœdera & vincula profanata dissolvuntur. Et quemadmodum pessima vitiorum horum sementis nascitur & communicatur inter æquales, ita inter ijsdem ortos parentibus naturalior est discordia. De eodem paradisi fonte exeunt flumina, sine omni societate ad invicem, quolibet diversam tenente viam; non solùm divisa ab invicem, sed sibi opposita. Porrò si illud contingat in aqua limpidissima, quid fiet in calore sanguinis? dicat ipsum ille Abelis, à Caino, & ille Remi à Romulo effusus. Si binos famosæ istius civitatis, quam hodie non capit mundus, fundatores fratres ipsa non cepit civitas: si binos fratres naturæ primogenitos ad humanum propagandum genus, tota non sustinuit terra junctos, ubi non erant alij: quomodo binos tuos sibi socios & concordes idem continebit consistorium, ubi quodlibet Memoriale, quodlibet consultum, quælibet petitio, discordiæ materiam & fomitem ministrat? quamvis non semel, sed septuagies forent fratres, ego nec pacis, nec vitæ ipsos redderem securos. Abimelech septuaginta occidit fratres, ipse, & illi famosi Gedeonis filii, tantùm ut solus regnaret. Ita sitis dominandi æstuat, ut etiam inter fratres, non nisi sanguine fuso restinguatur! Ubi septuaginta securi non sunt ab uno, quo pacto unus securus erit ab altero? Ecce quàm facilè eliditur objectio, Joannem & Jacobum esse duos, *duos*: cum exceptione esse filios tuos: *Filii mei*.

Verùm enim verò, si adeò manifesta horum duorum germanorum

rum ambitio, tot alios interturbat respectus, quâ, quæso, ratione, pro illis diu duraturam sperare potes concordiam? jam sunt amici, jam sunt concordes, jam verè sunt fratres germani; & nonnisi socii esse appetunt: sed quemadmodum unanimes jam sunt ad ascendendum, sic discordes postmodum erunt ad se invicem præcipitandũ. Quot unanimes in pugna, se post mutuò occiderunt propter spolia? ambitio, quæ jam illos unit, eadem postea dividet, & de latere ad latus, velut è duobus oppositis sibi montibus pugnando bellum sibi inferent. Sicut modò alios decem excluserunt Apostolos, ita duellando postea unus excludet alterum: & à quocunque steterit victoria, te dolor excipiet & gemitus. Utinam, Salome, eadem, quæ tam æstuanti nunc desiderio & solicitudine procurare satagis loca, postquam obtinueris, non graviorem tibi inducant pœnitudinem! filiorum ne credas amori: ab ambitione eorum tibi time. In mentem tibi veniat Jacobi & Esau adhuc materno in utero lucta, qui non solùm erant fratres, sed gemini. Quis securam te fecit, quod Jacobus non sit futurus Jacob Joanni; & Joannes Esau futurus sit Jacobo? Expende dolores & tœdia, quæ duo isti filii (è quibus descendunt tui) suæ intulerunt matri, antequam nascerentur, & jam nati. Antequam nascerentur, jam intestinum in visceribus sentiens bellum, ajebat: *si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere?* si tanto mihi labore & dolore hi duo constituri erant filii, melius mihi fuisset eos nunquam concepisse. Et jam natis & adultis, Esau minato necem Jacobo, iterum Rebecca majore emphasi & dolore dixit: *Cur utroque orbabor filio uno die?* q. d. Estne possibile quod uno die mater sim, utroque orbata filio? Utrumque non sine ratione dixit: unus enim illi deplorandus fuisset mortuus, & alter paricida. Pro medio utriusque conservandi vitam, magis dilectum Rebecca ab oculis suis amandavit, ut de offensi & irati fratris manibus ipsum liberaret. Et amor tuus, Salome, tam est cæcus, ut loco ejus, quod filiis tuis occasionem præscindas, præsentiori discrimini eos exponas. Ergo cùm illos non ames tanquam mater, nec illos ames ut filios, non voces eos tuos filios: *Filii mei.*

Gen. 25. v. 22.

Gen. 27. v. 45.

§. VII.

UNus ad dexteram, & unus ad sinistram. O quis mihi verba viresque ministrabit, ut exponere

Matth 20. v. 21

re tibi sufficiam? prout oportet, discrimina, præcipitia, pœnarumque & ærumnarum labyrinthum, quæ verbis hisce involuta non vides! uni dexteram, alteri sinistram indeterminatè postulas. Enimverò, quis tibi dixit, quemlibet eorum huic distributioni acquieturum? persuasum tibi habe, utrumque dextram, & neutrum præcisè prætendere sinistram. Jacobus dexteram deberi putat ætati; Joannes assignandam confidit amori: cumq; necessarium sit alterutrum præferri, quo pacto ambo erunt contenti? Si Christus duas haberet dexteras, necdum secura esset parilitas. Verùm cùm loca sint inæqualia, & eadem utrique ambitio, uter eorum præferentiam, in altero, vel in seipso æquo feret animo inæqualitatem? Rachel secundo genitum enixa (qui vitam illi sustulit) nomen illi *Benoni*, quod filium doloris significat, imposuit, quod Jacob pater ejus mox in *Benjamin* quod filium dexteræ significat, immutavit. Sed in casu vel contentione præsenti, in qua filiorum alteri obtinget dextera, & alteri sinistra, non est dubium, quin filius dexteræ filius sit futurus dolorum. Qui fuerit Benjamin Principis, erit Benoni fratris: nam gravissimo omnium dolore torquebitur, quod alter in loco, quo se dignum existimabat, & quem ambiebat, sibi prælatus sit tolerandus. Acerbè tulit Rachel, Liam sibi, ob ætatem, fuisse prælatam; similiterque Esau, Jacob sibi prælatum propter amorem. Et quemadmodum in utroque casu justum dolorem consolari non poterat fraternitatis respectus, sic in cujuscunque duorum fratrum horum præferentia eveniet; sive causa illius sit ætas in Jacobo, sive amor in Joanne: sed in quocunque fratrum erit dolor, idem etiam erit dolor matris.

Imaginare tibi, Domina, te unum jam habere ad dexteram, & alterum ad sinistram: sed recordare simul, quid dixerit Christus: *Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua.* Porrò si Christus hoc suum in praxin redigendo consilium fratri manus suæ dextræ communicaret & committeret secreta, quorum conscium nollet fratrem sinistræ: quis, quæso, hinc dolor, quis gemitus, quis mœror hunc occupabit, qualis invidia corripiet, si non in odium & rancorem transeundo, in vindictam tandem erumpat? Quid, amabo, Aaronem & Mariam ad murmurandum contra fratrem suum Moysen concitavit, nisi quod Deus huic secreta communicabat, quæ ipsis abscondebat? Quare Cain fratrem suum Abelem occidit, nisi quod Deo gra-

Matth. 6. v. 3.

gratiorem viderer, qui sacrificium ipsius majore favore prosequebatur? non datur fraternitas æquo ferens animo, alium sibi in confidentia & favore esse prælatum. Primò omnium habitâ gratiâ illum exturbare allaborat, licèt uterque tam perdat. Enim verò, si fratres Josephi non potuerunt præferentiam tolerare somniatam, quo pacto quispiam fratrum sufferet experimentaliter notam? violentiam & vim ambitionis humanæ ignorat, qui adversus tantum dolorem se sufficienter in patientia solidatum præsumeret.

Verùm adverte, quod si sinistra his periculis est exposita, nec dextera ab aliis haud minoribus timoribus sit secura. Non datur res secura minùs, quàm Principum gratia; nec quicquam in suprema potestate faciliùs, quàm commutare manus. In materia justitiæ, Regibus ad dexteram seu sinistram declinare non licet: ita enim præcepit Deus: *Neque declinet ad partem dexteram, vel sinistram.* In favorabilibus verò & gratuitis, ex arbitrio, præter, seu contra spem manus commutare possunt. Quãdo Joseph duos fratres filios suos Manassen & Ephraim patri suo Jacob pro impertienda ipsis benedictione præsentavit, Manassen primogenitum ad dexteram, Ephraim verò natu minorem collocavit ad sinistram; Jacob in formam crucis commutando & transponendo manus, stanti ad dexteram suam, imposuit sinistram; stanti verò ad sinistram suam, imposuit dexteram. Hoc modo commutare potest manus, qui ex arbitrio suo impertit benedictionem. Porrò illud ipsum, quod duobus fratribus, licèt filijs Joseph evenit, tuis similiter evenire potest; rota quippe adeò volubilis, non ad pedes stat fortunæ, uti pingitur, sed in manibus Principis à quo dependet.

Deut. 17. v. 20

Ex hoc supremo arbitrio sequitur, quod binis istis lateronibus, non solùm à se invicem timendum sit, verùm etiam ab iis, quos ipsi procul abarcere solent; quales sunt illi deforis stantes. Deforis & eminùs stabat Mardochæus, & repentè in locum intravit Amani, non solùm nihil tale suspicati, sed jam ad accelerandam ruinam ipsius negotiati. Quis securam te reddet, quod filii tui in obtentis locis, quæ prætendunt, diu perseverabunt; vel quis illos à naturali seu violenta ipsorum locorum instabilitate exemptos faciet? pro navigio, in quo remigabant, portus erat & anchora; pro cathedris quas ambiunt, nec locus, nec instrumentum, est quod

illas firmet. Qua ratione mutationem in liberioribus&mutabilioribus non timebunt voluntatibus, gnari quàm facilè mutentur venti? mox ut viderint Principem in alium conjecisse oculos, ex hoc nec de die cibum, nec de nocte somnum capient. Ecce, si mediâ horâ illum loqui vel audire viderint, quod illi non audierint, jam corruisse, gratiâque exclusos autumant. Quidquid bene fecerit, non illi attribuent; & quicquid mali evenerit, ipsi authores existent. Considerate in illis virtutes quotquot volueritis, sed earum nulla, neque omnes simul sumptæ, à metu, suspicione, zelotypia & æmulatione justâque diffidentiâ illos liberare sufficient. Nam ab invidia, nec sacrarium, vel locus sacer immunis est. Æmuli Danielis ipsum à latere Regis amovere gestientes, occasionem aliquam & prætextum ad hoc inquisierunt. Dan.6. v.4. *Quærebant occasionem, ut invenirent Danieli ex latere Regis.* Cum verò esset eâ vitæ innocentiâ, officiique integritate conspicuus, ut testante Sacro Textu, nec causam, nec suspicionem aliquam invenire Ibid. possent: *Nullamque causam & suspicionem reperire potuerunt*: Tandem tamen non solum ipsum â latere Regis amoverunt, sed in lacũ insuper leonum conjecerunt, non alia de causa, quàm quod ter in die Deum adoraret: *Tribus temporibus flectebat genua sua, & adorabat coram Deo suo.* Ibid. v. 10. Num industrior dari potest causa? num truculentior dari potest prætextus? talis nihilominus causa non causa, prætextus iste, qui prætextus non poterat esse, stratagemate tali ab æmulis Danielis fuit adornatus, ut Rex eum non condemnare, à latere suo arcere, & in lacum leonum non posset non mittere. Ecce nunc, Domina, quo filios tuos ducas & dirigas. Hoc tibi tantum sine exaggeratione dico; ut filij tui objiciantur leonibus, non necessarius est lacus: sufficit esse latus. Thronus Salomonis, qui throni Christi fuit figura, ab utroque latere septem habebat leones; & hæc sunt latera, quæ tu pro filiis prætendis, ubi quatuordecim sunt leones pro ambobus; & septem pro singulis. Quodsi mihi regesseris, throni Salomonici leones fuisse eburneos; ego tibi assero, ex hoc non minus fuisse timendos. Leones naturales tantum dentes habent in ore, eburnei illi ex omni parte & toti sunt dentes: idcirco quotquot loca illa conscendunt, arrosos adeò & præmorsos videmus. Quia verò considerationibus meis te fatigare nolo, ad ultimum nunc transeamus,

seu

ſeu ultimo memorialis verbo, ſeu clauſulæ nonnihil immoremur.

§. VIII.

IN *regno tuo.* Statim pergemus ad, *tuum*; primò adeamus regnum. Si ſcires quid ſit regnum, ejusque pondus penetrares, præſertim quando cauſis incumbit ſecundis; protinùs mihi perſuaſum haberem fore, ut vel â cogitatu abhorreres, nedum illud filijs tuis, quibus tam bene velle tibi videris, deſiderares. Qualis, quæſo, Hercules erit Joannes, qualis Athlas erit Jacobus, ad imponendam humeris ſuis unius regni molem? quibusnam in aulis ſunt enutriti? quas peragrando viderunt terras? quas legerunt hiſtorias, quibus negotiis fuerunt occupati? nec quid, nec quomodo loqui oporteat, ſciunt; tractare cum hominibus â mutis non addiſcitur piſcibus. Si gubernaculo & remo bene regebant navem; inſtrumenta, quibus in minoribus exercitiis dexterè utimur, majoribus adhibita machinis inutilia planè & inepta experimur. Ab araneis didicêre piſcatores, retibus minores capere piſces: ediſcere nunc mihi, an etiam Balænas? dicito mihi, vel dic illis, utrum ſuper tabulas confractas, quibus lacum tranſeunt Tyberiadis, oceani ſe credant undis? ubi terra non apparet, cælumque tempeſtatibus obductum latet? hæc nihilominus felicia ſunt illa & fortunata, tam malè intellecta, quæ filiis tuis procurare tam anxiè ſatagis. Cùm jam ipſis vitam dederis, vivere illos permitte: cùm illis jam eſſe dederis, etiam eſſe ſine, quod ſunt: cùm jam tibi magnis doloribus conſtiterint, eoſdem & ipſis, & inſuper tibi augere noli. Dolores partûs ipſorum jam tranſierunt: porrò dolores ex promotione ipſorum naſcituri, totâ durabunt vitâ (totâ dico vitâ, ſi familiaritas ipſis procurata & promotio eam adæquaret durando; non diu durabilem ipſis fortunam deſideras) enim verò, ſi quoties lacui iſti ſe committebant, nullus in ipſos inſurrexit venti flatus, qui non ſimul cor quoque tuum concuteret; quo pacto, quæſo, quieto & tranquillo eris animo, ubi immenſo ſemperque turbido mari ipſos videris immerſos, in quo tot naufragium ſunt paſſi?

Jobum auſculta dicentem, Navarchum utique, in hiſce maribus benè verſatum, & utramq; fortunam expertum; â qua nunquam, niſi veſtibus & pelle nudatus evaſit ad terram: *Gigantes gemunt ſub aquis.* Job. 26. v. 5. Gigantens hi (de quibus Job loquitur) ſunt homines, qui

eò

eò potentiæ, familiaritatis, dignitatis, & honoris ascendunt, ut omnibus si pereminеant: nullus verò tam magnus est, tantusve Gigas, ut vadum illud illæsus transire, aut isto in fundo pedem figere possit: hinc omnes gemunt. Et nota, quod non gemant supra aquam, velut nauta & piscator tempore tempestatis; sed sub aqua: *sub aquis gemunt.* O quam hoc verum, considerationeq; dignum? gemens extra aquam, respirat: sub aqua gemens respirare prohibetur: gemitum supprimere cogitur, ne à gemitibus suffocetur: *laboravi in gemitu meo*, inquiebat David Regis Saulis latus stipans; quia inter alia displicentia multa, in familiaritatibus devoranda, gemitus necessariò est resorbendus. Tristitia cordis à facie arcenda est: nec in favoribus tantùm, verùm in ignominiis etiam & injuriis vultus lætitia & serenitas præferenda est. In hac continua corporis animæque tortura, ecce quanta illis patientia necessaria sit, quos familiares esse desideras; & utrum præcipuam hanc virtutem conservare possint, ubi virtutes perduntur omnes. O Domina, quàm deceptam te filiorum tuorum virtutibus video!

Psalm. 8.

Aula neminem reddidit meliorem? multos bonos reddidit pejores. Memento Moysen aulam deseruisse Pharaonis loco filij, & non Ministri, habitum. Jesse, Davidem filium suum ex aula Saulis revocavit: Berzellai in aula Davidis vivere & mori recusavit: & si illum adoptavit in filium, quod tu desideras tuis, id factum est, æquè ut tu deceptus, quid hoc esset ignorabat. Manifestè sanè apparet, te procul aulâ & in agris ruralibus littoribusque maris Galilææ contiguis enutritam. In Jerusalem tende, quomodo Christus eò vadit: si permiserint excubiæ, sæculare intra palatium Herodis, vel Ecclesiasticum Caiphæ Pontificis, & in tanto famelicorum prætendentium tumultu & concursu (omnes enim comedere appetunt, & se invicem comedunt) vide utrum inveniri possit quies, in tanta perturbatione tranquillitas, inter tot mutationes stabilitas, inter tot mendacia veritas, inter tot negotiationes justitia, inter respectus integritas, inter tot invidias securitas, inter tot adulationes & adorationes modestia, temperantia, & fides. Super omnia considera, num tanta ambitionis, insatiabilisque cupiditatis sitis satisfactione aliquâ expleri seu temperari queat: & utrum filij tui id præstare possint tot, quot ibi contendunt & decertant super

re-

regna, aut neganda omnibus, aut nonnisi uni concedenda? hinc oriuntur displicentiæ, querelæ, murmurationes de regimine, arrogantiæ & elationes Magnorum, lacrymæ & lamentationes pusillorum, dissensiones, partialitates, odia, rancores, quarum omnium venenatarum scopus & meta sunt, qui propius supremæ potestatis throno assistunt, qui ejus vice respondent, qui oracula excipiunt & declarant, qui decreta ejus distribuunt: enimverò si hæc toleranda & subeunda veniunt, non in Babylone, aut Ninive, sed in Jerusalem: neque in imperio Assyriorum, Persarum, Græcorum, aut Romanorum; sed in una Republica in tantum hodie devastata, imminuta, ad easque redacta angustias, qualis illa Judææ; quid in universali Christi eveniet Regno? *In regno tuo.*

§. IX.

Tuo: Tuo, inquis non advertens aut sciens, quantum breve hoc verbum includat. Propheta David dilatandum asserit regnum Christi à mari, usque ad mare; & à flumine Jordane usque ad terminos & fines terræ: Propheta Isaias, ex quatuor mundi partibus, ex Oriente, ex Occidente, ex Septentrione & Meridie venturos vaticinatur, ut se illi subjiciant ipsumque adorent. Propheta Daniel, omnes gentes, linguas omnes, & populos ipsi confessuros, omnesque Reges & Monarchas obedientiam & servitia exhibituros adstruit. Hæc amplitudo & magnificentia est Regni. Quanta proinde capacitas, & qualia Ministrorum talenta tibi videntur necessaria, ad congruè movendos & sustentandos duos tantæ machinæ polos? sufficientne tui Joannes & Jacobus. Circino non assueti, & mappâ nunquam inspectâ, ad cognoscendas regiones & Gentes, ad percipiendas intelligendasque linguas, ad penetranda statûs, totq; statuum negotia, ad expediendas legationes, recipiendas obedientias & homagia, qualificandas & disponendas conditiones; ad conciliandas denique voluntates, omniumque totius universi Regum & Principum interesse & commoda procuranda & promovenda? liquidò constat, quod vel non cognoscas tuos filios, vel loca dignitatesque, ad quas eos evehere satagis, non debitè fueris dimensa. Joseph & Daniel tantæ capacitatis subjecta, totam illam singuli uni impenderunt regno: Joseph Ægypti, Daniel Babyloniæ regno. Et quæ proportio Babyloniæ seu Babyloniarum centum; unius Ægy-

pti, vel mille Ægyptorum, cum regno & Monarchia Christi? intra ipsos parietes domesticos majus adhuc sub oculis versatur exemplum. Moyses ille homo, plus quàm homo titulo præferens Deitatem, & manibus omnipotentiam, quoties Deo, de sua ad sustinendum populi pondus insufficientia, & quidem populi tantùm unius, suâ lege viventis, Nationis ejusdem & linguæ est conquestus? admissâ tandem excusatione Deus socios regiminis ipsi adjunxit; sed quos & quantos? non minus quàm septuaginta, ex senioribus, majoribus, melioribusque ejusdem populi electos. Age, si pro mole unius regni, tunc necdum regni, septuaginta tam fortes necessariæ fuerunt columnæ, quâ ratione, tu duabus tam infirmis, immensam illam machinam, quæ omne quod firmamenti convexo continetur, in se colliget, credi & imponi postulas? non est phrasis poëtica, vel mea, sed Danielis Prophetæ: *Et*
Dan. 7. v. 27. *magnitudo regni, quæ est subter omne cælum, detur populo Sanctorum Altissimi.*

Verùm dices ad hoc, in regno Christi, hoc ipso quod sit suum, *In regno tuo*: locum non habebunt pericula tanta & gravamina, velut in aliis: quantùm Rex ille ab aliis Regibus differt. Quoad personam, justitiam & bonitatem Regis rationabilitèr loqueris. Maxima privatorum, seu Regum hujus mundi familiarium infelicitas præsentissimumque ipsarum familiaritatum præcipitium est, quod Ministri illi non tam Regno, quàm passionibus Regum deserviant, appetitubus eorum indulgeant, & vitia eorundem palpent. Proinde gratiam Dei negligunt & posthabent, ne de illa Regum periclitentur, vel ut magis in eam se insinuent, & stabiliant. Abrahamo cum Sarâ Uxore sua, sub sororis nomine, Ægyptum ingresso, laterales Regis, loco novorum, non retulerunt Regi, quod homo sanctus advenisset in aulam, sed mulier illis insignis & ornata naturæ dotibus, quas æstimant, & latriæ quasi cultu venerantur non Sancti. Si Rex Herodes amore flagitioso deperit Herodiadem; si David Bethsabeen; familiariores expediunt adulteria, iidemque per se vel subornatos approbant & exequuntur homicidia. Rege avaro, instar Roboami; vel vano, instar Assueri, illi imponunt tributa, illi laudant prodigalitates & deprædicant pompas & ostentationes. Illi denique Nabuchodonosoris statuam adorant; quique ligna comportare juvant ad accendendas seu inflammandas

das fornaces Babylonicas, procurantes sine scrupulo, ut in iis comburantur innocentes. Similia longè aberunt à regno Christi; ex parte enim Regis omnia erunt æquitas, justitia, moderatio, temperantia; neque assistentes lateribus ipsius, factâ sibi potestate abuti, ejusque limites excedere audebunt, quæ non nisi justum & necessarium respiciet. Non vindicabit se de Mardochæi injuriis & contumeliis Aman, manu regiâ; neque Doëg invidiæ se vindicabunt Saulis lanceâ; nec Joab odia, Davidis dissimulatione. Verùm, licèt ex parte Regis, Laterales Christi ab his periculis futuri sint immunes: ex parte subditorum, graves non deerunt difficultates, quas superent, nec non repugnantiæ & contradictiones, quibus se opponant.

De regno Christi prophetatum constat, cuncta in eo fore nova: *Ecce nova facio omnia*: nec te latet quàm difficulter novitates introducantur. Si mundus de novo est fundendus, ipsum prius dissolvi & liquefieri oportet; quod non nisi violentissimo omnium elementorum igne possibile est. Prophetatum est (quod hisce nostris diebus, ipsius Christi præcursor etiam prædicavit) valles implendas, mõtes & colles humiliandos, nec aliquos tantùm, sed omninò omnes: *Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur.* Quis tam excelsi & generosi est animi, ut hanc deprimendi magnos, & exaltandi parvos, & utrosq; in tanta natalium fortunarumque imparilitate, coæquandi provinciam in se suscipiat? Quod si operarii vineæ sine omni præjudicio suo, ægrè tulerunt alios sibi in mercede æquari; quis, quæso, arrogantiam, superbiam & tumorem & superfluitatem Grandium mundi, omnia sibi debere existimantium, nullique quod debetur solventium, ad talem reducet mediocritatem & moderationẽ? prophetatum quoque est, regnante Christo, lupum habitaturum cum agno, & leonem bovis instar comesturum paleas: *Habitabit lupus cum agno, & leo quasi bos comedet paleas.* Sed quis lupi coërcere poterit voracitatem, ut talem observet abstinentiam, & regiam leonis compescere rapacitatem & gulam; ut bovis instar horrei pabulo prò pastu contentus, montuosis & sylvestribus in cibum prædis & venationibus abstineat? justior, benigniorque lex dari nequit, affatimque favoris leoni indulgetur, quod sine labore obambulans, æqualiter cum bove, cum damno hujus participet, quod

Apoc. 21. v. 5.

Luc. 3. v. 5.

Isa. 11. v 6. & 7

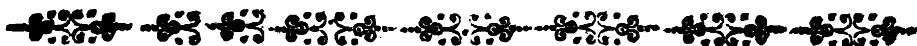
tanto ipsi labore aratrum trahendo & currum, nec non triturando, constitit. Porrò cum iniquum hoc forum consuetudine introductum sensimque sit canonizatum: cuinam Ministrorum tantus erit zelus, tanta virtus, tam intrepida & constans magnanimitas, ut contra tantam adversantium vim, illam in praxin deducat, confirmet, atque defendat? ita ut, Domina, prætermissis, quæ adhuc dicere potuissem, & resumendo quod dixi, neque integritati Regis, neque bono regni, neque tibi, neque filiis tuis expediat concedi loca, quæ petis; neque acceptare quamvis non peterent, ultroneè oblata. Quare, si omnium rationum harum pondus, aliquid apud te valeat, author suasorque tibi sum, ut brevissimè, facillimè, & securissimè, non desiderando, non interpellando, neque petendo temetipsam expedias.

§. X.

HÆ sunt, Clementissime Domine, considerationes (& nondum omnes) quas respondendo matri Zebedæorum, memoriali ejusdem, prout occurrerunt, opposui. Quod si omnia memorialia similiter excuterentur, contingeret fortè, quod rarior memorialium & prætendentium foret numerus; Regesque & Ministri importunitate carerent. Hæsitavi perplexus, utrum cum dictis considerationibus in publicum prodirem, uti nunc factum, timens ne læsæ majestatis reus haberer, quod veritatibus istis, subditos à Regis ministerio retrahere & absterrere viderer. Resolvi tandem non reticere, quæ dixi, scrupulo isti dilemmate hoc, opinione meâ, vero & infallibili succurrendo. Audituris me persuadebo, vel non persuadebo: si non persuasero, in eodem perseverabimus statu, & multi loca sæpe fata prætendent: si persuasero (quod non spero) nullus ea appetet, aut procurabit. Et quando loca ista minus fuerint affectata & procurata, Majestas tua magis idoneis Ministris melius erit stipata.

SERMO

SERMO
De
S. AUGUSTINO.
Habitus in ejusdem Ecclesia, & Conventu S. Vincentii Ulyssippone Anno 1648.

Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.
Matth. 5.

§. I.

MAximum inter Doctores Sanctum, maximumque inter Sanctos Doctorem, in hoc magno theatro, velut Patrem familiarum suarum celebrat primogenita. Evangelium quod in hac solemnitate cantat Ecclesia, non solùm S. Augustino applicatum, sed per eundem proponit explicatum. Ego verò utrumque venerando pro debito, tam in applicatione, quàm explicatione, implicationem non minimam invenio. Ita ut Evangelium hodie S. Augustino applicatum, à S. Augustino explicatum, & cum S. Augustino implicatum habeamus. Sed quomodo, quæso, & qua parte implicatum? non minùs quàm duabus essentialibus ipsius Evangelii partibus: & duabus potioribus excellentiis ejusdem S. Augustini, quæ sunt illæ duæ, à quibus Sermonem sum exorsus. Evangelium cum S. Augustino implicatum quà Doctore, iterumque implicatum cum S. Augustino, quà Sancto. State mecum.

Christus toto hoc Evangelio nihil intendit aliud, quàm perfectam Ecclesiastici & Apostolici cujusdam Prælati efformare ideam. Hæc indifferenter ex duabus partibus essentialibus; scientiâ videlicet, & virtute componitur. Ex scientia; oportet enim esse doctum: ex virtute; oportet enim esse sanctum. Virtute præditus sine doctrina, erit sanctus: Scientiâ præditus

sine virtute, erit doctus: sed quacunque earum deficiente, verus non erit Prælatus. Et quid, utrâque deficiente futurum? sufficietne igitur solâ scientiâ esse doctum, & solâ virtute esse sanctum? minimè gentium. Contingere quippe potest, Prælatum quempiam doctum esse simul & sanctum, nihilosecius bonum non esse Prælatum; potest enim esse doctus & sanctus sibi, & non aliis. Taliter ipsum doctum esse oportet, ut doctus sit, simul & Doctor: taliterque sanctus, ut sanctus sit, simul & sanctificator. Hoc

Matth. 5. v. 19. innuit illud: *Qui fecerit & docuerit* Doctor docendo; & sanctificator faciendo. Ad docendum necessaria est ipsi scientia, ut doctrina sit sana: ad faciendum, necessaria est ipsi virtus, ut sint opera bona: porrò ista opera, totaque scientia occulta & abscondita esse non debet, ut non videantur, sed publica & manifesta omnibus apparere:

Ibid. v. 15. *neq; accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt.* Scientia publica & mani-

Ibid. v. 16. festa; ut luce doctrinæ illuminet: *Sic luceat lux vestra coram hominibus*: & opera manifesta & propatula, ut vitæ exemplo ædificet: *Vt videant opera vestra bona.* Denique utraque non ad laudem æstimationemq; propriam referenda sunt, quod vanitatem & terram saperet; sed ad honorem gloriamque patris, qui in cœlis est: *& glorificent patrem vestrum qui in cœlis est.*

Hic naturalis propositorum verborum est sensus; hæc summaria totius Evangelii, variis in partibus à sancto Augustino tam solidè, tam propriè, usitato ipsi more explicati intentio: ast ubi idem ipsi S. Augustino applicaverimus, planè & totaliter, ut dixi, cum ipso implicatum inveniemus. Apertis S. Augustini libris, primo præfixum titulum videbitis: *Liber Retractationum Augustini*: in quibus idem Sanctus valde minutatim omnes declarat errores, & ignorantias (ut ille vocat) quas minoris certitudinis, dubiæq; veritatis scripserat. Ad secundum transeundo librum, eundem pari modo, in frontispicio præferre videbitis titulum, *Liber Confessionum Augustini*: quibus similiter totius vitæ suæ peccata accuratè describit & manifestat. Si igitur Evangelium omnibus Prælatis scientiam suam & doctrinam, virtutem suam & opera bona propalare mandat; quo pacto S. Augustinus, scientiæ loco, suas ignorantias & errores; & bonorum operum suorum loco, peccata sua in publicum producit? Ergo vel Evangelium incongruè applicatur Augustino, vel Augustinum cum Evangelio habemus implicatum.

Ad binas hasce solvendas hodie implicationes, duplici gratiâ indigeo. Ave Maria.

§. II.

Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est.

BInos illos, Retractationum & Confessionũ suarum â se compositos libros, S. Augustinus in operum suorũ capite posuit. Primo librorum folio Typographi solent proponi errata: S. Augustinus novâ nunquam visâ & usitatâ methodo errata præmittit authoris. In libro Confessionum, errata vitæ: in libro Retractationum, errata doctrinæ. Ego utrumque, *Indicem rerum notabilium*, intitulabo. Cum enim omnia S. Augustini libris contenta, tam sint alta, tam profunda, tamq; divina, hæc duo præ cæteris sunt notabilia. Sunt multi, qui non contenti suũ apponere nomen; imò ipsis libris, quos de famæ contemptu inscribunt (prout notavit Cicero) volentes ut non solùm legantur, sed & illi ipsi videantur, in fronte libri effigiem suam exprimi curent: & hoc, quod in tot aliis authorum nomine indignis fecit vanitas, in celebratissimo Ecclesiæ authore modestia fecit & humilitas. Corpora penicillo, anima depingitur calamo: proinde bini isti libri, opinione meâ, S. Augustini animæ *vera* sunt *effigies*. Petierunt nonnulli â S. Paulino ut dipingi se fineret: & ipse, qui sicut primam vitæ partem dederat mundo, ita secundam consecraverat Christo, respondit: *Vel cupitis depingere meum veterem hominem, vel novum: si veterem, ille deformis est, nec picturâ, sed latebris dignus: si novum, ille nondum perfectus est.* Concludens, nolo me depingatis. Nihiloseciûs S. Augustinus, quamvis singularis S. Paulini amicus, longè diverso consilio, quicquid in vita sua fædissimum, & maximè deforme, in suaque doctrina distortum invenit, propriâ suâ manu, non tantum certioribus: sed etiam vivacioribus coloribus depinxit. S.Paulin.

In libro suarum Confessionum S. Augustinus sua propalavit peccata; & in Retractationum suarum libro suas publicavit ignorantias: & qui tantùm peccatorum fæditatem, ignorantiæque indecorum comprehenderit, binas istas S. Augustini actiones pro merito, poterit æstimare. Maximum Dei opus fuit Incarnatio, cujus potissima excellentia non constitit tantum, in nostram assumendo naturam, quantum in nostram assumendo similitudinem: *in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.* Non assumpsit

sit Deus naturam humanam, qualem eam in Adamo condiderat, sed qualem ipsam posteà invenit, â primo scilicet statu collapsam, tamque infinitis gravibusque miseriis & ærumnis subjectam. Ad nascendum, vivendum, moriendum (& quod non minus est) ad labores, fatigationes sudoresque se dimisit: doloribus, mœroribus, lacrymisque se subjecit: persecutiones, contumelias, ipsamq; crucifixionem passus. Verùm toti illi miseriarum despectuumq; abysso se immergens (nam juxta S. Paulum *debuit per omnia fratribus similari*) à duobus nihilominus humanitas Christi immunis prorsus mansit & exempta. Et quænam illa? peccatum, & ignorantia. Quia tam vilis & fæda res est peccatum, tamque deformis ignorantia; ut si quo casu possibile foret, nullo protinus modo in humanitate divinitati unita, ea toleranda essent. Cum igitur ea peccati sit fæditas, ignorantiæque absurditas; S. Augustinus voluntate determinatâ proprioque motu, duo ista sibi seligens assumpta, ad binos istos libros, unum de suis peccatis, alterum de suis ignorantiis, ex proposito conscribendos se accingat; jamque conscriptos evulget totiq; mundo publicè proponat? ad defendendas culpas, vel excusandas

Hebr. 2 v. 17.

ignorantias, multæ apologiæ, & manifesta extant conscripta: sed ad confitendas & propalandas solus eas Augustinus conscripsit. Binas hasce actiones in laudem ipsius considerare & expendere cœpi: & nunc excusatione, & quidem non facili, mihi indigere videntur.

Verùm respondebunt mihi (ut dixi) forsan nonnulli, pro parte S. Augustini, utrumque illud humilitatis fuisse actum; sed responsio ista jam dicendis validè impugnatur. Virtus Christo propria, & per antonomasiam Christi, est humilitas: *Vt inhabitet in me virtus Christi.* Virtus, quam Christus specialiter in mundo docturus venit, cujusque se Magistrum fuit professus, humilitas est: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde*: humilitas verò Christi, non maxima solùm, sed & extrema humilitas fuit; nihilominus peccatum & ignorantiam non admisit: ergo, Augustinus peccata sua, & ignorantias subticendo, licèt obnoxius illis fuisset, perfectè humilis esse valebat. Quantò magis, quod præcepto contraria non detur virtus: & contra duplicem istum actum, humilitatisque excessum, duplex jam auditum Evangelii militabat mandatum: contra peccatorum propalationem, illud exempli; & contra evulgationem ignorantiarum, illud

2. Cor. 12. v. 9.

Matth. 11. v. 29.

illud doctrinæ. Cum igitur Evangelium Augustino scientiâ & doctrinâ fulgere præcipiat, quo pacto errores suos & ignorantias in publicum producit? & si operibus & exemplis prælucere & illuminare illum jubeat, quâ ratione vitia sua & peccata publico exponit? errores potiùs contegat, ne doctrinæ Eclypsin superinducant: peccata obvelet & abscondat, ne exemplo tenebras offundant. Cum igitur ex mirabilibus Sancti Augustini operibus, sit tam consona Evangelio explicatio, idem ipse illud dissonum sibi, non ostendat.

§. III.

AGedùm, Auditores, ne diutius suspendamus judicium, totum quod in S. Augustino dissonum videtur Evangelio, non fuit dissonantia, fuit consonantiæ amplificatio. Sic non habemus Evangelium cum Augustino implicatum, sed per Augustinum amplificatum. Evangelium illis, qui lux sunt Ecclesiæ, scientiâ & virtute, doctrinâ & exemplo illuminare præcipit: præceptum hoc S. Augustinus amplificando limites ejusdem excedens, non suis solùm scientiis, sed & ignorantiis; non suis solùm virtutibus, verùm etiam peccatis mundum illuminat. Suis ignorantiis, nam ex eis doctrinam fecit: suis peccatis, ex ipsis peccatis fecit exemplum: & cum ignorantiæ & peccata sint tenebræ, de ipsis tenebris fecit lucem. *Sic luceat lux vestra coram hominibus.*

Christus Dominus noster, hoc suo præcepto viris Apostolicis lucere mandans, etiam in quo, & qualiter prælucere oporteret, specificavit. Quoad primum: ut lucendi instrumentum esset lux: *Luceat lux vestra*: quoad secundum; lucendi modus esset talis, qui gloriam Dei promoveret: *Sic, ut glorificent Patrem vestrum.* Quid verò Augustinus fecit? observato modo amplificavit instrumentum: non enim solâ luce, verùm etiam tenebris præluxit: & in utroq; lucendi observavit modũ; nam sicut luce, ita & tenebris gloriam Dei promovit. Simile quid in terra non invenio sed in cælo, unde Augustinus admirabilem hanc Philosophiam hausit: *Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum.* Cœli (inquit David) semper prædicant gloriam Dei; & firmamentum manuum ipsius opera omnibus manifestat. Enim verò, quænam ista sunt Dei opera, quibus cælum publicè velut instrumento, gloriam Dei deprædicat? admirabilitèr ad nostrum

Ps. 18. v. 1.

Ibidem v. 2. intentum id innuit textus: *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam.* Opera, quibus cælum gloriam Dei publicat & prædicat, sunt Dies & nox. Ergò nox tenebrosa & deformis, cum die lucido & formoso, ad glorificandum Deum intrat in chorum? ita planè: dies enim luce, & nox tenebris Deum glorificat: nec minor ex tenebris, quàm ex luce gloria Deo accedere potest. Quod ita ter geminâ voce, tres pueri in fornace Babylonica decantârunt: *Benedicite noctes & dies Domino: Benedicite lux & tenebræ Domino.* (Dan. 3. v. 71 & 72.) Ita actu modoque singulari & extraordinario, id S. Augustinus præstitit, qui non solum scientiarum suarum virtutumque luce, verùm etiam ignorantiarum suarum peccatorumque tenebris, Deum glorificavit ipse, & alios docuit glorificare: *ut glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.*

Verùm plus innuit, plusq; Evangelium intendit. Qualitatem lucis istius declarans, *sic luceat lux vestra* inquit, eam accensæ instar lucernæ esse oportere, quæ non accenditur, ut abscondatur, sed lucem omnibus impertiat: *neq; accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt.* Sed & in similitudine hac excedens Evangelium Augustinus, non solùm luxit, mundumque accensâ, sed etiam extinctâ illuminavit lucernâ: Ad cœlum revertamur. Nascente Christo, cœlum unam accendit lucernam: eodem moriente extinxit alteram. Lucerna Christo nascente accensa, fuit stella, quæ apparendo Magos deduxit: Lucerna ipso moriente extincta, fuit sol qui eclypsin passus, ab ea hora quâ Christus in crucem actus est, usque dum expiraret, in ea tenebris mundum involvit. Quo verò mysterio, cœlum, duobus diebus adeò memorabilibus, binis adeò contrariis prodiit signis? Consideravit illud S. Augustinus serm. 30 de tempore. Respondit (ne in causa sit propriâ) S. Petrus Damianus his verbis: *Habuit testimonium lucis, quia claritas stellæ illustravit Magos: & habuit testimonium tenebrarum, quia in morte eius tenebræ factæ sunt super universam terram.* (S. Aug. serm. 30 de tem. S. Petr. Damas. serm. de Epiphan.) Cœlum lucernam accendit unam, & extinxit alteram Christo intrante, & salvo exeunte de mundo; ut Christus in asserenda gloria sua & divinitate, non solùm lucis, sed etiam tenebrarum testimonium haberet: *Testimonium lucis, & testimonium tenebrarũ.* Ergóne etiam tenebræ, quarum officium est obscurare, illuminare, testimoniumque perhibere queunt? Etiam: tantòq;

magis idoneum, quantò subjectum quod obscuratur, clarius instar solis splenduerit. Stella testimonium perhibuit lucendo: Sol, obtenebrescendo: tantóq; validius fuit testimonium solis, illo stellæ; quod stella lucendo tres homines, sol tenebras inducendo, totum illuminaverit mundum. In casu & quæstione quam tractamus, Augustinus semel accensa, & rursum extincta videtur lucerna. In scientia sua & doctrina, in virtutibus suis & exemplo lucerna accensa: in ignorantiarum suarum Manifesto, peccatorumq; suorum propalatione, lucerna extincta. Verùm ita oportebat esse, ut suæ testimonio lucis, suarumq; testimonio tenebrarum Deum glorificaret: *habuit testimonium lucis, & testimonium tenebrarum*. Advertendum nihilominùs, quod in testimonio lucis, scientiis lucendo & virtutibus, Augustinus illuminârit instar stellæ, aliorum more Sanctorum: In testimonio verò tenebrarum, ignorantiis peccatisq; se obscurando, illuminârit instar solis; quoniam singularis & extraordinarius S. Augustini fuit actus. Alij sese Evangelio adstrinxerunt: Augustinus illud dilatavit.

Restat maxima validissimaq; ipsiusmet Evangelij oppositio: verùm & huic amplificatione majore S. Augustinus satisfaciet. Evangelium, quales radios seu splendores lucis esse oporteat, quos commendat, strictè & indivisim determinans, inquit, oportere esse opera bona sic manifesta hominibus, ut ex eis Deum glorificent: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est.* Cœlum nobis repetendum est, ob textum à Davide productum, in quo grande & abditum nobis eruendum remansit mysterium. Si cæli ad glorificandum Deum ipsius opera publicat: *Cæli enarrant gloriã Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum:* quomodo operibus Dei noctem tenebrasq; annumerat, quæ licet sint opera Dei impropriè, propriè non sunt bona? tenebræ negatio sunt lucis; porrò negationibus nec est, nec inesse potest bonitas; quia & ipsum esse ipsis deest. Eadem scriptura illud clarè in utriusq; creatione innuit. De luce loquens ait: *facta est lux: & vidit lucem, quod esset bona.* E contrario de tenebris loquens, quæ lucẽ præcedebant, ait: *& tenebræ erant super faciem abyssi:* non inquit, Deũ vidisse, & bonas dixisse tenebras. Et quare? quia lux cùm habeat esse, & tam excellens esse, bonitatẽ habet, estq; bona: tenebræ verò, cùm sint negatio, esse carent & bonitate, neq; bonæ sunt. Si igitur tenebræ non sunt bonæ, quare cœlum illas inter

Gen. I. v. 4.

Ibidem v. 2.

inter opera Deum glorificantia numerat? Etiam cœlum, ad amplificandam gloriam Dei, Evangelium amplificare voluisse videtur: Verùm non eâ excellentiâ quâ id præstitit Augustinus. Evangelium Prælatis bona opera præcipit, quibus glorificetur Deus: *Vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est.* Cœlum uno passu ulterius progressum, Deum operibus glorificare volendo: *Et opera manuum ejus annunciat firmamentum*: adjunxit opera, quæ propriè non sunt bona, qualia sunt tenebræ & nox: *Et nox nocti indicat scientiam.* Verùm Augustinus præter hæc omnia, modum insuper adinvenit, quod impossibile videtur, glorificandi Deum operibus verè & propriè malis, qualia sunt errores & peccata. Ita ut Evangelium Deum glorificare præceperit operibus bonis: cœlum eò progressum sit, ut glorificet operibus non propriè bonis: & Augustinus eò usque pervenerit, ut non solùm operibus, non bonis, sed etiam operibus propriè malis. Et hoc novo inauditoq; modo assecutus est, cum duobus istis libris Confessionum suarum, & Retractationum in publicum prodeundo, non contra, sed ultra præceptum idem, quod sibi loquebatur dicens: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est.*

§. IV.

VIdimus seu diximus in generali, quomodo S. Augustinus Evangelium amplificando, non luce tantùm, verùm tenebris etiam illuminârit, ut & ipsi suo modo gloriosè accommodari possit, quod soli Deo tribuitur: quod scilicet tenebræ ejus, instar lucis ejus sint: *Sicut tenebræ ejus, ita & lumen ejus.* Ps. 138. v. 12.
Vidimus ipsum non solùm illuminâsse lucernâ accensâ, sed etiã extinctâ; similiter Evangelium excedendo, in quo Virgines cum lampadibus accensis intraverunt ad nuptias, reliquis cum lampadibus extinctis manentibus foris. Vidimus quomodo non solùm illuminârit operibus bonis, sed etiam malis, ea in lucem producendo; cùm hoc sit exceptio contra Evangelium dicens: *Omnis, qui malè agit odit lucem, ut non arguantur opera ejus*: sequitur, ut nunc videamus, quomodo illud sit factum, vel fieri possit, non enim difficultate videtur carere. Enimverò, si liber Confessionum vitia continet & peccata; quo pacto Augustinus vitiis & peccatis vitiosos & peccatores illuminare poterit? & si liber Retractationum errores continet Ioan. 3. v. 20.

&

& ignorantias, quo pacto Augustinus erroribus & ignorantiis, errantes & ignorantes illuminare valebit? Totum illud facere potuit, & fecit Augustinus, & modo non quocunque, sed illo ipso, quo Christus in Evangelio, homines illuminare præcepit: *Sic luceat lux vestra coram hominibus.* Modus, quo Christus & Evangelium, hominibus prælucere mandavit, fuit, exemplo & doctrinâ: & eodem ipso Augustinus illuminavit: In libro quippe Confessionum, de peccatis fecit exemplum: & in libro Retractationum de ignorantiis fecit doctrinam. Porrò de hoc nobis jam tractandum est: & quia Augustinus bina hæc assumpta in duos divisit libros, nos quoque pro majore claritate & distinctione, in duas illa dividemus partes.

Exordiamur à prima. Nihil æquè naturale est homini, quàm propria sua abscondere & contegere peccata. In tota illa famosa verborum disceptatione, à tribus amicis suis cum Job inita, omnis eorum eò dirigebatur intentio & contentio, ut Jobum convincerent ad credendum, quod in pœnam peccatorum suorum omnes istas sustineret ærumnas: Jobo è contrario suam probante & propugnante innocentiam. Hunc in finem magnum virtutum suarum operumque bonorum confecit syllabum, concludens, quod si peccata haberet, ea omninò debere esse publica, & nota; quod nunquam ea occultâsset: *Si abscondi, quasi homo, peccatum meum.* Iob.31. v.33. In his verbis magnum continetur arcanum, magnâque consideratione digna est ista exclusiva: *Quasi homo.* Non tantùm peccata sua se abscondisse negat, sed non abscondisse, quasi hominem. Ut Job qualificaret innocentiam, sufficiebat dicere, se peccata non habere; utq; testimonio id probaret publico, sufficiebat dicere, se nunquam ea abscondisse: Cur igitur addit, quod ea non absconderit velut homo: *si abscondi, quasi homo, peccatum meum*? quia homini nihil magis naturale, quàm peccata sua abscondere & occultare. Peccare, vel est malitiæ, vel infirmitatis; peccatum abscondere, est naturæ. Primus peccans fuit Adam. Et quis primus peccati primi fuit effectus? sese abscondere. Non erant alii tunc in mundo oculi, à quibus Adam se absconderet nisi Dei; & ad ipsos usq; oculos Dei abscondere se voluit mox ut peccârat. Thamar in bivio itineris sedens, obvium habuit Judam; primum Tribus Regiæ fundatorem & caput, ex cujus congressu Phares & Zaram concepit: de qua textus inquit, quod videns illam Judas, *suspicatus*

est esse meretricem. Et quo ex motivo? *operuerat enim vultum suum ne agnosceretur.* Videant ibi obvelatæ, quas consequentias detegant, quando sic se operiunt.

Gen. 38. v. 15.

Porrò rationem quare adeò naturale sit homini operire & abscondere peccatum: dedit Quintilianus, & hæc est: *non quisquam tam malus, ut malus videri velit.* Et ab hoc principio Tertullianus validum formavit argumentum in defensionem Christianorum contra Tyrannos. Ite, inquit ille, ad vestros carceres, ubi habetis captos fures, latrones, adulteros, & Christianos; & ab his & aliis delicta eorum inquirite. Christianus interrogatus num sit Christianus, mox respondebit quod sic: fur, latro, adulter, etiam in tormentis negabit. Et quæ causa, quod hi negent, & illi non? quia quod malū est & peccatum, nemo vult esse suum: *nolunt enim suum esse, quod malum est.* Sequitur ergò, esse Christianum, non esse malum, neque peccatum; si enim hoc malum esset, illi hoc utiq; operirent & negarent. Porrò hoc concludit modo. *Quid hoc mali est, quod naturalia mali non habet? timorem, pudorem, tergiversationem,* q. d. Quod malum, quodve peccatum est, in quo non invenitur naturale omnis peccati, cura scilicet & artificium operiendi, nec non timor & verecundia confitendi? proinde, quia tam naturale est homini, sua operire & abscondere peccata. S. Augustinus confessionum suarum librum conscripsit, in quo sua detexit, manifestavit, & evulgavit peccata toti mundo, ad tollendum de eo istud salutis impedimentum, suoque exemplo persuadendum hominibus, sua non operire, sed confiteri peccata. Paulò ante dixerat Christus: *omnis qui malè agit odit lucem*: & Augustinus velut ab omnibus hominibus exceptus, quicquid malè egit, in lucem produxit; ut suo doceret exemplo, quid faciendum sit malè agentibus. Ecce differentiam Augustini ab aliorum imprudentia hominum. Reliqui homines malè agentes abhorrent lucem, cum potius abhorrere deberent malum, nec non illud operantem: verùm loco illius quod abhorreant peccatum, oderunt lucem, quæ illud detegit; & quia illi sunt mali, volunt videri boni. Ad corrigendam igitur istam imprudentiam, illique substituendum istum malè applicatum horrorem; Augustinus cum omnibus anteactæ vitæ suæ malis in publicum prodit: ut intelligerent homines, horrori esse oportere ipsum malum, & non lucem; malumq; opertum esse infirmitatem: lucemque illud retegentem, esse remedium.

Quintil.

Tertullianus adversus Gent.

§. V.

IN remedium peccati Christus Domi-

Dominus noster Confessionis Sacramentum instituit; quod vel maximè arguit, vehementemque naturæ repugnantiam summè exaggerat, quâ homo peccata sua detegere horret; quia verò Deus illa justè pœnâ puniret æternâ, eò quòd infinitæ majestatis sint offensæ, idem omnes istas pœnas bene commutandi modum adinvenit: si homo homini alteri sua peccata confiteretur. Sed ex hoc ipso elucescit, quàm admirabili stupendâq; resolutione S. Augustinus confessionum suarum librum conscripserit: quàmq; valido & copioso exemplo peccatis suis præluxerit, ad superandam repugnantiam, ad animandum timorem, naturalemque expediendum horrorem, quo fragilitas humana à peccatorum suorum confessione retinetur. Quod homo confitendo sua revelet peccata, ad eorundem veniam obtinendam, est justo & competenti pretio gratiam Dei emere ac comparare. Verùm Augustinus, ante peccator, annorum jam triginta trium baptizatus, non ad gratiam Dei recuperandam, quâ jam gaudebat; neq; ad obtinendam eorundem veniam, quia jam condonata erant, peccata sua propalavit. S. Paulus de hac venia, & de hac lo-
Psalm. quens gratia, cum Davide inquit:
31. v. 1. *Beati quorũ remissa sunt iniquitates & quorum tecta sunt peccata.* Textus hujus significatio, jam tum Augustini tempore, inter Catholicos & hæreticos in controversiam fuit deducta, propter distinctionem, quã inter peccata remissa, & tecta Apostolus facit. Enim verò, si peccata remissa & tecta duæ res sunt distinctæ, in quonam consistit, esse remissa, *quorũ remissæ sunt iniquitates?* & in quo esse tecta, *quorum tecta sunt peccata?* omissis quæstionibus multis, quæ hîc involvuntur velut Theologus divinus, Apostolus est locutus: nam in remissione, & absolutione peccatorũ duo concurrunt: remissio culpæ (aliis terminis dicta condonatio) & infusio gratiæ: per remissionem culpæ peccata sunt condonata: *remissa sunt iniquitates*: per gratiæ infusionem, sunt tecta: *tecta sunt peccata.* Et quod Augustinus condonatis jam tectisq; suis peccatis, sine omni obligatione, sine necessitate, ea denuò discooperiat, tantum ne alij sua cooperiant; quantum peccatis suis præbuerit exemplũ judicate.

Amplius. Præceptum, quo Deus Christiano omnia sua confiteri peccata mandat, præterquam, quod inviolabili sigillo sit munitum, tali cautelâ & circumspectione, integritati & famæ confitentis consulit, ut neminem, quamvis ob defectum aliquem seu memoriæ labilitatem, omnia non confi-

confiteretur, ad scribendum peccata obliget. Cujus limitationis motivum, est periculum, ne quo casu charta perdita ad aliorum manus deveniret. Augustinus verò exemplum cumulando exemplo, non solùm misso timore, sed æstuante desiderio, ut peccata sua in oculis manibusque versarentur omnium ideò omninò illa conscripsit. Quomodo verò illa conscripsit? idiomate magis universali & usitato totius mundi; neque abbreviatè & per metaphoras; sed diffusè & luculentèr: nec non vivaciore omniũ circumstantiarum ponderatione, quamvis ab intellectu ipsius procedente: dolor enim ejus intellectum excedebat, dolorique alienorum peccatorum zelus respondebat. Considerate Davidem plorantem & orantem; & Augustinum flentem & scribentem: eodemque in casu differentes harum duarum animarum videte affectus. David in libris Dei peccati sua conscripta cernens, illa deleri petebat à Deo; *dele iniquitatem meam*: & S. Augustinus sua, per Baptismum, in libris Dei, deleta peccata sciens, eadem de novo scribebat: ast David remedium petebat pro se, & Augustinus remedium scribebat pro omnibus. Christus ad liberandam peccatricem, peccata

Psalm. 50. v. 3.

scribebat accusantium; Augustinus ad emendandos peccatores, non aliorum, sed propria accusavit & exaravit peccata: Christus ea inscripsit pulveri ubi facilè poterant exteri & deleri; Augustinus sua inscripsit libris, quod plus fuit, quàm æri insculpsisset: Christus illa scripsit suppresso reorum nomine; Augustinus suo sub nomine, confessiones peccatorum Augustini indigitando.

Ulteriùs. Præceptum confessionis obligat, ad confitendum alij homini, sed duntaxat uni. Ut, casu quo, Confessarius non intelligeret idioma confitentis, hic non teneatur confiteri per interpretem, ne vel duobus saltem peccata sua innotescant. Et quis hoc punctum ritè pensando, non dico exaggerare, sed vel aliquo modo, pro merito explicare sufficiet actum illum plus quàm heroicum, resolutionemque humanâ capacitate majorem, quâ Augustinus peccata sua non omnibus solùm sui temporis & ætatis hominibus, sed quotquot hodie sumus, quotquot à mille ducentis annis vixerunt hucusque, quotquot denique ad finem usque mundi futuri sunt, confessus est & manifestavit? porrò in die judicij duntaxat, aliquam cum hoc actu parilitatem invenio, non tamen sine magno discri-

discrimine. In die judicij omnibus hominibus singulorum peccata patebunt: verùm talem cuique ista peccatorum suorum manifestatio, in immenso isto theatro, ubi totus mundus erit collectus horrorem incutiet, ut potius prælecturi sint infernum, quàm publicam istam sustinere confusionem, quod
Iob.14. v.13. ita declaravit Job dicens: *Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me, & abscondas me, donec transeat furor tuus?* rationem mox
Ibidem v.16. subjungens: *Tu quidem gressus meos dinumerâsti: signasti quasi in sacculo delicta mea.* In præsenti quidem processus sunt signati, & peccata seu delicta obserata; tunc verò patebunt omnia. Hæc verò publica manifestatio tam erit probrosa & horroris plena, ut quilibet sibi potius petiturus sit abscondi, & ab ea protegi in inferno: *Vt in inferno protegas me, & abscondas me.* Notate bene hoc verbum *Protegas*, quod defensionem, præsidium, refugiumque significat: tam quippe confusione & pudore plena erit ista ignominia, tamque vivax illius apprehensio, & vera cognitio; ut cum ipso inferno collata, ignominia futura sit rigor & sævitia, infernus verò refugium: ignominia tormentum, & infernus præsidium: ignominia pœna, & infernus protectio: *Vt in inferno protegas me.* Cujus rei si rationem à me petieritis, quod magis exaggeratio videatur quàm veritas; hanc esse dico, quia in inferno quilibet suas sustinet pœnas, & in judicio, omnes suas conspicient culpas. Tantum malum culpæ, quod hodie non agnoscimus, totum excedit malum pœnæ, quamvis sit æterna. Enim verò, casu quo responsio hæc nimiam adhuc exaggerationem vobis redolere nec adæquata videtur: ipsum interrogate infernum, quot ibidem animæ ardeant, eâ solùm causâ, quod peccata sua Confessario detegere & confiteri erubuerint. Cùm ergò dentur homines præeligentes infernum, quàm vel uni homini sua revelare peccata; quid magnum, quòd tales malint suas pœnas sustinere in inferno, quàm in die judicij, peccata sua omnia toti protinus mundo manifestari?

Ah Augustine tuorum tantummodò lux peccatorum, te illa in publicum producente, hanc invincibiliter cœcitatem illuminavit: tuarumque liber Confessionum illam magis confutavit, convicit, & insuper ad nihilum redegit, quàm quicquid hucusque dictum fuit, aut dici, & sub imaginationem cadere potest. Validissimo hoc argumento, horror & repugnantia hominis peccata

ſua uni homini confiteri erubeſcentis, diſſipatur; quod eadem ipſa peccata, quæ modò uni homini confiteri verecundatur, in die judicij omnibus omninò hominibus patebunt. Verùm quia judicij dies procul abeſt, confeſſio verò prope eſt, plus in nobis valet præſens, quàm iſta veritas. Prodeat igitur Auguſtinus adhuc vivens, cum ſuarum Confeſſionum libro, anticipando ſibi ſoli judicij diem: non tantùm præſens fecit judicium univerſale futurum; ſed cùm illud propter publicam peccatorum manifeſtationem, horrore & rigore ipſum ſuperet infernum, ipſe rigidius adhuc illo, in ſemetipſo judicium exercuit. Attendite parallelum, viſuri, quo pacto judicium, quod in libro Confeſſionum ſuarum Auguſtinus de peccatis ſuis instituit, rigore ſuo ipſum univerſale Dei judicium excedat: nec propter unam, ſed omninò ſeptem circumſtantias. Si lubet, eas enumerate.

Judicium univerſale erit tantùm unum: & Auguſtinus duo ſibi univerſalia judicia fecit: unum nunc inter vivos, & alterum inter reſuſcitatos. Judicium univerſale erit in fine mundi, quando finientur omnia: & Auguſtinus ſuum fecit judicium durante adhuc mundo, tot ſæculis ante, quot jam duravit hucuſque, & durabit in poſterum. Judicium univerſale uno tantùm durabit die, quo culpæ publicabuntur: & Auguſtinus fecit Judicium ſuarum omnibus continuare diebus: ſiquidem culpæ Auguſtini quotidie leguntur & legentur. In judicio univerſali, cujuslibet perſonæ opera mala patefient, ſed pariter etiam opera bona: ut virtutes & peccata altrinſecus ponderentur: & Auguſtinus tali methodo, in ſuo judicio ſua patefecit peccata, ut virtutes ſuas ſepelierit ſilentio. In judicio univerſali, peccata publicabuntur aliquorum, ſimiliter autem & aliorum: & quia quilibet ſatis habet, quod admiretur in ſe, exceſſibus alienis, proprij magis excuſabuntur exceſſus: verùm Auguſtini peccata, in ſuo judicio injuriam patiuntur manifeſtationis, ſine levamine ſocietatis; illo etenim tempore patent, quo aliorum latent. In judicio univerſali peccata judicabuntur per Deum: ſed Auguſtinus, ſuo in judicio, peccata ſua judiciis ſubjecit & expoſuit hominum, quorum judicia velut adeò temeraria, longè amplius veniunt timenda. Denique in judicio univerſali culpæ patebunt fideliſſimè conſcriptæ, ut non imputetur ad peccatum, quod non fuit peccatum; neque pro gravi, quod

quod fuit leve: in judicio verò Augustini doloris ipsius intensioni culpæ apparent commensuratæ, & quandoq; fœdæ magis & graviores, quàm reipsâ fuêre: Deus enim in suis libris peccata conscribit velut justus; Augustinus suis libris sua conscripsit velut scrupulosus. Tam rigidum sibi Augustinus judicium, peccata sua propalando instituit, eamq; notabilibus circumstantiis, judicij Dei, quo universum judicaturus est mundum, rigores excessit: ut naturalis in detegendis peccatis suis repugnantia, tanto proposito sibi exemplo verecundetur magis ea tegere quàm confiteri; magisq; eadem excusare, & extenuare, quàm integrè se de illis accusare erubescat. Et hic modus sublimissimus, solo suo authore & inventore dignus, quo Augustinus de ipsis suis tenebris, prout dixi, lucem; & de ipsis suis peccatis adornavit exemplum.

§. VI.

VErùm enim verò, nemo mihi dixerit, peccata in exemplum transire non posse, argumentando, quod quocunq; modo considerata, semper sint peccata: eadem quippe peccata retentâ substantiâ, mutare possunt accidentia, & sub illis, per modum Sacramenti, contrarios operari effectus. *Si fuerint* Isa. 1. v. 18. *peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur*: inquit Deus ore Isaiæ. q. d. quod si fuerint peccata vestra instar coccini rubra; facite quod vobis præcipio, & instar nivis albescent. Textus iste multùm fatigavit Expositores, omnesque concorditer sentiunt, Prophetam hîc, per figuram, quam Rethores metonymiam vocant, fuisse locutum, accipiendo qualitatem pro persona, & peccatum pro peccatore; Peccator enim desinere potest esse peccator, & fieri justus: peccatum verò nunquam desinere potest esse peccatum. Ast animadvertendum erat, Prophetam non loqui de substantia peccati: sed de accidentibus, qualia sunt colores. Non dicit, quod peccata esse desinent peccata, sed quod colorem mutabunt; ut cùm sint, vel fuerint instar coccini rubra, nivis adinstar sint dealbanda? *Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur.* Eademque peccata colore mutato, aliisque accidentibus vestita, sub ipsis contrarios possunt habere effectus, quos necessariò producent, ubi fuerint visa. Hujuscemodi fuêre peccata Augustini. In quantum perpetrata, alium, & in quantum confessa, alium referebant colorem: proinde quà perpetrata, prout ipse dicit, præbebant scandalū: quà confessa, exhibebant exem-

 plum

plum. Augustinus peccata sua publicando, ex illis fecit exemplum; quanquam naturalis peccatorum publicorum effectus est, producere scandalum: verùm quemadmodum hypocrita scandalizat mundum ostentatione virtutum: ita Augustinus ædificavit Ecclesiam suorum publicatione peccatorum.

Pace D. Gregorij, eâdem & majore ratione dicam de Augustino, quod ipse de Jobo asseruit: *Videatur vir iste cuilibet magnus in virtutibus suis; mihi certè sublimis apparet in peccatis suis.* Videatur itaque Augustinus aliis magnus in virtutibus suis; quoad me, mihi major videtur in peccatis suis. In virtutibus suis quas exercuit, aliisque suis libris depinxit, magnus fuit Augustinus: verùm in suarum libro Confessionum, quo omnia sua peccata toti manifestavit mundo, omni procul dubio, multo major extitit. Proinde liber iste collatus cæteris, corona fuit omnium. Ipse Job, S. Gregorii encomio laudatus, eò quòd peccata sua non texerit, prolixam virtutum suarum narrationem confidenter his verbis conclusit: *Librum scribat, ipse qui iudicat, ut in humero meo portem illum, quasi coronam mihi. Per singulos gradus meos pronunciabo illum, & quasi Principi offeram eum.* ~~quod dictum~~ quasi diceret: Ipse judex justus omnes actiones meas, in libro uno describat, quem ego in humeris meis portabo, nec non capiti, quasi coronam imponam, singulaque ipsius contenta perlegens, illum Deo tanquam Principi præsentabo, ut me juxta illum expediat. Multùm dicis, S. Job, & valde confidenter loqueris, quia vis, ut Deus, tanquam Judex, & non tu, virtutum tuarum librum conscribat, quem tantum evasurum putas, ut non manibus, sed humeris tantùm eum portare possis, quem oblaturus sis, ut ex eo expediaris, & necdum expeditus tibi coronam promittis. Verùm, omne illud, quod tu de virtutum tuarum libro dicis, quis non justiore ratione, de libro peccatorum Augustini asserat? ipse librum illum, & sua in eo peccata conscripsit, quando jam Deus ea in libris suis deleverat: ipse illum confecit, tantóque ponderosiore ex materia, quantum inter peccata, quæ ignominiâ afficiunt, humiliant & deprimunt, & inter virtutes, quæ honorem, gloriam & exaltationem conciliant, intercedit: quem Deo, totique obtulit mundo, non pro expeditione, sed pro pœna; & velut infernum meritus, & non coronam: & ex hisce omnibus coronâ dignissimus. Multis coronis Augustinus redimitur in cœlis, sed hæc præfulget cæteris.

Greg. ibid.

Iob. 31. v. 35. 36. & 37.

cæteris. Job virtutibus suis admirabilis fuit; in illis enim observavit Evangelium, quod nondum erat: sed Augustinus suis peccatis fuit admirabilior; illis enim, cùm jam esset Evangelium, ad perfectius & plenius illud observandum, ipsum amplificavit. Evangelium tantùm constringebat lucere operibus bonis; & ille splenduit, illuminavitq; mundum etiam peccatis: quod nec jussit, neque dixit Evangelium: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona.*

§. VII.

A Libro Confessionum Augustini, ad ejusdem Retractationum librum, non minus, immò magis admirabilem, tantóq; nobiliorem, quantò intellectus voluntatē nobilitate transcendit, transeamus. Quemadmodum naturale est omni homini, suum abscondere peccatum; ita naturale est omni sapienti, suum sustinere, nullatenusq; retractare errorem: tantóque magis, quantò majore fuerit sapientiâ præditus. Creatorum à Deo spirituum sapientissimus fuit Lucifer: porrò casus est verè stupendus, creaturam eâ intellectûs perspicacitate dotatam, adeoq; sublimi sapientiâ illuminatam, in tam grossum, tam manifestum, & fatuum labi errorem; ut cogitatione affectet assimilari Deo, illudque sibi persuadeat futurum dicens: *similis ero Altissimo.* Enimverò, non hic sistit stupor: verùm hunc auget, quod nec in cœlo, ubi erravit, à cogitatu tam erroneo desistere; neque in inferno, ubi eum luit, retractare, aut de eo pœnitere voluerit. In cœlo, inter lapsum condemnationemque Luciferi, sententia divinæ clementiæ respondit. Deus enim illi sufficiens ad resipiscendum tempus indulsit; & in inferno, juxta Theologiam certam, libertati arbitrii ipsius subest, illud facere. Quomodo ergo possibile est capu, intellectum tam sapientem eligere & resolvere, corruere potius velle è cœlo, & ardere in inferno, quàm semel dictum retractare, eodemque in errore in omnem æternitatem persistere malle? si minoris scientiæ Lucifer esset, errorem suum agnosceret; at magna scientia, quæ inflavit ad errandum, eadem obstinatum illum fecit, ad non retractandum. Non inferior, quàm Propheta Ezechiel, casum hunc cum stupore considerat. Propheta de hoc Luciferi casu loquens, illum ante lapsum in cœlo, post lapsum inferno considerans, in utroque loco Cherubim illum vocat: *Et tu Cherub, posui te in monte sancto Dei: perdidi te, ô Cherub, projeci te in terram.* Certum

Isa. 14. v. 14.

Ezech. 28. v. 14. 16. & 17.

tum est Luciferum non Cherubim, sed Seraphim fuisse; nam inter Angelos primæ Hierarchiæ & primi supremiq; chori primus & maximus erat. Si igitur fuit Seraphim, quare Propheta illum tam in cælo, quàm in inferno, non Seraphim, sed Cherubim vocat? quia Cherubim idem significat, quod sapiens, & inter spiritus Angelicos, Cherubim sapientiâ præeminent. porrò quia sapientia Luciferum inflavit ut creparet, & in tam stolidum errorem incideret, eademque sapientia illum excæcando obstinatum reddidit, ut non retractaret: hinc illum Cherubim & sapientem, & non Seraphim compellat. In cælo Cherubim, quia cùm tantâ emineret sapientiâ, in cælo erravit; in inferno Cherubim; quia cùm tantâ sapientiâ tumeret, errorem suum, ne in inferno quidem, voluit retractare.

Isai.14. v.13. Lucifer dicens: *similis ero altissimo*, id est; Deo similis ero: similiter dixit: *in cælum conscendam*. Ex quo egregiè arguit S. Hieronymus: *vel antequam de cælo corrueret, ista dicebat, vel postquam corruit*: si istud Lucifer dixit in cælo, quomodo dicit, *in cælum conscendam?* & si dixit, in cælum conscendam; argumento est, quod jam lapsus, è cælo deciderat. Totum fuit, & ita se habet. In cælo dixit: *similis ero altissimo*: & ideò cecidit: jam lapsus similiter dixit: *similis ero altissimo*. Idipsum dicit, & in omnem æternitatem dicet: ista enim est scientiæ ejus pertinacia & superbia, ut dicat in cælo, dicat extra cælum; dicat in cælo, & in inferno; idem, quod dixit semel, ipsumque retractet nunquam. Ita ut illa scientiæ magnæ sit contumacia, quando quis semel eâ fuit abusus, ut malit præsumptuosus sapiens cadere è cælo, quàm ab opinione sua recedere: & potiùs in inferno ardere, quàm, quod dixit, retractare. Quod si veritati consonaret illa Origenis imaginatio sustinentis, animas nostras esse Angelos, qui nostris in corporibus, pro commissis quibusdam culpis, pœnas luerent, de multis sapientibus hominibus, qui errârunt retractare nolentes, affirmarem, ipsos esse Angelos Luciferi sequaces.

S Hieron.

Hujusmodi idem fuit Origenes; hujusmodi Tertullianus & Apollinaris, nec non alij famosissimi in omni divinæ humanæq; eruditionis genere Doctores, qui cùm insignes fuissent Ecclesiæ Magistri, & hodiedùm adhuc in ea allegentur, eò quòd errores quosdam, in quos humanitùs erant lapsi, noluerint retractare, cum perpetuo ipsiusmet Ecclesiæ gemitu, fuerunt anathematizati ab eâque segregati, de quorum unoquoq; veraciter pronun-

nunciari posset, quod Felix de S. Paulo dixit: *multa te littera ad insaniam convertunt.* Origenes tanto Religionis doctrinæq; Christianæ propagandæ zelo æstuavit, ut quò tutius liberiusque sexum utrumq; eâ imbuere posset, literaliter illam Christi interpretando sententiam: *sunt Eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter Regnum Dei*, seipsum eviraverit. Tertullianus in vita & conversatione adeò fuit rigidus & austerus, tantusque virtutum heroicarum propugnator, veluti ipsimet ejus errores testantur; negavit enim Christianis secundas nuptias esse licitas; neque licitam persecutionis tempore fugam: sed animo constanti martyrio occurendum: neque peccatores publicos, quamvis pœnitentes, in Ecclesiam recipiendos. Apollinaris non solùm adeò sapientiâ & scientiâ enituit, ut celeberrimus in scripturis sacris ipsemet Doctor, maximique in interpretandis & exponendis sacris scripturis Doctoris Hieronymi fuerit Magister, verùm etiam tam præclaræ indolis & conditionis in multis, ut venerari, amari, defendiq; meruerit à duobus præcipuis Ecclesiæ luminibus Nazianzeno & Basilio, quousq; errores ipsius publici & manifesti non erant. Sed hi aliiq; illustres viri, tam fortes & impertерriti aliàs humanarum domitores passionum, ubi ad punctum retractandi quod docuerant, perventum est, hic omnis eorum vigor & animus infirmatus succubuit; hic omnis eorum sapientia & scientia substitit; & hic magna illa obtenebrata & excæcata sunt ingenia: ut maluerint unionem dimittere Ecclesiæ, simulque salutis suæ fundamentum perdere, quàm quod dixerant, retractare.

Act. 26. v. 24.

Matth. 19. v. 12

Verùm, quemadmodum hominibus doctis & sapientibus adeò insitum est à natura, pertinacitèr suis erroribus inhærere, superbèque eos sustinere & propugnare cum salutis discrimine; ad hanc illuminandam cæcitatem secundam & maximam, quæ non suos solùm authores, sed multos alios cum eis perdit: cum suo Retractationum libro Augustinus in publicum prodit, in quo errores suos confessus, ignorantias correxit, doctos omnes & sapientes suo animans exemplo (velut sapientior & doctior omnibus) ne quem errasse, aut errorem confiteri puderet, cum Augustinus adeò luculenter id præstiterit. Vel suis in sermonibus continuis, vel variis disputationibus publicis (quarum alicui Carthagine ducenti octoginta sex interfuerunt Episcopi hæretici) argumentorum suorum vi & eviden-

evidentiâ, Augustinus innumeros Donatistas, Pelagianos, Manichæosque confutavit atque convicit, qui suos agnoscentes errores publicè eosdem abjurârunt; validissimum tamen argumentum sine responsione, quod præsumptionem pertinaciamque confudit omnium, ipsorumque non retractare contendentium, fuit scriptus & evulgatus Retractationum ipsius liber. Potuisset Augustinus, ex ipsa, in qua docebat & prædicabat cathedra sese depingere verbis, nec sine magna Doctorum Magistrorumque ædificatione: sed maluit illud publicis facere scriptis, quia scriptorum & publicorum retractatio in hominibus obstinatorum majoris est moliminis.

Christo sibi præsentato Pilatus excepit accusationes, examinavit testes, cognitisque odio & invidiâ inimicorum, Christum innocentem pronunciavit. Porrò instantibus accusatoribus, obtendendo: *si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris; omnis enim qui se Regem facit, contradicit Cæsari*: id est. Absolvendo istum accusatum, crimen læsæ Majestatis contra Cæsarem committeret, quod supremæ imperij majestati præjudicaret, dissimulando consentire, ut quis in imperio Regis sibi nomen usurparet: cujus instantiæ metus, nec non respectus, nomenque amicitiæ Cæsaris tantum in Pilato prævaluit, ut retractatâ, quam pronunciaverat, sententiâ ut in Christo condemnando innocentiam, cum Christo in crucem egerit justitiam. Christo demùm crucifixo, causam supplicij conscriptam, pro more, in cruce jussit præfigi, his verbis: *Iesus Nazarenus Rex Iudæorum*: quibus accusatores denuò offensi, replicârunt, ut corrigi, & loco, *Rex Iudæorum*, quod se regem Judæorum dixisset, scribi mandaret: Pilatus verò respondit, *quod scripsi, scripsi*: & ad scriptum mutandum frustra inducere attentârunt. Responsum istud quantâ sit consideratione dignum, omnibus liquidò patet. Pilatus regis titulum Christo tribuendo, multo gravius peccabat in Cæsarem, quàm eum condemnando ad mortem; majoremque incurrit reatum, illum adjudicando morti, quàm ab illâ liberando. Porrò si Pilatus non attendit, quod propter Cæsaris respectum & se & Christum morti adjudicet, quare propter ejusdem Cæsaris respectum Regis titulum Christo non adimit? quia eâ jam formâ scriptum publicaverat: *quod scripsi, scripsi*. Quod quis eruditus & tumidus semel scripsit, pro nullius respectu revocat & retractat. Ipsam

Ioan. 19 v. 12.

ibid. v. 22.

ſam innocentiam hoc faciet, condemnari propter humanum reſpectum; delere verò, quod quis ſemel ſcripſit ſuo nomine publicatum, eruditus quis & inflatus ob nullius, neque præſentis, neque futuri ſæculi reſpectum volet. Illa intolerabilis eſt intellectûs cœcitas, intolerabilis rationis abuſus, juſtitiæque intolerabilis injuria ſimul & veritatis, ut, quod ſcribendum non erat, ſuſtinendum ſit ſolùm quia ſcriptum eſt; & quia ſemel ſcriptum eſt, neceſſariâ conſequentiâ, ſemper ſcriptum ſit relinquendum: *Quod ſcripſi, ſcripſi.* Verùm iſta ſententia, quaſi Authoris optimi, communitèr eſt omnium ſcribentium, ſuaque ſcripta publicantium. Libros ſuos, illi Prædeſtinationis Libro æquari volunt, in quo quicquid ſcriptum, deleri nequit: characteres ſuos illis Sacramentorum æquipatari volunt, qui ſemel impreſſi indelebiles exiſtunt. Denique ſcripta ſua, præſcripta eſſe volunt: *Quod ſcripſi, ſcripſi.* Centum & octodecim libros, Authore Auguſtino, habemus, exceptis iis, qui ad noſtras non pervenerunt manus: & quando calamum ponere, temploq; ſapientiæ, veluti ſcientiarum omnium trophæum, applaudente ſibi mundo, celebrioreque ſcriptorum omnium famâ conſecrare potuiſſet; reſumit, denuoque pennam aptat? quem in finem? ut ſingulari in libro, omnes ſuos corrigat libros; ut revocet retractetque multa, quæ in eis dixerat & ſcripſerat: omnibusq; ſuo prælucendo exemplo veritatem oſtenderet, quos ſua ſic ſcripta decipiunt.

§. VIII.

DEceptionis hujus rationem eleganter dedit S. Ambroſius cui plus præ cæteris Doctoribus ex hoc debet Eccleſia, quia eidem S. debet Auguſtinum: *Vnumquemque fallunt ſua ſcripta, & Authorem prætereunt: atque ut filij, etiam deformes delectant parentes, ſic etiam indecores quoque ſermones palpant.* S. Amb. Omnes Authores, inquit Ambroſius, decipiunt ſua ſcripta, & licèt errores contineant, ſoli illi eos non vident. Cujus cœcitatis ratio eſt, quod ſui ſint fœtus intellectûs: & quemadmodum filij licèt ſint deformes, parentibus ſuis placent formoſique videntur; ſic cujuſq; ſcripta, quamvis nævis erroribuſque aſperſa, & incondita, authoribus ſuis naturaliter arrident bonaque videntur, quia ipſis ſunt ſimilia. Hoc dixit, docuitque Sanctus Ambroſius Magiſter Auguſtini digniſſimus; & cùm tam vera

hæc sit doctrina, tamque univer-salis ejusdem ratio, seu iniquitas, in omnibus hominibus, excepto solo Augustino, fuit verificata. Trium Job amicorum sapientissimus Eliphaz, justitiam Dei, oculorumque ejus perspicacitatem tam esse puram asseruit, ut etiam in Angelis suis imperfectionem de-

Iob. 4. v. 18. prehenderit: *in Angelis suis reperit pravitatem.* Porrò exaggeratio non consistit in eo, quod Deus in Angelis imperfectionem invenerit, eò quòd essent Angeli; sed quod in Angelis, qui essent, *sui*: *In Angelis suis.* Si oculi Dei fuissent velut oculi hominum, licèt Angeli non fuissent, sufficiebat quod essent *sui*, ut sibi viderentur Angeli. Angelica sunt omnia Augustini opera & scripta, ejus verò oculi tantùm de divina participârunt perspicacitate; ut cùm essent angelica & sua, imperfectiones in eis invenerit & errores: *In Angelis suis reperit pravitatem*: non sibi blanditus sit, quod animæ suæ essent partus, suique intellectûs filii, ut ab iis deciperetur.

Age, nunc propriam & fundamentalem cognoscemus rationem, quare igitur quatuor mystica animalia, visum ab Ezechiele gloriæ Dei currum trahentia, & quatuor Ecclesiæ Doctores figurativè exprimentia, Aquila Augustinum denotârit. Num fortassis, quia, uti illa omnibus pennatis & alatis altius volat: Augustinus sic cæteris altius volavit? Sit ita: sed aliud adhuc profundius mysterium similitudo includit. Aquila, dicente Aristotele, & vulgari notitiâ, pullos suos, quos indiscriminatim educat exploratura, utrum sint sui, sublatos de nido unguibus suspensos solis opponit radiis: quos si irretortis & irreverberatis oculis solem intueri conspexerit, tanquam genuinos suos filios agnoscit & educare pergit & defendit: sin verò oculis clausis, aut aversis intueri splendoremque totum excipere non posse notat, tanquam adulterinos præcipitat. Idem Aquila nostra, omnibus suis libris, omnibus suis resolutionibus, dictis & conceptibus fecit. Ad radios Solis veritatis ea rigidissimè examinavit; quæque conformia, solida, & irretorta deprehendit, tanquam sua recognovit & approbavit: quæ verò aliquatenus infirma, distorta, difformiaque notavit, velut non sua retractavit, improbavit, & damnavit. Jam dicta ad propriam mysterii hujus fecundi & maximi significationem intelligendam sufficerent. Ast ego interrogare pergo: dum aquila pullos suos examinat & probat, quinam probatiores & saniores reputantur

tantur oculi, illinc matris, an pullorum aut filiorum? nullus dubitat, quin oculi parentis: oculi quippe pullorum non cœcutierunt ad solem, oculi parentis non cœcutierunt in filiis: quod pulli non cœcutiant ad radios solis, istud est esse aquilas: quod verò aquila non cœcutiat in filiis, istud est esse parentem sine amore parentis. Talis fuit Augustinus cum suis libris. Erant judicii sui partus, erant ingenii sui fœtus, sed tali eos rigore examinavit, tali justitiæ severitate eos censuravit, ac si sui non fuissent. Vel amabat eos Augustinus, vel non amabat: si eos non amabat, cùm sui essent fœtus; qualis excellentia! si verò amabat, & nihilominùs sic tractavit & retractavit, quantâ hoc admiratione dignum!

Non est amor ad ignoscendum, benigniorem in partem interpretandum, dissimulandumque defectus propensior amore paterno. Enormes erant filij istius prodigi excessus & adeò quidem enormes, ut & ipse hoc agnoscens, talis patris filij nomine se judicaverit indignũ: *Pater, non sum dignus vocari Filius tuus*; nec tamen propterea Pater eum pro filio habere cessavit, aut à se repulit; quin potius tenerrimi amoris amplexibus illum excipiens, omni solicitudine & curâ optimis eum vestibus indui exornarique mandârit: *Citò proferte stolam primam.* Illud passim omnes æmulantur & imitantur Scriptores, rigidissimi defectuum alienorum censores, benignissimiq; propriorum palpatores instar parentum. Ast non ita Augustinus, quamvis justius omnibus hoc facere potuisset. Licet enim quædam dicta ipsius, vel scripta talibus essent nævis aspersa, ut Authore Augustino viderentur indigna, talisve Patris fœtus vocari non mererentur, nihilominus in amplexus admittere, à se non repellere, talibus interpretationibus velare, talibus vestire coloribus, divinæque suæ Rethorices figuris & verborum phaleris exornare potuisset, ut non solùm viderentur sua, verùm etiam aliorum sibi invidiam conciliarent, quod mox Filius in se fuit expertus. Tantùm verò abfuit, ut ea velaret, ut potiùs publicârit; tam longè abfuit ut ea fucaret coloribus, ut potiùs fœdârit; tam longè denique abfuit, ut ea vestiret, dissimularet, vel quomocunque larvam ipsis super induceret, ab omni parentis affectu exutus & amore, severissimi instar Judicis, aut infensissimi instar hostis ea tractârit & condemnârit.

Luc. 15 v. 21.

Ibidem v. 22.

David, tam enormibus filii sui Absolonis delictis, cùm ipse veniâ excusationeque esset indignus, ex ætate colorem excusationemque quæsivit & invenit, ut salvaret: *Servate mihi puerum Absolon.* Si Joab totumque regnum tunc veniâ indignum judicavit, & totus hodie mundus condemnat; quo pacto David illi condonat, ut salvet? Quia erat pater, inquit S. Ambrosius. Et hæc unica & vera est ratio. Non est opinio tam erronea; non est propositio tam temeraria & impia, sicut illa Absolonis fuit actio, quam authores, velut Patres, salvare, excusare & defendere non satagant; quia licèt fœtus sint tam monstruosi, sunt nihilominus sui partus ingenii. Hujus non erant generis errores Augustini, sed tam sanæ interpretationis, excusationisque capaces, ut multi jam reprobati, pro naturali sua elegantia, instar illius Absolonis, cum admiratione sint visi, & cum applausu recepti. Nihilosecius, tantus ipsi inerat veritatis amor, tanta judicio Augustini erat integritas, ut cùm veniâ digni viderentur, ipse, quamvis foret Pater, nullatenùs ipsis pepercerit.

2. Reg. 18. v. 5.

Maximum opus, quod quis hominum Deo præstitit, fuit Abrahæ sacrificium: maximumque quod Deus hominibus exhibuit, fuit Incarnatio morsque Christi, in qua similiter ipsum sacrificavit. Ad utrumque hoc exaggerandum, his scriptura utitur terminis, quod videlicet, nec Abraham, nec Deus, proprio suo filio pepercerit: *Quia fecisti rem hanc, & non pepercisti unigenito filio tuo, propter me*, inquit Deus Abrahamo loquens. Et S. Paulus de Deo loquens: *proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis tradidit illum.* Tam arduus & heroicus est actus, quod pater eò usque progrediatur, ut proprio suo filio non parcat; sicut Augustinus iis, quorum Pater erat, non pepercit. Utrinam verò sacrificiorum horum duorum, similius fuisse videtur illud Augustini, num illi patris Abrahami, an illi Patris æterni filio suo non parcentis sacrificio? Sacrificium Abrahami illud æterni Patris præfiguravit. Porrò collatione inter utrumque factâ, non inter Deum & hominem (hæc enim impossibilis est) sed præcisè inter patrem & patrem: nulli dubium relinquitur, quin etiam sic æterni Patris sacrificium, illud Abrahami excesserit; filius enim, cui non pepercit Abraham, erat suæ carnis; & filius, cui non pepercit Pater æternus, erat filius sui intellectûs, tantóque excellentior est actus, filios sacrificare sui intellectûs, quanto intervallo spiritus & caro

Gen. 22 v. 16.

Rom. 8. v. 32.

caro, animaque & corpus distant. Sacrificium igitur Augustini similius fuit illi æterni Patris, nobilitateque illud Abrahami præcessit: filii enim, quibus Augustinus non pepercit, erant fœtus suæ animæ, & intellectûs sui partus. Filius Dei conceptus & genitus est per intellectum, & hinc Verbum Patris appellatus: & istud est nomen, & generatio filiorum, quibus Augustinus non pepercit.

§. IX.

Librum Retractationum Augustini evolvendo, comperiemus errores & ignorantias (ut Augustinus vocat) quasdam ab aliis jam deprehensas & censuratas, plurimas verò ab ipsomet propalatas, & castigatas. In utrisnam verò ingenium ipsius & judicium magis videatur obstupescendum; an in non defendendo primas, an in conando eruere & detegere secundas, dubitare me fateor. Enim verò, res erat notatu, admirationeq; digna, evulgatis jam Augustini libris, totum videre mundum evolvendis scrutandisque Augustini, immò hunc ipsum, propriis suis libris perlegendis similiter intentum; finis verò & intentio utriusque studii valde discrepabant: alii quippe legendo libros Augustini sapientiæ ipsius thesauros sibi comparare satagebant: ipse verò Augustinus ex eis errores suos, ad condemnandum investigabat. In Ecclesiaste cap. 1. Salomon se omnes antecessores suos sapientiâ præcelluisse protestatur: *præcessi omnes sapientiâ, qui fuerunt ante me in Ierusalem*: valde modestè locutus est; siquidem ex tertio Regum libro constat, non solùm ipsum sapientiorem fuisse omnibus antecessoribus, verùm etiam subsecuturis: *Dedi tibi cor sapiens, ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit.* Quibus dictis Salomon subjunxit, quod non solùm addiscendæ scientiæ, verùm etiam cognoscendis erroribus & ignorantiis operam dederit: *dedique cor meum, ut scirem prudentiam atque doctrinam, erroresq; atque stultitiam.* Non considero, cùm Salomon sapientiam scientiasque habuerit infusas à Deo, illis adhuc addiscendis & sciendis se applicaverit, hoc etenim de ordine ad praxin & exercitium venit intelligendum. Quod ego considero, laborq; videtur inutilis & superfluus, est, quod tantâ sapientiâ præditus, omne suum studium, ad errores stultitiamq; cognoscenda conferat, *erroresq; & stultitiam.* Certum est multò plures esse errores & ignorantias, quàm scientias; ad sciendum quippe & attingendum, unica suppetit via, ad errandum verò

Eccles. 1. v. 16.

3. Reg. 3 v. 12.

Eccles. 1. v. 17.

verò infinitæ. Quare verò has ipsas erraticas & erroneas vias, illos ipsos errores & ignorantias Salomon scire & penetrare satagit? nunquid illi scientiæ, adeòque numeris omnibus absolutæ scientiæ sufficiebant? nullâ ratione. Salomonem enim fecit Deus Ecclesiæ veteris Doctorem: nec solas novisse sufficiebat scientias, verùm & errores insuper & ignorantias ipsum scire oportebat: scientias, ut doceret scire; errores, ut doceret non errare: scientias, ad eas comprobandas, & confirmandas; errores, ad eos confuntandos & confundendos. Et hoc Salomon toto isto libro admirabili, qui Ecclesiastes, id est, Doctor ab ipsomet inscribitur, egregiè præstat.

Verùm enim verò, quemadmodum Deus Ecclesiæ veteri in Salomone unum contulit Augustinum; sic Ecclesiæ novæ in Augustino alium contulit Salomonem: & de corde, quod manibus præfert Augustinus, sine exaggeratione dici potest post Apostolos: *dedi tibi cor sapiens, ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit.* Uterq; iste Salomon tam profundæ scientiæ thesauris jam dotatus; investigandis erroribus & ignorantiis dedit operam, utendo scientiâ ad docendam sapientiam; & erroribus ac ignorantiis, ad non errandum. Salomon erroribus & ignorantiis, in libris studebat alienis, ut errores & ignorantias confutaret & corrigeret in aliis: at Augustinus in libris propriis, ut ignorantias has & errores in propria persona sua confunderet & emendaret. Alienorum scientia errorum, sequestrato odio, proprioq; commodo, examinata, expedita & facilis est: propriorum verò errorum, non ita: siquidem eos proprio semper amore subornatos judicamus. Alienos errores judicio cognoscimus libero; proprios intellectu captivo: alienos videmus tanquam judices, proprios verò tanquam amantes. Magis igitur admiranda fuit scientia in Augustino, quàm in Salomone; uterque enim errores habuit & ignorantias: admirabiliorque idem fuit Augustinus lumine & cognitione, quâ errores & ignorantias retractavit suas, quàm argumentis invincibilibus, quibus confutavit alienas. Enim verò, quænam ignorantiæ, qui errores, quæ hæreses non solùm ante, seu tempore Augustini, sed etiam tempore subsecuto, & nostro præsenti unquam exstitêre, quæ libris doctrinâque Augustini non confutentur & convincantur? liber verò Retractationum ipsius vincit omnes, triumphumque agit de omnibus etiam victoribus. In libris aliis, pro fide & veritate, decertantem in acie videmus Augustinum contra

For-

Fortunatum; Augustinum contra Faustum, Augustinum contra Arrium, Augustinum contra Donatum, Augustinum contra Pelagium, Augustinum contra Julianum; sed in libro Retractationum, Augustinum contra Augustinum. Hoc acerrimum fuit duellum; hæc insignissima victoria Augustini; victor enim & vincens omnes, neque quem vinceret habens, vicit seipsum. De quatuor animalibus currus ab Ezechiele visi, inquit sacer textus quod omnibus quatuor alatis, aquila volârit super omnia quatuor, *desuper ipsorum quatuor.* Age, si aquila quatuor animalium fuit unum, quomodo super omnia quatuor volavit? si dixisset, super alia tria, obscuritate careret; sed super omnia quatuor, cum esset unũ ex eis? ita fuit; nam aquila (uti jam diximus) Augustinum denotabat, & Augustinus in aliis suis libris super alios volavit Ecclesiæ Doctores: in libro autem retractationum suarum, super omnes quatuor volavit; quia volavit super se ipsum.

Ezech. I.v.10.

Porrò si quis me interrogaverit, quomodo Augustinus erroribus istis & ignorantiis, ut ille vocat, scribendo sit deceptus, & quomodo postmodũ cognoscendo retrâctarit? respondeo, deceptum eum fuisse anteà, quia igorantiæ erant tales, ut scientia viderentur; & errores tales, ut viderentur esse veritas: veritatem posteà agnovit, majore enim & clariore luce eos revidit, quã eos scripserat. Unicus tantum scripturæ locus utrumq; nobis ad oculũ demonstrabit. Notabilis sanè, omniq; admiratione dignus fuit casus, quod nocte nuptiarum, Labano introducente, loco Rachelis, Liam, Jacob ita deciperetur, ut omnino illã Rachelem esse sibi persuadens, non nisi illucescente die, dolum, & Liam esse cognoverit. Nunquid Jacob vidit Liã illam accipiens? immò verò. Quomodo igitur tunc non esse Rachelem, nõ cognovit, sicut postea illucescente die cognovit? quia de nocte videbat eam ad lucem candelę: de die eandem videbat ad splendorem solis. Lia, & Rachel, veluti sorores, sibi perquàm similes erant, oculis tantũ, ut notat scriptura, differentia aliqua inerat: ad discernẽdas verò res valde similes (maximè ubi amor subintrat) nisi luce valde clarâ, facile quis decipitur. Idẽ Augustino usu venit. Veritas & similitudo duæ sunt sorores, instar Liæ & Rachelis, sibi persimiles: hinc vero simile videtur verum, & verum, nisi vero sit simile, videtur falsum. Proinde quia ignorantiæ Augustini adeò erant vero similes, ut viderẽtur scientię, erroresq; adeò verosimiles, ut viderentur veritas, quid multum, quod Augustinus minore

ad

adhuc luce, in erroribus suis & ignorantiis fuerit deceptus, majoreque postmodum desuper lumine accepto, errores istos & ignorantias agnoscens retrâctarit?

§. X.

Dixi, non esse multùm, nec bene dixi; quia, licet non fuerit multùm, quod Augustinus recognoverit errores, quos ipse solus deprehendit & ex semetipso detexit; censuratos tamen ab aliis non defendere, sed recognoscere & retractare, excellentissimus retractationis fuit actus. In errore secreto, ubi honor non læditur, opinio propria facilè veritati se submittit; in publico verò & censurato, ubi de existimationis & famæ præjudicio agitur, contra ipsammet veritatem, vel honor errorem, vel error propugnat honorem. Quod idem Augustinus intelligens, in casu asseruit alieno. In casu correptionis fraternæ mandavit Christus, ut correptio eâ fiat cautelâ & secreto, ut inter corripientem & correptũ tántùm ipsa correptio sistat: *corripe eum inter te & ipsum solum.* Quare verò tam secretè, ut, nedum in publicum, sed nec ad tertium quidem transeat? respondet S. Augustinus: *corripe inter te, & ipsum solum, intendens correctioni, parcens pudori: fortè enim præ verecundia incipit defendere peccatum suum, & quem vis correctiorem, facis peiorem*, id est, Christus sub tali secreto correptionem fieri mandavit, ut inter corripientem & correptum tantum sistat, ut in correptione attenderetur correctio, & in secreto, correpti consuleretur honori; honore enim prostituto, quid foret si error publicaretur? emendationis loco naturalitèr sequeretur contumacia, & correptus infamatum se cernens, tantum abest, ut admitteret correptionem, ut in arenam potius descenderet ad defendendum errorem. Istud in omnibus hominibus dictat natura; & hæc maxima fuit victoria, quam ab ea velut plus quàm homo reportavit Augustinus. Cernens se publicè à suis censuratum, in suisq; scriptis errores quospiam ab ipsis notatos, tantum abfuit ut arma contra ipsos expediret, ut in omnibus, in quibus ratione ducebantur, partibus ipsorum contra seipsum accesserit; à quibus qualem sustinebat censuram, talem & ipse sibi similiter inferens retractavit. Quod si S. Augustinus acerrimè, hoc passu se defendisset, meo quidem judicio, extraordinariæ sapientiæ, magnique ingenij specimen non edidisset. Asina Baalam læsa linguam habuit ad respondendum, ratio-

Matth. 18. v. 15

S. August. ibid.

tionesque ad impugnandum convincendumque aliquem Prophetam: verùm quod offensus censuratusque ab æmulis suis Augustinus, inveniat quod in ratione fundentur, parti eorum accedens, retractet quod scripserat, plusque ponderis apud ipsum habeat veritatis, quàm famæ suæ præjudicium; hoc fuit, *non plus ultra*, quousque sola cordis ipsius magnanimitas poterat pertingere.

S. Paulus semetipsum, omnesque viros Apostolicos exhortans, ut se gerant velut Dei Ministros, inquit: *exhibeamus nosmetipsos sicut Dei Ministros*, virtutibusque, quibus instructos esse oportet, veritatem, scientiam, scientiæq; junctā longanimitatem annumerans, *in scientia, in longanimitate, in verbo veritatis*, addit, quomodo in pugnis se gerere debeant, his verbis: *per arma justitiæ à dextris, & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiā & bonam famam.* Arma justitiæ dextrorsùm & sinistrorsùm vibranda sunt, tantique æstimanda honor & gloria, quanti ignobilitas, tantique fama, quanti infamia. Arma â dextris & sinistris scutum & gladius sunt: scutum ad excipiendum & retorquendum tela & ictus inimici; gladius ad offendendum & feriendum. Quâ verò ratione, quòve Mysterio S.

2. Cor. 6 v. 4.

ibid. v. 6

ibid. v. 7 & 8.

Paulus exhortando docet, scutum in sinistra, gladium verò in dextra, esse debere arma justitiæ: *per arma justitiæ à dextris, & à sinistris?* optimè dixit Philo Hebræus, Patriarcharum actiones & facta, optima esse scripturæ commentaria. In nullo commentatorum textus istius considerationem declarationemq; ejus reperi: verùm S. Augustini actum discutiendo, textus hujus considerationem & declarationem divinè in eo explicatam invenio. Gladius & scutum Augustini, purissima & validissima fuerunt arma, quorum maxima excellentia fuit, quod, semper arma fuerint justitiæ quamvis contra ipsum met usurpata. Bello impetitus ab adversarijs, sic dextrè opponebat scutum, ut nullus id posset penetrare: gladio verò tam validum intorquebat ictum, ut nullus posset resistere. Inimicis occasionaliter bellum inferentibus justum, veluti in casu, de quo tractamus, ea armorum Augustini erat justitia, *per arma justitiæ*, ut ea non solùm poneret veritatiq; submitteret, sed ad adversariorum transeundo partem, ea in se converteret, ipse se impugnaret, se convinceret, & retractaret. Et istud fecit in illo plusquam humano, verèque stupendo Retractationum suarum libro.

Pœnitet me jam quodammodo, quod libro Confessionum famosum illum librum Job adæquarim, quo ipse se coronare, Deoque, ut secundum eum remuneraretur, offerre & præsentare volebat; nam libro Retractationum Augustini deberi videtur, ut propter ultimam tantum hanc circumstantiam, corona sit omnium. Ratio verò & verba S. Pauli in utroque libro æqualitèr verificantur. Concludamus itaque præter lauream Doctoris, duas Augustinum habuisse coronas, ambas primas: unam Doctoris confitentis per librum suarum Confessionum, in quo de peccatis suis fecit exemplum: & alteram Doctoris revocantis, per librum suarum Retractationum, in quo de suis erroribus fecit doctrinam. Ratio verbaque S. Pauli nondum ponderata, sunt illa. *Per gloriam, & ignobilitatem: per infamiam, & bonam famam.* Apostolus vult, ut Ministri Christi gloriam Domini sui procurent, sine respectu & reflexione ad propriam suam: sive hoc fiat cum honore, sive despectu, sive salvâ famâ, sive cum infamia: & si utroque fiat modo, non solum magna est differentia, verùm etiam ingens perfectionis excessus. Procurare & promovere gloriam honoremque Dei nostro honori & gloriæ conjunctum: *per gloriam, & bonam famam*: omni difficultate caret: verùm procurare & promovere gloriam Dei, quando cum nostro conjungitur vilipendio & despectu, *per ignobilitatem*: procurare honorem Dei, in famæ propriæ præjudicium, *per infamiam*: hic difficultas occurrit naturæ viribus non superabilis: & hinc claritatem acceperunt prodigiosi duo Augustini actus, quibus in utroque suo libro gloriosè Evangelium amplificavit Christi. Quod Christus mandat in Evangelio, est, ut Prælati suæ Ecclesiæ, luce illuminent suæ doctrinæ bonorumque operum præluceant exemplo: *sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona*: & quamvis idem Dominus doceat, doctrinæ exempliq; finem non alium esse debere, quàm gloriam solius Dei: *ut glorificent patrem vestrum qui in cælis est*: ambæ hæ actiones ex se ipsis tam gloriosæ sunt & illustres, ut pro solâ etiam gloriâ Dei exercitæ, connexam habeant semper gloriam humanam. In peccatis & erroribus contrarium accidit: peccata enim, posito quod exemplo sint publicata semper infamant: & errores, posi-

to quod confessione per doctrinam sint detecti semper fidem perdunt: porrò gloriam honoremque Dei, propriæ famæ dispendio, fideique propriæ jacturâ promovere, *per ignobilitatem & infamiam*: tam ardua res est, ut solus illud Augustini intellectus adinvenerit, solumque cor Augustini illud exequendi animum habuerit.

Enimverò, si ipse non nisi duobus hisce, adeò propriæ suæ gloriæ contrariis mediis, gloriam Dei promovere quivisset, heroica sanè fuisset excellentia: sed plus illam extollit, & adauget, quod Augustinus quà Prælatus, justissimas habens peccata sua occultandi, & quà Doctor, errores suos dissimulandi causas; peccata sua & errores pœnosâ adeò & arduâ resolutione potiùs maluerit publicare, tantùm ut quibuscunque modis gloriam Dei amplificaret. Generosus quidam miles nomine Achan, coram Josue convictus, quod ex manubiis Jerichuntinis, omnibus Deo consecratis, pallium coccineũ, & auream regulam furtivè abscondisset, ut commissum â se grande piaculum confiteretur à Josue adhortatus, audiit *fili mi,*
Josue. 7 *da gloriam Domino, & confitere*:
v. 19. non solùm illi dixit Josue ut confiteretur, sed ut daret gloriam Deo; quia inter virtutum actus, quibus homo animi sui magnitudinem exercere & ostendere potest, ob naturalem suam difficultatem nullus tantum Deum glorificat, quantum propriorum errorum & peccatorum confessio, & amplius ex hoc, si publica sit, velut ista fuit. Christus dixit Augustino: *Da gloriam Domino*; sed non illi dixit, *confitere*. Dixit illi ut daret gloriam Deo: *ut glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est*: sed non dixit, ut errores suos & peccata publicè confiteretur; sed è contrario ut publicè splenderet, & luce doctrinæ, bonorumque operum exemplo luceret: *sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona*: Et Augustinus duplici gaudens motivo, quà Prælatus, non confitendi peccata; quà Doctor, non confitendi errores: utraque nihilominùs confiteri voluit, ut duplicem Deo gloriam daret: *Da gloriam Domino, & confitere*. Ego hoc casu Augustinum cum istis militis Josue manubiis considero, scilicet cum pallio coccineo, & regula aurea: valde bonum optimiq; coloris habebat pallium ad cooperienda sua peccata considerando se Prælatum: regulam quoque valde bonam ex optimo metallo ad deaurandos suos errores,

 con-

considerando se Doctorem : sed quà Prælatus, non solùm suis virtutibus, sed etiam suis peccatis, eadem confitendo voluit præbere exemplum : & quà Doctor, non solâ suâ scientiâ, verùm etiam erroribus & ignorantiis suis eas retractando instruere voluit docere, ut omnibus modis magis magisq; gloriam Dei amplificaret: *Vt glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.*

§. XI.

RESolvimus, nî fallor, implicationem Augustini cum Evangelio, idemque Evangelium magnificè per S. Augustinum tam libro suarum Confessionum, quàm suarum libro Retractationum amplificatum demonstravimus. Pro complemento materiæ restat unum combinare cum altero, ambobusque in statera positis, videre uter alteri præponderet. In ambobus se magnum ostendit Augustinus, sed in utronam majorem? respondeo in utroque, sed diversimodè consideratus. Augustinus consideratus ut sanctus, major est in suarum libro confessionum; quia in illo sua peccata publicavit: consideratus ut homo, major est in suarum libro Retractationum; quia in illo suas ignorantias evulgavit.

David à Deo peccatorum juventutis suæ (qualia etiam Augustini erant) remissionem petens, orationem hac composuit formâ: *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris Domine.* Psalm. 24. v. 7. Quas secundo loco ignorantias vocat, primo loco peccata vocavit: peccata verò ignorantias vocavit, quia extenuare, & ignorantiarum nomine voluit excusare; sed non ita fieri, nec ita dici debere videtur. Ignorantiæ sunt defectus intellectûs; peccata defectus voluntatis: porrò si defectus excusandus foret defectu alio, ille partem ignobiliorem, qualis est voluntas, & non partem nobiliorem, qualis est intellectus, magis gravaturus videretur. Hoc faciendum fuisset Davidi, si velut homo locutus fuisset, aut intellexisset: ast loquebatur, & intelligebat ut Sanctus. Sancti, utpote gravitatem malitiamque peccati penetrantes, quantòque fœdiores sint defectus voluntatis, quàm illi intellectûs, magis dolent se malos, quàm non intelligentes: potiusque ignorantes, quàm peccatores eligunt videri. Hinc David, velut sanctus, confitendo peccata pro delictis, ignorantias allegat pro excusationibus: *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas.*

Differentiæ hujus ratio est; quia ignorantia scientiæ, & peccatum virtuti

virtuti opponitur: & verè sanctus longè majoris æstimat virtutem, quàm scientiæ gloriam. Maria Magdalena Christum in domo Pharisæi inquirens, in mutati jam amoris argumentum, fracto alabastro effudit unguentum, exosculatos Christi pedes, lacrymis rigavit, capillisque suis extersit. Pharisæus admirans quod Christus similia obsequia ab hujuscemodi admitteret muliere, ait intra se:
Luc. 7. v. 39. *Hic si esset Propheta, sciret quæ, & qualis esset mulier, quæ tangit eum.* Suppositis Magdalenæ obsequiis, supposità Christi permissione, & Pharisæi malitiâ, hic de virtute potiùs, quàm de scientia Christi dubitare potuisse videtur: quare igitur non de virtute, sed scientia dubitat? *Hic si esset Propheta, sciret.* Quia pro tunc cogitationes murmuratoris suberant arbitrio murmurantis. Idemque Christus, qui obsequia admisit Magdalenæ, cogitationes permisit Pharisæi. Illi verò malè & temerè de sua scientia judicare, non tamen sinistrum de virtute sua conceptum formare permisit. De sapientia & scientia sua Pharisæus cogitet ut lubet, ignorantiamque sibi impingat: *Si esset Propheta, sciret*: de sua verò virtute dubitare, de sua innocentia malè suspicari, & quod vel esset, vel esse posset obnoxius peccato, nec ipsi, nec cuiquam alii Sanctus Sanctorum cogitare permisit. Proinde quia sanctitati proprium est, pluris facere opinionem virtutis, quàm scientiæ, potiusque contra se tolerare suspicionem ignorantiæ, quàm illam peccati: multò plus Augustinus in libro suarum præstitit Confessionum, sua publicando peccata, quàm in libro Retractationum suarum, ignorantias suas confitendo.

In quantum homo, contrarium accidit. Quà homo Augustinus multò plus in confessione suarum præstitit ignorantiarum, quàm in suorum publicatione peccatorum. Peccavit homo primus divinitatem affectando: ubi singulariter considerandum est, cùm tot & tanta, tamque eminentia sint attributa divina, ex omnibus, quo aggrederetur hominem, ipsum scientiæ attributum sibi in tentationis medium & instrumentum elegit: *Eritis sicut Dii scientes bonum* Gen. 3. *& malum.* Scio equidem multa in v. 5. Deo dari attributa, tentationi adornandæ non idonea. Deus infinita est bonitas, & nemo tentatur, ut sit bonus: Deus est æternus, & homines de nullo minùs, quàm de æternitate tractant: Deus est invisibilis, homines verò nihil aliud, quàm apparere, & videri appetunt. Nihilominus alia in Deo attri-

tributa dantur, quæ magnam gravissimæ tentationis materiam hominibus ministrare possint. Omnis homo, esse, habere, & posse desiderat. Si desiderabat esse, quare diabolus illum immensitatis magnificentiæque attributo non tentavit? si desiderabat habere, quare universali rerum omnium dominio illum non tentavit? si desiderabat posse, quare eum omnipotentiæ objecto non tentavit? sed relictis omnibus istis attributis, solâ sapientiâ, & scientiâ hominem tentet? ita planè. Quia diabolus, tanquam expertus, tentationem contra hominem, cognitioni, quam de natura habebat humana, conformiter adornavit, quoque illum magis vidit inclinatum, inde lapsurum non dubitavit. Diabolus hoc modo fuit argumentatus. Hominem, non ego, sed desiderium suum vincet: magisque naturale homini desiderium est scientia: mox ut illi scientiam promisero captum tenebo: & ita factum est. Verùm, certum est, hominem in statu isto infusam habuisse scientiam: si igitur tantam jam habebat scientiam, quomodo peccavit scientiâ tentatus? Quia quamvis multâ decoratus fuerit scientiâ, non tamen omni, hanc verò diabolus ipsi promisit: *Eritis sicut Dii, scientes bonum & malum.* Rerum omnium scientiâ pollebitis instar Dei. Et quia homo omni suâ scientiâ jam habitâ, reliqua omnia, quæ scit Deus, ignorabat, peccare maluit, quã istorum scientiâ carere. Adam impatiens: neque contentus scire minus, elegit potiùs cum peccato plus, quã sine peccato scire minus.

Jam benè probatum erat, quod de Augustino dicere volumus; sed alium adhuc, ex Testamento novo, minus clarum, nec fortassis ritè consideratum locum habemus, quo hæc veritas clariùs elucescit. Christus improbans injurias, quibus sese invicem verbotenùs lacessunt, condignamque singulis, tanquam supremus legislator decernens pœnam, inquit: *Qui dixerit fratri suo, Racha, reus erit concilio: qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.* q. d. Qui dixerit fratri suo, *Racha*, arbitrariam subeat pœnam: qui verò dixerit, *fatue*, in fornace concremetur. Omnes norunt, *fatue*, stultum & ignorantem significare: alterum verò, *Racha*, quod est Arabicum, impium, vel magis propriè blasphemum significat. Quis igitur non judicet, vel saltem non cogitet, in hisce duobus casibus, pœnam culpæ non videri commensuratam? esse fatuum & ignorantem, defectus est naturæ; esse impium & blasphemum, peccatum est gravissimũ: quo igitur

tur pacto, dicens, *Racha*, id est impie, arbitrariâ castigatur pœnâ; dicens verò *fatue*, id est, ignorans, pœnâ mulctatur ignis? Quia licèt, impiū esse in Deum, majus est peccatum: esse fatuum & ignorantem in homines, major est injuria. Porrò injuria seu contumelia, quam homo recipit hoc casu, mensuratur sensu, nullusq; est, qui non acerbius sentiat seu ferat, majoreq; se injuriâ affectum putet, habitus pro stulto, quàm notatus pro malo. Proinde quia communis opinio, æstimatioq; hominum minus se lædi putat minoreq; injuriâ affici ex objectione peccati, quàm ignorantiæ; S. Augustinus, quà homo, multò plus fecit in Retractationum suarum libro, ignorantias suas confitendo, quàm confessionum suarum libro sua peccata publicando.

§. XII.

ABsolvi discursum meum; cumque pro debito meum S. Augustinum (quem in specialem, ante Deum, mihi Patronum assumpsi) laudare nequiverim, offendere saltem, ingratumque me illi ostendere formido, sermonē non aliquo doctrinæ ipsius puncto consignando. Facientibus id, quod fecit ille, quà sanctus, non erit necessarium; non facientibus illud, quod ipse fecit, quà homo, omnino necessarium erit: nec minùs utilitatis vicinis Judicibus allaturum.

Quot dantur Judices, qui vel in voto, vel in sententia religioni sibi ducunt, retractare, inhærentesq; dictamini seu facto Pilati, pro lemmate usurpant hæc verba, *Quod scripsi, scripsi.* Contingere similiter potest, quod quispiam non considerans, cui se pœnæ addicat, non retractando per invidiam, quod alius melius votum dederit: vel per superbiam, non confitendo quod peccavit; non formidet Lucifero sociari in pœna, quem imitatus fuit in contumacia. Retractare, non est argumentum inscitiæ, sed scientiæ, quòd minùs doctus frequenter notet, quod doctior quispiam non advertit. Quâ, quæso, scientiæ particulâ Jethro cum Moyse conferendus? nihilosecius Moyses consilium Jethro convenientius deprehendens, suo mox retractato, alienum est amplexus. Unde de illo Philo Hebræus dixit, quod etiam in Augustinum quadrat: *Intactus à contentionibus veritatem quærebat: quippe qui nihil præter eam admittebat: longè aliter, quàm isti, qui semel accepta qualiacunq; dogmata, obstinatè defendunt.* Nec Moyses, nec Augustinus, illis erant similes, qui, quod semel dixerunt, obstinatè defendunt, eò tantùm quod dixerint: sed quia solam amabant & indagabant veritatem, *Philo Hebr.*

ubi-

ubicunque eam invenirent, vel ex cujuscunque ore eam haurirent, illam amplectebantur, sequebantur à contentione & controversia intacti. Nullus tam amicè fidem dictorum suorum defendit velut S. Petrus. Consuluit Christo, ne moreretur, cum à morte ipsius mundi salus dependeret: *Absit à te Domine, non erit tibi hoc.* Et quare? quia Christum filium Dei vivi fuerat confessus, proinde qui Christum mori videret, cogitare posset, Petrum deceptum fuisse in eo, quod dixerat. Quod sic notavit & affirmat S. Hieronymus. *Petrus sic loquitur, quia non vult perire confessionem suam, quâ dixerat: Tu es Christus Filius Dei vivi.* Verùm idem ille homo, qui generis humani salutem non consideraverat, solùm ne retractare cogeretur, quod dixerat, ecce quàm promptè retractaverit posteà in scientia consummatus. Gravissimâ illâ quæstione super ritus cæremoniales legis antiquæ, in primo Ecclesiæ concilio ventilatâ & decisâ visum fuit Petro, ut quantum lex nova necdum sufficienter promulgata pateretur, dissimulando tolerarentur cum Gentilibus, ne Judæis aliisq; Neo-conversis scandalum inde nasceretur. Contrarium verò efficaciter probante S. Paulo, qualitèr se S. Petrus resolvit? non obstante, quod in Galatia aliisque Regionibus præhabitam opinionem, velut Doctor privatus, practicaverat, illam mox retractans, velut Summus Pontifex, eodem in concilio veritatem contrariam definivit. Tantum in magno illo capite vis prævalet rationis; quamvis Paulus de præsenti, & non de schola Christi in hoc mundo foret Apostolus, sicut illi, & reliqui.

Matth. 26 v. 22.

S. Hier. Ibidem

Istud fecit S. Petrus descensu Spiritûs Sancti in se jam illuminatus; sed jam ante excellenti quadam allegoriâ, eandem suo nos docuerat exemplo docilitatem. S. Petrus cum reliquis Discipulis in mari Tyberiadis piscabatur, Domino apparente in littore: qui quamvis ab omnibus videretur, & ille cum omnibus loqueretur, à solo S. Joanne est agnitus. Quod hic accidit Christo summæ veritati, idem cuicunque accidit veritati non manifestæ. Aliqui eam vident, alij non vident; quamvis ordinariè (sicut hîc) illam citiùs videt, meliusque agnoscit, qui magis illam amat. Porrò quid similibus casibus faciendum? idem quod S. Petrus fecit. Dixit illi S. Joannes: *Dominus est.* Quo audito, agnoscens quod benè & veraciter loqueretur, mari se mox committens natare cœpit, seque ad

Ioan. 21 v. 7.

ad pedes Christi prostravit. Ita facere oportet, qui veritatem quærit & indagat. Et si non ego, sed alius eam detexit, non propterea in dubium vocanda, neganda, aut impugnanda venit: sed ubicunque demum, & à quocunq; fuerit inventa, mox ad illam natandum est. Natandum esse dico, sicut fecit S. Petrus; hâc enim locutione metaphoricâ melius declaratur, quid sit mentem sententiamque alterius sequi & amplecti. Antiqui ad hunc actum (qui nonnunquam arduus est) exprimendum, hac phrasi utebantur: *In alterius sententiam pedibus ire*: vel *obviis ulnis eam amplecti*. Hoc fecit S. Petrus, qui pedibus manibusque natando quæsivit veritatem, ubi ipse eam non viderat: sed S. Joannes junior eam ostenderat. Non est annosa adeò scientia, quam non latere possit, quod alia minoris quantumvis ætatis, & authoritatis, qualis erat illa Joannis respectu Petri, invenit. Vera scientia est, scire agnoscere veritatem, quamvis alienorum oculorum, & alieni intellectus filiam; & non excœcari proprio instar Luciferi.

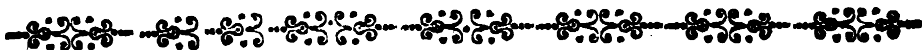
O si Lucifer Angelorum, quos inferiores se reputabat, sententiæ accedens, quod dixerat retractare scivisset, quàm optimè qualificata permansisset ejus sapientia! verùm sustinere illam volendo, & plùs nimiò depereundo, jacturam ipsius fecit: *Perdidisti sapientiam tuam in decore tuo*. Neque exigua perseverantis in Lucifero obstinationis est probatio, quod edito jam Retractationum Augustini libro, tanto exemplo nec ad pœnitendum, nec ad retractandum fuerit motus. Hinc ego pro conclusione infero: seu pro coronide omnium jam dictorum assero, in eundem locum, quem Lucifer retractare nolendo, in cælo perdidit, S. Augustinum successisse, quia retractavit. Porrò asserto meo fundamentum, ex lege seu textu, promissio illa Dei filiis Israël terram promissam jamjam ingressuris facta, ministrat: *Omnem locum, quem calcaverit vestigiũ pedis vestri vobis tradam*. Terra promissionis figura erat cæli, & ex hac promissione Dei infert Origines, quod, qui calcaverit superbiam Luciferi, ipse in cœlo locum ipsius obtinebit: *Lucifer sedem habebat in cælis, postea verò quàm factus est Angelus refuga, si eum vincere potero, & subjicere pedibus meis, consequentèr locum Luciferi merebor in cælis*. Et si consequentia in divina promissione fundatur; cathedram Luciferi, per sapientiæ obstinatæ superbiam perditam, solùm obtenturum, qui eandem superbiam medi-

Ecclef. 28. v. 17

Iosue. 1. v. 3.

Orig. ibidem

ante humilitate pedibus substraverit, eandemque obstinationem pœnitendo, eandemque sapientiam erroneam retractando calcârit: cuinam, quæso, alij, sive per vota, sive per applausum, justius debetur Luciferi cathedra, quàm Augustino? sic splendet inter Angelos, qui sic præluxit hominibus: *Sic luceat lux vestra coram hominibus*: sic exaltant opera bona, scientem confiteri & retractare non bona, *Vt videant opera vestra bona*: sic denique glorificat Deus in cœlo, qui tantum ipsum glorificavit, & glorificari fecit in terra: *Vt glorificent Patrem vestrum qui in cælis est*. Amen.

SERMO

PRO

Dominica prima Adventûs,

Habitus in Capella regia Anno 1650.

Tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli cum potestate magna & majestate. Luc. 21.

§. I.

CONCREMATO tandem mundo, redactisq; in cinerem universis, quæ diei hujus oblivio construxit in terra. Auditores benevolentissimi, sine exordio Sermonem præsentem exordior; siquidem assertore Quintiliano, res graves exordio non indigent, sed seipsis aut attentionem supponunt, aut excitant. Ex quo motivo & ego stupendorum illorum signorum, quæ judicium præcedent, narrationem tacito pede prætereo; hæc etenim Evangelii pars, non nos, sed isto victuros tempore potissimùm concernit: præsens verò dies comprehendit multa: ut quilibet secum ipso ea pertractet, quæ se concernunt.

Concremato demum mundo, ignisque virtute absumptis omnibus, quæ superbia hominum, hujusque

jusque diei oblivio construxit & erexit in terra; quando jam in hac ampla, pulchra, vastaque mundi mappa non nisi cineris pusillum, magnificentiæ illius vestigium, nostræque vanitatis vera repræsentatio videbitur: non metaphorica, sed vera in aëre resonabit tuba: illud enim iteratò innuit S. Paulus: *Canet enim tuba*: cujus voci cœlo, inferno, purgatorio, limbo, mari, terræque obedientibus, nec non apertis in momento sepulchris omnibus, mortui in terra apparebunt redivivi. Obstupescitisne forsan, quod vox Tubæ in mortuis inveniat obedientiam? ast majus aliud prodigium attendite, quod minus vobis videbitur. Ægypti, Thebaidis, & Palæstinæ adite deserta: interiora, magisque abdita solitudinum harum lustrate loca; & quid in antris istis, quid in spelæis istis videbitis? videbitis in hoc latere Hilarionem, in illo Macarium, in remotiore alio Pachomium. Hìc unum Paulum, ibi aliquem Hieronymum; illic unum Arsenium: hìc unam Mariam Ægyptiacam, unam Thaidem, unam Pelagiam, unam Theodoram, viros & fœminas. Et quid hoc est rei? Quis ad eam vos compulit vivendi normam? quis vos mortem anticipare fecit? quis istis vos ciliciis involvit? quis vivos sepelivit? quis istis vos sepulchris inclusit? ecquis? Unus omnium vice respondebit S. Hieronymus: *Semper mihi videtur insonare Tuba illa terribilis: Surgite mortui, venite ad judicium.* Hieron.

Vultin scire, quisnam istis nos convestierit funebribus, quisnam istis nos consepeliverit antris? sola Tubæ illius terribilis memoria, quæ in ultimi judicii die horrendum insonabit: *Surgite mortui, venite ad judicium.* Enimverò si sola vocis Tubæ hujus consideratio (ponderate, ut oportet, consequentiam) si sola vocis Tubæ hujus consideratio, suffecit ad sepeliendum vivos: cuinam mirum videbitur, si, ubi insonuerit, è sepulchris educat mortuos? Non hoc miror, sed est quod mecum mirentur omnes: quod videlicet Tuba ista, ad suscitandum quidem sufficiat mortuos; non tamen ad excitandum mortales. Creditisne mortales, judicium subsecuturum? alterutrum certum est: vel non creditis; vel non ritè pensatis. Aderit extremi judicii dies, quando nostra sentiet insensitivitas sine remedio, quod modò sentire posset cum fructu. Quantò proinde satiùs foret flere & plorare modò, pœnitentiam agere modò, qualem utriusque sexûs pœnitentes egerunt in deserto; quàm flere & plorare, & pœnitere postea, quando nec

lacrymis misericordia, nec pœnitentiæ supererit venia? vivimus modò ut volumus, prô dolor! resurgemusque postea, uti non vellemus.

§. II.

IN isto universalis resurrectionis actu innumera occurrent oculis, & lacrymis & consideratione dignissima. Inter quæ loco huic magis propria, commiseratıoneque digniora illud verè censendum videtur. Quod homines bene nati, in illa die malè videbuntur resuscitati! Inter resurrectionem naturalem & supernaturalem magna intervenit differentia; cùm in resurrectione naturali quilibet resurgat, qualis nascitur; & in resurrectione supernaturali quilibet resurgat, qualiter vixit. In resurrectione naturali, natus Petrus resurrexit Petrus: in resurrectione supernaturali, natus Petrus piscator, resurrexit
Mat. 19. v. 28 Petrus Princeps: *sedebitis in regeneratione iudicantes duodecim tribus Israël.* O quanta consolatio hinc istis, quibus splendidiores natales natura negavit! in extremo judicii die Deus hominibus natalium inæqualitatem compensaturus videtur. Cùm omnes ejusdem sint naturæ, nulli injuriosa videtur nascendi inæqualitas; cui libera relinquitur resurgendi electio. Resurrectio secunda, est nativitas ex arbitrio.

Quia in nativitate tantam Job consideravit & conclusit proprietatem; ut aliam nobis matrem, alimq; in sepulchro nobis asseruerit patrem: *Putredini dixi, pater meus es: mater mea, & soror mea vermibus.* Job. 17. v. 14. Alium habemus patrem, aliamq; matrem in sepulchro, in quo ossa nostra jacent; quia ibi sumus regenerati, & inde eximus renati. Age, jam notate illud: *Statutum est hominibus, semel mori.* Hebr. 9 v. 27. Deus semel tantùm nos voluit mori, & bis nasci; quia enim benè mori ex nostro pendet arbitrio, mors una sufficiebat: sed quia benè nasci, in nostra positum non erat potestate, duæ necessariæ erant nativitates, ut defectum primæ suppleret secunda. Facilè omninò fuit Deo æquales omnium hominum facere nativitates; ejusdem nihilominus providentia disposuit, ut illa ægrè tolerata in mundo esset inæqualitas, ut idem ipse dolor nativitatis primæ, ad meliorationem nos stimularet secundæ. Iô Plebei, abjecti, infimæq; conditionis homines, bonũ nuncium! si illiberalis in vos, aut natura fuit, aut fortuna, ut obscurè nasceremini; renascituros vos, & quidem splendidè pro voto, scitote. Melioratâ tunc naturâ, ultionem sumetis de fortuna.

Enimverò, quænam, quæso, major de fortuna sumi potest vindicta quàm

quàm notabiles adeò, quæ in die illo videbuntur mutationes? porrò in die illa, tam divitis & potentis, quàm pauperis inferiorisq; conditionis anima adibit sepulchrum corpus suum inquisitura. Et quid deinde? tenuioris conditionis plebejus plerumque sua in sepulchro reperiet ossa, sine lapide, sine epitaphio, & stellarum instar coruscus resurget: è contrario dives & potens corpus suum balsamo aromatibusq; pretiosis conditum, leonū elephantumq; lacertis impositum, magnificis splendidisq; condecoratum epitaphiis reperiens, ipsis obscurior tenebris prodibit. Ah metamorphosin, tam luctuosam, quàm veram! Ecce, num Deus hominibus nataliū imparilitatem sit compensaturus! splendidi natales quid sunt? transitoria cum vita vanitas. Illos quidem Deus nostro nō indulsit arbitrio. Splendidè verò resurrexisse, quid est? nobilitas in perpetuas duratura æternitates: & hanc Deus cujusque arbitrio concessit. In nativitate nostrorum sumus filij parentum: in resurrectione verò nostrorum erimus filij operum. Quod verò malè resurgat (ad nostram revertamur considerationem) quod obscurè suâ resurgat culpâ, qui clarè sine suo natus fuerat merito: deploranda sanè est conditio. Post obscuriores natales, resurgere clarum, est meliorare fortunam: splendidè ortum, resurgere obscurum; pejus est, quàm ab ipsa degenerare natura. Quod clarè resurgat David ex Jesse natus, magna est gloria filii pastoris: quod obscurè resurgat Absalom ex Davide natus, magna est ignominia filio Regis. Porrò si homines tanti æstimant benè nasci, quare tam parvi pendunt benè resuscitari? Magnatis nihil in ore frequentiùs, quàm natalium conditionisq; suæ versare obligationes: at ego paucissimos illorū conditionis suæ obligationes penetrare, ausim affirmare. Nasci benè, resurgendi meliùs obligationem inducit. Istæ sunt obligationes, cum quibus nati estis.

Optimè natus homo, qui fuit, aut esse potuit, fuit Christus. Nemo meliore patre, aut matre potuit gloriari. Notavit Augustinus, si Christus benè est natus, melior resurrexit: *Gloriosior est ista nativitas quàm illa: illa corpus mortale genuit; ista dedit immortale.* Christus, inquit S. Augustinus, natus est nobilior in nativitate secunda, quàm prima. In prima natus est mortalis & passibilis: in secunda, quæ ejus resurrectio fuit, natus est impassibilis, & immortalis. Ecce conditiones benè natorum, ut scilicet, secundò renascantur meliores. Enim verò, si Deus hominis *S. Aug.*

reliquiſſet arbitrio naſci: Ecquis, quantumcunque bonus, ſe non feciſſet meliorem. Age, hic eſt caſus conditioque, de qua agimus. Si redeundum renaſcendumque eſt, quare operam non damus, ut ſplendidè naſcamur? ſine ſplendore naſci in nativitate prima, in excuſationem trahit, quod Deus fecerit nos: *Ipſe fecit nos, & non ipſi nos*: In nativitate secunda naſci cum honore, excuſatione non indiget, ſed gloriam ſortitur ex eo, quod nos ipſi ſimus, qui fecimus nos: *Ipſi nos*. Quàm glorioſum erit homini, in die illa veraciùs ſibi uſurpare poſſe Elogium iſtud, quod ſoli Joanni Baptiſtæ contulit Chriſtus: *Inter natos mulierum non ſurrexit maior?* verborum notate proprietatem. Non dicit, quod inter natos non fuit major natus; ſed inter natos, *ſurrexit*. Eſſe majorem inter natos, quà natum, exigui momenti encomium eſt: eſſe majorem inter natos, quà reſuſcitatum, veraciter eſt eſſe majorem; quod in noſtro arbitrio & poteſtate ſitum eſt. In hac vita feliciſſimè natus, Regis eſt filius: in altera vita, quotquot voluerint, ipſius Dei filij naſci poſſunt: *Dedit eis poteſtatem Filios Dei fieri.* Hoc non ſpeculatio nuda, ſed eſt veritas ipſa, fideique Catholicæ dogma. Benedictus ille Dominus, qui eſt reſurrectio noſtra & vita: *Ego ſum reſurrectio & vita.*

Pſ. 99. v. 3. *Matth 11. v. 11* *Ioan. 1. v. 12.* *Ioan. 11 v. 25.*

§. III.

ANimabus jam corporibus reunitis, hominibuſque ſuæ integritati reſtitutis, bene reſuſcitati, jucundi & hilares: malè verò redivivi, luridi & triſtes, pariter omnes ad locum judicii procedent: ibique univerſum genus hominum, primùm ſeſe conſpiciet adunatum; quotquot enim fuerunt, ſunt, aut erunt in valle Joſaphat collecti comparebunt. Niſi dies ille tantæ foret formidinis & pavoris, præclarum ſanè & magnificum quid eſſet, omnes, quotquot per omnes extiterunt ætates, famoſos atque potentes in unum cernere collectos. Verùm interrogari mihi videor, quonam pacto poſſibile ſit, quod tam immenſa & infinita hominum multitudo, jam inde ab origine mundi ad finem uſque ejuſdem aut natorum, aut naſciturorum, collectim unâ poſſit valle comprehendi. Dubitatur bene, faxit Deus, ut reſolvatur rectè.

Dico primò. In locorum materia magna datur deceptio: loca enim plus opinione noſtrâ continent. Primâ creationis die, creavit Deus cælum, terram, & elementa

menta. Porrò rectè formata Philosophia indubitatum habet, non fuisse datum vacuum in mundo: impleta fuisse omnia. Quod cum ita se haberet, videreturque novæ producendæ creaturæ capax deesse locus, tertiâ demum die prodierunt herbæ, arbores & plantæ: & quamvis numero & qualitate tot sint & tantæ locum & spatium invenerunt omnes. Quarta die prodiit sol, qui cùm tam immensus sit planeta, ut centies & sexagies major sit terrâ, locum nihilominus reperit. Eâdem die tot milliones adfuerunt stellarum, quarum quælibet tot leucarum millia occupat: & locum acceperunt. Quintâ die producta volatilia in aëre loca obtinuerunt. Producta sunt animantia, tot & tanta & assignata sibi in terra occuparunt loca. Ex mari enati sunt pisces, cùmq; tot eorundem dentur monstra, tamque stupendæ magnitudinis, mari fuêre comprehensa. Sexto demùm die prodiit homo, & homo fuit primus, qui non comprehendi cœpit: sed paradiso exclusus, foris eo mansit. Proinde, ut dixi, in locorum materia, magna est deceptio: suntque opinione nostrâ capaciora. Quod si minus vero consonum hoc vobis videtur, ad exemplum morale transeamus, illud in qualicunque reipublicæ loco visuri. Dies est judicii, locus sit alicujus Judicis.

Quid olim aliquis locus talis capiebat? capiebat Doctorem cum suis textibus, glossisque paucis, & valde usitatis, ideoque cumprimis honoratis. Insuper capiebat aliquam, remotiore ab horreo domo, curatam negligentiùs mulam. Capiebat filios decenter vestitos, sed pedestres & cum artis suæ instrumentis sub axe. Capiebat uxorem paucis exornatam cymmelijs; porrò ancillæ, si numerum excedebant singularem, ad pluralitatẽ Græcorum non accedebant. Illud locus iste capiebat antiquitùs: transierunt anni, & locus non crevit, nihilominus eundem locum incomparabilitèr plura nunc capere experientia monstravit. Inprimis nonnullas ædes, seu palatia capit, qualia magni sanguinis olim defuêre comitibus: capit Bibliothecam Status, ad instar Vaticanæ, & similiter illi clausos & alligatos habentem libros: capit rhedam, seu quadrigam cum quatuor mulis: capit Ephæbos, satellites, & scutarios: capit uxorem in loco separato cum Gynecæo, aliisq; æmulando nobilitatem pompis: capit filios cum equis & famulis, quandoque cum ludis, aliisque sumptuosis consuetis juventuti oblectamentis: capit filias natu ma-

majores copiosè dotatas, pro splendidioribus nuptiis: natu minores destinatas Monasteriis, cum magnæ summæ annuæ assignatione pro recreationibus: capit aulęa, capit naves, capit commendas, capit beneficia, capit redituũ modios, & super omnia capit manus valde mundas, conscientiamque valde puram, nec non infinita alia, quæ memoria intellectusve capere non sufficit. Nunquid hoc ita se habet? In terris, quas ego peragravi modò, ita planè se res habet. Si igitur omnia ista locus capit tam exiguus, cur non tantùm nostræ deferamus fidei, ut credamus vallem Josaphat omnes nos capturam? protinùs capiet nos omnes, & si alteri tanti, & plures venerint, omnibus capiendis vallis sufficiet, & erit miraculum.

Præter rationem hanc generalem, quæ se tenet ex parte loci, aliæ duæ concurrunt ex parte personarum: ex parte bonorum una: ex parte hominum malorum altera. Boni, dotis subtilitatis beneficio, exiguo ibidem spatio poterunt comprehendi. Inter gloriosi corporis dotes numeratur, una dicta subtilitas, quæ Beatis id confert, ut quotquot in judicio fuerint inventi, tantillo spatio, quantum ego stando occupo, circumscribi possint & contineri, etiam me non recedente. Hic in mundo, eadem subtilitatis dos, sed effectibus longè diversis, datur. Subtilitas cælestis sine exclusione alterius aliquem admittit: mundanæ verò subtilitates id tantùm agunt & operantur, ut excluso alio semetipsum quis intrudat: hinc nec locus est durabilis, nec sufficiens. Magnum est, quod Jacob & Esau eadem non continuerit domus; majus est, quod Loth & Abrahamum, eadem non continuerit regio: mirabilius, quod Saulem & Davidem unum non continuerit regnum: omnem verò excedit admirationem, quod Cainum & Abelem totum non ceperit universum. Enim verò, quare duo homines, tam immenso non comprehendebantur spatio? causa pejor est casu. Cain non comprehendebatur cum Abele; quia Abel comprehendebatur cum Deo: at verò, cùm homo cum suo concordat Domino, mox alii discordant cum ipso. Erit hujus causa subinde superbia Abelorum: ordinariè tamen est invidentia Cainorum: certum tenete, cum morte invidiam finire. Nullo negotio in die judicii simul comprehendemur omnes: vultis omnes comprehendi? nolite augere spatia, sed imminuite invidias. Hæc bonorum subtilitatis dos est.

Ex parte quoque reproborum nulla erit difficultas, quin etiam Vallis eos comprehendere queat: licèt tot sint mali, hodieque tanti & tam tumidi & inflati, in illa die omnes erunt tenues & pusilli. Quod diluvii tempore, arca Noë totius mundi animalia in suis speciebus continuerit, credit fides, sic asserente Scripturâ: hoc verò non capit intellectus; quia non assequitur ratio, quomodo tam angusto fabricæ spatio, tam vasta, tamque ferocia, sibique invicem infesta comprehendi possent animantia. Leo, cui tota Lybia, terra angusta; Aquila, cui omnis aër sphæra exigua; Taurus, cui non sufficit forum: Tygris, quam non capit sylva: Elephas, qui non capiebatur in se ipso: omnia ista, ejusdemque ferociæ & vastitatis alia tam angustâ continebantur arcâ? Ita planè: licèt enim angusta foret arca, tempestas erat magna. Tum temporis Deus universale diluvium terræ superinduxit universæ, quæ calamitas fuit maxima, quam mundus sustinuit unquam. Magnarum miseriarum calamitatumque tempore ipse naturæ instinctus colligit animalia, quantò magis homines ratio? comprehendet Vallis Josaphat homines, sicut animantia arcâ Noë fuêre comprehensa. *Sicut fuit in diebus Noë; sic erit in consummatione sæculi.* Ex solis finituri mundi signis, homines timore & stupore contrahendos textus innuit: *arescentibus hominibus præ timore.* Porrò, si homines solus attenuabit timor, quantùm attenuabit illos judicium! Prô quantum nosmetipsos in illa colligemus die! quàm erunt tunc pusilli, proceri quondam Gigantes! *Matth. 24. v. 37* *Luc. 21 v. 26.*

Non adeò mirandum videbitur in die illa, totum in Valle Josaphat comprehensum videre mundum: majorem merebitur stuporem, in exigua Vallis parte videre conclusos, quos totus non capiebat orbis terrarum. Nabuchodonosor, Alexander magnus, Julius Cæsar, &c. quorum dominandi libidini angustus nimis videbatur totus terrarum circuitus, vel minimo Vallis illius claudentur angulo.

Inter notabiliora Christi de die Judicii asserta, illud legitur: *Cadent stellæ de cælo.* Mathematici singularem in hoc textu naturalem deprehendunt perplexitatem; ast ego desuper ab eis requisitus reddam rationem. Omnes stellæ, exceptis duabus, majores sunt terrâ, & quædam earum, quadragesies, octogesies, imò centu-& decuplo majores existunt; quo igitur pacto cadētes hic infra comprehendentur? *Matth. 24. v. 29.*

comprehendentur, quia cadent. Nescitis stantium & erectorum hominum, & collapsorum eorundem non eandem esse mensuram? idem stellis eveniet. Stantes nunc & quasi erectæ, immensa cœli occupant spatia; delapsæ verò uno comprehendentur terræ palmo. Nihil minus occupat loci, quàm quod cecidit. Collata cum cœlo terra, non nisi punctum est: respectu terræ, centrum punctum est aliud. Lucifer, quem stantem adhuc & erectum non capiebat cœlum, collapsus centro comprehenditur terræ. Ah Luciferi mundi! quos in domibus prosperitatis nullus capiebat locus hodie; collapsi & prostrati in illa die angustissimo comprehendentur angulo. Erimus contracti, & in nobis ipsis absorpti, de sola Deo reddenda ratione anxii. Proinde, deficiente quamvis aliâ, hæc una sufficeret ratio, ut suus cuique locus sufficiat. Cogitent tantùm homines, quam Deo rationē reddituri sint: & ego promitto, quod loca in valle Josaphat supererint. Curandum interim singulis impendiò, ut bonus cuique locus obveniat.

§. IV.

PRæsente tandem collecto & adunato in valle Josaphat universo hominum cœtu, remoto cæli sipario, adornato ex nubibus magnifico throno insidens, Angelicis stipatus & comitatus Hierarchiis, & propriâ vel maximè majestate coruscus Judex apparebit supremus. Primò omnium, Angelorum ministerio, reprobos segregabit ab electis. Exibunt itaque Angeli: ecce qualis stupor, qualis timor & tremor, in illa die, hominum occupabit corda! *Exibunt Angeli, & separabunt malos de medio Iustorum.* Ad quam separa- *Matth 13. v. 49* tionem meliùs intelligendam, cum Propheta Zacharia supponendum est; quod prævię omnes ibidem non promiscuè & confusè stabunt conjuncti; sed ordinatè divisi: *familia, & familia seorsum.* Ab hac *Zach. 12. v. 12* parte stabunt Summi Pontifices; ab altera Imperatores: ab hac parte Reges; ab altera Episcopi: ab alia Religiosi; & sic de reliquis. Hoc ordine omnibus, secundùm locum & gradum, quem in hac obtinuerunt vita, separatis; segregatio incipiet secunda pro statu futuro, & æternùm duraturo.

Hinc exeuntes Angeli ad Summorum Pontificum accedent ordinem: *& separabunt.* Et quamvis vel minimum hic separandum occursurum sperem & confidam, inhorrescere nihilominus facit sola imaginatio, in dignitate tam divina, hominibusq; per Spiritum Sanctum ad eam electis etiam inventum

tum

rum iri, quod separationem mereatur: *Separabunt malos de medio Iustorum.* Pontifices malos de medio bonorum separabunt. Obligatio enim reddendi Deo rationem de tot animabus mundi, pondus est tam immensum, ut mirum videri non debeat, eò quod sint homines, quod nonnullos deprimat in profundum. Omnes quidem in hac vita compellantur Patres sancti: dies verò judicij, non in nomine, sed in opere sanctitatem consistere declarabit. Proinde, in hac vita beatissimos, in altera vita esse miserrimos, prô, quanta miseria!

A loco SS. Pontificum transibunt Angeli ad Episcopos & Archipræsules, similitèr malos de medio justorum sequestraturi: *Separabunt malos de medio Iustorum.* Ille separabitur, quia eleemosynas non dedit; hic, quia de Christi patrimonio parentes consanguineosq; ditavit: ille, quia priore sponsâ, ob tenuitatem repudiatâ, melius dotatam sibi procuravit: ille, quia spirituale ovibus suis pabulum non ministravit: ille quod Ecclesias talibus commiserit Ministris, qui non alio, quàm præstitorum servitiorum titulo, illud merebantur: alius, quia tot animæ Sacramentorum defectu in diœcesi sua perierunt: ille, quia non resedit; alius propter simonias; alius propter irregu'aritates, scientiæ requisitæ defectum. Deus bone, quanta confusio! Quantâ verò lætitiâ perfusi stabunt ex adverso, aliquis Bernardinus Senensis, unus Bonaventura, aliquis Dominicus, unus Bernardus, & Bruno, innumerique alii sanctitate & prudentiâ conspicui viri, qui oblatis sibi dignitatibus & mitris, similium præcipitiorum gnari, & anxii ascendere altiùs recusârunt! O quoties miseri illi jam damnati ingeminabunt, maledicta dies electionis, maledictus qui elegit: maledicta dies confirmationis cum eo qui confirmavit. Enim verò, si homo ægrè rationem pro anima sua reddet, quam, quæso, pro tam innumeris redditurus est? porrò si pondus illud maximos Ecclesiæ in terram prostravit Athlantes, quis non tremebundus, & perterritus fugiet ab eo?

Grandis hodie Ecclesiarum Lusitaniæ est desolatio, carere Episcopis; contingere nihilominus potest in die judicii, ut magno Episcopis Lusitaniæ tunc sit solatio, non obtinuisse Ecclesias: S. Hieronymus de quodam Sacerdote Episcopatum acceptare recusante narrat: quod post mortem, cuidam patruo suo Religioso, qui acceptare dissuaserat, apparens sequentia dixerit: *Gratias, Pater, tibi refero ex dissuasione Episcopatus; nam scito,*

quia nunc essem de numero damnatorum, si fuissem de numero Episcoporum. Heu quot, non scientes quid faciant, sub splendido mitræ cujusdam nomine, suam ipsi damnationem prætendunt. Huic, aliisque multis Episcopalem diginitatem recusantibus, revelavit Deus, quod damnationem incurrerent, si Episcopatum acceptarent. Et quis vos ab hoc conditionato exemit? Ex eo, quod facti sitis Episcopi esse potest, quod animarum alienarum salus non dependeat: Ex eo verò, quod facti non estis, salus vestra dependere potest. Porrò nihil securiùs, quàm humeris contractis regimen Deo resignare.

De loco igitur Episcoporum, transibunt ad locum Religiosorum, infinitamq; illam Ordinum regularium frequentiam ingressis, non obstante, quod in illis, Solis adinstar, maximæ resplendebunt mundi sanctitates, multum occurret separandum. Incipiendo à Juda, *Separabunt malos de medio Iustorum.* Non hoc dico quod me magis hoc concernat; sed quod luctuosissimum mihi undequaque videatur diei Judicij spectaculum. Tritâ à damnatis viâ tendere ad infernum, infaustum quidem est, ast non mirum: sed ducente ad cœlum viâ pergere ad infernum, miseriarum est miseria. Quod dives ille vestitus bysso & purpurâ, quotidieque epulatus splendidè, sepultus sit in inferno, condignam operibus suis mercedem recepit: *Recepisti bona in vita tua.* Sed Religiosus sacco involutus & cilicio, cum suis jejuniis & pœnitentiis, cum sua clausura, voluntate alteri subdita, eò quòd Lazari instar mundi micis oculos infixerit, ad similes deveniat pœnas! ô casum atrocem! sæcularis quispiam salutis suæ incurius, cui nec in mentem quidem unquam venit reddenda Deo ratio, quod rectè eam non componat, sicque pereat, negligentiæ ipsius imputandum venit, quæ sine alio coronari non poterat. Sed Religiosus talis, qui pulpitum hoc de judicio vobis prædicaturus conscendit, diei istius reprobatis accenseri mereatur! deploranda sanè est nostra conditio, nisi salutem consequamur. Hinc verò inferre licebit, si hoc fiat in portu, quid fiet in via & discrimine? Auditores benevoli (de melioribus me loquor) si nos post tot tantasque considerationes & solicitudines, in altera pessum ibimus vita; vestra vos incuria & oblivio quo ducet? Si Cartusiani, Benedictini & Capucini in illa trement die, quis aularum, ædiumque splendidarum erit status?

Luc. 6. v. 25.

§. V.

§. V.

TRansiliamus status ordinesque reliquos, in quibus quilibet sibi prædicare potest. Venient tandem Angeli ad locum Regum, nec thronus ibi, nec alius regiæ majestatis invenietur apparatus; sed omnes suis tantùm operibus comitati, reorum instar stabunt pedites: distinctè cognoscetur, quis cui regno dominatus fuerit. Quis Ungariæ; quis Galliæ; quis Hispaniæ; quis Angliæ; quis Lusitaniæ. Transibunt Angeli de qualibet corona malos separaturi: *Separabunt malos de medio Iustorum.* Confitendo in Domino, regnum nostrum singulare futurum in illa die: neque inventuros Angelos, in illo solo, quod separent. Pro desiderio quidem meo & fiducia, ita mihi credendum foret: Sacram verò pervolvendo Scripturam observo, quod timore & perplexitate plenum est. Quis Regum damnetur, quis verò salvetur non constat: una tantùm quondam fuit Gens & Natio, de qua ex Sacris Literis constat, quot fuerint salvati, quotve damnati: horreo quidem illud dicere, operæ pretium nihilominus est sciri clarè & distinctè. Hebræi, quo tempore populus erant Dei, triplici successivè regimine fuerunt gubernati. Primùm duodecim tribuum, sub tribus Regibus centum & viginti annis duravit. Secundum fuit regnum Juda, & sub Regibus viginti, trecentis nonaginta quatuor continuavit annis: Tertium fuit regnum Israël, & sub Regibus undeviginti, ducentis quadraginta duobus stetit annis. Sciamus igitur, quot ex quolibet eorum salvati fuerint & damnati.

In regimine duodecim tribuum ex Regibus tribus, damnatus est Saul; salvatus est David: de Salomone certi nil constat. In regno Juda, ex Regibus viginti, salvati sunt quinque; damnati tredecim: de duobus est incertum. Porrò in regno Israël Reges fuêre undeviginti, omnesque damnati, de quo in die judicij verificari non poterit: *Separabunt malos de medio Iustorum.* Venientes Angeli, & quod separent non invenientes, tollent omnes. O infelicitas sceptrorum! ô infelices coronæ! ô infelices Reges! ô infelix, à Jeroboamo usque ad Oziam descendens Regum series! undeviginti Reges coronati, totidemque damnati.

Certũ est, id non evenisse defectu medij; siquidẽ omnes veri agnitione Dei sufficientèr fuerunt instructi: templũ, Sacerdotes habuerunt & sacrificia; Dei videbant mira-

bilia, de cœlo gratias & necessaria recipiebant flagella: sed infructuosa fuerunt omnia. Prorsus periculis plena oportet esse sceptra; cum t: ?? temporis spatio ex tot Regibus, aut paucissimi fuerint salvati, aut nullus. Proinde rei hujus causam inquirant Principes: in Deum non cadit iniquitas. Conscientias suas diligentèr discutiant, benè considerantes, cuinam eas committant. Obligationes suas fusè excutiant, quæ strictiores sunt quàm cogitent. In publica sua & privata subditorum suorum damna inquirant solicitè, omni posito affectu expendentes, num actus ipsorum aut omissiones causa existere possint. Protinùs sibi persuadeant, se aliorum adinstar hominum ante Justitiæ divinæ tribunal sistendos, ubi strictissima ab ipsis de die in diem, de hora in horam, de eo, quod egerint, aut quod agendum intermiserint, exigetur ratio. Pensent denique, uti principem facere fas est, quanta sibi inde resultabit infelicitas & confusio, coram universalis judicij tribunali, si post tantam majestatem, exhibitamque sibi in hac vita venerationem, Angelus apprehensâ manu, à salvandorum eos segreget consortio: *Separabunt malos de medio Iustorum.*

Pari modo in omnibus & singulis mundi statibus sequestratio malorum continuabitur. In quibus ratione sanguinis amorisq; naturalis magis arctiorque fuit conjunctio, acerbior quoque fiet separatio. Omnes omninò actus hujus circumstantiæ, oppidò videntur rigidæ, ipseque per omnia atrox. Ibi Parentes sequestrabuntur à filiis: ad illam partem transibit Abraham, ad oppositam Ismaël. Sequestrabuntur fratres à fratribus: ad illam partem ibit Jacob, ad oppositam Esau. Sequestrabuntur uxores à maritis: ad illam partem ibit Esther, ad oppositam Assuerus. Amici separabuntur ab amicis (serviat vice exempli, cum tam rari hodiedùm veram amicitiam colant) ad illam partem David, ad oppositam Jonathas ibit. Separabuntur in æternum, qui se amabant in hac vita; qui tanta motiva, rationesque tantas habebant amandi se æternum in altera. Enim verò, si separatio aliquanti temporis, & de patria ad patriam, cum certissima revertendi, seque mutuò revisendi spe conjuncta, tam acerba amantibus accidit: si separari transireque ab hac ad alteram vitam, cum spe probabili mutuo aspectu fruendi in æternum, adeò videtur amaritudinis plenum; quantum, quæso, dolorem ingeret dividi & separari in æternum, omni

omni prorsus sese revisendi spe præcisâ, quousque Deus erit Deus, quos amor & natura conjunxerat, & quasi unum fecerat! Indurati protinus cordis esse necesse est, qui, ex eo tantùm, ne ad præfatas miserias deveniat, Deum ex toto corde non amat.

§. VI.

MAlorum bonorumque separatione jam factâ; cessantibus jam ultimæ separationis hujus ejulatibus, qui, teste S. textu, vehementissimi erunt: *Plangent Tribus terræ.* Silente suspensoque judicio, examen inchoabitur culparum. Hîc me ex cathedra descendere oporteret: ast quemnam ascendere? non Angelum, non Prophetam, neque Apostolum: sed ex damnatis ad infernum quempiam, qualem dives ille petebat, ut fratribus suis prædicatum abiret. *Delicta quis intelligit?* Ecquis in toto mundo, peccata vel intelligit vel cognoscit? Hoc ille illuminatus è cælo David affirmabat. Aliquis ex inferno damnatus, aliquis solùm à Deo judicatus; solùm ille, qui tremendo huic tribunali, rigorem expertus resistit: solùm, qui perspicax vidit examen, quo ibidem pervestigantur & eventilantur conscientiæ: solùm, qui anatomiam vidit tam subtilem, sagacem & exquisitam, quæ de minori ibidem exercetur peccato & circumstantia: solùm qui non imaginabilem vidit subtilitatem, q[...]â ibidem appenduntur atomi, demetiuntur instantia, dividuntur indivisibilia: solùm, inquam, illi, nec tamen adhuc pro rei exigentia, quid ibi futurum sit, declarare sufficient.

Matth. 24. v. 30

Ps. 18. v. 12.

Statui sæpius punctum hoc illibatum præterire hac confessione contentus, quod nec sciam, nec loqui de ipso ausim, ne quis forsan in judicii die deceptionis me arguat; sed cùm materia sit tam utilis & diei huic propria: cùm nec tota, nec pars illius absolvi possit; divinum mihi ad hocce saltem præsens optarem auxilium, ut duos saltem animabus vestris immittere possem scrupulos, præsenti, cui loquor auditorio, opinione meâ, cumprimis necessarios: de peccato videlicet omissionis, & consequentiæ. Hi bini sunt scrupuli, quos hodie vice Dei, inculcare vobis & explanare desiderarem.

Scitote Christiani, scitote Principes, scitote Ministri, strictam à vobis exactum iri omissorum rationem. Propter facta damnabuntur multi: propter omissa verò, quæ fuerant facienda, damnabuntur omnes. Damnationis reproborum causas ipsa innuunt sententiæ verba: promulgationem ipsius legite

Matth. 25. v. 41 legite: *discedite maledicti in ignem æternum.* Quare? *non dedistis mihi manducare; non dedistis mihi potum: non collegistis me: non operuistis me: non visitâstis me.* Quinque peccata, & omissionis omnia. Ita ut peccata finaliter hominem ad infernum deducentia, sint peccata omissionis. Non mirentur Literati propositionem tam universalem sicut istam: quia secundum rigorem Theologicum veritati consonat. Ultimum peccatum, est ultima dispositio, quâ mediante damnabuntur præsciti: & hæc est impœnitentia finalis, que est peccatum omissionis. Ecce quid sint omissiones, & mirari cessate quod dico. Omissione perditur inspiratio: perdita inspiratione, perit auxilium, pereunte auxilio perditur contritio: perdita cõtritione perit anima. Reddite rationem Deo pro una anima per omissionẽ pereunte.

Age ad exempla magis publica, huicque non infrequentia regno transeamus. Per omissionem fluxus perditur maris, perdito maris fluxu perditur iter, deficiente itinere perit exercitus, pereunte exercitu, integra perditur regio. Reddite rationem Deo de India, de Brasilia per omissionem perdita. Rursum omissione perditur notitia; perditâ notitiâ, perit occasio; pereunte occasione in cassum abit molimen; in cassum abeunte molimine, integrum perditur regnum. Reddite rationem Deo de tot dominibus, tot vitis, tot bonis per omissionem & incuriam perditis. Eheu, quantis periculis salus Ministrorũ & officium exponuntur! Princeps quispiam aut Minister incurius agit aut deses, nihil etiam mali operans, loquens aut cogitans: eâdemq; ipsá horâ solâ omissionis culpâ, majora infert damna, majores edit strages, majores inducit depopulationes, quàm omnes in mundo malefactores, multis annis. Latro in sylva una bombardæ explosione occidit hominem: Princeps & Minister omissione una, totã perdunt Monarchiam. Hi sunt scrupuli, de quibus nullus fit scrupulus: & hînc omissionis peccata omnium gravissima & periculosissima existunt.

Peccatũ omissionis facilius committitur, quàm dignoscitur: quod verò facilè committitur, & difficultèr cognoscitur, raró emendatur. Omissio est peccatum, quod non faciendo committitur, quod nunquã opus est malum, sed quandoq; opus esse potest bonum: Verùm scrupulosi multi, non sine magno discrimine in illo peccato vivunt. Elias in deserto latebat in specu, cui Deus apparens ajebat: *quid hic agis Elia?* q.d. hiccine agis Elia? ita, Domine: nunquid in specu lateo? nunquid elongatus 3. Reg. 19. v. 9.

tus sum à mundo? nonne vivus sepultus sum? instat Deus: *quid hic agis Elia?* & Elias: quid hic agerem? nonne corpus meum jejunando castigo, contemplationi deprecandoque Deo vacans? ita omninò erat. Si ergò Elias in spelunca pœnitentiæ actibus agit intentus, quonam, quæso, pacto, à Deo sub admiratione reprehenditur? quia quamvis bona forent, quæ agebat, meliora tamen erant, quæ reliquerat: quæ agebat arbitrariæ erant devotionis, quæ verò reliquerat necessariæ erant obligationis. Deus Eliam Israëlitici populi Prophetam, publicum ipsi injungendo officium, constituerat: Elias verò delitescens in deserto quando comparendum erat in aula; positus in spelunca, quando agendum erat in foro; contemplans cælum, quando corrigenda erat terra, enormem commisit reatum. Ratio patet; quia in eo, quod faciebat Elias, animæ suæ consulebat: & in eo, quod omittebat, animæ negligebantur multæ. Non rectè pronuncio; planiùs loquar: in illo, quod faciebat, animam suam salvare videbatur; & in eo, quod omittebat, & suam, & aliorum animas perdebat. Aliorum; quia directionem necessariam subtrahebat. Suam; quia obligationi suæ & officio deerat. Peroptimè exemplum hoc aulis & Ministris quadrat, qui, quod saluti suæ, non pro debito invigilent, occupationes obtendunt: quod saluti suæ non, pro ut oporteret, intendant, quod subducere se nequeant, inquiunt. Elias extra aulam de salute periclitabatur; ad quam redire jubetur, ut salutem consequatur. Minister ea, quæ sui sunt muneris præstare satagat, & meliùs eum in hominum salvari corona, quàm spelunca, contingere potest. Assumat pro disciplina, cautelam; pro cilicio zelum; pro contemplatione, assumat solicitudinem; pro abstinentia, odium & despectum munerum: & salutem consequetur.

Verùm enim verò, quare se tot perdunt? minùs mali pereunt ex eis, quæ faciunt, quia minus mali sunt: pejores, ex eis, quæ omittunt: pejores enim sunt per omissiones, per negligentias, per dissimulationes, incurias, excusationes, dilationes & infinitates. Ecce peccatum, de quo Ministri nullum sibi faciunt scrupulum: & quo pereunt multi. Sed pereant tales, transeat; quia non alitèr volunt: pejus verò est, quod perdant se & omnes: omnes verò Deo rationem reddent. Peccatorum, de quibus se accusare, scrupulumque sibi movere Ministros oporteret, non minimum est peccatũ temporis; quia mense

ſequente fecerunt, quod faciendum fuerat præterito; quia fecerunt poſtridie, faciendum pridie: fecerunt poſtea, quod faciendum fuerat antea: fecerunt primò nunc, quod jam ante factum fuiſſe oportebat, adeò teneras in momentorum materia fas erat eſſe præfectorum conſcientias. De momentis ſibi non faciens ſcrupulum Miniſter, in peſſimo verſatur ſtatu. Bona fortunæ reſtitui poſſunt; etiam fama (quamvis ægriùs) reſtituitur. Temporis jactura reſarciri nequit.

Ad quodnam verò mandatorum, hæc temporis peccata referenda videntur? ad ſeptimum: nam damnis, quæ proximo & reipublicæ inferuntur accenſenda veniunt: majus verò nocumentum inſtantium ſurreptione reipublicæ inferri nequit. Ah omiſſiones, lenti temporis fures! non erit tandem, qui lentos illos calamo exagitet? non erit, qui iſtos temporis fures, iſtos occaſionum raptores, iſtos rerumpublicarum everſores in furcam agat? ſed quia in jure nulla ipſis decreta legitur pœna, & ſubinde ad locum ſacrum confugiunt: hinc diei judicii ſententia principaliter feriet omiſſiones.

§. VII.

SEcundum generant ſcrupulum peccata conſequentiæ. Peccata quædam finiuntur & ſiſtunt in ſemetipſis: alia in ſuis continuantur & perſeverant effectibus & conſequentiis. Job Deo loquitur: *Veſtigia pedum meorum conſideraſti.* Iob. v. 27. Non paſſus ſuos, ſed veſtigia pedum ſuorum conſiderata dicit: paſſus quippe tranſeunt, veſtigia verò permanent. Reſiduum peccatorum Deus particulariùs examinat: neque de peccatis tantummodò, ſed eorundem etiam conſequentiis rationem à nobis exiget. Eheu quàm terribilis erit ille computus. Chriſtus opulentum convertit Zachæum, telonarium, qui converſus ſic ſe reſolvit: *Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus: & ſi quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* Luc. 19. v. 8. Hic conſidero.

Jura legeſque furem raptoremve alieni, non niſi ad æquivalens reſtituendum obligant; quorſum igitur Zachæus triplum ſuperaddit, *& ſi quem defraudavi, reddo quadruplum?* ſi ad reſtituendum ſufficit ſimplum, quem in finem ſuperaddit triplum? dicam: ſimplum redditur ad ſatisfaciendum pro peccato: triplum ſuperadditur ad ſatisfaciendum pro conſequentiis. Zachæus ſcrupuloſum de furto ſuo conſcientiæ inſtituit examen, ſic ratiocinatus ſecum. Si non defraudaſſem NN. retinuiſſet ille bona ſua, quibus retentis, talem non feciſſet jacturam, lucrum acquiſiſſet

set, nec, quod sustinuit, passus fuisset. Si sic? ergo satisfactio mea, meo respondeat reatui, cuilibet reddatur quadruplum, quo illũ defraudavi. Portio prima restituat ablatum; secunda resarciat jacturam; tertia cessans compenset lucrum: quarta denique inflictum consoletur dolorem. Ecce quid Zachæus fecerit & quo fructu? *Hodie salus huic domui facta est.* Porrò si domus Zachæi, ad consequendam salutem, restituit in quadruplo, quod defraudavit; in quonam salutis statu tot versabuntur domus Lusitaniæ, ubi tantum debetur, tantum consumitur & nihil solvitur? Quia pauci solvunt in vita, magis scrupulosi in articulo mortis summam tantum capitalem solvi mandant; de consequentiis, nec vivens, nec moriens quisquam eorum vel minimum cogitat aut curat. Porro si hoc in justitia accidit commutativa, ubi numero, pondere & mensurâ peraguntur omnia: ecquid in distributiva & vindicativa justitia fiet? & si istud justitiæ accidit manu tenenti libram, quid, amabo, fiet tenenti gladium? Quales, quæso, effectus & consequentiæ, partialis cujusdam passionatique suffragii erunt in consilio? divinâ mihi assistente gratiâ, hoc nunc vobis ob oculos ponere statui, cùm adeò latebrosa, tantique ponderis sit materia. In consilio de Vice-Regis, Generalis, Gubernatoris, Prælati, Præsidentis Cameræ, Judicis denique cujusdam loco tractatur. Et quid fit? consiliarius requisitus, suffragium suum dirigit in cognatum, quia cognatus est; in amicum, quia amicus; in recommendatum, quia recommendatus est: reliqui bene meriti & digniores, nec amicitiâ, nec cognatione, nec recommendatione adjuti excluduntur. Quod frequenter nimis accidit: faxit Deus, ne contingat unquam. Hujuscemodi igitur consiliarium sic suffragantem, votumq; suum signantem interrogarem, utrum remorsum sentiat conscientiæ, vel sciverit quid fecerit. Homo cæce, homo præceps, scisne quid egeris? quid signaveris? scisne, quod, licet peccatum contra officij tui juramentum perpetratum, in se tantum sit unum, consecuturæ ex ipso sequelæ sint infinitæ, ipsoq; peccato majores? scisne, quod eâdem istâ pennâ malorum omnium, quæ facturus est ipse, quæque per ipsum, usque ad mundi finem subsequentur participem & reum te reddis? heu miseriam! infelix omninò respublica, ubi talia vigent vota; infeliciores populi, quibus sic creati diriguntur Ministri: infelicissimi verò omnium sunt consiliarij, qui sua

ibidem

in tales vōta contulerunt. Enimverò, si ille vestris designatus suffragiis furetur (omittatur conditio, ipsū enim furaturum certum est) furetur inquam à vobis designatus, fureturq; sibi, suisq; omnibus (usitato & solenni talibus more) Deus à vobis exiget rationem, siquidem omnium furtorum istorum causa vestrum suffragium existit. Præsideat, & provideat officio pacis & belli vester electus, servos merentesque derelinquat: vos rationem reddetis Deo, quia electio vestra injustitiis illis causam præbuit; opprimat ille pauperes, plorent viduæ, patiantur orphani, vociferentur innoxii, vos damnabimini; quia votum vestrum oppressionū istarum causa extitit. Sub electi vestri regimine occiduntur homines, evertuntur ædes, dehonestantur familiæ, vivitur velut in Turcia: & vos descendetis in infernum lituri, quia omnium istorum homicidiorum, infamiarum, scandalorum causa ex suffragio vestro pullulat. Immunitates Ecclesiarum violantur, Ministri Evangelii indignè tractantur, infidelium conversiones impediuntur, fidei propagatio cessat: vos propterea luetis in inferno; quia ex voto vestro omnia ista sacrilegia, impietates, nec non irreparabilis tot millium animarum jactura & exitium ebulliunt. Istæ, ex parte indigni à vobis electi, sunt consequentiæ.

Ex parte verò bene meritorum & exclusorum, quot & quales erunt? remanebunt benemeriti sine debito servitiis præstitis præmio irremunerati; filii eorum & nepotes sine adjutorio & honore, quem majores eorum suo sanguine acquisierunt, vos surripuistis. Respublica necessario destituetur gubernaculo; scandalizabuntur boni; obtrectationibus exponentur Principes; exosum habebitur regimen, ipsumq; cui assistitis aut præsidetis malè notabitur consilium: meritum sine spe, præmium sine justitia, illegitima satisfactio excusata, Deus offensus, Rex deceptus, & patria desolata remanebunt. Istæ sunt enormes pessimæq; consequentiæ, ex illo vestro suffragio, vel illa vestra electione pullulantes, de qua fortassis nec scrupulus natus est, sed mercedibus gratiisq; receptis optimè vivitis contenti. Non advertisse vos talia fors dicetis; rem præclaram, & prudente consiliario dignam! si advertistis, peccâstis: sin, peccâstis, quia advertere debuistis. Omnia Sacræ Scripturæ exemplis confirmare cuperem: verùm instar omnium, erit unum in materia consequentiarum formidabile.

Cain occidit Abelem. Porrò juxta

ta textum originalem ait scriptura: *Vox sanguinum fratris tui clamantium ad me.* Dictum notabile! sanguis Abelis, unius tantùm erant sanguis: si igitur sanguis unius singularis erat sanguis, quomodo Deus, multos sanguines contra Cainum clamare affirmat? Paraphrastes Chaldæus totum mysterium declaravit: *Vox*, ait, *sanguinum*, id est, *generationum, quæ futuræ sunt de tuo fratre, clamant ad me.* Scitis quare? in effuso sanguine Abelis, ad Deum clamabant sanguines multi, non enim unius singularis sanguis Abelis, è cœlo petebat vindictam, sed sanguines omnium ab eo non occiso descensurorum. Ita ut Cain unius quidem tantũ hominis videretur interfector, & multarum generationum reverà esset interemptor: totidem enim descendere poterant ab Abele, quot nati sunt ab Adamo. Peccatum erat occisio unius, & unum tantùm in se; consequentiæ verò ejus erant infinitæ. Porrò si Deus peccatum punit & castigat ad consequentias usq; possibiles; si homines possibiles contra vos apparebunt in die judicij, non quia fuerunt, aut futuri erant; sed quia contra vos esse potuissent: si possibiles tantum homines habent sanguinẽ & voces in cælum clamantes, quales sanguis verus, veris itidem ex venis effusus ingeminabit! quales lacrymas veri oculi profundent! quales veri doloris gemitus, vera pectora eructabunt! quales erunt viduitates, orbitates, derelictiones! quales erunt oppressiones, vastitates, tyrannides! quales deniq; consequentiæ ex his omnibus, in tot personas, progenies, sive futuras sive possibiles in finem usq; mundi multiplicatæ. Eheu quisnam super hisce scrupulum sibi facit.

Gen 4. v. 10.

Age, jam intelligetis quàm rationabilitèr S. Chrysostomus asserat: *Miror, an fieri possit, ut aliquis ex Rectoribus sit salvus.* Hæc ex notabilioribus, quæ in SS. PP. inveniuntur, sententiis una est: eam repeto: *Miror, an fieri possit, ut aliquis ex Rectoribus sit salvus.* Admiror, inquit magnus Chrysostomus, stuporeq; attonitus considero, utrum Rectorum quispiam salutem consequi possit. Dictum illud & suppositio in quo fundatur, hyperbole & exaggeratio plerumque putabatur rethorica: ast ego talem esse nego, veritatem illam, in omni Theologiæ rigore, moralitèr universalem asserens. Moralitèr impossibile vocant Theologi, quod vel nunquam, vel quasi nunquam accidit. S. Chry.

In hoc sensu S. Paulus inquit: *Impossibile est eos, qui semel illuminati, & prolapsi sunt, renovari ad*

Heb. 6. v. 4. 5. & 6. *pœnitentiam.* Et in eodem sensu Christus Dominus noster dixit: *Facilius est Camelum per foramen acus transire, quàm divitem in regnum cœlorum.* Proinde Apostoli similitèr S. Chrysostomo admirati, eandem impossibilitatem intulerunt: *Auditis autem his Discipuli mirabantur valde dicentes: quis ergò potest salvus esse?* Et Christus illorum approbando illationem, humanitùs quidem illorum conformiter opinioni impossibile, Deo tamen omnia possibilia replicabat: *Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt*: quod fuit idem, ac moralitèr impossibile hominibus, ab impossibili distinguere absoluto, quod nec omnipotentiæ divinæ possibile existit. Et quia Rectores, propter annexas suis officiis obligationes, & propter omissiones commissas, & propter emergentia ex eis damna, quæ non ibi sistunt, sed in suis consequentiis continuantur & multiplicantur, difficultatibus salutem suam involvunt: hinc S. Chrysostomus candidè & moraliter loquendo sine exaggeratione & hyperbole pronunciavit, mirari se, nec capere posse, quomodo possibile foret, Rectorum quempiam salvari: *Miror, an fieri possit, ut aliquis ex Rectoribus sit salvus.*

Matth 19. v. 25

Ne verò miremur nos, & Rectores ipsi, & qui regimen ambiunt, tantùm sibi metuant ab officiis, quantùm ab eorundem ambitu, sententiæ hujus veritatem, ad evidentiam reducendo practicam, argumentor sic. Omnis homo gravis alicujus damni causa culpabilis existens, & hoc non resarciens, quando potest, non potest salvari: omnes, vel quasi omnes Rectores gravium damnorum sunt causa culpabilis, nullus, vel quasi nullus eorum resarcit hoc quod potest: ergò nullus, vel quasi nullus Rectorum potest salvari. Bènè concludit consequentia; & quamvis malè, minore concessâ, etiam probata est experientiâ. Vidi gubernare multos; vidi mori multos: neminem, qui non multorum damnorum causa extiterit, gubernare vidi; neminem, quod poterat, restituere vidi, proinde omnes in inferno luere credere cogor. Ita credo de mortuis: idem timeo vivis. In risum nunc vertite peccata consequentiæ.

§. VIII.

Exactâ demum & acceptâ ab universo hominum genere ratione, conversus Dominus ad latus dextrum blandâ voce, amœnoque vultu, dicet electis: *Venite Benedicti Patris mei, possidete regnum* Matth. 25. v. 34

num

num, quod vobis paratum est ab origine mundi. Quinam verò beati illi, quos sententia illa excipiet? Benedictus Deus, quod omnes nos, quotquot hîc præsentes sumus, illi esse possimus si velimus. Quàm bene tunc nobis vitæ hujus cedent ærumnæ! quàm clarè tunc patebit, jugum Christi fuisse suave, quod grave nunc intolerabileque putamus! non rectè sum locutus; multi enim nostrum hic præsentium prô dolor (non audeo dicere, vos audite & intelligite) *Multi sunt* Matth. 22.v.14 *vocati, pauci verò electi. Arcta* Matth. 7.v.14 *est via, quæ ducit ad vitam, & pauci intrant per eam.* Conversus deinde Dominus ad latus sinistrum (non dico benè) non conversus ad latus sinistrum: vultu terribili, omnis miserationis experte (quod credere non auderem, nisi Scriptura Sacra attestaretur) pronunciabit: *Ite maledicti in ignem* Matth. 25.v.35 *æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus.* q. d. Ite in ignem æternum, qui paratus est, non vobis, sed diabolo, & Angelis ejus. Ast nunc, quia sic voluistis, Ite. Dehiscensque mox terra absorbebit simul omnes, iterumque claudetur in omnem æternitatem, æternitatem, æternitatem.

SERMO

SERMO
PRO
Dominica quarta Quadragesimæ,
Dictus in Capella regia Anno 1655.

Occasione, quâ Author semel ex aula Missionem Maragnanam aggressus, & ex ea redux, ad eandem se mox denuò accinxit.

Fugit iterum in montem ipse solus. Joan. 6.

§. I.

NOn unà tantùm fugit vice, qui fugit ex corde. S. Joannes Evangelista Christum Dominum nostrum hominumq; Salvatorem, ab eisdem jam semel fugisse dixerat, & iteratò nunc fugisse affirmat: *fugit iterum.* Herode Christo necem machinante, ne regnaret, fugit in Ægyptum: mòdo alijs ipsum regem creaturis, fugit in montem: *in montem.* Amici pariter & inimici, omnes suo modo persequuntur, horum verò odium, illorumque amorem non nisi persecutionem esse cognoscens, fugit ab utrisque; Christus hodie non solùm à sequentibus se turbis, verùm etiam à comitantibus se fugit Discipulis; ideoque solus fugit: *ipse solus.* Apostoli ex superfluis convivio ciborum reliquijs, duodecim colligendo implevêre cophinos singuli singulos; porrò tredecim esse videtur oportuisse, ut & ipsi tanti patratori miraculi suus obveniret. Nihilo secius plùs discipulis, Magister ex convivio collegit: illi collegerunt panem, hic, ut sese recolligeret, collegit. O si mundus cognosceret quanti sit momenti abstractio una, & quantum colligat se recolligens: *fugit:* Evangelista, Discipulos panûm mysterium non intellexisse asserit: *non enim intellexerunt de panibus.* Marc. 6. v. 52. Multòque difficilior intellectu est secessus Christi, quàm miraculum. Proinde ego, qui aliàs nonnullos de aula, in hoc loco Sermones habui

de

de deserto hodie aliquem dicere proposui. Persuadeo equidem mihi, hoc fore, prædicare in deserto; erit nihilominus prædicare. Tu Domine, qui tentatus à Diabolo, ipsum vicisti in deserto, aggratulationibus applausibusq; hominum exceptus, ab eisdem fugisti in aliud, ipsâ tuâ solitudine mihi assistere digneris, in hoc assumpto, ut sit, qui de se ad te fugere, & in hoc monte tecum adeò solitario solus morari & vivere velit.

§. II.

Fugit in montem ipse solus.
Joan. 6. v. 15.

NIhil in Christo Magistro divino, Dominoq; nostro est novi, quod corporibus pastis, etiam suum animæ ministret alimentum. Ita fecit accumbendo cum Pharisæo, in nuptiis Canæ Galilææ, convivâ in domo Marthæ, & vel maximè in ultima cum Discipulis cœna, in qua profundissima divinitatis suæ mysteria docendo discipulis revelavit. Quænam verò famosi convivij hujus bellaria fuisse putamus? fuit exemplum, quo Christus fugiebat ab ipsis, qui dare volebant, quod ipse recusabat, & quo non indigebat: & non verbi, sed operis doctrina, dum solus montis cujusdam desertum solitudinemque petiit: *Fugit in montem ipse solus.* Publica loca cum deserto, civitates commutare cum montibus, ab hominum commercio frequentiaq; se subducere, ad conversandum cum Deo, & secum solo, maximi momenti doctrina fuit in Christo, magnæq; prudentiæ resolutio in eo, qui fuerit imitatus.

Scio equidem aularum propugnatoribus, iisdemq; assuetis & addictis usitatum, linguâ versare oreque depromere, etiam in Mexico Eremitam dari posse, prout diebus nostris, vir quidam celebratus ab ingenio, cuidam ab illa se civitate subducere paranti, & in hoc consilium à se petenti respondit. Sed nec consilia omnia omnibus indifferenter conveniunt casibus, uti nec medicamina quæque omnibus deserviunt infirmis. Probè novi, quod (quasi convitiando) regerant; pusillanimitatis esse, fugere. Quasi fugiendo quis se fortem ostendere vellet: ac si animi generositas deesset ad confringendum catenas, à quibus tot innexi se non expediunt. Cato cum Cæsare, & Pompejus palam dicebat, scio à quo fugiendum sit mihi, sed ignoro, quo. Et qui scit quò, quare verecundabitur audire pusillanimis, quando fugit cum Catone? obtendunt hominem à natura esse socialem, proindeq; societatem hominumq; commercium commutare cum desertorum solitudine esse accusare, vel emen- *Gregor. Lopez.*

emendare velle naturam, & quasi dolere quod sit rationalis. Porrò similia dicteria ridens, rationale per risibile probans, ab hoc sese convitio eximit, nec vitio sibi aut religioni ducit, adeò corruptam emendare naturam. Dicunt cum Aristotele, delectatum solitudine, vel Deum esse, vel bestiam: *Aut Deus, aut bestia.* Qui si tres in Divinitate agnovisset personas, solitudinem in Deo non supposuisset: & si cognovisset quod segregans se ab hominibus, magis Deo appropinquet, illum non sub bestiarum ponere prædicamento, sed velut Gentilis, Diis annumerare debuisset. Denique aulam, Principumq; servitium, nec non amicorum familiarem deserere consuetudinem, judicii inopiæ extremæque imputant stultitiæ. Quod ego sic dico, quia sic illud dici audivi. Verùm censuræ huic, Medicos potiùs, quàm Theologos concernenti respondebit Hypocrates. Celebris ille Philosophus Democritus, qui omnia ridens, flere fecit Alexandrum magnum, plures esse mundos asserendo, vana ipsius & inania molimina deridendo lassatus, Patriâ, hominumque derelicto consortio desertum petiit. Quo facto mox fama increbruit Democritum ad insaniam redactum; porrò populares ipsius qui erant Abdaritæ commiseratione acti Legatos miserunt rogatum Hypocratem, ut pro amore in Democritum, & scientiarum respectu, ad curandum tam nobile, deq; scientiis tam benè meritum subjectum venire dignaretur. Quid verò respondisse videtur Hypocrates? respondit, teste Laërtio, siquidem alia foret infirmitas, ad curandum Democritum mox advolarem: verùm desertis popularibus turbis confugere ad eremum, stupore & admiratione, quàm curâ dignius esse, quod ipsi mentis imputabant inopiæ: Democritum enim nunquam sanioris fuisse mentis, prudentiæq; majus specimen edidisse, quàm cùm ab hominibus fugit: *Habere in eo magis, quod suspiciat, quàm quod sanet: & illud schema vitæ esse sartam tectamq; vitæ sanitatem: nulloq; modo melius sibi consuli contra pestilentem hominum auram, quàm recipiendo se in tuta solitudinum loca.*

Aristot. Hypoc. Democ. Laërt.

Istud faciebant, istud docebant Philosophi (cùm ab illis jam exordiamur) rationem seu rationes, quibus ad id agebantur, diversis locis refert Seneca felicior futurus, si fuisset imitatus. Amico Discipuloq; suo Lucilio, à quibusnam, ad vitam quietè & tranquillè transigendam, cavendum sibi putaret sciscitanti scribit, primum illi documen-

cumentum dictans ut hominum frequentiam turbasque declinet: *Quid tibi vitandum maximè existimem quæris? Turbam.* O quantum magnus ille Philosophus unico tantum verbo comprehendit! Et ratio est, inquit ille; quia consortium societasq; hominum species est contagii, quo nec volentes, nec sentientes nostram nobis invicem, & quilibet suam alteri infigit infirmitatem. Et quemadmodum majoribus in locis pestis latius grassatur: ita in civitatibus magis populosis majus periculum subest: *Inimica est multorum conversatio: nemo non aliquod nobis vitium, aut commodat, aut imprimit, aut nescientibus allinit. Itaq; quo major est populus, cui commiscemur, periculi plus est.* Unde inferre mihi liceret, quod quemadmodum tempore pestis, qui possunt, civitatibus desertis ad agros fugiunt; pari planè modo, prudenti sanè cautela, quocunque tempore, cùm omne pestiferum existat, ad desertum confugitur. Sed nostrum sequamur Philosophum, erectumq; salutis vexillum: *Sanabimur, si modò separemur à cœtu.*

Seneca Epist. 7 lib. 1.

Seneca ibidem.

Seneca de vita beata lib. 1.

Seneca documentum suum probando, non alienum sed domesticum in semetipso, Lucilio allegat exemplum: *Ego certè confiteor imbecillitatem meam: nunquam mores, quos extuli, refero. Aliquid ex eo quod composui turbatur: aliquid ex his, quæ fugavi, rediit:* q. d. fragilitatem meam fateor: nunquam ad tractandum cum hominibus exivi, quin pejor, quàm ante fueram, reversus sim; semper tumultum quempiam passionum, quas jam composueram, sensi: semperque cum vitio aliquo, quod jam fugaveram, reversus sum. Dicturum me tibi forsan existimas, quod avarus magis, ambitiosus magis incontinensque redeo? scito igitur (quod tibi non imaginaris) quod crudelior etiam inhumaniorq; redeam, solùm quia inter homines fui: *Imò verò & crudelior & inhumanior, quoniam inter homines fui.* Magis exaggerari nequivisset, tractandi cum hominibus periculum! Quod si diceret, quod alias nobis infirmitates & accidentia affricarent, miseriæ infirmi sæculi imputandum foret; sed homines allinere inhumanitatem? nunquid humanitas ipsa est hominis essentia? feræ conversando cum homine, nonne cicurantur & mansuefiunt? sic est, vel erat: humana verò natura eatenus à proprio suo degeneravit esse, ut vice ejus, quod ex conversatione humana referenda esset humanitas, quod ex hisce hauritur fontibus, sit inhumanitas. Humani eratis antequam cum ho-

Ibidem

minibus ageretis, postquam cum illis egistis, non sententientes, neque scientes, inhumanos vos invenitis: *Et inhumanior, quoniam inter homines fui.* Nunc non sufficit hominibus exercere inhumanitates, sed eò progrediuntur, ut ipsam exuant humanitatem, quod pejus est. Inhumanitates exercere crudelem esse arguit; inhumanum esse, hominem non esse, immò homini contrarium esse probat. Si videremus solem, cujus est illuminare, tenebras inducere; ignem, cujus est calefacere, frigus excitare; hominemque generando, loco hominum, tygrides, serpentesque procreare, nonne monstruositas horrenda videretur? istud faciunt homines, non solùm suam propriam, verùm etiam conversantium secum exuunt humanitatem. Ecce, num prudentiæ sit, fugere ab hominibus, ipsum esse hominis conservaturos?

Secunda Senecæ, pro eodem, ratio est; à multis esse fugiendum. In factionibus seu sectis partialibus valde naturale est, partem amplecti plurium: *Facilè transitur ad plures.* Et quia multitudo hominum tota propendet ad vitia; quænam, quæso, tam solida robustaq; virtus, quæ tot vitiorum impetui & torrenti resistere valeat? *Socrati, Catoni, & Lelio excutere mentem dissimilis multitudo potuisset: adeò nemo nostrûm, qui maximè concinnamus ingenium, ferre impetum vitiorum, tam magno comitatu venientium potuisset.* id est. Si Socrates, Cato, Lelius, qui inter Græcos & Romanos virtutis fuêre Athlantes, vitiorum molem & impetum sustinere nequiverunt: & si isti, perditis propriæ vitæ morumq; coloribus, induerunt contrarios, quamvis tam dissimiles: quantò magis nos, qui fragilitatis imperfectionisque nostræ conscii, illam nonnisi obtinere satagimus? violenter igitur ab exemplo communi, & quasi necessitate compulsis, ut conversantium nobiscum hominum nos moribus ingeniisque conformemus, quid remedii, in conditione tam inæquali, restat, nisi fuga? Quod idem Seneca consono valde ingenio suo argumento resolvit: *necesse est, aut imiteris, aut oderis, utrumq; autem vitandum est: ne vel similis multis fias, quia multi sunt: neve inimicus multis, quia dissimiles sunt.* Cùm hæc sit conditio eorum, qui mundum implent, & fortè eorum etiam qui hoc præcipiunt, quid homini tales inter homines agendum est? vel, quà tales imitandi sunt, vel quia tales, odio habendi sunt: & in dubio illos imitandi aut odio

odio habendi, nec imitatio, nec odium quicquam illi prodesse potest; quia pro imitatione, sunt mali: & pro inimicis sunt multi: vel similis malis, vel inimicus multis. Convenientissimum igitur est fugere, & utinam hoc sufficeret!

Tertiam rationem, quæ præcipuum sibi in eodem Seneca vendicat, & in aliis vendicare potest locum, ipsemet declarat, priorem deplorando vitam: *Omnem operam dedi, ut me multitudini educerem, & aliquam dotem notabilem facerem.* Laboravi, inquit, omnibus viribus, ut multorum me numero subducerem, & notabile quid agerem, quod dotis instar ad lucrandam famam, mundique existimationem mihi deserviret. Quid verò fructus ex hoc meo labore retuli? *Quid aliud, quàm telis me opposui; & malevolentiæ, quod morderet, ostendi.* Hoc inde reportavi, ut contra me provocarem alios, pectusque telis objicerem, nec non malevolentiæ materiam suggererem, cui dentes infigendo, haberet quod morderet. Et quare? rationem addit illam digito monstrando: *Vides tu istos, qui eloquentiam laudant, qui opes sequuntur, qui gratiæ adulantur, qui potentiam extollunt? omnes aut sunt hostes, aut (quod in æquo est) esse possunt.* Prosequitur: Cernis illos qui eloquentiam deprædicant, qui divitias sectantur, qui gratiæ adulantur, qui potentiam venerantur & adorant? scito omnes aut esse, aut esse posse inimicos, quod idem est: *Quàm magnus mirantium, tam magnus invidentium populus est.* Quantus te mirantium, tantus tibi invidentium populus est. Admiratio quandoque suspensa & muta erit, ut assolet: ast invidia ad centrum reducta, majore violentiâ, quàm cuniculus erumpet, & quod fuit applausus, in stragem convertetur. *Potiùs nobis invideant, quàm compatiantur*; fuit nata in Gentilitate sententia, postmodum à Gregorio Nazianzeno Christianitate donata; in eodem verò Nazianzeno ostendit experientia, compassionis potiùs, quàm invidentiæ statum esse eligendum: illa etenim æmulorum suorum tali eum exagitavit modo (aut sine modo) ut instar Jonæ, in mare se præcipitare compulsso, eadem ipsi invidentia fuerit compassa. Hæc nisi effecerit, ut sic se exoneret, non quiescit. Hinc Seneca concludit, quod anteactæ vitæ pœnitens, postquam id mundo notum fecerat, consilii loco se recolligere secū re-

Senec. lib. 1. Epist. 2

Ibidem

Ibidem

Ibidem.

solveret, ijsque animum excolere exercitiis, quæ solus ipse sentire, nec quisquam hominum videre posset: *Quin potius quæro aliquid usu bonum, quod sentiam, non quod ostendam.*

Ibidem

Hæc fuêre motiva & rationes, quare magni isti Philosophi secedendo in deserta, hominum turbas consortiaq; fugiebant: quorũ quidam interrogatus, quemnam ex omnibus studiis suis fructum collegisset; respondit, scire vivere mecũ solo: quod ita narrat Estobeus. Idem confirmat Seneca, dicens: *primum argumentum bene compositæ mentis existimo, posse consistere, & secum morari*: Id est, primum rationis non turbatæ, prout in principio dicebatur, sed ritè dispositæ indicium est, quod homo sciat morari secum: *secum morari*. Sed de Philosophia ad Christianitatem, & à documentis rationis sine fide, ad documenta fidei & rationis, quæ sanctorum sunt, transeamus.

Estob.

Senec.

§. III.

MAgnus ille vir, & in omni vitæ genere clarissimus Arsenius, ab Imperatore Theodosio postulatus, & à Papa Damaso, Arcadij successoris in imperio jam declarati, Magister nominatus, tanti ab eodem Imperatore æstimabatur, ut vice quadam filij sui lectionem auditurus musæum ingressus, cum Arsenium stare, Arcadium verò sedere vidisset, utrumque indecentiæ, qualem ipsi non subesse putabant, arguendo, Arsenium deinceps docere sedentem, Arcadium verò stantem & detecto vertice jusserit auscultare. Cum hac tanta sui æstimatione, tantique Monarchæ favore, nec non Palatij totius, aulicorumque, qui semper vel pro reverentia, vel pro adulatione, affectui Principũ se accommodant, vel se accommodare videri volunt, applausu, Arsenius agebat inquietus maleque contentus, neque præsenti, neque futuris fortunæ promissis ullatenùs credebat. Anxius igitur animo, resolutionisque capessendæ ignarus, non ab amicis, quantumvis authoritatis maximæ consilium petiit; multoque minus secum inire consultum putans, ad Deum, qui solus in tranquillitatibus & tempestatibus hujus tam instabilis maris sidus est securum, confugiens, vocem de cælo sibi audiebat dicentem: *Arseni fuge homines, & salvus eris.* Quo accepto documento, ad quod intelligendum voce opus non erat, non petitâ ab Imperatore licentiâ (quippe quam sibi negandam præsciebat) clam navigio se committens Arsenius, è Con-

Metaphrastes die 19. Iulij. & in vit. PP.

Constantinopoli fugiens in Ægyptum, in intima deserti se recipiens, in perpetuam habitationem sibi speluncam elegit, in qua, quia vivum se sepelire novit, cæleste ita oraculum verificavit, quod se salvaturus esset; sicut fugiendo ab hominibus illi morem gesserat: *fuge homines, & salvus eris*

O si illud acceptaremus consilium, velut omnibus datum, & quilibet intelligeret, quid dicat sibi. Christo dicente Marthæ: *Maria optimam partem elegit*: & diviti adolescenti: *vende quæ habes, & da pauperibus*: & ei quem juxta piscinam sanaverat: *jam noli peccare*: verba dicebantur uni tantum, sed doctrina spectabat ad omnes. Deleat quisque nomen Arsenij, suumque illi substituat agnoscens, quod in deserto & populo, qui ex corde salutem consequi desiderat, ab hominibus fugere debeat. Hoc ille magnâ peregit constantiâ, & ecce quomodo. Mox ut innotuerat Arsenium transijsse in Africam, de loco, ubi se recollegerat, edocti statim ad invisendum illum abierunt Alexandrinus Episcopus Theophilus, regiæque urbis Præses: quos cum Arsenius non consuetis & usitatis in aula, quas in Palatio reliquerat, sed proprijs deserto ceremonijs, modestè scilicet & verecundè exciperet; rogârunt illum hospites, ne adeò inurbanè ipsos à se dimitteret; sed aliqua saltem ædificationis verba depromeret, quibus consolati ad sua reverterentur. Quid respondit Arsenius? id se facturum respondit, si quod dicturus erat, illi se executuros promitterent. Quibus conditionem acceptantibus, dixit Arsenius, referente Metaphraste: *ubi esse Arsenium audieritis, hoc vobis cavendum est, ne velitis ampliùs eò venire*. Hunc sermonem ad dignitatis authoritatisque tantæ auditores habuit, quo non minus ædificati, quàm compuncti, sunt regressi: & tanquam prudentes, quales erant; & veri amici Arsenij, quales fuerant, promissa sua adimplendo, resolutioni suæ sic se conformârunt, ut nec ullam deinceps ab eo correspondentiam expectarint, nec silentium ipsius interturbarint.

Luc. 10 v. 42. Matth. 19. v. 21 Joan. 5. v. 14.

Vivebant eodem in deserto non simul sed seorsim, quilibet suo in antro, aut tugurio, alij Anachoretæ, quibuscum interdum sermones miscendo, illos tanquam disciplinæ monasticæ, vitæque eremiticæ Magistros auscultabat. Porrò seni cuidam tam stupendæ fugæ motivum sciscitanti respondit: *non posse se cum Deo simul, & cum hominibus vivere*. Hujus verò impos-

impossibilitatis rationem declarando dicebat: quia voluntates hominum rarò cum voluntate Dei concordant: voluntasque Dei una tantum esset, & semper eadem; è contrario verò voluntas hominum tam sit multiplex & varia, & contraria, quot dantur homines, nec non commoda eorum & appetitus: & quoniam eodem in homine, eadem voluntas instabilis, sit varia, & ambulatoria. Hoc modo rationem suam probabat & concludebat Arsenius: & ex hac demonstratione infallibili, una è tribus conclusionibus æquè certis deducitur: vel, quod arbitrantes se cum Deo, & hominibus vivere, decipiantur: vel quod viventes cum hominibus, non vivant cum Deo: vel quod victurus cum Deo, deserere debeat homines.

Si ipse Deus voluntates hominum cum sua conciliare nequit, quomodo homo omni conatu suo hominum voluntates cum illa Dei conciliare prævalebit? de Davide dixit Deus, se invenisse hominem secundùm cor suum, qui faceret omnes voluntates ejus: *inveni David secundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.* Et cum homo iste singularis esset inter homines, & Rex omni exceptione major, præ cunctis Regibus, quando vitam eripi mandavit Uriæ, quando fatalium sibi ipsum literarũ fecit latorem, & quando in tragici illius actus exordio, uxorem ipsius sibi rapi mandavit, non recordatus heroici animi & fidelitatis, quo sibi Urias in bello actualitèr serviebat, quis quæso, adulandi arte sic eruditus, qui voluntates istas cum illa Dei conciliare posset? ægrè igitur conciliatio similis in animum adeò veritatis amicum, adeò rectum & integrum, adeò denique constantem, qualis Arsenij erat, cadere poterat. Expertum se illud sciebat, Romæ & Constantinopoli in duabus maximis mundi aulis: de quibus dicere consueverat, trium fortissimorum hostium qui sibi in illis bellum intulerant, unum vocari, videre; alterum, audire; tertium, loqui; à quibus desertum ipsum liberâsset, ubi nec visus, nec auditus esset, nec loquela: *qui sedet in solitudine quiescit, & à tribus bellis eripitur, id est, auditûs, locutionis, & visûs.* Et in mundo, ubi tot & tanta videntur, quæ videri non possunt, & audiuntur illa, quæ audire illicitum est, dicuntur & dicta sunt quæ loqui fas non est, quo pacto homo, nisi cæcus fuerit, surdus aut mutus, vivere poterit, nisi fugiendo homines: *fuge homines?*

Act. 13. v. 22.

Similiter illud, uno ante Arsenium sæculo, primus eremi initiator

tiator Paulus, & secundus ejusdem inhabitator intellexerat. Imperator Constantinus Magnus, Antonij similitèr antonomasticè Magni, famâ motus (soli etenim magni æstimare nôrunt, & vicinos sibi prope sine metu patiuntur magnos) in Ægyptum, ad eum Romam accersendum, Legatos deputavit, rogatum ut Romam venire placeret, consortio enim ipsius frui, consilioque ipsius & exemplo adjuvari desideraret. S. verò Anachoreta Fagos eremi suæ & Cypressos Palatiis turribusque capitis mundi præferens, pro honore sibi oblato actis Cæsareæ Majestati gratiis, ab acceptatione ejusdem, communibus & conformibus religiosæ modestiæ, abstractioni professionis suæ, humilitatique status sui terminis sese excusavit. Responsum illud fuit publicum. In particulari verò, & privatim, tam nervosam & discretam aliam Antonius non acceptandi dedit rationem, ut Romanum magis politicum, quàm Thebaidis incolam redolere videretur. Quæ fuit ista: *si ad Imperatorem venero, Antonius ero: si minus Abbas Antonius.* Etiam in desertis ratio statûs locum habet. Magnus ille vir, in proprij commodi & utilitatis statera appendit damnum emergens cum lucro, & hoc quod erat, cum illo quod esse debebat: appendit Antonium in Palatio, cum Antonio in deserto; proinde quia in palatio seu aula, *inventus est minus habens*: prælegit in deserto esse Antonius Abbas, quàm in aula titulo isto carens.

Corn. à Lap. in cap. 3. Exod.

Dan. 5. v. 27.

Verùm enim verò, pace tuâ Politice sancte, resolutio tua, nec quà sancti, nec quà politici cujusdam, debitè mihi fundata videtur. Si vocatus ab Imperatore non vadis, ne esse desinas Antonius Abbas, vade, multòque major evades. Si non fueris Antonius Abbas, eris Antonius Episcopus; eris Antonius Archiepiscopus; eris Antonius Præsul; eris Antonius Statuum consiliarius: & quod excedit omnia, eris Antonius intimus & familiaris, quod sine nomine, maxima est dignitas, & sine jurisdictione maxima potestas. Denique apud Constantinum eris, quod Joseph apud Pharaonem: & quod Daniel apud Nabuchodonosorem: ille nomen habebit Imperatoris; & tu Monarchiæ imperium. Casu quo, te velut politicum deserti, istæ mundi hujus ambitiones non movent; saltem velut Sancto tanta, tamque oportuna cultui honori-

noriq; Dei promovendo, arripienda foret occasio, qualem Imperator & tempus tibi nunc offerunt. Necdum Roma tota subjecta paret Christo: adhuc in Capitolio invocatur & adoratur Jupiter. Annus adhuc cum festis geminâque Jani facie incipit & finit: sub concavo Pantheon adhuc audiuntur nomina: & in pedibus omnium falsorum Deorum cernuntur statuæ. Si hucusque serviisti Deo in deserto, silentio: tempus nunc est eidem etiam serviendi voce. Age, Romam perge, prædica, confunde, converte: & si zelus Constantini incipit ædificare templa, tuus desinat in destruendo Idola. Recordare, Esdram è sylvis prodeuntem vidisse leonem, qui solo vocis suæ rugitu aliquam prosternebat Aquilam, mundi sibi solitam usurpare potentiam. Cum hæc Aquila, sit aquila Romana, tu Leo esto Africanus, qui è deserti hujus prodeundo præruptis, evulsum ex unguibus ejus sceptrum, ad manus transferas Christi. Proinde si tot rationes & motiva, tam divina quàm humana Antonium, ut deserto relicto, Romam pergeret permovere potuissent, quare se excusat, quare non venit?

Certum est, magnum Antonium, ob scyllæ charybdisque transeundæ metum, iter non recusâsse: sed quia timuit denuò conversari cum hominibus, quos tot jam fugerat annis; propterea dixit, si iret, reversurus esset Antonius, qualis ante fuerat; & non Antonius Abbas, qualis in præsenti erat. Non dignitatis jacturam; sed professionis spiritum perdere timebat. Anachoretarum professio, procul hominum consortio degere cogebat; quod, ipsum nomen, interprete Hieronymo, qui ipsa deserta personaliter sæpius invisit, significat: *Quod procul ab hominibus recederent, Anachoritæ vocabantur*: Porrò si professio Antonii, procul ab hominibus mundi agere compellebat, quomodo suæ se professioni conformare, aut integram & inviolatam eandem conservare quivisset, si non solùm ad civitatem frequentissimam, sed ipsum mundi caput, quò omnes gentes confluebant, rediisset. Si Antonius suo homines fugiendi exemplo, deserta hominibus replêrat, quo pacto ea nunc suo evacuaret exemplo, ad gentes redeundo? ratio eadem quare ab Imperatore erat vocatus, in nihilum fuisset redacta si venisset: & non nisi, non veniendo, nec desertum relinquendo consistebat. Noverat Antonius, Baptistæ majorem contulisse nominis famam desertum sine miraculis, quàm Christo sua miracula,

in populo. Quantò magis Romanam accedenti curiam plus timendum, quàm sperandum occurrere poterat. Enim verò quid Davidi cum Satrapis Regis Achis evenit? & quomodo Danielem Nabuchodonosoris & Darii Regum consiliarii tractârunt? Constantino austeriorem vivendi methodum in Antonio pertæso, assentatores aulæ utique in eandem irent sententiam: & Prædicator sine authoritate & respectu, quem fructum faceret docendo? Vice versa, si gratiâ valeret apud Imperatorem, quæ incrementum sumeret; quales non laqueos ipsi tenderet invidia, ut deijceret? Denique si ipse Constantinus tam inconstantis fuit indolis & genii, adeoque suspicionibus obnoxius, ut nepotem suum Licinium, Crispumque proprium suum filium, nec non conjugem suam Faustam sine causa, vitâ privârit: quid non cuilibet homini, à tali homine timendum erat? multùm, velut homo, multùm velut Politicus, multùmque denique velut Sanctus, fecit Antonius in solitudine, & procul hominibus perseverando.

Superest tantummodò in hac materia scrupulus optimè fundatus, siquidem in virtute potentiaque cœli fundatur, quâ idem cœlum magno huic viro assistendo eum protegebat. Nemo majores ab inferno victorias referebat: nemo sic omnes dæmones simul ad luctandum provocavit, in omnibus certaminibus devicit velut Antonius. Leones, ursi, tygrides, serpentes, aliaque Africæ monstra, non solùm non lædebant, sed obediendo Antonium venerabantur. Age, si ex dentibus venenoque ferarum, si ex potestate & astutia dæmonum Antonius non habet quod timeat, quare timet, hominesque fugit? quia homines feritate ipsas feras, & malitiâ ipsos dæmones superant. Dæmones nec carne, nec sanguine constant, sunt enim spiritus: feræ intellectu carent, & voluntate, solo enim aguntur instinctu: & homines pejores sunt dæmonibus, sunt quippe dæmones, cum carne & sanguine: suntque feris magis feræ; sunt enim feræ cum intellectu & voluntate. Res admiratione protinùs digna: Christus unico verbo & in momento, legionem sex millium & sexcentorum (uti in Genezareth accidit) sibi subjecit, & Judam tot beneficiis, tot exemplis, tot exhortationibus, tot minis, integro anno ad saniorem mentem non reduxit. Sic ex historia Evangelica constat; integro enim anno, ante consummatam à Juda proditionem Christus

ſtus de illo dixerat: *Ex vobis unus diabolus eſt*. Si igitur Chriſtus tot millia dæmonum tam facilè ſubegit, quare diabolum Judam reducere nequit? Quia alii diaboli erant puri ſpiritus: diabolus Judas erat diabolus cum carne & ſanguine. In Juda concurrebat, quod S. Paulus diſcernebat: *Non eſt nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed adverſus principes tenebrarum, contra ſpiritualia nequitiæ*. Ad reducendos verò diabolos cum carne & ſanguine, non ſufficiunt rationes, neque exempla, neque miracula; immò nec minæ nec terrores, neque induſtria humana, aut plus quàm humana. Hìnc tot non ſuffecerunt modi, adinventiones & induſtriæ toties repetitæ, tanto tempore continuatæ, ut Judas ad ſaniora reduceretur: ſed neque ſuffecit quod propriam ſuam carnem & ſanguinem præbuerit; erat enim diabolus cum carne & ſanguine.

Ioan. 6. v. 71.

Ephef. 6. v. 12.

Hæc fuit ratio, cur magnus Antonius, omnibus aliis dæmonibus devictis, nec cum diabolis carne & ſanguine conſtantibus, neque cum feris intellectu præditis, quicquam commune habere voluerit. Quamvis mox à creatione, Deus beſtiis de armis naturalibus providit, hominem verò inermem condidit, nihilominùs, non in ſtatu ſolùm innocentiæ, verùm etiam poſt diluvium, hominem beſtiis terrori futurum dixit: *Terror veſter, ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ*. Videntur animantia potiùs terrori eſſe debuiſſe homini, propter naturalia ſibi arma; & non hominem inermem animantibus terrori. Ut quid igitur Author legislatorque naturæ inquit, quod omnia animantia, quantumcunque fera & ferocia coram homine tremant? quia homini quantumvis inermi donavit intellectum quem feris negavit: & magis timendus eſt homo inermis cum intellectu, quàm omnes beſtiæ armatæ ſinè illo. Si verò intellectus tranſeundo ad beſtias, ſe illis uniret, aut beſtiarum ferocia intellectui uniretur humano, quis, quæſo, beſtias illas cum intellectu domare, compeſcere, aut evadere poſſet? Utrumque S. Laurentius Juſtinianus egregiè notavit: *Deſerta ſunt caſtra Dei, & refugia munitiſſima ab incurſibus intellectualium beſtiarum valde ſecura*. Scitis, inquit magnus iſte Patriarcha (qui velut gregis hujus paſtor ipſum benè noverat) ſcitis quid communiter ſint homines? ſunt beſtiæ intellectuales, ſunt fe-

Gen. 9. v. 2.

Laur. Iuſt. lib. 7. c. 8.

ræ instar aliarum, sed cum intellectu: *intellectualium bestiarum*: & unicum relictum à Deo, illas evadendi refugium, est desertum. Verum est; eadem deserta ab aliis bestiis inhabitari, quæ vulgò feræ vocantur; ast istæ, quamvis Leones sint Tygrides, sicut in primo Adamo, venerantur innocentiam, & inter se commorantium reverentur sanctitatem: Verùm contra bestias intellectuales, contra feras cum intellectu & voluntate, & voluntate mala, nullum tutius datur remedium, quàm fugere, & in desertum se recipere. *Deserta sunt refugia munitissima, ab incursibus intellectualium bestiarum.* Gravissima igitur ratione motus Antonius quamvis sylvestrium domitor ferarum, vires suas cum feris noluit probare popularibus, neque periculo jacturæ exponere, quod cum bestiis sine intellectu lucratus fuerat; & hoc potissimùm Romæ, ubi homines erant sic feri & intelligentes, ut pro ludo & oblectamento feris objicerent homines.

Hîc verò replicabit nonnemo, vel replicabunt omnes, & solidiore motivo, hanc ipsam esse causam, quare Antonio Romam veniendum fuisset. Veniat instar lapidis Davidis ad caput mundi & idololatriæ feriendum, unius Dei liberè prædicet fidem; immortalium nuncupativè Deorum falsitatem confutet: etsi propterea amphitheatri leonibus objiciatur, alter Ignatius erit, si vivum se devorari sinat: si verò à leonibus honor & veneratio sibi exhibeatur, caput sibi amputari patiatur, & secundus erit Joannes Baptista. Fateor equidem ultimam hanc instantiam exitu coronari arduo: Verùm quemadmodum prudentiæ actus fuit in Constantino dissimulare, nec armis impugnare idololatriam; pari ratione prudentiæ fuit in Antonio, eandem prædicatione non impetere. Deus expresse per Prophetam Amos protestatur, quod sicut quadravit illis, ita pariter aliis temporibus servire potest: *Odio habuerunt corripientem in porta, & loquentem rectè abominati sunt: ideo prudens in tempore illo tacebit; quia tempus malum est.* Corruptio morum sic invaluit (inquit Propheta) ut potentes iniquitatum suarum reprehensorem oderint; & veritatem loquentem abominentur: quid proinde prudenti Prædicatori casibus talibus

Amos. 5. v. 10. & 13.

talibus faciendum? Tacere: quantumvis enim doctrina sit bona, tempus est malum. *Prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est.* Prudentèr igitur magnus egit Antonius, solitudinis suæ silentium continuare maluit, quàm capiti mundi prædicare; in mundo enim fructificare nequibat alijs, in deserto verò sibi fructificare valebat. Denique Antonius practicavit tunc, quod Christus fecit hodie: scilicet, cum prædicare potuisset turbis, fugit ab eis: *fugit.*

§. IV.

FUgit in montem. Evangelista Christum in montem fugisse dicit, montis nomen subticendo. Verùm fugere in montem sine nomine, est circumstantia fugam qualificans. Fugit tanquam secessum, & non famam quærens: fugit, velut incognitus latere cupiens. Ita Deus Moysen sepelivit, nec, ubi, hucusque innotuit: & ita sese sepelire & abscondere oportet, qui desertũ tanquam sepulchrum subit. Porrò ne sepulturæ nomen horrorem incutiat vivis, & Echo deserti nescientibus vivere solis: profundiore adhuc mysterio Evangelista nomen montis subticuit. Dixerat desertum, & hinc nomen tacuit proprium; omnes enim excellentias, quæ nominatos montes fecêre nominatiores, nomen, deserti, includit. Age aggrediamur excellentias illas contemplari de monte in montem, & de deserto in desertum, ut horrorem illis adimamus.

Apparuit Deus Moysi in deserto Madian, populum ex servitute Ægyptiaca educere mandans, qui cum à tam arduo se negotio, de successu dubitans, excusaret, in signum optati eventus dixit quod in monte sacrificium gratiarum actionis Deo foret oblaturus: *Cum eduxeris populum meum de Ægypto, immolabis Deo super montem istum.* Exod. 3 v. 12. Mons iste erat mons Oreb, in interiori deserti ejus parte situs: *Cumque minàsset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Horeb.* ibid. v. 1. Et, Horeb, quid significat? Horeb, in Hebraico idem est quod desertum: porrò in hoc monte, deserti nomen præferente, & in interioribus deserti exurgente: *ad interiora deserti*; filij Israël à captivitate Ægyptiaca se jam liberatos cernentes, Deo gratias egerunt; prima etenim prærogativa, quâ deserti incolæ gaudent, est à locorum publicorum captivitate sese expedire. In cujus confirmationem figuræ locum mirabilem auscultate. Psalmus Septuagesimus sic inscribitur: *Psalmus David filiorum Ionadab:* Psalm. 70. id

id est Psalmus Davidis, quem cantârunt filij Jonadab, qui fuêre captivi primi. Filij Jonadab, alio nomine Rechabitæ vocati, erant velut Monachi, vel Anachoretæ legis veteris, in desertis Hierosolymiticis degentes solitarii. Captivitas verò, de qua hic loquitur Scriptura, est illa, quando eadem Jerusalem ab exercitu Chaldæorum obsessa & subacta, quotquot Hebræorum fuerunt inventi, captivi in Babyloniam fuerunt abducti. Hoc supposito nunc dubium subit, quare filii Jonadab Eremicolæ, priores vocantur captivi: *Filiorum Ionadab, & priorum captivorum?* An fortassis, quod appropinquante Chaldæorum exercitu, quia in desertis latitabant, primi in manus hostium inciderunt? nullatenus: quia Gubernatores & propugnatores civitatis, mox, audito exercitus Chaldaici adventu, omni studio Eremicolas illos ex latebris suis excitos, civitatem ingredi compulerunt. Si igitur civitate subactâ, totoque cum ea regno, communis omnes captivitas comprehendit, omnesque pariter in Babyloniam abducti captivi, quo pacto scriptura illos Eremicolas, primos appellat captivos, *Priorum captivorum?* Rationem, differentiamve eruditione judicioque suo dignam reddit S. Hieronymus: *Filii Ionadab, qui in tabernaculis semper habitabant, ad extremum propter irruptionem Chaldaici exercitus, Hierosolymam intrare compulsi, hanc primi captivitatem sustinuisse dicuntur, quod post solitudinis libertatē, urbe quasi carcere sunt reclusi.* Ratio (inquit ille Doctorū maximus) quare in captivitate hac & transmigratione universali filij Jonadab vocantur primi prioresve captivi, non fuit, quod Chaldæi eos prius cæteris captivârunt; sed cum essent deserti incolæ, ipsi Hebræi illos civitatem intrare compulerunt: & videntes se civitate conclusos, veluti desertis assueti homines primi sensêre captivitatem; in desertis enim agentes reputabant se liberos, in civitate verò & populo captivos. Alij ex Jerusalem in Babyloniam jam abducti primùm captivi sunt facti; illi verò ex deserto exciti civitatemque intrare compulsi mox suam experiri cœperunt Babyloniam & captivitatem: *Quod post solitudinis libertatem, urbe quasi carcere sunt reclusi.* S. Hieronymus, tanquam deserti quietem, civitatumque tumultus expertus fuit locutus. Vitam suam alternativè jam Romæ, jam in civitatibus Græciæ, jam in desertis Thebaidis & Palæstinæ commorando consumpserat: scribensque Rustico dicebat: *Mihi oppidum carcer*

cer est, *solitudo Paradisus*. Proinde à tali se liberare carcere, à tali se expedire Babylonia, talem evadere captivitatem, prima, ut dixi, prærogativa est eorum qui civitates populumque derelinquere decernendo, cum Christo fugiunt in montem: ubi propterea Deo, laudis gratiarumque actionis sacrificium ipsis est immolandum.

De monte Horeb, ad montem Sinai transeamus: ambo deserti, & ambo in deserto. Res mirabilis, & notatu dignissima, quod Deus scripturus daturusque legem hominibus, hunc in finem montem sibi, & quidem situm in medio deserti montem, qui fuit mons Sinai in desertis Arabiæ situs, elegerit. Non pro montibus, neque pro desertis sunt conditæ Leges, sed pro populis & civitatibus. De Civitate Hierosolymitana Legem exituram inquit Propheta: *De Sion exibit Lex, & Verbum Domini de Ierusalem*. Isai. 2. Omnia & singula legis istius, ex quibus constabat, membra ad populum, ad civitatem hominumque congregationem ordinabantur. Quatenus moralis, secundum primæ tabulæ præceptum, & decem secundæ tabulæ præcepta justitiam charitatemq; erga proximum concernebant, ut societas convictusq; humanus sine læsione & offensa conservaretur: quatenus cæremonialis, cultum divinum, expiationes, & sacrificia respiciens, etiam ad sui exercitium, non extra, sed intra civitatem locum requirebat. Templum tantùm erat unum, in Urbe Hierosolymitana situm, ad quod ter in anno omnem populum confluere oportebat. Quatenus denique civilis & politica, ipso suo nomine civitatem, communitatem, rempublicam, tribunalia, Judices, partesq; designabat. Proinde si leges conditæ sunt pro populis, quare eas Deus in populo non condit & scribit? si pro civitatibus & rebuspublicis, quare illas in monte, medioq; deserti scribit? quia in montibus duntaxat & desertis, inquit Philo Hebræus, homines ad præcepta divinæque sapientiæ dictamina dignè recipienda capaces sunt: *Quod ad sacras leges recipiendas animus purificatus requiritur elutis maculis, quæ hærent ex Miscellanea turba in civitatibus degentis contagio; id verò non est possibile aliter, quàm in deserto efficere*. Philo Heb. q. d. Ad recipiendam percipiendamque sanctitatem legumq; divinarum spiritum, animos ab omni affectuum, curarumq; terrenarum quæ eos turbet & disordinet, labe defœcatos esse oportet: ista verò defœcatio, animique tranquil-

quillitas & serenitas, populares inter turbas & tumultus, civitatumque labyrinthum haberi nequit, sed confugiendo ad montes, desertorumque quiete & silentio. Leges Dei vivendi sunt methodus, animæ specula, conscientiæque perpendicula; & in mediis impedimentis, contradictionibus, continuisque civitatum & communitatum pugnis & dissensionibus, regulæ perdunt rectitudinem, libræ æqualitatem, omnia denique ordinem & modum, sine quibus (assertore Philone) impossibile est mandata percipi divina; vel ea, quæ percipiuntur rectè observari. Quod num ita se habeat, in ipsis Legis tabulis considerate. Quam diu legis tabulæ fuerunt in monte, manserunt integræ: mox cùm Moyses cum eis pergeret ad populum, sunt confractæ. Quibus confractis, quodnam restaurandi superfuit remedium? non aliud, nisi ut Moyses ad Deum montemque rediret: cum solo quippe Deo, & in monte, leges ejus illæsæ custodiuntur: & cum solo Deo & in monte, jam confractæ restaurantur. Denique Deus eandem dando legem, cùm esset universalis, & pro omnibus, in singulis ejus præceptis, uni tantùm est locutus: *non occides, non* Exod.
mœchaberis: non furtum facies: 20. v. 13.
ut intelligeremus, solos solitarios illas venerari; solos solitariè viventes illas observare, solos degentes solitariè fructum ex eis percipere. Et isti sunt, qui legum insequentes originem ex populo fugiunt ad desertum: & ex civitatibus ad montem: *in montem*.

Verùm ne in Lege tantùm veteri, Deus id nos docuisse videatur ad novam transeamus. Christus Dominus Redemptorque noster novam, propriéque suam legem promulgavit: ubinam verò eam promulgavit? similiter in deserto & monte: *Ascendit in montem, & cum sedisset, accesserunt ad eum Discipuli ejus: & aperiens os suum docebat eos.* Mons iste, juxta communem omnium PP. Sententiam, fuit mons Thabor, Planitiei Galilææ triginta supereminens stadijs, & ab aula Hierosolymitana quadraginta milliaribus, juxta Ægesyppi descriptionem distans; & in hoc deserto undequaque monte Magister divinus cathedram suam collocavit: *cum sedisset*: hic Discipulos suos congregavit: *accesserunt ad eum Discipuli eius*: hic denique primas doctrinæ suæ divinæ lectiones prælegere cœpit: Matth. 5. v. 1. & 2.

pit: *Et aperiens os suum docebat eos.* Alium utique magisque ab hominibus frequentatum locum, immò & alium quoque montem (velut illum Sion in medio Jerusalem situm) ad scholam in eo habendam, Christus eligere potuisset: elegit verò adeò à civitate eadem distantem, & à populi frequentia remotum, ut ipso nos primum exemplo practicè doceret, suam cœlestis Sapientiæ scholam, vitam esse solitariam & desertum. Quod ita Petrus Damianus affirmat, qui cum deserto commutavit Romam, & cum sago purpuram: *Solitaria vita est schola doctrinæ cælestis, & divinarum artium disciplina: illic enim Deus est totum, quod discitur.* O quis hujuscemodi cathedram eriget, cui se non omnes mundi universitates opponerent: hic graduati sunt nominati illi Antonij, Arsenij, hîc Pauli, Hilariones, & Pachomij: omnesque illi doctissimi in æternitate Laureati Idiotæ, qui ex ignorantibus facti sunt sapientes, vel ex sapientibus facti stulti propter Christum.

S. Pet. Dam.

Libri quibus vacabant sine speculatione, & oblivione magis quàm memoriâ; erant illi à S. Bernardo sic approbati, & æquè ab omni invidia ac ab omni immunes censura. S. Bernardus cuidam literas nôsse desideranti, quem magis ipse literatum, doctioremque desiderabat, scripsit in hunc modum: *Experto crede, aliquid amplius invenies in sylvis, quàm in libris.* Quænam quæso, arbor est in sylva, sive procera, sive humilis, quæ non semper versus cœlum crescat? Et si tantum anhelant ad cœlum quæ radicem habent in terra; quid faciendum illis, quæ radices non habent? illæ civitatum & cultæ, ab industria dependent hominum: illæ verò desertorum, & incultæ, à cœlo Deoque solo dependent, neque propterea minùs proficiunt aut durant. Illæ quas ornatu suo spoliat exuitque hyems, tempus vernum sperare & expectare docent: Illæ verò, quas Ver vestit, ornat & ditat, fortunæ præsenti non fidere docent, quia Veri hyems succedet. Illæ, quas ventus incurvat & inflectit, propriam docent conservationem; quæ verò frangi potiùs, quàm inflecti volunt, rectitudinem & constantiam docent. Denique quælibet arbor est Liber, quodlibet folium, lectio; quilibet flos instructio, & fraudis dolive detectio, quilibetque fructus, triplicem continet fructum: virides necdum sunt, maturi non diu durant, & præteriti jam fuerunt. Hæc muta est deserti

S. Bern.

serti schola, quam S. Bernardus in sua frequentavit Valle: & ipsa est, quam Christus in eodem erexit monte, ubi de cœlo vox intonuit: *Ipsum audite*: Verùm Thabore deserto, in monte Oliveti Sermo noster quiescat.

Mons Oliveti non habitatus ab hominibus, & pro incolis solas habens arbores, à quibus nomen accepit, locus fuit desertus, ubi & ex quo Christus ascendit in cœlum, suâ nobis ascensione demonstrans, rectissimam securissimamq; conscendendi viam esse desertum. Bis Angeli animam sanctam in cœlum conscendere viderunt; sed unde, & quomodo ascendit? utrumque est notabile. Primò eam per desertum in cœlum ascendere viderunt: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum*? secunda vice eam de deserto ascendere conspexerunt: *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto*? Qui ascendit, ab uno recedendo loco ad alterum ascendit. Si igitur anima ista, de deserto ascendebat in cœlum: *Ascendit de deserto*, quomodo per desertum ascendebat: *ascendit per desertum*? Desertum ergo erat locus ubi & unde ascendebat? Immò verò; istud quippe est esse desertum, montem Olivarum. Christus primò in ascensione sua per montem ascendit sursum, & postmodum ascendit de monte: & hoc modo ascenditur etiam de deserto. Hinc Angeli prius animam ascendentem viderunt per desertum: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum*: & postea illam de deserto ascendentem conspexerunt: *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto*? ita ut desertum sit, ubi & unde in cœlum ascenditur. Porrò si ego, desertum esse non solùm ubi & unde, sed etiam per quod in cœlum ascenditur, assererem nihil quidem novi, sed magnum quid dicerem. Ipse Christus in parabola Pastorem quempiam ovium centum gregem suum pascentem, unam perdidisse dixit, quam ut perditam inveniret, nonaginta novem dimisisse in deserto. *Nonne dimittit nonaginta novem in deserto*? Pastor est Christus, ovis perdita est homo, nonaginta novem, novem sunt Chori Angelorum, Desertum denique est cœlum. Verùm si ipsum illud cælum, tot Hierarchiis Angelorumque Choris Christus reliquit insessum, quonam pacto illud vocat desertum; quia loquebatur per similitudinem, & rerum terrenarum comparationem: & in terra nihil aut similitudine, aut nomine cœli reperitur dignum, præterquam desertum. Desertum ergo est ubi, Desertum est

Cant. 3. v. 6.

Cant. 8. v. 5.

Luc. 15. v. 4.

unde, desertum est, quà ascendit, qui ascendit in cœlum.

Porrò summæ huic exaggerandæ veritati, aliam adhuc majorem adijciamus. Dico, postquam Beatorum quispiam ascendit in cœlum, si descendere daretur, cum nullo loco alio, nisi cum deserto, cœlum commutaret. S. Joannes vidit in cœlo illam sole vestitam mulierem famosam: *Signum magnum apparuit in cælo, mulier amicta sole*: eidemque duas aquilæ alas magnitudini ipsius proportionatas fuisse datas conspexit: *Et datæ sunt mulieri, alæ duæ aquilæ magnæ.* Sed ad quid? Mulier ista in cœlo jam constituta soleque vestita, quamlibet animam sanctam lumine gloriæ jam illustrem, ideoque beatam designat; alæ verò Aquilæ, humanæ impropriæ naturæ privilegium aliquod speciale & supernaturale huic indultum mulieri denotant: supposito verò illam jam beatam degere in cœlo cui nam usui alæ ipsi deserviunt? ipse hoc textus innuit. *Datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret in desertum.* Ergone anima jam in cœlo beatitudine fruens volabit in desertum? Quinimò: nulla quippe anima jam in cœlo beatitudine fruitur, quæ non licentiâ acceptâ, divinoque cœlum ad tempus deserendi privilegio, propriâ suâ sponte non quandoque descenderet in desertum. Status cœlestis incolarum deserti excedit in eo, quod anima ibidem clariore Dei fruatur intuitione; Desertum verò excedit hic cœlum, quod anima hic majore, Deo fruatur merito, cui ibi locus non est. Proinde sine injuria, immò cum amoris divini applausu, cœlum cum deserto commutari potest. Porrò sicut istæ prærogativæ deserti, illas montis Horeb, illas montis Sinai, illas montis Thabor, ipsius denique montis Oliveti prærogativas excedunt: gravissimâ ratione Evangelista motus, proprium montis, in quem Christus fugit, nomen subticuit: & hinc declarando desertum, montem illum vocare fuit contentus. *In montem.*

Apoc. 12. v. 1.

Ibidem v. 14.

Ibidem v. 14.

§. V.

Ipse solus. Hæc est ultima superstes textui clausula: & quod tam serò hanc aggrediamur, doleo. Christus fugit in montem, & ille solus: *Ipse solus.* In hoc verbo compilantur, fædéque depinguntur omnes solitudinis horrores & metus. Et, quot, quæso, meticulosorum istorum, apparen-

te discretionis apparentiâ, metus suos & horrores palliabunt, allegato Salomone dicturi: *Væ soli?* Hoc sapientissimi Regis istius effatum; qui etiam non rogatus rationem ipsius adjunxit: *Quia cùm ceciderit, non habet sublevantem se.* Huic verò inconvenienti confutando, non Salomon quispiam necessarius est. Si, solus, non habet sublevantem se, similiter nec habet, qui ipsum prosternat & deijciat. Majorque est felicitas dejectionis carere periculo, quàm erectionis indigere adjutorio. Quantò magis, dum illi, qui prosternere & deijcere assolent numero potentiâque prævalent, & prostrati facilius adulatorem reperient, qui jacentibus pedem superimponat; quàm amicum adeò constantem & cordatum qui erigendis manum auxiliatricem porrigat. Deficiente verò manu hominis, manus Dei illis non deerit: *Cùm ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam.* David Pater Salomone filio suo melius fuit locutus: Salomon compatitur soli, quod, cùm ceciderit, sublevantem non habeat: David verò congratulatur illi, nam si ceciderit, Deus manum supponit, ne quid ex casu mali eveniat.

Eccles. 4. v. 10

Ibidem

Psal. 36 v. 24

Solitarius ille solum se deprehendet, quia homines deficient; Idem verò solus nunquam erit, secum enim semper, & in auxilium suum præsentem sentiet Deum. Solitarius ille, etiam nullo impellente semetipso cadere potest: Solitarius iste, quantumcunque in ruinam impulsus, cadere non poterit, cadens enim super manus Dei, hoc ipso erigitur casu: *Cùm ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam.*

Hinc sequitur, in solitudine propter Deum arreptâ, solitarium nunquam esse solum. Solitarius est adinstar Christi, quando hodie fugit in montem: *ipse solus.* Christus fugam derelictionemque suis Discipulis prædicens, inquit: *Venit hora, ut me solum relinquatis; & non sum solus.* Quare verò ab omnibus derelictus Christus solus, non mansit solus? Quia Christus est Deus simul & homo: quà Deus, non est solus, quia adest homini: neque quà homo, est solus, quia est cum Deo: Et hoc, quod in Christo unio facit personæ: in solitudine facit unio loci. Solitarius in solitudine nunquam est solus, Deus enim illi, & hic Deo adest. Profundè de hac materia S. Joan-

Ioan. 16 v. 32.

nes Chrysostomus discurrit. Hic scriptorum omnium facilè facundissimus, cum integrum in laudem solitudinis librum composuisset, sic protestando suum concludit discursum: *me etiam imparem tuæ laudis fateor, sed unum procerto scio, ô vita benedicta, quod indubitantèr affirmo.* Et quid est, aut erit illud? prosequitur. *Quia quisquis in amoris tui desiderio perseverare studuerit, ipse quidem habitator est tui, sed ejus inhabitator est Deus.* Proinde, quia Deus inhabitat solitarium, solitarius verò inhabitat solitudinem, sequitur solitarium nunquam esse, aut esse posse solum; plus enim est, inquilinum habere Deum, quàm habitare cum Deo. Hinc S. Bernardus ajebat: *nunquàm minùs solus, quàm cum solus*; quando etenim non sum solus, ago cum hominibus: quando verò sum solus, ago cum Deo. Demonstraturq; evidenter, quod cum solo agens Deo minùs sit solus, quàm qui agit cum hominibus; societas quippe humana quantumvis sit frequens, limitata tamen existit: societas verò Dei quamvis unius solius, nihilominus est immensa.

S. Chrysostomus.

Utinam homines intelligerent, quantorum in se & in omnibus jacturam faciant, eò quòd soli cum Deo & secum morari nesciant. Quousque Adam fuit solus, sese in Paradiso, in gratia Dei, & monarchia mundi conservavit; acceptâ verò sociâ, perdidit Paradisum, perdidit gratiam, perdidit Imperium, perdidit se, perdidit nos, perdidit omnia. Hanc autem Adami, de solo ad solum differentiam, non Eremita quispiam, aut Anachoreta deserti, sed aulicus quidam Parisiensis magnus Cancellarius Gerson insinuat: *Adam tam diu salvus mansit, quam diu solus.* Solus ex domo parentum suorum exivit Jacob, gloriatus postmodum, quod cum solus, non aliò comite, quàm pastoritio baculo Jordanem transisset; redux jam ad patriam, eundem fluvium familiâ adeò auctus transiret, ut filij, famuli, currus & armenta constituerent turmas: *in baculo meo transivi Iordanem istum, & nunc cum duabus turmis regredior.* Proficiant tibi, Jacob omnes istæ prosperæ fortunæ, & omnia ista magna bonorum domusque tuæ incrementa. Verùm, rogo, in mei gratiam, notabilem adeò differentiam, alteri conjungas, quam non consideras tu, ast ego valde penso. Pergens solus vidisti scalam: tanto verò comitatu redux illam non vidisti. Stipatus à latere duabus turmis, à timore Esau non fuisti securus: in lapide tanquam pulvinari re-

Gerson.

Gen. 32. v. 10.

requiescens solus, à Deo & Angelis dormiens, fuisti custoditus. Solitariis tantùm deest terra; solitariis tantùm aperitur cœlum. Solus agebat Abraham, solus item agebat Moyses apparente illis Deo: solus erat Josue, solus Gedeon, & solus Elias, quando illis succurrerunt Angeli: solus agebat Isaias, Divinæ majestatis thronum Seraphinis circumdatum contemplatus; solusque Ezechiel ejusdem triumphalem gloriarum currum intuitus. Solitarius similiter erat S. Petrus, quando tota Gentilitas ad fidem conversa in Linteo ipsi fuit ostensa, in cœlumque recepta. Solitarius denique erat S. Joannes, ille Christi dilectus, in Apocalypsi sua septem signacula aperta videns, futurorumque temporum secretissima mysteria revelatione doctus.

Verùm enim verò, ne solitudinis beatitudinem in æternis revelationibus, quæ sensus effugiunt, constituere videar: alias Solitarii habent visiones manifestas, omnibusque cognitas: beatiores verò sunt cæteris, quia illas eminùs, & in loco vident securo. Hac ipsa occasione, quâ Christus fugit in montem, Discipuli navem ingressi, horrendâ jactati sunt tempestate, parumque abfuit quin remedio jam desperato, maris undis absorberentur: Eodem verò Christum solum in terra remansisse Evangelista testatur: *Et ipse solus in terra.* Idem solitario in terra agenti accidit. Qui in mundo versantur, cum ventis luctantur & undis: quidam absorpti pereunt: alii natando emergunt, omnes verò discrimen incurrunt: Solus verò agens in terra, omnia illa securus eminùs aspicit: *Et ipse solus in terra.* Mundus bellis ardet, vincunt alii, succumbunt alii, expugnantur civitates, subiguntur regna, multa hominum millia occumbunt, & solus Solitarius perveniente ad se Echo, omnia percipit sine timore; quia pace fruitur securâ: *Et ipse solus in terra.* In perpetua mundus gyratur rota, hos deijcit, illos erigit: nonnulli nubes usque proficiunt crescendo, alii descendunt ad abyssos, & solus Solitarius, à legibus & jurisdictione fortunæ exemptus, nec ex prospera invidiam, nec ex adversa timet afflictionem; quia solus ipsius status & conditio mutationem non admittunt: *Et ipse solus in terra.* Hinc egregiè dixit S. Cyprianus: *Una placida & fida tranquillitas, una sola & perpetua securitas est, si quis ab inquietantis sæculi turbinibus extractus, Deo suo mente proximus, quicquid apud cæteros in rebus humanis sublime ac magnum videtur, intra suam jacere conscientiam*

Marc. 6. v. 47.

S. Cyprianus

tiam

tiam gloriatur. q. d. In hac vita, nonnisi unica est vera & fidelis tranquillitas, & una sola perpetua securitas: quâ solus ille gaudet, qui à turbidi semper mundi tumultibus extractus, soli Deo unitus; dum ea, quæ alij magni æstimant, sibi substrata conspicit: & quia omnia illi subsunt, nullo eorum immutatur, aut curâ aliquâ & solicitudine agitur.

Verùm, ut omnia aliorum sanctorum, de solitudinis excellentijs, nec non incomparabili illam incolentium beatitudine asserta summatim perstringamus: Desertorum incolæ sunt illi, quos Deus præ cæteris elegit hominibus, & in solitudinem duxit ubi vitam solitarii transigerent; non quod mundum illuminare non forent digni; sed, quia, teste Spiritu sancto, mundus ipsis non erat dignus: *in solitudinibus errantes, quibus dignus non erat mundus.* Porrò solitudo est talis, ut similem non habens in terra, similitudinem cum beatitudine habeat cælesti: cum utraque sibi reciprocè adeò sit similis, ut per beatitudinem velut archetypon solitudo possit depingi: & beatitudo in solitudine tantum velut in suo speculo possit videri. Proinde trita illa & celebri exclamatione concludo, quam utinam omnes memoriâ retinere-

Heb. 11 v. 38.

tis: ô beata solitudo: ô sola beatitudo!

§. VI.

Discursum meum absolvi, prolixum & longum pro tempore, brevem verò & contractum pro materiæ merito. Nihilominus non defuturum video, qui materiam velut loco auditorioque impropriam admiretur, magisque Bussaci desertis, vel montibus & collibus Arrabidæ, quàm Capellæ regiæ & Ulyssipponensi aulæ accommodatam judicet. Sic judicant parùm in mundo, Christianitate, & hystorijs versati: ac si non fuissent aulæ Catholicæ in omnibus sæculis, quæ eremos & deserta illustriora reddiderint, veneratæ sint & condecorârint, ideòque melioribus qualificatisque magis exemplis. Subtus seu supra tabulatum istud, primi ordinis, & utriusque Ecclesiastici & politici status, multas cerno animas, ab hisce adhuc catenis liberas, quæ confringi nequeunt, quæ si vanitatem cum veritate, aulam cum deserto, palatium cum clausura, pompam cum cilicio, mundique carcerem cum suavi jugo Christi commutarent, de eodem mundo triumphantes fide, & de se ipsis, intellectu, non solùm copiosam habituri forent materiam in altera gloriandi

di vita, verùm etiam non pauca, quorum ipsos nòn pœniteret in præsenti.

Sed in specie descendo ad eos, qui pro conditione statûs, professionis & officij, se frequentiam turbasque populi fugere, multitudinisque negotia deserere non posse obtendant: noverint, qui hujusmodi sunt, quod ad statûs, professionis, officiique ejusdem obligationibus satisfaciendum ritè, similitèr ipsis cum fuga alternandum sit exercitium: nec non dies vitaque cum deserto partienda. Non semper (hoc enim, *alternare*, innuit) sed suis temporibus. Omnes istæ, seu statûs, seu officij obligationes, vel Ecclesiasticæ sunt, vel politicæ, seu sæculares: & nemo quantumcunque idoneum & capacem se sibi imaginetur, eas pro debito præstare poterit, vel in Ecclesiasticis vel politicis, nisi prius in schola solitudinis, rectè, justéque exercendi methodum didicerit.

Quoad Ecclesiasticos, quisnam ovibus magis est obligatus, quàm Pastor? & quinam Pastorum magis, ad reddendam Deo rationem à se exigendam, quàm supremi? at isti, nisi ad Deum confugerint in desertum, seque recolligendum, nisi à seipsis eandem exegerint rationem, nunquam reddent bonam. Quinam Pastorum zelo ferventiores, & vigilantiores, quinam Episcoporum & Archiepiscoporum eruditione & sanctitate Chrysostomo Constantinopolitano, Basilio Cæsareensi, Ambrosio Mediolanensi, Athanasio Alexandrino, Augustino Hypponensi celebriores? porrò omnium horum perlegendo vitas, nunc eos in Cathedris, nunc in desertis, nunc Anachoretas & solitarios, nunc numeroso circumdatos populo, convertendis Gentilibus, confutandis hæresibus, Christianisque perficiendis intentos & occupatos videbitis, & hoc modo suas excolentes Ecclesias & diœceses, ut domus viderentur Monasteria, & civitates Paradisi. Et unde [illegible] admirandi nascebantur effectus, nisi, quia ipsi Prælati in deserto lucem recipiebant & gratiam, & in solitudine spiritum & fervorem, quo in populo accendebant animas, eradicabant vitia, virtutesque inserebant? Sauli in Roma Samuelem inquirenti, responderunt cives opportuno ipsum adesse tempore; eodem quippe die illum, ad immolandum sacrificium, in civitatem 1. Reg. 9 v. 12. adventurum: *Hodie enim venit in civitatem, quia sacrificium est hodie populi in excelso.* Et quare illum eo die in civitatem esse venturum

turum dixerunt? quia Samuel sacerdos populique Prælatus sic sibi dies distribuerat, ut partem eorum solitudini consecrâsset ad agendum cum Deo, & alteram ad agendum cum hominibus in civitate. Quibus super verbis S. Gregorius Papa notat, in hac temporis distributione, maximam melioremq; partem conversationi cum Deo solo fuisse deputatam: mox etenim expeditis illis, quæ sacrificium & spirituale animarum régimen concernebant, ne ad momentum quidem temporis cum populo, vel in civitate commoratus, ad recolligendum se in desertum repedabat: *Quia rarò videbatur in civitate, tardè veniens, & cit. recedens.* Et si istud, ante adventum, doctrinam, Christique exemplum, hoc fecit Samuel, successores Vicarijque Christi videant quid sibi faciendum incumbat, quidque possint.

S. Greg.

In statu sæculari & politico, fuga hæc secessusque in desertum, propter negotiorum frequentiam & multitudinem, nec non propter maximè necessariam publicarum personarum, in tot tantique momenti negotiis, qualia ordinariè in Monarchiæ gubernatione occurrunt, realem assistentiam, multò minus locum habere videtur. Quod ita humana, vel potius gentilis Politia supponit; ac si bona veraque negotiorum, quantumcunque prægnantium, & multorum directio Providentiâ divinâ minùs indigeret, rerumque terrestrium intuitus vel in lucido, vel in obscuro, non totus à lumine cœli dependéret. Rex erat David, & regni quidem satis populosi: gravissimaque statûs negotia, quadraginta annorum curriculo, quibus præfuit, tum in pace, tum in bello, nunc domi & in aula, nunc foris & extra palatium variis & ipsum, & coronam discriminibus objecerunt: quónam verò luminis consilijque causâ confugiebat, nisi in desertum? proprio illud ore attestantem audiamus: *Cor meum conturbatum est in me, & formido mortis cecidit super me: timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebra.* Eheu, inquit David, quoties cor meum confusum & conturbatum, in mediisque periculis & timoribus mortis palpitare & contremiscere sensi: & insuper tenebris oppressum, sine minimo lucis radio, qui viam evadendi monstraret! in tali verò statu angustiisque comprehensus, quo confugiebam? *Ecce elongavi fugiens & mansi in solitudine: expectabam eum qui salvum me fecit, à pusillanimitate spiritus & tempestate.* Refu-

Psalm. 45. v. 5. & 6.

Ibidem v. 8. & 9.

Refugij remedijque causa, in hisce casibus, non aliud mihi sumpsi, quàm quod longissimè fugiendo à civitatibus solitudinem subirem deserti, ubi solus cum Deo solo, lumen ab eo peterem & expectarem, qui ab illis me tempestatibus eriperet, à quibus velut Navarchus in arena, & cum navi quasi perdita, expedire me neque sciebam neque poteram. Porrò si hoc faciebat cor adeò generosum & impavidum, judiciumque adeò sanum, prudens & expertum velut illud Davidis; cur alij Principes (& quidem tot errorum experientiâ docti) sibi persuadebunt, quod sine certi temporis, ab aulis recessu, solitariâq; cum Deo consiliorum communicatione, per se Ministrosque suos rectam bonum publicum promovendi normam sint habituri, quod quandoque desiderare, nedum assequi ignorant.

Quod si tempus, pro istis intervallis, istisque refugiis sibi deesse dixerint: nemo profectò mihi negabit, esse dies, septimanas & menses pro aliis refugiis, pro aliis desertis, aliis sylvis & montibus & non intra, seu juxta, aulas, sed remotissimis: cùm certum sit quod labor (qui recreatio dicitur) vel uni insequendo & configendo apro, impensus, ut occisus ducatur in triumphum; multò sanè utiliùs aliis venandis & persequendis insumeretur feris, quæ de venatione ita redeunt vivaces, sicut eò fuerant ductæ. Vitia coronata, vocat Ecclesia, *Vitiorum monstra*, non vitia qualicunque modo, sed monstra: Horum verò monstrorum, horumque volatilium insecutio, à Solitario cum solo Deo, instituitur & peragitur in desertis. Ibi confringuntur alæ vanitati, ibi in terram prosternitur & calcatur superbia; ibi passus constringuntur concupiscentiæ, ibi manus præscinduntur vindictæ, ibi moritur spumandoq; dirumpitur ira, ibi in se corruit iniquitas & injustitia, ibi denique omnia alia infrænis impotentisque intemperantiæ aut occiduntur, aut fugantur, aut domantur monstra. De primo mundi Rege asserit Scriptura: *erat robustus venator coram Domino*: & venationes coram Domino, sunt competentes Principibus recreationes, nec non generositatis actus, de quibus maximè gloriandum, quia veræ sunt generositates. Et, si tempore, quod deserendo aulam, venationi insumunt, benedictionem primatumque perdere non verentur, instar Esau: multò sanè minùs jacturam hanc, seu quodcunque aliud regno timendum est detrimentum

Gen. 10 v. 9.

tempore illo, quo ad Deum, soli cum eo solo tractaturi confugiunt; ut lucem ab eo recipiant, quâ illud gubernare & conservare possint. Regum non pauci venando infeliciter perierunt: ille verò, quem non sine mysterio scriptura venatorem nuncupat coram Domino, non solùm sexaginta regnavit annis, sed novam erexit Monarchiam, quæ mille ducentis substitit annis, præ reliquis omnibus in mundo florentibus conservata.

Denique (ut exemplo omnium maximo, tam Ecclesiasticum, quàm politicum statum convincamus) Christus Dominus, Redemptorque noster, Rex simul & summus Sacerdos, non solùm triennio isto, quo in mundo utrâque fuit dignitate perfunctus, omnem vitam, inter civitates seu populum & desertum fuit partitus: eodem verò die, quo, quid esset, declaravit, & quà talis ab omnibus agnitus fuit, diei ejusdem partem dedit turmis & populo, partem verò deserto & monti. *Fugit in montem solus.* Amen.

SERMO

SERMO
De
S. ANTONIO.

Dictus in Dominica infra octavam ejusdem.
Maragnanæ Anno 1657.

Quæ mulier habens drachmas decem, & si perdiderit drachmam unam, nonne accendit lucernam, & evertit domum, & quærit diligenter, donec inveniat? Luc. 15.

Item Thema.

Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Matth. 5.

§. I.

Uando Ecclesia duo nobis proponit Evangelia; obligatorium potiùs, quàm otiosum est, duo assumere themata. Primum Dominicam; secundum, Festum concernit. Utrumque tam accommodatum Sancto, cujus festum celebramus, ut unum Textus, alterum commentatio videatur. In primo Evangelio Christus Dominus sic inquit: si mulier habens drachmas decem (drachmæ erant exigui ponderis moneta argentea tempore Hebræorum usuales) si mulier, inquit Christus, decem habens drachmas unam earundem perdiderit, quid agit? (attendite vos, qui Prædicatores observatis, quàm accommodatam divinus Prædicator comparationem adducat) accendit, inquit, lucernam, everrit domum, drachmam omni diligentiâ inquirit: quam ubi invenerit exit foras gaudens, convocat amicas & vicinas, ad collætandum congratulandumque sibi, de inventa drachma invitat. Cernitis illud festum? cernitis

illud gaudium? idem in cælo fieri subjungit Christus. Grandis ibi celebratur festivitas; applaudunt Angeli, congratulantur Beati, ubi impius pœnitentiam agendo, ad Deum se converterit: *ita gaudium erit coram Angelis Dei, super uno peccatore pœnitentiam agente.* Luc. 15. v. 10.

Hæc Parobolæ Christi est substantia, in tribus particularibus punctis resumpta. Puncta sunt: Mulier, Moneta, Lucerna. Mulier perditam inveniens monetam, festumque lætitiæ propterea peragens: ipsa Moneta primò perdita, posteà inventa: Lucerna ad quærendam inveniendamque monetam accensa. Ex hisce tribus punctis Christus explicavit duo; tertium sine explicatione intactum reliquit. Mulier, inquit, per quam designatur Ecclesia, quà militans in terra, perdit & invenit peccatores: quà triumphans, in cælo celebrat festumque peragit eorundem conversionis. Drachma perdita & inventa, animas designat peccatorum, quæ peccando perduntur, pœnitendo verò inveniuntur & recuperantur. Lucerna verò ad quærendam drachmam accensa, supposito quod eam Christus non declaraverit, qualis fuerit, eritne qui nobis enucleet? nisi hodierna incideret festivitas, ego non facilè id asserem, sed hodie quilibet vestrûm id mecum assereret. Edicite mihi, quis Sanctorum, tanquam rerum perditarum restitutor celebretur in terris? quænam lucerna est in mundo; cujus beneficio res perditæ inveniuntur & reteguntur? quotquot estis, uno ore S. Antonium esse affirmatis. Iste igitur est lucerna, quæ in Evangelio primo memoratur accensa, cui Evangelium secundum concordat: *neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt.* Matth. 5. v. 16. Luc. 15 v. 8. Primum Evangeliū lucernam ad illuminandam domū accensam asserit *accendit lucernam, & everrit domū.*

Secundum Evangelium lucernam ad illuminandum domum accensam, esse Sanctum, cujus hodie solemnia agimus, adstruit: *accendunt lucernam, ut luceat omnibus qui in domo sunt.* Ita ut Evangelium unum in parabola, alterum verò in mystica ipsius significatione concorditèr nobis dicant & prædicent, quod lux, cujus beneficio ænimæ perditæ recuperantur, gloriosus noster sit Antonius, hac ipsâ gloriosior sit prærogativâ, quam tot tantisq; aliis de ipso prædicari solitis. Suppositâ proprietate hac, nec non textûs utriusque concordiâ, aliud corformius Evangelio thema nec ego assumere possum

sum, nec vos conducibilius vobis desiderare potestis; neque ipse Sanctus aliud à vobis, & à me gratius sibi exigere valebit. Totius igitur discursus nostri argumentum erit: Antonius perditarum recuperator animarum. Ut igitur animæ nostræ ab hac luce, omnibus plùs minusve necessaria competentem sibi utilitatem percipiant; ab eodem Sancto, velut adeò gratiæ Matri devoto & familiari humiliter petamus, ut intercedendo hanc nobis impetrare dignetur. Ave Maria.

§. II.

Accendit lucernam, donec inveniat: accendunt lucernam, ut luceat omnibus.

QUod S. Antonius perditarum recuperator sit animarum, tam rara & excellens est prærogativa, ut Sancto huic Deus excellentius contulisse, quàm sibi reservasse officium videatur. Deus velut omnium bonorum author, omnium est largitor licèt perdantur: S. Antonius perditorum est restitutor: nec est dubium, quîn majus gaudium majorque æstimatio ex rerum perditarum recuperatione, quàm ex earundem quieta & non interrupta possessione, seu fruitione sine perditione resultet. Juxta textum nostrum, mulier, quæ drachmam unam perdidit, decem habuit: *Mulier habens drachmas decem*: age, si mulier drachmas habens decem, de habitis seu acquirendis congratulari sibi non petiit, quo pacto unâ solâ inventâ, vicinas amicásq; convocans ad congratulandum felicitati suæ invitat, lætitiamque pro una sola drachma inventa extremam ostendit? ratio est, quia licèt drachma numero tantùm esset una, fuerat perdita. Aliæ acquisitę erant, & possidebantur, hæc postquam perdita, fuerat recuperata, & hinc tanti æstimata. Quando stella magis apparuit in Oriente, singularia lætitiæ argumenta ad ejus apparitionem non ediderunt, sed postquam in Jerusalem perdita, oculis eorum subtracta, egressis Jerosolymâ denuò apparuit, nullis verbis Evangelistæ, gaudium ipsorum exprimere & exaggerare possunt. *Gavisi sunt gaudio magno valde.* *Matth. 2. v. 10.* Nunquid stella in Oriente & Jerusalem eadem numero? omninò: sed in Jerusalem erat eadem, postquã perdita. Hæc eadem fuit ratio, cur Pater prodigo suo filio tã extraordinarium festivumq; instituerit convivium; ad fratris usque invidiam. Mihi, pater, qui fidus tibi semper & obsequiosus adhęsi, tale quid nunquam exhibuisti; & ei, qui te deserto, & se, simul & totam substantiã suam perdidit, tam sumptuosum lætumq; festivis gaudiis apparasti conviviũ? ita, fili, respondit pater,

&

& ex eodem, quod tu tangis, motivo. Te, qui semper individuus mihi adhæsisti, nunquam perdidi; illum verò jam perditum reperi: *Perierat, & inventus est.* Tantum valoris res perditæ acquirunt; tantumque gaudii recuperatæ lucrantur: ut perspicuum vobis fiat, non minùs vos debere S. Antonio, dum perdita restituit: sed magis eidem obligari, quàm si de novo vobis daret idem, quod perdidistis.

Luc. 15. v. 32.

Enimverò, si nihil hoc verius, in rebus externis nulliusque momenti, quid, quæso, erit in internis animæ, earundemque perditione, quarum etiam Antonius recuperator est? prout hodie demonstraturus adsum. Ad memorata revertamur exempla, ast profundius penetrata. Ecquis prodigus est filius, quænam stella, quænam illa est drachma? Drachma, uti jam diximus, est anima, stella gratia; prodigus quilibet nostrûm. Gratiâ perditâ, animâ perditâ, perditur homo: cúmque perditiones hæ sint maximæ, quæ evenire & excogitari possunt, qui unà cum illis perditur Deus; deliquium quodammodo intellectûs, imò & fidei est, tam modico doloris sensu, ob ejusmodi perditiones tangi, tantamq; earundem vilipensionem recuperandique negligentiam cernere, cùm res aliæ tanti à nobis æstimentur quæ tamen ob suam vilitatem & nihileitatem, ne perditarum quidem rerum nomen merentur. Quod si res vel minimi pretii & valoris, si vel minutissima quæq; domûs vestræ perdantur, aut evanescant ex oculis, mox S. Antonium implorare audimini: & solùm, S. Antoni, sine alia precandi formula ingeminando, jam & vos, & ille intelligit, pro recuperanda re perdita opem suam implorari.

Profectò in nullo alio exemplo, cùm tot sint & tam rara, Sancti hujus humilitatem & charitatem magis admiror, quàm quod hujuscemodi interpellationibus non offendatur: sed consueto sibi more semper & continuò succurrat. Illud fieri non prohibeo, quod minus honorificum id tanto Sancto, aut injuriosum illi existimem, tam futilibus minutisque rebus ipsum occupare; Providentia quippe divina non minùs in formica, quàm Elephante, neque minùs in hyssopo crescente in pariete, quàm Cedro Libani magnificentiam suam demonstrat. Hoc tantùm vobis suggero, ipsiusque sancti Antonii vice & nomine à vobis peto, Sermonisque mei, in quo ipsi placere desidero, scopus & intentio eò collimat, ut ejus favorem ad hocce occupetis, potestatem ejusdem in

id impendatis, ut veras vobis resarciat perditiones, tam miserè perditas restituendo animas. Proinde attentionem à vobis efflagito.

§. III.

QUemadmodum in omnibus peccatis perditur Deus; sic in omnibus similiter vitiis perduntur animæ: & quoniam materia in infinitum excresceret, si discurrendo per singula, in quolibet eorum assumptum meum probare vellem; sicuti drachma in uno tantùm domûs loco fuit perdita, cùm in alio perdi potuisset; sic mihi sufficiet, demonstrare S. Antonium restitutorem esse animarum in duobus potissimum universalioribus vitiis perditarum, in quæ ordinariè magis labuntur homines, animæque perduntur. Quænam verò & qualia ista sunt vitia? credo, quod me necdum ea specificante vos ea jam cognoveritis. Verùm Evangelium binas nobis figuras proponit, quæ non mutato habitu proprio suo nomine ea nobis prodent. Evangelium inquit, quod mulier quæsierit drachmam: & binæ hæ, sunt illa duo, per quæ magis perduntur animæ, Drachma scilicet seu pecunia: & Mulier. Alii per drachmam, alii perduntur per mulierem. Hos cupiditas, istos concupiscentia carnis excæcat: utraque simul quasi omnes. Et hæc vitia totum propemodum ad se attrahunt mundum & perdunt. In Dominicæ præteritæ Evangelio Christus paradigma introduxit de convivio, gloriæ beatitudinisque cœlestis figurativo. Ad hoc multi invitati fuerant & vocati, triplicique excusationum genere se se excusârunt. Primus obtendit, quod emptam à se villam inspectum abiret: Secundus, quod quinque boum juga emisset, quæ probatum pergeret: Tertius quod eâdem die uxorem duxisset, ideoque venire nequiret. Ita ut duo primi in sui excusationem obtenderint bona; Ultimus, uxorem: Mulier etenim & bona temporalia sunt duo, quæ hominem magis retrahunt & elongant à cœlo; duo sunt dæmonis laquei, quibus plures irretitæ perduntur animæ. Enimverò notate, quod duo bonis se excusârint; sed bonis emptis: *Villam emi; juga boum emi quinque.* Tertius se excusavit muliere: sed muliere, quam duxerat: *Uxorem duxi.* Luc. 14 v. 19. & 20. Si igitur bona empta viam vobis obstruunt ad cœlum, quid facient bona furto ablata? si uxor propria iter impedit ad nuptias gloriæ, quid uxor faciet aliena? alienum, & mulier? Deus vos liberet ab utroque: & istud est, quod omnes quærunt.

Nullum in mundo Deus condidit hominem paradisi securiorem, quàm Adamum; conditus enim fuit sine peccato, quo paradiso excludimur: in ipso quoque creatus fuit paradiso, ut illuc pergere opus non esset. Quænam verò sunt illa duo, tam valida, ut Adamum è paradiso exturbare potuerint; duo jam dicta: Mulier, & Alienum. Mulier; quia Eva Adamo vetitum comedere pomum persuasit: Alienum; quia omnibus mundi rebus dominio ipsius subjectis, solum pomum prohibitum, non erat suum. Si Alienum perdidit Adamum, cum tamen omnia ad ipsum spectarent, quid fiet illi, qui tam parum habet, & à suo? si mulier perdidit Adamum, nullâ aliâ muliere adhuc existente in mundo, quid fiet existentibus jam tot & talibus? hoc luctuosum illud est patrimonium, quod à primo homine hæreditârunt homines: perdi scilicet per mulierem, & alienum: perdi per carnis concupiscentiam & cupiditatem.

Age, jam nunc intelligetis, quare Deus alia vitia uno simplici tantùm prohibendo præcepto expresso, illud concupiscentiæ, & cupiditatis prohibeat duobus. Illud concupiscentiæ carnalis, sexto & nono: illud verò cupiditatis, septimo & decimo. Multa è peccatis, vel cætera omnia, generaliter sunt istis duobus graviora, quia vel magis virtuti opponuntur contrariæ, vel quia majorem injustitiam continent: ut quid igitur cupiditatem duobus, concupiscentiamq; carnis itidem duobus aliis alligat & astringit præceptis, alia verò vitia illis quamvis graviora, tantùm uno? quia inter omnia naturæ corruptæ vitia, duo ista magis sunt rebellia & indomabilia; hinc duplici illa catenâ ligavit. Alia præcepta faciliora sunt observatu, rariusque violantur: hisce duobus rara & difficilis inest observantia, & vaga effrœnisque dissolutio. Ita ut consideratâ aliorum præceptorum violatione, non nisi cupiditate aut concupiscentiâ violari inveniamus. Falsa proferuntur testimonia, sed, vel propter cupiditatem, velut illud contra Naboth: vel propter concupiscentiam carnis, velut illud contra Susannam occidunt se homines, sed, vel concupiscentiâ acti, sicut David Uriam: vel cupiditate impulsi, sicut Abimelech suos fratres. Et si ratio ad eam deveniat cœcitatem, ut etiam contra primum præceptum enormissimum committat Idololatriæ peccatum, vel agente ac-

cidit

cidit cupiditate, velut in Jeroboamo, qui Idola erexit: vel concupiscentiâ, velut in Salomone, qui illa adoravit. Denique si quis breviorem evidentioremque miserabilis hujus veritatis probationem desideret, propriam quisque conscientiam inspiciat & examinet, facilèque deprehendet, si eam perdiderit, alterutrum horum, vel utrumque simul hujusce causam esse: quæ etiam propterea lex conjunxit: *Non mœchaberis, non furtum facies.* *Exod.2 v.14.& 15.*

Cùm igitur duo ista vitia universales sint radices unde reliqua omnia vitia nascuntur & pullulant; duo humanæ fragilitatis sint offendicula & scandala, ad quæ magis impingunt, cadunt perdunturque animæ: sicut primi Evangelii mulier ad perditam inquirendam drachmam accendit lucernam; ita & secundum Evangelium eandem nobis in altari isto ostendit accensam: ut videamus, quàm efficax lux sit S. Antonius animabus illuminandis, quæ istis perduntur vitiis, quàmque præsens & certa recuperandis jam perditis: *Accendit lucernam, donec inveniat: accendunt lucernam, ut luceat omnibus.*

§. IV.

INcipiendo igitur ab animabus concupiscentiæ carnalis vitio perditis (de quo, uti etiam de altero, non nisi exemplum unum proferam, ut in illo pensare possimus energiam, admirabilemque Sancti Restauratoris contemplari virtutem) Monachus quidam carnis tentamentis valde fuit infestatus, cui nec jejunia, nec asperitates, nec pœnitentiæ rigores quicquam remedij attulerant, ne in luctis istis eò periculosioribus, quò magis domesticæ sunt, vel vacillaret, vel consentiendo palam devictus succumberet. Unde aliæ corruptioni magis obnoxiæ arbores metuant, quando nec paradisi cypressis vitium illud parcit. Perditâ demum gratiâ Dei, & perdita sine Deo, & sine gratia, paupercula jam ista anima, pro ultimo remedio ad S. Antonium confugit. Omnia sua peccata confessus, totam illi conscientiam suam detexit; hinc sua illi manifestavit desideria, illinc carnis suæ rebellionem, violentiam magnam, seu infirmitatem quam in ea experiebatur. Porrò S. Antonius non aliorum indiscretorum Confessariorum more obstupuit, gnarus (quod judicio singulari, super verba illa:

Caro autem infirma, Tertullianus pronunciavit) infirmitatem istam fortem esse violentiam, Monachum magnâ auscultavit benignitate: quonam verò remedio ad ipsum curandum vobis usus videtur? internè se recolligens, & ad interiora cellæ se recipiens, tunicam, quâ erat indutus, exuens eam Monacho tulit ut eam indueret, certus quod nunquam amplius à sua foret concupiscentia tentandus; & ita accidit. Ah si quis dignè istum nunquam visum stupendumque casum ponderare sciret!

Matth. 26. v. 41.

Hierosolymitanis sanctum Stephanum lapidantibus, inquit textus, vestimenta ad pedes adolescentis fuisse deposita, cui nomen erat Saulus, qui postmodum mutatatâ vitâ & nomine vocatus est Paulus. S. Bernardus non lapidantium, sed illa ejusdem S. Stephani vestimenta ad pedes Sauli posita fuisse sustinet. Et si interrogaverimus, in quem finem? respondet, ex parte hominum, in hunc; ex parte verò Dei, in alium finem. Ex parte hominum, eo fine, ut illa custodiret: ex parte Dei, ut vestimentorum S. Stephani virtute Saulus converteretur: *Deposuerant vestimenta secus pedes adolescentis, qui ad tactum Sanctarum vestium erat convertendus.* Subtilis S. Bernardi consideratio, sublimisque de vestimentorum S Stephani virtute sensus & conceptus; si id eventus confirmâsset: ast contrarium evenit. Positis enim ad pedes suos vestimentis pro custodia, tantùm abfuit, ut Saulus se converteret; ut dicendum sit potiùs, quod lapides S. Stephani furiam atque duritiem, quàm vestimenta fidem & sanctitatem ipsi affricuerint; hoc enim casu jam peracto, nihil non egit Saulus, ut potestate ad id obtentâ, Christianos in Damasco, exterisq; nationibus agentes, vinculis irretire, pœnis subjicere, neci tradere, Christiq; nomen & fidem è mundo tollere posset: & hoc modo, non secùs ac leo, iras, minas, cædesque in Domini Discipulos spirabat: donec tandem Christus ipse alternâ vice è cœlo descendens, ipsum prosternendo convertit. O divine Antoni, quantum te Deus, non solùm præ magnis, verùm præ maximis Ecclesiæ Sanctis glorificare decrevit! ad martyrium anhelâsti, & non obtinuisti: Quid verò refert, quod Deus id tibi negârit, vel istam laureolam commutârit, quando non super alios solùm Martyres, verùm etiam super ipsum Protomartyrem te sublimavit? Vestimenta Stephani tetigerunt Saulum, sed Saulus mansit, ut ante fuit. Erat legis novæ hæreticus, & mansit: erat Ecclesiæ persecutor

Bern. in hunc locum Actor. 7. v. 57.

secutor, talisque mansit: hostis erat Christi, talisque mansit: erat denique Saulus, mansitque Saulus. Tua verò vestimenta, mox ut tentatum lapsumque Monachum tetigerunt, protinùs in alium, quàm fuerat, immutârunt. Fuerat impudicus, & factus est castus; fuerat infirmus, & evasit fortis: fuerat inquietus, & factus est tranquillus: fuerat homo, & valde homo, & evasit Angelus. Tanta efficacia, tamque singularis Reparatori nostro inest virtus pro animabus hoc vitio perditis. Si verò doctus quispiam scrupulosus circa parallelos hosce scrupulum moveret, eò quod vestimenta S. Stephani tantum in opinione, posito, in opinione Doctoris tanti fuisse fundetur: ad aliorum exemplorum comparationem transeamus, quæ omni dubio & controversiâ vacant: & erunt ista famosi illius Herois, qui præ omnibus veteris instrumenti, nomine Casti fuit insignitus & sublimatus. Joseph captivus abductus in Ægyptum, tam flagitiosè ab uxore Domini sui Putipharis fuit adamatus, ut non sufficientibus minoribus amoris lenociniis, eò processerit, ut manifestâ eum violentiâ ad consentiendum sibi inducere attentaret. Fugit Joseph pallium illi relinquens: mansit illud libidinis monstrum, manu retinens castitatis spolium. Et quid subsecutum? nunquid evasit castior? nunquid minùs cœca remansit? pervenitne ad majorem agnitionem? ad agnitionem vilitatis, fœditatis, cui sordida eam concupiscentia subjecerat? magis potiùs subdita, major serva, magis illusa, magis excœcata, magis infatuata, magis denique furiosa remansit quàm ante. Scriptura non innuit, ex qua panni specie pallium Joseph fuerit confectum: quod si ex S. Antonii habitu fuisset desumptum, nullus dubito quin, ut primũ impudica & perversissima illa Ægyptia, manibus illud contrectâsset, castitas per visum cucurrisset ad oculos, & pudor per venas ad cor penetrâsset. Verùm tantùm abfuit, ut Joseph tam extraordinarios præstolaretur effectus pallii, ex eo quod esset suum: ut, quia tantùm manibus contactum erat lascivis, relicto illo fugerit, timens, inquit S. Ambrosius, ne per idem pallium libidinis sibi contagium adhærescerer. Verba S. Ambrosii sunt hæc: *Contagium judicavit, si diutius moraretur, ne per manus adulteræ libidinis incendia transirent.* S. Amb. Nunc discrimen inter Josephum & Antonium notate. Mediante pallio Josephi, quatenus semel manibus Ægyptiæ attacti, libido affigi poterat Josepho: mediante

diante tunicâ Antonii, quâ ſemel indutus eſt tentatus Monachus, caſtitas ſtatim adhæſit Monaho. Vitia cùm ſint contagioſa, malum eſt omnibus infirmitatibus commune; virtutes verò contagioſas eſſe, in ſolo Antonio docuit experientia. Nunquid multos vidiſtis infirmos, qui ſuis morbis infecerint ſanos? utique vidiſtis. Vidiſtiſne unquam vel unum benè valentem, qui ſanitatem ſuam affigeret infirmo? illud nunquam, niſi in ſancto Antonio viſum eſt. Joſeph ſanus & ſanctus ab Ægyptia infici pertimuit: Monacho infirmo & graviter ſaucio ſtatim ſanitas D. Antonii adhæreſcebat: & omne id, quod ſtupendum magis eſt, ſolius tunicæ ipſius attactu: *ad tactum ſanctarum veſtium.*

Verùm, ne Auditores mei, comparando tunicam Antonii cum pallio Joſephi, & veſtimentis S. Stephani, me jam aliquid dixiſſe autument, tranſeamus & aſcendamus altius, petitâ reverentiſſimè licentiâ à benigniſſimo Domino, quem S. Antonius geſtat in brachiis, ut veſtimentorum ipſius meminiſſe liceat, poſtquam ea depoſuit, Chriſto cruci affixo, ut compleretur ſcriptura: *diviſerunt ſibi ve-* *Pſal. 21.*
ſtimenta mea. Milites, qui cruci- *v. 19.*
fixerant, ſacra ipſius veſtimenta dividere parabant. Veſtimenta autem illa, modo formâque Hebræis communi & uſitatâ, erat tunica inſutis manicis ad talos uſque protenſa, aliudque indumentum deſuper vicem pallii ſupplens. Milites quadripartitis veſtimentis, ſinguli ſibi ſumpsêre partem: accipientes verò, manibuſque ſanctiſſima illa veſtimenta filii Dei humanati contrectantes, & ſinguli fortè parte, quæ ſibi obtigerat, ſeſe cingentes (pro hominum illorum conſuetudine) nec oculis lumen receperunt, cum Longino; nec pectora ſua percuſſerunt cum Centurione; neque dixerunt; *Domine memento mei cùm veneris in regnum tuum*, cum bono latrone. Quod fecerunt fuit à veſtimento diviſo tranſire ad tunicam, ut ſecunda Prophetiæ pars compleretur: *Et ſuper veſtem* *Ibid.*
meam miſerunt ſortem.

Sacra tunica interior erat inconſutilis, unicâ texturâ continuâ confecta, & quia ſuturâ carebat, convenerunt milites, ne partitim divideretur, ſed miſſis deſuper ſortibus illius integra eſſet, cui ſortes illam adjudicâſſent. Ita factum eſt: prolatis jactiſq; aleis, uni ſoli pretioſiſſimus hic theſaurus totoque præſtantior mundo obtigit. Qualis verò manſiſſe vobis videtur iſte homo cum Tunica Chriſti? Erat

illa

illa puriſſimis B. Virginis manibus contexta, adeòque miraculoſa, ut ſimul cum humanitate creſceret, neque tempore ullo aut uſu conſumeretur; & quod plus eſt, triginta tribus & ultra annis Chriſtus eâ fuerit veſtitus. Qualis nunc vobis evaſiſſe videtur fortunatus ille miles, nedum illâ filii Dei tunicâ veſtitus, ſed mox ut eam tantùm tetigit? Ego quidem illum mox lumine fidei illuminatum, ſplendoribuſque circumdatum fuiſſe; in eodemque loco humi proſtratum, divinitatem Chriſti agnitam adoraturum fuiſſe, putaſſem: & confeſtim ad crucem convolaturum ad Chriſtum inde ſolvendum, ubi illum acclavârat: vel ſaltem Jeruſalem ingreſſurum, ad prædicandum confitendumque publicè & elatâ voce, hominem illum crucifixum, verum eſſe Meſſiam, verumq; Dei filium, & Jacob: eâdemque ſanguinolentâ tunicâ vel manibus geſtatâ, vel Lanceæ cuſpidi affixâ prædicaturum, cœcumq; Iſraël interrogaturum: *Vide, utrum tunica filii tui ſit, an non*? (Gen. 37. v. 32.) iſtud ego quidem futurum opinabar; aſt nihil horum fecit miles: manſit miles, talis, tam Gentilis, tam infidelis, tam barbarus, & inhumanus executor ut ante. Nos verò ad iſtius Tunicæ, & hujus S. Antonii conſpectum ſuſpenſi & attoniti, quid dicemus? non aliud dicendum aut exclamandum quàm illud Davidis: *Mirabilis Deus in Sanctis ſuis.* (Pſalm. 67. v. 36) Deus nihil mirabilium iſtorum, mediante tunicâ illâ, à Matre ſua contextâ, & à filio induta operari volens, tantam Tunicæ S. Antonii contulit gratiam, indiditque efficaciam, ut eodem inſtanti, quo eam Monachus induit, ac ſi virtutum omnium in ea continerentur habitus, luxuria in puritatem, rebellio in ſubjectionem, diſſolutio in modeſtiam, intemperantia in in ſobrietatem, tentatio in tranquillitatem, imbecillitas in conſtantiam, caro in ſpiritum, ignis inferni in lilia paradiſi, & natura humana, non in naturam (quod minus foret) ſed in gratiam Angelicam fuerint immutata: majus enim eſt, eſſe Angelum in carne, quàm ſine ea.

§. V.

ANgeli ex propria ſua natura huic vitio nequeunt ſubjacere, neque ab eodem tentari, aut eſſe tentati: & in hoc ſecundo maxima conſiſtit prærogativa, quam S. Antonii tunica Monacho ſimul impertivit, qui ab eodem momento, quo illam induit, quaſi.

quasi diabolus eam reveritus fugisset, nunquam deinceps à libidine fuit tentatus. Verùm, ô Domine, quo pacto tantum mirabile, tantamque hujus gratiæ magnificentiam, quâ Sanctum tuum sublimâsti, potero declarare nisi denuò in *Sancta Sanctorum*, divinorum tuorum arcanorum ingrediendo? altissimum sanctissimi Sacramenti altaris mysterium mirabilium Dei est memoria: *Memoriam fecit mirabilium suorum.* Potissimusque mirabilium sacri hujus mysterij effectus est, homines reddere castos: *Frumentum electorum & vinum germinans Virgines.* Et quo pacto sanctissimum Sacramentum nos castos facit? eo pacto, ut vitio resistamus, non tamen castos absolutè, à tentamentis nos eximendo. Communione sacrâ perceptâ frequenter maximi etiam Sancti, & casti adhuc à Venere sunt tentati. Quod cum ita se habeat, quàm stupenda res est, qualisve virtutis incantatio, quod visâ & contactâ S. Antonij tunicâ, homo peccator & actualiter tentatus & victus, derepentè à tali non solùm vitio liber, sed ab omni ejus tentatione exemptus evadat! non possum non hoc casu meminisse, quomodo in alio idem se Dominus, propriæ suæ tunicæ respectu gesserit.

Ps. 110. v. 4.

Zach. 9 v. 17.

Mulier quæpiam infirma, visis Christi miraculis, tantam in eum fiduciam concepit, ut dixerit: *Si tetigero tantùm vestimentum ejus, salva ero.* q. d. Si permittente turbâ, ad contingenda tantùm vestimenta ejus accedere daretur, me sanandam putarem. Quod speravit, illi evenit. Mox verò, ut tunicæ fimbriam tetigit, Christus conversus dixit: *Quis me tetigit? nam ego novi virtutem de me exisse.* Utrum exceptionem, reservationemque verborum horum notetis, ignoro. Infirma ex attactu tantùm tunicæ sanitatem sibi promittebat; at Christus ad declarandum occurrit, virtutem miraculosam quæ sanaverat, non esse tunicæ, sed sui corporis: ut suo corpori, & non suæ tunicæ tribueretur, licet eâ esset indutus. Si igitur corporis sui miracula Christus partiri non vult cum sua propria tunica; quo modo permittit, ut S. Antonij tunica tam extraordinarium operetur miraculum, cui simile in corpore ipsius non experimur? Domine, sufficitne exteriùs tantùm induta S. Antonij tunica illud operari, quod in nobis sanctissimum corpus tuum interiùs receptum non operatur? novi equidem S. Antonium de hoc divinissimo Sacramento optimè meritum, ipsumque pro veritatis fidei-

Matth. 9. v. 21.

Luc. 8. v. 46.

fideique ejusdem defensione, gravissima contra Hæreticos illam impugnantes, subiisse certamina, gloriosasque reportasse victorias, nec non innumera alia in sanctissimi hujus Sacramenti obsequium præstitisse: sed tale quid promeritum imaginari mihi non potui. Denique idem ille Dominus, qui eousque se minoravit, ut Antonius personæ ipsius junctus videretur magnus; ibidem illi sua secreta communicat. Proinde ambobus, differentiæ hujus, cur & quare, relinquamus.

Differentia, quam in hoc casu solummodò dare possunt Philosophi, & Theologi, est, quod tunica S. Antonij contigerit corpus Monachi, qui illam induit; Corpus verò Christi in Sanctissimo Sacramento non tangit corpus hominum illud recipientium. Extra dubium est, nos verè & realiter Corpus Christi recipere: sed sicut corpus Christi in Sacramento existit per modum indivisibilis, sic quemadmodum sensus visûs illud non videt, ita nec sensus tactûs illud tangit: & sicut hoc quod tantummodo videmus, sunt species, quantum ad colorem, ita & illud, quod tangimus, eædem sunt species, quantum ad quantitatem. Verùm in ipsa hac differentia, majore adhuc convenientiâ, S. Antonij gloria confirmatur. Species Sacramentales sunt tunica alba, quâ Christi corpus in Sacramento vestitur: & gratiam, quam Christus corporis sui vestibus indulgere noluit in Sacramento, illam S. Antonij vestibus concessit. Tunica illa candida castitatis tentamenta non tollit: tunica verò illa Sancti Antonij grisea eas sustulit.

Videtur hinc ulteriùs non posse procedi exaggerationemque excedere altaria: verùm multi adhuc passus emetiendi restant. Christus Dominus ac Redemptor noster, discessurus ex hoc mundo Discipulis suis præcepit, ne de Jerusalem egrederentur, usque dum virtute ab alto vestirentur: *Donec induamini Virtute ex alto.* *Luc. 24 v. 50.* Descendente in eos Spiritu Sancto, supernâ illâ mox induti fuêre virtute. Quales verò vestium harum fuerunt effectus? summatim fuerunt, quod in gratia confirmati cum privilegio graviter non peccandi. Quemadmodum verò à peccatis exempti, nunquid etiam à tentationibus similiter evasêre immunes? nullâ ratione: in tantum quidem hisce mansêre obnoxij, ut eâdem in materia, de qua loquimur, S. Paulus gravissimè & importunissimè se tentatum confiteatur: *Datus est* *2. Cor. 12. v. 7.*

mihi stimulus carnis meæ, angelus sathanæ, qui me colaphizet. Si igitur Apostoli mediantibus vestibus sibi à Christo è cœlo missis, quibus ipsa S. Spiritûs persona illos induit in terra, à tentationibus, & quidem ejusdem speciei tentationibus non evasêre immunes, quonam pacto, Monachus ille, mediante tunicâ S. Antonii ab illis liber remansit? Hîc aliud faciendum non superest, quàm elevatis in cœlum manibus, iterum iterumque glorificandus infinitè Altissimus, qui tanto mirabilium excessu, juxta quod promiserat, honorare voluit suum Sanctum, à quo sic honoratus fuit in terra. Absit à me (quod etiam illicitum est) vestimenta Spiritus Sancti, cum tunica comparare velle S. Antonii: verùm consideratis & collatis utrimque effectibus, hoc solummodò refero, quod negari non potest. Habitus Spiritus Sancti exemit Apostolos ne vincerentur; sed non exemit ne tentarentur: Tunica verò S. Antonii exemit Monachum, non solùm ne vinceretur, sed etiam ne tentaretur. S. Paulus Spiritus Sancti habitu indutus liberatus erat à peccato, non tamen à libidinis stimulis: Monachus Tunicâ S. Antonii indutus, à peccato simulque à stimulis libidinis liber remansit.

Hinc ego deduco, quàm superfluus & otiosus fuerit magnus ille Seraphici Patriarchæ animus & conatus, quando simili se tentatione vice quadam præoccupatum vidit. Tentatum quadam die à luxuriæ spiritu sanctum Franciscum, quid fecisse putatis, tam insignem militiæ Christi stipendiarium? congelatum ingrediens lacum solis nivis globulis ignis illius incendia restinxit, donec inimicum suum eodem in lacu suffocaret. Notabilis tentatio, notatuque dignus animus: sed superfluus & otiosus labor & conatus. Notabilis tentatio, quod hominem velut S. Franciscum, in carne Seraphinum, caro tentare præsumat! notatu dignus animus, quod Franciscus non consideratâ congelationis sævitie, tanto periculo exponat vitam, ne periclitetur puritas! labor verò & ausus supervacaneus Gloriose Sancte. Si non obstante Seraphica tua qualitate, tributum hoc solvis humanitati: si diabolus toties à te victus tuam præsumit tentare puritatem: si remedium habes in domo, iamque expeditum & facile, ad quid illud foris, & tam pœnosum quæris? pete à S. Antonio (vel præcipe illi tanquam tibi subdito) pete à S. Antonio, ut suam tibi commodet Tunicam, &

mox

mox à tentatione liberaberis. O ingens Patris gloria ex tali Filio! Permutent tunicas suas S. Antonius & S. Franciscus, videbunturque duo magna mirabilia. Tunica S. Francisci nihil operabitur in S. Antonio; erat enim jam consummatus in perfectione sui Habitus: & S. Antonii Tunica adhuc habebit, quod operetur in S. Francisco; erit enim illi contra tentationes defensio. Hoc verò modo Deus gratias dispertiit inter Patrem & Filium, ut Pater exemplum esset fortium: & Filius remedium debilium.

§. VI.

CONcludendo igitur cum nostro Monacho, antea tam debili, nunc tam valido: ante tam perdito, nunc tam feliciter invento, attendite & videte, an non certus animarum perditarum sit rastaurator Antonius conformiter meo promisso. Porrò si vel una Auditorum meorum anima periculo perditionis sit proxima, vel jam perdita in undis, in cæcitatibus, vel tam ægrè curabilis vitii labyrinthis, in quo salus adeò periclitatur: hoc tam notabilis mutationis ob oculos sibi ponat exemplum, & sicut illud secutus est in perditione, ita illud etiam imitetur securum, efficaxque illi remedium inquirendo. Quilibet jam lapsus, aut tentatus, ad perditarum restauratorem animarum recurrat; est enim seu officium, seu privilegium, quod Deus ipsi contulit: ex integro corde suam illi animam commendet, sine intermissione postulans, instans, & inquirens, donec illam inventam è statu perditionis educat: *donec inveniat eam.*

Finaliter, unam necessariam valde noto clausulam, sine qua quicquid attentatum fuerit, effectu carebit. Mulier Evangelica drachmam perdidit in domo, in domo illam quæsivit, & in domo invenit. Sic etiam anima perditur, sed non invenitur. Cætera omnia reinveniuntur ubi perduntur: & ibidem eadem quæri oportet. Anima quærenda non est, ubi est perdita, sub pœna quod invenietur, sed iterum perdetur. Perdidit animam suam Petrus, trinâ vice Christum negando: & notate, mulierem aliquam occasionem fuisse primam, mulierem itidem fuisse secundam. Dominus suos in ipsum conjecit mox oculos, ne in statu illo perseveraret, & ad perditam reinveniendam animam, quid fe-

cit Petrus? de loco ubi eam perdiderat egressus est: *Egressus foras.* Luc. 22 v. 62. Hoc primò diligenter observandum ei, qui animam perdidit, si eam invenire desiderat. Anima instar Solis est, qui non in occasu, sed ortu quærendus. Perditur sol in occidente, sed qui eum quærere ad inveniendum desiderat, in oriente hoc facere oportet. Anima sic inventa secura sit, non perdendam se denuò, ubi perdita fuerat. David, qui similiter suam perdiderat, & invenire sciebat, dixit: *Quantum distat ortus ab occidente, longè fecit à nobis iniquitates nostras.* Psalm. 102. v. 12 q. d. per gratiam Dei, tam procul absum à peccato, quo me perdidi, quantum ab Occidente ad Orientem spatii intercedit. Secundùm literam, versus iste homini cuidam optimè qualificato, qui ut à tentatione & occasione quadam sese expediret, Indiam petiit, quadrare posset. Ita facit, qui salvari cupit: non tantùm foras cum Petro exit, sed cum Davide se elongat. Naulerus, qui impingendo in scopulos naufragium fecit, omni cura & solicitudine eosdem declinat & fugit. Hujus cautelæ defectu animæ perditæ, quandoque inventæ iterum perduntur. Si S. Petrus in loco mansisset, ubi negavit, quemadmodum tribus negaverat vicibus; triginta negâsset vicibus: tribus vicibus ad complendam prædictionem, reliquis, propter non desertam occasionem: hinc primum quod fecit, fuit eam declinare: *Egressus foras.*

§. VII.

PRæmissâ hac consideratione primâ, in qua, ex parte nostra primi vitii remedium consistit; ad secundam transeamus considerationem, visuri, quomodo non minùs potens & certus Sanctus noster animarum peccato cupiditatis perditarum sit restaurator, cujus similiter exemplum unum proponam.

Quo tempore S. Antonius prædicando peragrabat Italiam, quêadmodum fama miraculorum Christi, ad ipsos usque carceres perveniebat: *Cùm audisset Ioannes in vinculis opera Christi.* Matth. 11. v. 2. Pari modo fama mirabilium S. Antonii ad ipsas usque latronum speluncas penetrabat. Duo supra viginti eodem in scelere socii sylvas & nemora pererrabant, qui audito, omnes quotquot S. Antonium prædicantem audirent, converti: cùm id sibi perdifficile, imò impossibile videretur, ex semetipsis veritatis experimentum capere volebant. Depositis larvis & velis, aulicorum more induti suâ singuli viâ ad civitatem

tatem pergunt, Ecclesiam, in qua S. Antonius prædicabat intrant: & Sermone nondum finito, jam quilibet eorum in alium erat mutatus. Omnes sunt conversi, omnes Sancto confessi: omnesque facinorosam vitam, cruentumque exercitium mutârunt. Ex Taumaturgis Sanctis, de quibus maxima scribuntur miracula, est S. Antonius: sed si omnium miraculorum ipsius potissimum specificare vellemus, primum sibi locum illud meritò, opinione meâ vendicare posset. Viginti & duo fures & latrones uno die eâdem horâ conversi! Est maximum quod dicere aut imaginari quis posset; non enim sunt animæ magis insensatæ, & ad reducendum difficiliores, quàm illæ furum & latronum.

Res est observata, observatuque dignissima, quod Christus Dominus noster contra vitia quæcunque prædicando, nunquam furibus & latronibus expresse prædicârit. Omnes quatuor legite Evangelistas; quod in Sermone de bono Pastore, in Parabola, de Samaritano, in illo, de vigilantibus servis, multisque aliis locis Christus furum & latronum meminit, sed quod illis prædicaverit, nusquam invenietis. Quoad fures & latrones, non aliud ipsum fecisse legimus, quàm quod eodem die, quo Jerusalem ingressus â turbis Rex fuit acclamatus, rectà templum adierit, factoq; ex funibus flagello vendentes & ementes eos foras ejecerit, dicens, domum suam domum orationis esse, ab ipsis verò in latronum speluncam fuisse conversam: *vos autem fecistis illam speluncam latronum.* Matth. 21. v. 13. Christus fures latronesque flagellando valde proprium officio obligationiq; Regis exercuit actum: Christus verò non solùm Rex erat, sed Rex simul & Prædicator: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.* Psalm. 2. v. 6. Si ergo Christus latrones furesque flagellavit velut Rex, quare eisdem non prædicavit, maximè cùm esset in templo velut Prædicator? quia fures & latrones ex tali sunt hominum genere, in quibus plus fructificat castigatio, quàm quod speretur emendatio. Prædicatio ad emendandum & convertendum eum facit, cui prædicatur: Homines verò furtis assueti, adeò sunt obstinati, & emendationis quasi incapaces, ut nunquam, aut quasi nunquam convertantur. Quinto, post hunc, die ipsa illud experientia, talibusq; circumstantiis probavit, quæ omnem admirationem excedant.

Maximus mundi dies fuit, quo Filius Dei, pro redemptione generis

ris humani vitam in monte Calvario profudit. Eodem verò die, tres fures & latrones, duo ad latera Christi, & unus, (quod est majus) de latere ipsius sunt mortui. Mortuus est latro bonus, mortuus est latro malus, mortuus est & Judas. Quis verò trium horum furum & latronum fuit exitus? bonus latro fuit conversus: latro malus cum Juda fuit damnatus. Ita ut maximo die mundi, quo Redemptor ejus quinque gratiæ misericordiæq; fontes patentes præferebat, ex tribus furibus & latronibus condemnarentur duo, & converteretur unus. Et certâ quadam die S. Antonium ex pulpito dicentem auditum venientes viginti duo fures & latrones convertuntur omnes. Si S. Antonius è viginti duobus convertisset septem, hoc fecisset, quod fecit Christus, fuissetque mirabile, si tertia furum latronumque pars fuisset conversa: sed cum tot fuerint, & omnes, repeto, fures fuerint & latrones, omnes fuerint conversi? Casus hic tam admirabilis fuit & singularis, ut nec in seipso, neque in die Redemptionis Christus illum voluerit habere exemplum.

Considerate, quæso, mecum cujusq; trium horum furum & latronum in die passionis Christi salvationem seu damnationem, & mox patebit, quàm admirabile fuerit illud Sancti Antonij. Quis malo latroni, ad convertendum ipsum prædicavit? prædicavit illi ad convertendum patientia & innocentia Christi; prædicavit illi suus in scelere quondam, & nunc in supplicio socius, corripiendo & magis exemplo: prædicavit illi Sol obscuratus: prædicârunt scissæ petræ: prædicavit ipsi denique omnium mundi Prædicatorum maximus, scilicet Mors: neque una sola ipsi mors prædicavit, sed omninò tres mortes: mors Christi, mors latronis socij, suaq; mors propria. Porrò quando nec innocentia, nec patientia Filij Dei, neq; exhortatio, conversio & exemplum socij, neque Solis tot horis obscurati portentum, neque scissarum petrarum novitas, sed nec ipse mortis horror, tresque sub oculis mortes ad unum latronem convertendum suffecerunt; unicus tantùm S. Antonij sermo, ad viginti duos fures latronesque convertendos suffecit.

Ad Judam transeamus. Judas uti & reliqui Apostoli omnes, prædicationes Christi auribus excipiebat: & postremò Christus ad ipsum specificè Judam septem sermones direxit: Primum, pridie passionis, quando electis à se Apostolis dixit, quod unus eorum

rum Diabolus esset factus : Secundum, quinto præcedente die, murmurante Judâ de unguento Magdalenæ quasi inutiliter & prodigè profuso, prætexendo pauperum subsidium, quando Christus modestè illum corripiendo, omnes reprehendit : Tertium, in Cœna Agni, quando protestatus est, quod manum secum mittens in parapsiden se traditurus esset: Quartum, in lotione pedum, postquam dixit Petro, ipsum, aliosque Discipulos esse mundos, sed non omnes. Quintum, quando consecrando Panem dixit: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*: (Luc. 22 v. 19) Sextum, finitâ cœnâ dicens exclamando : *Væ homini illi, per quem Filius hominis tradetur! melius illi fuisset, nunquam natum fuisse* : (Matth. 26. v. 24) Septimum, quando, Judæ ad exequendam venditionem & traditionem egresso, Christus ironicè dixit (quod illi ambo soli intellexerunt) *Quod facis, fac citius*. (Joan. 13. v. 28) Omnes sermones isti sagittæ erant, quarum unam super alteram Christus in pectus Judæ intorquebat, tantò validiores, quantò breviores, tantò nervosiores, quantò secretiores, tantóque decentiùs directi in illum, quantò magis indifferenter dicti videbantur ad omnes. Quid verò profuit tanta, tamque exactè composita, & distributa Rethorica, in qua amabilis Magister omnem divinæ sapientiæ suæ artem exercuerat? mortuus est Judas obstinatus in malo, morte, solutioneque condignâ, quod vendidit vitam. Et quando omnes Christi prædicationes simul junctæ, septemque ejusdem sermones specificè & in particulari ad unum furem & latronem reducendum & convertendum directi, eundem non convertunt nec reducunt; Unica S. Antonii prædicatio, non in particulari, sed in communi, ad illam peccati speciem non ex proposito directa, sed casualiter tantùm dicta & audita unâ vice duos supra viginti fures & latrones convertit & reducit, pensate num quippiam mirabiliùs excogitari queat! necdum satis adhuc ponderatum est.

Ponderate pretii summam, quod Christus ad convertendum Judam exposuit; & illud quod S. Antonius ad convertendos viginti duos fures & latrones expendit, & sic mirabile clariùs patebit. S. Antonius ad convertendos fures & latrones jam dictos, non nisi cœptam jam prædicationem continuavit, & convertit: Christus ad convertendum Judam, quē non convertit, tot in particulari & communi, prout jam vidimus, adornavit exhortationes, se se ad pedes

pedes ipsius prostravit: sacris manibus suis ipsi pedes lavit, quæ lotionis magnam ex oculis suis exilientis aquæ lacrymarum partem admiscuit, quâ similiter eos lavit: sumendum se in pane & calice præbuit: denique ad proditorium osculum infigendum faciem ei præbuit: amicum illum compellavit, talem ipsum ex animo esse desiderans. Et quando Christus (jam notate) quando Christus ore exhortando, genua flectendo, manibus lavando, oculis plorando, faciem offerendo, corde condonando, & toto suo corpore & sanguine, nec non totâ suâ animâ & divinitate, in pectus Judæ immissis, unum non potest convertere furem & latronem; S. Antonius solâ suâ linguâ, duos supra viginti fures & latrones convertit. Voluit utique Deus in binis hisce exemplis ostendere, quousque pervenire possit cordis humani duritia; quidve operari valeat gratiæ divinæ efficacia. Istud verò mirabile est, quod separato seorsim utroque effectu, durities humana contra prædicationem, omnesque Christi probaretur labores: divinæ verò gratiæ efficacia, sine alio labore, solâ Antonij prædicatione monstraretur.

§. VIII.

Verùm, ad conversum conversi latronem, inter hunc aliosque conversos latrones discriminis magnitudinem videbimus. Convertit se latro bonus, omnibus illis heroicis actibus, præclarissimarumque Virtutum concursu, quas Sancti celebrant, nec ego in comparationem adduco: sed in furibus & latronibus prædicatione S. Antonij conversis, præter numeri excessum, circumstantia suppositiove fuit valde diversa, quæ, quemadmodum conversionem reddebat multò difficiliorem, eandem hac ex parte reddidit admirabiliorem. Non loquor de prærogativis hujusce magnæ diei, de Christi visi & auditi vicinitate & præsentia, nec de assistentia B. Virginis, aut umbra Crucis, de supplicij similitudine, aut cæli terræque prodigiis, neque de ipsa terra recenti sanguine divinis ex venis emanante rigata, qui adhuc in exiccato jam trunco (meliùs quàm in Aaronis virga) eodem tempore flores fructusque producere cessare non poterat. Omnes, constellationis diei locoque illi propriæ & singularis, influentiæ concurrerunt efficacissimè operatæ, ad fidem pœnitentiamque latronis boni expediendam: cumq; nihil

nihil horum adesset, aut sperari posset in conversione furum & latronum ab Antonio conversorum, præter nuda, nulloque alio exteriore influxu, qui vim addere posset, adjuta Antonij verba: planè apparet tam fœlix ex parte latronis boni, quàm admirabilis ex parte horum conversorum differentia. Verùm non est ista, quam dixi, circumstantia & suppositio inter illum unum, & hos valde diversa, quam ponderare & pensare velim.

Abstrahendo igitur ab omni alio, comparationemque de homine ad homines, & de latrone ad latrones faciendo, dico, Conversorum à S. Antonio conversionem longè fuisse difficiliorem, & hinc magis stupendam. Bonus latro erat homo captivus, custodibus stipatus: hi verò vagabantur liberi & soluti, Judicum officio necdum traditi: ille non solùm jam condemnatus, sed actualiter jam sententiæ executionem patiens in supplicio constitutus erat; mortem transversam habebat in gutture, ut vivere non posset, manus acclavatas habebat cruci, ut furari jam aut latrocinari amplius non liceret: hi verò tunc, ut ante, furtis vacare, & vivere liberè poterant. Ex quo sequitur, conversos ab Antonio fures propriè mutâsse vitam, & deseruisse exercitium: quod fur & latro ille Calvarij non potuit: vita enim & exercitium, potiùs deseruit illum. Quod etiam, quantumcunque durus & obstinatus convertatur latro, detectis jam & propalatis flagitiis & fraudibus, quæ extrema conversionis sunt impedimenta, & quantò magis furcæ jam proximus, & in eam jam actus, omni difficultate vacat: verùm quod convertantur tot, & à vita tam dissoluta & effrœni, ad moderationem rationisque dictamen & Christi legem vitam deinceps transigere proponant: quod integra cohors, sine omni contradictione, vivendi institutum immutare, laboreque manuum propriarum, alienis sese laboribus implere assuetarum, vitæ necessaria acquirere resolvant, plenum difficultate, omnique admiratione dignum fuit opus.

Vitæ sustentandæ ergò, labori se mancipare, alij vivendi methodo assuetum, tantam difficultatem involvit, ut eadem ipsa artem artesque furandi adinvenerit. Villicus ille Evangelicus, privandum se officio, quo vivebat, cernens, nec licitum honestè vivendi medium amplecti paratus, quidnam cepit consilij? Sacer Textus, ipsum debitorum Domini sui literas vitiâsse asserit, tali verò modo & arte

ut Herus industriæ ipsius condonaverit fraudem & furtum. Hæc diaboli est astutia, quâ providentiam æmulatur divinam. Ne diffidatis providentiæ divinæ: *Respicite volatilia cœli*, inquit Christus. Volatilia aratro terram non proscindunt, nec sementem mittunt, neque colligunt messem, nihilominùs sustentantur: idem astutiâ diaboli aves istæ faciunt rapaces. Alii fodiunt, sive arant, alii laborant, alii sudant: & quod illi collegerunt in horrea, aut vendiderunt in foro, hi hisque similes in viis, compitisve in marsupia sua & crumenas congregant. Primus in mundo fur, primus fuit homo (tam inveterata & inolita est furandi consuetudo, ut primi homines fuerint fures) primum hunc furem condemnavit Deus, ut in sudore vultus sui, suum comederet panem: *In sudore vultûs tui, vesceris pane tuo*. Succedentes verò fures id didicerunt & practicare sciverunt, ut mutatâ sententiâ, loco *sudore vultûs sui*, panem non suum comederent, cum sudore vultus alieni. Et homines huic vivendi methodo assueti, unanimi consensu illam immutârint seque solis & nudis S. Antonii verbis, irretiri, capi, spoliarique siverint? Scio vos desiderare motivum vobis à me declarari, quo S. Antonius illud ipsis persuasit: sed quamvis idipsum historia non referat, cùm æneis illud laminis insculptum extare mereretur, casus hujus mirabile, majore difficultatis ejusdem consideratione statui continuare.

Matth. 6. v. 26.

Gen. 3. v. 19.

Parum esset, si alieno vesci, arandi, sudandique tantùm alleviaret laborem: sed ideò magis sapidum palatoque gratius asserunt, mirumque & insolitum habendum, si quis eo abstineret ipsis furibus hoc asserentibus, tanquam ex mala praxi & exercitio partialibus, & propriâ perversâ inclinatione deordinatis non crederem: nisi Spiritus Sanctus suâ illi sententiâ subscriberet: *aquæ furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior*. Hoc tantùm in verbis istis miror, quod ad probandam declarandamque saporis excellentiam, alieni & furto ablati, in pane & aqua, comparatio constituatur. Aqua sapore caret, & si saporem habet, aqua non valet. Panis sapor itidem tam est modicus, ut, nisi sapidus illi adjungatur esculenti cujusdam socius, magna tantùm fames illum comestibilem faciat. Denique hominem solo pane & aquâ vivere, non est se reficere: sed jejunio, & quidem rigidissimo & strictissimo se macerare. Quomodo

Prov. 9. v. 17.

modo igitur Spiritus Sanctus, non saporem tantùm alieni, sed & dulcedinem & suavitatem ejusdem in pane & aqua declarat: *Aquæ furtivæ dulciores sunt: & panis absconditus suavior?* melius declarari aut exaggerari nequivisset. Ac si Oraculum divinum dixisset, tantus tamque extraordinarius est sapor alieni, talisque dulcedo & suavitas furto ablatis inest, ut ad panem usque & aquam, si furto ablata sunt, sapidissimus cibus, sit alienum. Ex proprio vivere in pane & aqua, maxima est pœnitentia; vivere ex alieno, quamvis in pane & aqua, deliciæ sint opiparumque convivium. Sic sapidus est bolus, ille alienus!

Magno equidem rubore suffundor, à Rege mutuandum esse exemplum, quo veritatem hanc confirmare debeam. Verùm non frustra dixit S. Augustinus: *Quid sunt magna regna, nisi magna latrocinia?* (S. Aug.) Rex Achab rapiendi sibi vineam Naboth, desiderio æstuabat: cumque difficultatem in desiderii sui executione inveniret (ita etiam Reges mali temporis istius, in surripiendis subditorum suorum bonis difficultatem & obstaculum experiebantur) voti sui repulsam seu retardationem ita persensit, ut ad mensam vocatus comedere recusârit: *noluit comedere panem suum*: inquit textus septuaginta Interpretum. Et S. Ambrosius addit: *quia cupiebat alienum.* (3. Reg. 21. v. 4. 70. Interp. S. Amb.) Extraordinarius igitur sapor est alieni, ad gustum usque & palatum eorum, qui non nisi exquisitissimis cibis assueverunt! Ita ut apparatâ illinc mensâ regiâ, & hinc pauperis Naboth apposito pane; quia Achab comedere prohibebatur panem alienum, omnem erga mensam regiam perdiderit appetitum. Accumbebat quadam vice Lusitaniæ Rex Joannes, nominis illius tertius, magnâ ciborum nauseâ affectus. Porrò alios inter assistentes ipsi nobiles, quidam notæ dexteritatis aderat; cui Rex, nominatim illum vocando, inquit; quidnam remedii mihi suggeris provocando appetitui, quia omnia fastidio? respondit ille, Majestas tua de alieno comedat, sicut ego facio, & mox sentiet quàm benè sapiat. Ita respondens ille aulicus, ridendo veritatem dixit. Vultin', veritatem hanc vobis exaggerare absolvam? Audite igitur quàm sapidum sit alienum. Alienum, est pillula infernalis, exterius aurum, intus infernus; nemo quippe comedit alienum, quin simul deglutiat infernum. Et cibus toto mixtus inferno, si tanto

comeditur appetitu, pensate an non singulare quid sapere videatur. Cùm igitur talis & tantus alieni sit sapor & appetitus, ut sublimis adeò conditionis personas capiat, occupet, & extremè excæcet: quod viginti duo homines rapiendi latrocinandique exercitio assueti, qui nullo alio suppetente patrimonio, non nisi rapto vitam transigere sciebant, non considerata mutationis differentiâ, solâ cujusdam sago vestiti, & fune succincti hominis voce permoti, eandem subire tam cordatè resolverint, nullus dubio relinquitur locus, quin ex parte ipsorum, admiranda planè & prodigiosa fuerit conversio: Ex parte verò S. Antonii excellentissimus fuerit actus, clarissima victoria, gloriosissimusque triumphus, quem Prædicatorum aliquis nunquam obtinuit.

§. IX.

Ecce denuò quàm admirandus animarum perditarum restaurator, tam in hoc secundo, quàm primo vitio sit noster sanctus Antonius. Quod si ego exhortari vos præsumerem, ut ex hoc exemplo, vel viginti duobus exemplis proficere satageretis, injuriam vobis inferre fortè putarer. Benè novi in hac terra non dari fures ex officio; sed dantur officia furandi exercitio obnoxia, & totum illud accipere, vel retinere, aut non solvere alienum, quantumcunque specioso illud coloretis titulo, æqualiter ad septimum spectat præceptum. Proinde vobis dico, sub quocunque demùm titulo jam perditam, aut cupiditatis vitio ad perditionem tendentem geritis animam, ut ad S. Antonii recurratis patrocinium, ut in tempore vobis illam restituat & restauret. Rogate eum ut vos audiat, & vos auscultate ipsum, cùm tanta sit verborum ejus efficacia. Super omnia nolite opinionibus decipi, quæ laxant perduntque conscientias: ante omnia hoc certum habetote, quod ubi lucrum opesque acquirere speratis, ibidem animam perdatis: & ubi certo perdidistis, à quærendo cessare nolite, donec illam inveniatis: *donec inveniat eam.*

Denique sicut unam vobis suggessi cautelam necessariam, & sine qua concupiscentiæ carnalis vitium curari nequit: ita, quæso, audite & alteram, à qua non minùs, imò plus adhuc dependet pro cupiditate, & ad expediendam à laqueis rei alienæ animam. Mulier Evangelica, inquiente textu, ad perditam inveniendam drachmam, accensâ lucernâ everrit domum:

mum: *accendit lucernam, & everrit domum.* Omnes salutis æternæ cupidi, saltem in hora mortis restituere sunt parati; sed domum everrere recusant. Multa sanè lacrymis digna videntur in terra nostra; quomodo moriantur parentes: de quadraginta, sexaginta, immò centum Cruciatorum debitorum millibus testantur: testamentum condunt, quo Hæredes ad ea solvenda obligant, eodemq; tempore domum pretiosissimis quibusque variis generis cymmeliis oppletam relinquunt, exclusis aliis non gravatis quomodocunque modo bonis, quibus statim debita solvere possent: Testamento confecto, Crucifixum amplectuntur, ac propinqui & amici consolatione acceptâ, ipsum, instar S. Pauli mortuum esse dicunt. Hoc stylo se se declarant & consolantur, & fortassis ad moriendum similiter animantur. Auditores auscultate me, quamvis procul hinc. S. Paulus nullius quicquam concupivit aut accepit, neque debitor cujusquam extitit, de quo publicè, & scripto protestatus est dicens: *argentum & aurum, aut vestem nullius concupivi, sicut ipsi scitis.* Et quamvis S. Paulus parum debuisset, aut multum, quemadmodum nihil possidebat velut suum, à restituendi onere impotentia eum excusabat. Verùm sine restitutione emori, domum opibus plenam relinquentem, & salutem æternam adipisci! Theologiam istam lex Dei non docet. Ab omnibus aranearum telis & pulveribus domus everrenda est (id enim pulvis est comparatione animæ) domo sic expurgatâ, Dominus sibi salutem promittere potest.

Act. 20 v. 33

Intravit Christus Dominus noster domum Zachæi, causasque intrandi manifestè declaravit effectus: *Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* Istud dixit Zachæus: quid verò respondit Christus? *Hodie salus huic domui facta est.* Hîc notate multa, & quanti momenti sunt omnia, tantâ quoque ponderatione sunt digna. Primò Christus salutem huic domui factam dixit; ast quando? non quando domum intravit, sed quando Zachæus ad restituendum se resolvit. Non intravit salus domum, intrante Christo; sed exeunte inde alieno. Zachæus sic domum everrit, ut nihil in ea remanserit: medietatem dedit pauperibus; & medietatem creditoribus: omnibus foras ejectis. Et quando hoc modo everrit seipsum, domusque scopis mundata remansit, tunc inventa fuit drachma perdita; salusq; ingressa.

Luc. 19 v. 8

Amplius. Zachæus bifariam bona sua divisit, primum dimidium deputavit pro eleemosynis: secundum ad satisfaciendum creditoribus & debitis: porrò Christus quamvis tantus pauperum Patronus, ipso de eleemosynis mentionem ingerente ne verbulum respondit: ubi verò progressus se debitis satisfacturum spopondit, tunc certam domui salutem asseveravit. Promptè solvite quod debetis, neque eleemosynas neq; legata pia relinquendo: tot Missarum millia, tot defunctorum officia, tot funebria, tantæ pompæ, totque exequiæ quid prosunt, dum his cantantibus, creditores gemunt? restituite, & si nihil supersit, nec Missam quidem pro anima legi curate, sacrificium enim oblatum sine restitutione vos non salvabit, quod sine sacrificio ipsa restitutio faciet. Verùm illis, quæ non nisi vanitati & pompæ deserviunt, novæ fiunt expensæ, & nova contrahuntur debita, peccato irremissibili novam addentia circumstantiam, dum debita jam contracta non solvuntur.

Dicitis fortassis, vel dicunt, quos consulitis, quod in testamento vestro debita agnoscendo, & solvi mandando satisfaciatis. Decipitis vos ipsos, & decipimini ab illis. Et si minus: respondete mihi. Quando jure hæreditario ad vos devenerunt ædes paternæ, reliquitne pater debita? sat multa. Nunquid eadem vobis solvere mandavit, aut seriò recommendavit? omninò. Nunquid ea solvistis? non: imò majoribus aliis auxistis. Si igitur ultimam parentis vestri testamento confirmatam non implêstis voluntatem, moraliter certi, nec filios vestros, vestram fore impleturos: quo pacto, vos Deum decipere putatis, aut quo pacto vosmetipsos decipere & damnare disponitis, ædes alienis & non vestris rebus plenas relinquendo? Zachæus non alii restitutionem mandavit: sed ipsemet restituit. Non dixit, reddam; sed, *Reddo*. Non dixit posteà: sed, *Ecce*, id est statim. Et quia non expectavit crastinum; hinc illi Christus dixit: *Hodie salus huic domui facta est.*

§. X.

Videor mihi affatim demonstrasse vobis, quàm certus animarum perditarum restaurator sit S. Antonius. Quoniam verò demonstrationem hanc totam, ad duo capitalia vitia, quibus generaliter magis perduntur animæ reduxi, Christiana forsan curiositate acti

acti me rogabitis, utronam horum perditæ difficilius recuperentur animæ? hinc carnis concupiscentia pro objecto habet delectabile; illinc cupiditas, utile: concupiscentia inclinat ad conservationem speciei: cupiditas inclinat ad conservationem individui. Concupiscentia, est inimicus naturalis, intestinus, & domesticus: cupiditas, exterior: & hasce ob causas concupiscentiæ vitium eradicatu difficilius videtur. Ex alia parte cupiditas crescit cum ætate, concupiscentia verò imminuitur. Materia cupiditatis etiam permanet post mortem; illa concupiscentiæ ante vitam finitur: pro emendatione concupiscentiæ sufficit pœnitere; pro emendatione cupiditatis, necesse est pœnitere & restituere: unde difficilior videtur vitii hujus correctio, & in eodem certior damnatio. Hinc Gentiles suum cuiq; Deo assignantes locum, Cupidinem posuerunt in infernum. Ita ut optima propositionis hujus conclusio, nec non consilium saluberrimum fit utraque hæc vitia declinare, fugere & detestari. Ut nihilominus sub distinctione respondeam, quæ inter utrumque dari potest; dico, faciliùs sperandam conversionem animæ luxuriæ vitio perditæ, quàm cupiditatis: porrò si hæc anima, in materia cupiditatis & alieni Legi divinæ sese conformiter gesserit, etsi in materia luxuriæ quibusdam fuerit peccatis obnoxia, probabilius salutis argumentum censeri potest.

Non fuit magis perditus, & in carnis peccata effusior quàm filius prodigus, nihilominus in se reversus, peccata confessus, gratiæque Dei fuit restitutus: postquam perditus, fuit inventus: *perierat & inventus est*. Quodnam verò in homine isto præambulum talis mutationis fuit indicium, aut dispositio? omnem præviam conversioni dispositionem legite, & invenietis, quod cùm adeò prostituti in vitio luxuriæ esset pudoris, in materia tamen alieni, conscientiæ fuerit adeò teneræ, ac Sanctus aliquis esse posset. Postquam omne patrimonium, *luxuriosè vivendo*, absumpserat, eò miseriarum redactus est, ut Herum inquisierit, cui tam sordidum pascendo pecus inserviret, sicut propia ipsius vita sordida præviè fuerat: *Ut pasceret porcos*. Notate quod textus adjungit: *Cupiebat ventrem implere de siliquis, quas porci manducabant; & nemo illi dabat*. Si siliquæ, commissi ad pascendum gregis, erant esca, & consequenter ipsius dispensationi & curæ traditæ, quare inde non sume-

Luc.15. v.32.

ibidem v.16

ſumebat etiam ſibi, quamvis alij non darent? quia tam ſcrupuloſus erat in alieno, quàm prodigus in proprio: ut etiam tam gravi urgente neceſſitate, nihil ſine Heri ſui indulgentia ſibi ſumere auderet. Et homo in materia alieni tam ſcrupuloſus, qui ad tranſigendam & ſuſtentandam miſerè & arctè vitam, nec ad paucas excuſſas ſiliquas ſylveſtres audeat extendere manus, quamvis in luxuriæ materia tam propudioſè effuſus, non vulgaria converſionis ſalutiſque adipiſcendæ argumenta prodit. Deus omnem animam ab utraque liberet perditione: ſed magis à ſecunda quàm prima, utpote magis periculoſa.

Et ſuppoſito, quod in Sancto Reſtauratore noſtro Antonio tam expeditum certumque pro utraque perditione, & pro omnibus, ſive in his, ſive in quolibet, aut qualicunq; alio vitio perditis animabus, remedium habeamus; reſtat, ut quotquot animæ in ſimili ſe ſtatu aut periculo deprehendunt. ad potentiſſimum ipſius patrocinium confugiant confidentes quod exauditæ ſalutem conſequentur. Porrò ut in fiduciæ certitudine confirmemini, auſcultate modum, quo ad ipſum confugere oporteat. Non eſt petendum ab hoc Sancto, ſicut ab aliis, neq; ſicut quis gratiam petit aut favorem, ſed velut qui petit juſtitiam. Petens juſtitiam ab eo cui illam adminiſtrare incumbit, petit requirendo: petens debitum ab eo, qui obligatur ſolvere, petit poſtulando: & hoc modo petendum eſt à Sancto Antonio: non ſolùm petendo & obſecrando; ſed requirendo & poſtulando: requirendo eum, ſicut cui ex officio incumbit reſtituere omne perditum: poſtulando, ſicut qui ad reſtituendum & reſtaurandum obligatur. Si minus, edicite mihi: quare Sanctum Antonium captivum quaſi ligatis, quando in reſtituendo & reſtaurando, quod petitis, vobis tardare videtur? quia reſtituere omne perditum, in S. Antonio non eſt gratia, ſed debitum: & quemadmodum debitum non ſolventem captivum tenetis, ita illum captivatis. Ego nec audeo nec præſumo violentiam hanc abſolutè approbare aut damnare: ſiquidem ex pietate procedit. Sed alium vobis ſuggero modum, quo validiùs arctiuſque S. Antonium ligetis.

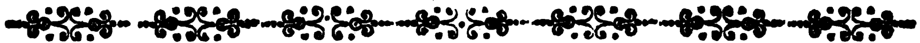
Puerulus Jeſus, velut ille, cui tam carò conſtiterunt animæ, ſimilitèr Sanctum ligavit Antonium, ut ſuas ſibi animas recuperaret perditas. Primò S. Auguſtini ipſum alligavit cingulo, poſtmodum

modum S. Francisci chordâ, ultimò, uti videtis, suis brachiolis: *ligat amplexu*, inquit S. Petrus Chrysologus: hicque decentior, nobilior, devotior, arctiorque est stringendi modus. Ad nudos illos S. Antonii prostrati pedes, illos strictissimè amplectentes, dicite, cum Jacob: *Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.* Hic ad pedes tuos consisto, Gloriosissime Sancte, nec dimittam te, neque ab eis recedam, nisi benedictionis illius particeps, quâ præ omnibus Sanctis, pro tot animarum remedio, te Deus dotavit. Mea tot annis fuit perdita, ut nec illa de me, nec ego de ipsa quicquam scirem. Quemadmodum illas tot aliorum peccatorum recuperâsti, quorum ego quoque in perditionis via, vestigia fui secutus; Ego quoque ab ardentissimo illo, qui in præsens usque æquè adhuc vivax perseverat zelo, eandem cum illis misericordiam merear obtinere, quam illi obtinuerunt. Illumina, deduc, dirige me, & doce hanc perditam quærere & invenire animam: neque lux tua, patrocinium tuum, potentiæ tuæ efficacia, & intercessio me deserat, usque dum inveniam illam: *Donec inveniat eam.* Amen.

S. Pet. Chrysol

Gen. 32 v. 26

SERMO
De
S. CATHARINA.
Dictus ad Universitatem Conimbricensem Anno 1663.

Quinque autem ex eis fatuæ, & quinque prudentes. Matth. 25.

§. I.

Prov. 9. v. 1.

DOmus, quam sibi ædificavit sapientia: *Sapientia ædificavit sibi domum*: Erat pars illa interior, sacratiorque Salomonici templi, alio nomine, *Sancta Sanctorum*, appellata. In hujus medio erecti stabant duo Cherubini, quorum nomen sapientes significat, & inter omnes Angelorum Choros scientiâ & sapientiâ supereminent. Hi alis protegebant arcam, & manibus sustentabant propitiatorium: quæ erant thesaurus thronusque divinæ Sapientiæ. Arca thesaurus erat sapientiæ divinæ, quantùm ad literas & doctrinam; inclusas enim continebat scriptæ primò, deinde dictatæ à Deo legis tabulas: Propitiatorium autem sapientiæ divinæ thronus erat, ex quo voce vivâ oracula reddebat; in eo enim Deus consultus vocalitèr respondebat, unde etiam oraculum vocabatur. Parietes domûs in circuitu septem palmis erant cælati, quarum trunci totidem constituebant columnas, ramorumque summitates se mutuò contingentes, sex naturalitèr formabant arcus; sub quibus sex similiter Cherubim statuæ erectæ cernebantur. Hæc forma erat & ornatus, à Salomone ædificatæ, à Deo verò delineatæ, Sapientiæ domus, nec quicquam aliud, quàm Cherubim & palmæ in ea visebantur, in quibus eadem sapientia, velut omnium victrix, trophæa sua & triumphos ostentabat.

Ve-

Verùm si Deus tempore illo, *Dominus Exercituum*, dicebatur: exercitibusq; imperare, acies ordinare, victorias tribuere, aut eripere gloriosum sibi putabat: collocatæ sub triumphalibus arcubus statuæ, non de Cherubinis sapientibus, sed de famosis Capitaneis & Ducibus fieri debuisse videntur. Nonne decentissimè primo quadrasset arcui statua Abrahami, ense stricto proprium suum filium sacrificantis, & & quatuor Reges, armatis tantùm domûs suæ Vernaculis, gregumq; suorum pastoribus victoriosè profligantis? nonne convenientissimè sub arcu secundo collocata fuisset statua Moysis, prodigiorum operatricem Virgam manu tenentis, & submerso in mari rubro Pharaone, de tota Ægypto gloriosè triumphantis? nonne sub arcu tertio optimè prodiisset Josue Solem & Lunam sistens, pro confœderatis Gabaonitis pugnando hostilem exercitum ad internecionem cædens? nonne quartum arcum condecorâsset statua Gedeonis, facem sinistrâ, tubam verò dexterâ tenendo, innumerabilem Madianitarum & Amalecitarum exercitum turbatum in fugam & interitum præcipitantis? nonne quintum splendidè exornâsset arcum statua Samsonis, leone procumbente ad pedes, & maxillâ asinæ Phylistæorum mille interficientis? denique, nonne quàm elegantissimè ordinem hunc illustrissimum clausisset statua Davidis fundâ & lapide prosternentis Gigantem, proprioque ense ipsi amputantis caput? si igitur sex istæ statuæ insignes aulam Domini Exercituum pompaticè ornâssent; ut quid triumphales palmarum arcus, statuas potius sapientûm operiunt Cherubinorum, quàm generosissimorum Ducum? quia extra controversiam est, judicio æstimationeq; divinâ (quamvis contrariâ quorundam opinione) in tantum sapientiæ victorias illas armorum, gloriâ excedere, quantùm manus à capite distant. Idcircò voluit Deus, ut domum sibi ædificaret non Pater, sed Filius: non David generosus, sed Salomon sapiens.

Suppositâ veritate istâ, quæ absolutè, & vel potissimum in hac literarum palæstra, sine controversia venit supponenda, accommodando me professioni Auditorii, nec non celebritati diei, de S. Catharina non nisi, quà Doctrice & sapiente hodie loquar. Ezechiel Propheta rotam se vidisse asserit, juxta unum Cherub: *Rota iuxta Cherub unum.* Quis verò Cherub iste, ad latus rotam habens, nisi S. Catharina? in sapientiæ domo, cuilibet palmæ Che- *Ezech. 10. v. 9.*

 rubim

rubim unus respondebat: in domo hac, quæ similiter est sapientiæ domus, unum videbimus Cherubim cum palmis multis. Assumptum igitur sermonis, erunt victoriæ S. Catharinæ: & titulus, sapiens Victrix. Ave Maria.

§. II.

SPlendidissimum theatrum, quod unquam in terra visum, gravissima & sublimissima disputatio in Academiis unquam audita, rarissima & vel maximè obstupescenda, quam unquam ab ignorantia literata & inflata, vera retulit sapientia, victoria, est illa, quæ hodie pro defendente habuit, unum Cherubim in muliebri amictu: vel speciem mulieris cum intellectu & alis. Cherubim S. Catharinam. Celeberrimi hujus spectaculi theatrum, Imperiale fuit palatium: Auditores & assistentes Imperator Maximinus, Senatus Alexandrinus, & tota Curia & Nobilitas Orientis: Quæstio ventilata, de unius pluriumve Deorum vera fuit Divinitate, nec non de fide & religione, ab hominibus amplectenda: Defendentes ex una parte, erat paucorum annorum fœmina; ex altera, quinquaginta Philosophi, ex omnibus sectis & Universitatibus selecti: disputationis desiderium, & controversiæ successus, tam inauditi certaminis magnitudini æqualiter in omnium animis respondebat. Primo loco Philosophi argumenta sua tumidi proposuerunt, applaudente toto theatro de victoria certa, quæ ab intrepida defendente tacito risu sunt excepta. Postquam verò omnes scientiæ suæ vires, in defensionem mortuorum mutorumque Deorum suorum, quos ipsi immortales appellabant, exeruissent; Catharina de veri Dei æternitate, principij experte, cœlo terraq; ab ipso creatis, nec non de humanitate Verbi, pro remedio mundi, in tempore assumptâ, disserere incepit. Locuta fuit Catharina tali rationum pondere, tali ingenij acumine, eloquentiaq; plus quàm humanâ disserendo sic peroravit, ut non solùm facillimè fundamenta, & principia deceptoriosq; Philosophorum errores dissolverit, sed eorundem in ipsos argumenta retorquendo, tantâ convicerit & confuderit evidentiâ, ut nemine ipsorum vel respondere, vel contradicere auso, unanimi omnes voce infallibilem Fidei Religionisque Christianæ veritatem fuerint confessi. Quid hîc consilij, viso inexpectato rei eventu, crudelis Imperator Maximinus capesseret illusum victumque se conspiciens in religionis suæ Magistris quibus eam propugnandam crediderat

derat; in furiam actus & rabiem, falsorum infamiumque Deorum suorum falsitatem jam notam publicèque demonstratam cernens, quibus nihilominùs imperium suum tribuebat; vice ejus, ut lucem rationalemq; Philosophorum eorundem sequeretur docilitatem; barbaro impioq; decreto mandat, ut vel statim idolis sacrificarent; vel ignibus omnes interirent. Quo facto mox omnes, sine hæsitatione & tergiversatione ulla, non constanti solùm, sed alacri gaudentiq; animo mortem pro Christo subierunt; eâdemque horâ, & eodem ex theatro, in quod Philosophi fuerant ingressi, exierunt Theologi; ubi intraverant Gentiles, inde exierunt Christiani: & ubi intraverant Idololatræ, inde exierunt Martyres. O Fidei victoriam illustriorem & magis obstupescendam, quàm quotquot ante & posteà, Christianitatis celebrârunt sæcula! ô Catharinæ triumphum, non cum duabus palmis in manibus, Virginis scilicet & Martyris; sed cum quinquaginta palmis ad pedes, subtilis, Angelicæ invincibilisq; Doctricis! dignæ profectò pro hoc viso nunquam actu, ut in supercilio montis Sinai, cum supremi legislatoris sit thronus, eædem manus, quæ literas scripserunt divinas, æternũ memoriæ ipsarum erigerent trophæum.

Iste Auditores, celebris & famosus fuit actus, tam diei, quàm loco proprius, super quo brevissimo hoc temporis spatio discurrere proposui: ad cujus tam admirabilis victoriæ excellentias particulariùs subtiliusq; discutiendas, Evangeliũ thematis loco allegata verba suggessit: *Quinq; autem ex eis erant fatuæ, & quinq; prudentes.* Virgines quæ ad excipiendum sponsum exierant, erant decem, quarum quinq; fatuæ, & quinq; prudentes. Prudentes & fatuæ quando exierunt: *Exierunt obviam sponso & sponsæ*: Prudentes & fatuæ, quando dormitârunt: *Moram autem faciente sponso.* Prudentes, & fatuæ, quando aliis intrantibus ad nuptias, aliæ foris mãserunt: *Et quæ paratæ erant, intraverunt cũ eo ad nuptias, & clausa est ianua.* Quod modo considero, est, cum duo ista fuerint paria, sexu similia, & numero æqualia, ingenio differẽtia: sexu similia, omnes enim erant virgines: numero æqualia, erant enim quinæ & quinæ: prudentiâ differentes, quædã enim erant fatuæ, & quædam prudentes: nec fatuæ simul omnes, nec pars, immò nec unica earum, ex consortio, familiaritate & conversatione prudentûm emendata ad saniorẽ mentem rediret. Quodsi omnes fatuæ, omnibus quinq; prudentibus Magistris & docentibus hoc facere dis-

Matth. 25. v. 2.

Ibidem v. 1.

Ibidem v. 5.

Ibidem v. 10.

cerent singulari non videretur admiratione dignum, de Virginibus ad virgines; de quinque ad quinq; & de prudentibus ad fatuas; sed de Virginibus ad virginem, de quinq; ad unam, & de prudentibus ad fatuam: quod nec una sola quidem, mutaretur ex consortio, neque emendaretur familiaritate, neque converteretur exemplo? ita evenit, & usu venire solet: cùm magis admirandum sit, quod fatuæ non perverterint omnes prudentes, quàm quod omnes prudentes ne vel unam converterint fatuam.

Transeamus nunc ad S. Catharinam, eademque paria in sexu, numero, & ingenio contemplemur, quàm dispari modo pugnârint, quantòque admirabilius vicerint. Sexus erat idem, utræque enim erant virgines; numerus æqualis, erant enim quinque & quinque; vis & armatura fortior, quia aliquæ erant prudentes, & aliquæ fatuæ: in certamine verò Catharinæ cum Philosophis, illa erat unica sola, & Hi quinquaginta: illa Virgo, Hi viri: illa prudens, & Hi prudentes: unde resistentia fortior, & colluctatio difficilior. Proinde quod una mulier, vel nondum mulier (quia decimum octavum ætatis annum nondum attigerat) contra tot, talesque viros in acie decertans; non solùm unum, multosve eorum, sed omnes omninò vinceret, & ad eandem fidem, quam impugnabant, proprij sanguinis profusione defendendam paratos redderet; istud, victoriæ ipsius circumstantias assero, quæ non imaginabilem ipsi gloriam comparant. Procedamus nunc discurrendo, & considerando per se singulas, & patebit quàm singularis in singulis fuerit nostra prudens victrix.

§. III.

INcipiendo à prima differentia, quæ est de numero ad numerum, & de una ad multos: si Gentilitas, licèt fabulosa, tanquam certum & irrefragabile asseruit, quod nec Hercules contra duos; quænam, quæso, provocatio inæqualior, quæve victoria gloriosior, quàm inter unum, vel unam (quod minus est) & Quinquaginta? in Gigante Philistæo agminibus exercitus Saulis exprobrante certaminis modum provocandique formam oppidò semper fui demiratus: *eligite ex vobis virum & descendat ad singulare certamen.* q.d. Ex toto exercitu vestro seligite virum quem volueritis, ut singulare mecum ineat certamen, id est, de corpore ad corpus, de manu ad manum, de milite ad militem, de homine ad hominem. Hunc provocationis modum

1.Reg. 17.v.8.

modum Phylistæus quadraginta diebus integris continuavit: & quamvis nullum duelli aleam secum subire ausum experiretur, nunquam tamen provocationis formam mutavit vel aliquid ei addidit; & hoc est, quod miror. Gigantis hujus statura juxta sacrum textum, *erat altitudinis sex cubitorum & palmi.* Si igitur procepitate suâ tres adæquavit homines, quare arrogantia ipsius, non tres, vel saltem duos provocavit viros, sed unum tantùm: *ad singulare certamen?* quia velut miles non ignorabat quod vir contra plures quàm virum unum, quantuscunq; demum sit Gigas, & quantumcunque validus sit & audax, prævalere nequeat. Verùm necdum pensatum est, quod volo. Postrato Gigante à Davide, tripudiantes egrediuntur in occursum victoris, ad excipiendum deducendumque eum cum triumpho post victoriam, quod verò cantabant, erat illud: *percussit David decem millia.* Id est, David Gigantem occidendo, decem millia peremit. Itaque vir pro decem millibus virorum reputatus, non nisi unum singularem ad certamen ausit provocare? Non. Arrogantia in animosis animi generositatem semper excedit: nec est generositas aut arrogantia sic Gigantea, ut contra plures quàm unum in arenam descendere præsumat.

ibid. v. 4

1. Reg. 18. v. 7.

O quam delusam se hodie cerneret Gigantis Goliath arrogantia, si hodie ad inspiciendum provocationem certamenque Catharinæ resurgeret! una nunc in arena, contra quinquaginta, & non contra quinquaginta viros, sed contra quinquaginta Gigantes, quilibet enim erat maximus, scholæque suæ seu sectæ primipilus. Quemadmodum antagonistæ erant quinquaginta, justissimè Catharina provocationem dividere potuisset in totidem duella, & decertationem in totidem disputationes, veritatem quam defendebat, contra singulos seorsim propugnando: sed omnibus simul cordatè se opponere, omnes simul animosè impugnare ausa, de omnibus certam sibi victoriam promiserit! hæc vel maximè stupenda fuit circumstantia. In famosa illa trium Horatiorum Romanorum, triumq; Coriaciorum Albanensium reciprocâ provocatione, duo Coriacij duos interfecerunt Horatios, tertiusque adhuc superstes Horatius, omnes tres peremit Coriacios: sed quomodo? se solum conspiciens fugâ salutem quæsivit, quem reliqui insequebantur: primum, qui cæteris velociùs currendo ipsum fuerat assecutus, se convertendo con-

confodit, fugamque continuavit: similiterque secundum jam se assecutum interfecit: & ultimo tantum superstite, solus cum solo congressus, hujus quoque nece duorum fratrum suorum cædem vindicavit, integrâ sibi victoriâ relictâ. Titus Livius, alijque Historiarum Romanarum conscriptores actum magnis laudum encomiis extollunt, dicentes, tertium Horatium tres Coriatios superâsse: ast non rectè dicunt. Ternis successivè vicibus, singulos seorsim & successivè superavit, sed non simul omnes. Est evidens; qui superavit illos quibuscum congressus est, & nunquam cum tribus simul, sed nec cum duobus quidem, sed uno tantùm manus conseruit. Tres fuerunt victoriæ, unius de uno, & non una victoria, de tribus. Quod eousque vero consonat, ut tres, immò etiam duos fugerit; quia nec cum tribus, neque cum duobus manus conserere ausus, cum uno solo commiserit.

Jam dudum ante hunc casum dixerat Salomon: *Funiculus triplex difficile rumpitur.* (Eccl. 4. v. 12.) Prudens & magnanimus Horatius, eosdem tres, quos simul provocare non præsumpsit, adorsus hoc modo de filo in filum, funem rupit, qui aliàs totus rumpi non poterat. Verùm non sic Catharina. Decertantes secum non divisit, neque cum singulis seorsim & successivè conflixit: sed cùm non duo, neque tres, sed quinquaginta essent, omnes simul ad congrediendum admissos, etiam simul omnes devicit.

Porrò tam sublimis & plus quàm humanus est ille vincendi modus, ut ipsa omnipotentia, nisi extraordinariè operetur, dividat ad vincendum, vel vincat dividendo. Maximum bellum, quod humana præsumptio intentavit Deo, fuit illud turris Babilonicæ ædificatorum, cælum eâ contingere præsumebant: *cuius culmen pertingat ad cælum.* (Gen. 11. v. 4.) Et dixit eos illud consecuturos, nisi tempestivè temerariis eorum cogitationibus obex poneretur: *cœperunt hoc facere, nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant.* (ibid. v. 6.) Ipse tandem Deus personalitèr occurrit, neque alio modo hominum istorum, qui soli degebant in mundo, cogitationes conatusque dissipavit & confudit quàm illos dividendo. Simul juncti turrim ad cælum usque ædificabant; jam divisis, nullus erat qui cœptum opus continuaret: eademque machina quæ incepit in turri, finiit in confusione; & hinc Babilon vocata.

Hoc pacto Deus vicit tunc: ast alitèr hodie vicit Catharina, licèt

cona-

conatus uterque valde sibi fuerit similis. Philosophorum concors intentio erat, non ædificare turrim novam, quæ pertingeret, sed sustentare eam, quæ jam cælum contingebat: in cælo enim & in cælis collocabant divinitates falsas, quas propugnabant. In uno cælo Jovem, in altero Saturnum, in alio Mercurium, in alio Venerem, in alio Martem, in alio Dianam, in alio denique Apollinem. Et quid Catharina fecit? Deus ædificatoribus turris confudit linguas: *venite confundamus linguam eorum.* Et Catharina similiter Philosophorum confudit linguas, sed modo diverso. Deus ædificatorum confudit linguas, ne se invicem intelligerent: & Catharina linguas Philosophorum confudit, sic eas ligando, ut nec loqui possent, nec haberent quod responderent. Utrique confusi, utrique victi; sed Deus adversarios suos vicit dividendo: & Catharina suos absque divisione. Ad hoc ipsum Dei artificium simili in casu alludens David dicebat: *præcipita Domine, divide linguas eorum, quoniam vidi iniquitatem & contradictionem in civitate.* q. d. Inimici mei, Domine, Absoloni associati, jam in Jerusalem dissentire cœperunt, aliis Achitophelis, aliis Chusai sententiam amplectentibus, id nunc tantum te rogo, ut eos omnes totalitèr dividas, quemadmodum in turris Babilonicæ constructione fecisti; quos enim vincere nequeo unitos, vincam divisos. O David! ô Catharina! David illam Dei victoriam imitando, ad vincendum manus cum inimicis divisis conserere parat: & Catharina nullius imitando exemplum, non singulos seorsim & successivè, nec divisos, sed junctos simul prodire in aciem desiderat: non enim singulos repetitis victoriis, sed unicâ victoriâ superare vult omnes.

ibid. v.7.

Psal. 54 v.10.

§. IV.

Difficultatis hujus, & differentiæ in vincendo eosdem simul, vel seorsim, ratio est, quia licet multitudo ex unitatibus componatur, unitates eædem, quæ divisæ sunt infirmæ, unitæ sunt fortissimæ. Hinc ænigma illud Theologicum patebit, quod cum veritas sit definita, cum novitate semper explicatur & declaratur, nec unquam penetratur. Certum est quod solis auxiliis ordinariis nemo omnes tentationes in materia levi vincere potest: & similiter certum est, quod iisdem auxiliis solis quâlibet earundem vincere possit. Si igitur quælibet tentationum in singulari illam collectionem omnium-

niumque multitudinem format, & omnes ex qualibet earum componuntur ſine conſortio alterius; ego qui poſſum vincere ſingulas, quare non poſſum vincere omnes? quia iſta eſt vis myſteriumque multitudinis. Adverſarij ijdem, qui vinci poſſunt diviſi ſine labore, omnes ſimulque ſumpti, ſicut & in caſibus aliis, ita & in hoc, vel difficultate maxima, vel nullâ prorſus ratione ſuperari queunt. Et notate, vel mementote (ſicut noſtis) non loqui concilia, de collectione ſimultanea, ſed ſuceſſiva: ut appareat quàm ſtupenda & exceſſiva admiratione ſit dignum, quod Catharina ſuperet convertatque quinquaginta Philoſophos ſimul omnes, cum plus quàm admirabilis victoria videri poſſet, vincere, & ſucceſſivè convincere ſingulos, cum eſſent tot & tanti.

Dixi vincere & convincere, & parum dixi; potuiſſet enim Catharina vincere & convincere omnes illos Philoſophos, quamvis eos non reduxiſſet & convertiſſet: quod ſicut victoriam magis reddit arduam, ita quoque glorioſiorem. Non fuit theatrum Alexandrino, de quo agimus, ſimilius, quàm illud famoſum Mempheos in Ægypto, in quo Barbarus Pharao Maximino præluſit. Ex una parte ſolus ſtabat Moyſes, ex alterâ omnes Ægypti totius Magi, præſente Rege & aulâ totâ omnes ſucceſsûs expectatione ſuſpenſi. Moyſes (qui hiſtoriæ author eſt) quot fuerint Magi, non refert; eâ enim erat fiduciâ animique generoſitate, ut numero limitem non poſuerit. Et quamvis S. Paulus duos tantummodo Jannem & Mambrem nominet, ſufficiebat iſtos duos eſſe ſicut ducentos. Et altera notabilis eſt circumſtantia numerique excellentia, quem Catharina vicit; nam quinquaginta non ab illa determinati, ſed à Maximino fuerunt electi: unde ſequitur, quod tantundem fuerit vincere quinquaginta, ac ſi fuiſſent quinque millia, Moyſes igitur Virgam ſuam convertit in ſerpentem, & Magi ſimiliter ſuas in ſerpentes magnitudine ferociáque æquales, finiſque concertationis fuit, quod ſerpens Moyſis omnes alios devorârit. *Devoravit Virgas eorum.* Jam nunc interrogo. Nunquid ſuffeciſſet à ſerpente Moyſis, Magorum ſerpentes fuiſſe peremptos? hoc ſolum non ſuffeciſſe videtur, ſed ut ſuperioritas clariùs eluceſceret, victoria prodigioſior appareret, theatrum funeſtius & truculentius oſtenderetur, nec non ipſe Pharao magis confuſus compungeretur. Quià igitur de cauſa Ægyptiorum ſerpentes non tantum occiſi, verùm

2. Tim. 3. v. 8.

Exod. 7. v. 12.

rùm etiam devorati fuerunt? quia in hoc serpentes Mosayci, cum serpentibus Magorum pugna, præfigurabantur pugnæ & victoriæ quas sapientia Christiana, ab omnibus Gentilium sectis, æquè phantasticis, apparentibus, ac falsis, ac Ægyptiorum Magorum serpentes erant, obtentura foret; in quibus fidei religionisque pugnis & certaminibus difficilior gloriosiorque victoria est, si adversarij & hostes simul devorentur, quàm si tantum occidantur. Quare? quia occisum esse tantummodo, est victum esse & convictum, viribus, animo, voceque destitutum ad persistendum in eo, quod defendebat: devorari verò à comedente, non tantum est victum esse & convictum, sed etiam conversum, quemadmodum comestum in substantiam convertitur comedentis. Profundissimum hoc arcanum, non ab inferiore, quàm ipso Deo S. Petro fuit revelatum, quando omnis Gentilitatis conversio, in variis bestiarum serpentûmq; speciebus fuit ostensa adjecto mandato, ut non tantum illa occideret, sed etiam manducaret, id est, ut eos conversos sibi incorporaret: *occide, & manduca.*

Ita Greg. Chrys. sost. & alij PP.

Act. 10. v. 13.

Hujuscemodi fuit Catharinæ victoria, ut non tantum vicerit & convicerit Philosophos, eorumque sectas, sed victos & convictos, à falsa sectarum suarum superstitione ad veram converterit fidem, quam impugnare intendebant, ex membris diaboli faciendo membra Christi, sibique eos incorporando, quemadmodum serpens Moysis Magorum serpentibus fecit. Serpens Moysis unus erat, & Catharina una: serpentes Magorum multi, & Philosophi multi: illi non solum superati, verùm etiam devorati: hi non solum victi, sed etiam conversi: illi omnes, & hi omnes, nullo prorsus in suo errore perseverante. De casu ad casum, & de victoria ad victoriam, hæc notabilis fuit differentia: quod Moysis serpens Magorum serpentes, successivè alterum post alterum devorârit, *proutilli ipsos in specie formarant: proiecerunt singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones.* Catharina verò convertit Philosophos non unum post alium, & quemlibet seorsim in particulari certamine, & disputatione, sed unâ vice & simul omnes. De serpente Mosayco inquit Textus, quod Magorum serpentes devorando deglutivit, ad ostendendũ omni ipsos resistendi virtute caruisse, quemadmodum lubrica & mollia facilè deglutiuntur. Verum si idem ipse serpens alios non succesivè, sed simul omnes adinstar unius boli deglutiisset, nun-

Exod. 7 v. 12.

nunquid prodigio majori similius visum fuisset? clarum est quod sic. Quod igitur non fecit miraculosè Moysis serpens, hoc sine miraculo Catharina fecit, convincendo & convertendo tot Philosophos famosos, non quemlibet particularitèr iteratis disputationibus, sed omnes simul disputatione tantùm unâ: mirabile rarum, & sine exemplo.

Quatuor vicibus, temporibus diversis S. Augustinus disputationem publicam, in oculis totius Africæ, fuit aggressus. Cum quot verò congressus? primâ vice cum Fortunato Manichæo, secundâ vice cum Felice similiter Manichæo; tertiâ cum Fortunio Donatista, quartâ, cum Emerito itidem Donatista: quod victor semper fuerit regressus, superfluum est, dicere: quod verò victorias illas reddidit gloriosiores, fuit, quod ipsimet victi eas confessi, ad fidem, quam negabant, fuerint reducti. Porrò si clarissimo Ecclesiæ Athletæ in tantam laudem vertitur quod de persona in personam, de Doctore in Doctorem, quaternis disputationibus, quatuor sectarum suarum insigniores vicerit. Quàm incomparabilis illa Catharinæ erit gloria, unicâ disputatione quinquaginta simul sectarum suarum Antesignanos vincere & convincere! de S. Gregorio Magno constat, quod disputatione singulari Eutychen victum reduxerit. Verùm quàm raræ in omnibus sæculis similes Ecclesiæ referuntur victoriæ, cum exempla contraria extent tam frequentia. Præsente Papa Zepherino, Cajus Prochum Montanistam convicit, sed non reduxit. In Concilio Antiocheno, Melchior Paulum Samosatenum convicit, ast Paulus reductus non fuit. Coram multis omnium facultatum judicibus, Archelaus Manetem Manichæum convicit, at Manetes non fuit reductus. In multorum Episcoporum consessu, cui etiam ipse Rex Galliæ interfuit S. Bernardus Petrum Albailardum convicit, sed Petrus non fuit reductus. Eodem modo S. Cyrillus Alexandrinus Nestorium, Maximus Abbas Pyrrhum, S. Cæsarius Julianum, S. Hieronymus Helvidium, Jovinianum, Vigilantium convicit: & nemo horum veritatis victoriam agnovit, imò videntes se convictos, evaserunt obstinatiores.

Baron. Spondã

Verùm, ad quid recensere exempla de homine ad hominem, cùm ipsis totis Conciliis acciderit idem? Hierosolymis, Niceæ, Constantinopoli, Romæ, Carthagine, vel Tridenti vos præsentes agere cogitate: quid ibi videbitis? Tri-

denti

denti majestati, authoritati, Synodi Oecumenicæ, universalique Ecclesiæ totius Catholicæ scientiæ & sapientiæ obgannire audentem, neque Concilio Tridentino cedentem videbitis Lutherum. Carthagine Cœlestinum satis convictum, adhuc refractarium. Romæ Macedonium, Concilio Romano se non submittentem. Niceæ Arrium Concilio Niceno pertinaciter contradicentem. Constantinopoli Dioscorum Concilio Constantinopolitano sese opponentem. Denique Hierosolymis Cerinthum Concilio Hierosolymitano, cui S. Petrus præsidebat, impudenter resistentem, suis diffinitionibus illud impugnantem, nec non primam sectam ipsius doctrinæ contrariam introducentem. Tanta est intellectus humani rebellio & pertinacia, quando præsumptione tumida, superbiâ excæcatur. Eâdem nunc consideratione Alexandriam versus conversi, in magna illa Christianitatis theatra, & in hocce oculos conijciamus. Ibi tot, tamque eminentes viri, quamvis clarè convincant, ad reducendũ unum hominem baptizatum & Christianum omnes simul non sufficiunt: & in hocce sola Catharina convincit, subigit, Christoque subijcit tot tamque eminentes viros, Idololatras & Gentiles. Ibi tot & tanti non prævalent contra unum: hîc una prævalet contra tot & tantos. Resultantem ex paralleli hujus combinatione conceptum quilibet formet sibi, si fortè illum comprehendat, me quippe, ad deducendum illum, nedum exaggerandum, verba deficiunt.

§. V.

ENimverò, si numerum considerando, S. Catharina prudentes virgines Evangelicas vicit sola reducendo quinquaginta, quando ipsæ, cùm essent quinque, non potuerunt, neque sciverunt reducere vel unam; non minùs illustris ejus victoria extitit, in consideratione sexûs. Illæ cùm essent virgines, ne vel unam docuerunt virginem: S. Catharina quinquaginta docuit viros. S. Paulus Apostolus tam modicum fœmineo credidit sexui, ut mulieribus universaliter docere inhibuerit: *Docere autem mulieri non permitto.* 1. Tim. 2 v. 12.
Quodnam verò S. Paulo tam universalis tamque odiosæ humani generis dimidio, & in parte ipsius magis sensitiva, inhibitionis fuit motivum? Motivum ipsius fuit motivorum omnium maximum, scilicet experientia: *Adam non est* ibidem
seductus, mulier autem seducta in v. 14

 præ-

prævaricatione fuit. In Adamo & Eva (inquit Apostolus) innotuit virilis fœmineiq; intellectus differentia: Eva quippe decepta fuit & seducta, Adam verò minimè. Doceat igitur Adam, doceat vir: Eva, & mulier non doceat. Quod ipsi expedit, & ego præcipio, est, ut taceat & discat: *Mulier in silentio discat.* Huic conformiter præcepto, quod naturale magis quàm positivum videtur, siquidem ab Adamo & Eva Apostolus illud deducit, Catharinæ tacendum & discendum erat tanquam mulieri, Philosophos velut viros, velut in scientiis suis graduatos, velut celeberrimos earundem Professores docere oportebat. Verùm quod dicentem Catharinam Philosophi auscultent: Catharinâ docente, Philosophi discant: Catharinâ non disputante solùm, sed definiente; non argumentante tantùm, sed concludente; non oppugnante, sed vincente, tot tantique viri, victos se agnoscant & confiteantur: fuit victoria, quæ de sexu ad sexum exemplum habuit unum: & de intellectu ad intellectum nullum.

Ibidem v.11.

Deus Jabim Chananæorum Regis potentiam humiliare decreverat, quia Populum Israëliticum vehementer oppresserat: *Humiliavit Deus in die illo Iabim Regem Chanaan coram filiis Israel.* Et textus inquit, quod Deus huic suo exequendo decreto novum bellandi modum elegerit: *Nova bella elegit Dominus.* In bello, quod Deus elegit, novus & nunquam visus agminum turmarumq; ordo, nova & nunquam usitata arma, novæ machinæ, nova stratagemata esse debuisse videntur: sed nihil horum fuit. In quonam igitur, hæc adeò famosa & decantata novitas consistit? in eo, quod à Chananæorum parte, plurimis prostratis viris, in parte Israëlitarum, una mulier fuerit victrix. Quod ita Debbora, ad Barac Israëlitici exercitûs Ducem protestata fuit: *In hac vice, victoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Sisara.* id est, in hac vice, victoria non erit tua, siquidem Sisara Chananæorum Dux cum toto suo exercitu, ab una muliere vincetur. Notate hæc verba: *in hac vice:* mulierem enim vincere, virosque vinci, casus est, qui non sæpe, sed semel & una vice omnibus retro sæculis contigit: semel in armatorum conflictu, uti in Debbora: & semel in litterarum stadio, sicut in Catharina. Porrò si adeò gloriosa & decantata fuit illa Debboræ victoria, solum quod mulieris esset unius contra viros, licèt quadraginta millia virorum à parte sua numeraverit: quantò admira-

Iudic.4 v.23. *Iudic.5 v.8.* *Iudic.4 v.9.*

mirabilior, admirationeq; dignior censenda illa Catharinæ, quã nullo comite sola, nec in bello de gladio ad gladium, sed de intellectu ad intellectum reportavit.

Samaritana illa Evangelica, excellentis sublimisque ingenii & intellectûs erat mulier, prout habitus cum Christo ostendit discursus: cùm scientia illa quam ex puteo Sichar hausit, tam profundè sapiens & intelligens evasit, ut de ore Christi audire meruerit altissimum illud, ad id usque temporis mundo nondum revelatum de
Ioan. 4. v. 26. Messia secretum: *Ego sum, qui loquor tecum.* Hac sapientiâ repletâ, luceque supernaturali perceptâ, loco aquæ, quam haustura advenerat, Samaritana mox in civitatem suam, ad inferendam fidem notitiamque Christi fuit regressa: sed quonam modo? casus est, in quo omnes Sancti PP. Expositores multa considerant. Illa tantum civibus suis retulit, quod ad puteum Sichar invenerit hominem, qui, quicquid ipsa in vita sua gessisset, sibi dixisset: ut illi inde colligerent,
Ibidem num fortasse talis homo Messias
v. 29. foret: *Venite & videte hominem, qui dixit mihi omnia, quæcunque feci: nunquid ipse est Christus?* Si igitur Samaritana certò sciebat, Christum esse Messiam, quare illum non palam & expresse confitetur & prædicat, quare illum supponit & proponit, concives suos invitans & sollicitans, ut abeant visum, utrum ipse esset: *nunquid ipse est Christus?* S. Andreas, ex Magistri sui Joannis Baptistæ instructione, perceptâ Christi notitiâ, mox fratri suo S. Petro dixit,
quod Messiam invenissent: *inve-* Ioan. 1.
nimus Messiam: quod interpreta- v. 41.
tur Christus. Et Philippus eâdem acceptâ notitiâ, tanquam novum quid idem Nathanaëli notificavit:
Quem scripsit Moyses in lege, & Pro- Ibidem
phetæ, invenimus eum. Quare igi- v. 45.
tur non eâdem claritate mulier locuta, dubio tantum & quæstioni subjecit, quod certò sciebat?

S. Augustinus, S. Chrysostomus, & omnes PP. Samaritanam prudentissimè operatam esse asserunt, non confisam quod concives sui in re tam gravi, fidem sibi habituri forent: Sed qui ejusdem diffidentiæ rationem, energiâ & emphasi stupendâ declaravit, idem fuit Evangelista S. Joannes casum
referens. Notate verba. *Reliquit* Ibidem
ergò hydriam suam mulier, & abiit v. 28.
in Civitatem, & dixit illis hominibus. Quia convertendi erant Viri, & ipsa mulier, Samaritana nec promittere sibi, neque sperare præsumpsit fore, ut persuaderentur, eò quòd sola hoc illis diceret: hinc solum tetigit punctum & ex-

citavit

citavit quæstionem. *Nunquid ipse est Christus*: hînc illis dixit, ut visum abirent: *Venite & videte.* Quasi sic secum ratiocinata: si tanti momenti est materia, & illi viri, & ego mulier, quomodo mihi credent? vadant ipsi & videant, quod ego vidi: vadant & audiant, quod ego audivi: & ipsimet sibi persuadebunt, quod ego illis persuadere non præsumo. Tantæ prudentiæ fuit timor ille Samaritanæ omninò desperantis convertere viros, cum illa esset mulier, quamvis adeò illuminata à Christo: ut hinc pateat, quod, licèt Catharina non convicisset nec convertisset Philosophos, ipsa nihilominùs resolutio congrediendi cum illis, magna esset mulieris, victoria de viris. Verùm convicit & convertit illos, præter spem omnium mulierum, & præter virorum & hominum omnium opinionem, prout modò videbimus.

§. VI.

APparuerunt Marijs Angeli mane resurrectionis, apparuitque illis ipse Christus resuscitatus, mandans (uti jam ante mandaverant Angeli) ut læta hæc nova Apostolis deferrent. Abeuntes, quæ viderant, & quæ ab Angelis, Angelorumque Domino in mandatis acceperant narrârunt: quale verò Apostoli, tam de legatione, quàm Mariarum testimonio formârunt judicium? *Visa sunt ante illos sicut deliramentum ista verba, & non crediderunt illis.* Luc. 24 v. 11. Tale formârunt judicium, ut scilicet omnia deliria interpretando, fidem illis negarent. Ignoro sanè, utramne hic partem delirâsse asseram. Ut testes fide dignæ haberentur singulæ seorsim, & multò potiùs omnes simul, ab Angelis, immò ab ipso Christo, ad hanc legationem deputatas fuisse sufficiebat. Mariæ Magdalenæ qualitas & judicium notoriè honore & reverentiâ dignum erat: aliæ duæ Mariæ, proximæ Christo Domino erant consanguineæ, & Maria Salome duorum Apostolorum mater, & Maria Jacobi, trium. Si igitur talium respectu fidem merebantur, omnesque velut testes oculares, idem affirmabant, quare non solùm fides ipsis negatur, verùm narrata ipsarum delirii censuram incurrunt? Ulterius. Eodem ipso die, Petrus Christum sibi apparuisse asserit, moxque omnes ipsum verè resurrexisse crediderunt: *Surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni.* Igitur Petro qui paulò ante ter Magistrum suum negaverat, tantum creditur, & tribus Mariis, quæ pendenti in cruce astiterant, quæ sepultum quære-

bant

bant nulla fides tribuitur? si Petrus est Discipulus, illæ pariter sunt Discipulæ: si Petrus est sanctus, illæ quoque sunt sanctæ: si Petrus est verax, illæ similiter sunt veraces: si Christus apparuit Petro, illis similiter apparuit Christus, insuper & Angeli, quos Petrus non vidit: quod superat omnia, Petrus est unus, illæ verò tres: & eadem veritas in ore Petri veritas, in ore Mariarum delirium reputatur? sic est: Petrus enim erat vir; & Mariæ, mulieres: nec est, nec fuit ratio alia. Discipulos desperabundos in Emmaus tendentes audite: *Nos autem sperabamus, & super hæc omnia, tertia dies est hodie: sed & mulieres quædam ex nostris terruerunt nos, dicentes se visionem Angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere.* Illud ipsum igitur testimonium, Christum vivum esse, & à morte resurrexisse, tertia die, nonne magnum sufficiensque motivum erat credendi potius, quàm desperandi? ita planè, nisi mulierumfuisset testimonium. Verùm, quia testimonium erat mulierum, quamvis scholæ ejusdem mulierum: *mulieres quædam ex nostris:* tantùm abfuit ut in fide illos confirmarent, ut potius spem illis sustulerint: *Nos autem sperabamus: & mulieres quædam terruerunt nos.*

Ibidem v. 21 & 23.

Age, jam casum nostrum aggrediamur visuri, quid non persuaserunt Mariæ, & quid persuasit Catharina; qualesque fuerint viri quibus non persuaserunt Mariæ: qualesque fuerint quibus persuasit Catharina. Viri, quibus non persuaserunt Mariæ erant Apostoli: viri, quibus persuasit Catharina, erant Philosophi. Apostoli erant Christiani, Philosophi Gentiles: Apostoli erant Discipuli Christi, ejusdemque omnes Gymnasij: Philosophorum alij erant Discipuli Pythagoræ, alij Socratis, quidam Platonis, illi Aristotelis, nonnulli Democriti, & alij Epicuri; sectæque ac scholæ adeò diversæ sibique contrariæ, velut illa Pythagoricorum, Cynicorum, Peripateticorum, Stoicorum, Academicorum & reliquæ. Insuper Apostoli Christum amabant, resurrectionemque ipsius desiderabant, quam non credebant: Ipsaque (uti Theologi vocant) *Pia affectio* optima est ad credendum dispositio. Vice versâ Philosophi erant hostes Christi legisque ipsius Adversarij; & eadem ipsa malevolentia erat dispositio vel maximè retinens & à fide credendoque deterrens; nam: *In malevolam animam non introibit Sapientia.* Et utrisque adeò dispositis, Apostolis ad credendum Philosophis verò ad non credendum:

Sap. 1 v. 4.

Mariæ, eò quod essent mulieres, ne unum quidem fidei Mysterium, scilicet resurrectionis persuaserunt Apostolis: & Catharina similiter Mulier, omnia fidei ejusdem Mysteria, propriis ipsorum opinionibus è diametro contraria persuasit.

Philosophorum quidam multos credebant Deos, alij ex toto divinitatem negabant: & Catharina persuasit omnibus esse Deum, illumque unum esse essentiâ, trinumque personis, cumque quælibet esset Deus, non tamen tres Deos, sed unum tantùm esse Deum. Philosophorum quidam credebant mundum fuisse ab æterno; alij Deum illum condidisse necessariò & non liberè affirmabant; alij increatum & se ipso subsistentem asserebant: & Catharina, eum habuisse principium, finem quoque habiturum, & Deum ipsum creâsse in tempore, nec ex atomis compositum, prout quidam sustinebant; sed ex nihilo creatum esse, illis persuasit. Philosophi, omnia casu accidere docebant; aliqua desinere non posse, quod ita hoc fata decrevissent, alia esse mutabilia & contingentia, & non nisi à fortunæ arbitrio dependentia: & Catharina, nec fortunam esse nec fatum, nec quicquam casu accidere, sed omnia summâ gubernari & dispensari sapientiâ, divinâque providentiâ ea regi & ordinari persuasit. Philosophi peccatum esse originale, ejusque remedium ignorarunt; & Catharina, omnes homines, in homine primo peccâsse nondum existentes, & in remedium ejus, nec non aliorum peccatorum, Verbum secundam in Trinitate personam, absque quod, Deus esse desineret, hominem esse factum, ipsis persuasit. Philosophi naturam unam in alterius hypostasi subsistere posse ignorabant; & Catharina illis persuasit, quod in ineffabili composito Christi, eâdem in hypostasi duæ subsisterent naturæ realitèr distinctæ; & cum idem Christus esset simul Deus & homo, simul infinitus esset & finitus, immensus simul & limitatus, impassibilis simul & passibilis, immortalis simul & mortalis. Philosophorum quidam animæ immortalitatem negabant; quidam eam in dubium vocabant: & Catharina, animam non solùm esse immortalem, verùm & corpora quoque, post resurrectionem immortalia futura persuasit, quæ omnia judicaturus foret Christus, alia missurus in infernum, & alia secum deducturus in cælum, ad fruendum Deo, gaudendumque in æternum; & quod in hac clarâ visione Dei hominis

minis beatitudo consisteret, super qua tot & tam diversas ipsi Philosophi formabant opiniones. Denique Philosophi explodebant tanquam indignum quid, homines judicio rationisque usu præditos, pro Deo, unum adorare crucifixum: *Gentibus autem stultitiam*: & Catharina non solùm adorandum crucifixum, sed ipsam etiam crucem quamvis tam infamis supplicij instrumentum, & non solùm ipsam crucem, sed quamcunque illius imaginem adorandam esse persuasit. Et quod omnia hæc fidei Mysteria, humanam in tantum excedentia rationem, ut multa ipsi videantur etiam contraria, una mulier quinquaginta Philosophis persuaderet Gentilibus, quando tres Sanctæ, tantæque authoritatis, eò tantum, quod mulieres essent, unum tantum resurrectionis Mysterium persuadere nequiverint undecim Discipulis Christi, pensate an non stupenda fuerit victoria.

1. Cor. 1. v. 23.

Verùm, meo quidem judicio, ista necdum maxima fuisse videtur illius circumstantia. Quænam igitur fuit? quod Catharina non solùm omnem Christi fidem persuaserit Philosophis, verùm etiam virtutem Christo quàm maximè propriam, eòusque Philosophiæ incognitam, & ad discendum difficillimam, scilicet, Humilitatem. Postquam enim spectabile illud theatrum scientiis suis tumidi & inflati ascenderant, nemo eorum sapientiæ doctrinæque unius mulieris sese submittere & subdere dubitavit, nec moratus, nec æstimans, quod ab omnibus circumstantibus, totoque mundo ab una muliere victi viderentur. Abimelech armatâ manu oppidum Thebes ingressus, cum nihil, præter turrim, expugnandum restaret, ostio ipsius ignem apponebat; *& ecce mulier una fragmen molæ desuper jaciens, illisit capiti Abimelech, & confregit cerebrum eius*: qui nihilominus non omisit dicere armigero suo: *Evangina gladium tuum, & percute me, ne fortè dicatur, quod à fæmina interfectus sum.* Tam ignominiosum est viris præsertim illustribus & famosis, qualis erat Abimelech, à muliere victum audire, ut prælegerint & mandârint sibi necem potius, quàm talem ignominiam inferri, & sustinere. Quinquaginta verò Philosophi à Catharina docti & instructi, tali modo & animo mundum, & cuncta ejusdem dicteria riserunt, ut non solùm ignominiæ sibi non verterint, à

Iud. 9. v. 53.

Iud. 9. v. 54.

muliere se victos confiteri, sed in victoriæ, fideique, quam ab illa didicerant, testimonium, vivi comburium subire non trepidârint, prout omnes, hanc ob causam, vivi flammis sunt consumpti; dicere liceret, quod in hoc actu, illi plus quàm viros se ostenderint: & Catharina plus quàm mulierem: sed sufficit hanc manere mulierem, & illos viros, ne assumptum nostrum excedamus.

§. VII.

POnderatâ Catharinæ victoriâ, duabusq; considerationibus excusâ, de numero ad numerum, & de sexu ad sexum: si fuit admirabilis & illustris, quod esset de una ad quinquaginta, & de muliere ad viros: tertia & ultima consideratio, magis eam pro admirabili qualificans, est, esse de sapiente ad sapientes. Quod quinque prudentes virgines non reducerent vel unam fatuam, ratio est, quia stulti plerumque incorrigibiles existunt.: sed quod prudens una & docta, tot prudentes & doctos reduxerit; fuisse dico circumstantiam, quæ victoriam prodigiosam, & sapientis prudentisque victricis nostræ trophæum illustrius reddidit.

Vulgatum illud Philosophorum assertum, quod simile non agat contra simile: *simile non agit in simile*: in nullo agente magis verificatur, quàm in sapiente, ad sapientem. Cùm armis utantur æqualibus, se mutuò quidem impetere, sed vincere nullatenus possunt. Famosissima concertatio, cujus literæ sacræ meminerunt, & quà talis, prima & antiquissima res est, in mundo literis conscripta, fuit illa Jobi cum tribus illis Philosophis, qui suis in ærumnis eum invisuri venerunt. Evenit illi, quod inter doctos & literatos plerumque usu venire solet, quos inter visitatio à conversatione exorsa, in quæstionibus & disputationibus desinit. Ex doloris dictamine loquebatur & proponebat Job, cumque tristis hæc propositio consolationis potius levamen, quàm argumenta peteret, primus contra eam Eliphaz, secundus Baldad, tertius Sophar argumentari cœpit: & quamvis Job disertè & nervosè tam ad argumenta, quàm ad instantias iterum, iterumque replicatas responderet; Eliu foris auscultans præ cæteris tantâ illum vehementiâ aggressus est, ut nisi Deus parti Jobi accedens authoritatem suam interposuisset, disputationis exitus ignoratus fuisset. Si igitur Job, tantâ, & acquisitâ & infusâ excelluit & valuit scientiâ; si naturali & supernaturali sapientiâ

&

&prudentiâ emicuit; si tanta tamq; sublimia, tantâque eloquentiæ vi, quantam ipse dolor, etiam loqui nescientibus extorquet, fuit effatus; & super omnia, si militantem pro sua parte habuit rationem, omniaque sibi obmota diluit, quomodo non solùm amicos illos non vicit, sed magis exacerbavit? Quia omnes erant Philosophi, omnes erant sapientes, omnes docti: nec difficilior est victoria, quàm de docto ad doctos. Verum est, pro Job militasse rationem, ipso definiente Deo: sed quia Philosophi erant & docti, deficiente quantumvis ratione, vel sophisticas, vel veras nihilominus pro se adduxerunt rationes. Dicta eorundem cum attentione evolvite, ut philosophiæ ipsorum profunditatem admirantes, amplius miremini, quod S. Catharina tot tantosque Philosophos convicerit.

Ego præ cæteris tantummodo miror, quod tota ista victoria solâ Sanctæ nostræ sapientiâ & eloquentiâ fuerit obtenta, nullo alio concurrente prodigio aut miraculo ab ipsa patrato, quæ similibus in conflictibus alij Sancti, & ipse Sanctus Sanctorum adhibuit. In conspectu civitatis Damascenæ vos constituite, cælum ibi videbitis obductum, ventos furere, condensari accendique nubes: omnia fulgura, tonitrua & fulmina: quid sibi ista volunt? innuere, quod Christus ad convertendum, reducendum Saulum, de cælo descenderit. Tantumne molimen, tantus apparatus, tantus strepitus, tanta machina, ad reducendum unum hominem? nunquid tu idem ille es, Domine, qui uno, *Venite post me*, reduxisti Petrum & Andream, Joannem & Jacobum? uno, *Sequere me*, Matthæum? & solo, *Descende*, Zachæum? ad reducendum igitur similiter Saulum non sufficient pauca vel multa verba, nisi tot prodigiis comitata? sic est, inquit ipsa, quæ de cælo descendit sapientia. An ignoratis Saulum hominem esse doctum, in Gamalielis schola graduatum, totiusque Gymnasij ipsius ingenium vivacissimum? hæc igitur inter doctos & literatos, & rudes inter & idiotas, reducendi & convertendi est differentia. Hîc litteræ videntur & scientiæ, & tam raræ conversiones. Rudes & indocti, in regnum admittuntur cæleste; & nos cum literis nostris & scientiis imus ad infernum, dicebat Augustinus ad Alipium, & Alipius ad Augustinum: & ex hac consideratione bini isti Doctores magni, æquales evasêre Sancti. Ast quia nunc in conspectu habemus Paulum, cum eodem Conimbricam Græciæ ingressi con-

Matth. 4. v. 19

Matth 9. v. 9

templemur progressus, quos eloquentia ipsius & spiritus, in scholis illis fecit.

S. Paulus Civitatem Universitatemque Atheniensem omnium mundi scientiarum, ad id usque temporis, Matrem ingressus, varios ibidem, attestante textu, invenit Philosophos, & in specie Stoicos & Epicuros, quibuscum disputavit; hi ipsum Areopagum adduxerunt, ubi supremum scientiæ justitiæque consistorium erat, ut novæ suæ doctrinæ quam prædicabat redderet rationem. Paulus tam celebris erat Orator, ut è tribus, quæ se vidisse optabat Sanctus Augustinus, primum esset Christus conversans in terra, & secundum, Paulus prædicans. Prædicavit igitur coram Areopagitis majore sententiarum pondere, majore eloquentiæ vi & efficaciâ, quàm unquam Demosthenes Athenis fuit auditus. Quot verò Sapientûm illorum convertit? casus mirabilis! unum solum Dionysium Areopagitam conversum esse meminit S. Lucas: at ego addo, quod cum hæc esset conversio unius, & de uno solo parta victoria, non tota S. Paulo veniat adscribenda. Recordatus est Dionysius, quod cum Apollophane peregrinatus in Ægypto, præcisè viginti ante annos, vigesimâ quintâ Martij in urbe Heliopoli stupendam illam Eclypsin vidisset, quæ exclamare ipsum compulerat, sicut ipse scribit: *Aut Deus naturæ patitur, aut mundi machina dissolvetur.* Et combinato eo, quod viderat, cum eo, quod à S. Paulo audiebat, à veritate ad veritatem inferendo, reliquis à S. Paulo prædicatis credidit. Ita ut conversione hac Areopagitæ bene consideratâ, non S. Paulus ipsum, sed ipse mediante S. Pauli discursu se converterit. Si nihilominùs conversionem istam causis instrumentisve cooperatis attribuere libeat, solum victoriæ dimidium sibi S. Paulus, & alterum dimidium Sol sibi vendicare potest. Sol hoc casu, instar lapidis Davidis fuit; primum quippe magno huic capiti intulit ictum: gladiusque Pauli victoriam hanc consummavit. Et si de Apostolo Gentium, si de Vase electionis specialiter à Deo in Doctorem & Magistrum Gentilium electo, integro vix elogio affirmare licet, quod Philosophorum Atheniensium vel unum converterit: Ecquis, ô Catharina, immensitatem gloriæ triumphis tuis debitæ, dignè comprehendere sufficiet, cum è quinquaginta Philosophis, non Athenis solùm, sed in tota Græcia, Ægypto & Palæstina electis nul-

Act. 17. v. 16. & 17.

Dionys. Areop.

nullus ſapientiæ & eloquentiæ tuæ reſtiterit : ſed omnes ex integro viceris & conviceris. Verùm parallelus nondum eſt adæquatus.

Modum, quo S. Paulus veri Dei fidem in Athenas introducere paravit ipſe inſinuat dicens, quod in civitate cæteras inter aras per tranſennam viderit aram, cui in-
Act. 17. ſcriptum eſſet, *ignoto Deo* : eundemque Deum, quem ignotum ſibi Athenæ jam adorarent eſſe illum, quem prædicaret. Perrari prudentiſſimique hujus inventi ratio fuit, quia Paulus impoſſibile putabat perſuadere Athenienſibus, ut alium Deum reciperent, ſciens quod eâdem in civitate Socrates, eâ ſolùm causâ, quod novos Deos introducere voluiſſet, ducentis & octoginta & uno Senatûs votis ad mortem fuiſſet condemnatus. Proinde Apoſtolus capacitati ſeu incapacitati hominum, ex una parte tam ſuperſtitioſorum in religione, ex altera parte tam præſumptuoſorum de ſapientia, ſe ſe accommodans, novæ divinitatis ſeu adorationis nominatione abſtinuit, & novam tantùm illius, quem jam adorabant, notitiam
Act. 17 v. 23 prædicavit: *Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuncio vobis.* q.d. non vobis prædico, ne adoretis eum, quem jam adoratis, ſed tantùm ut cognoſcatis eum, quem non noviſtis. Cui aram erexiſtis, Deum eſſe creditis, & eundem vos hucuſque ignorare confitemini: *ignoto Deo.* Idem igitur ille Deus, quem jam pro tali recognoſcitis, eſt ille, quem ego vobis prædico: & idem ille, quem vos ignorare confitemini, eſt ille, cujus vobis notitiam annuncio. Tam urbanè & ſuaviter, tantâque ſapientiæ Athenienſis reverentiâ & decore, S. Paulus veri Dei fidem introducere ſatagit, ſed non prævalet. In-
de S. Paulus Corinthum abnavigat, non cum alio Athenienſi ſpolio, quàm uno Philoſopho : Catharina verò ne pedem quidem imperiali efferens theatro longè illuſtriori, illo Areopagitico, liberrimè Deorum ſuorum falſitatem Philoſophis ibidem exprobrat; ibi idololatriam, eorum adorationes & aras damnat ; ibi veram unius ſolius Dei divinitatem, omniaq; alia Chriſtianæ fidei myſteria non ſolùm intellectu credere, verùm etiam coram omnibus publicè confiteri conſtringit & compellit. Act. 18 v. 1.

§. VIII.

NEſcio utrum noviſſimæ hujus clauſulæ fundum conſiderando penetretis. Sapientem ſuam agnoſcere ignorantiam, ſeu errorem, omni difficultate caret; quem niſi cognoſceret, ſapiens non eſſet.

Verùm

Verùm eò adduci, ut eum confiteatur, & publicè confiteatur, tam est arduum & difficile, ut non nisi ægrè humanus ad id animus adigatur, tantoque ægriùs quò majore nomine, existimatione, graduque claruêre docti. Nicodemus doctrinam Christi simul cum miraculorum magnitudine prædicavit, eamque solam veram, reliquas verò omnes falsas esse cognovit: *Scimus quia à Deo venisti Magister: nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis.* Divinum resolvit inquirere Magistrum, ad cujus procumbens pedes doctrinam hauriat: & quomodo? *erat homo ex Pharisæis. Nicodemus nomine; hic venit ad Iesum nocte.* Togâ doctorali exutus, mentitoque habitu assumpto, Christum Dominum de nocte accessit. Ecce quomodo S. Joannes Chrysostomus ipsum perstringit: *Scimus*, inquit, *quia à Deo venisti Magister. Quid ergò noctu venis, & clanculum, ad eum, qui divina docet, qui à Deo venit? quid non apertè profiteris?* ratio est, quia Nicodemus maximi nominis Magister erat in Israël. Sic declarante textu Græco. *Tu es Magister in Israël*: & quamvis ignorantiam suam & errores agnosceret, secretò & intra intellectus ipsius portas adhuc latebant: verùm errores suos & ignorantias, de quibus jam convictus erat, publicè confiteri Nicodemus erubuit; quia nominis ipsius, authoritatisque existimatio, quâ publicè pollebat apud omnes, contradicebat, & hinc nocte venit. Noctu se agnoscebat noctuam, & diu ostendere se voluit aquilam. O si libris datum esset loqui, quantas proderent ignorantias! quod scilicet se consulant nocte, qui magnos sese ostentant & venditant Doctores in die; sed non solum noctis pallium istos dissimulat defectus. Quoties à propriâ convictus conscientia erroneum agnoscit, quod publicè defendit ex cathedra! parum scit, qui argumenti vim solutionisque infirmitatem ignorat. Unum est respondere, alterum in fine loqui. Verùm cum frequentèr hi peccatores compungantur & conterantur in conscientiæ secreto, nihilominùs cum talibus ad Confessionem venire publicam doctos vel docti & sapientis opinione gaudentes, miraculum est, ex sola gratia S. Catharinæ. Omnes isti quinquaginta Philosophi, universitatum suarum, prout vidimus, erant primipili: & quod omnes, perceptâ argumentorum vi, quibus à S. Catharina impetebantur, intra se ab opinionibus discederent, quas didicerant & dictârant, non leve quid fuit, sed non tantum

Joan. 3. v. 1 & 2

S. Chrysost. hom. 23.

Maldonat. hic.

tum

tum; verùm quod omnes actu tam publico eosdem errores agnoscere & confiteri, sectas suas detestari non dubitarent, nec scholarum suarum dogmata quocunque seu violento, seu aliàs efficaci modo propugnare satagerent: hîc admiratio stupet, & exaggeratio nomen perdit.

Novissimo loco posui, scholarum suarum propugnare dogmata; illud enim ultimum est castellum, in quod Philosophorum Sapientûmque error jam convictus se recipit, & nec manifestissimæ veritati se subdendo desperatè & extremè se defendit. Evidentissima & maxima ingeniorum sic concertantium exempla nostra vidit ætas, causâ indagatâ, à certantibus non redditur alia, quàm naturalis, vel partialis amor, doctrinæque cum lacte materno suctus; nec non propriæ scholæ honor & respectus. Sed ad primitivam Ecclesiam pergamus. Contra legis Gratiæ promulgationem, quàm S. Stephanus prædicabat, attestante actuum Apostolorum historiâ, inter alias Ciliciæ & Asiæ scholas, illa nominatim Libertinorum, Alexandrinorum & Cyrenensium cum Stephano disputantium insurrexit, nequicquam tamen virtuti spiritus & sapientiæ loquentis resistere potuit: *Surrexerunt quidam de Synagoga, quæ vocatur Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum, disputantes cum Stephano, & non poterant resistere sapientiæ, & spiritui qui loquebatur.* *Act. 9. v. 9. & 10.* Supposito igitur quod resistere nequiverint, nunquid sequitur, quod se submiserint? nullatenùs. Immò practicè consecuta fuit hic una, ut videtur implicatio; cum enim ex parte una deficeret resistentia, neque ex altera resultârit victoria: illi resistere, & Stephanus illos non poterat vincere. Vos igitur homines sapientes, & tales reputati, si disputâstis, si arguistis, si argumentati estis, si respondistis, si dixistis iterum iterumque quantum scivistis, & resistere nequivistis, quare victas dantes manus, victos vos fuisse non confitemini? quia Libertini, Alexandrini, & Cyrenenses omnes suas propugnabant scholas: & qui pro sua propria pugnat schola, resistere posse debebit; sed ad confitendum se victum nulla ratione poterit adduci. Deerunt illis rationes & motiva, deerunt argumenta, confusos se conspicient & elingues: & non suppetente alio defensionis genere ad lapides confugient: quod etiam factum est. Pro eo, ut Stephanus exiret Victor disputationis,

exivit lapidatus; & illi tum obstinati, & duri ut lapides; sed non convicti. Omnes quinquaginta Philosophos Alexandrino in theatro hodie repertos, Alexandrinos fuisse dicere oportet: omnes verò tam sectis scholisque discrepantes, sicut jam nominatæ, spiritus & sapientia ex ore S. Catharinæ, ad tales eos adduxit terminos, quibus resistere non valebant: *non poterant resistere sapientiæ & spiritui, qui loquebatur.* Maximum verò victoriæ ejusque apex fuit, quod victos se convictosque cofiterentur, non contra propriam solùm religionem, opinionumque suarum fidem, sed contra superbiam, propriarumque scholarum suarum præsumptionem.

Hoc modo sapiens nostra victrix, de omnibus celeberrimis Gentilis Philosophiæ scholis triumphavit; paucarumque horarum spatio, ab omnibus quinquaginta obtinuit Philosophis, quod prudentes Evangelicæ multi temporis familiari conversatione & convictu non obtinuerunt à fatua vel una. Quando primâ vice Ezechiel Triumphalem illum, vocatum gloriæ Dei currum vidit; ab ænigmaticis quatuor animalibus, Homine, Leone, Aquila, & Bove trahebatur. Postmodùm ad videntum reversus, è quatuor animalibus Bos in Cherubim fuerat transformatus: facies una, facies Cherub; & facies secunda, facies Hominis; & in tertio, facies Leonis, & in quarto facies Aquilæ. Et unde Bovi notabilis hæc melioritas advenit? ex societate & familiaritate, quam eodem in curru, cum Homine & Aquila habuit communem. Ut intelligant addiscere & scire cupientes, quantum adhuc rudioribus prosit, cum prudentibus sapientibusque tractare. Cherubim humanam faciem præferunt cum alis; & Bos Currui junctus, hominique & aquilæ sociatus, faciem sibi assumpsit ab homine, & alas ab Aquila, ideòque, cum Bos esset, Cherubim prodiit. Idem de quinq; fatuis sperari potuisset, quantumcunque rudibus; verùm tam parum illis prudentûm profuit consortium, ut omnes perseverarint fatuæ, quales fuerant ante. Transformationis verò prodigium, cum longè majore prodigio, quàm quod Ezechiel viderat, Triumphali Catharinæ currui mansit reservatum.

Ezech. 1. v. 10.

Si minus; interrogo: quare Bos ibidem, & non leo, fuerit transformatus? ruditas brutalitasque leonis, sicut & illa Bovis utraque de quatuor est pedibus: si igitur leo similiter ambulat homini & aquilæ junctus, quare non etiam in Che-

Cherubim fuit transformatus? quia Bos animal est humile & subditum, Leo verò inflatus & superbus: & quantâcunque ratione præditus sit intellectus hominis, & quantumcunque sublime Aquilæ sit acumen; ubi adest inflatio & superbia, nec homo, nec aquila formam suam introducere possunt. Hæc famosi allegoria est currus, qui pro majore gloria Catharinæ, etiam hodie transformavit Leones. Quid, quæso, quinquaginta illi erant Philosophi, nisi totidem leones superbi scientiarum suarum arrogantiâ inflati, quos Maximinus Imperator in amphitheatro Alexandrino in S. Catharinam immisit, sicut olim fiebat in Romano? rationum verò momenta Catharinæ, in tantum omnium hominum rationes excedebant, orationisque ipsius acumen, omnium aquilarum perspicacitatem superabat, ut nec superbia illud vincere, nec inflatio illi resistere posset. Prostratos igitur & humiliatos hoc modo quinquaginta leones, jubis demissis, oribusque clausis, eadem ipsa humilitas & subjectio Cherubinorum recipiendæ formæ reddidit capaces; & hac nova transformati figura, pompâ nunquam aliàs in mundo auditâ aut visâ, triumphalem Catharinæ currum, tot aliis jam palmis laureisque illustrem deduxerant in cœlum. Illi jam ante tanquam sapientes victi: Hæc verò velut sapiens prudensque victrix: una victrix, de tot & tantis; mulier, de viris; & sapiens sapientûm victrix.

§. IX.

ORationem absolvi, nescius utrum promisso fecerim satis: subjungenda videbatur peroratio cum exhortatione Auditorum ad S. Catharinam imitandam: sed prudentissima nostra victrix tam in sapientia, quàm in victoriis æmulum & imitatorem non admittit. Hoc tantùm persuadere & suggerere volo, ut omnes studiosi & docti, cùm jam vincentem imitari nequeant Catharinam, victos imitentur Philosophos. Duo insignes illi Doctores habuerunt imitatione digna; docilitatem scilicet, & constantiam. Docilitatem, quâ agnitæ per S. Catharinam veritati se submiserunt: & constantiam ad mortem usque firmam, quâ eandem veritatem, in contemptum despectumque Imperatoris defenderunt.

Indocilis, Auditores, doctus evadere nequit: imò ipsa docilitas, scientiæ est synonimum. Deus Salomoni, quicquid vellet postulare, præcepit; omnia petita se illi concessurum appromittens. Quod verò hic petiit, fuit docilitas:

3.Reg. 3.v.9 & 12. *dabis servo tuo cor docile.* Quod illi dedit, fuit sapientia tanta, ut similem nullus unquam homo alius habuerit in terra: *dedi tibi cor sapiens & intelligens in tantum, ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit.* Si igitur Deus Salomoni promiserat se daturum illi quicquid postularet, & ipse petiit docilitatem, quomodo illi dat scientiam? ex eodem motivo & capite: docilitas enim & scientia sunt idem; neque suæ conformitèr promissioni non poterat non illi dare scientiam, cùm petiisset docilitatem. Quod ita idem Deus affirmat, inquiens: ibid.12. *ecce feci tibi secundum sermones tuos.* Scientia nihil est aliud, quàm clara veritatum multarum cognitio; quarundam in se, quæ sunt principia: & quarundam, quæ ex eis sequuntur, quæ sunt conclusiones. Et indociles (sicut proprij judicij sunt tenaces, & in opinione suâ obstinati) quamvis ipsis demonstretur, illius recipiendæ sunt incapaces. Proinde tales semper sciunt minùs: & quotiescunque opinio excedit errorem, in eodem perseverant. Idem Philosophis S. Catharinæ in scholarum suarum, quas sequebantur, & in quibus ab ineunte ætate erant enutriti, erroribus persistentibus & obstinatis evenisset: ast docilitas (quam solam de sapientibus habebant) velamen cæcitatis ab oculis eorum submovit, & sic veritatem clarè cognoverunt, & cognitam secuti sunt, & defenderunt.

In hac defensione admirabilis ipsorum constantia enituit, dum firmi stabilesque perstiterunt in maximo periculo, & in maxima tentatione invincibiles, in quâ vacillare, & labi solent Literati. Quænam vobis gravissima videtur tentatio, in quam homo doctus & literatus cadere potest? maxima tentatio, in quam homo literatus & doctus incidere potest, hæc est: inclinationem, voluntatem, & intentum Regis cognoscere, & à veritate non recedere, neque postulatis ipsius scientiam accommodare. Et in hoc tam arduo ac difficili puncto probata fuit quinquaginta Philosophorum verè sapientûm & doctorum constantia; postquam in schola S. Catharinæ ignotam sibi anteà veritatem didicerunt. Intentio & voluntas Imperatoris Maximini erat, ut falsorum deorum divinitatem propugnarent, adorationemque eorundem defenderent: quem in finem cum electi essent & vocati, voluntatem scopumq; Imperatoris penetrantes, quinetiam periculum ipsius osten-

offensam incurrendi, & in efferatæ crudelitatis manus incidendi prævidentes, maluerunt potiùs perdere vitam, tradique ad lanienam, pro ut etiam evenit: quàm retractare, & vel in minimo agnitam veritatem detorquere.

O quàm felices forent Respublicæ, quàm venerabiles Universitates, & quàm beati Professores earum & Doctores, si veritatem, animum, & constantiam Philosophorum horum imitarentur! *Beatus vir qui non abiit in concilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit.* Psalm. 1. v. 1. Hæc prima sunt verba, à quibus David Rex & Propheta librum Psalmorum profundissimis mysteriis plenum exorditur: porrò notatu dignissimum est, quod etiam viri primarii, de quibus locutus est, Doctores fuerint & Cathedrales. Beati, inquit, qui votum suum non dederint in concilio impiorum; qui non defenderint, nec steterint in via peccatorum, neque in pestilentiæ cathedra sederint. Et si illi qui hoc non fecerunt reputantur beati, quid erunt facientes contrarium? Universitatum cathedræ, sive Theologicæ sint, sive Legum, sive Canonum, omnes medicinales sunt; quia ad salutem publicam ordinantur. Et quid esset, si Cathedrales salutis, sese converterent & immutarent in Cathedrales pestis? *in cathedra pestilentiæ.* Sciant igitur tales se esse, qui ab ambitione, adulatione, vel timore tentati, pro eo, quod Principibus veritatem detegant consulti, à suis aliorumve respectibus decepti, quicquid illi desiderant aut prætendunt, tanquam justum approbant. Leges velut vela mutantes flanti accommodare vento, dicerem ego: at David comparatione viliore, ideoque magis propriâ illud declaravit, dicens, quod ab eodem vento, velut pulverem terræ se circumagi sinant: *tanquam pulvis, quem proicit ventus à facie terræ.* Ibidem v. 4. Quicunque tales sunt, vel tentationi hujusmodi obnoxii, Theodoretum in eundem textum commentantem auscultent. *Nam quando tentatio flaverit, arguuntur, tanquam pulvis terræ, hinc inde dispersi ad placitum Dynastarum sententiarum mutatores.* Theodoretus. Tentatio est spes vel timor; Doctores inconstantes, pulvis sunt liber & levis: Voluntas & inclinatio Dynastarum est ventus; votum, sententiam, legumque interpretationem prætendunt aut præsumunt. Et per hanc literarum & literatorum seu Doctorum perversionem, ipsæmet Cathedræ & Universitates, unde salus publica promanare deberet, venenum, exitium, & pestis

ſunt Regnorum : *Cathedra peſtilentia.*

Si prædicarem ego, ubi modò me audire nolunt, Regibus vel eorum Miniſtris, nunquam ſatis laudatum Balthaſaris exemplum, datumque Danieli, ob veracem conſtantemque literarum interpretationem præmium, ob oculos ponerem. Literæ non minus, quàm Regis mortem, coronæ Imperialis amiſſionem, totiusque monarchiæ ab hoſtibus occupandæ jacturam portendebant: & cum nonniſi pauciſſimæ vitæ horæ Balthaſari ſupereſſent; eâdem ipsâ horâ, quâ Daniel funeſtam adeò ſententiam explicavit, purpurâ indutum ad maximam dignitatem evehi mandavit. Hujuſcemodi præmio talem doli deceptioniſque detectorem remuneravit, qui adeò deceptus vivebat. Verùm iſta Regis Gentilis magnanimitas & juſtitia hodiedum multis deeſt Principibus Chriſtianis, qui nonniſi juſti videri & haberi volunt, interim Imperatorem Julianum tam à veritate & ratione, propriaque ſua corona, quàm à fide Apoſtatam imitari præeligentes. Frequentatâ jam Athenienſium Univerſitate Julianus ſat literarum ſe hauſiſſe putans, illos tantùm literatos honoribus doniſque proſequebatur, qui non aliam, quàm voluntatis ſuæ legem agnoſcebant. Quod ita antiquus ipſius condiſcipulus S. Gregorius Nazianzenus deſcribit: *Alios honoribus capiens, nimirum eos, qui nullam aliam legem, quàm Principis voluntatem agnoſcebant.* Et ubi literarum Profeſſores argumenta habent in adulatione ſecura, & in veritate periculis obnoxia; ecce an non magis ipſis neceſſarium foret, eſſe jubilatos in conſtantia, quàm graduatos eſſe in ſcientia!

S. Greg Nazia.

Præter hanc præmiorum injuſtitiam, addit adhuc aliam majorem, quæ plus virium adjicit tentationi. Et quænam iſta? eſt, quod iſti legum (quamvis canonicarum) perverſores cum applauſu habentur & audiunt ſcientiâ doctrinâque inſigniores: è contrario autem, qui rationem defendunt, & pro fide pugnant, rudes & idiotæ: uti noſtri Philoſophi in opinione Maximini & Aſſentatorum ejus. Iſta, ut dixi, tentationis circumſtantia eſt validiſſima, generoſorumque pectorum ſenſus penetrativa, quantum commodum diſtat ab honore. Verùm, ne doctus quisquam Chriſtianus opinionum harum, etiam coronatarum, boatum extimeſcat, unicam tantùm ad memoriam revocet ſententiam, quâ cum finio, & quæ æneis etiam literis inſculpi mere-

tur

tur, in omnibus Universitatibus mundi: *penes Regem noli videri sapiens*: id est, cave ne affectes sapientis opinionem in Regum conceptu. Cujus verò, vel à quo istud consilium, ista exhortatio & cautela? non ab alio, quàm à Spiritu Sancto ex ore Siracidis, ne quis de eo dubitet. Si verò nihil magis æstimant, & pro re nulla, tam pacis, quàm belli tempore magis laborant, quàm ut Reges bene de se sentiant, quare prudentes & sapientes id negligunt? ratio est, quia Reges (communiter) doctos prudentesque non æstimant, nisi eos, qui in omnibus dictamina ipsorum approbant, illis sese conformant, quoad commoda, politicam, rationes & motiva quibus suos justificare laborant: proinde quia hoc multoties sine legûm divinarum offensa, humanarumque violentia fieri nequit, similibus occurrentibus casibus consultius est, minus doctum reputari, sapientisque opinione apud Reges carere. *Penes Regem, noli velle videri sapiens.* Et notate, Spiritum Sanctum non solùm dicere, ut non velis talem opinionem apud Regem habere: sed, ut illam velis non habere: *Noli velle*: ita ut non solùm prohibeat desiderium ipsum, sed desiderium desiderij; neque solùm prohibeat voluntatem, sed voluntatis velleitatem: *Noli velle*: qui enim non vult, longè abest à desiderio: qui non vult, nec velle vult adhuc longiùs recedit. Et tam longè abesse debet sapiens & prudens omnis, ab eo, quod videri velit coram Regibus sapiens: *Penes Regem, noli velle videri sapiens.*

Istud est, quod omnis sapiens non velle velle debet; & utinam omnes non vellent, sicut non voluerunt, quos S. Catharina, non solùm verè, sed constanter sapientes fecit. Eadem sapiens & prudens victrix, per æstimationem gratiamque suam, quâ valet apud Deum, omnibus hîc præsentibus, istam fortitudinem & constantiam obtineat: ut tam gravis tentationis victores, ad mortem usque in eadem victoria perseverantes, cum iis quos illa docuit in societatem, gloriamque triumphi admitti mereantur.

Amen.

SERMO

SERMO
PRO
Dominica in Ramis Palmarum.
Dictus in Cathedrali Ecclesia Maragnana Anno 1656.

Alii autem cædebant ramos de arboribus & sternebant in via. Matth. 21.

§. I.

Uandoquidem non subitaneis, sed ex præparatis debitè cordibus prodeuntibus Deus gaudet & delectatur affectibus; miris semperque e .. cicioribus & arctioribus dispositionibus, Sancta mater nostra Ecclesia à S. Spiritu gubernata, eminùs nos præparare cœpit, soliciteque præparavit, ut condignè ad hanc diem devenientes, hebdomadam hanc sanctam quàm decentissimè ingrederemur. *Ad Sancta sanctorum*, sacratissimum templi Hierosolymitani locum ut perveniretur, tali Deus artificio introitum disposuit, ut tres primum stationes, tam situ, quàm spatio mysteriosas transire oporteret; quantò enim erant interiores, tantò magis in angustum coibant. Prima & secunda, dicebantur atria; tertia, propriè templum. Per istas stationes veluti quosdam reverentiæ adorationisque gradus, ita dispositos, ut paulatim magis magisque angustarentur, tandem ad *Sancta Sanctorum*, perveniebatur. Similibus dispositionibus præviis vult, ordinavitque Ecclesia, ut Hebdomadam sanctam intraremus: quemadmodum enim *Sancta Sanctorum* sacerrimus erant templi locus, pari modo Hebdomada sancta, est sancta sanctorum temporis.

Stationum trium tantò angustiorum quantò interiorum, quas prævias jam emensi sumus, prima, tem-

tempus à Septuagesima usque ad Quadragesimam; secunda à capite Quadragesimæ usque ad Dominicam Passionis: tertia, ab eadem Dominica Passionis, ad præsentem usque diem Dominicam Palmarum includit. Incipiente Septuagesimâ luctum induerunt Altaria, cantusq; Ecclesiasticus dimisit Alleluja; & hæc cæremonia exterior præliminaritèr pœnitentiam denunciat, ut dissolutione restrictâ, sanctum Quadragesimæ tempus compuncti auspicaremur. Quadragesima, à cinerum pulverisque (qui sumus) exordium sumpsit; concionum frequentatione, conformibusque modestiæ, compunctionis, devotionisque Christianæ supplicationibus, tot secretis publicisque castigationibus, nec non violentâ adeò sanguinis proprij effusione continuavit: & Ecclesia omnibus istis pœnitentiæ argumentis nondum contenta, justum dolorem suum & luctum evidentiùs contestandi causa, Altarium alas præteritâ Dominicâ penitùs clausit, & ipsas Sanctissimas Jesu Christi crucifixi imagines, illo velo nigro nobis obtexit & abscondit, ut divino animarum nostrarum sponso sic obvelato, majore cum stupore, & sancto horrore, ad dies deveniremus, quos jam intravimus.

Antiqui (pro ut in S. Bernardo legitur) Hebdomadam hanc, ob tormenta, pœnas & cruciatus, quæ Christus Redemptor noster in ea sustinuit, & compassionem, dolorisque sensum, quo nos illis respondere fas est, Hebdomadam pœnosam appellant. Porrò Ecclesia universalis Hebdomadam majorem eam nuncupat, quod potissima redemptionis nostræ Mysteria in ea sint peracta; maxima amoris extrema ostensa, & misericordiæ justitiæque divinæ evidentissimum & obstupescendum exhibitum sit exemplum. Nos universa hæc simul commemorando eandem vulgari nomine Hebdomadam Sanctam compellamus: sed nescio utrum opera nostra, & exercitia in ea tam Sancti nominis obligationi respondeant. Ego nunc tam scandalo motus ex eo quod quandoque accidit, quam zelo actus illius, quod hisce sanctis diebus videri & agnosci optimum foret; assumpti loco tantum prædicare vobis statui: quidnam cuique Christiano faciendum incumbat, ut Hebdomada hæc uti nomine, ita & re sit sancta. Materia nec pia magis, nec utilis, neque occasioni congrua magis esse potest; si ille Dominus, qui hodie super civitatem Jerusalem flevit, divinos suos oculos in nostram conjiciens, suâ nobis gra-

gratiâ astiterit. Petamus illam per B. Virginis intercessionem, tam devoto cordium nostorum affectu, ut eam obtinere mereamur.

§. II.

S.S. Augustinus, Basilius, & Petrus Chrysologus quadraginta illos Quadragesimæ dies, quadraginta diluvii universalis comparant diebus. In diluvio illo universali Deus quadraginta diebus pluit pœnas: hisce quadraginta diebus aliis pluit misericordias. Ea verò nostra est protervia, ut nec bonis, nec malis quicquam nobiscum efficere possit. Pœnis castigationibusque non emendamur: misericordiis non delinimur & mollescimus. Tandem argilla. Quemadmodum Argilla radiis solaribus indurescit; ita & nos favoribus cælestibus non tantùm non emollimur, sed duriores evadimus. Quod illius temporis hominibus accidit in diluvio primo, nobis usu venit, in secundo.

Pluere cæpit diluvium Noë: hebdomadâ primâ impletæ sunt valles, imisque ædium partibus jam aquâ mersis, inquilini ad altiora ascenderunt: continuavit pluvia hebdomadâ secundâ, prævalentibusque aquis, ipsa petierunt domorum tecta: perseveravit pluvia hebdomadâ tertiâ, & ipsa jam transcendit tecta: hominesque confugerunt ad turres: hebdomadâ quartâ necdum cessans pluvia, turrium altitudinem ad medietatem usque intumescendo excessit; & confugerunt homines ad montes: pluviâ continuante etiam hebdomadâ quintâ, montium verticibus jam etiam aquâ absorptis, ad arbores tandem confugientes ex cacuminum ramis quasi suspensi pendebant. Hoc rerum statu alius effugii locus non supererat, sed unum tantum è duobus restabat, scilicet, aut natando ad arcam se recipere, aut aquis suffocatum in diluvio perire. Utinam nos bene in hoc magno contemplaremur speculo! & eheu quot nostrûm hodie in eodem versantur statu! à capite Quadragesimæ in præsens usque, Deus animas nostras occupare cæpit; nos verò retrogredi semper, & à Deo de hebdomadâ in hebdomadam elongari & fugere pergimus. Transiit hebdomada prima Quadragesimæ, expectamus secundam; quâ similiter præteritâ, tertiam venire permittimus: hâc dissimulatâ speramus quartam: eâdem dissimulatione transmissâ quartâ, in quintam differimus negotium; hac quoque transeunte ad sextam tandem appellamus. In sexta & ultima spiritualis hujus diluvii hebdomada jam versamur, velut

velut illi primi duluvii homines, cum manibus in ramis arborum, vel cum ramis arborum in manibus: *Cædebant ramos de arboribus.*

Matth 21.v.8. Stantes nunc in die Ramorum, ad istum devenimus diem, & ad istam præcisè devenimus hebdomadam, in qua jam nullus amplius effugio relictus est locus. Quid igitur nobis restat? vel suffocatos perire, vel resolutione captâ ad arcam enatare. Illi diluvii alterius natare & Noëtica in arca salvare se non valebant: quidam, quia longissimè aberant: alii, quia nihil de ea sciebant: & omnes, quia unum tantùm ostium arca habebat, & hoc, clausum, Deo habente clavem, ut textus inquit. In nostro hoc diluvio aliter se res habet. Noë, est Christus Salvator mundique reparator: Arca verò, est crux ipsius, quâ genus salvavit humanum. Quod hoc tempore, ita ipsius cantat Ecclesia: *Atque portum præparare arca mundo naufrago.* Ecclesia Typicus ille Noë portam non habebat, per quam Arcæ præsidium quærentes intromitteret. Noster verò Noë divinus quinque habet portas apertas, & quidem apertas in se ipso, ut intromittat & salvet omnes, qui ex ipso & cruce ejus salutem quærunt. O quantum diluvium hoc distat ab illo! In illo omnibus hominibus perditis, solus Noë salutem est consecutus: In hoc solus Noë divinus est suffocatus: *Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me*: ut omnes homines evaderent salvi. Psalm. 68. v. 3 Qui in diluvio illo perierunt, sunt illi, qui sibi persuaderi non permittentes, usque dum remedium subtraheretur, differebant. Nunquid etiam è re nostra, qui hunc diem attigimus, erit diutius differre ut cum illis pereamus? nullatenùs, Christiani, ob amantis Christi merita, & sacratissima ejusdem Vulnera. Hos paucos saltem Hebdomadæ sanctæ dies bene impendamus, ut fructum ex eis referamus: omnibus reliquis Quadragesimæ diebus tam infructuosè jam transactis.

S. Basilius magnus inquit, cujuslibet civitatis Angelos à principio Quadragesimæ, jejunantium & non jejunantium nomina in libro describere. Quemadmodum Parochi eodem tempore omnium parochianorum suorum nomina annotant, ut confessionis & communionis rationem ineant, ita & Angeli, jejunii. Sed præter binos istos libros, adhuc adest tertius de quo multò nos adhuc difficiliùs exonerare valemus. Et quis iste? est ille, quem in altari videtis. Primus liber est Parochi; secundus Angeli: tertius Christi. Singulis Quadragesimæ diebus

(contra usitatum reliquis anni diebus morem) novum nobis Christus præcipit legere Evangelium; & ex illo doctrinæ Christi diario examinabimur omnes, quotquot Christiano nomine censemur. Davidem de libro isto, universalis nomine Ecclesiæ, quæ ex hoc altari, & hac cathedra tam malè scitas nobis recitabit lectiones, loquentem audite: *Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur; dies formabuntur, & nemo in eis.* Oculi tui, Domine (inquit Ecclesia) omnes meas imperfectiones vident, id est imperfectiones eorum, ex quibus ego consto & formor, qui sunt Christiani: omnes scribentur in tuo libro: formabuntur dies, & nemo in eis. Locus est obscurus, sed admirabilis. Quod Deus librum habeat, in quo defectus & peccata omnium, & nomina peccatorum, nec non dies, quibus sunt commissa, signet, notum quid & vulgatum est in Scripturis. Quinam verò sunt isti dies, qui formati vocantur, in quibus nemo invenitur? *Dies formabuntur & nemo in eis.* Vel maximè propriè dies sunt Quadragesimales, in quorum quolibet Christus specialem nobis proponit Evangelij formam, cui velut exemplari & actionum nostrarum ideæ nos conformare, & reformare debemus; hic enim sacri temporis hujus scopus est & intentio. Et quia nemo se reformat, neq; Evangelico diei illius proposito se conformat, hinc Propheta dies formari, neminem verò in eis inveniri inquit: *Dies formabuntur, & nemo in eis.* Ita ut Ly *Nemo*, referatur ad *formabuntur*: q.d. *Dies formabuntur, & nemo in eis*, id est, formabitur. Dies dant formam, & nemo se illi accommodat; nam cum cujuslibet forma Evangelij qualibet ordinata sit die, pro vitij cujuslibet reformatione, loco ejus, quod emendatio & reformatio apparere deberet, eædem, & fortè majores adhuc continuantur deformitates.

Ps. 138. v. 16.

O si liber iste sic appareret, uti conscriptus & notatus est, & in mente collatus divina! ô si libro isto in oculis omnium aperto publicè recitari inciperet, quicquid singuli in hac Quadragesima aut fecerunt, aut facere neglexerunt; quantò suffunderentur rubore & verecundiâ multi, si de die in diem, cum Evangeliorum forma vitæ ipsorum deformitas conferretur! advenit primus Quadragesimæ dies, subsecuta quarta Feria Cinerum, nec memoriam tantùm mortis, sed ipsam nobis ob oculos posuit mortem; & quotnam correxerunt vitam? inspiciatur liber pro hac die: *Dies formabuntur, & nemo in eis.*

Tran-

Transiit dies, & nullus invenitur in ea, eandem continuamus vitam quasi nunquam finiendam, reddendæque rationis adeò obliti, ac si Deus eam non foret exacturus. Adfuit prima feria sexta Quadragesimæ, lectum in ea fuit admirabile illud de inimicorum dilectione Evangelium, & quot, quæso, odia & rancores ex animo dimiserunt, & de vindictæ propositis contriti & pœnitentes in gratiam redire curârunt? *Dies formabuntur, & nemo in eis.* Transiit dies, nec odia transierunt: adhuc talis adversatur tali, necdum sibi mutuò loquuntur, necdum mutuam sibi salutem impertiuntur; adhuc inimici ad invicem perseverant, adhuc scandalosi, & nondum Christiani, ut anteà. Advenit Dominica de Tentationibus: quo pacto Christus illas nos vincere suo docuerit exemplo, cum tanto vidimus contemptu, cùm sint tam naturales; tamque generoso & resoluto animo, cùm sint tam validæ: verùm quot quantasve, eo viso, victorias reportamus à diabolo? *Dies formabuntur, & nemo in eis*: diabolus semper victor, & victor sine conflictu; ubi enim peccatur ex habitu, ibi nulla resistentia. Toties victi, quoties tentati; & quod pejus est, ante victi, quàm tentati: cum diabolo, multos tentare non sit opus, illi enim ipsi tentationes pessimosq; quærunt tentatores. Subsecuta adfuit Dominica secunda de Gloria: Vidimus Christum gloriosè transfiguratum, & S. Petrum in monte Thabor extaticum: & quotus quis præ cælestium desiderio, vel parumper à terrenis abstinuisset? *Dies formabuntur, & nemo in eis.* In tali similiter die Charta Blanca. Tantum terræ affixi, tam cæci, tam sepulti, tales talpæ in ea, ac si cœlum creatum non esset pro nobis, neque nos pro illo: & quasi Filius Dei id nobis proprio sanguine suo non comparâsset! Appropinquavit Dominica tertia, de dæmonio muto: & quot esse putamus, qui aliena silentio præmere, propria verò sua peccata, ut oportet, confiteri curaverint? *Dies formabuntur, & nemo in eis.* Adhuc miser ille, adhuc misera illa, tanto jam tempore occultum gerens peccatum illud confiteri non resolvit; in qualibet proinde confessione novum sacrilegium addens, non considerando quod justo Dei judicio multis exemplis probato, loquela & confessio deficiat in morte, qui eam, prout oportet, neglexerunt peragere in vita. Adfuit tandem aliqua feria sexta, de Lazaro resuscitato, quatriduano jam mortuo; & quisnam aut juvenum, aut senum ejusdem

incitatus exemplo, è suo sese erexit sepulchro, in quo tot mensibus, immò tot fortè jam annis in vitiorum suorum sordibus putridus jacuit? advenêre dies, quibus Samaritana, & Maria Magdalena memorantur conversæ, quarum una conditione vilior, altera nobilior: & quænam, quæso, mulier aut jam perdita, aut in perditionis discrimine constituta, propriæ suæ salutis dispendium considerans, apertis oculis suam conspexit cæcitatem? *Dies formabuntur, & nemo in eis.* Eædem adhuc perseverant cogitationes & maledictæ solicitudines; eædem adhuc foventur correspondentiæ, familiaritates, & occasiones; eædem adhuc vigent turpitudines & scandala: idem adhuc nutritur & ardet ignis, non nisi cum igne infernali finiturus.

Ecce Christiani, quomodo multi vestrûm transegerunt Quadragesimam tot infructuosè perdendo dies, quibus, apertis oculis vos intus potuissetis conspicere! semper aures vocibus obturâstis cœlestibus: & corda divinis occlusistis inspirationibus. Transacti jam dies sunt irrecuperabiles sine remedio: ab hinc usque ad feriam quintam proximam (quam sibi vel maximè incuriæ reservârunt conscientiæ) non nisi tres fluent dies: nunquid & hosce infructuosè transmittere consultũ est?

Evomitus à Balena (uti sæpius audistis) in littus Ninive Propheta Jonas vastissimam & populosissimam illam civitatem ingressus, prædicando elatâ voce intonuit: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.* Sic habet textus vulgatus Bibliorum, quibus hodie Ecclesia utitur. Septuaginta verò interpretes, etiam Canonici, loco quadraginta dierum, ponunt tantum tres, & Jonam dixisse inquiunt: *Adhuc tres dies, & Ninive subvertetur.* Omnes textuum horum dissonantiam & difficultatem cernitis; nam si certum est, Jonam dixisse: *Adhuc quadraginta dies*: quomodo huic concordare poterit, quod dixerit: *Adhuc dies tres?* S. Isidorus Pelusiota dubium admirabiliter solvit, dicens: utrumque dixisse Prophetã, non eodem, sed temporibus diversis. Exordiendo prædicationem dixit: *Adhuc quadraginta dies*: concludendo verò ait: *Adhuc dies tres.* Casus hoc modo se habuit. Ingressus Jonas die primâ prædicavit, dicens: *adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur*: & plurimi Ninivitarum verba peregrini risibus exceperunt. Illucescente altero die, Propheta prædicationem eandem continuavit, sed unum detrahendo

Jona 3. v. 4.

Isid. Pelus.

do

do diem, scilicet jam præteritum, dixit sic: adhuc triginta novem dies, & Ninive subvertetur: verùm qui riserant primam, similiter prædicationē exploserunt secundam. Illucescente die tertio assumptum idem Jonas intonare perrexit: adhuc triginta & octo dies, & Ninive subvertetur, & Auditores mali fecerunt ut ante. Transierunt decem, viginti, immò triginta dies & Jonas semper imminuendo numerum dierum prædicare perrexit, usque dum tandem ad numerum trigesimum septimum pervenit: quando juxta septuaginta Interpretum textum: *Adhuc tres dies & Ninive subvertetur.* Hi enim sólummodò, indulti ipsis placiti divini complemento deerant. Videntes igitur rebelles & obstinati, non nisi tres sibi superesse dies, quamvis eóusque tam fuissent insensitivi & pertinaces, ipsa temporis brevitate stimulati in se sunt reversi. Convenientem suis culpis Prophetæ comminationem considerando, non hominis illam, sed Dei vocem credentes, periculumque jam in foribus adesse agnoscentes, quod non æstimârant, dum adhuc eminùs interminaretur; ex toto se corde convertere resolverunt. Capitibus cinere conspersis, & ex toto ciliciis & saccis induti, universale indicunt jejunium tam arctum, ut vel minimum cibi gustare illicitum esset, humi prostrati, pectora tundunt, & cælum pœnitentiæ fletibus & ejulatibus implent. Et à Rege usque ad civitatis infimum, ab hominibus usque pecora & bruta animantia rigidissimam illam & notatu dignam egêre pœnitentiam, quâ interminatam sibi punitionem reconciliato jam Deo, peccatisque remissis evaserunt.

Ninivitæ erant Gentiles: Nos gratiâ Dei sumus Christiani. Quælibet civitas est Ninive major; & quælibet domus Ninive est minor: & quælibet anima major Ninive utraque. Quamvis omni nos die ad Deum convertere possimus; tempus nihilominùs à divina nobis misericordia, pro pœnitentia agenda singulariter assignatum, est illud Quadragesimale, quadraginta dierum. Horum dierum maximus, in quo omnes, vel ex vera devotione, vel pia consuetudine, & cæremonia, ad pedes Christi prostrati, indulgentiam ab eo in Sacramento petimus uno, eundemque recipimus in altero, est dies feriæ quintæ sive cœna Domini. Hoc magno die, pro cujusque dispositione convertuntur aut subvertuntur Ninives: vel convertuntur aut perduntur animæ, sicut illa Judæ.

Resi-

residuos tantum huic ultimo numerate dies, nec plures quàm tres invenietis: *adhuc tres dies*. Prô quanta foret infelicitas, quàmque charactere, & pietate Christianâ indigna, si illi, qui Gentiles imitati sunt in differendo, eosdem non æmularentur, quamvis tardè se convertendo! Ninivitæ, inquit Christus, in die judicij consurgentes condemnabunt populi istius duritiam & incredulitatem, cui Christus, non subsequente conversione infructuosè prædicabat. Reverentiæ ergò in Christum, eos contra nos consurgere non patiamur. Si Ninivitæ sine fide, sine Baptismo, si flagitiosissimus omnium hominum Rex eorum Sardanapalus, tam angusto se termino videndo constrictos, cognita periculi propinquitate mediis tam extraordinariis remedium quæsierunt: quare nos, quibus expansis Deus brachiis illud tam promptè & expeditè, à tot jam diebus offert illud respuamus?

Concludamus veritatem agnoscere, antequam indultum nobis transeat tempus: *ecce nunc tempus acceptabile*. Resolvamus seriò tractare de salute, antequam portæ occludantur misericordiæ: *ecce nunc dies salutis*. Vel decrevimus quandoque nos convertere ad Deum, vel non: si non, quare Christiani sumus? aliâ spatiosâ magis viâ ad infernum tendere poteramus. Verùm si nullus tam infensus est animæ suæ hostis, quin saltem aliquando eandem ex dœmonis potestate ereptam, Dei manibus tradere cupiat & intendat, quando, quæso, iste aderit dies? quinam, quæso, proposito huic opportuniores aut sperari aut haberi possunt, quàm hi Hebdomadæ Sanctæ? quinam quæso, dies petendæ & impetrandæ à Deo peccatorum veniæ congruentiùs deservire possunt, quàm illi ipsi quibus Deus, pro meis in crucem actus est peccatis? quinam denique dies ad participandum ex meritis sanguinis Christi magis conveniunt, quàm illi, quibus idem sanguis profusus est? præsens, præsens, & non futurum tempus acceptum est Deo: *Ecce nunc tempus acceptabile*. Dies hi, dies hi, & non secuturi incerti & deceptorii, dies sunt salutis. *Ecce nunc dies salutis*.

2. Cor. 6. v. 2.

§. III.

SUpposito igitur, Christiani, hocce esse tempus, & hosce esse præcisè dies, quibus elapsis, nulli ad appellandum restant: nostrâ nunc interest, deperditum restaurare, illosque nobis dies veræ contritionis actibus devotionisque exercitiis reddere fructuosos, quo

Heb-

Hebdomada hæc Sancta, qualis in se est, in nobis quoque Sancta existat. Præcisos ab arboribus ramos, quibuscum occursum est Christo, *cædebant ramos de arboribus*, quamvis S. Matthæus non specificârit, S. Joannes ex palmis, S. Lucas de olivis fuisse asserit. Proinde binis hisce, per ramos istos significatis affectibus Christum sequi; omnibusque passibus ipsius inhærentes, humilitatis hæc officia sacratissimis pedibus ipsius exhibere nos oportet: hoc enim verba ista innuunt: *& sternebant in via*. Palma patientiæ est symbolum; sicut oliva compassionis & misericordiæ: & duo hæc mysteria ramorum illorũ apparatus & differentia includebat. Pati & compati. Hoc modo benignissimum Regem Redemptoremq; nostrum longè sanè gratius comitabimur & excipiemus, quàm ingrata illa & inconstans Jerusalem fecit; si non tantum hoc, verùm omni die aliquid cum ipso fuerimus passi, & compassi. Quod totum S. Paulus uno tantùm verbo comprehendit,
Rom. 8 v. 17 dicens: *si tamen compatimur*. Unũ est compati, alterum cum eo pati: compati est illi compati. Similiter pati, est cum eo pati: passionẽ à nobis merentur ejus pænæ & ærumnæ; sicut compassionem ejus amor. Tota sacra corporis animæq; Christi humanitas multum nobis semper promeruit, sed nunquam tantum, quantum hisce diebus: patiendo imitantes ejus tormenta & cruciatus, sacratissimum ipsius comitabimur corpus: compatiendo devotâ meditatione ipsius recolentes dolores, sanctissimam ipsius comitabimur animam.

Dico igitur, quantum ad corpus, aliquem hac hebdomada dolorem & molestiam quinque sensibus inferendam, quemadmodum Christus in omnibus est passus. Adam & Eva in unico tantùm peccato omnibus quinque peccârunt sensibus. Peccârunt auditu, serpentem audiendo: peccârunt visu, fructum aspiciendo; peccârunt tactu decerpendo: peccârunt odoratu, eum olfaciendo: peccârunt gustu, illum comedendo. Omnibus istis sensibus quinque primi nostri peccavêre parentes; & nos tam miseriarum, quàm culparum hæredes in omnibus peccamus infinities. Et quoniam Christus pro peccato Adami nostrisq; omnibus satisfacturus advenerat, in omnibus quinque sensibus pati voluit.

Passus est in sensu Visûs, omnium Discipulorum suorum fugam, & unius eorum tam proditoriam sui traditionem, alteriusque eorum ternam negationem videns: se capi, ligari, captivumque per plateas

plateas publicas, & de tribunali ad tribunal indignissimè raptari potiùs, quàm duci cernens: oculos sibi velari, vestibus se in Prætorio nudari, exutumque in oculis totius mundi, & inter duos latrones medium constitutum conspiciens: super omnia desolatam suam Matrem ad pedem crucis stantem aspiciens, in cujus corde & oculis ter denuò crucifixus erat. Denique mea vestraque coram intuens peccata, quibus non minùs, atque illos, qui præsentes aderant illâ horâ, tanto nos amori suo ingratos futuros prævidebat.

Passus est in sensu Auditûs, proditorium illud *Ave* ex ore Judæ audiens; crimina falsaque contra se allegata testimonia audiens; voces clamoresque, quibus ijdem, qui hodie Regem illum acclamârunt, mortis in eum sententiam extorquebant, ipsamque mortis sententiam, quâ ab iniquissimo judice latâ, hostium suorum voluntati tradebatur; malefactorem, populique seductorem se publicè proclamari audiens: injurias, blasphemias criminationes, opprobria quibus pendens è cruce à Principibus Sacerdotum, ipsisque supplicij ejusdem sociis latronibus impetebatur auribus excipiens: toto illo Passionis tempore ne vel ullum à quoquam consolationis audiens verbum, ille Dominus, qui & factis & verbis tot fuerat consolatus.

Passus est in sensu Odoratûs, inter fœtores & horrores Montis Calvariæ, à calvariis ossibusque malefactorum, qui ibidem morte plectebantur sic vocati; quæ, quia non nisi obitèr & neglectim à lictoribus sepeliebantur, vel à canibus eruebantur, per totum dispersa montem, promiscuè sanguinibus carnibusque putrefactis infamem illum locum, horribilem, fœtidum, olfactuique intolerabilem reddebant. Et quoniam peccatorum nostrorum expiator non solùm locum mortis, verùm etiam loci circumstantiam elegit; ad satisfaciendum in eo, pro Olfactûs nostri excessibus, tam horridum & malè olentem esse voluit.

Passus est in sensu Gustûs, non solùm ex felle & aceto sibi propinato, sed multò ampliùs ex ardentissima illa, omnes cruciatus excedente siti, quæ patientissimum Redemptorem levamen petere compulit. Prævalente verò plura pro nobis patiendi desiderio, vi naturæ, in Humanitate jam debilitata & exhausta, delibatâ tantùm aceti acrimoniâ, fellisq; amaritudine Gustûs affligendi causâ degustata, liquorem sumere recusavit, ne temperaretur ardor, & restingueretur sitis.

Deniq; passus est in sensu Tactûs, non

non relictâ vel parte minimâ in toto corpore ipsius sacratissimo parte, specialis tormenti & doloris expertè. In brachiis passus est funes & catenas; in facie colaphos & alapas; in capite spineam coronam: in humeris pondus crucis: in lateribus millenos flagellorum ictus: in manibus & pedibus clavos: in omnibus ossibus, nervis, venis, arteriis, distensionem, luxationem, suspensionem, cruciatum, violentiam plùs quàm læthiferã, tribus horis in cruce pendens donec in ea expiraret.

Si igitur Deus meus tam dira, hisce diebus in suis quinque sensibus solo amore mei perpessus est; nunquid justitia exiget, ut & ego in omnibus quinque sensibus meis aliquid patiar amore ipsius? nullum tam ingratum cor fore spero, & insensitivum, quin hac ratione moveatur: *Hoc enim sentite in vobis, quod est in Christo Iesu:* inquit S. Paulus. Quod Christus sensit in se, hoc nos sentire debemus in nobis: ille amore nostri, & nos amore ipsius. Porrò si devotio vestra nôsse cupit, aut me interrogat, quonam pacto reciprocè sensus nostros practicè mortificare oporteat: dico primò. Ut mortificemus Visum, singulari incedendo modestiâ, & circumspectione, objecta creaturarum oculis denegando; & in specie à magis placitis eos avertendo quæ à Deo magis nos elongant. Oculis Deus duo commisit officia, videre scilicet & flere: & ad flendum potiùs quàm ad videndum creati videntur; cœci etenim non vident, & flent. Agite, cum tot nunc oculis indulserimus dies ad videndum, nunquid non ipsis jam fatigatis aliquot feriarum dies assignabimus, quibus quiescant in fletu? deplorent oculi nostri peccata nostra, in specie plorent vehementer, quod non potiùs cœci fuerint conditi, quàm Deum offenderint. Ah quantò præstitisset oculis caruisse, quàm eisdem te offendisse?

ad Philip. 2. v. 5.

Sensum Auditûs mortificemus subtrahendo nos hebdomadâ hac ab omnibus colloquiis & conversationibus, non illicitis tantùm & otiosis, verùm etiam licitis. Auditum in lectionem commutantes, indies librum quendam spiritualem legamus, in q[illegible] Deus nobis loquatur & nos illum audiamus. Non exercitatis in orando faciliùs fructuosiusque est legere. In lectione Deus loquitur nobis: in oratione loquimur Deo. Prô quot & qualia (quæ non audivisse meliùs fuisset) toto anno audivimus ab hominibus! Itaque hisce saltem diebus consultissimum erit audire Deum.

In sensu Olfactûs perparum viris in hac terra mortificandum videtur, non enim hoc in ea vitium deprehendo. Si qua in Mulieribus superfluitas & abusus reperitur, meminerint Mariam Magdalenam aromata sua & unguenta ad pedes Christi effudisse. Et efficaciùs ea deinceps detestentur & abhorreant semper, hæc ipsa unguenta, ultimam ejusdem Domini dispositionem ad mortem fuisse nôrint. Quia Maria Magdalena effudit unguenta, hinc in Juda excitata fuit cupiditas & concupiscentia: quia in Juda excitata fuit concupiscentia, hinc de proditione & venditione tractavit. Vendidit enim Magistrum suum, quem captivârunt & occiderunt. Idcircò inquit Christus (juxta literalem sensum) *Mittens hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.* Ac si dixisset; unguenta sepulturæ meæ deserviunt, morti enim meæ occasionem præbent.

Matth. 26. v. 12.

Sensus Gustûs quamvis totius Quadragesimæ curriculo jejunio se mortificârit ordinario; peculiari nihilominùs hisce diebus mortificatione eundem exercere consultum videtur. Multi Sanctorum in eremo integram hebdomadam jejuni transigebant: multæ personæ quoque diversorum Ordinum & conditionum, non in eremo, sed in ipsis etiam aulis, à feria quinta usque ad Sabbathum jejunant. Potissimis hujusce hebdomadæ diebus Principûm quorundam stylus est, non nisi herbas & legumina ad mensam admittere: hisce diebus assignata sunt jejunia in pane & aqua: saltem deliciis eos dedicare nefas est. Deus agnum paschalem cum lactucis manducari præcepit agrestibus; agreste enim & insipidum optimè disponunt hominem ad dignè comedendum in Sacramento, feriâ quintâ Agnum Divinum.

Sensus Tactûs tanquam vilior, & in peccando frequentior cæteris omnibus justè & meritò hisce diebus majoribus mortificationibus exercendus est. Quando Urias ex castris nuncius ad Regem David venerat, mandavit illi Rex, ut abiret in domum suam & quiescerет: at ipse quid respondit? quæso Domine, Dux meus Joab sub dio dormit, & ego in lecto meo quiescam? non faciam tale quid in despectum ejus: & egressus foras ante portam aulæ inter custodias alicubi in assere cubando dormivit. Lectus, in quo ultimum suum cepit somnum Dominus noster dulcis Jesus, qualis fuerit probè nôstis. Æquumne igitur erit, dum ille lecti vice tam durum & immite Crucis habet lignum, corpus nostrum

æquè, ut aliis diebus, molliter quiescat? rationi congruum & consultum est, aliquo saltem hosce dies ab aliis discrimine differe. Rex saltem noster, ejusque filij, à feria quinta usque ad Dominicam, non incubant lectis, nec sedent, nisi in terra semper Christo Domino assistentes, nec diu, nec noctu è Capella Regia egressi. Hæ sunt noctes, hi sunt dies pœnitentiæ deputati: istis noctibus debentur pedes excalceati & nudi, istis noctibus ordinatæ sunt disciplinæ, istis denique diebus ac noctibus cilicia sunt gestanda. Quàm rara cilicia erunt Maragmanæ! verùm in hoc estis excusati.

Ninivitæ pœnitentiam agere resolventes, non homines solùm sed ipsa etiam animantia ciliciis operiri mandârunt. Quod tam universalis fuerit pœnitentia non equidem miror, si quidem contritio vera ad extrema ista descendit. Hoc quod admirari meritò plurimi possint, est, quod, cum tam ampla & populosa foret civitas, ut ultra centum viginti millia infantium haberet; incolæ verò tam depravatæ & flagitiosæ essent vitæ, ut Deus civitatis subversionem fuerit comminatus, tanta nihilominùs ibidem fuerit ciliciorum copia, ut tanta hominum, virorum, mulierum, puerorum & infantium, imò & animantium immensitas illis potuerit operiri. Nisi Scriptura id assereret, res incredibilis meritò videretur, facilem nihilominùs fidem meretur. Non requiritur ut cilicia ex pilis camelorum sint contexta sicut illud Joannis Baptistæ: ex quacunque materia aspera fit cilicium, si tantùm devotio, illudque gestandi voluntas non desit. Fratrem habuit Societas nostra Ludovicum Gonzaga nomine, hæredem Marchionum de Castilhone in Italia: porrò quia ædes paternæ plura continebant instrumenta equitaturæ, quàm agendæ pœnitentiæ; devotus adolescens acceptas calcarium rotulas vice cilicij, utrique lateri suo applicabat. Et hoc modo admotis lateribus suis calcaribus, tantâ alacritate viam virtutis perfectionisque decurrit, ut viginti tres vitæ annos necdum assecutus, meruerit (uti jam est) annumerari Beatis: proinde pro ciliciis necessarii non sunt cameli, neque texturæ, si devotio tantùm, & bona non desit voluntas.

Hisce mortificationis exercitiis, quinque sensus nostros, hac hebdomada pœnis Christi conformari oportet. De aliorum continentia vitiorū non loquor: scio quippe quod in Christianorum terra versemur. Ast quoniam simul in terra degimus militum, in die Ramorum

morum etiam ludorum domos, & tabernas claudi, officialesque nihil horum vel perditissimo etiam militi indulgere debere adverto. Conqueritur Christus per Prophetam, quod in die passionis suæ milites super vestimentis suis lusum aleatorium habuerint: *& super*
Ps. 21. v. 19. *vestem meam miserunt sortem*, & ita factum est: Crucifixores enim, Christo jam cruci acclavato, sumptis & jactis aleis luserunt, cuinam sacrum ipsius vestimentum sortitò obtingeret. Et mox Evangelista
Ioan. 19 v. 24. adjungit: *Et milites quidem hæc fecerunt.* Etiam fuerunt milites, qui crucifixerunt: sed non ad hoc Evangelista se reflectit, quod crucifixerunt; sed quod super vestimento ipsius luserunt: crucifigere enim Christum, obedientiæ superioribus debitæ fuit actus, super vestimentum autem ipsius sortem mittere, privatæ erat pravitatis. Nostis quinam instar istorum hisce ludant diebus? solum qui crucifigunt Christum, sortemque super vestem ipsius mitterent, si haberent. Narrabo vobis, quid mihi in Anglia contigerit. Aderant mihi duo Lusitani, qui Dominicâ die in hospitio in aleatorio ludebant: prodibat hospes irâ & indignatione succensus, inquiens: agedùm Domini, nunquid domum meam in cineres redigi vultis? domum exuri? inquiunt illi; & quare? quia est lusus, qui foris audiri potest, qui si Magistratui innotesceret, de me jam actum foret. Ita dicebat homo iste: & ita deberet esse. Et quod magis miremini, civitas seu oppidum vocabatur Douresium, portus, & scala maritima, ubi ad unum omnes, nemine excepto sunt Hæretici. Prô pudorem & verecundiam pro nobis, qui tantum de nomine gloriamur Catholico! si in locis hæreticis sacrilegium reputatur, communi Dominico die ludere aleis, quid, quæso, erit, his aliisve ludis vacare hebdomadâ sanctâ, in terra, ubi crux, & crucifixi imagines adorantur, nec non mortis ipsius mysteria recoluntur & celebrantur? Hæc quoque ex mortificationibus ipsum corpus afficientibus una esto.

§. IV.

Animæ verò quid agendum? corpus imitandum. Corpus cum ramis palmæ, anima cũ frondibus olivæ. Anima hisce diebus, ex corde faciat montem Calvariæ, erectoque ibidem Crucifixo; hoc modo dolores ipsius contempletur. O si quis modò eos contemplando assequi, & silendo posset effari! Amici Job ipsum in suis miseriis & ærumnis visitantes, teste scripturâ, integrâ hebdomadâ ejusdem contemplatione suspensi,

quasi

quaſi elingues, nullo prolato verbo ſubſtiterunt. Idem hebdomadâ hac animabus noſtris faciendum incumbit, ſi dulciſſimi Jeſu veræ ſunt amicæ. Contemplandum, tacendum, & obſtupeſcendum. O contemplationem! ô ſilentium! ô admirationem! ô ſtuporem! in tribus tantùm, hac durante ſuſpenſione, animabus noſtris ſemetipſas interrogare permitto. Quis patitur? quid patitur? pro quibus patitur? ô qualis hæc meditatio, pro æternitate!

Quis patitur? Deus: Ens illud infinitum, æternum, immenſum & omnipotens: ille, qui cœlum terramq; verbo creavit uno, & in nihilum redigere poteſt altero. Ille in cujus conſpectu Principatus, Poteſtates, Dominationes, omneſq; hierarchiæ contremiſcunt. Ille Deus cujus magnificentiam, cujus majeſtatem, cujus excellentiam incomprehenſibilem, ipſe ſolus plenè & integrè cognoſcit, nulluſq; intellectus creatus ob diſtantiam infinitã aliquatenus aſſequi ſufficit, iſte, iſte eſt qui patitur. Hîc admirabundum ſubſiſtere pauliſper oportet. S. Bernardus hæc conſiderando ſtupore & admiratione abſorptus, in hæc verba prorupit: Ergo credendum eſt, quod iſte ſit Deus, qui flagellatur, qui conſpuitur, qui crucifigitur? q. d. Eſtne poſſibile, credendum eſſe, ipſum, qui tot injurias, & contumelias, imò ipſam patitur mortem, eſſe Deum iſtum immortalem, impaſſibilem, æternum, principii expertẽ, omniumq; entium principium & fontem? idem prorſus ille eſt; iſte enim nec Deus, nec fides noſtra fides eſſet, niſi ille feciſſet, & nos crederemus, quod humanam omnem excedit capacitatem. Hinc Iſaias de paſſione loqui diſponens, tanquam Propheta omnium aliorum eloquentiſſimus, ab hac interrogatione exorſus eſt: *Quis credidit auditui no-* Iſai. 53.
ſtro? q. d. quis fidem habebit illis, v. 1.
quæ ex ore meo audiet? tantùm patiens diſtat ab illis, quæ patitur! & iſte eſt Deus. Ecce, annon admiratione quid dignum hîc occurrat?

Conſiderato jam, quod Deus ſit, qui patitur; conſiderandum ſequitur quid patitur. Nec ſolùm ad memoriam revocandum eſt, quod ipſum exterioribus in ſenſibus ſacri ſui corporis jam paſſum vidimus; ſed multò potiùs conſiderandũ & ponderandum, quod intus in anima omnibuſq; ipſius potentiis perpeſſus eſt. Duplici nomine, geminâq; ſimilitudine Redemptor noſter nobis innuit, quod ſua in paſſione pro nobis ſuſtinuit. Nomine & ſimilitudine calicis, dicens S. Petro: Ioan. 18.
Calicem, quem dedit mihi Pater, non v. 11.
vis ut bibam illũ? & nomine & ſimilitudine Baptiſmi, omnibus loquens Diſci-

Luc. 12 v. 50 Discipulis: *Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor donec perficiatur?* ita ut Christus, quid pro nobis passurus esset, declarando, modò illud calicem, & modò Baptismum vocet: & quare? quia Baptismus exteriùs, & calix interius recipitur: & Christus Redemptor noster totâ suâ durante passione, non solùm cruciatus & tormenta exteriùs, verùm etiam, & multò quidem amplius, animæ martyrium & afflictiones sustinuit. Exteriùs flagellorum, spinarum, clavorum, lanceæq; tormenta sustinuit, quibus totus sanguine perfusus fuit, ideo ea Baptismum appellavit: Interius tristitias, mœrores, tædia, timores, angustias, & agonias perpessus est, quæ nullo admoto adhuc ferro ex omnibus ipsi venis in Horto sanguinem expresserunt, animamque ad mortem usque afflixerunt: Matth. 26. v. 38 *Tristis est anima usque ad mortem.*

O si quis profundè in ipsa interiora animæ Jesu ingressus, quid in sacratissimo & secretissimo trium potentiarum consistorio, tot horis agitatum & collatum fuerit, audire potuisset! Memoria, omnium ab origine mundi hominum repræsentabat peccata, pro quibus divinæ satisfaciebat justitiæ: Intellectus, paucitatem considerabat & ponderabat eorum, qui infiniti tormentorum istorum pretii participes sese reddituri erant: Voluntas verò colliquescebat dolore, videns tot animas suâ perire culpâ, nullo tantæ jacturæ solatio sibi relicto: & hæc tristitia totam Salvatoris nostri animam occupans tribus acutissimis eam clavis configebat. Hîc nunc secundò subsistendum, & tam super infinito amore ipsius, quàm nostra cæcitate obstupescendum. O Domine, quot fortassis eorum, qui nunc in hac Ecclesia præsentes, tunc videris tuam in agoniam adigentes animam, eò quod suas in damnationem animas essent præcipitaturi! Quilibet consideret seipsum, utrum ex eorum sit numero, periculumque suum attendat, dum tempus adhuc favet.

Iste est Deus, qui patitur, isti sunt dolores & cruciatus quos sustinet: restat tantùm videre, pro quo patitur. Nisi à fide aliter doctus essem, pro cœlo ipsum pati opinarer: Solem enim tenebris obductum, luctuque indutum conspicio: propter terram Deum pati putarem; illam enim contremiscere, & è suo evelli centro intueor: propter lapides illum pati existimarem; eos enim ad se invicem collidi, scindi, & sepulchra aperiri cerno. Propter templum Hierosolymitanum illum pati cogitarem

rem; Velum enim *Sanctis Sanctorum* oppansum, à summo deorsum scindi video. Pro mundo hoc elementari illum arbitrarer pati; omnia enim elementa confusa, perturbata, attonita ex prodigiis stupendis conspicio. Ast non sunt istæ creaturæ, pro quibus patitur Deus, quamvis omnes suum confiteantur pati creatorem: & cùm irrationales & insensitivæ existant, cum eodem voluerunt finire, quando ille mortem voluit subire. Pro quibusnam igitur patitur author naturæ, & pro quibusnam moritur author vitæ? pro me, vobis, & omnibus hominibus. Pro nobis, & solùm pro nobis patitur Deus: pro nobis, & solùm pro nobis patitur, quicquid patitur. Pro nobis, quia postquam nos creavit, illum non reveremur: pro nobis, quia postquam nos redemit, illi non obedimus: pro nobis, quia postquam nos sustentavit, ei non servimus: pro nobis, quia postquam pro nobis mortem oppetiit, illum non amamus: pro nobis, eò quod ipsum semel in crucem actum millies denuò crucifigimus: pro nobis, quia expansis nos invitando brachiis vocantem audire contemnimus: pro nobis denique; scientes enim, quod judicaturus nos adveniet, cœlumq; non offendentibus promittat: præelegimus infernum sine illo, quàm cœlum cum ipso. Hoc homo quilibet mortaliter peccando facit; & facere pergit, quousque à peccando non desistit; ut clarè pateat, utrum non solùm majorem admirandi, verum judicium etiam suum captivandi habeat rationem.

§. V.

Ista sunt, Christiani, tria illa puncta brevia & profunda, hisce paucis diebus seriò & devotè meditanda, quæ iterum repeto ut meliùs memoriæ hæreant: Quis, Quid, & pro Quibus patitur. De vestro spero pio affectu, fore ut non hisce Hebdomadæ sanctæ tantummodò, sed omnibus vitæ vestræ diebus hanc assumatis devotionem, adeò debitam illi, qui nostrum promeritus est amorem, amore nostri suam exponendo vitam. Porrò nemo se excuset obtendendo quod meditari aut discurrere ignoret; non enim discursus, sed voluntatem & affectus desiderat Deus: immò ne nostras quidem exigit voluntates solis memoriis contentus: *Hoc facite in meam commemorationem*: Filii, inquit Christus, dedi vitam, dedi sanguinem, me ipsum amore vestri dedi totum, nec aliam à vobis *Luc 24 v. 19*

exigo mercedem, quàm ut mei reminiſcamini. Ex omnibus, quæ Filius Dei in vita ſua & morte aut dixit aut fecit, nihil æquè valet ad emolliendum quodlibet cor hominis, ac ultima illa recommendatio, quando diſceſſit à nobis. Quod amore hominum Deus factus eſt homo, & amore hominum mortuus, ab eiſdem exigit, ut reminiſcantur ipſius. O Amor, ô pietas divina! ô duritia, ô ingratitudo humana! uſque adeò amabilis & benignus eſt Deus, ut nos ſui memores eſſe velit; & nos tam ſumus duri & ingrati, ut Deo id ipſum à nobis petere ſit neceſſarium? non me ſic emollit, non me ſic ad compaſſionem movet totum illud quod Chriſtus fuit paſſus, uti illud quod in corde ipſius, & in cordibus noſtris doloroſa hæc recommendatio prodit. Et quàm, quæſo Chriſtiani, indignum & probroſum foret, aut jam eſt cordibus noſtris, tam bono memoriam tantùm noſtram petenti Domino, illam adhuc denegare!

Eja, pro ſanguinis, mortis, omniumque Jeſu Chriſti tormentorum quæ ſuſtinuit reverentia, ſaltem hiſce ſanctis, hoc nec ſit, nec fiat diebus. Cruciatuum & dolorum ipſius recordemur; pœnarum recordemur & vulnerum, & ſuper omnia, ejus recordemur amoris. Cum hac memoria ſurgamus manè, cum hac memoria incumbamus veſpere, noctisque partem ei conſecremus. Et ſpecialiter iſtam vobis memoriam recommendo in Eccleſiis, aut dum Eccleſias viſitatis. Magna eſt illa hominum miſeria & infirmitas, nec minor diaboli aſtutia, qui in hac quoque Hebdomada ſancta, ſuos nobis tendit laqueos, ex propria noſtra devotione contextos. Eccleſiæ non ad oſtentationem, vel ex curioſitate, aut ad videndum, quis vadat, quomodo vadat, aut quocum ſocio vadat frequentandæ ſunt: verùm defixis humi oculis, menteque ſollicitè in ſe collectâ, conſiderando, quod eodem die, ſimilibuſque paſſibus, Deus bajulans crucem ad moriendum pro me, ne ego morerer æternùm, tantaque tormenta, ut me ab illis inferni liberaret, patiendum perrexerit. O quàm præclara & efficax eſt memoria iſta, ad eliminandum omnia alia noxia cogitationum phantaſmata! denique ad Eccleſiam venientes imaginari ſibi oportet, ad Montem ſe venire Calvariæ (quod ſola non eſt imaginatio; ſed de fide veritas, ibi enim realiter Chriſtus adeſt) idque reipſa & practicè facere, quod facerent, ſi Chriſtus eſſet affixus cruci, &

idipſum coram oculis cernerent.

Cum tali modeſtia, & conſideratione frequentandæ & viſitandæ ſunt Eccleſiæ, & cum tali, immò longè majore modeſtia & conſideratione officiis aſſiſtendum eſt divinis: non circumſpiciendum, fabulandum, negotiandũ, quod non niſi maledictum redolet abusũ, qui cùm in aliis Chriſtianis ignoretur regionibus, in Hiſpania tantùm & Luſitania (ubi tantùm nos gloriamur Catholicos) non ſine maximo Hæreticorum ſcandalo & deteſtatione invaluit. Utinam in Eccleſiis noſtris ſic aſſiſteremus divinis, ſicut illi in ſuis, tam ſacro indignis nomine aſſiſtunt, ubi neque altare, neque crux, neq; Chriſtus eſt! Ejuſdem Chriſti amore, Chriſtiani & Chriſtianæ, tantum ne committamus dedecus, neque fidei tam publicam & manifeſtam inferamus injuriam & ſcandalum, dum eundem illum Dominum, quem in Sacramento præſentem habemus, in Calvario pro nobis crucifixum indubitanter credimus. In Calvario aſtiterunt Chriſto B. V. Maria Domina noſtra, S. Joannes, S. Maria Magdalena, & aliæ Mariæ: & eſt notatu dignum, quod nulla earum, apud omnes quatuor Evangeliſtas, vel verbum locuta fuiſſe legatur. Omnes videntes, conſiderabant quod agebatur, at nemo loquebatur. Paſſionis quippe myſteria ſummâ ſunt attentione recolenda, & ſummo ſilentio meditanda.

Omnes igitur, diebus hiſce, exiguum hocce (à quo nemo ſe excuſare poteſt) offeramus ſacrificium: & in qualemcunq; ſatisfactionem pro tantis, quibus Deum noſtris offendimus linguis, offeramus illi non loqui aliis, niſi ipſi ſoli; ſaltem dum præſens nobis adeſt. In cæteris omnibus hucuſque dictis, quilibet ſui ſe fervoris devotionisq; dictamini accommodet; ab hac verò modeſtia, ſilentio & reverentia in Eccleſia Chriſtus neminem excepit. Chriſtianos nos eſſe meminerimus, & in aliquo nos tales eſſe apparere oportet; & quod de ſermone hoc, & omnibus aliis acceptis à me monitis ſtrictam à vobis Deus exiget rationem. Ad mentem & memoriam revocemus, quot nobis infructuosè tranſierint hebdomadæ: contingere quoque poteſt hanc præſentem quibuſdam noſtrûm fore ultimam. Quot hebdomadam viderunt præteritam, qui non viderunt iſtam? & quot videbunt præſentem, non viſuri ſecuturam? certi hanc hebdomadam, nobis vitæ fore ultimam, quid faceremus? eja faciamus illud igitur, nec timore mortis, ſed Jeſu Chriſti amore faciamus!

Ah, Domine Jesu, verba mea glacie sunt gelidiora, & corda ista, sine tua gratia, ære sunt duriora! expirans in cruce, caput in pectus inclinâsti significaturus quod oculos tuos in te & nos; in cor tuum & peccata nostra esses conjecturus. Ex hoc ipso corde tuo lanceâ transfosso duo exiêre liquores, quibus tuam formâsti Ecclesiam: egrediebanturque simul spiritus vitales, vitæ & gratiæ, quibus illam reformâsti: & quemadmodum visum contulisti te percutienti: sic licèt eodem à nobis modo sis vulneratus & offensus (cùm semper in corde tuo nostri vivat amor) lucis ex eo prodeat radius nostras illuminans cœcitates. Fructificet, Domine Jesu Christe, ille sanguis, animasque nostras egressa ex pectore tuo irriget aqua: quæ omnes amore tuo victæ, & ad crucis tuæ pedem prostratæ, contritæ & humiliatæ, omnium culparum suarum & offensarum hucusque commissarum veniam deprecantur. Nunquam te offendemus ampliùs, nunquam ampliùs, eò quod es, qui es. Ita promittimus, firmissiméque protestamur: & ita, clementissime Jesu Christe, de infinita tua misericordia, de Passionis tuæ meritis, Gratiæque tuæ auxiliis speramus. Amen.

SERMO

SERMO
De
BONO LATRONE,
Habitus Ulyssippone in Ecclesia de Misericordia, seu Hospitali Regio Anno 1655.

Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum: Hodie mecum eris in paradiso. Luc. 23.

§. I.

SERMO præsens, qui hodie in Hospitali Regio aliàs Misericordia, & non in Capella prædicatur Regia, ibi potiùs, quàm hîc prædicandus videtur: illi potiùs, quàm huic accommodandus & commensurandus esset. Et quare? Textus quippe, in quo fundatur, ad Majestatem illius & nullatenùs ad hujus pertinet pietatem. Quorum Textus meminit, unum est, quod duo latrones Jerosolymis judiciali processui subjecti, justitiâ exigente, sententiâ Judicis morte fuerint condemnati, ambo in crucem acti, nulloque patrocinante aut interveniente ambo mortui. Nunquid tale quid Misericordia Ulyssipponensis fieri permittet? nullâ ratione. Prima ejusdem cura est, per carcerum Procuratores, authoritate, potentiâ, & requisitâ qualitate insignem eligere Fratrem, cujus intentio sit, omnem possibilem in id impendere solicitudinem, ne maleficorum quispiam, suo tempore, justitiæ rigorem experiatur. Proinde punctum illud ad misericordiam Ulyssipponensem non spectat. Parsque altera, quam assumpsi pro themate, tota ad Palatium Sacrumque Regium spectat. In hac allocutio ad Regem dirigitur: *Domine;* in hac de Regno tractatur: *Cum veneris in* Luc. 23
Regnum tuum: in hac memorialia v. 42.
& supplicæ ei præsentantur: *Me-* & 43.

mento mei: in hac Rex ipse, ad alia non remittendo tribunalia per semetipsum immediatè mox expedit: *hodie mecum eris in Paradiso.* Quod me ab hujus prædicatione materiæ retinere posset, est, doctrinam non convenire loco. Ab hoc verò scrupulo, quem Concionatorum plurimi non considerant, Jonæ me prædicatio liberavit. Jonas non in Palatio Regis, sed in plateis civitatis Ninive, & spatij amplitudine, & incolarum frequentiâ hanc nostram longè excedentis prædicavit: & Textu teste, prædicatio ipsius ad Regis mox aures pervenit: *pervenit verbum ad Regem.* Utinam, quod hodie prædicare constitui, ad Reges omnes, & ad extraneos potiùs, quàm a nostros Reges perveniret. Regibus cunctis Rex Regum exemplaris adinstar est imitandus, ex cujus vitæ epilogo, ultimaque actione, omnibus multa discenda. Bonus latro petiit à Christo, ut suo in regno sui recordaretur: *Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum.* Memoriaque Christi id fuit operata, quod ambo eodem adh[illegible] die sese mutuò in Paradiso forent visuri: *Hodie mecum eris in Paradiso.* Hæc memoria Regibus maximè congruit, quamque ego illis inculcari optarem ab eis, quibus aures regiæ propiùs patent. Ut meminorint non solùm latrones deducere ad Paradisum, sed deducere secum: *Mecum.* Neque enim Regibus par est intrare Paradisum sine ducatu latronum; neque latrones pergere possunt ad infernum sine comitatu Regum. Istud hodie prædicaturus adsum. Ave Maria.

Jona.3. v.6.

§. II.

REges secum ad Paradisum deducere Latrones, non solùm societas non infamis, sed gloriosa adeò Regeque condigna actio, ut eâ Christus ipse regni sui probârit coronâritque veritatem, mox ut in cruce Regis titulum admisit. Verum in omnibus mundi regnis huic adeò contrariam experimur praxin, ut loco istius, quod Reges secum ad Paradisum deducant latrones, hi ad infernum secum deducant Reges. Quod si ita se habet, prout evidentèr mox demonstrabo, nemo, me tam clarè & apertè loqui mirari debet: sed obstupescere potiùs de silentio, incuriamque damnare Prædicatorum, quâ necessariam adeò doctrinam dissimulant, cum eam vel maximè ex pulpitis audiri & declamari oporteret. Assumptum sit igitur novum, quod antiquum & frequens esse

esse deberet: quòd eò majore fructus alicujus producendi spe prosequar, quantò auditorium præsens, tantâ Ministrorum omnium majorum & præcipuorum tribunalium in quorum consilia & conscientias, illæ Regum exonerari solent, authoritate nobiliùs condecoratum cerno.

§. III.

UT discursus tam utilis & gravis solidis irrefragilibusque innitatur fundamentis: suppono primò, sine restitutione alieni neminem posse salvari. Quod ita resolvunt S. Thomas & Theologi omnes: & sic definitum extat in Capitulo: *si res aliena*, & verbis ex S. Augustino deductis: *si res aliena, propter quam peccatum est, reddi potest, & non redditur, pœnitentia non agitur, sed simulatur: si autem veracitèr agitur, non remittitur peccatum nisi restituatur ablatum, si, ut dixi restitui potest.* Hæc unica regulæ exceptio, boni latronis felicitas fuit, & hanc ob rationem salutem fuit consecutus, & malus sine restitutione salvari potuisset. Quoniam ambo de hujus naufragio vitæ nudi egressi, stipiti fuêre affixi, hæc solummodo extrema eorundem paupertas, à furtis

S. August.

ipsos commissis absolvere poterat: non habentes enim unde restituerent, ad restituendum non tenebantur. Verùm si bonus latro bona habuisset, ex quibus furto ablata sive in solidum, sive ex parte restituere potuisset, omnis ejus fides & pœnitentia tantopere à Sanctis deprædicata, pro animæ salute nihil ipsi profuisset, restitutione non subsecutâ. Duo felici huic deerant homini ad salutem: unum, quà latroni & furi, qualis fuerat; alterum, quà Christiano, qualis esse incipiebat. Quà latroni & furi, qualis fuerat, deerat illi unde redderet: quà Christiano, qualis esse incipiebat, deerat illi Baptismus: sed quemadmodum sanguis in cruce effusus supplevit Baptismum; ita nuditas ipsius & impossibilitas supplevit restitutionem: & ideo salutem est consecutus. Videant nunc vel obitèr in vita furati, qui nec in vita, nec in morte restituerunt, imò ante de multis testati bonis, opulentissimasque suis successoribus hæreditates relinquentes; videant inquam, quonam animæ eorum deventuræ sint aut jam devenerint, & utrum salutis adipiscendæ spes supersit.

Restitutionis præceptum, tam in lege veteri erat rigidum, ut si quis modo illictio aliena sibi usur-

usurpâsset bona, deficiente restituendi potentiâ, Deus ipsummet vendi mandârit usurpatorem, quo sui ipsius pretio illatum damnum resarciret: *Si non habuerit quod pro furto reddat, ipse venundabitur.* Ita ut, in quantum homo sui erat juris, suæ dominus voluntatis, non suppetente alio medio; donec propriam vendendo personam, suiq; pretio ipsius quod posset restitueret, Lex illum tanquam impotentem judicatum à restituendi obligatione & onere non absolveret. De legis istius justitia nemo dubitare ausit, siquidem Deo authore tradita erat: & quamvis idem ipse Deus in Lege Gratiæ, istam juris positivi rigoris absolverit circumstantiam; in lege tamen naturæ, quæ indispensabilis est, restituereque præcipit potenti & habenti, tantum abfuit, ut quicquam immutaret aut moderaretur; ut nec ipse Christus in Cruce, tali casu, latroni & furi paradisum promisisset, nisi prius restituisset. Opponamus huic latronem furemque alterum, & in ejusdem judicio Christi, casus unius ab altero differentiam cum stupore videamus.

Exod. 22. v. 3

Quemadmodum Christus Dominus noster dixit Dimæ: *Hodie mecum eris in paradiso*: ita dixit Zachæo: *Hodie salus domui tuæ facta est.* Sed quod notatu dignum, est, quod Christus Dimæ salutem promisit statim, & Zachæo multò post. Et quare, si ambo fuerant fures, & ambo conversi? quia Dimas fur erat inops, non habens unde furto ablata restitueret: Zachæus fur erat opulentus, abundans multis quibus illata damna resarciret: *Zachæus princeps erat Publicanorum, & ipse dives*: inquit Evangelista. Et ipso quamvis hoc subticente, status nihilominus utriusque hoc declarabat. Quare? quia Dimas fur erat ad crucis jam supplicium condemnatus, qui si dives fuisset, ad furcam utique non pervenisset: verùm Zachæus fur tolerabatur, eædemque, quibus affluebat, divitiæ immunitatem ipsi, ad furandum sine pœna, imò & sine culpa conciliabant. Et quia Dimas pauper fur erat, non habens unde restitueret, etiam salutis impedimento carebat, quam eodem ipsi momento Christus indulgebat. E contrario; quia Zachæus fur erat dives, affluens plurimis unde restitueret, hoc nondum peracto salutem ipsi Christus assecurare nequivit, ideoque promissionem distulit. Eadem Evangelistæ narratio est optima differentiæ hujus probatio.

Luc. 19 v. 9

Ibidem v. 2

Zachæus ex sola fama Christum noverat, eundem videndi desiderio

rio æstuans. Transiit Christus terram ipsius, & quoniam staturâ pusillus, concursus verò hominum erat multus, nullâ seu personæ seu authoritatis, & officii habitâ ratione: *Princeps publicanorum*: ad videndum, arborem conscendit, & non tantùm vidit, sed visus est ipse, & saluberrimè visus. Christus divinis suis in ipsum conjectis oculis, nomine ipsum compellans proprio, actutùm descendere jussit, ipsius etenim maximo bono, se hodie ad ipsum diversurum: *Zachæe festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere.* Ingressus domum Zachæi Salvator, mox ab introitu optimè dicere potuisse videtur, hoc ipso salutem simul fuisse ingressam: sed horum nihil dixit Christus. Recepto jam in domum Christo, Zachæus omnibus lætitiæ & gaudii argumentis festum egit: *Excepit illum gaudens.* Salvatore adhuc conticescente, accubuit mensæ lautissimè & copiosissimè instructæ, & vel maximè bonâ voluntate adornatæ, quod delicatissimum Christo est ferculum, eâdem adhuc suspensione perseverante. Incipit Zachæus discursum dicens, quod bonorum suorum medietatem in pauperes erogaret: *Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus*: porrò cùm Christus sit, qui in judicij die, sola

Ibidem v. 56 & 8.

misericordiæ & eleemosynarum merita cœlesti remuneraturus est regno, quis non tantum liberalitatis in pauperes actum, statim salutis promissione excipiendum putaret? sed necdum hîc audire meruit Zachæus, quod postea dixit Christus. Domine Jesu Christe, si tua pietas & veritas toties, tibi ipsi fieri affirmavit, quod fit pauperibus, & hic homo tuæ personæ tot tantaque servitia exhibet, & eam pauperibus curam & liberalitatem impendit: si temetipsum salutis ejus causâ ad ædes ipsius invitâsti, ejusque te salus ad hoc induxit; si vocasti eum, & ipse tam promptè & expeditè accurrit: si festinare jussisti, *festinans descende*: & ipse ne momento quidem temporis moratus advolavit; quare destinatam illi gratiam largiri differs, quare non absolvis, quare salutis ipsum non reddis securum? quia idem iste Zachæus, quà Publicanorum caput, *Princeps publicanorum*, spoliaverat multos: & quia erat dives, *& ipse dives*, unde furta restitueret, habebat: & quousque, non restituendo aliena, debitor remanebat, quantacunque bona haberet opera; quantumcunque bonorum suorum piè dispenderet, nec ipse Christus eum salvare poterat. Quicquid Zachæus post felicem hanc visio-

nem egit, laudem merebatur: sed nondum facta restitutione salutis incapax perseverabat. Restituat & mox salvus erit: & ita factum est. Adjunxit Zachæus, se defraudatum reddere quadruplum: *Et si aliquem defraudavi reddo quadruplum.* Et eodem momento, rupto, Christus Dominus, silentio, reseratis gratiæ suæ thesauris salutem ipsi annunciavit: *Hodie salus domui huic facta est.* Ita ut ingresso quamvis domum Zachæi Domino, salus nihilominùs manserit foris; quousque enim domo non egrederetur restitutio, salus intrare nequibat. Salus sine peccati remissione intrare nequit, & peccatum remitti nequit sine restitutione ablati: *Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.*

Ibidem v. 8.

§. IV.

SUppositâ veritate hac primâ certâ & infallibili: secundum æquè certum suppono, restitutionem alieni, sub pœna non obtinendæ salutis, non subditos tantum & privatos, sed ipsa etiam sceptra constringere & coronas. Imaginantur sibi, vel imaginari sibi videntur Principum nonnulli, quemadmodum dignitate antecellunt omnes, omnium quoque rerum esse se Dominos; sed enormiter errant. Præceptum restitutionis legis est naturalis: legis est divinæ. Quatenùs legis est naturalis, obligat Reges; natura enim omnes fecit æquales: etiam, quatenùs legis est divinæ, similitèr illos obligat, Deus enim qui majores illos fecit, est major illis. Hanc veritatem sola praxis & usus impugnat. Pro usus ejusdem parte, S. Thomas, quem hodie mihi in Doctorem elegi, cuiq; meritò plurimum, in materia hac, authoritatis debetur, sic argumentatur: *Terrarum Principes multa à subditis suus violenter extorquent, quod videtur ad rationẽ rapinæ pertinere: grave autem videtur dicere, quod in hoc peccent: quia sic ferè omnes Principes damnarentur. Ergò rapina in aliquo casu est licita.* q. d. Rapina, sive furtum est, accipere alienum violenter invito Domino; Principes multa violenter & invitis ipsis, à subditis suis accipiunt: ergò furtum quibusdam in casibus licitum esse videtur: si enim Principes in hoc peccare dixerimus, illi omnes seu quasi omnes damnarentur: *Ferè omnes Principes damnarentur.* O terribilis & tremenda consequentia! & quàm digna, ut eam anxiè considerent Principes, quiq; cum illis in consiliis & resolutionibus participant! argumento suo idem Doctor Angelicus respondet: & quamvis prolixioribus textibus latinis Auditores meos fatigare non soleam, ipsius nihilominus propria verba referam: *dicendum, quod si*

D. Tho.

Prin-

D.Tho. *Principes à subditis exigunt, quod eis secundum iustitiam debetur propter bonum commune conservandum, etiamsi violentia adhibeatur, non est rapina: si verò Principes aliquid indebitè extorquent, rapina est, sicut & latrocinium. Unde ad restitutionem tenentur, sicut & latrones. Et tantò graviùs peccant quàm latrones, quantò periculosiùs & communiùs contra publicam iustitiam agunt, cuius custodes sunt positi.*

Usque huc de Principibus, Theologorum Princeps. Ast quia verba, rapina & latrocinium, supremæ subjectis sphæræ accommodatum tam longè ab adulationibus, quibus assuevêre audiendis, distat, ut dissonum quid sonare videatur, suum tacitè excusat loquendi modum, suamq; duobus textibus aliunde citatis, uno divino Ezechielis Prophetæ; altero paulò minùs quàm divino, S. Augustini, S. Doctor probat doctrinam. Textus Ezechielis inde est desumptus, ubi recensentur peccata, propter quæ Deus tam severè duo illa regna, Israël, & Juda, alterum captivitate Assyriorum, alterum captivitate Babyloniorum castigarit; cujus rationem assignat & valde ponderat, & est, quod Principes eorum, loco ejus, quod populum custodire & conservare debuerant, illos spoliârint, & luporum instar fuerint deprædati: *Principes eius in medio illius, quasi lupi rapientes prædam.* Ezech. 22. v. 27. Duos tantùm Reges per semetipsum elegit Deus, Saulem videlicet & Davidem, utrumque ex pastoribus assumptum, ut per experientiã gregum quos pascebant, exercitiique praxin, scirent quomodo sibi subjectos tractare deberent: successores verò eorum ambitione & cupiditate acti ab hoc tantùm degenerârunt amore, & ab hac defecerunt curâ & solicitudine, ut pascendi, eosq; tamquam oves custodiendi loco, quicquid habebant violenter raperent, & luporum instar velut oves devorarent: *Quasi lupi rapientes prædam.*

Citatus ex S. Augustino textus, de omnibus generaliter loquitur regnis, in quibus similes ordinariè oppressiones & injustitiæ vigent, & inter ejusmodi regna, & speluncas latronum (quas Sanctus latrocinia vocat) unam tantùm differentiam esse dicit. Et quænam ista? Quod regna sint latrocinia magna, & latrocinia regna sint parva: *Sublatâ iustitiâ, quid sunt regna, nisi magna latrocinia? quia & latrocinia quid sunt, nisi parva regna?* S.Aug. Idem pirata quidam Alexandro Magno occinuit. Navigabat mare Erythræum Alexander Magnus numeroso & valido exercitu Indiam suam in potestatem redacturus: casu offertur illi pirata quidam, qui

piſcantibus ibidem infeſtus erat; quem ille durè & acritèr de tam indecenti arguebat exercitio: qui omni poſito rubore & metu, reſpondit hoc modo. Ut ego dicar latro, naviculæ cujuſdam ſufficit ſpoliatio: & tu, cum non niſi ſpoliis integro inhies exercitu, ſis Imperator? ita protinùs res eſt. Furari parùm, reputatur culpa: furari multum, cenſetur magnificentia: ſpoliare & furari poteſtate exigua, facit piratas: magno ſpoliare & furari exercitu, facit Alexandros. At Seneca probè ſciens diſcernere qualitates, & interpretari ſignificationes utraque eodem definivit nomine: *Eodem loco pone latronem & piratam, quo Regem animum latronis & piratæ habentem.* Si Rex Macedoniæ, vel quilibet alius hoc fecerit, quod latro facit & pirata; Latro, Pirata, & Rex eundem tenentes locum, eodem ſunt nomine digni.

Seneca.

Quando iſtud in Seneca legi, non adeò admiratus fui, Philoſophum Stoicum, Romæ, regnante ibidem Nerone, talem auſum fuiſſe conſcribere ſententiam: Verùm hoc majorem mihi ſtuporem, ſimul cum rubore invexit, quod Oratores noſtri Evangelici Orthodoxorum tempore Principum, eandem doctrinam, vel pro emendatione, vel pro cautela & præſervatione non prædicent. Noverint iſti eloquentes & muti, ſe magis offendere Reges eò quod tacent, quàm eò quod dicerent: fiducia enim ſeu confidentia, quâ illud dicitur, argumento eſt hoc illos non tangere, nec poſſe offendere: & cautela quâ tacetur, argumento eſt quod offendentur; quia illos tangere poteſt. Verùm brevitèr ad tertiam & ultimam ſuppoſitionem tranſeamus; omnes enim tres ſunt neceſſariæ, ut ad ſcopum & finem perveniamus.

§. V.

Denique ſuppono, fures de quibus loquor, non eſſe miſeros illos, quos paupertas, conditioniſque ſuæ vilitas ad infame iſtud vitæ genus condemnavit; ipſa etenim eorum miſeria vel excuſat, vel extenuat peccatum ipſorum, atteſtante Salomone: *Non grandis eſt culpa cum quis furatus fuerit: furatur enim ut eſurientem impleat animam.* Fur victûs tantùm, vitæq; ſuſtentandæ causâ furatus non pergit, neque defert furta ad infernum; qui tendunt, & deferunt ad infernum ablata, majoris ſunt conditionis altioriſque ordinis, quos eodem ſub nomine & eodem ſub prædicamento optimè diſtinguit S. Baſilius Magnus: *Non eſt intelligendum fures eſſe ſolum burſarum*

Prov. 6. v. 30.

S. Basil. Magn. *rum incisores, vel latrocinantes in balneis: sed & qui Duces legionum statuti, vel qui commisso sibi regimine civitatum, aut Gentium, hoc quidem furtim tollunt, hoc verò vi, & publicè exigunt.* q. d. Non isti solùm sunt fures, qui crumenas præscindunt, vel balneantes vestibus spoliant: fures propriè, illoq; digniores nomine sunt, quos Reges exercitibus præficiunt, aut quibus civitatum regimen, aut provinciarum gubernaculum committunt, qui jam astu, jam violentiâ admotâ furantur populosque spoliant. Alii fures unum spoliant hominem: hi civitates spoliant & regna: alii suo furantur periculo, hi sine metu, & securi: alii furtorum convicti suspenduntur; hi furantur & in furcas agi mandant. Diogenes omnia acutiore penetrans oculo, præ cæteris hominibus, frequentem quandam præfectorum, & justitiæ ministrorum catervam fures ad suspendium deducentium conspicatus altâ cœpit voce clamare: Ecce magni ibi fures ad suspendendum vadunt parvos. Felix tali prædicatore Græcia! Feliciores verò aliæ nationes, à similibus ibidem injuriis vindicatâ justitiâ! Quoties Romæ in furcam agi est visus non nisi vervecem furatus, eodemque die triumpho condecorari & evehi Consul, vel Dictator, integram provinciam depopulatus seu deprædatus! & quot fures suspenderant ipsi triumphantes! de quodam nomine Seronato, prudenti oppositione dixit Sidonius Apollinaris: *Non cessat simul furta, vel punire, vel facere.* id est, Seronatus duobus semper, aut patrandis, aut puniendis furtis est occupatus. Zelum hoc sapiebat, non justitiæ, sed invidiæ. Fures è mundo tollere volebat, ut solus ipse furari posset.

§. VI.

DEclarato igitur non meis, sed gravissimorum authorum verbis, quantæ sint existimationis & authoritatis fures, de quibus loquor; iidem sunt, quos, ut dixi, & dico, Reges secum ducunt ad infernum. Quod illi ibidem agant, & diabolus eos illuc deducat, transeat; abeant in perditionem, quoniam sic volunt: verùm quod Reges secum eò deducant, dolor est intolerabilis, & hinc dissimulari nequit. Ast si Reges tam longè absint à rapina alieni, ut ipsimet potiùs rapinam sint passi, ac cæteris omnibus magis spoliati, quomodo, quæso, mali fures secum ad infernum deducunt tam bonos Reges? Non uno tantùm, sed modis pluribus, qui insensibiles videntur & occulti, & cum primis palpabiles sunt & manifesti. Primus modus est, quia Re-

ges conferunt illis officia & præfectûras quibus furantur ; Secundus est, quia à Regibus in eis conservantur ; Tertius modus est, quia ad majora officia tales evehuntur. Deniq; cùm Reges sub pœna non obtinendæ salutis, ad damna ista resarcienda sint obligati, eadem nec in vita, nec morte restituunt. Et quis hoc dicit? jam S. Thomas iste futurus scitur. Quæstionem proponit hic Sanctus, utrum persona nec furata, nec de furto participans ad restitutionem teneatur? nec solùm resolvit, quod sic : sed pro majore asserti mei declaratione & expressione exemplum in Regibus ponit. Ecce textum: *Tenetur ille restituere, qui non obstat, cùm obstare teneatur. Sicut Principes, qui tenentur custodire justitiam in terra, si per eorum defectum latrones increscant, ad restitutionem tenentur : quia redditus, quos habent, sunt quasi stipendia ad hoc instituta, ut justitiam conservent in terra.* Tam naturalis & clara est ista Theologia, ut ipse Rex Agamemnon Gentilis eam cognoverit, quando dixit : *Qui non vetat peccare, cùm possit, jubet.* *D. Tho.*

Enimverò, si hanc restituendi obligationem incurrunt Principes propter furta quæ committunt fures & latrones occasionaliter, & ipsis invitis, quid erit de iis, quos ipsi dignitatibus, jurisdictionibus, & potestate armârunt, quibus populum spoliant? intentio ista hæc est, nec esse potest Principum : sed sufficit officiales bellicos, aut bonorum reddituumque dispensatores, vel justitiæ Ministros qui furta committunt ab ipsis electos & creatos, ut Principes luant, quod illi patrârunt. Ponamus exemplum culpæ, ubi ea dari non potest. Deus in paradiso posuit Adamum, cum jurisdictione & potestate super omnia viventia, & cum imperio absolutoq; dominio super omnes res creatas sub cœlo, unâ tantùm arbore exceptâ. Paucæ literæ deerant Adamo pro fure; & ad fructum pro furto, deerat ei nulla. Tandem ipse, ejusque mulier (quæ sæpe sæpius sunt lenæ) id quod solum erat in mundo, & non erat suum, rapuerunt. Jam Adamum habemus electum, jam habemus officialem, jam habemus furem. Et quisnam furtum solvit? casus super omnes admirabilis! solvit furtum qui elegit, qui furi officium dedit. Qui elegit Adamum eique officium dedit, fuit Deus : & Deus fuit, qui illud tam caro solvit pro ut novimus. Idem Deus hoc affirmat, referens quanti sibi constiterit satisfactio pro furto ejusque damnis: *Quæ non rapui, tunc exolvebam:* *Ps. 68. v. 5.* Nunquid vidistis corpus, quod assumpsi

ſumpſi, cum ſim Deus; vidiſtis plurima quæ ſuſtinui, ſanguinem vidiſtis quem profudi, vidiſtis mortem quam inter latrones obii: tunc igitur omnibus iſtis ſolvebam, quod non rapueram. Adam rapuit, & ego ſolvi: *quæ non rapui, tunc exolvebem.* Eja Domine, quænam Majeſtatis tuæ culpa in Adami peccato? nec culpæ mihi aut reatûs quippiam fuit, aut foret, quamvis Deus non eſſem: in electione enim hominis illius, officioque illi collato eâ circumſpectione, prudentiâ, providentiâque ſum uſus, quam circumſpectiſſimum, vigilantiſſimum, juſtiſſimumq; Principem adhibere fas eſſet. Quando illum creavi, non cum imperio feci deſpotico, velut creaturas alias, ſed maturo, communicatoque non cum humanis, ſed divinis perſonis
Gen. I. v. 26. conſilio: *faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtam & præſit.* Concurrentes in electione qualitates erant officio magis adæquatæ, quàm deſiderari & concipi poterant: omnium erat ſapientiſſimus, juſtus ſine vitio, rectus ſine iniquitate, omnium motuum paſſionumque ſuarum Dominus, quos rationi ſubditas & obedientes habebat, ſola ipſi experientia deerat, neque in electione aliorum fuit ſubjectorum concurſus; utraque autem iſta deficiebant, quia erat primus homo & unicus. Si igitur electio tua, Domine, tam juſta omnibuſque numeris fuit abſoluta, & ut talis eſſet, tuam eſſe ſufficiebat; quare tibi luendum eſt furtum, quod ille patravit, cum ſolus ille eſſet culpabilis, & tota ipſius culpa? quia exemplum & documentum hoc Regibus præbere volo & Principibus: & quia non convenit ut in mundo tam mala & perniciosa perſeveret conſequentia, ſicut foret, Regibus & Principibus ſibi caſu aliquo perſuadentibus, non ſe ad reſarciendum & reſtituendum, quod Miniſtri ſui rapuiſſent, eſſe obligatos.

§. VII.

Aſt video hoc ipſo Dei exemplo Reges excuſare ſe poſſe, & excuſari. Si etenim tam malè res Deo ſucceſſit cum Adamo, qualis hic futurus eſſet, jam præcognoſcenti; quid mirum, idem evenire Regibus cum hominibus, quos eligunt pro officiis, cum nec ſciant nec ſcire poſſint, quid poſtmodum facturi ſint? excuſatio apparenter eſt plauſibilis, ſed tam falſa, quàm malè fundata. Deus non eligit homines ex eo, quod ipſos ſcit eſſe futuros, ſed quod in præſenti ſunt. Probè ſciebat Chriſtus Judam furem futurum: aſt quando

do ipsum elegit pro officio, quo functus fuit, non solùm fur non erat, sed dignissimus cui pauperum eleemosynas custodiendi & dispensandi cura committeretur. Eligant ita Reges personas, officiisque hoc modo provideant; & Deus hac parte â restituendi onere eos liberabit. Usitatæ verò & ordinariæ electiones & promotiones non ita fiunt. Nôsse desiderant Reges, utrum fures sint an non, quos ad officia promovent? regulam observent Christi: *Qui non intrat per ostium, fur est & latro.* Ostium per quod intratur ad officium, solum est meritum. Omnem verò per ostium non intrantem, non furem tantùm, sed & latronem esse inquit Christus: *fur est, & latro.* Et quare duplicitèr fur est? semel, quia non intrat per ostium: & iterum, quia mediante officio furabitur. Intrans per ostium fieri potest fur: sed non intrantes per ostium, jam sunt fures. Aliqui intrant per consanguinitatem, alii per familiaritatem, alii per authoritatem, illi per subornationem, omnes denique per negotiationem. Et qui negotiatur, aliâ probatione non indiget: jam scitur, ipsum damnum non passurum. Modò fur erit occultus, sed posteà notorius; hæc quippe, teste S. Hieronymo, *de fure ad latronem* est differentia.

Ioan. 10 v. 1.

Res verè admiranda est, nonnullos sic videre introductos, per ostium non ingressos, nec ingredientes, nec per illud ingredi valentes. Quod si intrârunt per fenestras, illorum ad instar furum, quorum meminit Propheta Joël: *per fenestras intrabunt, quasi fur*: magna sanè infelicitas est, cum fenestræ factæ sint, ut lux per eas & aër intret, per easdem tenebræ & inconvenientia ingrediantur. Si intrârunt suffodiendo Patris familias domum, velut fur ille in parabola Christi: *si sciret paterfamilias, quâ horâ fur veniret, non sineret perfodi domum suam.* Magis adhuc foret infaustum, si paterfamilias domus, tam gravi somno seu lethargo dormiret oppressus, ut parietum perfossione non excitaretur. Sed quod omnem excedit admirationem, est, quod detur, qui ostium inveniens obseratum, deorsùm per tectum intrare conetur, & succedat; & quod plus est, sine pedibus, sine manibus, nedum alis. Dominus vice quadam, in domo quadam miraculosè sanabat infirmos, tantusque hominum erat confluxus, ut portantes quidam paralyticum, cum præ turba per ostium inferre nequirent, conscenso tecto, deorsùm illum immiserint. Majorem adhuc

S. Hieron.

Ioel. 2. v. 9.

Luc. 12 v. 19.

adhuc admirationem exigit considerario subjecti, quàm modus, locusque immissionis. Hominem deorsum per tegulas intrantem, quis non è cælo putaret delapsum? *tertius è cælo cecidit Cato.* Et talis erat ille paralyticus, pedum, manuum, sensumque usu & officio destitutus: sed habuit unde quatuor solveret hominibus, qui humeris suis exceptum illum evexerunt in altum. Et quoniam humeris suis talia subvehentes subjecta, bene remunerantur, quid mirum, quod dicant & informent (quamvis tam sint incapacia) quod ultra tecta meritis abundent? & quoniam facta allegare nequeunt, eò quod manuum usu careant, virtutes qualitatesque narrant. Dextero suo agendi modo omnes sibi lucraturos asserunt: & quomodo non lucrarentur, quos jam sibi comparârunt? obligationi suæ eos satisfacturos dicunt, omnesque ipsis pecuniam debere: & quidni deberent eam si jam ante acceperunt? prætereo illos qui ad altiora ascendunt loca per cincinnos; & non viribus Sampsonis, sed Dalilæ favoribus subvecti. Nihil de eis loquor, qui cognitâ voce Jacob, benedictionem surripiunt Esau: & non manibus superinductis, sed datis & promissis. Missos hic facio illos, qui magis quàm Nahaman Syrus leprâ infecti; mundati sunt à leprâ non Jordanis undis, sed ex flumine argenteo haustis. Nunquid istud, & quod amplius dici posset, est intrare per ostium? clarum est quod non. Si igitur nihil horum fit: *sicut fur in nocte:* nisi splendente sole, & meridianâ luce: quâ ratione excusari potest, qui saltem promotiones illis confert & confirmat, quos non noverat istos fures, quibus hisce mediis fuit provisum? denique vel noverat illos, vel non noverat: si non noverat, quomodo illos promovit ignotos? & si illos noverat, quomodo promovit notos? sed ad promotos cum expressa qualitatum suarum notitia procedamus.

1. Tessal. 5. v. 2.

§. VIII.

DOminus N. (inquit pietas bene intendens) pauper & indigus est nobilis, conferatur illi Gubernaculum tale. Et quot impietates vel animadversæ, vel latententes in pietate hâc continentur! si est pauper, detur illi eleemosyna titulo reditûs decorata, & habeat, unde vivat. Sed quia pauper, ideò ei committatur præfectura? ut subditos sibi depauperet? ipse pauperes faciat multos, ut solus dives evadat? hoc intendit, qui hoc solùm motivo talem eligit. Progrediamur ulterius, ad promotos præmii, & etiam

etiam pœnæ intuitu. Certus quidam Dux belli veteranus multis servivit annis: traditur illi fortalitium quoddam in locis acquisitis. Verùm si ille, qui tot servivit annis, sit talis, ut potissima ipsius ex bello reportata spolia, propriorum suorum militum nuditate & fame extinctorum portiones fuerint & stipendia; quid talis in Sofala & Mascate faciet? Talis N.N. Graduatus in legibus, applaudentibus cunctis prælegit in palatio: in duabus verò judicaturis & revisione quadam in reddenda ratione non substitit: degradatus ergò pergat in Indiam cum collari. Porrò si in Provincia de Beyra, & ultra Tagum ubi adamantes non dantur, nec carbunculi, nihilo tamen minùs manibus talis inhærerent Doctoris, quid erit Judicatura Goæ? Rex Lusitaniæ tertius S. Francisco Xaverio mandavit, ut se de Indiæ statu per socium suum Principis Magistrum informaret: quod verò Sanctus inde scripsit, personis officiisque suppressis, fuit, quod verbum, *Rapio*, in India per omnes conjugaretur modos. Phrasis quidem jocosa videtur in negotio tam serio: servus verò Dei locutus est, uti loquitur Deus unico verbo dicens omnia. Nicolaus de
Dan. 3. Lyra in hæc verba Danielis: *Na-*
v. 2. *buchodonosor Rex misit ad congregandos Satrapas, Magistratus, & Iudices*: Satraparum, qui Gubernatores erant Provinciarum etymologiam declarando, nomen istud, ex *Sat* & *Rapio* compositum inquit: *Dicuntur Satrapæ quasi satis rapientes, quia solent bona inferiorum rapere.* Et istud *Satis* est, quod melius specificavit S. Franciscus Xaverius, dicens quod in India verbum, *Rapio*, per omnes conjugarent modos. Cui ego ex experientia addere possum, quod non solùm à promontorio Bonæ Spei usque illuc, verùm etiam inde usque huc conjugatio illa æqualitèr vigeat. Per omnes modos verbum, *Rapio* conjugant; furantur quippe omnibus artis modis, non loquendo de modis aliis novis & exquisitis, quos Donatus, & Despauterius ignoravit. Mox ut illuc pervenerint per modum indicativum furari incipiunt: pro prima enim informatione à practicis viam sibi monstrari petunt, & modos suggeri, quibus omnia apprehendere possint. Per modũ furantur imperativum; quia enim mero mixtoq; gaudent imperio, totum illud exequendis applicant rapinis. Per modum furantur mandativum; tantum enim accipiunt, quantum omnibus afferre seu mittere mandant: non mittentes offensam incurrunt. Per modum furantur optati-

Nicol. Lyran. ibid.

tativum; quia, quantum è re sua futurum videtur, desiderant; & desiderata Dominis suis bona per aulicismum sibi appropriant. Per modum furantur conjunctivum; modicum enim capitale suum, maximo cujusdam in grossioribus negotiantis conjungunt, & gratiam suam adjungere sufficit, ut lucri saltem dimidium acquirant. Per modum furantur potentiæ; absolutè enim sine obtentu alio & ceremonia abutuntur potentiâ. Modo furantur permissivo; alios enim furari permittunt, & ipsi permissiones dirigunt. Per modum furantur infinitivum; furtum enim cum regimine non finitur, semperque radices relinquunt, quibus furta continuentur. Hos itidem modos conjugant per personas; prima enim persona verbi, est eorum propria; secundæ personæ sunt famuli, personæ tertiæ sunt, quotquot industriâ & scientiâ ad hoc præpollent. Similiter etiam per omnia furantur tempora; nam de præsenti (quod proprium ipsorum est) colligunt, quantum ex se triennium importat: & ut præsenti præteritum & futurum includant; ex præterito eruunt culpas, quibus vendunt venias, & neglecta debita, quibus sibi integrè solvunt: & de futuro impendunt reditus, anticipantque contractus, atq; ita quicquid jam solutum aut non solutum est in manus ipsis incidit. Denique otiosè sibi elabi non sinunt imperfecta, perfecta, & plùsquàm perfecta, & qualiacunque tempora alia: quia furantur, furabantur, furati sunt, & plus furati fuerant, & plus furarentur, si quid superesset. In summa totius hujus malignæ conjugationis resumptum devenit ad ejusdem verbi supinum: furari ad furandum. Et quando illi hoc totam conjugârunt vocem activam, & infelices Provinciæ experimentaliter sustinuerunt vocem passivam; illi tanquam magnum quid præstitissent serviendo, spoliis onusti & divites revertuntur: & hæ emunctæ remanent & exhaustæ.

Certum est Regum, hoc non respondere intentioni & placito, siquidem in omnibus subjectis sibi Gubernaculis contrarium mandant; sed quoniam litteræ patentes adeò peritis conjugationum harum committuntur Grammaticis, quinam, quæso, alij ex regimine eorum sperari possunt effectus? litterarum harum patentium quælibet vi suæ significationis, est licentia publica & generalis in scriptis, seu salvus conductus ad furandum. In Hollandia,

ubi tot adornantur piraticæ, & armantur piratæ, Oræ Africæ, Asiæ, & Americæ limitato distribuuntur tempore, nec quisquam sine licentia publica, illorum lingua, chartâ signatâ, ad exercendam piraticam excurrere audet. Idem promotiones & provisiones valent talibus indultæ, & collatæ, qui digni potiùs erant notâ quàm chartâ signatâ. In mari acquisitorum locorum incolæ, extraneorum patiuntur invasiones piratarum, quod non nisi casuale est: in terra, eandem sustinent nationales & conterranei, certam & infallibilem. Et si quis dubitet, utra sit major, utriusque differentiam attendat. Pirata maris illos suæ reipublicæ non spoliat, prædones illi terrestres ejusdem Regis spoliant subditos, in cujus manibus præstiterunt homagium: contra piratam oceani possum me defendere, hisce terrestribus non possum resistere: piratas marinos fugiendo possum evadere, ab hisce terrestribus non possum me abscondere: piratæ illi dependent à ventis, hi semper vento secundo velificant. Denique piratæ ultra vires nihil inferre valent; hi terrestres possunt quod volunt: & hinc nulla illis præda elabitur. Quod si fur quispiam foret omnipotens, quid cupiditas omnipotentiæ copulata vobis attentatura videretur? istud igitur prædones hi efficiunt.

§. IX.

Contrarium operantium singulari justitiæ integritate proprijque commodi labe non infectorum exempla quædam, licèt rarissima, suppetunt. Ast ego nunc scire averem, quotnam sint exempla eorum, non, qui condignâ tam insignibus furibus sententiâ sint plexi; sed qui similia ob furta, suis sint officiis & præfecturis privati. Porrò si hi suis furantur in officiis, alijque ipsos tolerando aut protegendo in officiis consentiunt, quonam pacto non deducent secum ad infernum consentientes? meus S. Thomas allegando S. Pauli textum id affirmat: *Digni sunt morte, non solùm qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Et quoniam textus hujus rigor non de qualicunque intelligitur consentiente, sed de iis, qui pro ratione statûs & officij impedire tenentur; hinc eandem mox limitationem facit S. Doctor, exemplum ponendo in Principibus: *Sed solùm quando incumbit alicui ex officio, sicut Principibus terræ.* Reverà non capio, quomodo Principes tanti momenti materiam non considerent; vel eosdem ad considerandum id non urgeant, qui seu in foro exteriore seu

Rom. 1. v. 32.

D.Tho.

ſeu interiore animæ (Conſiliarij ſcilicet, aut Confeſſarij) ſuam deſuper exonerare tenentur conſcientiam. Attendant hi & alij, quomodo omnes docuerit Chriſtus, quod nimirum fur furatus ex officio, nec momenti quidem ſpatio in eo tolerandus ſit.

Homo quidam erat dives, ait divinus Magiſter, *qui habebat villicum*, cui, ſub nomine œconomi, ſeu diſpenſatoris, omnium bonorum ſuorum adminiſtrationem & curam commiſerat (tale nomen textus habet Originale Græcum, quod reſpondet villico, in vulgata) diffamatus itaque dictus Adminiſtrator, quod ex credita ſibi diſpenſatione non licito modo ſuis lucris & commodis ſtuderet: mox hac ſuper re certior factus Dominus ad ſe vocato præcepit, rationes redderet, in credito officio non amplius tolerandus. Immò verò rigidius quid reſolvit, non enim dixit, tolerandum non eſſe, ſed tolerari non poſſe in officio: *Iam enim*
Lu. 16. v.1.&2 *non poteris villicare.* Hæc Parabola nec verbulum non gravidum documentis propoſito noſtro congruentiſſimis continet. Primò Dominum iſtum divitem fuiſſe aſſerit: *Homo quidam erat dives.* Non enim erit homo, qui non reſolverit, neque dives quantiſcunque affluens opibus, qui non omni modo caverit, ne bonorum ſuorum adminiſtrationem furi committat. Adjungit, ad hunc furem ab officio amovendum, ſolam ſuffeciſſe famam, nullâ aliâ ad hoc inquiſitione factâ: *Et hic diffamatus eſt apud illum.* Si enim ſimilibus in caſibus, pro informationibus capiendis mittendum eſſet in Indiam ſeu Braſiliam, priuſquam illæ adveniant, & ibi adhibeatur, Braſilia & India peribit. Verùm Authores & delatores famæ iſtius ignorantur: talibus enim Dominus inviolabiliter ſervare tenetur ſecretum, ſub pœna, ut nullus illum obſervare aut notare auſit, quin juſtam incurrat indignationem & offenſam potentûm: ulteriùs dicit, quod diffamatum coram ſe vocari juſſerit: *Et vocavit eum*: ſi enim in ſimilibus examen veritatiſque inveſtigatio committitur aliis & non perſonaliter id exequitur Dominus furti parte furi aſſignatâ innocentem illum probat. Denique ipſi intimat, quod deinceps officio illo nullatenùs fungi debeat, aut poſſit: *Iam enim non poteris villicare.* Neque enim notorius fur in officio, in quo furta commiſit, perſeverare & tolerari debet: neque Dominus, quamvis vellet, in illud conſentire, vel in officio conſervare poſſet, niſi damnationem incurrere velit.

Quæ omnia, quamvis ita se habeant, nihilo tamen minus adhuc habeo quod in favorem furis coram Domino ipsius, & parabolæ authore Domino Christo obmoveam. Probare conabor, neque ob furti quantitatem, neque ob personæ qualitatem justam videri perpetuam officii privationem. Iste homo, Domine, quamvis delictum hoc commiserit, subjectum est insigne, industriæ singularis, judicii magni, & prudentiæ non vulgaris, tui ipsius oris confessione; & quod plus est, ipse eum laudasti: *laudavit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset.* Si igitur tantæ homo est capacitatis & excellentiæ, ut ad serviendum tibi ipsum reassumeres, quare tuo ipsum servitio in perpetuum privabis, *iam enim non poteris villicare*? ab officio ipsum ad aliquot menses, more aliàs usitato, suspende, postmodum restituturus, ne illum perdas, & ipse pereat. Non: inquit Dominus. Cum semel fur sit deprehensus, non tantum suspensus erit ab officio *ad tempus*, sed perpetuò privatus, omni prorsus ad illud regrediendi spe præcisâ: *jam enim non poteris.* Restitutionum harum usus seu abusus, quamvis speciem præ se ferre videatur pietatis, manifesta est injustitia. Ita ut loco ejus quod restitueret jam ante furto ablata, restitui videretur ad officium, ut plus furaretur. Non sunt istæ restitutiones, quæ remissionem merentur peccati, sed quibus & restituti, & restituentes incurrunt damnationem. Pereat homo unus jam perditus, & non pereant multi, qui perdi possunt, & similium exemplorum fiducia perduntur.

Luc. 16 v. 8.

Supposito hoc primum oppositi mei membrum irritum corruisse, ad aliud transeamus. Hominis hujus furta tam videntur fuisse minuta, & quantitas adeò limitata, ut nec ipse textus ea absolutè furta, sed quasi furta nominare ausit: *Quasi dissipasset bona ipsius.* Ergone Domine, eodem in mundo & tempore, quo tot in officiis suis tolerantur fures, & quod plus est, illi qui plus sunt quàm fures, præmiantur, æquum est officio suo privari, semperque privatum manere, eò tantum delinquendo progressum, ut non nisi, quasi fur habeatur? ita planè, respondet iterum Christus, pro temporum eorundem correctione, & ut cognoscat ipse, idemque mundus quàm erroneè procedat. Quemadmodum in materiis præcepti sexti Theologicè non dantur minima: ita politicè tolerari non debent in

ibid. v. 1.

materiis

materiis præcepti septimi; qui etenim furando se infamavit in modico, multò magis hoc faciet in magno. Quod utrum sic se habeat, in hoc ipso, Quasi fure, id advertite. Mox ut delatum se, & de officio periclitari cognovit, novo adinvento dolo ex eodem sibi providit officio, plus jam furaturus, quàm ante fuerat furatus. Convocatis actutùm Domini sui debitoribus, laceratis debitorum singraphis novas conficit falsas, alii debitorum dimidium, alii quintam imminuit partem: & hoc modo furando tempori dies, scripturis veritatem, & Domino pecuniam, ille qui antea solùm fuerat Quasi fur, postea factus est plus quàm fur. Hic energiam intellexi, quâ sponsa dixit in Canticis: *Tulerunt pallium meum mihi.* (Cant. 5 v. 7) Pallium quippe aufferri alicui potest, absque eo quod immediatè ipsi aufferatur, sed dum ab alio tollitur. Talis furis hujus fuit calliditas, qui pecuniam suo abstulit Domino, non eam ipsi personaliter surripiendo, sed à debentibus illam accipiendo. Proinde qui antea fur fuerat unus, posteà fures fecerit plures, non contentus se solùm esse furem, nisi etiam sui similes faceret alios. Sed pergat ille ad infernum cum suis sociis: Principes verò Herum hunc, & Dominum imitentur, qui tam promptè illum privando officio, à tam funesto se præservavit itinere.

§. X.

HÆc doctrina universalis cùm sit Christi, nullus Christianorum ratione præditus illam non venerabitur. Non deerit nihilominus politicorum quispiam adeò speculativus, qui ad certum subjectorum genus illam restringere attentet, suas in textu eodem exceptiones fundans. Subjectum in quo hæc facta fuit executio, textus villicum vocat; in vilibus ergo seu abjectioris conditionis personis rigores hi locum inveniant, & non in aliis longè differentis conditionis, quibuscum propter qualitates eorum, aliarumve dependentiarum respectu Reges dissimulare fas est. Prô quàm repletus est infernus illis, qui adulandi magnatibus & supremis ergò, non considerant, quod hujuscemodi interpretamentis illos in damnationem præcipitent! sed ne credant adulantibus, fidem habeant Deo & auscultent. Deus Josue revelavit in Jerichuntinis spoliis furtum fuisse commissum, postquam infelici militaris expeditionis successu illud prodiderat, furemque

remque detectum & convictum comburi jussit. Diligenti investigatione factâ deprehensum est, quempiam nomine Achan pallium coccineum, regulam auream, & ducentos argenti siclos, quæ simul sumpta centum dalerorum valorem non adæquabant, fuisse furatum. Qualis verò fuit iste Acham? an fortè homo vilis vel gregarius aliquis miles & ignotus? non erat inferior conditione, quàm ex regio sanguine Juda, & per lineam masculinam in quarto gradu ejusdem nepos. Persona igitur tam sanguine nobilis (nemo enim in omni Israël illustris erat, nisi affinitate Josue junctus) furis adinstar igne combureretur? & ex furto, quod hodiedum non nisi pro veniali imputaretur, domui tam illustri perpetua infamiæ nota inureretur? dicitis forsan dissimulandum fuisse: contrarium verò Deus tanquam melius rei indignitatem penetrans judicavit. In materia furti locum non habet personarum exceptio; & qui ad abjecta adeo sese demisit, omnium furorum beneficia perdidit. Lex efficaciter executioni fuit mandata, Achan vivicomburio cum suis punitus, populus exemplo mansit instructus, & ipse suâ pœnâ & punitione felix: Gravium etenim authorum opinione & asserto, Deus ignem illum temporalem ipsi cumulavit, pro eo quem æternum debuisset luere in inferno: quæ est feliciras, quâ fures privant, qui cum illis dissimulant.

Porrò quantùm ad dissimulationem, quam cum magnæ authoritatis personis, & à quibus quandoque boni publici conservatio dependet, quique ipsius Ministerio necessariæ sint, Regibus, decoram & convenientem asserunt, cum distinctione respondeo. Quando delictum est morte dignum, dissimulatâ pœnâ, vita personis talibus concedi potest; at quando casus est de furto, nullatenus dissimulanda est occasio, sed statim statim privandi veniunt officio. Ambæ istæ circumstantiæ in Adami crimine concurrerunt. Deus legem ipsi posuerat ne de certo fructu comederet, adjunctâ pœnâ mortis eodem die incurrendæ: *in quocunque die comederis morte morieris.* Violato præcepto, Adam furatus est fructum, ipsoque facto pœnam mortis incurrit. *Gen. 2. v. 17.* Quid verò hoc casu fecit Deus? Paradiso illum mox exclusit, multisque annis vivere concessit. Si igitur Deus propter furtum commissum Paradiso expulit, quare non etiam sententiam mortis executus est, quam incurrerat? quia ex vita Adami dependebat conservatio

tio & propagatio generis humani; & quando personæ tanti sunt momenti, adeoque bono publico necessariæ par est etiam mortem meritis, indulgere vitam. Verùm si simul fures existant, nec in officio nec in loco relinquendi sunt, ne tales esse perseverent. Ita Deus hoc fecit, & fieri jussit. Posuit Deus ad paradisi ingressum Cherubinum gladio igneo armatum, ad arcendum Adamum à regressu. Et quare? ne sicut furatus fuerat de arbore scientiæ, etiam furaretur de arbore vitæ: *Ne fortè mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ.*

Gen. 3. v. 22.

Qui semel fuit malus, eum etiam aliàs & semper malum futurum jura præsumunt. Exeat igitur Adam è loco ubi furatus est, nec illuc revertatur ne occasionem denuò alia patrandi furta habeat, prout primum commisit. Et notate Adamum paradiso jam exclusum nongentis triginta postmodum vixisse annis. Ergone homini illi pœnitenti & punito centenis, ducentis, trecentis annis loco privatum fuisse non sufficiet? Nulla ratione. Quamvis nongentis, immò novem millibus victurus sit annis, postquam semel fur fuit deprehensus, nunquam est restituendus, aut in locum eundem regredi permittendus.

§. XI.

SIc Deus primo mundi fecit homini, idemque Vicariis Dei exequendum est cum omnibus. Verùm, quid, quæso foret, si non solùm fures in officiis & locis, in quibus sunt furati, conservari, verùm ad majora etiam promoveri videremus? Hîc me Scripturæ deficiunt: siquidem exemplum mihi non suppeditant. De Regibus, qui ad pugnandum contra hostes illos mitterent, quidem legitur; de Regibus verò, qui ad gubernandum & regendum subditos suos illos destinarent nil tale legitur. Assueri, Nabuchodonosores, Cyri, qui armis sua dilatabant imperia, hoc modo suos remunerabant Duces majoribus honorando officiis, qui in expugnandis demoliendisq; civitatibus, nec non accumulandis spoliis magis se heroicos ostenderent, & hinc Nabuzardanes & Holofernes, aliaque mundi flagella emerserunt. Reges verò, qui subditos velut suos tractant aut tractari cupiunt, & status, licèt longè distantes, tanquam bona propria & non aliena administrari desiderant, quam idoneis subjectis eorũ curam administrationemq; commendent Evangeliũ nobis indicet.

Rex quidam, inquit Christus, in regionem longinquam, ad acqui-

rendum sibi regnum aliud profecturus, bonorum suorum ac redditùum administrationem tribus servis commendavit. Horum primus tam industriè & felicitèr creditâ sibi summâ fuit negotiatus, ut eâ decuplum acquisierit: Rex quoq; laudatâ fidelitate ipsius & industriâ, decem civitatū regimen ipsius potestati subdiderit: *Euge Serve bone, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates.* Secundus similiter creditam sibi quotam ad quintuplum usq; auxit: eâdemq; proportione servatâ Rex illum quinque civitatum Gubernatorem constituit: *Et tu esto super quinque Civitates.* Ita ut illi, quibus Rex auget officia & gubernacula, sint, qui Regis & non sua augent bona. Sed ad tertium servū progrediamur. Hic reversus creditam sibi pecuniam in sua natura sine decremento & incremento Regi redhibebat: & eodem mox instanti, sine ulteriore replicatione suâ fuit administratione privatus: *Aufferte ab illo Mnam.* O quàm felicia nostra forent sæcula, si culpæ, ob quas hic servus officio suo fuit exutus, essent servitia & merita, ob quæ illi usq; huc aucti sunt & promoti! porrò si ille qui ne medium quidem Imperialis quadrantem sibi accepit, rebus aliis, in statu quo sibi traditæ fuerant, relictis, officio

Luc. 19 v. 17.

Ibidem v. 19.

Ibidem v. 24.

privari meretur, qui illas adeò destructas, perditas, imminutas, confusasq; relinquunt, ut ne speciem quidem primi sui statûs retineant, quid merentur? merentur expediri, promoveri, rebus majoribus administrandis præfici, ut etiam eas dissipent, & simul omnia intereant. Ego putabam, sicut Christus in Parabola duos introduxit servos qui Regis bona auxerunt, & unum qui minimè ea auxit; pari modo introducturum quoque fuisse alium, qui ea furaretur, & sic divisio mansisset integra. Divinus verò Magister hujusmodi servum non introduxit; loquebatur enim de Rege prudente & justo: & qui tales sunt (quales ipsos, sub pœna regni amittendi esse oportet) nec in servitium admittunt, neque bona sua illorum fidei committunt, qui ea furaturi essent: quod alicui, qui aucturus non sit, quandoque ea credant contingere potest, sed non nisi uni soli: sed qui vel sua, vel suorum bona (quæ à suis discernere non debet) furetur, tali ea tradi, nec justus nec Rex esse potest, qui consentiat. Enim verò quid futurum putamus, si unâ jam civitate spoliatâ, ad quinque civitatum gubernaculum promoverentur: & his similitèr spoliatis, decem civitatibus præficerentur.

Quid

Quid ultra Principi Christiano faciendum, si foret instar illorum Principum infidelium, de quibus
Isai. 1. dicit Isaias: *Principes tui infideles,*
v. 23. *socii furum*? id est, Principes Jerusalem non sunt fideles, sed infideles, quia sunt socii furum. Noverit igitur Propheta esse Principes fideles & Christianos multò istis miseriores & infeliciores; quia Princeps furibus sese associans: *Socii furum*, etiam portionem suam in furto habere deberet: at isti, tam longè ab hac participatione absunt, ut primi & maximè omnium spoliati existant. Quo pacto igitur Principes sic spoliati sunt aut esse possunt socii furum; *Principes tui socii furum*? num fortassis, quia quandoque comitantes & stipantes Principem sunt fures? siquidem ita esset, nihil foret novi. Olim stipantes latus Principum Laterones vocabantur: postea verò corrupto vocabulo isto, latrones & fures sunt vocati. Et quid esset, si quemadmodum vocabulum est corruptum, etiam corrumperetur illius significatum? Ego verò tale quid nec dico, nec opinor. Hoc tantùm dico, & scio, eò quod Theologia certa doceat, in omni scilicet mundi parte verificari illud Isaiæ de principibus Jerusalem effatum: *Principes tui socii furum.* Quare? sunt socii furum, quia cum illis dissimulant: sunt socii furum, quoniam officia, dignitates, potestates illis conferunt: sunt socii furum, quia quandoque ipsos defendunt: sunt denique socii furum, quia illos comitantur etiam comitaturi ad infernum, quo ipsi fures eos secum deducent.

Divinam contra tales comminatoriam auscultate sententiam:
Si videbas furem, currebas cum Ps. 49.
eo. Textus Hebraicus ait: *concur-* v. 18.
rebas: & utrumq; verum est. Dantur enim Principes cum furibus currentes, & cum iisdem concurrentes. Cum illis currunt, quia ad suam illos familiaritatem gratiamque admittunt: cum illis concurrunt, authoritatem & potestatem illis conferendo ad furta ipsorum concurrunt. Et maximè culpā hanc aggravans circumstantia consistit in: *Si videbas.* Quod si fures isti forent occulti: & currens seu concurrens cum illis eos quà tales, non cognosceret, aliquam excusationem mereretur: sed cum isti fures notorii sint & publici, cùm apertâ fronte furentur, cùm omnes illos furari cernunt, & ille ipse iis consentiens, eosdem suffulciens & sustinens hoc videt: *Si videbas furem*: quam, quæso, coram Deo, totoque mundo excusationem obtendere valebit? *Existimasti inique, quod ero tui*

similis: id est, tu ô injuste, inquit Deus, me tibi similem fore arbitraris, & quemadmodum tu cum furibus istis dissimulas, sic me quoque tecum dissimulaturum opinaris? deciperis: *Arguam te, & statuam contra faciem tuam.* Ex ipsis latrociniis & furtis quæ oculis intueris, & in quæ consentis, speculum tibi conficiam, in quo te contempleris: & si in omnibus istis non minùs te reum quàm omnes istos fures, quia non impedis, imò ipsis furibus nocentiorem videris; tunc cognosces, quod tanto te justius ad infernum condemnem. Quod ita Paraphrasis Chaldaica textûs ejusdem ultimâ & tremendâ sententiâ declarat: *Arguam te in hoc sæculo, & ordinabo judicium Gehennæ in futuro coram te*: in hoc mundo tuam arguam conscientiam, sicut illa te nunc arguit: & in altero mundo animam tuam condemnabo ad infernum, prout in judicij die experieris.

Ibidem

Parap. Chald.

§. XII.

MAgnum excitabit dolorem & commiserationem Auditores, in illa die videre, quomodo fures secum multos ad infernum deducent Reges: verùm ut versâ aleâ sors ista in utrisque in melius immutetur, agite, nunc videamus, quomodo Reges, dummodò voluerint, secum in Paradisum valeant deducere fures. Videbitur fors cuipiam, ob ea quæ dixi, magni hoc esse moliminis & quid difficile, neque sine magnis possibile expensis: ast ego vobis affirmo, paucisque demonstrabo esse idipsum quid ad præstandum, Regibus expeditissimum, & cum nullo prorsus dispendio, sed maximo bonorum eorundem incremento conjunctum. Et quo medio? unico verbo, sed Regio & Rege digno. Mandando, ut fures non restituere soliti, effectivè seu practicè restituant, quicquid furati fuerant: quod ita exequendo, salvabuntur fures: salvabuntur & Reges. Salvabuntur fures, quia restituerunt quod furati sunt: salvabuntur & Reges; quia restituentibus sic furibus, ad restituendum ipsi non obligabuntur. Num quid justitiæ conformiùs, utile magis, omnibusque necessarium dari potest? solus fide, conscientiâ judicioque carens id negare audebit.

Verùm enim verò, ne & ipsi fures hac viâ industriarum suarum aut fraudum se fructum perdituros sentiant: considerent, quod, quamvis malum furem & latronem malitiâ adæquarent, non tantum executionem istam subire & amplecti, sed ab ipsis eam Regibus postulare deberent. Bonus latro petiit à Christo velut Rege, ut sui meminisse dignaretur in suo Regno: *Domine*

Luc.23. v. 42 *mine, memento mei, cum veneris in regnum tuum*: Latro verò malus
Ibidem v. 39. quid petiit? *Si tu es Christus, salvum fac temetipsum, & nos.* Id est, si tu es Rex & Messias promissus, prout socius meus credit, salva teipsum & nos. Istud latro malus petiit à Christo, idemque furibus & latronibus à suis petendum est Regibus, licèt malo sint latroni nequitiâ pares. Nec tua, Domine, majestas salvare se potest, neque nos sine restitutione salvari possumus: nobis restituendi animus & intentio deest, sicut nemo nec in vita, nec in morte restituit: restitutionem igitur majestas tua mandet, & hoc modo & medio, quamvis violento nobis, & se & nos majestas tua salvabit. *Salvum fac temetipsum & nos.* Nullum conscientiæ alicujus Christianum, id non approbaturum credo. Ne verò in generalibus id terminis relictum in aërem abeat, ad praxin descendendo, quanam id methodo faciendum sit videamus. Faxit Deus ut ita fiat.

Quæ furari solent istis in officiis & gubernaculis fures, de quibus loquimur, vel sunt bona regia, vel particularium: utraque jam furto ablata restituere tenentur tam Reges, quàm ipsi fures: vel quia dissimulando in ipsa consensêre furta, quando patrata sunt, vel solùm (quod etiam ad inducendum restituendi onus sufficit) quando jam facta esse sciunt. Et hic notanda venit differentia notabilis, (quæ non consideratur) inter bona Regum, & bona particularium. Particulares suis sibi bonis furto ablatis restituere non solùm non tenentur, sed magnum sibi ex hoc meritum acquirere possunt, si patienter ferant; & furi ablata donare possunt. Reges in hoc puncto longè pejoris conditionis sunt, quamvis spoliati, ad propriorum bonorum furto ablatorum restitutionem urgendam obligantur, nec eam raptoribus remittere possunt. Ratio differentiæ est, quia bona cujusdam particularis seu privati sunt propria ipsius: illa verò Regis non sunt ipsius sed Reipublicæ. Et quemadmodum Depositarius, & tutor credita sibi alienare prohibetur, ad restitutionem obligatus; ad idem Rex tanquam tutor, bonorum, & ærarii reipublicæ depositarius tenetur, qui si ordinarios reditus alienari aut interverti & perire sineret, novis eam tributis gravare cogeretur.

Modum, quo regia bona expeditissimè restitui possint, quidam Reges docuit Monachus, qui quâ arte furari, eâdem restituere novit. Crantzius, Majolus & alii casum referunt. Monachus vocabatur Frater Theodoricus, & quia magnæ

erat prudentiæ, induſtriæq; vir ſingularis, Carolus Imperator quartus, quædam magni momenti negotia ipſi committit, quibus exequendis in tantum ſuum ſaginavit marſupium, ut modico temporis ſpatio divitiis Magnates æquaret. Quo cognito Imperator ad ſe vocatum rationes ſubducere juſſit. Quid hic pauper & dives Monachus faceret? reſpondet intrepidè, ſe eodem mox momento ad computum reddendum eſſe paratum, inquiens. Ego, Imperator, Majeſtatis tuæ ſubivi Miniſterium hoc indutus habitu, cum duobus imperialibus in marſupio ex ſacrificiorum meorum ſtipendio: Majeſtas tua meum mihi relinquat habitum cum duobus imperialibus, reliquam totam ſubſtantiam quam acquiſivi, jubeat ad ſe recipi, quia ſua eſt, & abſolutus eſt computus. Tam expeditè Monachus iſte reſtituit: & ipſe ſua obſervavit vota, & Imperator ſua retinuit bona. Reges & Principes de ſervis malè proviſi, ſi animas ſalvare, & bona recuperare cupitis, ſine perſonarum exceptione, modum reſtituendi Fratris Theodorici introducite. Sciatur cum quanto quilibet intravit, reliquum revertatur unde venit, ſalventurque omnes.

§. XIII.

Reſtitutio particularibus facienda non æquè videtur expedita & facilis, ſiquidem multis integriſque Provinciis bona ſunt ſurrepta. Sed quemadmodum piſcatores iſti deauratis ſunt virgis piſcati, ſimiliter virgis iiſdem plectantur deauratis. Si trahunt multum, prout ordinariè trahunt, jam ſcitur contra Dei legem, vel contra leges reguláſque Regis fuiſſe acquiſitum, & hinc ex alterutro, ſeu utroquo capite injuſtè. Hoc modo ex India trahuntur quingenta cruciatorum millia, ex Angola ducenta millia, ex Braſilia trecenta, & ex paupere Inſula Maragnana plus quàm illa valet. Et de his bonis quid faciendum? Rex pro ſua, & corũ qui furati ſunt, animabus ea applicet, ut utrorumque ſalvæ fiant. De Gubernatoribus ad diverſas provincias à Maximino Imperatore directis, pereleganti & aptiſſima ſimilitudine dicebatur, quod ſpongiæ eſſent. Ad inventionis hujus non alius erat ſcopus, quàm ut hiſce inſtrumentis inexplebilem cupiditatis ſuæ ſitim ſaciaret aut ſedaret: Illi etenim ex provinciis ſugebant quantumcunque poterant: & Imperator jam reverſis, ſpongias iſtas exprimendo, quicquid furati fuerant Fiſco regio conſignabat, hoc modo ille diteſ-

ditescebat,& illi castigabantur. Unum Imperator agebat malè, alterum benè: optimum verò illi deerat. Homines destinando ad provincias qui spongiæ essent, operabatur malè: post reditum spongias exprimendo,&corrasa addicendo Fisco operabatur benè & justè: optimum verò velut iniquo & tyranno,qualis erat,ipsi deerat: totum enim ex spongiis expressum, non sibi usurpare, sed provinciis, unde sublatum fuerat, restituere oportebat.Illud Regibus salvari cupientibus facere incumbit, neque existimare se zelo justitiæq; obligationi satisfacere, si in aliquo fortassis castello capi incarcerariq; mandent, qui civitatem, provinciam, seu rempublicam quampiam spoliavit. Quid enim prodest aliquot dies aut menses hanc umbraticã tali injungi pœnitentiam, si hac transactâ liberè furtis suis frui sinitur, damnumq; passis nihil restituitur?

Huic apparenti & umbratili justitiæ gravissima subest deceptio, quâ nec sic punitus & castigatus, nec castigans hoc modo aut puniens æternamdamnationem evadit: porrò ut intelligatur, aut intelligentẽ sortiatur hæc deceptio, declaratione indiget. Usurpator alieni geminæ satisfactioni obnoxius tènetur; pœnæ legis,& restitutioni ablati. In pœna Rex tanquam legislator dispensare potest: in restitutione verò minimè, est enim indispensabilis. Et tantum adhuc in contrarium agitur quando fit, vel justitiæ satisfieri putatur; ut pœna tantum vel aliqua pars pœnæ inferatur, de restitutione nec mentione nec curâ aliquâ habita. Cum S. Thoma absolvamus. Quæstionem movet S. Doctor: ***Vtrum sufficiat restituere simplum, quod iniustè ablatum est?*** Et postquam resolvit sufficere; quia restitutio est actus justitiæ,& justitia consistit in æqualitate; contra eam resolutionem argumentatur ex lege Exodi cap.22.ubi Deus mandavit,ut qui bovem furatus fuisset unum, restitueret quinque: ergò simplum pro simplo restituere non sufficit, sed multò plus quàm ablatum est: vel si sufficit, prout resolutum est,quomodo lex illa intelligenda venit? intelligenda est,inquit Sanctus,ipsam bifariã distinguendo legem,semel eam accipiendo quatenus est lex naturalis, & sic spectat ad restitutionem: secundò quatenus est positiva, & sic spectat ad pœnam. Lex naturalis ad servandamdamni æqualitatem, simplum tantùm pro simplo restitui mandat: Lex positiva ad puniendum crimen furti, in pœnam addit quadruplum simplo: hinc quinque reddi jubet pro uno. Nihilominus advertendum inquit Sanctus Doctor, inter restitutionem

Exod. 22.v.1

tionem & pœnam magnam intercedere differentiam: ad solutionem enim pœnæ criminosus non obligatur ante sententiam latam; ad restitutionem verò furti, etiam non latâ sententiâ obligatus manet. Unde manifesta apparet modicæ istius pœnæ injustitia, quæ rata est in usu. Capitur fur & custoditur in salvo. Sed quid hinc sequitur? captus sic purgatus à crimine, optimè contentus agit: Rex suæ se obligationi & justitiæ satisfecisse putat, & minus adhuc nihilo factum est: proinde ad integram uterque restitutionem furtorum obligati perseverant sub reatu damnationis æternæ. Reus, quia non restituit: & Rex quia illud fieri non mandat. Rex igitur viâ executivâ à furibus & raptoribus aufferri faciat bona illicitè acquisita & per se restitutiones exequatur, quas illi nec faciunt, nec facturi sunt: & hoc medio (aliud enim nec est, nec esse potest) loco ejus quod fures deducant Reges ad infernum, uti faciunt: Reges deducant fures in Paradisum, sicut fecit Christus: *Hodie mecum eris in Paradiso.*

§. XIV.

ABsolvi discursum meum, Auditores, videorque mihi demonstrâsse quod promisi, cujusce me non pœnitet. Si cui videor dicere ausus, quod subticere, majoris fuisset reverentiæ; cum S. Hilario respondeo: *quæ loqui non audemus, silere non possumus.* q.d. Salvâ conscientiâ hoc taceri non potest, quamvis fiat cum repugnatia, dici tamen necesse est Auditor: coronatus erat ille cui Joannes Baptista dixit: *non licet tibi.* Similiterque coronatus, licet non auditor, cui Christus dici jussit: *dicite vulpi illi.* Idem cordatè adeò fecit Jeremias à Deo prædicator destinatus *Regibus Iuda & Principibus eius* quod idem si Isaias fuisset æmulatus, non posteà pœnitentiâ ductus ingemuisset: *væ mihi, quia tacui!* medici Regum, tanta, immò majore libertate illis vitæ sanitatisque conservandæ necessaria præscribere debent; quàm in nosocomiis sub suâ curâ constitutis: In particularibus & privatis homo curatur unus; in Regibus, respublica tota.

S. Hilar.

Mar. 6. v. 18. Luc. 13. v. 32.

Ierem. 1 v. 18.

Resumendo igitur quæ dixi, neque Regibus, neque furibus, neque ipsis etiam spoliatis ullam potest afferre molestiam doctrina quam prædicavi, communiter enim concernit omnes. Favorabilis est spoliatis; recipient enim quod perdiderunt: utilis & salutaris est Regibus; quia sine detrimento, immò cum bonorum suorum incre-

incremento suas exonerant animas. Ipsorum denique furum vel maximè in ea res agitur, & quibus potissimum præjudicare videtur, maximum ex ea commodum reportant. Vel furati sunt animo & intentione restituendi, vel non: si sic; hoc est quod suadeo, & in tempore fieri opto. Sin verò, in statu & dispositione ad infernum deveniendi versantur; nullusque eorum adeò cæcutire potest, quin æstimare queat melius esse devenire in Paradisum. Hoc tantùm ipsos deterrere potest, quod restituendo, spoliis se exuere & carere debeant; sed quemadmodum spoliati patientiam habuerunt necessariò: ita ipsi eandem exerceant cum merito. Si Eleemosynarij cælum sibi acquirant proprio, quare fures non acquiescant illud sibi comparare alieno? bona propria & aliena tempestate sæviente projiciuntur in mare. Et quis natando de naufragio salvatus, quamvis exutus, fortunæ suæ felicitatem depictam, gratias agendo non consecrat altaribus? omnia sua bona homo libenter conservandæ impendit vitæ, inquit Spiritus Sanctus: & quantò promptiore voluntate, bona omnia non sua ad vitam non temporalem, sed æternam eum expendere oportet! ad vivicomburium condemnatus nonne felicem se æstimaret, si omnium bonorum suorum confiscatione pœnam hanc & supplicium tale redimere & evadere posset? quilibet se in agone mortis constitutum, ignemque infernalem oculis suis oppositum consideret, & videbit annon conducibile sit quod suadeo. Si manus vestræ, pedesque vestri damnationis vobis sint occasio, abscindite eos; si oculi vestri, eruite illos, inquit Christus: melius est enim claudum, debilem & cœcum intrare cœlum, quàm cum multis sanis membris descendere in infernum. Istudne est verum, an non? credamus esse fidem; credamus esse infernum; confiteamur neminem sine restitutione salutem consequi posse. Ecce, ecce homines dum adhuc vivitis, quid perdatis, & quare? In restitutione hac necessaria & præcepta, quam omnino non, aut ægrè admodum exequimini, quid, quæso, redditis, quid relinquitis? redditis quod ante non habebatis: & relinquitis quod vobiscum auferre non potestis, & hinc pessum itis. Nudus mundum ingressus sum, & nudus egrediar, inquiebat Job: & ita bonus malusque latro sunt egressi. Proinde si necessario sic est futurū, volentes nolentes, nudi & nudi, nonne melius est cum latrone bono intrare paradisū, quàm cum malo descendere in infernum?

Rex Regum & Domine Dominorum & Dominantium, qui inter fures & latrones moriendo, primi furis latronisque furtum solvisti, & omnium primo latroni alteri paradisum promisisti, ut & latrones & Reges salutem consequi satagant: tuo instrue exemplo, tuâque Reges gratiâ illustra & excita, ut nec eligendo, nec dissimulando, nec approbando, neque multiplicando & evehendo fures, hoc velut medio, furta futura impediant, jam præterita restitui mandent & curent, ut loco ejus, quod fures eos secum ducant, prout ducunt, ad infernum, ipsi potiùs fures secum, sicut tu fecisti hodie, deducant in cœlum: *Hodie mecum eris in Paradiso.* Amen.

SERMO *De* MANDATO

Dictus Ulyssippone in Hospitali Regio Anno 1643.

Sciens Jesus quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, cùm dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Joan. 13.

§. I.

Quisquis hanc hodie domum fuerit ingressus (omnipotens & amabilissime Domine) quisquis hanc hodie domum fuerit ingressus, quæ est ultimum paupertatis refugium, & universale infirmorum remedium: Quisquis, inquam, te in ea visitatum fuerit ingressus (prout totus hic pietatis Christianæ facit cœtus) rationabili sanè motivo dubitare potest, utrum velut prodigus huc veneris, an velut infirmus. Dedisti cœlum, dedisti terram, dedisti temetipsum

ipsum; & qui tam prodigè ex- & dispendit, totum quod erat, & habebat; mirum non est, quod in hospitali sese stiturus advenerit. Ego mihi illud quasi persuaseram: verùm in judicio malorum, meliùs semper conjecit, qui pejora præsumpsit. Evangelista tuus, Domine, infirmitatem & non prodigalitatem ad hunc te locum deduxisse inquit; infirmum te, & tam graviter te infirmum inquit, ut propria tua scientia nonnisi paucas tibi residuas vitæ horas promittat; atque adeò ultima per momenta singula gradum acceleret: *Sciens Iesus quia venit hora eius.* Qualitatem quoque seu infirmitatis speciem idem similiter Evangelista declarat. Amoris eam esse, & amoris eam nostri, amorisque incurabilis eam esse inquit: amoris, *Cum dilexisset*: amoris nostri, *suos qui erant in mundo*: & amoris incurabilis & irremediabilis, *In finem dilexit eos.* Iste, Domine, est infirmus; & nostrarum salus animarum, est malum, seu bonum, cujus tu causâ langues & infirmaris; quodque vitam tibi eripiet. Ego proinde Auditoribus meis demonstraturus, quod quamvis ad omnia obstricti tibi teneantur propter mortem, plus tamen tibi debeant propter infirmitatem; de ea tantùm verba faciam. Diei igitur, loco & Evangelio me accommodans, super allegatis ex eodem verbis quatuor, & unum tantum pertractabo. Remedia amoris: & amorem sine remedio. Hoc, Amans & Amator divine, pace tui cordis, discursus mei præsentis erit argumentum. Adhuc dubitamus aliquatenùs, utrum à tua gratia amor tuus distinguatur. Si non distinguatur, tuum à te amorem efflagito, sine quo de eo disseri non potest: & si sunt res distinctæ, amoris ejusdem amore, tuam à te peto gratiam. Ave Maria.

Ioan. 13. v. 1.

§. II.

REmedia amoris, & sine remedio amor, sunt quatuor, & unum tantùm, de quo me locuturum promisi; cùm enim infirmitas fuerit amoris, quæ vitam authori eripuit vitæ, demonstrari nequit, amorem sine remedio fuisse, nisi simul amoris remedia describantur. Hac super materia disertè scripsit Galenus de amore humano, in libris, quos *de remedio amoris*, inscripsit: quorum Aphorismi, quia sunt confutandi, sine textu & nomine adducentur, sicut, qui non ad authoritatem conciliandam, sed ad serviendum venit. Remedia igitur amoris validissima & efficacissima, quæ natura hucusque detexit, & experientia approbavit, & ars præscripsit. sunt ista quatuor:

Tempus, absentia, ingratitudo, & super omnia, objecti melioratio. Singula verbis Thematis loco allegatis comprehenduntur, tamque expressa, ut commentatore non egeant: *Cùm dilexisset*; ecce tempus: *suos qui erant in mundo*; ecce ingratitudo: *ut transeat*; ecce absentiam: *ex hoc mundo ad Patrem*, ecce objecti meliorationem. Omnibus hisce remediis infirmitati, omnibus istis defensivis cordi, omnibus istis antidotis Divini amantis applicatis amori: nec tempus illum imminuit, nec ingratitudo tepefecit, neque objecti melioratio vel in apice eum immutavit, *in finem dilexit eos*. Istæ discursus mei quatuor sunt partes: procedamus approbando amorem, & remedia refutando.

Primum remedium diximus esse Tempus. Tempus medetur omnibus, oblivione omnia sepelit, omnia corrumpit, omnia digerit, omnia finit. Tempus columnis opponere sese audet marmoreis, & quantò magis cordibus cereis? affectiones sunt instar vitæ, non enim certius est signum durandi parùm, quàm duràsse multùm. Sunt velut lineæ de centro ad pheriam tendentes, quæ quantò longiùs extenduntur, eò longiùs ab invicem separantur. Hinc antiqui Amorem in specie depingebant infantis; non enim adeò validus & robustus est amor, qui ad multos perveniat annos. Omnibus, quibus illum armavit natura, tempus illũ exuit instrumentis. Tempus ipsi excutit arcum, quo jam non jaculatur; invertit illi sagittas, quibus jam non ferit; & crescere ipsi facit alas, quibus volat & fugit. Naturalis totius differentię hujus ratio est; quia Tempus rebus novitatem tollit, defectus detegit, gustui fastidium inducit, & sufficit fuisse in usu, ut non sint eædem. Usu consumitur ferrum, quantò magis amor? Idem amor est causa non amandi; & amâsse multùm, amandi minùs. Unum instar omnium illud Davidis sufficiat exemplum.

David amore illo ardentissimo adamavit Bethsabee, de quo omnibus constat: & cùm cor ipsius cordi Dei conforme foret, Deusq; zelotypus adeò, uti de semetipso fatetur, *Ego Deus zelotes*, notatu quid dignissimum est, quod Deus ipsum in amore tali perseverare permiserit, nullo ipsi succurrendo remedio, nisi finiente anno, quando ad saniorem ipsum mentem ministerio Nathani Prophetæ reduxit. Quanto dolore exiguum Davidis amorem, immò odium sui Deus persenserit, ex circumstantia solicitudinis ipsius planè innotescit: cùm enim ipse fuis-

Exod. 20. v. 5.

set

ſet offenſus, idem nihilominus ad reconciliationem invitavit, non expectando donec David pro eadem interpellaret. Si igitur Deus ab immoderato Davidem Bethſabee amore deſiſtere, tam avidè deſiderabat, quare ſolicitudinem eandem tanto diſtulit tempore, & non niſi exeunte anno adhibuit remedium? quia ipſe annus, & idem tempus primum fuit remediũ, quo ipſum curare cœpit. Infirmitates aliæ ex dilatione incurrunt periculum: ipſa verò amoris optimum ipſa in dilatione habet remedium. Ille ſolus hominum Cordiagnoſtes videbat, quod durante in Davide illo affectionum œſtro, difficulter è corde ipſius amorẽ evellere poſſet, quo tantopere occupatus erat: committatur ergo Tempori, quod ſenſim ipſum ad hoc diſponet: & ita factũ eſt. Initio David non conſiderabat, quid ſibi, quid vaſallo, neque quid Deo debebat; neci exponebat & proſtituebat exercitus, occidebat homines, famam negligebat, & conſcientiam, tantum enim in principio indomitum illud prævalebat œſtrum, ſed die protrudente diẽ, & hebdomadâ hebdomadam, menſe evoluto poſt menſem, & appropinquante jam anni periodo, quiſnam, quæſo, Davidis fuit ſtatus amoris? vulnus ſic ſenſim fuerat diſpoſitum, cor adeò temperatum, ardor adeò remiſſus, ut unicum tantùm ipſi perfectè ſanando, Prophetæ ſuffecerit verbum. Quod fuerat deſiderium, ſubitò converſum eſt in dolorem & tædium: cæcitas in lucem; voluptas in lacrymas: & quod fuerat amor, in compunctionem & pœnitentiam. Et ſi hoc unus tantum valet annus, quid facient multi?

Iſta eſt Temporis in amorem potentia. Sed qualem in amorem? in amorem humanum impotentem; humanum in amorem inconſtantem; humanum in amorem non rationis, ſed appetitûs tantùm ſequacem; humanum in amorem, etiam, ubi tenerrimus & perfectus videtur, groſſum & imperfectum. Remediabilis tempore amor, infirmitas eſſe poteſt; aſt amor non eſt. Amor perfectus & ſolus amoris nomine dignus, ſupra mutabilitatis ſphæram, quouſque temporis juriſdictio non pertingit, immortalis agit. Illum nec anni imminuunt, nec ſæcula debilitant, neque æternitates fatigant: *Omni tempore diligit, qui amicus eſt*: inquit Salomon in Legis antiquæ Gnomis: & Legis novæ Salomon S. Auguſtinus in eundem commentando textum, hac admirabili fundum ejus ſententiâ penetravit: *Manifeſtè declarans amicitiam æternam eſſe, ſi vera eſt: ſi autem*

Prov. 17. v. 17.

S. Aug.

 deſierit

desierit, nunquam vera fuit. Significare nobis voluit Salomon, inquit S. Augustinus, amorem verum esse debere æternum, nam aliquo interruptum tempore verum nunquam fuisse: *si autem desierit, vera nunquam fuit.* Notabile dictum! omnibus aliis in rebus, desinere esse, signum est fuisse; in amore verò, desinere esse, argumento est nunquam fuisse. Desiit esse, ergo nunquam fuit: desiistis amare, ergo nunquam amâstis. Amor, non omnis temporis, & omnium temporum, non est, neque fuit amor: si enim finem accipiat, principio semper caruit. Est velut æternitas, quæ si per impossibile finiretur, æternitas nunquam fuisset: *Declarans amicitiam æternam esse, si vera est.*

Tam exemptus à temporis imperio verus agit amor. Verùm ubinam hujusmodi amor invenietur? in te solo Phœnix divine, in te solo. Istud significat: *Cùm dilexisset.* Porrò quando amavit, & à quanto tempore amavit? primò, à principio æternitatis principii expertis; quia ex tunc Verbum æternum cæpit amare homines, seu potius illos tunc amavit non incipiendo, sicuti ipsemet dixit: *Deliciæ meæ esse cum filiis hominum.* Proinde amor in æternitate radicatus, quo pacto remedium inveniret in tempore? Tempus cum creatione incepit mundi; siquidem Tempus ante non erat. Istud verò in Christo in duas dividitur partes: in Tempus, quo ab ortu mundi voluntate amavit divinâ: & in Tempus, quo ab exordio vitæ voluntate divinâ amavit, simul & humanâ. A principio vitæ triginta & quatuor transierunt anni: à principio mundi, ultra quatuor annorum transierunt millia; tot verò annorum, immò & sæculorum curriculis, Tempus nullam in eum habuit potestatem. O amor solus verus! ô amor solus constans! ô amor solus amor! Quid non dissolvit, quid non absolvit, continua tot annorum volutio; quotquot ab exordio mundi transierunt usque ad epilogum vitæ Christi? quænam civitas tam firma & munita, quam non demoliretur? quodnam marmor, quod in pulverem redigeret? non pulverizaret? quodnã æs, quod non comminueret & in favillam redigeret? humana omnia tam longa temporis continuatio, ipsam etiam eorum memoriam tempus abolevit; Solus amor Jesu ad insultandum annis & sæculis, integer semper sine decremento, semper firmus & inviolabilis, constans semper & idem perseveravit; sicut enim amaverat in principio: *Cum dilexisset*; Ita, eâdemque amoris in-

Prov. 8 v. 31.

intensione amavit usque in finem: *In finem dilexit eos.*

Tantùm abfuit ut Tempus (ecce quid dico) tantum abfuit, ut Tempus Christi posset imminuere amorem, ut amor potiùs Christi imminuerit Tempus. In ipso Evangelii nostri textu id habemus: *Sciens Iesus, quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem*, hoc Evangelista de ultimæ Cœnæ mysteriis loquens asseruit, in qua prodigioso humilitatis suæ exemplo, & obstupescendo omnipotentiæ suæ miraculo hominibus manifestavit, quàm extremè illos adamaret. Horâ verò, quâ Christus de mundo transiit ad Patrem, non hac fuit die, sed die Ascensionis, quadragesimo secundo ab hoc die. Si igitur Christo adhuc quadraginta & duo mansionis in mundo supererant dies antequam ad Patrem ascenderet, qua ratione Evangelista horam jam advenisse asseverat? *Venit hora eius*? tot erant dies, & una tantùm erat hora? Sic. Quia omnes isti dies, quibus Christus adhuc mansurus erat in mundo, erant dies, quibus cum suis commoraturus erat dilectis & amatis: *Cùm dilexisset suos.* Proinde quamvis computatione temporis dies forent multi; respectu tamen & æstimatione sui amoris, una tantùm erat hora: *Hora eius.* Agitè, notato nunc benè eorundem computu dierum, expendite quod nunquam advertistis. Ab hora cœnæ usque ad horam, quâ Christus ascendit in cœlum punctualiter & præcisè mille fluxerunt horæ, ne vel unâ, aut deficiente aut superfluente. Omnes verò isti dies temporis emensi rotis, mille summatim conficiebant horas, numerati verò juxta horologiũ amoris, quod Christus in pectore gestabat, non nisi unam horam conficiebant. Hînc vocatur, *Hora eius*: Mundo quippe & Tempori millenæ erant horæ: Christo verò & amori ejus non nisi unica erat hora. Et si amor Christi de horis mille horam fecit unam; ecce quàm veraciter dixi, quod loco ejus, quod Tempus imminueret amorem, ipsum Tempus imminuerit amor.

De Jacob affirmat Scriptura, quod, cùm septennio servisset pro Rachele, dies ipsi visi fuerint pauci, quia ardenti eam deperibat amore: *Videbantur illi pauci dies, præ amoris magnitudine.* Nullatenùs Jacob tam gloriosè præfigurâsset Christum, nisi etiam amor ipsius tam propriè imminuisset Tempus. Verùm in hac ipsa imminutione animo necesse est advertere, quod anni, non nisi pauci dies Jacob visi, non tantùm fuerint septem; sed multò plures & longio-

Gen. 29 v. 20

longiores. Quemadmodum voluptas & deliciæ dies abbreviant, sic labor & ærumnæ eosdem prolongant. Deus Abrahamo prædixit, progeniem ipsius quadringentis annis Ægyptiis servituram, cùm centum tantum servierint annis; labor enim duplicat & quadruplicat tempus, & centum annis servire, est quadringentis annis pati. Eodem modo numerandi sunt anni Jacob: Jacob diu noctuque tanto labore & fatigatione servivit Labano prout ipsemet illi in faciem probè exaggerare scivit, cùm doli & fraudes Labani non minimè aggravarent laborem. Ergò sicut amor Jacob ex una imminuebat, sic labor ex altera parte annos augebat: & concurrente simul ad imminuendum amore, & ad eosdem augendum annos labore, cum jam non in tantum multiplicarentur ut essent triplicati, integros ut minimùm permanere erat necessè. Quonam igitur modo Jacobo non anni, sed dies pauci poterant videri? nullum est dubium, quin, quod implicatio esse videtur, maxima amoris Jacobi exaggeratio existat. Tempus constituebat annos, ærumna & labor multiplicabat tempus; sed amor Jacob labore & tempore major non solùm imminuebat annos quos faciebat tempus, verùm etiam illos quos labor & ærumna multiplicabat. Amor serviendo gaudens, annos dimminuebat quosdam; idem patiendo gaudens dimminuebat alios: & hinc quantumvis anni essent anni, & multi ac multi, omnes ipsi videbantur dies, & dies pauci: *Videbantur illi dies pauci.*

Magni facerem si dies istos amoris Jacob, quos Scriptura vocat paucos, eadem nobis, quoad numerum determinaret. Sed dato (per impossibile) quemlibet annum unum tantum ipsi fuisse diem; amor adhuc figurati infinitè amorem excedit figuræ: & ille Jesu, illum Jacobi. Tempus quo Christi imminutus est amor, etiam tempus Passionis ejusdem includit; & si miseria & afflictio auget & multiplicat tempus ad mensuram ejus quod quis patitur, quis hoc casu mensurare sufficiet tempus, cum tormentis, temporisq; durationem, quo Christus patiebatur, cum excessu cruciatuũ, quos perpessus est? Christus in sua Passione, quod omnes Theologi cum Sancto Thoma probant, plura sustinuit, quàm passi sunt, & patientur omnes homines à principio usque ad mundi finem. Tormenta seipsis erant acerbissima, quorum nihilominus acerbitatem incomparabiliter aggravabat subjecti tenerrima com-

complexio, apprehensionis vivacitas, tristitia extrema se solâ vitam eripere sufficiens: & super omnia infinitæ contra Deum in hoc aliisq; omnibus humani generis peccatis injuriæ comprehensiva cognitio. Proinde quot vobis patiendi sæcula longissimis illis horis videntur comprehensa? adeò fuerunt longæ, ut earundem duratio ad satisfaciendum pro æternitate pœnarum inferni suffecerit, quæ duratione eâdem solvebantur. Et horas adeò longas vel tam æternas quod amor Christi ad unam reduxerit horam: *Hora eius*: ô amorem verè immensum! quod aliæ horæ, cæteriq; dies amantissimo Jesu visi fuerint breves, non est usq; adeò mirum, erant quippe dies & horæ, quibus cum charis sibi conversabatur: verùm illas etiam passionis horas, cum tam excessivorũ essent dolorum, similiter ejus abbreviaret amor? etiam: & eodẽ ex motivo. Aliæ breves erant horæ, quia illis manebat nobiscum: & istæ similiter breves erant, quia patiebatur pro nobis. Amor non est passus, ut minùs contra tempus posset gaudium passionis, quàm illud præsentiæ: ideò æqualiter imminuit horas tam gaudium pro hominibus patiendi, quàm gaudium cum illis manendi.

Utrumq; complexus declaravit S. Paulus unico tantum verbo, quando loquens de morte Christi dixit: *Vt pro omnibus gustaret mortem*. Non dicit Christum pro nobis passum, sed gustâsse mortem: *Vt gustaret*. Verbum istud, *gustaret*, libare & probare significat: hinc energiâ singulari Christum gustâsse mortem asserit; gustus enim, quo illam passus est, taliter eam abbreviavit, ac si eam tantùm delibâsset. Egregiè S. Anselmus in eadem commentans verba dixit: *Vt gustaret, id est, horariam & non longam, quasi aliquid gustando transiret*. Apostolus vult dicere, inquit Anselmus, Christum tanto passum fuisse gaudio & gustu, ac si mortem realiter non obiisset, sed delibando tantùm eam transiisset: *Quasi aliquid gustando transiret*. Proinde quamvis mors tot tantarumque esset horarum, illi unius tantùm visa fuit horæ: *Horariam & longam*. Novum notate adjectivum, *horariam*, de, *hora eius*, utique formatum, S. Joannis. Et ecce quodnam divino nostro infirmo curando, à tempore sperari poterat remedium, si tam fortis & acuta sui mali, seu sui, nostrique boni erat vis & efficacia, ut loco ejus, quod Tempus imminueret amorem; amor potius imminuerit tempus: *Cùm dilexisset suos*.

Heb. 2. v. 9.

S. Ans. hîc.

§. IV.

SEcundum amoris remedium est absentia. Infirmitates multæ solâ aëris mutatione curantur: amor, illâ terræ. Amor est instar lunæ, cui si terra se opponat intermediam caliginem ipsi offundit. Sepulchrum, David disertè vocavit, *Terram oblivionis*. Et quænam terra, non est terra oblivionis, si vos transîstis ad aliam? quod si mortui tam altâ sunt oblivione sepulti, quod tam modicum terræ inter ipsos & vivos intermediet, quid, quæso, ipsis sperandum est, aut quid sperari potest de absentibus? si quatuor terræ palmi tales operantur effectus, tot leucæ quid facient? in longinqua & à jactu sagittæ remota si abeant, vires amoris illuc non pertingunt. Petrus secutus est Christum à longè, & illud *à longè*, quid consecutum est? ut quem præsentem gladio defendebat, absentem negaret & abjuraret. Philosophi mortem per absentiam definiêrunt: *Mors est absentia animæ à corpore*. Et absentia similiter per mortem definienda venit, licèt mors sit, de qua frequenter quis resuscitatur. En illud in naturalibus utriusque effectibus; primarij duo mortis effectus, sunt separare, & frigefacere. Mortuus est homo, anima se à corpore separavit; si mox ab egressu animæ corpus attrectaveritis, quasdam caloris reliquias adhuc deprehendetis: paulò post ad tangendum reversi, corpus jam frigefactum congelatamque statuam invenietis. Idem planè operatur vicaria mortis absentia. Valefecerunt sibi mutuò ardentiùs se amantes magnis affectûs argumentis, tandem ab invicem divulsi: quod si mox à discessu arctiùs amantis, graviusque absentiam ferentis arteriam contrectare libuerit, in corde palpitare salutationes, fluere ex oculis lacrymas, ex ore nonnullos gemitus & suspiria, ultimas amoris respirationes exire deprehendetis. Verùm officiis hisce præsenti anteà exhibitis jam cessantibus, quid invenietis? oculos siccos, os mutum, cor quietum, omnia oblivionem spirare & frigus. Absentia instar mortis, suo defuncta officio separavit, & separatione factâ frigefecit.

Ps. 87. v. 13.

Audite maximum, quod pro confirmatione veritatis hujus haberi potest exemplum. In die Resurrectionis, Magdalena mane diluculo ad Christi perrexit sepulchrum, introspexit, sacrum corpus non invenit; iterum iterumque introspiciendo perstitit, flevit. Et quam omnium harum tam anxiarum solicitudinum causam putatis? Origines notatu dignâ consideratione hoc factum fuisse dixit, non quia

quia Magdalena tantùm amabat Christum, sed quia sibi timebat: *Metuebat, ne amor Magistri sui in pectore suo frigesceret, si corpus ejus non inveniret, quo recalesceret.* Noverat Maria velut experta, absentiam effectus habere mortis, separare, & postmodùm frigefacere: & quia à suo separatum se videbat amore, qui effectus est primus; timebat ne amor sibi frigesceret in pectore & corde, qui effectus est secundus: *Metuebat, ne amor Magistri sui in pectore suo frigesceret.* Ergò amor Magdalenæ tam fortis, tam magnanimus, tam constans, tam æstuans: canonizatus tanquam magnus, magnificatus velut multus: *quoniam dilexit multum*: tam parum sibi fidit, & tam modicum de se præsumit, ut frigescere metuat? Ita planè; ea enim vis est absentiæ, etiam contra quemcunque vel maximè qualificatum amorem. Proinde sicut cor medicantibus invalescit oculis, tantâ solicitudine & anxietate corpus avebat invenire sui Domini, ut ejus aspectu amor recalesceret, vel illo negato ne frigesceret: *Si corpus non inveniret, quo viso recalesceret.*

Orig. Hom. de M. Magd.

Luc. 7. v. 47.

Hi ordinariè solent esse effectus absentiæ, etiam in cordibus tenerrimis, quale illud Magdalenæ erat: cor denique humanum. Cor verò Christi humanum simul & divinum, quamvis velut humanum se separat: velut divinum non frigescit. Ignis separari quidem potest, ast frigescere nescit: eminùs seu cominùs, præsens vel absens, æqualiter semper ardet, quia semper est ignis. Dari potest absentia tam distans, quæ eum subtrahat visui; sed nulla quæ mutare possit illi naturam. Talis est amor Christi (inquit S. Bernardus) *Quia nunquam & nusquam potuit non amare, qui amor est.* Quemadmodum amor Christi nullo tempore ab amando potuit cessare, quia amor est æternus: ita nullo loco aut distantia ab amando potest cessare, quia amor est. Amor, non locorum sed voluntatum est unio: quodsi locorum foret unio, distantiam dissolvere posset: at quia voluntatum est unio, absentia illum frigefacere nequit. Absentia maximè distans, quæ sub imaginationem cadit, est ea, quâ hodie se Christus absentavit: *Vt transeat ex hoc mundo ad Patrem.* Absentia scilicet ab hoc mundo ad alterum. Absentiæ aliæ quantumcunque distantes, semper intra idem sistunt elementum, de una terræ parte ad aliam. Absentia Christi adeò distabat; ut elementorum sphæram transcendens à terra transiret ad cœlum. Verùm licèt distantia & absentia tam sint excessivæ; distantia quidem cor-

S.Bern.

pora separare valet, corda verò disjungere nequit: absentia impedire potest visum, neutiquam frigefacere amorem.

Tantum abfuit, ut absentia longis suis locorum interstitiis remedium afferret amori Christi, sibiq; usitatos operaretur effectus, ut potius produxerit contrarios. Absentię effectus, prout vidimus, sunt dividere, & frigefacere: & absentia Christi loco divisionis univit; & loco frigefactionis, accendit. Divisionis loco conjunxit personas; & loco frigefactionis accendit amorem. Paulum necdum sanctum, & adhuc Saulum furiis agentibus Damascum proficiscentem Christus hisce vocibus allocutus, in terram prostravit & convertit: *Saule, Saule, quid me persequeris?* Casus hic Imperatoris Tiberii vigesimo, & secundo post ascensionem Christi in cœlum anno contigit. Si Christus igitur erat in cœlo (quærit S: Augustinus) si erat in cœlo, quo Sauli furiæ pertingere non poterant, neque Synagogæ diplomata quæ secum ferebat, quomodo conqueritur Christus, quod se persequeretur? si suos eum persequi Discipulos dixisset, idem textus refert: *Saulus autem spirans minarum, & cædis in Discipulos Domini.* Sed dicere, Saulem agentem in terra persequi jam existentem in cœlo? sic est: respondet idem S. Augustinus. Nam licèt Christus tantùm distaret à Discipulis, quantum cœlum à terra, erat nihilominus ita conjunctus eisdem, ut illos à se non discerneret. Quod si illos à se discrevisset, dixisset, quare persequeris Discipulos meos; sed quia illos à se non discernebat, hinc inquit: *Quare me persequeris?* Optimè textus ille ad hoc tendebat concludendum, quod ego probatum eo, nisi magnam contra se pateretur replicam. Quando Principum Sacerdotumque ministri & Satellites venerunt in Hortum comprehensuri Christum, se Jesum Nazarenum quærere dicentes, Christus digito Discipulos se comitatos demonstrans, ait: *Si ergo me quæritis, sinite hos abire.* Hîc mea nunc consideratio intrat. Si Christus in Horto tantum inter se & Discipulos suos discernit, quare jam agens in cœlo, se se ab illis non distinguit? quia in Horto adhuc erat præsens, in cœlo jam erat absens: & primus absentiæ in Christo effectus, fuit arctiùs se se unire eisdem, à quibus se jam absentaverat. Christus adhuc præsens, & Discipuli, erant Ego, & Hi: *si me quæritis, sinite Hos abire*: postquam verò fuit absens, jam non erat Ego, & Hi; sed Ego: jam non erat, quare persequeris illos, sed me: *Quid me persequeris.* Et si absentia tam contrario sibi ipsi ef-

Actor. 9. v. 4

S. Aug.

Ioan. 18 v. 8.

si effectu, loco divisionis personas univit; etiam loco frigefactionis amorem accendit.

Absolutâ jam hujus diei cœnâ, Divinus Magister amorosissimè eisdem valefecit Discipulis, vidensque illos ob discessum suum contristatos, his eos verbis consolatus est: *Expedit vobis ut ego vadam; si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos*: Theologi omnes concorditer sentiunt, omnique dubio vacat ita venire potuisse Spiritum SanctumChristo in terra præsente, quàm ab eadem se absentante: quomodo igitur sequitur, Spiritus sanctus veniet Christo se absentante, & non veniet Christo in terra præsente? Spiritum Sanctum essentialiter esse amorem nemo ignorat; in quonam verò amore talis unquam visa fuit consequentia? recedente amante etiam recedere amorem est consequentia ordinaria, quam nos hîc vocamus amoris: sed recedendum esse amanti, ut veniat amor, & non venturum amorem, nisi abeunte amante? in sola absentia, soloque amore Christi hujusmodi invenitur consequentia. Sic istud Christus promisit, & sic implevit. Recessit, in cœlum abiit: & paucorum intervallo dierum ibidem remanente personâ amantis, Huc personaliter ejus venit amor. Sed quo-

Ioan.16 7. & 8.

modo venit? non intensus minùs, non ardens minùs, non igneus minùs, quàm in forma ignis. Benè igitur dicebam ego, quod loco ejus, quod absentia amorem frigefaceret, eundem magis accenderit.

Christus ipse jam dudum ante, idem prædixerat. De sui amoris igne loquens dicebat: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut accendatur?* si igitur amoris sui ignem adeò desiderabat accendi in terra, quare adhuc præsens, & quà præsens illum non accendit in ea? quia prodigiosa ignis hujus divini proprietas est, absentiã expectare ut accendatur. Eadem verba benè expensa illud insinuant: *Ignẽ veni mittere in terram*: Non dicit, quod venit ad ferendum aut ferre ignem in terram; sed ad mittendũ seu mittere: argumentum ergo erat, quod absentando, primò redeundum esset ad cœlum, unde eum mitteret. Quod etiã discipulis suis terminis loquendo propriis dixit: *Si autem abiero, mittam eum ad vos.* q.d. si ego abiero, si à vobis recessero, tunc amoris mei vobis ignẽ, vel amorem meum in igne mittam; ut videatis quàm utilis & expediens vobis ista mea sit absentia: & non timeatis, ne illa solito sibi more amorem in me frigescere faciat, cum illum accendet potiùs & inflammabit amplius.

Luc.12. v. 49.

Ioan.16. v. 8.

Amor Magdalenæ, quia adhuc erat imperfectus, remedium quærebat à visu ne refrigesceret; *quo viso recalesceret*. Verùm amor perfectissimus qualis erat ille cordis Christi, à visu non dependet ad amandum; immò absentiâ & distantiâ impediente visum, reunitur, ad centrum reducitur, magisq; ardet. Oculi cancelli sunt cordis, per quos respirat: & hinc fit, ut cor oculos habens apertos, per eos evaporet & exhalet affectus: absenti verò, oculisq; ob distantiam clausis, quid accidit? Quemadmodum olla seu vas clausum igni impositum sine respiraculo, majore in se calore recepto magis inardescit, totumque colligens quandoque rumpitur; ita cor absens negatâ sibi visûs respiratione, & non habens quà incendium emittat, totam amoris vim & impetum intra se colligit; qui naturaliter increscit, accenditur, & in tantum subtilescit; ut cùm cor idem eum capere & continere nequeat, in majores magisq; extraordinarios disrumpatur effectus.

Totum quod dico, non mea est philosophia, sed ipsius Christi hac ipsa hora iisdem Discipulis suis futuros absentiæ suæ effectus declarantis. Præsente supremo suo Magistro prodigia illa operabantur Discipuli, quibus in admirationem rapiebant mundum: & nunc contristati metuebant, ne absente sibi sole omnibus ejusdem influentiis destituerentur. Ast ita non erit, inquit Christus; quilibet vestrûm non solùm eadem quæ antea, nec solùm meis similia, sed longè adhuc majora faciet opera, neque aliam ob rationem, quàm quod me absento: *Opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet: quia ego ad Patrem vado.* Ioan. 14 v. 12 Ultima hæc clausula, *Quia ego ad Patrem vado*, summè consideranda est. Eja Domine, quia vadis ad Patrem, & quia à tuis te Discipulis absentas, idcirco illi majora facient opera suis, & etiam tuis? num fortè potentior eris in cœlo, quàm eras in terra? minimè: divinus respondet amans. Discipuli mei non istam experientur differentiam, eò quòd ibi majores mea potentia habitura sit jurisdictiones, sed quia majores ibidem amoris mei erunt effectus. *Quia vado*: ideò videbunt, quid mea absentia possit: & quia tam longè, *ad patrem*; hinc videbunt quid in me operentur distantiæ. Longa tantùm ad magis illos fovendos, ad magis illos honorandos, majoremque illis æstimationem conciliandam deservient: amor enim meus æstimatione est dignissimus, cujusce pretium sunt illa longè remota: *procul, & de ultimis* Prov. 31 v. 10.

timis finibus pretium eius.

Ex ratione Christum hac occasione solem vocavi. Propheta illum solem vocavit justitiæ: Ego verò solem eum appello absentiæ. Luna soli opposita in occasu, major & plenior illo absente, novum alium facit diem. Unde verò Lunæ ista lucis splendorisq; plenitudo? disertè ac prudenter inquit Apu-
Apul. lejus: *Quantò longiùs abit à sole, tantò largiùs illuminatur, pari incremento itineris, & luminis.* Et si istæ solis sese absentantis excellentiæ sunt & effectus, quales, quæso, erunt istius Domini, qui solem creavit? jam ipse hoc de se dixerat,
Ierem. 23.v.23 ex ore Jeremiæ Prophetæ: *Putasne Deus è vicino ego sum, & non Deus de longè?* Erras: è vicino sum Deus, & de longè sum Deus: immò, si quo modo possibile foret, magis Deus de longe, quàm è vicino & propè: Propè enim meam ostendo præsentiam, & de longè meam immensitatem. Talis est amor nostri Dei: vel talis est noster Deus amoris. Recedendo se absentat à nobis hac hora: *ut transeat.* Distantia tanta, quanta de terra ad cœlum: *ex hoc mundo ad Patrem*; sed præsentiæ ipsius pignora non imminuuntur, pari itineris luminisque incremento potius augescunt. Quia quantò absentiæ suæ distantiæ sunt majores, tantò majores intensioresque sui sunt aff- & effectus amoris: *ut transeat ex hoc mundo: in finem dilexit eos.*

§. V.

Tertium Amoris remedium, est Ingratitudo. Quemadmodum remedia efficaciora, magis plerumque sunt violenta; pari modo ingratitudo remedium est amoris sensibile magis & operativum. Vis efficaciam illi conferens, maturiore judicio & consideratione, est, quod parti suæ favorabilem habeat rationem. Quod tempus amorem imminuat, quod absentia eundem frigefaciat, iniquitas est, de qua conqueruntur omnes: sed quod ingratitudo amorem mutans eum in horrorem convertat, ratio approbat, persuadet, & mandare videtur. Quænam justior sententia, quàm ingrato amorem subtrahere? Tempus est natura, absentia potest esse violentia, ingratitudo semper est vitium. Consideratis singulorum horum contrariorum effectibus, ingratitudinis fortissimum esse inveniemus. Tempus amori tollit novitatem; absentia tollit illi communicationem: Ingratitudo illi tollit motivum. Ita ut amicus propter antiquitatem, & absentiam non perdat meritum amoris: proinde si ab amando eo cessamus, non ipsius demerito, sed nostræ

nostræ iniquitati venit imputandum: si verò fuit ingratus, non solùm vel tepidissimo etiam amore est indignus, sed etiam omne odium promeritus. Denique tempus & absentia impugnant amorem per memoriam: ingratitudo per intellectum & voluntatem. Et amor læsus in cerebro, & læsus in corde, quomodo potest vivere? exemplum quod huic confirmandæ rationi suppetit, præmissis adhuc majus est.

Primus post Adamum ingratus, fuit Cain: ingratus Deo, ingratus parentibus, ingratus fratri, & toti ingratus naturæ. Occidit Abelum, quo mortuo, jam secura sibi videbatur ingratitudo à vindicta, quam in corde merebatur offenso: sed ecce quid ad ipsum Cainum

Gen. 4. v. 10. dicit: *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra*: q. d. Vox sanguinis tui fratris de terra, ubi eum profudisti, ad me clamat, vindictamque petit. Casus notabilis! tria in Abelo invenio motiva, ex quibus voces illæ quiddam valde imperfectum auribus meis insonare videntur. Scilicet, esse fratrem, esse Sanctum, esse mortuum. Si erat mortuus, quomodo clamat? ubinam insensitivitas mortis? si erat Sanctus, quomodo non ignoscit? ubinam tolerantia virtutis? si erat frater, quomodo vindictam petit? ubinam est affectus naturæ? hic videre licet, quàm potens sit ingratitudo, optimè fundatum, in odium convertere amorem. Ubi amorem inveniet ingratus, si nec in fratre misericordiam, nec in Sancto veniam, nec in mortuo silentium invenit? odium tam justa & certa ingratitudinis est compensatio; ut quia unus fuit ingratus homicida, mox unum fuerit odium suscitatum. Et si ingratitudo odium suscitat etiam in mortuis, quo pacto amorem inveniet in vivis?

Natura & ars contrariis curant contraria. Cùm igitur ingratitudo maximum sit amoris contrarium; quis dubitat, quin remedium illud tertium etiam esset ultimum, nec non præsentissimum & potentissimum, si non ad totaliter extinguendum saltem ad tepefaciendum Christi amorem? ita hoc docent Aphorismi artis medicæ; sic illud confirmant naturæ experientiæ: sed ita non fuit. Ingratitudo se habet cum amore, sicut ventus cum igne: ignis exiguus vento extinguitur; magnus magis accenditur. Abelo magis offensus fuit Christus, majoribus ingratitudinibus, quàm illa Caini, ab hominibus fuit exagitatus: sed nec singulæ, nec simul omnes ad hoc suffecerunt, ut sive vivus, sive mortuus

vel

vel punctum de amore remitteret: *Cùm dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Verba illa: *qui erant in mundo*: otiosa videntur, quæque amorem magis restringant, quàm exaggerent. Christus Dominus & Redemptor noster, velut omnium Dominus, & Redemptor hominum, non solùm eos qui erant in mundo, sed etiam qui non erant amavit. Non solùm amavit præsentes, sed etiam præteritos & futuros; omnibus enim illis sanguinis sui pretium impendit. Evangelista verò præsentium tantùm, qui tunc erant in mundo, meminit: *Suos, qui erant in mundo*; qui isti vel maximè fuerunt ingrati. Futuri nondum erant, præteriti maxima ex parte Christum non cognoverunt: præsentes illum cognoverunt, doctrinam ipsius audierunt, miracula viderunt, & beneficia perceperunt: & quomodo remunerârunt ipsum persequendo, negando, vendendo, & ipsum crucifigendo. Nunquid dari possunt retributiones magis inæquales, contrariæ magis & ingratæ? nequaquam. Verùm cùm ingratitudines esse nequirent atrociores, tam parùm prævaluerunt contra amorem Christi; ut (sicut de cæteris jam dictum est remediis) loco ejus quod ingratitudines eum imminuerent, potius auxerint; & loco ejus quod aversionem & odium suscitarent, ad magis diligendum & amandum fuerint motivum.

Proficiscentes per desertum ad promissionis terram Filios Israël miraculosè comitabatur Petra, unde exibant flumina aquæ etiam successivæ, quâ Populus sitim extinguebat. De hoc miraculo loquitur Sanctus Paulus, dicens: *Bibebant de consequente eos Petra, Petra autem erat Christus.* Si fuisset in casu, in quo stamus, mirum non fuisset, quod Christus in Petram converteretur; nihil enim æquè exiccat & indurat ac ingratitudo. Ast quid S. Paulus in hac miraculosa invenit petra, unde diceret ipsam fuisse Christum? ipse Textus historiam referens id nobis dicet: *Percutiens virgâ bis silicem, egressæ sunt aquæ largissimæ.* Petra illa erat silex; *Percutiens virgâ bis silicem*; & quod emisit, magna fuit aquæ copia: *egressæ sunt aquæ largissimæ*: loco ignis (qui propria infidelibus est pœna) quo eos consumeret, exivit aqua, quâ proprijs manibus ipsis pedes lavit: *Misit aquam in pelvim, & cæpit lavare pedes Discipulorum.*

1. Cor. 10. v. 4.

Num. 20. v. 11.

Ioan. 13. v. 5.

Animo nunc advertite & bene notate quod Christi lavantis Discipulis omnibus pedes, actum

Evangelista describens, solius Judæ & Petri meminit. Judæ: *cum diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Iudas: surgit à cœna, & ponit vestimenta sua.* Petri: *misit aquam in pelvim, & cœpit lavare pedes Discipulorum: venit ergo ad Simonem Petrum.* Domine, tu qui scis & vides omnia; tu ad pedes Judæ? tu ad pedes Petri? nunquid pedes Petri sunt illi pedes pigri, qui te sequentur à longè? nunquid pedes Petri, illi sunt pedes infideles, qui illum ferent in atrium, ubi tribus te vicibus negabit? nunquid pedes Judæ infideles sunt isti pedes, qui ab hoc ipso loco ad vendendum te exibunt? nunquid pedes Judæ proditorij sunt isti pedes, qui inimicos tuos ad capiendum te in horto, ducent? igitur ad tam indignorum pedes genua flectis? istos pedes propriis lavas manibus etiam aquâ illâ, quam oculi tui præter aliam, largè infuderunt? ita. Quia tu non esses Deus & Dominus meus, qui es; neque amor tuus esset amor, nec tuus esset: si ingratitudines illum mutare, & injuriæ imminuere possent. Quoniam in duobus hisce hominibus ingratitudo magis exorbitavit; hinc tuus amor excellentiorem se erga illos ostendit. Nec solùm excellentiorem in actu lotionis pedum, quæ omnibus fuit communis Discipulis; verùm etiam inparticularibus excellentiorem favoribus, quibus amor tuus binos istos maximè ingratos inter omnes fecit singulares.

Amore ante & post mortem Christi bene considerato, invenimus, dilectum maximè in cœna fuisse Judam: & in Resurrectione maximè dilectum fuisse Petrum. In cœna omnes Discipuli comederunt æqualitèr, & Judæ soli Christus gratiam præstitit particularem: *et cum intinxisset panem, dedit Iudæ.* In Resurrectione æqualitèr omnibus nuncios misit, solum verò Petrum nominatim expressit: *dicite Discipulis eius, & Petro.* Et quare Judæ soli, & Petro soli favores hi particulares? quia solus Judas, & solus Petrus ingratitudine fuerunt singulares. In cœna magis illum offendit Judas: in passione magis illum offendit Petrus. Et quia amor Christi ex majoribus ingratitudinibus, magis amandi facit motiva: idcircò isti duo magis fuêre amati, quia magis fuerunt ingrati. Quod si amor Christi similis foret nostro, ingratitudines forent motiva odiendi; quia verò amor erat suus, ingratitudines magis diligendi fuerunt incentiva, & excellentissimæ benefaciendi rationes.

Ioan. 13 v. 26.

Investigando nunc omnium con-

contrariorum horum effectuum causam (quam omnes nôsse desiderare credo) & super eorundem differentia philosophando, non aliam invenio, quàm singularem, ex qua procedebat tota, cordis Christi qualitatem. Divini hujus cordis ea erat qualitas, ut immissæ illi hominum ingratitudines, igne amoris sui decoctæ non aliud quàm favores & beneficia distillarent. Ipse Dominus ore Davidis conqueritur, quod in cordibus hominum beneficia seminando, ex beneficiis magnis, ingratitudines colligeret majores: verùm ejus amor (quod modò dico) easdem ingratitudines in suo corde distillando ex ingratitudinibus maximis, majora educebat beneficia. Illud jam vidimus in exemplo Christi vivi, & resuscitati: idem majore nunc stupore in mortui Christi videamus exemplo.

Mortuo in Cruce Redemptori lanceâ pectus aperuerunt, ex quo, teste scripturâ, *exivit sanguis & aqua.* Sed quis iste sanguis in corpore, quod jam effuderat totum; & quænam ista aqua in mortuo, præ siti mortuo? nec aqua, nec sanguis erant hoc quod fuerant. S. Cyrillus Hierosolymitanus inquit, sanguinem illum fuisse, quem super se induxerunt, qui mortem Christi procurârunt: *Sanguis eius super nos*: & aquam illam fuisse aquam, quâ Pilatus manus lavit, quando condemnatum morti tradidit, *aquâ lavit manus coram populo.* Verba Sancti sunt brevia sed clara: *Erant hæc duo de latere, judicanti aqua, clamantibus verò sanguis.* Et quoniam injuria illa tam impia fuit & barbara, nec non ingratitudo tam atrox & inhumana, quid mirum quod Christus illam pro merito sentiret: & quod (sicut de aqua dicitur diluvij, *tactus dolore cordis intrinsecus*) eadem aqua & sanguis idem ad cor usque penetrantes, ibidem ad mortem usque conservarentur? istud sanguis ille & aqua in cor Christi intrantes fuerant. Exeuntes verò quid fuerunt? Tertullianus, S. Chrysostomus, S. Augustinus, & communiter PP. sentiunt, sanguinem fuisse Sacramentum Eucharistiæ, & aquam Sacramentum Baptismi, è quibus formata fuit Ecclesia, de latere Christi, sicut Eva de latere Adami egressa. Missas facio authoritates, sunt enim tritæ. Si igitur sanguis iste, & aqua ista pectus intrando Christi gemina fuerunt mortis suæ instrumenta: quonam pacto de eodem nunc exeuntia, gemina vitæ nostræ sunt elementa? quia hæc excellentissima cordis Christi est qualitas, & sic immutantur in eo, & conver-

Joan. 19. v. 34. *Matt. 27. v. 25* *ibid. v. 24.* *S. Cyrill. Hieron. fol.* *Gen. 6. v. 6.* *Tertull. S. Chrys. S. Aug.*

tuntur hominum ingratitudines. Contumeliæ commutantur in beneficia, injuriæ in misericordias, sacrilegia in Sacramenta, ingratitudines summæ distillantur in amorem: *Contumelia invertitur*, inquit Theophilactus. Theoph.

Quonam verò motivo, amor idem tam prodigiosè prodiit? num fortassis ob Centurionis conversionem, qui Crucifixi agnoscens Divinitatem, publicè illum Dei Filium fuit confessus: *Verè Filius Dei erat iste?* Num forsan ob compunctionem & pœnitentiam eorum, qui de Calvario revertebantur pectora tundentes: *Percutientes pectora sua revertebantur?* Non. Motivum amoris in duo maxima beneficia, totidem maximas convertendi ingratitudines, fuit alia adhuc omnibus major ingratitudo. Omnium ingratitudinum maxima, quam in Christum exercuerunt homines, sine controversia fuit illa lateris ejus lanceâ facta percussio: aliæ enim omnes in Christum commissæ fuerunt vivum, & lanceæ percussio non solùm contra Christum mortuum, verùm etiam pro eorundem hominum salute mortuum, qui hoc modo toleratam pro se mortem remunerâtunt. Hinc idem Dominus in psalmo, quo omnia Passionis tormenta referuntur, à frameæ seu lanceæ tantùm ictu & percussione liberari petiit: *Erue à framea Deus animam meam.* Non propter dolorem aliàs corpori subeundum, quod jam erat mortuum; sed propter horrorem, qui jam ejus feriebat & penetrabat animam, tam fœdam & indignam ingratitudinis apprehendendo atrocitatem. Et hæc fuit ratio cur non corpus suum, sed animam à lancea liberari petiit: *Erue à framea animam meam.* Cùm igitur hæc atrocissima, & inhumanissima sit ingratitudo vel unquam commissa, vel committi possibilis in mundo, quod illam cor Christi non in maximum absolutissimumque converteret beneficium; sed quod pectore adhuc clauso expectaret, donec lancea, sicut inquit Chrysostomus, clavis fieret illud aperiens, ut per idem vulnus sine reservatione ultimos nobis gratiæ suæ thesauros impertiret? nullus dubio relinquitur locus, quin, sicut maximus ex ingratitudinis parte fuit excessus, quò humana pertingere poterat ferocia; sic ex parte amoris maximum fuerit extremum, quo respondere illi poterat pietas divina. Proinde si hoc modo Christus contumelias vindicat & injurias, & hâc monetâ solvit ingratitudines, quomodo quæso, amor ejus hoc sanari poterat

Matth. 27. v. 5

Luc. 23. v. 48.

Psal. 21. vers. 21.

S. Chrys.

rat remedio, vel ab amore suorum ipse cessare, quantumcunque forent ingrati? *Suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos.*

§. VI.

CUm huc usque nec remedium profuerit naturale Temporis, nec artificiale absentiæ, neque violentum ingratitudinis; sed remediis infirmitatem invaluisse, contrariisque auctum experientia monstrârit; prout Richardus Victorinus jam dixit: *Quia amoris incendium ex alterutra contradictione exæstuat*: Ego quoque similiter hîc sistendo quartum ap- vel explicare remedium cessarem, nisi tam validum foret, virtuteque reliqua omnia excederet; ut omni ambiguitate & diffidentiâ remotâ, certam meliorationem & reconvalescentiam promittere & dare possit.

Quartum igitur ultimumque amoris remedium, quo nullus non fuit curatus, est meliorare objectum. Paræmia dicit, amorem amore solvi: & magis certum est amorem amore extingui. Quemadmodum duo contraria in gradu intenso non possunt simul consistere in eodem subjecto; sic idem cor duorum non est capax amorum; amor enim non intensus non est amor. Agè, magnum quid esse necesse est amorem; quia cùm ad unum cor implendum mille non sufficiant mundi, cor duos non capit amores. Hinc si illos ex offensâ collidi, & de loco contendere contigerit, pro meliore objecto stat semper victoria. Amor est inter affectus, sicut Lux inter qualitates. Communitèr dicitur, maximum lucis contrarium esse tenebras: & non est ita. Maximum lucis contrarium, est alia lux major. Stellæ in mediis tenebris clariùs lucent & splendent: apparente autem sole tanquam luce majore, disparent. Ingens lux erat Joannes Baptista, antequam Christus innotesceret mundo: apparuit Christus lux vera: *Et lux vera, quæ illuminat omnem hominem.* Et quid Baptistæ evenit? lux esse desiit: *non erat ille lux.* Idem amori quantumcunque excessivo evenit. Majore melioreque oblato objecto, statim minus pejusque displicet.

Ioan. 1. v. 9.

Ibidem v. 8.

Injustitiarum à Saule contra Davidem commissarum atrocissima, quamque David gravissimè tulit, fuit Principem Michol negare, quæ reportatæ à Gigante strato victoriæ pretium erat seu præmium: & non solùm illam negare, quod minoris fuisset injuriæ: sed in despectum ip-

sius illam Phaltiel dare. David usque dum se Regem Israël coronatum videret, dolorem seu injuriam sibi illatam dissimulavit: acceptando verò coronam primò omnium cavit, ut Michol sibi desponsata, & conjux mox restitueretur. (Talia temporibus istis in moneta currente vigebant cambia) Scriptura referendo casum, unam notatu & consideratione dignissimam addit circumstantiam:
2. Reg. 3. v. 15. & 16. *Misit ergò Isboseth, & tulit eam à viro suo Phaltiel: sequebatur eam vir suus, plorans usq; Bahurim.* Quod hîc nunc noto, est, quod in hac separatione fleverit Phaltiel, & non Michol. Ut fleret Michol, sufficiebat flentem videre Phaltielem: & si hoc non sufficeret, aliæ duæ in ea rationes concurrebant naturales, nec ad flendum solùm, sed ad flendum uberiùs. Prima est, quod in discessu ab invicem uberiùs flere soleant abeuntes, quàm manentes. Quod suo comprobat exemplo David à Jonatha discedens:
1 Reg. 20 v. 41. *Fleverunt paritèr, David autem ampliùs.* Secunda est, quia Michol erat mulier, & quidem mulier, quæ discedebat, & à suo separabatur marito, cui regulæ conformiter naturæ illud quadrabat Ovidij:

Ovid. *Vxor amans flentem, flens acriùs illa tenebat.*

Si igitur Michol hac occasione tot habebat flendi motiva, & separabatur à Phaltiel, & separabatur pro semper (quod nova erat ratio) quare ne unam quidem lachrymam fudit? non flevit, quia jam non amabat; & non amabat, quia objectum melioravit. Phaltiel plorabat, quia Michol perdebat: & Michol non plorabat, quia Phaltiel pro Davide commutabat. Quamdiu Michol Phaltieli convivebat, quin ipsum amaverit, dubitari non potest; Michol enim erat Princeps & ad amandum obligata: verùm audito sermone de nuptiis cum Davide Rege ineundis, mox affectum mutavit, quia objectum melioravit.

Enim verò si objecti melioratio remedium est tam potens & efficax ad mutandum amorem; non dico quàm potens, sed quàm omnipotens in nostro foret casu; in quo differentia vel comparatio non erat de homine ad hominem, sed de hominibus ad Deum; non de Phaltiele ad Davidem, sed de Petro & Joanne, ad æternum Patrem: *ut transeat ex hoc mundo ad Patrem.* Agite, comparate Creatorem cœli & terræ cum piscatoribus Tyberiadis; adoratum ab Angelis, cum mundi contemptibilibus: infinitum, immensum, incomprehensibilem, illum qui solus est

est,& esse dat omnibus, cum illis qui verè erant nihil, sicut sumus omnes; & videbitis quàm præsumptuosum foret sperare, & quàm stultum imaginari, quod talis objecti respectu, nedum amor, sed vel memoria locum habere posset. Evangelista nihilò seciùs illâ differentiâ insinuatâ, & eâdem inæqualitate consideratâ, dicens: *ex hoc mundo ad Patrem*; adhuc asseverare pergit, homines non solùm fuisse amatos, sed in finem amatos: *in finem dilexit eos.* Ego quidem rationibus motivisque sic opinandi & credendi infinitis inductus existimabam & credebam, Evangelistam, quando dixit quod Christus iret ad Patrem: *Vt transeat ex hoc mundo ad Patrem*: optimâ consequentiâ dicturum fuisse: *In finem dilexit eum.* Quamdiu fuit in mundo amavit homines: *Cùm dilexisset suos, qui erant in mundo.* Verùm in fine, quo ex mundo hoc abiit ad Patrem: *Ex hoc mundo ad Patrem*: mutato tunc & meliorato objecto, & objecto tali & tanto, etiam mutavit & melioravit amorem, & non amavit illos, sed illum: *In finem dilexit eum.* Ita opinabar ego, sine injuria & hominum amoris præjudicio: ast Evangelista de recessu ab hominibus, & reditu ad Patrem verba faciens, ad rationis stuporem, nostrique judicij admirationem, Patrem sui recessûs, homines verò sui amoris finem adstruit. Pater est finis itineris: *Vt transeat ex hoc mundo ad Patrem*: & homines finis sunt amoris: *In finem dilexit eos.*

Ita hoc dixit S. Joannes, idemq; confirmant omnia amantissimi Domini verba & actiones, hâc ipsâ discessûs sui horâ. Divinus Magister Discipulos suos vidit tristes, & quidem satis justè tali nimirum casu; eorumque tristitiam admirans, ait: *Si diligeretis me, gauderetis utique, quia ad Patrem vado, quia Pater maior me est*; Ex tristitia hoc casu non congruè satis inferri videtur, quasi illum non amarent. Imò Domine, quia te amant, discessum tuum tam tenerè sentiunt, & tua eos absentia adeò contristat. Non sic inquit Magister divinus: jam illis dixi, rationem & motivum allegavi Patrem, ad quem vado, me esse majorem: *quia Pater maior me est.* Cùmque discessus meus ad meliorandum adeò statum & objectum faciat: si me amarent purè, & sine reflexione ad proprium commodum & utile, plus meis meliorationibus lætari, quàm meâ absentiâ illos oporteret contristari. Ista amoris perfecti lex est. Verùm non ita multò post, ut idem Dominus dictamen hoc sublime docuit & secutus est, venit in hortum

Ioan.14 v.28.

hortum, ultimoque Discipulis vale facto, tam extremâ obrutus fuit tristitiâ, ut sine exaggeratione protestatus fuerit, eam ad eripiendam sibi vitam sufficere: *Tristis est anima mea usque ad mortem.* Si igitur in hoc discessu gaudendum erat Discipulis, quia Magister eorum & Dominus ad Patrem iret, quare non gaudet etiam idem Dominus, sed potiùs tam extremè contristatur? nonne vadit ad Patrem, qui est major? ita. Nonne vadit ad meliorandum adeò statum & objectum? Etiam. Ut quid igitur meliorationes istæ non sufficiunt ad lætificandum, & sola absentia hominum sufficit ad ipsum contristandum? eandem ob causam, & per eandem amoris veri regulam. Plus posse absentiam meam ad Discipulos meos contristandos, quàm meas meliorationes ad ipsos lætificandos, ratio est, quia illi amant se: meliorationes verò meas minus valere ad me lætificandum, quàm absentiam eorum ad me contristandum, ratio est, quia ego amo illos. Hoc quod illos contristat, ut in amorem transiret, lætitiam esse oporteret: Quodque me lætificare debere videtur, quia amor est, me contristat. Porrò cùm duo hi affectus lætitiæ & tristitiæ adeò contra se invicem pugnent, & utriusque objecta tam infinitè discrepent, quantum Pater differt ab hominibus; quod tam immensæ lætitiæ considerata ratione adhuc locum & pondus habeat tristitia: Et quod in gaudio & jubilo eundi ad Patrem, velut in mari aut diluvio non suffocetur sensus derelinquendi homines? in solo Hominis-Dei immutabili corde talis inveniri poterat constantia; & in solo ejus amore talis firmitas.

Matth. v. 38.

Agedum punctum hoc, & textum in omni Theologiæ rigore ritè urgeamus. Anima Christi Domini in hac vita, ab incarnationis suæ instanti, semper Deum vidit, semperque beata fuit, absque ullius momenti intercapedine. Quomodo igitur eadem anima, eodem tempore, tam extremè poterat contristari? *Tristis est anima mea usque ad mortem*? Theologi cum S. Thoma, declarando quomodo id esse poterat, in anima partes distinguunt, quamvis non habeat unam, velut partem superiorem, quæ est intellectualis; & alteram inferiorem, quæ est sensitiva. Et hoc modo divisa de se ad se eadem anima Christi, eodem tempore esse poterat (& erat) læta & tristis simul: læta in parte superiore, & summè læta veluti beata: & tristis in parte inferiore, & summè tristis, veluti tam desolata, & afflicta. Vidistisne aërem nubibus grossis & densis

densis obductum & clausum, quæ omnes solis radios repellendo locum luci non relinquunt, ut se nobis communicet? hoc casu pars aëris superior respiciens cœlum tota serena est & læta; & pars inferior, quæ terram respicit, tota obscura & tristis, neque diverso, sed eodem tempore. Eodem igitur modo, & tempore anima Christi ex parte superiore, velut gloriosa erat summè læta; & ex parte inferiore veluti afflicta, & in tantum afflicta, erat summè tristis.

Hi affectus & effectus contrarij animam occupârunt Christi, in quantum comprehensor simul & viator erat: eosdemque in anima Christi Viatoris tantùm copulavit amor, utrum miraculo majore nescio. Reditus ad Patrem, & recessus ab hominibus, ambo fuerunt Viatoris actus: & cum objecta tam infinitè diversa essent & inæqualia, quare melioritas primi non obscuraret effectus secundi, quos fecit amor? vel divisit animam amantis, quæ dividebatur, unâ parte datâ Patri, alterâ hominibus: vel eam totam dedit hominibus, & totam Patri sine ejus divisione, totam hilarem, quia ibat ad illum; vel totam tristem, quia deserebat nos. *S. Aug.* Affectuosa Sancti Augustini subtilitas in amici sui cujusdam separatione seu discessu, dimidium tantùm animæ suæ sibi remanere, alterumque dimidium cum illo abire dixit: & hoc modo ex dimidio se vivum & mortuum videns semetipsum horreret. Sed istud dictum, seu exaggerationem ipse postmodum S. Augustinus, nec sine ratione, retractavit. De solo enim amore Christi, & quando à suis se separavit dilectis veracitèr dici vel considerari poterat. Quod ita demonstravit experientia eâdem horâ, quâ Discipulis animæ suæ tristitiam declaravit.

Christus ab eis se separavit oraturus Patrem, idem Patris nomen semper ore proferens: *Abba, Pater.* *Marc. 14. v. 36* Et Evangelistæ tribus eum vicibus orâsse notant, totidemque vicibus Discipulos invisisse: *Iterum abiit, & oravit tertiò*: inquit S. Matthæus. *Matth. 26. v. 44* *Et venit tertiò, & ait illis*: dicit S. Marcus. *Marc. 14. v. 41* Ita ut eodem orationis tempore à Patre rediret ad Discipulos, & à Discipulis iret ad Patrem: & toties à Discipulis ad Patrem, quoties à Patre ad Discipulos. Nunc cognosco Amans Divine, quàm justè dubitaverim, utrum tuus tibi amor animam inter Patrem & homines divisisset; vel utrum illi & hominibus totam illam dedisset. Quando tertiò te ad Patrem ire,

totiesque ad homines redire video, non tantùm divisa mihi videtur tua anima; sed, quod plus est, in partes divisa æquales. Desiderium verò audiens quod ostendis in una, & dolorem ejus quem sentis in parte altera dubitare mihi non licet, quin totâ loquaris animâ, & totam illam tuus tollat amor quando vadis, & totam ferat quando redis. Sed quo pacto fieri potest, ut tota sit & eadem, viis tam diversis, & terminis tam oppositis? quando secessisti à Discipulis ad orandum Patrem, interstitium illud S. Lucas describit fuisse, *Quantum jactus est lapidis*: porrò lapidem videntes à semetipso jam tendere sursum, jam redire deorsum, quid diceremus? non sine fundamento diceremus, lapidem istum duo habere centra. Num igitur, Divine Amans te volente, aut permittente idem nobis de te & cogitare & dicere licet? quando vadis ad Patrem, centrum tuum unum, dicemus esse Patrem: *Vt transeat ex hoc mundo ad Patrem*: Et quando venis ad homines, alterum centrum similiter tuum homines esse dicemus: *In finem dilexit eos.*

Luc. 22 v. 41.

Utrum tantùm affirmare ausim, nescio. Hoc solùm dico æquè parum objecti meliorationem operatam fuisse, aut ad mutandum, & imminuendum amorem Christi posse. Et ut discursum hunc, sicut & cæteros contrario concludamus effectu, addo, non obstante, quod Pater infinitè majus meliusque existat objectum, tantum abfuit, ut objectum vincendo ad se inclinaret & traheret amorem; ut amor potiùs vincendo ad se attraxerit objectum. Et quo pacto? Efficiendo, ut idem ipse Pater, qui objectum debebat esse amantis, etiam amator esset hominum. Et quando homines sibi videbantur discedentis Filii perdituri amorem, non solùm integrum conservârunt amorem Filii, sed insuper de novo amorem sibi acquisierunt Patris. Audite, & obstupescite. Amor, quo Pater & Filius se amant, est talis, ut sicut sunt idem per naturam, similiter idem sint per amorem. Et Filio ad Patrem reverso quid accidit? eadem amoris unio sic crevit, & tali fuit modo multiplicata, ut non solùm Christus & Pater inter se; sed Christus, Pater, & omnes homines manserint idem. Et fidem & imaginationem effugeret tale unionis extremum, nisi Christus ipse hoc declararet, prout eâdem horâ declaravit. Christus Discipulis suis valedicens absolutâ cœnâ sacrâ, adhuc mensæ accumbens hanc ad Patrem suum fecit orationem: *Non pro eis rogo tantùm, sed & pro eis,*

qui

Ioan.17 v.20.& 21. *qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint.* q. d. non solùm te rogo, Pater mi, pro paucis istis Discipulis præsentibus, sed pro omnibus, qui eorum mediante doctrinâ, in me sunt credituri (qui omnes sunt Christiani) & quod te rogo, est, ut sicut nos per unionem amoris unum sumus; *Tu in me, & Ego in Te*: sic illi in Te, & in Me per eandem unionem sint unum. Non obstupescens ad talia, vel judicio, vel fide caret. Ne verò illa amoris unio à Christo petita sub dubio concessionis relinqueretur: ipse mox Christus testatus est, quod & suo, & Patris sui nomine illam jam hominibus indulsisset: *Et ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis,* Ibid. v. 22.& 23 *ut unum sint, sicut & nos unum sumus. Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum.* Uterque Textus tam est clarus ut commentatione non indigeat: verùm pro majore satisfactione omnium, doctissimum, quæso, Maldonatum auscultate, cujus quàm singularis sit authoritas, quotquot Scripturam legunt, noverunt: *Sensus* Mald. *est* (inquit ille) *ea ratione fieri, ut cum Pater in Christo unum sit, & Christus unum cum Discipulis; & Discipuli unum cum Patre, id est cum Deo sint, quâ unitate nulla potest esse maior.* O si comprehendere nobis daretur, quàm altum, quàm divinum, quàm inæstimabile fuerit istud ultimum & supremum amoris Christi inventum, quod antequam operaretur omnem excedebat imaginationem; & postquam operatum est omnem humanum excedit captum. Pater in Filio, & Filius in Patre, Pater & Filius in homine: & Homo in Patre & Filio cum personarum trinitate, & amoris adeò perfecti unitate, ut ipse Christus eam vocaverit consummatam: *Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum.* Sed nec ipsi Apostoli tale tunc comprehendere poterant unionis & amoris extremum: & hinc illis Christus dixit, quod à Spiritu Sancto illuminati hoc forent cognituri: *In illo die vos cognoscetis, quia ego sum in Patre meo,* Ioan.14 v. 20. *& vos in me, & ego in vobis.* Conclusionis igitur loco maneat, quod objecti melioritas, Christi erga homines mutare nequiverit amorem, pro eo enim ut illum mutaret in hoc ipso ad Patrem discessu, illum eatenùs meliorârit, ut idem amor quo Christus amat Patrem, & amor, quo Pater amat Christum, sese unierit ad illos magis magisque amandos: *Ut transeat ex hoc mundo ad Patrem: in finem dilexit eos.*

§. VII.

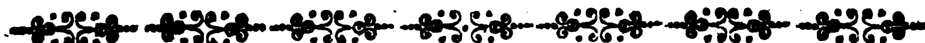
ECce fideles, quomodo nullum remediorum, quæ finire & imminuere ſolent amorem: nullum contrariorum quæ illum impugnare ſolent & vincere, efficere potuerit, ut intenſiſſimus amor, quo Jeſus nos amavit & amat, nedum frigeſceret, aut imminueretur, ſed ne puncto quidem unico remitteret: remediorum potentiâ ſolùm ſerviente ad illum magis accendendum, & contrariorum violentiâ deſerviente ad fortiùs de ipſis triumphandum. Amor ipſius vicit Tempus, vicit abſentiam, vicit ingratitudinem, & ab ipſa etiam tam incomparabilis melioritate objecti non potuit vinci. Noſtra nunc obligatio judicet, quandoquidem eidem cedunt amori omnia contraria, utrum fas & æquum ſit, ut illi reſiſtant ſui? Et in hora, quâ amore ſine remedio, ipſe moritur amans, utrum deceat ipſi negari corda eorum, pro quibus moritur? Amemus illum qui nos amavit tantum; nullumque tam potens ſit contrarium, quod nos à perſeverando in ipſius amore retrahat. Si ille nos per unam totam amavit æternitatem, quomodo nos ipſum non paucis & tam brevibus ſicut noſtræ ſunt vitæ, amarenius diebus? Virtutis noſtræ infirmitas à vitiorum noſtrorum ſaltem conſtantia diſcat: & cùm tempus non ſufficiat ad nos convertendos à peccatis, non tam facilè prævaleat ad mutandum de eis dolorem. Non habet amor noſter abſentiæ contrarium vincendum; quia eundem Chriſtum, & quà Deum, & quà Hominem, ſemper habemus præſentem: & ſi præſentia ipſius non ſe videndam exhibeat oculis, non fiat amorem imminuendi motivum, quod augendi deſideria fuit inventum. Singulis recordemur horis illius, qui hodie hac hora ſemetipſum totum dedit nobis, & cras ante hanc horam pro nobis morietur in Cruce. Ille de tot ingratitudinibus nos magis amandi fecit motiva, & quare de tot & tam immenſis beneficiis ipſius nos non faceremus idem? nunquid tam bonus Dominus ad ſe offendendum nos fecit? O qualis ingratitudo, tam inhumana! ô qualis ingratitudo tam indigna feris, nedum hominibus rationis uſu præditis! Qui te creavit, qui redemit, qui tantum te amavit, ipſum non amas? Qui ſanguine ſuo tibi acquiſivit cœlum, & quoties ipſum offendiſti, toties te extraxit ex inferno, nunquid animus tibi & cor eſt ad ipſum denuò offendendum? Quid amamus, Chriſtiani, ſi non amamus Jeſum? quodnam dignius amo-

amoris est objectum? quodnam objectum non dico æquari, sed vel assimilari illi potest? nonne omne pulchrum ipsi comparatum est fœdum? quicquid magnificum, cum illo collatum vile est & abjectum? Quodcunque aliud bonum, nonnisi est mendacium? indignamur illis, qui Christum pro malefico commutârunt, & ei, qui tam vili ipsum pretio vendidit: & decens erit & consultum, ut nos illum contumeliosius commutemus, & viliore pretio vendamus?

Ah Domine, solus amor tuus, qui remedium non habuit, amoris nostri insaniis mederi potest. Medere tot cæcitatibus, medere tot stultitiis & inconstantiis, medere tot perditionibus. Et per amorem, quo nos amâsti in finem, finem omnis accipiat amor qui non est tuus. Hæc est, amabilis Jesu, hæc sola est gratia, quam pro vale, in hac tua ultima à te petimus hora. Memento, infirme Domine, quod in ultimis agas vitæ angustiis; ne in tuo nostri obliviscaris Testamento. Legatum quod à tua liberalitate speramus, velut servi, & eleemosyna, quam à tua petimus misericordia, velut pauperes & mendici, est, ut nobis relinquas, dum nos relinquis, aliquam amoris tui partem. Cras tibi cor divident; ex eo nunc partire nobiscum ut toto te corde amemus. Eheu quantùm in hac dolemus hora, & semper, quod te non amaverimus, prout debuimus! nunquam amplius, Domine, nunquam amplius. Te solum hodie & deinceps amabimus: & quamvis tot & tam suprema concurrant amoris motiva, solummodò Te, & quia es qui es, amabimus. Ita hoc firmiter tuo promittimus amori, & ita de tua confidimus gratia, & tantùm, ut te æternùm amemus in Gloria.

Amen.

SERMO
De
SPIRITV SANCTO.

Dictus in Civitate S. Ludovici Maragnana, in Ecclesia Soc. Jesu, occasione quâ ingens eorundem Religiosorum Missio in Amazoniam proficiscebatur.

Ille vos docebit omnia, quæcunque dixero vobis. Joan. 14.

§. I.

Hodie jam sextâ vice anno præsenti, & duobus præteritis idem istud mysterium me prædicare audistis; sed non tantùm sextæ erunt vices, quibus & Vos & Ego experimur, quod hæc terra non respondentem tam continuatæ culturæ reddat fructum. Si seminata in ea doctrina foret nostra, infirmitati rationum nostrarum, affectuumq; nostrorum tepori, necnon semimortuæ verborum nostrorum efficaciæ causa imputari posset; sed aliter se res habet. Christus in Evangelio hoc dicit, *Sermonem quem audistis non est meus, sed eius qui misit me Patris.* Idem Prædicatoribus omnibus, saltem ex hoc pulpito auditis, dicere licebit: Sermones, Veritates, Doctrina quam prædicamus non est nostra, est Christi. Ille eam dixit; Evangelistæ illam scripserunt: nos eam recitamus. Si igitur toties recitationes continuantur; & prædicata à nobis doctrina non est nostra, sed Christi, quare tam parum ex ea proficiunt & addiscunt eam audientes? propositis in verbis hujus tam novi stuporis responsum habemus.

Ioan.14 v.24.

Ille vos docebit omnia, quæcunque dixero vobis. Spiritus S. (inquit Christus) vos docebit omnia quæcunque dixi vobis. Terminorum notate differentiam, & quantum dicere, aut docere differat, videbitis. Non dicit Christus, Spiritus S. hoc vobis dicet quod dixi: neque dicit, Spiritus S. vos docebit hoc quod

Ioan.14 v. 26. *Dixero id est, dixi. uti habet Græcum Originale.*

quod vobis dixi: Prædicator quippe quamvis sit Christus, dicit; Docens est Spiritus Sanctus. Christus dicit; *Quæcunque dixero vobis*: Spiritus S. docet, *Ille vos docebit omnia.* Magister in Cathedra omnibus dicit, sed non omnes docet. Dicit omnibus, nam omnes audiunt: sed non omnes docet? aliqui enim discunt, alii non. Quænam verò diversitatis hujus est ratio, si Magister est idem, & eadem doctrina? Quia ad discendum non sufficit audire tantùm forinsecus, necesse est percipere interiùs. Luce interiore magnâ, multum; modicâ, parum: nullâ, discitur nihil. Idem nobis evenit; dicimus, sed non docemus, quia loquimur exteriùs: solus Spiritus S. docet, quia illuminat interiùs; *Ministeria forinsecùs adjutoria sunt, cathedram in cœlo habet, qui corda docet*: inquit S. Augustinus. Idcircò Christus prædicando tantum, convertit tam parum. Spiritu S. non illuminante intrinsecùs, totum dicere, quantumcunque sit divinum, est dicere; *Quæcunque dixero vobis*: vocibus verò exterioribus, interiore luce ipsius adjutis, mox dicere cujuscunque demum, est docere; quia solus Spiritus S. est qui docet, *Ille vos docebit.*

S. Aug.

Quare Spiritus S. hodie super Apostolos non in linguis tantùm, sed in linguis igneis vobis apparuisse videtur? Quia linguæ loquuntur, ignis illuminat. Ad convertendas animas non sufficiunt tantùm verba, sed cum verbis lux est necessaria. Si Prædicatore loquente forinsecùs, Spiritus S. illuminat intrinsecùs: si vocibus tendentibus ad aures, radii lucis ipsius corda penetrant, mox convertitur mundus. Ità hoc ipso die Hierosolymis evénit. S. Petrus ex Hierosolymitano egressus cœnaculo, divino hoc inflammatus igne, quendam ex Joële Propheta assumptum locum explicat & declarat populo: cùmque Populus, cui prædicabat, idem ille esset obstinatus & cœcus, qui paucos ante dies Christum in crucem egerat, ejusdem tria millia prædicatione moti, ipsum verum Dei Filium confessi, ad fidem sunt conversi. O admirabilem Lucis Spiritûs S. efficaciam! ô notabilem & vestram & meam confusionem! Piscator aliquis prædicatione tantùm unâ, & Scripturæ loco tantùm uno, hodiernâ die infidelium tria millia convertit: & ego eodem die quinque & sex prædicationibus, tot Scripturis, tot argumentis, tot rationibus, tot evidentiis, ne vel uni persuadere possum Christiano. Hujus autem ratio est, quia ego verba facio, & Spiritus S. nostræ defectu dispo-

posi-

positionis, illuminando non concurrit. Divine Spiritus, ne, quæso, indignitas mea, animabus istis, quarum amore de cœlo in terram descendisti, fructui sanctissimi adventûs tui obicem ponat! *Veni S. Spiritus, & emitte cælitùs lucis tuæ radium.* Veni Domine, & è cœlo efficacem lucis tuæ radium nobis immitte, non propter nostra merita, quorum indignitatem agnoscimus; sed propter infinitam bonitatem tuam, & Sanctissimæ Sponsæ tuæ intercessionem. Ave Maria.

§. II.

ILle vos docebit omnia. Christus dicit Apostolis, quod Spiritus S. eos docebit. Et quod sit Christus, & quod sit Dei Filius hæc verba proferens, intelligentiæ eorundem & rationi secundam excitat difficultatem. Filio Dei qui secunda est SS. Trinitatis Persona, attribuitur Sapientia; Spiritui S. qui est tertia, Amor. Quo supposito, persona Spiritus Sancti docendi officium personæ Filij commendare debuisse videtur; & non Filius Spiritui Sancto. Quod Amor docendi officium commendet Sapientiæ, bonum est; sed quod Sapientia idem commendet Amori: *Ille vos docebit*? hoc casu sic: quia ad docendos infideles & barbaros, licèt cumprimis necessaria sit Sapientia, multò nihilominùs magis necessarius est Amor. Ad docendum necessarium semper est amare & scire; quia qui non amat, non vult; & qui non scit, non potest: ista verò scientiæ & amoris necessitas non æquali semper passu ambulat. Ad docendas nationes Fideles & Politicas, majore semper scientiâ quàm amore opus est: ad docendas verò nationes barbaras & incultas, major semper amor, quàm scientia vel sapientia requiritur. Persona secunda Filius, & tertia Spiritus S. utraque ad docendas salvandasque animas in mundum venit: Filij verò missio ad Gentem fidelem & politicam; & Spiritûs Sancti missio ad omnes Nationes barbaras & incultas primariò fuit directa. Filius ad unam tantùm Nationem fidelem & politicam fuit missus, ad solos nimirùm Filios Israël, sicut ipsemet Christus de se dixit: *Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt, domus Israël.* Matth. 15. v. 24. Spiritus S. principalitèr ad Nationes incultas & barbaras, quia ad omnes omninò Nationes mundi fuit missus; propterea enim in tantâ descendit & apparuit diversitate linguarum: *Apparuerunt dispertitæ linguæ.* Actor. 2. v. 3. Porrò, quia missio prima ad unam Nationem tantùm politicam, & secun-

secunda ad omnes dirigebatur nationes barbaras, convenientissimum omninò erat, ad primam, illam venire personam divinam, cui non amor, sed sapientia attribuitur: & ad secundam, alteram similiter divinam venire personam, cui non sapientia sed attribuitur amor. Ad docendos homines doctos & politicos modicus sufficit amor, multa requiritur scientia: ad docendos verò homines barbaros & incultos, modica quamvis sufficiat scientia, multus magnusque requiritur amor.

Spiritus Sanctus hodie descendit in linguis, ad formandos Apostolos in magistros & Prædicatores: sed quorum? ipse Christus, qui prædicare illos misit, id expressit: *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni Creaturæ.* Marc. 16. v. 15. Domine, omni creaturæ? (consideratio est Beati Gregorii Papæ) scio equidem creaturas esse homines; sed & animalia bruta, arbores & lapides sunt creaturæ. Si igitur Apostolis omnibus prædicandum est creaturis, nunquid etiam prædicandum est brutis? nunquid prædicandum est truncis? nunquid etiam prædicandum saxis? etiam, inquit Christus, *Omni Creaturæ*: non quia Apostolis prædicandum erat lapidibus, truncis, & brutis; sed quia prædicandum erat omnibus nationibus, & linguis barbaris, & incultis mundi, quas inter inventuri erant tam irrationales velut bruta, tam insensitivos velut truncos, nec non tam induratos & stupidos sicut lapides. Et quod Apostolus efformare & emollire aggrediatur lapidem, erudire & figurare truncum, instruere & rationis usu imbuere brutum, ecce annon singularis ad hoc Dei amor requiratur! in aliquo eorundem hoc videbimus.

Paucis ante diebus, quàm Christus Apostolos ad prædicandum mitteret in mundum, hanc S. Petro proposuit quæstionem: *Simon Ioannis diligis me plùs his?* Ioan. 21. v. 15. respondit Petrus: *Etiam Domine, tu scis quia amo te.* Quo audito, eandem Christus repetit quæstionem: *Simon Ioannis, diligis me plùs his?* eâdem Petrus submissione respondit: *Tu scis, quia amo te.* Quo responso secundâ vice audito, eandem Christus tertiò iterat quæstionem, & asserente Textu, *Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertiò amas me?* verè hæc materia & instantia non vulgarem inducere poterant anxietatem. Prima mihi fronte

verba ista legenti, ista amoris toties repetita exploratio id respicere fuit visa, quasi Christus Petro Hierosolymam pergere, Caiphæ intrare palatium, in eodemque ubi negaverat loco, retractare publicè, nec non altâ voce, Magistrum suum esse Messiam, veriq; Dei Filium confiteri mandaret: & si proptereà mortem oppetere, ignesque subire compellerent, vitam sibi eripi, in cineresque se redigi, alacri ferret animo. Id spectare putabam, istas interrogationes & toties repetitam amoris S. Petri explorationem. Sed eâdem semper formâ respondenti, quod amaret, Christus non aliud dixit,
Ioan.21. v.17. quàm *Pasce oves meas*: si me tantum amas Petre, illud meas pascendo oves demonstra. Hîc ego profectò miror. Ad pascendas igitur oves Christi, tam solenne amoris Dei requiritur Examen? semel, *Diligis me*? iterum, *Diligis me?* & tertiò, *amas me*? nec solùm, *Diligis me*, sed *diligis me plus his*, id est, quàm omnes? ita. Agite.

Pascendæ S. Petro oves, erant universi mundi Nationes, quas Christus ex omni mundo erat collecturus, ut ex omnibus unum faceret ovile, quod est Ecclesia; sub uno tantũ Pastore, qui est S. Petrus:
Ioan.10 v.16. *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ovile, & unus Pastor.* Ita ut Grex, quem Christus commendavit Petro, nondum esset formatus, sed adhuc foret formandus, ovesque nondum mansuetæ, sed adhuc mansuefaciendæ: erant Lupi, erant Ursi, erant Tygrides, erant Leones, erant serpentes, erant dracones, erant aspides, erant basilisci mediante Prædicatione in oves convertendi. Erant Nationes barbaræ & incultæ; erant Nationes feræ & indomitæ; erant Nationes crudeles & truculentæ; erant Nationes sine humanitate, sine ratione; & plurimæ earum sine lege, quæ mediante Fide & Baptismo reddi debebant Christianæ: ad pascendum verò & mansuefaciendum similem Gregem, ad instruendas & excolendas similes Gentes, magna amoris Dei requiritur intensio: opus est amare Deum: *Diligis me*? opus est magis amare Deum: *Diligis me*? nec solùm amare Deum semel, iterùm, tertiò; sed plùs amare quàm omnes: *Diligis me plùs his*?

Etiam mansuetis & domesticis ovibus, quas Christus commendabat S. Petro, magnus & multus necessarius est amor, ad subeundum & tolerandum pascendi & custodiendi laborem. Exemplo sit Jacob, Pastor Labani, de quo sacra Scriptu-

Scriptura refert, quod omnem laborem & molestiam, levem tolerabilemque reddiderit amoris vehementia: *Præ amoris magnitudine.* Porrò si ad pascendas oves mansuetas necessarius est amor, & amor ingens; quid non requiretur ad educendas oves feras è dumetis ad eas cicurandas & attemperandas nostris alimentis, assuefaciendas voci Pastoris, ad obediendum Pedo pastorali; & super omnia animosè se exponendum faucibus earum & dentibus, quousque adhuc feræ sunt & non oves? Si requiritur amor, ut quis Pastoris fungatur officio, erga oves quæ pascuntur in pratis, & bibunt de flumine; quis quæso necessarius erit amor, ut quis Pastoris subeat officium, erga oves quæ suum quandoque devorant Pastorem, ejusq; sanguinem potant? Hinc tertiâ vice Christus de amore interrogat Petrum: hinc Spiritus S. Deus amoris hodie istos Pastores, istosque Magistros formaturus advénit; & hinc Magister divinus, suos hodie Discipulos de sapientiæ schola, ad amoris scholam traducit: *Ille vos docebit.*

Gen. 29 v. 20.

§. III.

AGedum, doctrinam istam universalem ad particularem Terram, in qua vivimus applicando. Dico; quod si aliis in Terris, Apostolis eorumque in ministerio successoribus, magnus amor Dei est necessarius ad docendum; in hac Terra, & in his Terris multò adhuc major, quàm in ulla alia amor Dei requiritur. Et quare? ob duo principia: Primò, ob Gentis qualitatem, seu indolem: secundò ob linguarum difficultatem.

Primò propter indolem Gentis; harum enim Terrarum natio magis est bruta, magis est ingrata, instabilis ac refractaria, difficiliorisque eruditionis præ cæteris mundi nationibus. In hujusce probationem sufficiebat quidem experientia: sed insuper (quis hoc cogitâsset?) attestatum habemus Evangelicum. Modum & formam, quâ Christus Discipulos in mundum misit, Evangelista S. Marcus describens, inquit: *Exprobravit incredulitatem, & duritiam cordis, quia iis, qui viderant eum resurrexisse non crediderunt: & dixit illis: euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ.* S. Petro, obtigit Roma & Italia: S. Joanni, Asia minor: S. Jacobo, Hispania: S. Matthæo, Æthiopia: S. Simoni, Mesopotamia: S. Judæ Thaddæo, Ægyptus: aliis provinciæ aliæ. Denique S. Thomæ, hæc, in qua degimus, pars Americæ; quam nomine vulgato & indigno

Marc. 16. v. 14. & 15.

Brasiliam appellant. Ego nunc quæro; quare S. Thomæ, & non alii Apostolo in provinciarum partitione Brasilia obvenerit? audite, quare.

Authorum neothericorum quidam observant, Christum fidei per mundum prædicationem insinuasse Apostolis de incredulitatis culpa primò reprehensis, ut subeundi in prædicationis officio labores in pœnitentiam ipsis, ejusdemque incredulitatis, nec non duritiæ cordis, & tarditatis ad credendum purgationem cederent. *Exprobravit incredulitatem eorum, & duritiam cordis; & dixit illis: euntes in mundum universum.* Proinde, quia S. Thomas omnes inter Apostolos, ratione incredulitatis maximè fuit reprehensibilis, in partitione mundi, ipsi missio obtigit Brasiliæ: ubi etenim major præcesserat culpa, condignum erat ut major ibidem sequeretur pœnitentia. Quasi Christus dixisset: alii Apostoli minus ex incredulitate culpabiles prædicatum abeant Græcis, Romanis, Æthiopibus, Arabibus; prædicatum abeant Armeniis, Sarmatis, Schytis: ast S. Thomas, ex incredulitate cæteris reprehensibilior, vadat prædicatum Gentilibus Brasiliæ, incredulitatisq; suæ, magis barbaram magisque duram docendo Gentem, duritiam luat. Quod eventus comprobavit. Lusitani Brasiliam detegentes, S. Thomæ vestigia lapidi invenerunt impressa, qui hodie in littoribus videtur Bahiæ: Prædicatæ verò à S. Thoma fidei, nec vestigium, nec memoriam invenerunt in hominibus. Barbaries gentis meliùs probari aut exaggerari nequibat. In lapidibus inventa sunt vestigia Prædicatoris; in Gente nullum inventum fuit vestigium prædicationis: lapides retinuerunt memoriam Apostoli, corda non conservárunt memoriam doctrinæ.

Cur non conservârint mox dicemus: sed gravi emergenti dubio, contra quod dicimus, in primis satisfaciendum est. Non dantur Gentiles in mundo minus fidei doctrinæ rebelles, aut ad amplectendam recipiendamque eam faciliores Brasilianis: Quonam igitur pacto incredulitatis S. Thomæ punitionem fuisse asseruimus, quod Genti isti venerit prædicatum? verùm ita fuit (aut saltem esse potuit) non quod Brasiliani magna facilitate non credant, sed quod ipsa credendi facilitas causa sit, ut eorundem credulitas certo modo sit quasi non credere. Alii Gentiles infideles sunt usq; dum credant; Brasiliani jam credentes, adhuc sunt infideles. In aliis Gentibus infidelitas est infidelitas, & fides est fides; in

in Brasilianis ipsa fides, vel est, vel esse videtur infidelitas. Brasilienses sunt instar Patris Lunatici istius Evangelici, qui eadem accidentia patiebatur in fide, quæ filius in judicio. Dixit illi Christus: *Omnia possibilia sunt credenti*: & ille respondit: *Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam.* Propositionis hujus terminos Sancti valde considerant; & reverà multum in ea considerandum sese offert. Dicens, *Credo*, credit, fidemque habet: dicens, *adjuva incredulitatem meam*: nec credit, nec fidem habet. Quomodo igitur istud erat? Homo iste credebat, & non credebat; fidem habebat, & simul non habebat? Ita inquit Venerabilis Beda: *Uno eodemque tempore is, qui nondum perfectè crediderat, simul & credebat, & incredulus erat.* Eodem tempore homo iste credebat, & non credebat; erat enim fides quâ credebat, tam imperfecta, ut ex una parte, videretur & esset fides; & ex parte altera videretur, & esset incredulitas: uno eodemque tempore & credebat, & incredulus erat. Hujusmodi Brasiliensium est fides: est fides, quæ videtur incredulitas; & est incredulitas, quæ videtur fides. Est fides; nam sine hæsitatione credunt, & sine contradictione confitentur omnia quæ docentur: & videtur incredulitas; quia eâdem, quâ didicerunt, facilitate dediscunt; eâdemque quâ crediderunt facilitate, non credunt.

Math. 9. v. 23.

Sic Sancto Thomæ cum ipsis evenit. Quare S. Thomam tantillo temporis spatio Brasiliam transiisse putatis, cùm regio sit tam lata, terraque tam vasta? ex hac sola causa, quia indigenæ prædicatam sibi à Sancto fidem tam alacri & expedito sine omni contradictione & obice receperunt animo, ut multum ibidem impendere temporis fuerit supervacaneum. Mox verò ut sanctus Apostolus mari se commisit (hac etenim viâ in Indiam abiisse dicitur) mox inquam, ut S. Apostolus (sic loqui lubet) tergum vertit, eodem Brasiliani momento quicquid ab ipso didicerant, fuerunt obliti, cœperuntque non credere, seu non curare quod crediderant: quod irrationalis magis incredulitatis est genus, quàm si credidissent nunquam. In India verò S. Thomas Gentilibus ibidem, sicut in Brasilia prædicavit: similiterque elapsis ab inde mille quingentisq; annis venientes eò Lusitani quid invenerunt? non solũ sepulchrum, & sacra S. Apostoli lipsana martyriiq; ipsius instrumenta, sed vivens in memoria indigenarum nomen, & quod plus est, prædicatam ipsis Christi fidem: & S. Thomæ

Christianos se se compellantes, quotquot per latissimam illam plagam se extendunt de Choromandela, ubi Sanctus est sepultus.

Enim verò, quænam putatur ratio, quod in Indiæ, & non Brasiliæ gentilitate prædicata à Sancto Thoma fides fuerit conservata? quodsi illa Brasiliæ absentiâ Apostoli fuit desolata, idem omninò illi Indiæ, ejusdem sancti Apostoli morte accidit. Proinde si illis in nationibus, tot centenis annis fides fuit conservata, in hisce quare tam citò evanuit? quia hoc discrimine ab invicem distant. In illis Indiæ multi ad fidem sine Prædicatorum assistentia sustentandam sunt idonei, Brasiliensibus verò nullus hâc præditus capacitate. Ex hoc vel maximè capite conversio hîc difficilior existit. Semper hic inculcandum & docendum quod jam est intellectum; semper inserendum, quod jam est natum, sub pœna, quod oleum perdetur & opera. Stella, quæ Magis in Oriente apparuit, ad præsepium jam deductis disparuit. Quare? quia Gentilium plurimi ex Oriente, aliisque mundi partibus, annunciato sibi seu demonstrato à Prædicatoribus Christo jam idonei sunt illinc discedere, illosque relinquere. Hoc pacto S. Philippus, Candacis Æthiopum Reginæ Eunuchum explicatâ Isaiæ scripturâ, fidei, divinitatisque Christi imbutum notitiâ, in præterfluente Gazæ babtizavit: quo vix baptizato, inquit Textus, quod Angelus raptum extemplò Philippum transtulerit; nec Eunuchus eũ ampliùs viderit: *Cùm autem ascendissent de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, & ampliùs eum non vidit Eunuchus.* Actor. 8. v. 39. Disparente stellâ, fides perseveravit in Magis: disparuit S. Philippus, & fides permansit in Eunucho: ista verò capacitas quæ in Gentibus invenitur Orientis & Æthiopiæ, non invenitur in illis Brasiliæ. Stellam, quæ eos illuminârit, disparere non oportet sub pœna extinguendam aliàs doctrinæ lucem: Apostolum qui eos Baptismi tinxerit aquis, recedere non est consultum, ne aliàs pessum eat Baptismi fructus. Necessum est omninò in hac vinea, ut arundo doctrinæ pedi semper sit juncta trunci, vitique alligata, ut & fructus, & labor proficiat.

Vos qui peragrando mundum domos voluptuarias lustrâstis Principum, in illis utique quadris, in illis utique hortorum porticibus bina videritis effigiatarum statuarum diversa valde genera; alias ex marmore, alias ex myrto. Efformata ex marmore statua operosi est laboris, magnique moliminis, ob materiæ

teriæ duritiem & resistentiam; semel verò perfecta, ad figuræ suæ conservationem, ne manûs quidem indiget adminiculo: statua verò ex myrto, ob ramorum flexibilitatem, sine labore conficitur; continuâ verò reformatione, & labore, ad sui conservationem indiget. Si hortulanus cultricem manum subtraxerit, vel quatridui tantùm spatio, ramus pullulat qui oculos transfigit; pullulat alius; qui aures deformat; duo pullulant, qui quinque digitos in septem multiplicant; & qui ante apparebat homo, viridem myrti confusionem refert. Ecce differentiam inter has aliasque nationes in doctrina Fidei occurrentem! nonnullæ dantur nationes naturaliter duræ, obstinatæ, & immobiles, quæ difficulter fidem recipiunt, prædecessorum suorum erroribus mordicùs inhærentes: armis resistunt, intellectu dubitant, voluntate repugnant: disputant, argumentantur, opponunt, nec nisi summo labore ad submittendum se cedendumque adiguntur: semel verò victi, receptâ semel fide, stabiles & immobiles marmorearum adinstar statuarum in eadem perseverantes, nullius ampliùs laboris indigent succursu. Vice verò versâ aliæ dantur Nationes (quales & hæ sunt Brasilicæ) quæ docilitate & facilitate magna propositam sibi doctrinam, nihil opponendo, non argumentando contra, nihil dubitando, nedum resistendo promptissimè recipiunt; sed myrtinarum sunt adinstar statuarum, quæ hortulano subtrahente manum & forficem, artificiosè inductam sibi amittentes figuram, sylvestrem sibique nativam reinduunt formam. Hæ statuæ non intermissâ Magistri sui indigent assistentiâ; nunc ut abscindat quod oculos impedit, ut non visa credant: nunc circumquaque amputet, quod aures obstruit, ne prædecessorum suorum fabulas audiant: nunc solicitè præscindat, quod manus pedesque seducebat, ut deinceps ab actibus, consuetudinibusque barbaris abstineant. Et hoc tantùm pacto, contra naturam laborando trunci, humoremque radicum, rudibus & sylvestribus illis in plantis non naturalis, sed insititia forma ramorumque compositio conservari potest.

Ecce rationem, quare dico, difficiliùs esse Gentilitatem hanc, quàm aliam quamcunque excolere mundi: nisi ipsi adstiteritis, perit labor, sicut ille S. Thomæ: utque fructum afferat labor, majore efficiendum est labore, qui est, illis assistere: assistendum est illis semper, & insistendum, eundem iterando laborem, plantandoque jam plan-

tatum, eandemque repetendo doctrinam; & nunquam ab opere relevando manum, quia operi etiam jam peracto semper applicanda venit. Prædicatores Evangelici in hac formanda mundi parte gerere se debent, sicut in creatione conservationeque Universi se Deus gessit & gerit. Deus creata omnia sextidui spatio condidit: illisque jam conditis quid fecit, & in præsentem usque diem quid facit? Christus id dixit: *Pater meus usque modò operatur, & ego operor.* (*Joan. 5. v. 17.*) A mundi exordio in præsentem usq; horam, ne ad momentum quidem temporis, Deus manum ab opere subtraxit: eodemque quo Deus mundum condidit actu, ipsum semper conservavit, conservat, conservabitque usque in finem. Et nisi Deus hoc fecerit, si destiterit, si vel ad momentum manum ab opere amoverit, eodem mundus momento peribit, in nihilumque redigentur omnia tot annis perfecta. Par omninò novæ hujus mundi partis in spiritualibus est conditio; similemque laborem & industriam huic impendere oportet eos, quicunque conversionem reformationemque ejus in se receperunt. Ad creandum, paucis sufficit laborare diebus; ad conservandum verò non multis solùm diebus, & annis, sed semper assistere laboremq; continuare oportet. Et fortasse sub hoc mysterio Christus Apostolis dixit: *Prædicate omni Creaturæ.* (*Marc. 16. v. 15.*) Non dixit, ite, prædicate à me redemptis, sed prædicate à me creatis; redemptio enim diei unius fuit opus, creatio verò dierum omnium opus existit. Christus tantùm semel redemit, & non redimit semper: Deus creavit semel, creatque semper. Ita nationes istæ tractandæ & excolendæ sunt: redemptionis pretium non eo, quo redemptæ, sed quo creatæ sunt, modo ipsis applicandum est; quemadmodum Deus semper creat creatum, sic Magistri Prædicatoresque gentis illius semper docere debent doctum, convertere conversum, & perficere factum: factum, ne destruatur; conversum ne pervertatur; doctum, ne è memoria elabatur: denique non incredulam adjuvare incredulitatem, ut fides sit fides, non infidelitas: *Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam.* (*Marc. 9. v. 23.*) Porrò cum tantopere sit necessarium nationibus istis assistere, & in eorum climate, & in eorundem commercio, nec non miseriis, totque aliis discriminibus & desolationibus, vitæ, salutisque necessarijs subsidijs, & quibuscunque naturæ humanæ requisitis: pensate annon pro tanto molimine singu-

laris

laris requiratur amoris divini æstus, & Christus gravissimo ex motivo magisterium docendique officium alicui committat Deo, qui affectu & effectibus totus amor existat: *Ille vos docebit omnia?*

§. IV.

CIrcumstantia secunda magnum amoris divini talentum exigens, linguarum est difficultas. Si Spiritus sanctus hodiedum, ut olim, in linguis miraculosis descenderet, prædicare Gentilibus difficultate careret: istũd verò Idioma studio & exercitio addiscere, operosus labor est, quem nonnisi ingens amor Dei devorare potest. Apparuit in visione Ezechieli Prophetæ Deus librum tradens ad devorandum, prædicandumque Filiis Israël, quicquid eo
Ezech. 3. v. 2. continebatur: *Comede volumen istud, & vadens loquere ad Filios Israël.* Aperiens os suum Propheta, præ reverentia librum tangere non ausus, comedit illum,
Ibidem vers. 3. optimè sibi sapuisse, melleque sibi dulciorem fuisse protestatus: *Comedi illud, & factum est in ore meo sicut mel dulce.* Quodsi homines librum quempiam adinstar boli deglutire possent, quàm facili negotio addiscerentur scientiæ & linguæ! ô quàm facilis addiscendi modus! ô quàm expedita studendi methodus! hoc modo & methodo Deus in momento docebat Prophetas; & hodie Spiritus sanctus altero momento erudivit Apostolos, de repentè scientijs se invenientes instructos, in Scripturis eruditos, expeditos in linguis; totum enim illud infusum ipsis fuit illo *Repentè*, quo Spiritus Sanctus super ipsos descendit: *Factus est repentè de cælo sonus, tanquam advenientis Spiritus.* Actor. 2. v. 2. Comedere verò libros de folio ad folium; haurire scientias de bolo ad bolum, & ingenti quandoque fastidio; masticare idiomata aut linguas, de verbo ad verbum, de nomine ad nomen, de syllaba ad syllabam, immò de litera ad literam; profectò durũ quid est, & valde insipidum & amaritudine plenum; quod solus Deus in dulcedinem convertere potest. Hoc modo Deus eidẽ Ezechieli Prophetæ, supracitato loco, terminis specialibus, notatuq; dignissimis abblanditus legitur.

Vade ad domum Israël, & loqueris verba mea ad eos: non enim ad populum profundi sermonis, & ignotæ linguæ tu mitteris, neq; ad populos multos profundi sermonis, & ignotæ linguæ, quorum non possis audire sermonem. Ezech. 3. v. 4. 5. & 6. q. d. Vade Ezechiel, prædica Filiis Israël, quæ tibi dixi, neque missionem subire detrectes, quasi ad arduum quid & difficile te mitti

putes, attende tantùm quo vadas, & quo non vadas. Genti ejusdem tecum nationis & linguæ prædicatum te destinari considera, quem tu intelligis quique te intelligit: *Ad domum Israël*: non ad diversæ nationis, linguæque peregrinæ & differentis gentem, neque ad diversarum nationum, multarumque & differentium linguarum gentes, quarum idiomata nec intelligas, nec quæ te intelligant loquentem, te prædicatum pergere adverte: *Non enim ad populum profundi sermonis, & ignotæ linguæ tu mitteris: neq; ad populos multos profundi sermonis, & ignotæ linguæ, quorum non possis audire sermones.* Ita ut (si bene advertitis) Deus in officio prædicationis tria distinguat conatuum & laborum genera. Expeditum & facile unum; arduum alterum: tertium difficillimum. Conatus laborve facilis & expeditus, est ejusdem secum nationis & linguæ populo prædicare: *Vade ad filios Israël*: arduum est, differentis nationis & linguæ populo prædicare: *ad populum profundi sermonis, & ignotæ linguæ.* Difficillimum verò non unius tantùm, sed multarum nationum diversarum gentibus, nec unâ tantũ, sed multis diversis, incognitis, obscuris barbarisq; linguis intellectu impossibilibus differentibus populis prædicare: *ad populos multos profundi sermonis, & ignotæ linguæ, quorum non possis audire sermones.*

Ad primi generis opus, scilicet facile & expeditum, Deus Ezechielem omnesque alios veteres misit Prophetas, qui omnes (exceptis Jonâ ac Jeremiâ) suæ Gentis linguæque populo prædicârunt. Secundi tertiique generis negotium & molimen Apostolis legisq; gratiæ Prædicatoribus, & hos inter, Lusitanis specialiter fuit reservatum: & inter Prædicatores Lusitanos adhuc specialiùs illis hujus conquisitionis, quæ tot, tam alienas, tam barbaras, nunquam auditas, incognitas, & ne imaginatas quidem complectitur linguas. Lusitania Missionarios destinat in Japoniam, quinquaginta tria, vel ut alii scribunt, sexaginta regna continentem; ast linguâ, quamvis ignotâ, tantùm utuntur unâ: *ad populum profundi sermonis, & ignotæ linguæ.* Lusitania Missionarios dirigit in Chinam imperium vastissimum, in quindecim provincias divisum, quarum quælibet multa regna constituere posset; sed linguâ similiter, quamvis ignotâ tantùm utitur unâ: *ad populum profundi sermonis, & ignotæ linguæ.* Lusitania Missionarios ablegat in Mogor, in Persidem, in Æthiopiam, imperia vasta, valida, dilatata & è majo-

majoribus imperiis mundi: sed quodlibet linguæ tantum est unius! *ad populum profundi sermonis, & ignotæ linguæ*: Missionarii verò, quos Lusitania Maragnanam, quamvis imperii regnive nomine carentem, dirigit, reverà sunt illi, quos Deus pro tertio, ultimo, difficillimoq; negotio reservavit; quia prædicatum vadunt Gentibus, tam diversarum, & incognitarum linguarum, ut hoc solum de illis constet, quod sint innumerabiles: *ad populos multos profundi sermonis, & ignotæ linguæ, quorum non possis audire sermones.* Ob magnam linguarum differentiam, fuit qui flumen Amazonicum vocavit flumen Babylonicum; aquæ verò improprium est illi nomen Babylonis, uti illud fluminis. Improprium est illi nomen fluminis; quia reverà est mare dulce, Mediterraneo majus oris seu ostii latitudine. Mare Mediterraneum in amplitudine oris milliaria habet septem, & flumen Amazonicum octoginta: mare Mediterraneum à freto Gaditano usque ad littera Syriæ, quæ longitudo est maxima, mille continet milliaria completa: & fluminis Amazonici à civitate Bethlehemitica sursum versus numeratis jam tribus milliarium millibus adhuc ignoratur principium. Hinc illud indigenæ Para, Lusitani verò Maragnanam appellant; quæ omnia insinuare seu dicere velle videntur mare; & mare magnum. Similiter improprium est illi nomen Babylonis; in constructione quippe turris Babylonicæ, referente S. Hieronymo, septuaginta duæ tantùm fuerunt linguæ; quibus verè fluminis Amazonici utuntur accolæ, tot, tamque sunt diversæ, ut nec nomen earum sciatur, nec numerus. Linguæ usque ad annum sexcentesimum trigesimum nonum in detectione fluminis Quito, centum & quinquaginta erant numero. Subsequente tempore plures aliæ, in minore fluminis parte, immensis ejusdem brachiis, nationibusque ea incolentibus sunt detectæ. Tot sunt populi, tam ignotæ & abstrusæ linguæ, tamque inusitatæ & nunquam auditæ intelligentiæ: *ad populos multos profundi sermonis, & ignotæ linguæ, quorum non possis audire sermones.*

In hac ultima Prophetæ clausula: *Quorum non possis audire sermones*: ly *audire*, significat intelligere; quia quod non intelligitur, quasi non auditur. Verùm in multis conquisitionis hujus nationibus, idem verbum in sensu naturali, prout sonat, verificatur; quia dantur in eis linguæ tam obscuræ, & mutilæ pronunciationis, ut verè non audiri dici possint: *quorum non*

possis audire sermones. Contigit mihi multoties, quod aures Barbari, immò interpretis ori applicando nec syllabas distinguere, nec vocales aut consonantes, ex quibus formabantur percipere possem; dum eandem literam cum duabus tribusve aliis æquivocaret (seu quod magis erat evidens) aliis commiscendo confunderet: nonnullæ tam subtiles & tenues, aliæ tam duræ & asperæ, aliæ tam internæ & abstrusæ, ut in gutture potiùs suffocatæ, quàm linguâ pronunciatæ: aliæ adeò præcisæ & celeres, aliæ tam extensæ & productæ, ut auditus non nisi confusionem percipiat: cùm in toto rigore certum sit, quod tales linguæ non audiantur, eò quod non nisi sonitus, & non articulata & humana verba percipiantur, sicut inquit Propheta: *Quorum non possis audire sermones.*

De Joseph, Israëliticove populo in Ægypto, ad singulariter exaggerandum laborem, inquit Psalmographus Rex: *Linguam, quam non noverat audivit.* (Psalm. 80. v. 6.) Si labor est audire linguam, quã non intelligitis; quantò major labor erit, intelligere debere linguam quam non auditis? Primus labor est illam audire; secundus illam percipere; tertius ad grammaticam illam reducere & præcepta: quartus illi intelligendæ insudare: quintus (& non minimus, qui etiam S. Hieronymum dentes deterére coegit) illam pronunciare. Et omnibus hisce laboribus jam devoratis, necdum laborare cœpistis, sunt etenim dispositiones tantummodò ad laborandum. S. Augustinus Græcæ addiscendæ linguæ operam navaturus, ubi ad declinationem secundam pervenit, sub qua declinatur *Ophis*, id est, serpens, progredi cessavit scitè dicens: *Ophis me terruit.* Si igitur S. Augustinus tanquam Augustinus, Si humanorum ingeniorum aquila, tantam in addiscenda lingua Græca difficultatem sensit, quæ Latinos inter tam est vulgaris, & suppetentibus Magistris, libris, artibus, vocabulariis, requisitisq; aliis discendi instrumentis tam expedita redditur & facilis; quid, quæso, sentiendum de barbaris & barbarissimis nonnullarum gentium linguis, ubi nunquam visus, qui aut legere aut scribere nosset? Quid erit discere, Nheengaîba, Juruuna, Tapaiù, Teremembè, Mamayanà, quarum literarum vel sonus tantum incutit horrorem?

Literæ Chinensium & Japonensium magnam continent difficultatem; sunt enim Hieroglyphicæ, velut illæ Ægyptiorum: sed tandem non est aliud, quàm addiscere lin-

linguam Gentis politicæ, operamque illis navare mediantibus literis & papyro. Verùm brutali brutorumque sese implicare linguæ, sine libro, sine Magistro, sine duce, inque mediis illis obscuritatibus & dissonantiis prima ejus fodere fundamenta, & prima ejusdem rudimenta retegere, distinguere nomen, verbum, adverbium, propositionem, numerum, casum, tempus, modum, & modos nunquam visos nec imaginatos, velut ab hominibus, qui tantùm ab aliis & moribus & linguis differunt; non est dubium, quin, cujuscunque demum, ingenio seu intellectui, multóq; magis voluntati arduum videatur opus, quæ non fuerit Deo jam protinùs immolata eidemq; intimè conjuncta. Linguas repentè prodigiosè accipere è cœlo, sicut illas acceperunt Apostoli, maxima fuit felicitas: illas verò acquirere addiscendo, de verbo ad verbum, de vocabulo ad vocabulum, mediante studio, continuanteque labore & diligentiâ; quemadmodum majoris id est meriti, ita differentem quoque implicat laborem: & pro utroque magna requiritur gratia Spiritus sancti, ingensq; amoris divini ardor. Majore amor Dei, hoc casu cum Prædicatoribus Evangelicis rigore utitur, quàm ejusdem justitia cum turris Babylonicæ fuit usa constructoribus. Turris illius ædificatores divina justitia non ad discendas, sed ad depromendas varias linguas condemnavit: fidem verò Gentilibus prædicaturos Dei condemnavit amor, non ad linguas eorum exprimendas, sed ad discendas, quod nisi urgeret amor, majorem inferret pœnam. Qualis verò requiretur vis amoris, ut homo quispiam, vel tot homines, voluntariè se offerant, & non solùm singuli ad singulas (velut illi turris Babylonicæ) sed multi ad multas addiscendas se quasi devoveant.

Verùm enim verò, interrogari me à vobis video: Si Deo tam facile est linguarum scientiam in momento infundere, & si quondam Apostolis ad prædicandam fidem per mundum, linguarum donum impertiit; quare idem nunc donum ejusdem fidei Prædicatoribus, in Christianitatibus, seu Gentilitatibus novis, sicut istis nostris non prærogat? dubium istud jam est antiquum, & à S. Gregorio Papa, & à S. Augustino Episcopo, quamvis diversimodè enodatum. Ratio literalis est, quia Deus ordinariè, sine necessitate miraculosè non operatur: deficientibus viribus humanis, defectum hunc supplent divinæ. Porrò quia Christus duodecim tantùm hominibus mun-

dum convertere volebat; tanto convertendo mundo, tot civitatibus, tot regnis, tot provincijs tam paucorum operâ Prædicatorum fidei subjugandis, omnium linguarum scientiam ipsis infundi protinus necessarium erat; siquidem ad discendum nec tempus, nec opportunitas suppetebat: verùm jam sic dilatatâ & propagatâ, uti hodiedum est, fide, ministrisque multiplicatis, qui singularum nationum addiscendo linguas prædicare possent, linguæ miraculosæ cessârunt: quia supervacanea erat miraculi continuatio. Ecce illud in linguis Spiritûs Sancti.

Actor. 2. v. 3. *Apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis, seditque supra singulos eorum.* Nescio utrum distinctionem advertatis: apparuisse linguas, ignem verò sedisse dicit. Enimverò, quare non sederunt linguæ, sed ignis sedit? quia linguæ non venerunt de sede, ignis verò sic. Geminum hodie Apostolis à Spiritu Sancto primariò collatum est donum: linguarum scilicet, amorisque Dei. Donum linguarum non sedit, quia perseveraturum non erat universaliter. que cum Apostolis finem accepit: *Apparuerunt dispertitæ linguæ.* Apparuerunt & disparuerunt linguæ. Donum verò ignis, donum amoris Dei sedit: *Sedit supra singulos eorum*; quia de sede venit, & non in Apostolis tantummodò, sed in omnibus ipsorum successoribus perseveravit. Et istud omnia comprobant sæcula; & nos hodie tot videmus viros Apostolicos, in quibus iste tam vivaciter operatur ignis, iste sic ardet spiritus; & iste amor tam manifestas ardoris emittit scintillas. Apostolis Deus linguas contulit igneas: successoribus eorum linguarum largitus est ignem. Linguæ igneæ cessârunt, linguarum ignis minimè: iste quippe ignis, iste spiritus, iste Dei amor istis addiscendis, cognoscendisque linguis insudare compellit. Et quidem, quantùm ad linguarum scientiam, promissio Christi ad literã, multò potiùs in hodiernis impletur Viris Apostolicis, quàm in ipsis antiquis Apostolis: quia Christus dixit: *Ille vos docebit*: scilicet Spiritus sanctus. Et primitivæ Ecclesiæ Apostolos Spiritus sanctus non docuit linguas sed infudit & dedit: Modernis verò Apostolis Spiritus sanctus illas infusurus docturusque venit: *Ille vos docebit.* Primæ linguæ datæ fuerunt comitante miraculo; secundæ sine miraculo sunt doctæ: quas ego miraculosas magis æstimo: quia minùs miraculosum in Deo, illas darè posse sine labore; quàm in homine tanto labore illas velle addiscere:

in Deo potestatem arguit infinitam, quæ in ipso est natura; in homine excessivum Dei arguit amorem, qui hominis transcendit naturam. Gravissimâ igitur ratione officium istud docendi committens Spiritui sancto, Discipulos suos à schola sapientiæ, ad scholam traducit amoris: *Ille vos docebit.*

§. V.

QUod diximus, probavimus. Quid verò hinc deducitur vel colligitur? videbiturne forsan Auditoribus, ad solos fidei Prædicatores, ad Religiosos, ad Missionarios, ad Pastores Ecclesiæque Ministros hanc spectare doctrinam? in terris aliis est ita: in istis verò nostris concernit protinùs omnes. In conquisitionibus Lusitaniæ, omnes Ministri sunt Evangelici. Asseruit hoc S. Augustinus prædicans in Africa, conquisitionibus nostris annumeranda. Explicabat Sanctus illam Christi sententiam: *Vbi ego sum, illic & Minister meus erit.* (Ioan.12. v.26.) Conversus ad populum magnus hic Doctor hoc modo dixit: *Cùm auditis, Fratres, Dominum dicentem, illic & Minister meus erit, nolite tantummodò bonos Episcopos & clericos cogitare; etiam vos pro modulo vestro ministrate Christo*: (S. Aug.) & quomodo Minister erit homo laicus sine literis, sine ordinibus, sine gradu aliquo in Ecclesia? idem hoc Sanctus dicit: *Bene vivendo*, id est, bene vivendo bonumque exemplum præbendo; *Eleemosynas faciendo*, aliaque charitatis opera exercendo: *nomen, doctrinamque ejus, quibus potuerit prædicando: unusquisque paterfamilias pro Christo & pro vita æterna suos omnes admoneat, doceat, hortetur, corripiat, impendat benevolentiam, exerceat disciplinam.* (S. Aug.) Iste talis paterfamilias qualis erit? pro consolatione vestra, audite Christiani, quod concludit Augustinus: *Ita in domo sua Ecclesiasticum, & quodammodo Episcopale implebit officium, ministrans Christo, ut in æternum sit cum ipso.* Istud S. Augustinus suis prædicabat indigenis Africæ, idem ratione justiore nostris prædicare posset Americæ.

O si Divinus Spiritus, qui hodie super Apostolos descendit, vel unicum divinæ suæ lucis radium statûs hujus incolis immitteret, ut intus & foris obligationes suas attenderent, quas debent fidei, quam profitentur; quàm veraciter omnes hodie, non veri tantùm Christi Ministri, verùm etiam Apostoli evaderent! Quid est esse Apostolum? Apostolum esse nihil est aliud, quàm docere fidem, animasque

que adducere ad Christum; & nullus in hac conquisitione degit, qui hoc non possit, & facere obligetur. Primò in missione hac in Amazoniam destinata, & cras discessura (quam Deus spoliis cælestibus, prout speramus, adeò onustam, tantisque pro terra ista remediis instructam, sicut desideratur, deducere dignetur) quis Lusitanorum ex præsidiis proficiscitur, qui non Apostoli exerceat officium? non solùm Missionarii, sed etiam milites & Capitanei vices agunt Apostoli; omnes etenim inquisitum pergunt Gentiles, ad lumen illos fidei, Ecclesiæque gremium adducturi. Ecclesia de Christi sui sponsi Latere est formata, sicut Eva de latere Adami. Et formata est, quando de Latere Christi in cruce exivit sanguis &
Ioan.19 v.34. aqua: *exivit sanguis & aqua.* Sanguis redemptionis pretium, & aqua, Baptismatis significabat aquam: exivit verò sanguis simul & aqua, quia virtutem suam & efficaciam, à sanguine aqua recepit. Interrogo igitur, quis Latus illud, ex quo formata est Ecclesia, aperuit? miles aliquis Lanceâ inquit
ibidem textus: *unus militum lanceâ latus ejus aperuit.* Ergone & milites ad formandam concurrunt Ecclesiam? etiam. Frequenter enim necesse est, milites suis armis aditum aperire, liberumque per portam introitum pandere; ut per apertam hanc liberamque portam sanguis & aqua Baptismi communicetur: *& continuò exivit sanguis & aqua.* Et quando fides sub armis, ad eorumdemque prædicatur umbram, tam Apostoli sunt defendentes, quàm prædicantes: utrique enim ad salutem animarum cooperantur.

Enim verò quid fore putatis, si modò dicerem quod in conquisitione hac, sicut viri Apostolorum officium exercent in campo, sic illud mulieres exercere posse in sua domo? illud dicerem, quod jam ante graves asseruerunt Authores: illi in castris adducendo animas ad Ecclesiam officio funguntur Apostolorum: hæ suis in ædibus, famulos suos & famulas, seu mancipia instruendo officio perfunguntur Apostolarum. Non est nomenclatura, nec grammatica mea, sed doctissimi Salmeron, qui Salmeron. Marias; *Apostolorum Apostolas*, nuncupavit. Et quare? quia mysterium resurrectionis Christi illis annunciârunt. Si igitur mulieres hominibus jam Christianis Christique Discipulis, unum tantùm fidei mysterium annunciantes, nomen merentur Apostolarum; quantò justiore titulo Gentilia & rudia mancipia omnibus salutis myste-

mysteriis imbuentibus hoc nomen debetur? Domicella quæpiam famulum suũ aut famulam fidem in Deum docere adlaborat, & quid illos docet? altissimum illos docet Sanctissimæ Trinitatis mysterium; Incarnationis, Mortis, Resurrectionis, Ascensionis Christi arcanum; adventûs Spiritûs S. judicii extremi, vitæ æternæ mysteria, omnia denique illa, quæ Christiani credimus & confitemur. Ecce an non Magistrarum, seu Doctricum harũ aliqua nomen Apostolæ mereatur?

Tapuya in lingua Maragnana.

Nullus dubio relinquitur locus, quin viri mulieresq; omnes sublimissimi hujus nominis exercitiiq; divini, vel divinissimi sint capaces. Christus binas in Evangelio introducit parabolas; unam de Pastore ovem perditã quærente, & inventam suis humeris ex montibus reportante: alterã de muliere drachmam perditam accensâ ad quærendum lucernâ, in sua domo inveniente. Ovicula hæc, & drachma utraq; perdita & inventa, errantes designant animas, quæ conversæ diriguntur ad Deum: qui quæsivit & invenit ovem in parabola prima; & quæ drachmã quæsivit & invenit in parabola secunda, Ministri sunt Evangelici, qui animas istas reducunt, & reportant ad Deum. Si igitur in utraq; parabola duæ istæ personæ Ministros significant Evãgelicos, qui animas ad Deum adducunt, quare Christus in prima introduxit virum, & in secunda mulierem, quæ accendit lucernam? ut doceret, uti viros, ita & mulieres, omnes ad animarum procurandã salutem cooperari posse: viros in campo pastorali baculo; mulieres in domo candelâ & lucernâ: viros in campo armis suis penetrando vepres & dumeta, mulieres illuminando & docendo in domo. Ecce quomodo id ipsum Joël Propheta eodem cap. 2. quod hodie S. Petrus Hierosolymitano declaravit populo, prędixerit: *Sed & super servos meos, & ancillas in diebus illis effundam spiritum meũ: & prophetabunt.* Notate: non dicit Deus, quod spiritum suum effundet super servos, sed, *super servos meos, & super ancillas*: nam non solùm viri, sed mulieres, prædicare possunt & debent; & prædicabunt dilatabuntq; fidẽ, quilibet suo conformiter statui & conditioni: *& prophetabunt.* Hinc hodie non sine grandi mysterio, in cœnaculo Hierosolymitano, quo Spiritus S. advenit, cum viris simul fœminæ sunt inventæ: *Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus.* Erant viri, erant mulieres in cœnaculo; quia viros & mulieres Spiritus S. Magistros & Magistras doctrinæ cœlestis facturus advenerat, docturusq; ut docerent *Ille vos docebit.*

Ioel. 2. v. 29.

§. VI.

Supposito itaque, non Ecclesiasticis solùm, sed etiam sæcularibus; nec viris tantùm, sed etiam fœminis, vel ex charitate, vel ex justitia, vel ex utraque simul, suo cuique conformiter statui & conditioni incumbere Gentiles, Neophitosque harum terrarum, in quibus degimus, Christianos lege fideque imbuere Christi; nemo, quæso per gratiam Spiritus Sancti, se supremi divinique hujus Magistri disciplinæ non tradat, ut saltem famulorum suorum & domesticorum Doctor esse possit. Vos linguæ gnari majore facilitate; vos verò ejusdem ignari majore merito gaudebitis. Et utrique vobis ipsis (quod semper est melius) vel mediante alio, tali curâ, solicitudine & diligentiâ Christiano huic debitoque exercitio vos applicare debetis, ut nullus necessarium doctrinæ pabulum, seu paucis, seu multis commendatis sibi à Domino Christi oviculis deesse patiatur, omnes enim in hac conquisitione estis Pastores, vel magni hujus Pastoris substituti. Multi ingenti satis zelo, Religionis Christianæ affectu, ædificationeque non vulgari id præstant: quod omnes æmulari, consultum est.

Nemo verò (more quibusdam usitato) ruditate se Gentis excusset, dicendo, quod superius tetigimus, esse lapides, esse truncos, esse animalia bruta: quia licèt reverà quidam eorum tales aut sint, aut esse videantur, industria & gratia vincit omnia: & de brutis, lapidibus & truncis efficiet homines. Dicite, quæso, mihi, quidnam potentius, gratia, an natura? gratia, vel ars? quod igitur ars facit & natura, quare industriam vestram gratiâ Dei concurrente illud effecturam diffidemus? concedo Indum istum barbarum & rudem, esse lapidem: ecce quid ars efficiat in lapide. Statuarius ex montibus istis rudem eruit lapidē durum & informem; sublato jam quod erat grossius, arrepto malleo & circino incipit efformare hominem, primò de membro ad membrum, & posteà de figura ad figuram usque exactissimam: discriminat capillos, delineat caput, insculpit oculos, excavat nares, os effigiat, faciei lineamenta deducit, pectus efformat, brachia distendit, manus explicat, digitos disjungit, vestes adaptat: hîc tollit, illic addit, &c. evaditque homo perfectus, & quandoque sanctus, qui altari imponi posset. Idem hîc fiet, ubi industria vestra gratiæ divinæ fuerit cooperata. Est lapis, juxta quod dicitis, Indus iste rudis? labo-

laborate igitur, laborandoq; continuate (nihil enim sine labore & perseverantia peragitur) identidē circinum applicate, malleum iteratò impingite, & videbitis, quomodo ex lapide hoc rudi & informi non solùm efformabitis hominem, sed Christianum, & fortassis sanctum. Istud non inferior quàm Prophetarum maximus prædicit

Luc. 3. v. 8. & promittit: *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Abraham credentium omnium, fidemq; habentium pater est: & Baptista dicendo, Deum ex lapidibus suscitaturum filios Abrahæ, tanquam certum affirmat ac vaticinatur, quod Deus ex gentilibus, idololatris, barbaris, & instar lapidum duris, Evangelicâ mediante doctrinâ, non solùm homines, sed fideles, Christianos, Sanctosq; sit facturus. S. Ambrosium auscultate.

S. Amb. *Quid aliud quàm lapides habebantur, qui lapidibus serviebant, similes utiq; his qui fecerant eos? prophetatur igitur saxosis Gentilium fides infundendo pectoribus, & futuros per fidem Abrahæ filios, oraculo pollicetur.* Ita hoc vaticinatus fuit Baptista: & quemadmodum ille hujus miraculi extitit Vates, sic vos illius eritis instrumentum. Docete, instruite, erudite illos lapides, & de lapidibus non hominum statuas, sed veros homines, verosq; per fidem Abrahæ filios efficietis. Quod fit in lapidibus, facilius fieri potest in truncis, quibus minor inest repugnantia & brutalitas.

Ad convertenda animalia in homines non ars, sed natura sufficit: estque mirabile, sed quia ordinarium, mirabile non videtur. Agedum, videte. Venatum exiistis in nemoribus istis & sylvis, transfixistis seu trajecistis cervum, capream, damam, bubalum, aprum: vester verò famulus occidit cameleontem, lacertam, crocodilum: hic cum suis comedit sociis; vos cum vestris epulati estis amicis: & quo eventu? elapsis octo seu paucioribus horis (siquidem Galenus pauciores admittit) caprea, dama, cervus, aper, cameleon, lacerta & crocodilus, omnia hæc animalia conversa sunt in homines; jam caro est hominis, paulò ante caro ferarum. Si igitur vi caloris naturalis hoc natura efficere potest, quare hoc longè efficaciùs vi caloris ignisq; Spiritûs sancti non operetur gratia? si natura animalia fera naturaliter convertere potest in homines, quare gratia supernaturalis istam non faciat conversionem? idem ipse gratiæ author Spiritus, sic S. Petro monstravit, futurum. S. Petrus orationi intentus erat in civitate Joppensi: *Ecce vidit cæ-*

Actor 10. v. 11. *lum apertum, & descendens vas quoddam velut linteum magnum, quatuor initiis submitti de cœlo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentia terræ, & volatilia cœli.* Id est aves, & omnia alia animantia sylvestria, fera, horrida & venenata, quæ in lege veteri habebantur immunda. Tribus vicibus eâdem horâ Sanctus Petrus ostentum hoc videns, de significato ejusdem magis magisque semper suspensus attonitusq; hæsit, audita similiter tertiò repetitâ voce *ibidem v. 13.* sibi dicente: *Surge Petre, occide, & manduca.* Verba non declarabant ænigma; sed magis involvebant: impossibile enim sibi videbatur, Deum manducari præcipere, quæ lege vetuisset. Eodem verò momento domûs pulsabatur ostium à legatis seu nuncijs, quos Gentilis quidam Dominus nomine Cornelius Romanorum militum, & respectivè Cæsareensis præsidij legionis Centurio, ad accersendum S. Petrum direxerat, ut fide imbutus Baptismum ab eo reciperet. Gentilis iste, sancto asserente Ambrosio, primus à Christo fidem petiit ac recepit: quo facto, & Angeli accedente declaratione visionis mysterium Sanctus Petrus intellexit. Intellexit inquam linteo isto magno significari mundum; quatuorque initiis, quibus sustentabatur, quatuor ejusdem plagas; animalibus feris, immundis, horridis, legeque manducari vetitis, diversas Gentilium nationes barbaras & indomitas, extra obedientiam cognitionemq; Dei adhuc agentes, quas Dominus idem, adduci ad se vellet. Hucusque Textus, ejusque significatio.

Verùm enim verò, si animalia hæc Gentilium populum significabant, cumque Deus à sancto Petro doceri & converti volebat, ut quid occidere & manducare mandat? eodem planè ex motivo: feras enim convertendi in homines expeditissimus est modus, occidere & manducare; nihilque adæquatè magis & propriè modum exprimit docendi. Ut fera convertatur in hominem, oportet eam desinere esse, quod est, & incipere esse, quod non erat: & totum hoc occidendo illam & comedendo peragitur: occidendo enim desinit esse quod erat, mortua enim jam non est fera: comedendo incipit esse quod non erat, comesta enim jam est homo. Porrò quoniam Deus volebat ut omnia ista animantia fera & horrida Petrus in homines, & in homines fideles converteret, idcircò vox cœlestis occidere & manducare præcipiebat: *Occide & manduca.*

Insi-

Insinuare volens, ut eos erudiret & doceret; quia instructio, & doctrina id in ipsis operatura foret, quod occisio & manducatio naturaliter facit. S. Gregorium Papam auscultate: *Primo Pastori dicitur, macta & manduca: quod mactatur quippe à vita occiditur: id verò quod comeditur, in comedentis corpore commutatur: macta igitur & manduca, dicitur, id est, à peccato eos, qui vivunt, interfice, & à seipsis illos in tua membra converte.* Deus volens ut Gentiles illos fide imbueret S. Petrus, eos mactari & manducari mandat; nam quod mactatur desinit esse quod erat: & quod comeditur in substantiam comedentisq; membra convertitur: ambosque hos effectus doctrinam Sancti Petri in Gentilibus feris & barbaris fore operaturam significavit. Primò mori oportere, quia desinere deberent esse Gentiles, moxque comedi & in membra Sancti Petri converti, quia fieri debebant Christiani Ecclesiæque membra, cujus caput erat Sanctus Petrus. Ita, ut quemadmodum natura feras facit homines occidendo & manducando; ita etiam gratia feras convertat in homines erudiendo & docendo. Docuistis barbarum & Gentilem; & quid doctrinam illam operari putatis? occidit in eo feritatem, & introducit humanitatem: occidit ignorantiam & introducit cognitionem: occidit brutalitatem & introducit rationem: occidit infidelitatem, & introducit fidem; & hoc modo conversione admirabili, evadit homo, qui fuerat fera; evadit Christianus, qui fuerat Gentilis: qui fuerat spolium peccati, membrum manet Christi & Sancti Petri. *Occide & manduca.* Et quoniam Spiritûs Sancti gratia artem excedit ac naturam ad faciendum de lapidibus & brutis homines: licèt illi conquisitionum harum essent feræ, vel brutorum instar irrationales, vel lapidum instar insensitivi, difficultas ista ad excusandam socordiam seu ad tollendam docendi obligationem omninò foret insufficiens: *ille vos docebit.*

S.Greg. Papa.

§. VII.

Ut verò obligationi huic & officio nemo desit, in memoriam vobis seu mentem tantùm revocabo, quantum hoc faciendo obsequium præstetis Deo; rationisq; rigorem, quam reddetis Deo, si omiseritis. Textus quidam continetur in scriptura, cujus quoties recordor horrore concutior ob id

quod modò dicturus sum. Agebant Apostoli ascendente Domino in monte Oliveti, oculis cœlo infixis, cordibus verò jam intromissis, jam enim oculis aspectuique ipsorum Dominus & Magister se subduxerat, qui illos sibi unitos post se trahebat. Rapti erant, & suspensi, & quasi extra se; præ amore, admiratione, gloria, jubilis & desideriis: & ecce duo apparent Angeli, hæc ipsis verba loquentes: *Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet*: scilicet ad judicandum. Notatu sanè digna talibus personis, talique loco & occasione prolata verba! quod obstupescant Angeli, Apostolos in monte Oliveti ex desiderio Christi in cælum aspicere, & ut illos inde discedere faciant (prout fecerunt) diei judicii, reddendæque rationis memoriam ingerant? ergone in monte degere remotum ab hominibus, oculos infigere cælo, raptum esse in contemplatione gloriæ, amore desiderióque Christi hærere suspensum, nunquid reprehensione stuporeque quid dignum est, ut idipsum Angeli obstupefacti reprehendant? hoc casu sic. Nam si omnibus in hominibus stuporem reprehensionemque meretur, malum pro bono non derelinquere, in Apostolis stupore reprehensioneque dignissimum erat, bonum pro meliori non derelinquere. Officium Apostolorum & obligatio erat prædicando fidem animas salvare: ordo modusque à Christo præscriptus erat, ut in Jerusalem recollecti ad prædicandum se disponerent. Dono sancti Spiritus prius accepto, quem ipsis missurus esset: derelinquere verò montem Oliveti pro cœnaculo, derelinquere contemplationem pro schola linguarum, desistere ab intuendo cælo, ad succurrendum cæcitatibus terræ, dimittere denique desideria Christi, non erat deserere bonum, sed in melius illud commutare; erat enim bonum magnum meliorare pro alio majore: erat servitium Dei pro alio dimittere servitio majore, placitum Dei pro altero placito majore, gloriam Dei, pro alia ejusdem gloria majore. Contemplari opus est divinum, animas verò ad Deum adducere opus est divinissimum: sic illud appellante S. Dionysio Areopagitâ: *opus Dei divinissimum*. Apostolorum autem & virorum Apostolorum obligatio requirit, non divinum tantùm, sed divinissimum sectari; divinumque pro divinissimo derelinquere. Propterea Angeli ipsos fixis in cælum oculis in monte stantes contuiti,

Act. 1. v. 11.

S. Dion. Ariop.

tuiti, attoniti increpant, dicentes: *Quid statis*: q.d. quid hic agitis? ac si, quod agebant, nullam cum eo, quod faciendum incumbebat, haberet correspondentiam. Occupatio eorum ibidem non erat, nisi contemplationes, admirationes, extases, raptus: quod facere incumbebat, erat prædicare, catechizare, docere, baptizare, convertere animas: omnia verò illa horum respectu & comparatione, Angelorum melius nobis intelligentium judicio, quid sunt? unum, *Quid*? aliquid de quo dubitari potest, utrùm sit aliquid minus, quàm esse deberet. Unum subsistere, stare, non progredi: *Quid statis*? ecce, ecce, vos, & vos (cum omnibus & singulis utriusque sexûs viris & fœminis loquor) quantum obsequium præstatis Deo servos vestros seu mancipia docendo, quando eum in finem addiscitis linguas, quando scribitis, catechismo studetis, interpretem inquiritis, & eo tantùm fine quandoque alitis salariumque assignatis. O fortunatum dispendium! ô felix studium! ô faustum & incomparabile coram Deo meritum! in summa pensate Christiani, quantò majus sit bonum, & servitium pro Deo ejusque gloria unum hujus terræ docere Æthiopem, quàm raptum esse in cælum: *quid statis aspicientes in cælum*?

Enim verò si tantum Deo obsequium præstant, qui solicitè id curant; illud negligentes, tantâ incuriâ, oblivioneque doctrinæ, fidei Christianæ, famulorumque suorum salutis laborantes, quàm rigidam putatis Deo reddere debere rationem? terrent Apostolos Angeli die judicij, temporisque momenta, quibus in monte morabantur Oliveti pensare volunt. Quare? quia erant homines, quibus pro animabus alienis rationem reddere incumbebat; & cui pro animabus alienis reddere incumbit rationem, ad momentum usque, quo solicitam earundem curam agere neglexerit, strictissimam Deo reddere cogetur. O quàm terribilem Deus in die judicij, ab omnibus qui in regione hac degimus, exiget rationem, quia omnes commissas nobis habemus animas! Prædicatores, animas omnes: Pastores, suarum Ecclesiarum: sæculares, suarum familiarum. Porrò si difficile est de una tantùm anima bonam reddere rationem, quid erit de tam multis? S. Hieronymus sine tantæ solitudinis, tantarum pœnitentiarum, toleratorumque in Dei Ecclesiæque servitio laborum respectu ad divini judicij Angelicæque tubæ memoriam tremebat ob reddendam de sua tantùm anima rationem. Anima san-

ſancti Hilarionis Abbatis, emenſis octoginta eremiticæ vitæ annis, & tot tamque inſignibus reportatis à diabolo victoriis, propter eandem ita tremebat, ut ex corpore egredi trepidaret, & à Sancto expiraturo ad exeundum animanda eſſet.

Si igitur Hieronymi, ſi Hilariones, ſi maximæ Eccleſiæ columnæ poſt tam ſanctè tranſactum vitam de reddenda pro anima una ratione contremiſcunt; quam vos, poſt vitam veſtram, non adeò ut illorum, conformiter legi Dei peractam; non de una, ſed tot animabus rationem reddituros ſperatis? quidam de quinquaginta, nonnulli de centum, alij de ducentis, alij trecentis, alij de quadringentis, aliqui de animabus mille rationem reddent. Multi veſtrûm hodie habent paucas, ſed illo die habebunt multas: quotquot obierunt pro ſervitio ad dandam reſurgent rationem. Quotquot habuiſtis & habetis, omnes illo die ſimul apparebunt ante tribunal ſingulæ pro ſe rationem reddituræ, & vos pro omnibus. Ego profectò pro parte potius ipſarum, quàm veſtra rationem reddere mallem. Famulus ſuo ſe excuſabit Domino: ſed Dominus quo modo? famulus exiguo ſuo excuſabit ſe ingenio & inſcitiâ: ſed Dominus quo qualive modo? nimia ſuâ cupiditate? craſſâ ſuâ cæcitate? pietatis ſuæ inopiâ? humanitatis defectu? Chriſtianæ religionis tepore? fideique modulo? ô Deus juſte, ô Deus miſericors, nec in juſtitia tua, neque in tua miſericordiâ animabus iſtis ex intricato iſto labyrintho evadendi viam mediumque invenio! ſi divina juſtitia invenit unde damnet Gentilem, quia non fuit baptizatus, quomodo miſericordia divina medium inveniet ſalvandi Chriſtianum, cujus culpâ ille non fuit baptizatus?

Prô quales in illa die de vobis petent vindictas tot infelices animæ, quarum infelicitatis æternæ vos cauſa fuiſtis! Abel à Deo petebat vindictam, & ſalvatus agit in cælo. Si Abel frater vindictam à Deo petit de fratre, qui vitam ſibi eripuit temporalem; mancipium aliquod, ſeu mancipia tot ſeu famuli, qualem à Deo petent vindictam de Domino, qui vitam ipſis ſurripuit æternam? ſi Abel, ſi anima ſalvata, hodieque viſione Dei fruens vindictam petiit; anima & animæ damnatæ & ardentes in inferno, ibidemque æternùm manſuræ; quales vindictas petent, quales vindictas inclamabunt, quales vindictas ingeminabunt ad cælum, ad terram, ad infernum, ad diabolos, ad Angelos, ad Deum! ô quam triſte & horrendum erit ſpectaculum

lum Lusitanum quempiam (multoq; magis grandes & potentiores) conquisitionum harum in illa die tanta Indorum, liberorum quorundam, aliorum mancipiorum, nonnullorum benè, aliorum malè captivorum multitudine circumdatos videre; hos gentiles, illos cum Christianorum nomine ad infernũ condemnatos, omnes in igne ardentes, omnes justitiam Dei inclamantes, & de infelici isto homine, qui hoc in mundo Dominus fuit appellatus vindictam postulantes! ah ingeminabit unus, quod ob non acceptum Baptismum sim damnatus! vindicta ingrato meo superveniat Domino, qui tot annorum mihi servitia non solvit, nec modico quidem illo, quod non pluris ipsi constitisset quàm aquâ Baptismi! ah, ejulabit alius! quod ob Dei fideique mysteriorum ignorantiam fuerim condemnatus! Justitia Dei & vindicta infideli meo superveniat Domino, qui informari me curans de omnibus, quæ servitium ipsius concernebant, de necessariis ad meam salutem solicitudinem omnem postposuit! ah ingemiscet alius, quod ob vitam omnem turpiter cum concubina contra legem Dei transactam damnationem incurri! superveniat justitia inhumano meo Domino, qui ob commoda privata peccatum hoc dissimulando, in matrimonium noluit consentire! ah lachrymabitur alius, quod ob omissam Quadragesimalem Confessionem, seu non intelligenti, ut dirigeret, factam condemnatus sim! superveniat justa Dei vindicta avaro meo Domino, qui ne biduani servitij jacturam faceret, nec tempus, nec locum, nec Confessarium indulgere voluit, quibus anima mea indigebat! alius denique dicet, væ mihi quod sine Sacerdote, sine Sacramento moriendo sim damnatus! Justitia justaque vindicta super tyrannicum meum veniat Dominum, qui quia mihi afferri non permisit remedium, vel me deferri ad illud, mori me sivit ut brutum! canem me compellavit in vita, & velut canem tractavit in morte. Hæc miserorum mancipiorum seu famulorum horum singuli ad justum supremumq; Judicem Jesum Christum ingeminabunt, ejusdem simul interpellantes sanguinem (qui culpâ vestrâ nihil eis profuit) justitia, justitia, justitia, justitia. O quomodo clarè tunc cognoscetis, quis vobis veritatem prædicaverit! ô quomodo in illo judicij die certissimè immutabitis judicium & judicia! hodie beatos illos dicitis, qui magnâ mancipiorum, famulorum & famularum stipantur catervâ, minusq; beatos, qui horum habent

paucos: in illa die, qui magnum illorum habuerint numerum, erunt infelices, & felices, qui habuerint paucos, feliciores verò, qui habuerint nullum. Habete eos, Christiani, habete eos & habetote multos; verùm tali eos habetote modo ut ipsi animas vestras promoveant, & vos eorum animas promoveatis in cœlum. Istud desidero, id vobis opto, istud vobis consulo, istud vobis procurare satago; istud à vobis & Dei & vestri amore efflagito: istud denique ex hoc sermone cordibus & animabus vestris à vobis inseri optarem.

Spiritus Sanctus qui hodie descendens super Apostolos illos mundum docere docuit, in vos descendat, omnes vos instruens, ut vel ipsi docere vel doceri permittere velitis eos, quibus doctrinam debetis: ut illi per vos, & vos cum illis in hac vita gratiam (quæ tam carò nobis constat) consequentes, magnis cum incrementis in altera, sempiternâ gaudere & frui mereamini Gloriâ.

Amen.

SERMO

SERMO

PRO

Dominica decima nona post Pentecosten incidente in diem, quâ singulis mensibus Festum de Venerabili Sacramento celebratur.

Habitus in Cathedrali Bahiæ Anno 1639

Misit servos suos vocare invitatos ad nuptias. Matth. 22.

§. I.

Matth. 22. v. 2.

Simile est regnum cælorum homini Regi. Iterum repeto, textumq; Evangelii de verbo ad verbum construo. Advertite animum, memoriæ mandantes verba omnia; singula quippe suo gravida mysterio, utilitatem nobis non minimam afferent. *Simile est regnum cælorum* (inquit Christus Redemptor noster) *homini Regi, qui fecit nuptias filio suo.* Nuptiarum præsente jam die, servos suos ad convivium invitatos vocatum misit, ut venirent, qui venire noluerunt. Nihilominùs alios servos cum tenoris hujus mandato iteratò misit: *Dicite invitatis, ecce prandium meum paravi, tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata.* Verùm invitati & hanc secundam vocandi sprevêre instantiam: *Et neglexerunt, & abierunt, unus in villam suam, alius verò ad negotiationem suam: reliqui verò tenuerunt servos ejus, & contumeliis affectos occiderunt. Rex autem cùm hoc audisset iratus est: & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & civitatem illorum succendit. Tunc ait servis suis: nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui invitati erant non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum, & quoscunque inveneritis, vocate ad nuptias. Et egressi servi ejus in vias, congregaverunt omnes quos invenerunt malos & bonos: & impletæ sunt nuptiæ discumbentium; intravit autem Rex, ut videret discumbentes,*

Ibidem v. 5. & seq.

tes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali: & ait illi: amice, quomodo huc intrâsti non habens vestem nuptialem? at ille obmutuit: Tunc dixit Rex ministris: ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores; ibi erit (concludit Christus) *fletus & stridor dentium. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.*

Hæc de litera ad literam est historia, seu Evangelii parabola: pro cujus intelligentia scire convenit, quis sit Rex: quis filius: quales sint nuptiæ: quodnam convivium: quinam invitati, qui venerunt: quinam illi, qui venire noluerunt: quales denique famuli, qui vocârunt. Rex, Pater fuit æternus: Filius, Verbum, Secunda Sanctissimæ Trinitatis persona: Nuptiæ, ejusdem Filii Dei incarnatio, quâ humanæ se naturæ desponsavit: Convivium, cœlestis est gloria & beatitudo, ad quam isto mediante mysterio liber nobis aditus patet: invitati qui venerunt, sunt illi qui salutem consequuntur: qui venire noluerunt, sunt illi, qui damnantur: denique servi vocantes & invitantes sunt Prædicatores. Supposito igitur illud esse officium obligationemque Prædicatoris, ista quoque hodierni erit materia Sermonis: *Misit servos suos vocare ad nuptias.* Auditores, Deus me invitatum vos misit ad gloriæ convivium: & hoc faciam. Considerans verò eâdem in parabola semel atque iterum vocatos, venire renuisse invitatos; quas, quæso, rationes adducam, quibus mediis ad persuadendum vobis utar, quod tot electi à Deo, & missi non persuaserunt Prædicatores? omnem spem fiduciamque meam in virtute potentiaq; Evangelii collocavi: proinde non plus dicam, quàm illud dixit, & jam audistis. Illius tantùm verba proponam & discutiam; omnia & singula, nullo excepto proponam & excutiam. Ad probandum quantumcunque dicam, nec novi, nec veteris Testamenti aliam, præter Evangelium ipsum allegabo scripturam. Et siquidem assumptum hoc novum vobis videtur ac difficile, hanc ipsam ob causam, vos mihi oportet assistere, ad plus quàm aliàs gratiæ petendum. Ave Maria.

Matth. 22. v. 3.

§. II.

Misit servos suos vocare invitatos ad nuptias.

VOcare invitatos ad convivium Gloriæ, assumpsi, seu assumere me jussit Evangelium. Cùm verò convivium istud non sit aliud quàm illud Sanctissimi Sacramenti

ti, quod iterata singulis mensibus vestra celebrat hodie devotio: ut me sine fastidio auscultetis & scrupulo, ipsum ab utroque vos liberabit Evangelium; idque singulari proprietate, & hucusque non audito, nec expectato à vobis mysterio.

Agedùm aggrediamur parabolam, quam retuli. Primum, quod tanquam magni argumenti, seu mysterii sui fundamentum supponit, nosque docere intendit, est, quod omnes, quotquot præsentes adsumus, ad gloriæ convivium simus invitati. Ad suppositum hoc probandum, inquit Textus, quod præsente jam nuptiarum die, servorum suorum quosdam Rex miserit, ut invitatos ad convivium vocarent: *Misit servos suos, vocare invitatos ad nuptias.* Quibus venire renuentibus, loco ejus quod se offensum aut iratum velut homo & Rex ostenderet: *Homini Regi*; Ut se Deum esse sub hac metaphora doceret, non per eosdem, sed alios servos, illos denuò vocatum misit: *misit alios servos.* Quinam isti tam primi, quàm secundi fuerint servi, proprietate excellenti Origenes, S. Hieronymus, & D. Thomas declarant. Primos fuisse ajunt Prophetas: secundos Apostolos. Prophetæ fuerunt primi; primò enim vocârunt invitatos in lege scripta: & Apostoli fuerunt secundi; succedentes enim Prophetis similitèr invitatos vocârunt in lege gratiæ. Hinc æquè propriè sequitur, ad convivium invitatos gloriæ, jam ante Prophetarum Apostolorumque adventum fuisse invitatos. Ante Prophetas jam erant invitati; de primis enim servis inquit Textus: *Misit servos suos vocare invitatos.* Ante Apostolos similitèr erant invitati; ad secundos enim servos dixit Rex: *Dicite invitatis.* Si igitùr jam erant invitati, antequam essent Prophetæ & Apostoli; nec Prophetæ illos invitârunt nec Apostoli, sed qui eos vocârunt: quisnam illos invitavit? extra controversiam est, quod ipse Rex, desponsati Principis Pater, qui est Deus. Sed quando? nonnulli eos ab æterno vocatos affirmant, quando Deus homines ad gloriam prædestinavit. Verùm istud esse non potest; quia invitare & invitatum esse, reciprocam supponit notitiam, & homines nondum existentes invitari nequibant: prædestinati verò sic: ergò si ante Apostolos & Prophetas jam erant invitati, quando Deus illos invitavit? invitavit illos in Adamo, quando ipsi revelavit, quod non pro paradiso terrestri in hac vita, sed pro gloria cœlesti in altera ipsum creâsset. Neque veritas, neque

Matth. 22. v. 4.

Orig.
S. Hier.
D. Tho.

ordo, neque consequentia parabolæ alio modo cum vera Theologia conciliari posset. In summa, uti à principio mundi, & ab Adamo, ac consequenter, quemadmodum omnes peccamus in illo, ita omnes in eodem ad convivium Gloriæ sumus invitati: finis enim ad quem nascimur omnes & conditi sumus, est servire Deo in vita præsenti, eodemque frui & gaudere in æterna.

Suppositâ veritate hac primâ, tam in Evangelio manifestâ; supposito etiam, quod Apostolorum Prophetarumque successores sint Prædicatores: partium mearum (ut dixi) est, hodie vos ad convivium similiter invitare, excusationemque dissuadere, ne consilio hoc contempto, venire nolendo damnationem incurratis. Verùm si convivium est de gloria, quâ temeritate ego de magnificentia, de gaudiis, summisque in eo delitiis à Deo præparatis, illis, qui digni fuerint percipere, loqui præsumam? ex Prophetis & Apostolis, qui vocârunt ad gloriæ convivium invitatos, duo tantùm illam fuêre contemplati. Unus illam eminùs vidit constitutus in terra, scilicet Isaias: alter verò cominùs eam vidit raptus in cœlum, qui fuit S. Paulus. Et quidnam uterque vidisse se dixit? uterque ineffabile id esse concorditèr asseruit. Beatæ quippe patriæ illius bona & felicitates adeò à nostris, quibus nomen idem tribuimus adeò sunt diversa, ut sine modo & mensura, omnium sensuum nostrorum capacitatem, potentiarumque nostrarum sphæram naturalem transcendant. Si igitur in iis, quæ beatitudinem concernunt Prophetarum illuminatissimus Isaias; in iisdemque Apostolorum omnium expertissimus S. Paulus, quid viderint, exprimere nesciunt; ecquid ego, de eo quod nec vidi, nec videre mereor, dicere possum? verùm ulteriùs. Quando primi Regis servi, scilicet Prophetæ vocârunt invitatos, inquit Textus: *Nolebant venire*: & quando servi secundi, scilicet Apostoli, eos vocârunt similiter inquit Textus, eos non curâsse: *Illi autem neglexerunt*. Si igitur vocati, nec omni Prophetarum eloquentiâ, nec omni Apostolorum sermonis efficaciâ fuêre persuasi, quibusnam ego argumentis demonstrationibusque efficiam ut intelligatis hoc, quod illi non intellexerunt: ut velitis quod illi noluerunt: ut æstimetis, quod illi despexerunt; ut denique consequi adlaboretis, quod illi bina vice rogati non admiserunt?

Matth. 22. v. 3.

Ibidem v. 5.

§.III.

§. III.

HAnc ob causam, Fideles, omnibus aliis dimissis hodie scripturis, Evangelio solo nudè & siccè considerato, vestram fidem, illiusq; gratiam probaturus adsum. Omnibus aliis in scripturis vix divisim inveniuntur posita, quæ Christus Dominus noster præsenti in Evangelio conjungit, ut iis nos informet totaliter comprehendere gloriam, ad quam nos invitavit. Proponit gloriam istam sub metaphora convivii, in quo grossiores etiam sensus majore valent acumine: tresque notabiles, quas in ipso considerat, à nobisque considerari vult, circumstantiæ sunt istæ. Prima, Quis istud instituit; secunda, pro quo; tertia, quanti ipsa constiterit institutio.

Rex hujus gloriæ convivii author: *Qui fecit nuptias*, est Deus. Quod sic concorditer intelligunt omnes PP. & expositores: Et si Deus convivium hoc fecit: *Qui fecit*: quàm incomprehensibiles cœlestis hujus mensæ erunt deliciæ, quam paravit, & in conspectu suo idem ipse Deus, non solùm ad supremæ majestatis magnificentiæque suæ ostentationem, sed ut æternum beatos redderet accumbentes in ea, collocavit! omne quod hoc casu imaginationis exaggerationisq; capax est, immensi illius verbi significato includitur: *Qui fecit*: Convivii hujus author, infinita est sapientia: institutor hujus, infinita est omnipotentia; hujus apparator, liberalitas est infinita, amorque infinitus. Quidnam igitur erit, quod fecit? Philosophi fidei lumine destituti, per inferioris hujus mundi creaturas, conditorem earundem cognoverunt esse Deum. Nos fidei dono præditos argumentari oportet è contrario: & quoniam rerum cœlestium sub conspectum non cadentium Authorem novimus Deum, hinc argumentari & inferre debemus, quales illæ futuræ sint. Verùm istud non considero, profundior Textûs nostri est fundus.

Simile est Regnum cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias Filio suo. Homo iste Rex, juxta dicta in principio, est Deus Pater, qui fecit nuptias Filio suo, quando illum dispensavit, & naturæ copulavit humanæ. Si igitur est Deus Pater, quomodo vocatur Rex Homo: *Homini Regi*? Quod Rex appelletur ad significandam Majestatis ejus supereminentiam, potentiæque ipsius magnitudinem, transeat: sed Rex homo, improprium quid, & inconveniens sonare videtur; Pater quippe æternus, quantumvis hominem fecerit Filium

Filium suum, nec se hominem fecit, nec homo factus est. Dicat igitur parabola: *Simile est regnum cælorum Regi*; & non: *Regi homini*; cùm non sit homo, Rex de quo loquitur; & si Regem hunc ab aliis intendit discernere, dicat: Regi-Deo, & non, Regi-homini: *Homini Regi*. Sic quidem oporteret esse; si parabola de convivio non ageret Gloriæ: Verùm, quia de convivio est Gloriæ; cùm æternus Pater, Deus sit & non homo, nihilòseciùs homo vocatur & non Deus; nam in convivii hujus magnificentia, pro majore ejusdem splendore & gloria, Deus non ut Deus, sed velut homo est operatus. Agedùm, videte. Homo suam ostentaturus magnificentiam & gloriam, extremum facultatis & virium suarum exerit & impendit; Deus verò quamvis ostendere vellet, quantum posset, id non potest. Ratio nobis sufficiens, cæteris missis valde est clara. Quemadmodum enim Deus est omnipotens, quantumcunque fecerit, potentia illi semper ad plus faciendum restat. Et si faceret quantum potest, exinanitâ suâ omnipotentiâ, non existens omnipotens, desineret esse Deus. Isto igitur modo & methodo illâ Deus semper in aliis operatur rebus, in quibus minus semper facit quàm potest; plusque potest quàm facit: in Gloriæ verò convivio, extremum potentiæ suæ exerit operans tanquam homo, neque plus præstare potest. Quare? quia ad gustandum, percipiendumq; præbet seipsum. Immensa ejusdem Dei gloria, quâ solâ comprehenditur, in quo consistit? in sui ipsius visione, amore, delectationeque consistit. Ipse idem igitur Deus summumq; bonum, est quod Deus videt, nosque visuri sumus: illud ipsum quod Deus amat, est hoc quod nos amamus, est idem quo fruitur & delectatur, est quo nos gaudemus & fruimur in Gloria: eadem enim & ipsi & nobis est mensa, in Gloria, & istud Rex iste Deus fecit, quasi Rex homo fuisset: *Homini Regi, qui fecit*.

Nihilominus opponet aliquis, non sufficere tantùm, quod Deus ut homo in Gloriæ magnificentia operetur; siquidem homines magnificentiam suam ostentaturi, non tantùm faciunt quod possunt, verùm & ultra vires aliquid facere attentant. Videmus Reges-homines, qui profusis thesauris, vel minores illos suâ magnificentiâ cognoscentes, tributis gravant subjectos, ut sic ostentationem suæ magnificentiæ adæquent. Et homines non Reges idem æmulantur, & ideò in festis unius diei sese pro tota oppignorant vita, exhæ-

redantes & depauperantes omnem suam progeniem. Ut ergò Deus in magnificentia convivij gloriæ operetur ut homo, non solùm quod posset, sed etiam ultra quod posset, operari deberet. Ita planè se res habet, & ita re bene consideratâ, Deus facit. Tantum ut homo in gloriæ convivio Deus operatur, non solùm totum quod potest, sed etiam ultra quod potest, facit; facit enim ut illa in gloria fruamur eo, quod ille facere nequit. Deus creaturas, hasq; magis magisque perfectas in infinitum producere potest: plures & meliores potest condere mundos; plures melioresque potest creare cœlos: sed facere seipsum, vel alium sibi æqualem facere nequit; quia nec ipse se fecit. Et istud quod Deus non fecit, nec facere potest, facit ut nos in convivio gloriæ fruamur; cùm Deus ipse præcipuum mensæ illius divinæ bellarium existat. In textu nostro id habemus.

Quando Rex secundâ vice servos suos vocatum invitatos misit, hac invitationis usus est formâ, ut venirent ad nuptias, quia convivium esset præparatum: *Ecce prandium meum paravi, venite ad nuptias.* Et suppositâ hac nuptiarum distinctione, in quantum nuptiæ, & in quantum prandium, seu convivium vocantur, valde considerandum est, textum dicere, Regem fecisse nuptias: *Qui fecit nuptias filio suo*: de prandio verò seu convivio non inquit Rex, quod illud fecit, sed quod præparavit: *Ecce prandium meum paravi.* Quare ergò non etiam dicit, quod prandium sive convivium fecit, sicut dicit, quod nuptias fecerit? quia nuptias Deus fecit, convivium verò non fecit, sed tantùm præparavit. Nuptiæ Verbi significant incarnationem: convivium verò gloriam significat Beatorum: Incarnationem Verbi fecit Deus, fecit enim Humanitatem hypostaticamque unionem: gloriam autem Beatorum non fecit; objectum enim gloriæ, & id, quo Beati in ea fruuntur, est ipse Deus, & Deus nec se fecit, nec facere potest. Idem autem convivium, quod non se fecisse dicit, altissimè se præparâsse affirmat: supernaturalitèr enim elevando intellectum, quo illud videmus: isto sic lumine, gloriæ lumine vocato, illud præparat capaces & idoneos nos reddens ad fruendum illo & gaudendum. Ita ut convivium gloriæ totum, quod possibile, & plus quàm possibile est Deo contineat. Ex parte objecti, quod est Deus visus & gustatus

ſtatus ſeu perceptus, plus continet, quàm Deus facere poteſt: nam ſeipſum facere nequit: ex parte ſubjecti, quod eſt Beatus Deum videns eoque fruens, totum continet quod Deus facere poteſt: Deus quippe plus facere nequit, quàm elevare creaturam, ut ipſum videat, eoque fruatur, uti eſt: proinde hoc verificatur modo, in convivio Gloriæ, Deum operari quaſi eſſet homo non ſolùm totum quod poteſt; ſed plus quàm poteſt.

Enimverò quid amplius faciunt homines magnificentiam ſuam oſtentaturi? non ſufficiente ad hoc proprio ſuo, mutuum accipiunt quod non habent, & partim ſuo proprio, partim commodato, operis magnificentiã confirmant. Iſtud ultimatè faciunt homines, idemque ſimiliter facit Deus operans quaſi homo, *homini Regi*. Homo ſpiritualibus animæ oculis elevatis videre poteſt Deum: corporeis verò oculis, elevationis talis incapacibus illum videre nequit. Quid verò fecit Deus, ut homo non animâ ſolùm, ſed etiam corpore, integrè ipſo frueretur in convivio Gloriæ? Hoc fecit, quod à natura humana commodatò acciperet corpus, quod non habebat, & ineffabili hoc modo divinitatem uniendo humanitati; idem convivium Gloriæ, pro objecto habens Deum: non tantùm evaſerit divinum; ſed divinum ſimul & humanum: divinum, ad beatificandum hominem in anima: & humanum, ad beatificandum illum in corpore. Profundiſſima S. Cypriani eſt conſideratio: *Deus homo factus eſt, ut homo haberet in Deo, unde fieret plenè beatus: in anima, videndo divinitatem; in corpore, videndo humanitatem.* S. Cyprian. Cùm homo ex anima & corpore conſtet; ſi tantùm Deum videret oculis animæ, ex dimidia tantùm parte, & non ex toto foret beatus: & quaſi Deus hanc Epicteti conſideraret ſententiam: *Hoc inter epulandum conſidera, duos tibi excipiendos convivas, corpus & animam.* Epict. Videns quod in quolibet homine, ſuæ aſſidere debeant menſæ invitati, unus, ſcilicet anima; alter, ſcilicet corpus: ut uterque gaudio guſtuque percepto, proportionatam capacitati ſuæ haberet ſatisfactionem. Hunc in finem, inquit Cyprianus, Deus humanâ aſſumptâ naturâ, corpore ſe veſtivit quod non habebat, hominem ſe faciens, ut homo oculis animæ in ipſo Deo divinitatis, oculiſque corporis humanitatis viſione fruendo, integrè foret beatus: *Vt homo haberet in Deo, unde fieret plenè beatus.* Angelis, qui puri ſunt ſpiritus ad beatitudinem plenam ſufficit, Dei vide-

re

re divinitatem; homini verò ex corpore ſpirituque compoſito idipſum non ſufficit: Hinc etiam hoc non ſufficiente Deo; ut nos plenè faceret beatos in convivio Gloriæ naturâ Divinâ, quam habebat; à natura mutuatum aſſumpſit humana quod illi deerat: & hoc pacto magnificentiæ ſuæ menſuram ſeu immenſitatem implevit, non ſolùm ſicut Deus, ſed ſicut homo operando: *homini Regi, qui fecit.*

§. IV.

DEclaratâ Gloriæ magnitudine ex parte factoris ipſius; conſideratio ſequitur ſecunda, & adhuc major (ſi major eſſe poteſt) in qua videamus & expendamus, pro quo ſeu cui ſit facta. In illa conſideratus eſt author operis, qui eſt Pater: in hac conſideratur motivum, quod eſt Filius: *fecit nuptias filio ſuo.* Quis verò infinitam ſupremi hujus motivi excellentiam declarare ſufficiet, quam ſolus ipſe Pater comprehendit? ſublimiſſima ingenia realitatem convivii Gloriæ inveſtigare volendo, ex eis quæ videmus & experimur in terra, conjecturant hoc quod erit in cœlo. In terra Deus menſam inſtruxit hominibus, & eſt res tam gratiarum actione, quàm admiratione digna, quod è ſex diebus, quibus mundum creavit, tres potiores fæcundioreſque huic tantùm inſtruendæ menſæ impenderit. Quantumcunque in mari natat, quantumcunque in aëre volitat, quantumcunque in terra naſcitur & vegetatur, ſimplicia producuntur à natura, ut ars ex eis temperaret conficeretq; cibum delitiaſque homini. Contentæ ſub quatuor hiſce generibus ſpecies, tam variæ pulchritudine, tam exquiſitæ ſapore, & numero infinitæ, guſtûs ſenſuumque aliorum capacitatem excedunt in immenſum. Et quænam, quæſo, non obſtupeſcat ratio potentiam & magnificentiam, quâ Deus magis excitare velle videtur appetitui humano ex menſæ ſuperfluitate faſtidium, quàm neceſſitatem ſatiare copiâ? Hinc tria infert S. Auguſtinus locum cum loco, tempus cum tempore, perſonaſque conferendo cum perſonis: *Si tanta facis nobis in carcere, quid ages in palatio? ſi tanta ſolatia in hac die lachrymarum, quanta conferes in die nuptiarum? quid dabit eis quos prædeſtinavit ad vitam, qui hæc dedit, etiam eis, quos prædeſtinavit ad mortem?* q.d. Si Deus tantas paravit delitias pro exilio & carcere, quid erit in patria & palatio? ſi ſic nos paſcit & tractat in tempore lachrymarum, quid erit in die nuptiarum? ſi omnia iſta condidit, etiam pro ini- **S. Aug.**

micis in inferno arsuris, quid erit pro amicis, ipso semper gavisuris & fruituris in cœlo? differentiam hanc expendit, & hunc in modum argumentatur & conjecturat S. Augustinus. Verùm sublimis ipsius judicii ingeniique pace, seu sine illa; excessus, quem noster Textus evincit, infinitè major est. Non de loco ad locum, nec de tempore ad tempus, neque de statu ad statum, vel de personis ad personas comparationem format, licèt nonnullæ tam sint indignæ, veluti præscelti: *quos prædestinavit ad mortem*: aliæ verò tam dignæ, veluti prædestinati: *quos prædestinavit ad vitam*. Sed ab omni abstrahendo comparatione (quia non est, nec datur) dicit, quodnam futurum sit convivium, quale illud nuptiarum Filii sui erit: *qui fecit nuptias filio suo*. Penset hoc, qui supremam majestatem dignitatemque Filii, cujus nuptiæ celebrantur, qui tam est infinitus, tam immensus, divinitate Patri suo æqualis, ritè ponderare noverit; & hinc qualitatem futuri convivii concipiat: omnis enim alia consequentia, seu conjectura, de hominibus quibusdam ad homines alios facta, quantumcumq; amici, quantumcunque chari, quantumcunq; grati, & in gratia constituti, quantumcunq; sancti, & digni sint, supernæ isti mensæ assessuri; ne vel in minimo magnificentiam ejus attingunt, nedum adæquant.

Verùm enim verò, erit fors quispiam existimans (motivo aliquo ex ipso nostro Evangelio persuasus) magnitudinem magnificentiamq; convivii gloriæ non Filii, sed invitatorum dignitate esse metiendum. Quod Rex ipse insinuasse videtur, quando illi venire noluerunt: *Sed qui invitati erant, non fuerunt digni*. Non illos ingratos, inurbanos pro merito appellavit, sed tantùm dignos non fuisse inquit. Et quinam digni sunt seu indigni gloriæ convivio? Digni sunt illi, qui bonorum operum meritis ornantur; indigni verò, qui illis carent. Neque hinc sequitur, indignos illos ut venirent ad convivium, etiam invitatione ad idem fuisse indignos; qualitas enim dignificans ad vocationem in excellentia fundatur naturæ rationalis, ad videndum Deum elevari capacis: qualitasque dignificans ad eum videndum, eoque fruendum in gloria; in voluntatis dispositione, bonorumque operum merito fundatur. Et hinc venit, ut cùm convivium sit idem, alii plùs, alii minùs eo fruantur, pro majore minoreve cujusque dignitate, id est, pro majore minoreve merito, quo se dignos faciunt. Si igitur portio gradusve

Matth. 22. v. 8.

gloriæ

gloriæ (quem non nisi titulo præmii nobis obtingere Deus voluit) si inquam portio hæc seu gradus metitur, vel metietur in cœlo meritis hujus vitæ; & meritum humanum, quantumcunq; magnum & heroicum, exiguum semper est & limitatum; ipsa Regis sententia, quâ invitatos indignos fuisse pronunciat, non solùm dignitatem ipsis denegat, sed illam etiam convivio imminuit: commensuratum enim meritis quamvis dignorum & valde dignorum, semper erit limitatum.

Bene sic inferretur; si Deus nobis amore nostri convivium appârasset; sed Evangelium negatâ consequentiâ contrarium probat: dicit quippe, Regem illud invitatis non ipsorum, sed Filii amore præparâsse: *Fecit nuptias Filio suo.* Edicite mihi. Nato seu desponsato Principe primogenito, nunquid instituuntur agunturq; festa regalia, magnificentiâ, gloriâ, & pompâ maximâ, apparatuq; possibili? Ita planè. Omnis iste labor, cura, & apparatus cuinam commensuratur; populine ea spectaturi, iisque gavisuri merito, an Principis dignitate & excellentiâ, pro quo fiunt? extra omnem controversiam est, quod dignitate magnificentiâque Principis. Eadem res est cum convivio cœlesti. Gloriæ beatitudinisque magnitudo quâ gaudebimus, non meritorum nostrorum, quæ limitata sunt, angustiis, sed meritorum dignitatisq; Principis immensitate metitur. Merita nostra in meritis tantùm ipsius fundata, ad habendum in convivio ipsius locum meliorem nos tantum habilitant, veluti hîc in festis alii digniorem, alii inferiorem locum occupant. Verùm visio fruitioque absoluta, magnitudove visi aut fruiti, non nostris sed Christi meritis metitur: deficientibus enim meritis Christi, qui prædestinationis nostræ causa existit, nemini gloria concederetur.

Agite, nunc considerare vobis libeat infinitam Principis in nuptiis desponsati magnificentiam, & hinc argumentando inferre licebit convivij pro eis instituti excellentiam. Sic illud Rege dignâ Rex ipse declaravit energiâ. Mandando servis secundis dixit: *Ecce prandium meum paravi, venite ad nuptias.* Notate, non dixit: paratum est prandium, venite ad prandium; sed: *Prandium meum paratum est, venite ad nuptias.* Et quare? quia ipsæ nuptiæ, eò quòd essent, cujus erant, qualitatem prandij convivijque magis extollebant. Quasi diceret, cùm semel nolueritis venire ad prandium, sine dubio, quia, quale esset,

Matth. 22. v. 4

non intellexiſtis: ut vos noluiſſe venire pœniteat; tantoque veniatis deſiderio, quantâ promptitudine, advertite & conſiderate, quale ſit prandium & convivium, quoniam pro nuptiis Filij mei eſt adornatum: *Venite ad nuptias.* Si pro vobis factum eſſet convivium, vilipendere illud poſſetis; verùm cùm pro Filio Regis ſit factum, eædemque cum eo menſæ vobis ſit accumbendum, quomodo vos excuſare poteſtis? hoc modo, ſubliniore primiſque magis adæquatâ conſideratione idem S. Auguſtinus concludit: *Vbi erit Vnicus ejus, ibi erunt & illi: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti.* Non jam Auguſtinus de terra argumentatur ad cœlum, nec in ipſo cœlo cum merito dignitateque electorum pro gloria: neque cum gratia & amore, quo illos elegit: non dicit invitatos accubituros cum Patriarchis, Apoſtolis, & Martyribus tantâ paſſione tantum promeritis: neque cum Angelis & Archangelis, alijſque ſupremis beatorum Spirituum Hierarchijs; nec deniq; quod cum ipſa Dei Matre locum tenebunt; ſed cum Filio: *Vbi erit unicus eius, ibi erunt & illi:* iſtud enim primarium eſt argumentum, & hæc adæquata magnificentiæ convivij menſura: idcircò ſub novâ confirmatione Canonicâ adjungit, quod eo gaudebimus & fruemur non tantùm ſicut hæredes Dei, ſed ſicut hæredes Chriſti: *Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti.* S. Auguſtinus differentiam exaggerat, prærogativamq; æſtimat, quod ad convivium gloriæ intremus potiùs ſicut cohæredes Chriſti, quàm ſicut hæredes Dei. Quam verò ob cauſam? non ob aliam (alia enim eſſe nequit) quam toto hoc conſideramus diſcurſu: intrare enim ad convivium tanquam Dei hæredes, declarat à Deo tantùm eſſe factum: intrare autem tanquam cohæredes Chriſti, prærogativam adauget, non ſolùm à Deo, ſed à DEO, & ſimul pro Filio ipſius factum eſſe innuendo: *Qui fecit nuptias Filio ſuo.*

S. Aug.

§. V.

ENim verò ſi binæ iſtæ conſiderationes necdum ſufficiant ad perſuadendum nobis ex toto, ad tertiam & ultimam, quæ præteriri nequit tranſeamus. In prima vidimus authorem, in ſecunda motivum; in hac vidimus pretium. In prima author omnipotens qui convivium fecit: in ſecunda motivum immenſum, cur & quare factum: in hac tertia pretium infinitum, quo illius inſtitutio conſtitit. Porrò ſi conſideratio prima ex ſua fuit magnitudine incomprehenſibilis

bilis, & secunda incomprehensibilis magis: hæc admirationem & exaggerationem in tantum superat, ut quasi fidem excedat. Dicet (& quidem rationi convenientissimè) fides quod omnipotenti, nihili constet operari, quod potest. Quanti igitur omnipotenti constare poterat istud apparare convivium? ipse omnipotens, qui Rex est convivij institutor id dixit. Videns invitatos se excusare, misso secundo nuncio expensas factas voluit invitatis intimari: *Tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata, venite ad nuptias.* Nunquid igitur pro gloriæ convivio quippiam occisum est? immò verò, nec aliquid minus, quàm Filius Dei. Nisi Christus fuisset occisus, nemo Filiorum Adam in gloriam intrare potuisset, quia terrestri in paradiso jus perdidimus quod habebamus in cœlum, & per gulam unius boli à convivio remansimus exclusi. Mortuus igitur Christus infinitum sanguinis sui pretium profudit, quod fuit impensum, ut denuò compararetur & præpararetur quod pro tam vili fuerat perditum. Agitè, ponderate si potestis, mortis istius pretium, sanguinis istius numerate guttas, quarum quælibet plus valet, quàm infiniti mundi, & sic aliquo modo incomprehensibilem illius poteritis investigare valorem, quod eo comparatum est. Mundus hic ita nobis oculos cordaque surripiens, tot tantaque authoris sui potentiâ & liberalitate digna continens oblectamenta, nonnisi voluntatis ipsi constitit acino. Porrò si pretiosiorem multò mundum condere vellet, in quo terra foret aurum, maria & flumina, argentum; rupes, adamantes; arenæ, uniones; plantæ, smaragdi, flores, saphiri; fructus saporesque hisce divitiis & delitiis attemperati, altero voluntatis suæ acino, minoreque tempore quàm momento unico, ex nihilo creare posset. Quis valor illius fuerit boni, vel bonorum omnium compendii, quod Deo tam justo quàm potenti non minoris constitit, quàm Filii sui morte & sanguine? sed verba Patris profundis gravida mysteriis, quibus istud magis declaratur, ponderemus.

Matth. 22. v. 4

Tauri mei, & altilia occisa sunt: Primò asserit Rex, Tauros & altilia convivio præparando fuisse occisa. Enim verò, quinam tauri, vel quæ altilia sunt ista? jam notum est, quod in parabola sunt, quod sonant, & in sensu ejus, quod significant. Cùm igitur utraque Christum mortuum significent, prout omnes loquuntur interpretes: Tauri, quia animalia sunt terrestria,

ſtria, humanitatem, & altilia cœleſtia, divinitatem Chriſti deſignant. Et quamvis divinitas ſit immortalis, de utriſque nihilominùs dicitur, quod ſint occiſa: *Tauri mei & altilia occiſa ſunt.* Quia ſicut natura humana & divina in una eſt hypoſtaſi unita, non tantùm mortuus eſt Chriſtus quà homo, ſed etiam veraciter Deus mortuus dicitur. Neque ſine conſideratione tranſmittendus eſt modus, & expreſſa diſtinctio, quà Rex hoc caſu locutus eſt: tauros quippe vocat ſuos, ſed non aves: *Tauri mei, & altilia.* Si igitur Rex eſt Deus, Dominus omnium, quare ſuos vocat tauros, aves verò minimè? ob eandem quam diximus rationem. Deus dominium in humanitatem habet, non verò in Divinitatem Chriſti dominium habet, nec habere poteſt, quia idem eſt Deus: & ſicut tauri, in ineffabili compoſito Chriſti, ſignificant id quod habet humanum, & aves ſeu altilia, id quod habet divinum; propterea Rex qui Deum refert & deſignat, tauros vocat ſuos, aves verò minimè: *Tauri mei & altilia.* Quaſi nobis diceret: humanum quod eſt in Chriſto meum eſt: divinum non eſt meum: Ego ſum. Illa denique verba: *Occiſa ſunt*, quæ non quamcunque, ſed violentam, quamvis tauris & altilibus convivij propriam mortem ſignificant; Rex illam quoq; ſingulari myſterio & energià dixit; quia talis Filij ſui mors extitit; quâ nobis Deus convivium gloriæ præparavit: non mors naturalis (quæ ſuffeciſſet) ſed omninò violenta; & non ſanguine in venis concreto, ſed ex eis profuſo. In ipſo Textu caſum totamque ipſius hiſtoriam ſingulariter deſcriptam habemus.

Quando Rex miſſis ſervis ſecundò invitatos venire mandavit, quidam eorum eò inſolentiæ & inſaniæ ſunt progreſſi, ut non ſolùm venire abnuerint, verùm regios ſervos apprehenſos magnis affecerint injuriis, tandemque occiderint: *Reliqui verò tenuerunt ſervos ejus, & contumeliis affectos occiderunt.* Matth. 22. v. 6. Servos mandati ſecundi bajulos, jam diximus deſignâſſe Apoſtolos. Invitati, qui apprehenderunt illos, qui contumeliâ affecerunt & occiderunt, nullum eſt dubium, quin civitatis Jeroſolymitanæ incolæ fuerint, qui non tantùm quibuſdam eorum vitam eripuerunt, verùm etiam ipſi Apoſtolorum Apoſtolo Chriſto, de quo ſpecialitèr Textus loquitur. Ex multis hoc probatur principijs. Primò, quia Chriſtus propriè & ſpecialitèr Iſraëlitico populo venit Apoſtolus, quod ipſemet aſſeruit. Secundò, quia Rex, qui mandata

dire-

Matth. 15. v. 24. direxit, erat Pater æternus, & Christus immediatè missus à Patre; sicut & alij Apostoli immediatè à Christo. Tertiò, quoniam de Christo proprietate omnimoda verificatur, fuisse comprehensum, contumeliis affectum, crudelissimeq; occisum: *Tenuerunt servos ejus, & contumeliis affectos occiderunt*. Nihil obstat nomen *Servi* : *servos ejus*: quia non obstante quod Theologorum nonnulli sibi præservârunt, quod Christus quà Deus non potuerit dici servus; certum est, quod, quà homo, veraciter & propriè fuit servus Dei, & sic potest vocarique debet: quemadmodum post S. Thomam, doctè fusèque probat Suarez.

Denique ut evidentissimè constet, quod Textus noster ad literam de morte loquatur Christi; progreditur historia dicens, quod Rex cognito, quod homicidæ illi patrârant, misit exercitus ad puniendum, qui non tantùm illos occiderunt & deleverunt: sed ipsam insuper civitatem eorum demoliti flammis exusserunt: Matth. 22. v. 7. *Missis exercitibus perdidit homicidas illos, & civitatem eorum succendit*. Quinam verò illi à Deo (qui Rex erat) missi fuêre exercitus, & quænam ab eis igni tradita civitas? Sanctus Hieronymus inquit: S. Hier. *Per hos exercitus Romanos intelligimus, sub Duce Vespasiano & Tito, qui occisis Iudææ populis, prævaricatricem incenderunt civitatem* : In justam scilicet necis Christi ultionem. Idipsum ad moriendum jam pergens, & multò ante prædixerat Christus. Et quoniam mors illa tam violenta in Jerusalem fuit obita: eodem momento ipsa portas aperuit cœli, istudq; infinitum pro convivio gloriæ expensum fuit pretium. Ea propter invitatis Rex dici mandavit expensas jam factas, taurosque & altilia jam esse occisa: *Tauri mei & altilia occisa sunt*.

Verùm hic notanda jam venit admirabilis, primum inter & secundum mandatum differentia. Primâ vice Rex tantummodò vocatum misit ut venirent invitati: *Misit servos suos vocare invitatos ad nuptias*. Secundâ vice non solùm vocare jussit, sed addidit, prandium sive convivium jam esse paratum, necessariaque omnia jam impensa: *Dicite invitatis: ecce prandium meum paravi, tauri mei, & altilia occisa sunt, & omnia parata*. Si primi servi hæc non denunciârunt, quare illud fecêre secundi? & si his dicendum erat, & dixerunt, prandium jam esse paratum, quare idem non dixerunt primi? quia neque hoc veraciter dicere poterant, neque Rex man-

mandare poterat, ut dicerent. Primi servi ut vidimus, fuerunt Prophetæ: secundi, Apostoli. Prophetæ incarnationem mortemque Christi præcesserunt; Apostoli verò sunt subsecuti: quia verò mediante Christi morte apertum est cœlum eousque clausum; paratumque convivium eousque tantùm promissum; hinc servi primi neque dixerunt, neque dicere potuerunt convivium esse paratum: secundi verò illud dicere potuerunt. Quam ob causam in lege veteri, convivio gloriæ digni in limbum descendebant expectaturi; in lege verò gratiæ nunc eâ digni mox in eam intrant eodem fruituri & gavisuri.

Porrò ne ultima mandati clausula sine ponderatione transeat, quâ Rex omnia parata contestatus est: *& omnia parata*: dixit, *Omnia*. quicquid enim homo desiderare, & Deus dare potest, in hoc gloriæ convivio comprehenditur. Verùm non hoc considero: sed quod pondero, est, quod cùm dixisset in principio: *ecce prandium meum paravi:* in fine iterum repetat: *& omnia parata.* Si dixerat prandium suum jam paratum, quare omnia parata esse, repetit? quia ultimæ clausulæ præmiserat mentionem illorum, quæ ad parandum convivium mortua fuerant; ante primam verò, non itidem: ad cognoscendum verò quid sit aut esse possit Gloriæ convivium, non adeò considerationem movet & æstimationem exaggerat, quod Deus illud suum compellet: *prandium meum*: quantam de eo, quod intelligatur, quod constiterit morte Dei: *Tauri mei, altilia occisa sunt:* ideoque mox subjungit: & omnia parata? multò enim magis magnificentia extollitur convivii cognito pretio, quo constitit; quàm hoc ipso, quod sciatur, cujus sit. Est Dei, morteque Dei constitit: multò igitur magis magnificatur pretio, quàm authore; Deus enim qui illud fecit quà omnipotens, plus minusve facere potest; idem verò Deus qui illud solvit quà justus, nequit dare minus hoc ipso quod majoris est valoris. O Deus semper incomprehensibilis, nunquam verò ita, sicut in hoc mysterio! cùm Pater sit qui nuptias fecit, & Filius desponsatus: quod filio sit moriendum, ut Pater pro nuptiis convivium adornet! in hac admiratione consideratio sistat, hinc enim abire nequit.

§. VI.

EVangelium semetipso magnificentiam nobis convivii Gloriæ demonstravit, per authorem, per motivum, & pretium ejus: Omnia infi-

infinita. Infinitus qui fecit, infinitus pro quo factum est, & infinitum quo ipsum fieri constitit. Sed ad punctum devenimus, in quo ipsum Evangelium totum nobis evertere & destruere videtur, quod ex illo hucusque peregimus. Invitatis ad primum secundumque nuncium venire renuentibus, jussit Rex vocari alios, quibus jam mensæ accumbentibus, ut eam Rex majestatis suæ præsentiâ honoraret: *intravit, ut videret discumbentes.* Nihil festivum sine aliquo incongruo: & ita hîc accidit. Rex inter alios, hominem convivii majestati, non convenienter satis vestitum vidit: præsumptionem & inurbanitatem admiratus, ministris suis mandavit, ut manibus pedibusque ligatum carceri mancipatent. Verba Regis fuerunt ista: *Quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* Vestis nuptialis, juxta omnium PP. Expositorumq; Catholicorum sententiam, est gratia Dei. Sine gratia Dei (est de fide) nemo regnum cœlorum intrare potest? ergo convivium, de quo hucusque locuti sumus, non est, nec esse potest convivium gloriæ. Ulteriùs. Gloria & cœlestis beatitudo ex sua propria natura perpetua est & æterna, aliàs enim non esset beatitudo; & semel ingressus in gloriam, egredi, eâque

Ibidem v. 11.

Ibidem v. 12.

privari nequit. Homo iste ingressus mensæque accumbens sine veste nuptiali, à convivio fuit ejectus: ergo convivium istud non est illud gloriæ.

Argumentum istud tam est validum, ut solum divinissimum altaris Sacramentum, tam veram, quàm admirabilem, huicque diei tam propriam, quàm veram ejus nobis dare possit solutionem. Respondeo: eandem mensam in principio continuationeq; parabolæ, convivium fuisse Gloriæ: ast in ejusdem parabolæ fine, ad quem jam pervenimus, est convivium Sacramenti. Et quoniam ad Sanctissimi Sacramenti mensam magnâ præsumptione & cum peccati mortalis conscientia (quod solus Deus, aliis ignorantibus, novit) sacrilegè quidam accedere possunt; hinc Rex, qui est Deus, quempiam assidentium, uti reliquos, veste gratiæ non indutum vidit: *Et vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali.* De nolentibns venire ad convivium, quà Gloriæ convivium non dignos fuisse Rex asserit: *Qui invitati erant non fuerunt digni*: ad cœleste quippe convivium nullus nisi dignus intrare permittitur. Ad convivium verò terrestre, quod est Sanctissimum Sacramentum, etiam indignus admittitur. Proinde Rex, cujus solius oculi vident

Ibidem v. 11.

dent penetrantque conſcientias aſſidentium, quendam menſæ, non indutum veſte nuptiali vidit: *non veſtitum veſte nuptiali.*

Diſcrimen differentiamque omnes videre conſpicio propriam valde & accommodatam. Verùm dubitare ſimul de ſuppoſitione ejuſdem, meque interrogare, quaſi intueor, quomodo eſſe poteſt aut poterat, quod eodem die, eâdemq; in parabola Chriſti, eadem menſa, idemque convivium, quod in convivio Gloriæ cæpit, in Sacramenti convivium deſineret? in hoc difficillimum verſatur punctum. Sed ecce, quomodo naturaliter ſic fuit: aliterque eſſe non potuit. Convivium illud prandium eſſe debuit: ſic enim illud Rex appellavit: *Ecce prandium meum paravi*: Et quia invitati ad primum nuncium venire recuſârunt, ſecundoſque mitti neceſſarium fuit, ubi plus reſponſum, apprehenſiones vocantium, injuriæ ac homicidia invenerunt; cum iſtis tergiverſationibus, non in ipſa Regis aula, ſed alia, quam textus innuit, civitate factis, horæ prandii tranſierunt. Quo facto Rex exercitus ſuos expedivit atque ad puniendos invitatos, rebellemque ſuccendendam civitatem miſit, in quo multo plus temporis fuit conſumptum. Alii demum ſunt vocati, qui invitatorum loca occuparent: nec hi ſimul ad palatium Regis ſunt deducti, ſed eodem mandante Rege, in extremis civitatis viarumq; ſeu platearum exitibus ſunt quæſiti: *Ite ad exitus viarum*: Hiſce ſolicitudinibus, curiſq; moroſis, quamvis celerrimè peractis, reliquum diei neceſſariò fuit inſumptum; conſequenterq; convivium celebratum nocte ſeu veſpere: & ſic non prandium, ſed cœna fuit. Et quia cœna & non prandium fuit, & eadem erant bellaria: hinc etiam quod convivium erat Gloriæ, in convivium tranſiit Sacramenti.

Enim verò, quænam eſt, aut fuit hujus adeò notabilis mutationis ratio? hæc clara eſt & manifeſta; inter beatitudinem quippe in cœlo, & inter Sacramentum in terra aliud non eſt diſcrimen, neque alia differentia de convivio ad convivium; niſi unum eſſe de die, & alterum de nocte; unum cum luce ſolis, aliud cum lumine candelæ; unum cum lumine gloriæ, quod eſt clarum; alterum cum lumine fidei, quod eſt obſcurum: unum cum fruitione & viſione, alterum cum fruitione ſine viſione. Nonne certum eſt eundem Deum, quo gaudemus fruimurque in cœlo, eſſe etiam in Sacramento? Sic. Nonne ſimiliter certum eſt, eun-

eundem Deum ibi videri, hîc verò non etiam: ista igitur sola est differentia inter convivium Gloriæ in cœlo, & hoc Sacramenti, in terra. Gloria, est Sacramentum cortinis remotis; Sacramentum, est Gloria cortinis oppansis. Ibi Deus comeditur expositus & detectus; hîc comeditur tectus & inclusus. Si hodie mensæ accumbentium eidem, quidam fuissent cæci, quidam videntes, quænam differentia fuisset inter utrosque? videntes comedissent videndo quid comederent; cæci verò non viderent quid comederent; sed eadem cum cæteris comederent bellaria. Idem nobis evenit in comparatione cœlestium beatorum. Illi comedunt & vident; quia comedunt de die: nos comedimus & non videmus, quia comedimus de nocte. Verum est, quod, quamvis comedamus de nocte, tamen ad lucem comedamus candelæ, quæ est lumen fidei; huic verò lumini ea est qualitas, ut certificet, sed non ostendat; si enim quod certificat etiam ostenderet, jam non esset fides.

Rex mensæ sine veste nuptiali assidentem apprehendi mandans, dixit: *Mittite eum in tenebras exteriores.* Et quare expresse dixit, *in tenebras exteriores?* ad innuendum prout verè erat, etiam intus in aula & convivij loco tenebras esse. Tenebræ carceris, quo reum Rex deduci jussit, erant exteriores & deforis: tenebræ palatij, ubi comedebant invitati, erant interiores, & intus. Quidnam verò ambas faciebat tenebras? carceris tenebras loci faciebat obscuritas: convivij tenebras obscuritas faciebat fidei. Ista verò fidei obscuritas id habet excellentiæ, ut tam securos nos reddat de veritate non visi; sicut visio certificat beatos de veritate illius quod intuentur. Textus inquit, Regem intrâsse ut videret invitatos: *Intravit Rex, ut videret discumbentes:* notatque Abulensis, finem intentionemque intrandi fuisse: *Vt lætificaret epulantes, cùm eis præsentiam suam exhiberet.* Id est, ut convivantes præsentiâ suâ exhilararet. Dixit, præsentiâ suâ, non visione, & rectè dixit; quod enim nos lætificat, nobisque satisfacit in convivio Sacramenti, non est visionis evidentia, sed præsentiæ certitudo. Hinc expresse & signantèr Textus dicit, intrâsse Regem, non ut videretur sed videret: *Vt videret discumbentes.* In convivio cælesti discumbentes videntur à Deo, videntque Deum: in convivio Sacramenti non est visio reciproca, sed unius tantum partis: Deus videt nos, & non videtur

Ibidem v. 13.

Abulensis.

à nobis: quemadmodum fides certos nos facit de præsentia, eadem nobis operit visionem.

Verùm si Rex, uti diximus, æternus est Pater, & quod comedimus in Sacramento corpus est Christi, quomodo dicitur, quod in hoc convivium Pater intravit? quia convivium Sacramenti convivio gloriæ non fuisset æquale, nisi in illud etiam Pater æternus intrâsset. Beati non unam tantùm, sed omnes divinas contemplantur personas; vident enim Deum sicuti est, & Deus unus in essentia, trinus est in personis: porrò si in Sacramento tantùm esset corpus & sanguis Christi, & non Divinitas & Persona Verbi, aliæque divinæ personæ, plus in se convivium gloriæ, quàm illud Sacramenti contineret: & tamen certum est, & de fide, quod tantum contineat Sacramentum, quantum omnium gloria Beatorum, & illa ipsius Dei: *non vi verborum* (ut loquuntur Theologi) *sed concomitanter*. Quamvis vi verborum consecrationis solummodò sit in Sacramento corpus & sanguis Christi; quia corpus illud & sanguis divinitati sunt unita; & divinitas non per unionem sed identitatem à personis divinis est inseparabilis; omnes etiam personæ divinæ sunt in Sacramento, non velut partes essentiales Sacramenti constitutivæ, sed velut partes, (si ita loqui fas est) illud necessariò comitantes, & intrantes: & hoc verè ac propriè significat, quod Rex, qui est Pater, convivium dicitur intrâsse: *Intravit Rex.*

Et quemadmodum Sacramentum, quantum ad substantiam, est idem cum illo gloriæ: quantum ad magnificentiam, quâ communicatur invitatis, per omnia est simile. In convivio gloriæ distribuuntur bellaria sine divisione; Deus enim est indivisibilis; & idem fit in Sacramento: *Non confractus, non divisus, integer accipitur.* D. Tho. In convivio gloriæ Deus totus datur omnibus, & totus singulis; & in Sacramento tantum accipit unus, quantum singuli: *Sic totum omnibus, quod totum singulis.* In convivio gloriæ quantumcunque numero accrescunt invitati, non minuuntur cibaria: & in Sacramento, licèt frequens sit accipientium numerus, neque ideò deficit: *Sumit unus, sumunt mille, nec sumptus consumitur.* In convivio gloriæ cùm Deus sit spiritus, non solùm beatos facit spiritus, verùm etiam corpora; & in Sacramento suum nobis corpus dando Christus, non solùm corporum sed multò magis spirituum est refectio: *Vt duplicis substantiæ totum cibaret hominem.*

In

In convivio gloriæ videntes Deum transformantur in ipsum; & in Sacramento manducantes Christum similiter transformantur in ipsum: qui propterea, cum Deus esset, homo factus est: *ut homines Deos faceret factus homo.* Denique in convivio Gloriæ omnia percipiuntur & gustantur oblectamenta & deliciæ, quæ à divinitate veluti de fonte promanant; & in Sacramento similiter eadem gustantur & percipiuntur, omnium enim dulcedo & suavitas ibidem in suo proprio bibitur fonte: *In quo spiritualis dulcedo in proprio fonte gustatur.* Ita illud adstruit & docet Doctor Angelicus S. Thomas, cujus sunt omnes textus citati, & à quo illos accepit & approbavit Ecclesia.

§. VII.

Ex omnibus præsenti Sermone jam dictis, Evangelium nostrum sufficienter nobis demonstrâsse videtur, quod convivium quod prandium esse debebat, in cœnam sit conversum; & in gloriæ convivio incipiens, in Sacramenti convivio desierit. Hoc nobis tantum curandum restat, ut utrumque fructuosum nobis reddamus; & ne tam ingrati simus Deo, tam inimici nobis, tam insensati, omnique velut judicii rationisque usu carentes, ut illi, qui binâ vice vocati venire recusârunt. Primum quod nos animare debet omnes, est novisse, quod Deus nos vocat omnes, quodque tam convivium gloriæ, quàm illud Sacramenti, sine reservatione aliqua, personarumque exceptione æqualiter pro omnibus paravit. S. Paschasius notavit, quod idem ipse parabolæ nostræ Rex, quando Filio suo nuptias fecisse dicitur Rex homo vocatur: *Homini Regi.* Postquàm verò de convivio tractavit, nunquam ampliùs homo est appellatus; quia Reges-homines non invitant nisi Principes & magnos: Rex Deus aliter facit, invitat omnes, vocat omnes; omnes suæ mensæ assidere desiderat, sive illi gloriæ in cœlo; sive huic Sacramenti in terra.

Inurbanis istis invitatis ad primam secundamque vocationem venire recusantibus, idem Rex alios inquiri jussit, qui priorum loca occuparent, mandans ut circumeundo plateas quotquot invenirent ad convivium vocarent: *Ite ad exitus viarum, & quoscunque inveneritis, vocate ad nuptias.* Ibidem v. 9. Sed pro mensa Regis, & in celebritate tam regia, velut illa nuptiarum Principis seu primogeniti, non limitantur qualitates? non congrua assignantur loca? nulla titulorum, vel

vel conditionum fit mentio, neq; distinguitur inter vocandos & excludendos? omninò non. Vocate quoscunque in viis plateisque inveneritis; quemadmodum plateæ & viæ sunt publicæ & communes omnibus, sic etiam mensam meam esse volo: & sic factum est. Textus inquit, quod servi congregârint omnes quoscunque invenerunt bonos & malos: *Congregaverunt omnes quos invenerunt malos & bonos.* Isti verò sic quæsiti & collecti ex compitis & viis convivij implevêre loca: *Et impletæ sunt nuptiæ discumbentium.* Sed quid sibi vult, Ly, *malos & bonos*? juxta Glossam & Doctores, vult dicere: *Cuiuscunque conditionis homines, cuiuscunque gradus, cuiuscunque nationis, cuiuscunque officii & fortunæ.* Hebræum & Græcum, magnum & parvum, divitem & pauperem, nobilem & plebeium, Dominum & servum, indifferenter omnes, nemine excluso. Etiam notate, malos anteponi bonis: *Malos & bonos.* Id est, ignobiliores nobilioribus: hoc enim vel maximè mensam Dei commendat, honorat & magnificat. Quod eodem in convivio, quæ optimè indolem & naturam ipsius novit, Ecclesia illi decantat: *O res mirabilis! manducat Dominum pauper servus & humilis.* Verùm

Ibidem v. 10.

Glossa.

Ecclesia

si mihi vel unum mutare liceret adverbium, & verborum invertere ordinem, sic pronunciarem: *Manducat Dominum pauper, servus & humilis? haud res mirabilis.* Id est, quod servus, pauper, & humilis discumbat in mensa Domini, non est mirabile: si convivium Regis cujusdam terreni foret, admirationem mereretur: verùm cùm Regis sit cælestis, qui creavit omnes, & pro omnibus est mortuus, quo pacto discerneret in mensa, quos æquales fecit naturâ, pretio, & gratiâ? hic discretiones tales facimus, & ibi earundem vanitatem videbimus. Qualis erit confusio magnorum, videre cœlum esse parvulorum? & qualis confusio tot servos & mancipia habentium, videre servum in convivio gloriæ accumbentem, se verò Dominum exclusum?

Supposito igitur, utrumque convivium esse pro omnibus, & Deum nos omnes vocare ad utrumque, non negligamus modò convivium frequentare terrestre, ut idem nos deducat ad cœleste. S. Albertus Magnus, tantus scientiâ, quantus pietate, in quodam excellentissimo, quem de SS. Sacramento conscripsit, libro notabilem hanc profert sententiam: *Id quod nunc in Sacramenti specie percipiendo Christum agimus, signum est, qualiter*

S. Alb. Magn.

liter eundem aliquando secundum dulcedinem suæ Deitatis in cœlesti beatitudine percipiemus. Cupitisne scire utrum cœlum ingressuri, qualiterque ibidem recipiendi sitis? videte utrum hic SS. Sacramentum frequentetis, & quomodo ipsum recipiatis; modus enim quo Christi corpus in Sacramento in hac vita recipimus, argumento nobis est, quomodo Divinitatem ipsius in altera vita percipiemus in gloria: *Id quod nunc percipiendo Christum agimus, signum est, qualiter eundem in beatitudine percipiemus.* Quæ ergò spes fruendi convivio Gloriæ superest illis, qui sacram hanc mensam vel despiciunt, vel tam parum dispositi, aut conscientiâ puri frequentant, velut ille qui ab eadem rejectus in tenebricosum carcerem, qui est infernus, missus est? Rex hanc pronuncians sententiam, in loco isto tenebroso & subterraneo ejulatum dentiumque stri-
Ibidem dorem esse asseruit: *Ibi erit*
v. 13. *fletus & stridor dentium.* Ubi valde notandum, quod duorum tormentorum, quorum meminit, unum sit oris, alterum oculorum. In inferno multa alia atrociora sunt tormenta, quibus ignis & dæmones damnatos excruciant; quare igitur duorum tantùm meminit tormentorum, quibus ipsimet se cruciant damnati, & unum oris, alterum verò est oculorum? quia manducare Deum in præmium habet videre Deum; indignæ verò manducationis reatus, in pœnam habet, visione Dei privari in æternum. Miseri illius indignè comedentis culpa in ore fuit castigata, & æternùm non videndi pœna, in oculis executioni fuit data: fleant æternùm oculi, quia Deum non videbunt, quamdiu Deus erit Deus, *Ibi erit fletus.* Et quia os Deum contingere indigneq; manducare præsumpsit, propriorum suorum dentium morsibus præ rabie & desperatione æternùm similiter corrodatur: *Et stridor dentium.*

Hinc Christus Dominus noster tremendam intulit conclusionem:
Multi enim sunt vocati, pauci verò *Ibidem*
electi. Verùm si electi sunt illi, *v. 14.*
qui cum veste nuptiali ingressi in convivio permanserunt, & non electus ille indecenter vestitus ingressus, fuit tantùm unus; quo pacto Christus dicit, & ex parabolæ ejusdem eventu infert, quod vocati sint multi & electi pauci? dubium illud quomodo sit intelligendum negotij multum facessivit Interpretibus, sed facilem habet solutionem: vocati quippe fuerunt, non tantùm qui venerunt ad convivium, verùm etiam, qui venire noluerunt:

Et quia omnes quotquot venerunt & non venerunt fuerunt vocati, & ex illis, qui venerunt, unus non fuit electus bene infertur, quod vocati sint multi, electi verò pauci: pauci, omnium vocatorum respectu: & pauciores adhuc, respectu desiderij Christi, & pretij quod salvandis omnibus impendit. Verùm aptissimè ex omnibus nostro deservit intento, quod omnes vocati, qui cum veste nuptiali ad convivium venerunt Sacramenti, omnes fuerunt electi: *Pauci electi.* Pauci quidem: sed omnes electi. Quam verò ob causam? quia finis vocatorum est Gloria; panis electorum, est Sacramentum: & quotquot bene utuntur pane electorum, finem consequuntur vocatorum. Non datur finis sine mediis: & quotquot hoc supremo & tam facili & expedito proficere norunt medio; quotquot decenter ritéque dispositi Sanctissimi Sacramenti mensam frequentant; quotquot vescuntur, & pane electorum se sustentant, quod est convivium Dei in terra; omnes illi finem Vocatorum consequuntur, qui est in cœlo.

§. VIII.

GRandis profectò, Christiani, consolatio omnibus illis qui ita faciunt: sed & æqualis desolatio, infelicitas & confusio illis, qui pro commodis, & tam vanorum, prout omnia hujusmodi sunt, desiderio, divinum Sacramenti relinquentes convivium, illud Gloriæ perdunt. De inurbanis istis & insensatis, qui ad convivium vocati venire recusarunt, inquit textus, quod iverit, *alius in villam suam: alius verò ad negotiationem suam.* Ibidem v. 5. Ecce quid perdiderunt: & quare? Quid, quæso, negotiatione unus lucrari poterat, & alius suâ villâ, quod aliquatenus saltem comparari posset cum eo quod despexerunt & neglexerunt: *illi autem neglexerunt.* Ibidem Deus nos ad quietem mensæque suæ assidendum vocat: & nos potius laborare & fatigari malumus cum mundo, quàm quiescere & deliciari cum Deo. Tantum in nobis prævalet apparentia præsentis, & tam modicum fides & spes futuri. De nullis minus ista poterat timeri inattentio & incuria, quàm de iis, quos Rex vocari jussit. Vocari jussit agricolas, illos videlicet qui ad agriculturæ exercitium exierant: & mercatores, illos videlicet, qui ad suam exierant negotiationem: & quare magis agricolas potiùs & mercatores, quàm alterius exercitii homines vocavit? quia tam agricolæ, quàm mercatores sunt homines, quorum exercitium & professio est, capitale au-

le augere. Agricola seminat parum, ad colligendum multum: mercator pretio coemit minore, quæ vendat majore. Eandemque ob causam tam agricolas, quàm mercatores, proprii commodi & lucri desiderium ad Regis mensam attrahere oporteret. Quænam melior agricultura, quàm seminare in terra, & colligere in cœlo? & quænam felicior mercatura, quàm vendere tempus, & æternitatem comparare? O æternitas ludificata! ô gloria neglecta! ô cœlum nec volitum, nec creditum!

Creditisne, qui vos Christianos dicitis, creditisne esse cœlum? creditisne esse gloriam? creditisne esse æternitatem? respondetis quod sic: de quo ego valde dubito. Sed si veraciter creditis omnia quæ dixi, quomodo illa non vultis? Ita noluisse inquit Evangelium eos, quos imitamini: *Et nolebant venire*: Quod si tantum nos capiunt blandimenta præsentis, & tam parum fides futuri; cur vos non subit consideratio de præsenti, ubinam illud quandoque desiturum sit? Est singulari admiratione dignum, quod primi, secundiq; vocati omnes se excusantes abnuerint venire: & ultimi, nullo eorum se excusante, omnes venerint. Nunquid invitationes & famuli ejusdem erant Regis, & nuptiæ eædem?

Ibidem v. 3.

Quales igitur isti tantæ prudentiæ erant homines, voluntatisque tam diversæ, ut nemine repugnante, omnes voluerint venire? Advertite, ubinam eos Rex jusserit quæri; & ubi fuerint, quando venerunt: *Ite ad exitus viarum, & quoscunque inveneritis vocate.* Nostis quare vocanti non occurrimus Christo? causa est, quia non stamus in exitu seu finibus viarum. Principia viarum quæ quilibet pro sua sibi assumit vita, earumque media similiter valde sunt deceptoria: fines, & quo substituri pergunt, veritatem detegunt. Omnes civitates, & aulæ quoque (sicuti hæc erat,) tres habent plateas, seu vias regias per quas homines communiter ambulant, & ubi omnes concurrunt: illam videlicet divitiarum, honorum & voluptatum. Sed ejusdem viæ eventum, viarumque considerantes finem & exitum: *Ite ad exitus viarum*, Deus quærit & invenit: *& quoscunque inveneritis vocate.*

Ibidem v. 9.

Etiam alia adhuc ratio ultimò venientium voluntates efficacitèr movit & impulit. Primis semel atque iterum vocatis, Rex nondum erat iratus: *Iratus est Rex*: justitiæ suæ rigorem nondum ostenderat: *Perdidit homicidas illos, & civitatem illorum succendit*: & ideo convivium neglexerunt, invitatio-

Ibidem v. 7.

nem respuerunt, neq; Regem sunt reveriti. Reliqui verò videntes Regis benignitatem in iram conversam, rebelles perditos & in frusta concisos, civitatem succensam, indifferenter domos humiles ardere simul cum superbis palatiis, turribusque altissimis, quomodo non istis illuminati flammis aperirent oculos, & corda, licet ænea, tale non emolliret incendium? nonnulli abstrahendo ab historia, sumentes culpam & pœnam in generali, in hoc igne ignem agnoscunt inferni, qui ultimus finis est & exitus eorum, qui despiciunt cœlum. Nunquid è re cujusquam erit, ut tam exigui momenti commoda, gaudiaque tam exilia & transitoria, sicut illa sunt vitæ hujus, æternum luiturus abeat in infernum. Istud igitur volunt nolendo, qui tanti faciunt præsens, & tam parvi futurum: & quo fruantur deceptione & fallacia illius quod est (vel non est) non pensant quid erit & futurum sit.

Dixi, quod volunt, nolendo; video enim vos intus in cordibus vobis loqui; quod si non velitis modò, velitis posteà; & sicut modò estis similes vocatis primis, qui venire noluerunt; eritis posteà velut ultimi, qui venerunt. Iste est dolus & deceptio communis, quâ diabolus nos excœcat, fovet, & lactat, donec jam perditos in damnationem abripiat. Exigit à nobis voluntatem modò, & illam nobis promittit pro posteà. Deus nos liberet à voluntate habituata ad non volendum, quia nunquam vult! ecce quid Textus dicat: *Et nolebant venire.* Non dicit: *noluerunt*, sed, *nolebant*. Si diceret, *noluerunt*, significaret actum voluntatis; at dicendo, *nolebant*, non actum sed habitum significat, voluntatemq; habituatam ad non volendum unquam velle. Hinc primâ vice & secundâ iterum vocati noluerunt; & tertiâ vocati vice similiter noluissent. Verùm si Rex adeò bonus & benignus fuit, ut non obstante, quod primâ noluerint vice venire, eos vocârit secundâ, cur etiam tertiâ eos vice vocari jussit? hoc vel maximè tremendum hujus materiæ est punctum. Nemo ad Deum converti potest, nisi inspiratione ipsius vocatus, gratiæque ipsius auxilio præventus. Et quamvis Deus nos semel atq; iterum vocet, si nos vocationem negligimus & contemnimus; etiam ille suas nobis inspirationes subtrahit, gratiæque auxilia denegat. Et quid miserâ fiet animâ Dei auxiliis destitutâ! S. Gregorium Papam audite: *Nemo contemnat, ne, dum vocatus excusat, cùm voluerit, intrare non valeat.* S.Greg.

q.di.

q. d. Nullus vocationem & inspirationem divinam contemnat, ne, quando vocatus venire non vult, postmodum, quamvis velit, venire non possit.

Porrò ut cognoscamus omnes, nos ad eum devenire posse statum, in quo nullatenùs possimus, licèt vellemus: instructionis hujus S. Gregorij veritatem, ultimâ Evangelij nostri clausulâ confirmemus, quæ sola nobis consideranda restat. Jussit Rex ut qui sine veste nuptiali convivij locum fuerat ingressus, manibus pedibusque ligatis, tenebricosum in carcerem mitteretur: *Ligatis manibus & pedibus, mittite eum in tenebras exteriores.* Matth. 22. u. 13. Et Textus inquit quod auditâ hac sententiâ miser obmutescens ne vel verbum reddiderit: *At ille obmutuit.* Ibidem v. 12. Illud obmutescere me magis facit obstupescere. Homo miser, homo pusillanimis, homo tui ipsius inimice, & sine judicio, quare à sententia ad eundem non appellas Regem? nonne adeò clementem & benignum eum esse vides, ut etiam offensus te vocet amicum? *Amice quomodo huc intrâsti?* non cernis eundem tantæ celebritatis diem ad veniam optimè accommodatum, si deest, quo reatum tuum excuses? quare eundem non confiteris? quare ad pedes Patris non procumbis misericordiam petiturus per Filij amorem, eandemque humanitatem cui se desponsavit? nihil horum miser ille fecit, aut facere poterat licèt voluisset, ipsa enim sententia in culpæ suæ pœnam illum ad omnia inhabilitavit. Videre nequibat, quia ad tenebras condemnatus erat; ad pedes Regis procumbere non poterat, quia suos ligatos habebat; pectus tundere non valebat, quia manus ipsi ligatæ erant; reatum suum confiteri, veniamq; petere nequibat, linguâ enim obmutuerat: & istud evenit illi qui sicut iste gratiâ Dei destitutus intravit, ab ea ejectus fuit & repulsus. Pedes & manus animæ, assertore Augustino, S. Aug. intellectus sunt & voluntas, quibus arbitrium constat; quod divinâ deficiente gratiâ tam ligatum manet & obscuratum, ut nec lucem habeat ad videndum, nec manus ad operandum, nec pedes ad movendum, nec linguam ad dicendum, *Peccavi.* Ecce utrum infelicior luctuosiorque dari possit status, sed justitiâ exigente promeritus. Utinam vel animabus nostris, pro ultimo documento, fortiter impressa inhæreret culpa, ob quam ille miser potentiarum motuumque suorum omnium usum, ad ipsam usque loquelam perdidit, quâ se ab omnibus liberare potuis-

ſet! quæ verò iſta fuit culpa? non alia, quàm quod ad convivium ſine veſte intraverit nuptiali, id eſt, ad SS. Sacramenti menſam acceſſerit extra gratiam Dei conſtitutus. Idcircò ſic obmutuit, ut culpam ſuam confiteri non poſſet: juſto etenim Dei judicio punitur in confeſſionibus, quod peccatur in communionibus. Proinde qui ore communicare præſumpſit in peccato, linguam jam habeat ad ſua peccata confitenda: *At ille obmutuit.*

Obmutuit pro condigna pœna: nobis obmuteſcendum eſt præ horrore & ſtupore: obmutuit Evangelium, jam enim non excuſſum & conſideratum non ſupereſt verbum: & ego pariter obmuteſco, non enim habeo, quod ultra dicam. Si ſtupiditas mea & tepor vos vocare neſcivit ad convivium ut debebam, ſpero hoc interiùs divinam operatam eſſe gratiam & inſpirationes, eâque efficaciâ, ut in hac vita Sanctiſſimi Sacramenti convivium frequentando, in altera convivium Gloriæ conſequi mereamur.

Amen.

SERMO

SERMO
PRO
Felici successu armorum Portugalliæ Contra Hollandos.

Dictus in Ecclesia Beatiss. Virginis Mariæ de Auxilio, Bahiæ. Exposito SS. Sacramento, ultima Quindenarum die, quibus in omnibus ejusdem Civitatis Ecclesiis eædem preces successivè fuerant institutæ. Anno. 1640.

Exurge, quare obdormis, Domine? exurge, & ne repellas in finem. Quare faciem tuam avertis, oblivisceris inopiæ nostræ, & tribulationis nostræ? exurge, Domine, adjuva nos: & redime nos propter nomen tuum. Psalm. 43.

§. I.

SIMPLICIBUS hisce verbis protestando magis, quàm orando Vates Regius Psalmum quadragesimum tertium concludit. Psalmum inquam qui à capite ad calcem usque hisce temporibus præsentique occasioni quadrare videtur. Doctorum maximus S. Hieronymus, & alij post illum expositores, Psalmum hunc de quocunque regno, vel provincia à Fidei inimicis devastata ad literam intelligendum affirmant. Sed inter omnia mundi Regna nulli meliùs, quàm nostro Portugalliæ Regno quadrat, & inter omnes Portugalliæ provinciæ nulli magis quàm Brasiliæ congruit. Aggrediamur totum perlegere Psalmum, & in omnibus ejus versiculis, fortunæ nostræ sortem videbimus expressam: quid fuimus, & quid sumus.

Deus auribus nostris audivimus, Patres nostri annunciaverunt nobis opus, quod operatus es in diebus eorum, & in diebus antiquis. Psalm. 43. v. 1. & 2. Audivimus (incipit Vates) à Patribus nostris, & in nostris legimus histo-

historiis; immò seniores nostri partim adhuc suis viderunt oculis, opera mirabilia, facta fortia, victorias & conquisitiones, quas mediantibus Lusitanis, temporibus præteritis, tua, Domine Deus, operata est omnipotentia.

Ibidem, v. 3. *Manus tua gentes disperdit, & plantasti eos: afflixisti populos, & expulisti eos.* id est, manus tua fuit, quæ tot barbaras, bellicosas indomitasque nationes subegit, propriarum terrarum dominio exuit, ut hos in eis plantaret, sicut plantavit bene fundatis radicibus; utque illos in eis dilataret, sicut dilatavit in omnibus mundi partibus, in Africa, in Asia, in America.

Ibidem v. 4. & 5. *Nec enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorum non salvavit eos; sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultûs tui; quoniam complacuisti in eis.* q. d. non brachiorum ipsorum virtuti & potentiæ, neq; gladiis ipsorum adscribendum est, quod terras illas sibi subjecerint, quas possederunt, gentemq; illam, & Reges ipsius in servitutem redegerint, & sub tributum miserint; sed omnipotenti dexteræ tuæ, ac respectui tuo, supremoque beneplaciti tui imperio, quo tibi complacuit eorum in hoc uti servitio. Hucusque relatio præteritarumque prosperitatum memoria: ab hinc Propheta ad tempus præsens calamitatesq; præsentes transit.

Ibidem v. 10. *Nunc autem repulisti, & confudisti nos, & non egredieris Deus in virtutibus nostris.* q. d. Nunc autem Domine sic immutata ista videmus omnia, ut nunc penitus derelicti & repulsi videamur; nunc enim nostra non præcedis vexilla, neque nostros, ut ante consueveras, ducis exercitus:

Ibidem v. 11. *Avertisti nos retrorsum post inimicos nostros, & qui oderunt nos diripiebant sibi.* Id est assuetos nos victoriis & triumphis, non quod infirmiores simus, sed in punitionem, hostibus nostris nos terga vertere facis, (qui quoniam Justitiæ tuæ sunt flagellum, justum est ut illis dorsum præbeamus) & quæ, perditis illis, nostræ quondam fuêre spolia generositatis, sunt modò spolia ipsorum rapacitatis.

Ibidem v. 12. *Dedisti nos tanquam oves escarum, & in Gentibus dispersisti nos.* Senes, mulieres, parvuli, quibus nec vires nec arma sunt quibus se defendant innocentes velut oves crudelitatis Hæreticæ manibus trucidantur, quiq; mortem evadere possunt in exteris terris peregrini & exules patriam domumque perdunt.

Ibidem v. 13. *Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subsannationem & derisum his, qui sunt in circuitu nostro.* Non tantopere foret dolendum, si vitâ bonisque

nisque perditis, fama saltem salvaretur; sed & hæc paulatim perit: & nomen illud, Lusitanus, tam celebre in annalibus famæ, insolens nunc victoriis Hæreticus infamat: gentilesque, quibus circumcincti vivimus, quibus illud honori simul & terrori erat, nunc illud subsannant & despectui habent.

Eâdem omninò proprietate David in hoc psalmo nostras describit infelicitates, opponendo quod sumus hodie, illi quod fuimus, quamdiu Deo placuit; ut in experientia præsenti, dolor crescat ex opposita memoria præteriti: occurrit hic menti, quod proferre non licet linguæ: neque deest qui tacitè ratiocinetur & concludat, notabilis hujus differentiæ causam, fuisse Monarchiæ mutationem. Non ita esset (inquiunt) si Rex adhuc viveret Emmanuel, Rex Joannes tertius, Regisve Sebastiani fatalitas, cum ipso Reges Lusitanos non sepelîsset. Verùm idem Propheta eodem in psalmo, falsæ hujus persuasionis nobis explicat veritatem: *Tu es ipse Rex meus, & Deus meus, qui mandas salutes Iacob.* Ibidem v. 5. Regnum Portugalliæ, sicut ipse nobis Deus in fundatione declaravit, est regnum ejus & non vestrum: *Volo enim in te, & in semine tuo imperium mihi stabilire:* & sicut Deus est Rex: *Tu es ipse Rex meus, & Deus meus.* Et iste Rex mandans & gubernans: *Qui mandas salutes Iacob*: & qui non mutatur, ipse differentiæ hujus est causa; & non Reges, qui sunt mutati. Hac igitur veritate conspectâ infallibili, Propheta noster nonnihil in tantarum consideratione calamitatum suspensus fuit, quousq; idem ipse Deus, qui lumen infudit, pro remedio earum altissimum ipsi consilium suggessit in verbis, quæ thematis loco assumpsi.

Exurge, quare obdormis, Domine? exurge, & ne repellas in finem. Quare faciem tuam avertis, oblivisceris inopiæ nostræ, & tribulationis nostræ? exurge Domine, adiuva nos, & redime nos propter nomen tuum. Non prædicat David populo, non illum exhortatur, vel increpat; invectivis quamvis meritis abstinet: sed totus novo & extraordinario spiritu abreptus, non solùm ad Deum, sed præsumptione piâ contra eum se convertit. Quemadmodum Martha dixit ad Christum: *Domine, non est tibi cura?* Luc. 10 v. 40. ita David reverenter cum Deo expostulans, illum quasi incuriæ & negligentiæ insimulat. De misericordiæ providentiæque ipsius inadvertentiis conqueritur; quod est Deum dormientem considerare: *Exurge, quare obdor-*

mis Domine? repetit ut exurgat, neque damna in finem usque venire permittat; quod pietate misericordiâque ipsius sit indignum: *Exurge, & ne repellas in finem.* Rationem petit & causam, quare à nobis oculos vultumque avertat: *quare faciem tuam avertis?* & quare miseriæ nostræ oblitus, calamitates nostras atque laborem non curet: *oblivisceris inopiæ nostræ, & tribulationis nostræ?* nec quocunque solùm modo rationem ejus exigit, quod Deus facit & permittit; sed iterum iterumque eam dari postulat! Quare obdormis? quare oblivisceris. Denique præmissis interrogationibus, quibus Deum respondere non posse supponit; & istis argumentis, quibus se Deum convicisse præsumit, ante justitiæ misericordiæque ipsius tribunal, illum ad succurrendum nobis, auxiliandum, moxq; liberandum obligatum esse protestatur: *Exurge Domine, adjuva nos & redime nos.* Et ad magis constringendum, non ob nostrum contestatur commodum ac remedium, sed honoris sui & gloriæ causâ: *propter nomen tuum.*

Hoc (omnipotens & misericordissime Deus) Hoc inquam medio tuam attentavit inclinare & compellere misericordiam, adeò tibi conformis: quo etiam ego utar hodie, quia status in quo versamur, potiùs idem est, quàm similis. Non prædicabo hodie populis, neque loquar hominibus, voces meæ seu verba sublimiora petent; ad pectus tuum divinum Sermo præsens dirigetur. Quindecim dierum continuorum hic est ultimus, quibus in omnibus hujus Metropolis Ecclesiis, ad eundem hunc expositæ majestatis tuæ thronum supplicationes suas, precesq; & vota populus obtulit: & cùm dies sit ultimus, justum quoque est ut in eo ultimo unicoque succurratur remedio. Omnibus hisce diebus frustra, & in vanum se fatigârunt Oratores Evangelici pœnitentiam prædicando: sed quia homines non sunt conversi, ego te, Domine, convertere paro. Tam præsumptuosus de tua, Deus meus, misericordia accedo; ut quamvis nos simus peccatores, tu pœnitentem hodie sis acturus.

Quod petitum seu protestatum venio, Domine, est, ut nos adjuves & liberes: *adjuva nos & redime nos:* utraque petitio ista & loco, & tempori optimè congruit. Tantæ oppressionis captivitatisq; tempore, quid nobis in maxima necessitate petendum, nisi ut nos liberes? *Redime nos.* Et in domo seu Ecclesia Beatissimæ Virginis Mariæ de Auxilio, quid majore sperandum fidu-

fiduciâ, quàm ut adjuves, *adjuva nos*? non petam petendo seu supplicando; sed expostulando & argumentando: hoc etenim non favorem, sed justitiam postulanti licet. Si nostra tantùm ageretur causa, egoq; pro remedio tantùm nostro supplicatum venirem, favorem, gratiam, misericordiamque precarer. Verùm quia tua magis, Domine, quàm nostra causa agitur, & pro honore tuo & gloria, nominisque tui exaltatione, *propter nomen tuum*, interpellaturus venio, rationem tantùm petere, æquum est. Hoc super præsupposito, mihi tecum ratiocinandum est: & justitiam postulare justum est: & tua tantùm ratione & benignitate, te convictum iri confido. Casu quo, de te conqueri, tuæque justitiæ tergiversationes, tuæque misericordiæ incurias & obliviones perstringere contigerit; *quare obdormis*, *quare oblivisceris*; non primæ hæ erunt exorbitantiæ, quas à causæ tuæ patrono passus es. Expensas similiter actionis & processus, tu Domine solves: tua etenim gratia, arguendi te rationes, urgendi te efficaciam, atque ad vincendum te omnia arma suppeditabit. Porrò si ad hoc minùs sufficiant merita causæ, succurrent illa Beatissimæ Virginis Mariæ, in cujus auxilio maximè confido. Ave Maria.

§. II.

Exurge, quare obdormis Domine? argumentari cum Deo, rationibusque velle convincere, non tantùm assumptum videtur difficile, sed molimen impossibilitatis manifestissimæ, temeritasque & præsumptio arrogantissima. *O homo! tu quis es, qui respondeas Deo? nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit: quid me fecisti sic?* Rom. 9. v. 20. ô homo præsumptuose (inquit S. Paulus) homo temerarie, quis es tu ut audeas contendere cum Deo? nunquid lutum in rota & manibus figuli rationem ab eo petit dicens; *quare me facis sic*? Si igitur tu homo mortalis lutum es, si te de tam vili materia manus Dei formârunt, quâ fronte ipsi Deo dicis: quare, quare? Qua temeritate cum Sapientia divina disputare præsumis? quâ audaciâ rationem exigis ab ejus providentia, quid tecum faciat, aut non faciat? *Quare obdormis, quare faciem tuam avertis?* illius venerare permissiones; occulta ipsius adora judicia, humeros ad superna ipsius decreta contrahe, & facies quod te fides docet, & ad quod creatura obligaris. Sic facimus, sic confitemur, sic coram infinita majestate tua, Deus immense, Bonitas incomprehensibilis, protestamur: *Justus es Domine,*

Ps. 118. v. 136. *& rectum iudicium tuum.* Quantumcunq; tua intelligere nequeamus opera; quantumcunque tua penetrare non possimus consilia; semper justus es, semper sanctus es, semper bonitas es infinita: imò maximè seviente justitiæ tuæ rigore, punitionis tuæ severitas culparũ nostrarum demerita non adæquat

Enim verò, si causæ nostræ rationes & argumenta, in propriis vellemus fundare meritis: grandis foret temeritas, immò manifesta foret impietas, te velle arguere. Verùm nos, Domine, sicut Propheta tuus Daniel protestabatur: *Neq; enim in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis.* Dan. 9. v. 18. Supplicationes, earumq; rationes quas humillimè divino tuo conspectui offerimus, appellationes & gravamina quæ continuæ punitionum executioni, & flagellis, quæ patimur, opponimus, non in justitiæ nostræ præsumptione, sed in sola misericordiarum tuarũ multitudine fundamus: *in miserationibus tuis multis.* Argumentamur quidem; sed de te, ad te. Appellamus; sed à Deo ad Deum: à Deo justo, ad Deum misericordem. Porrò quia ex corde omnes ad te exibunt sagittæ; bonitatem tuam vix lædere valebunt. Sed quoniam dolor intensus post se trahit affectum; verborumque congruentia a[illegible] dolore concordat; ne justus præsentium malorum dolor sacros transeat limites in eo, qui coram, & cũ Deo loquitur; in omnibus, quæ dicere præsumam, solidis illorum inhærebo vestigiis, qui similibus in casibus à tuomet impulsi spiritu, tuam exorârunt & deprecati sunt misericordiam.

Quando Israëliticus populus gravissimum idololatriæ peccatum commisit in deserto, inaurium moniliumque suorum aurum in bruta vituli effigie adorando; Deus moranti secum Moysi casum revelavit, indignatusq; desuper adjunxit absolutè, se deinceps Gentem tam ingratam in perpetuum derelicturum, & ad internecionem deleturum: *Dimitte me, ut irascatur furor meus, contra eos, & deleam eos.* Exod. 32. v. 11. & 12. Verùm optimi cordis Moyses de populi sui perditione & deletione non sustinuit audire loquentem: prodiens in arenam, divinæ se indignationi opponit, hoc ratiocinari incipiens modo: *Cur, Domine, irascitur furor tuus contra populum tuum?* Eja Moyses, tu inquis, *Cur?* justioremne adhuc à Deo exigis rationem? Ille tibi dicet: populum idololatriam exercere, brutum insensatum adorare; negatam sibi divinitatem, manibus propriis à se factæ imagini mutæ tribuere, liberationem ex Ægyptiaca captivitate,

te, celebrato desuper triumpho, ipsi in acceptis ferre: & hisce ita se habentibus, adhuc Deum interrogas, *cur irascitur furor tuus*? Omninò. Et zelo quidem valde prudenti. Quamvis enim ex parte populi gravissimæ subessent rationes puniendi; ex parte nihilominus Dei major suberat ratio parcendi: *ne quaso* (ratiocinatur Moyses) *dicant Ægyptii, callidè eduxit eos, ut interficeret in montibus, & deleret è terra*. q.d. Ecce Domine, Ægyptii essentiæ aut saltem veracitati & bonitati tuæ notam inurent, dicent quòd dolosè nos in desertum hoc adduxeris, ut hîc nos occisos sepelires. Quâ concepta & divulgatâ apud ipsos opinione, quis, quæso, nominis tui sancti subsequetur despectus, cui eâdem in Ægypto tot tantisq; portentis, potentiæq; tuæ prodigiis, tantā venerationem terroremq; conciliasti? ad conservandam igitur fidem convenit dissimulare pœnam, nec illâ Gentilibus aut aliis in hac terra præbere occasionem dicendi: *ne, quaso dicant*: Hoc modo ratiocinatus est Moyses in favorem populi, & Deus argumenti hujus efficaciâ victus eodem mox momento sententiam revocavit; conformiterque textui Græco non solùm pœnituit de executione, sed etiam de cogitatione: *Et pœnituit Dominum mali, quod cogitaverat facere populo suo*.

Ibidem v. 12.

Exod. 32. v. 14 ex text Hebr.

Magna igitur, Deus meus, sperandi mihi est ratio fore, ut ex hoc sermone pœnitens egrediaris, cū idem sis, qui eras, nec minor modò quam temporibus istis nominis tui zelotes: *propter nomen tuum*. Moyses tibi dixit: *ne quaso dicant*: q.d. Ecce quid dicent: ego verò dico dicereq; cogor; ecce quid jam dicunt. Suis jam prosperis successibus insolentes dicunt hæretici, te illis hoc indulgere & concedere: jam dicunt quia ipsorum, ut illi vocant vera est fides & religio, hinc opitulante sibi Deo vincant: & quoniam nostra falsa & erronea est, idcircò deserente nos Deo victi succumbamus. Ita loquuntur, ita prædicant, & prô dolor! non deerit qui fidem illis tribuat. Num igitur fieri potest, Domine, quod permissiones tuæ in argumentum trahantur contra tuam fidem? Estne possibile, quod punitiones nostræ & pœnæ ansam præbere debeant nomen tuum blasphemandi? Quod dicat hęreticus (prô quàm hoc lingua pronunciare tremit!) quod hęreticus Hollandum te esse dicat? ne quæso Deus meus, tale quid permittas: ne permittas eò quod sis, qui es. Non propter nos hoc dico, parū enim esset quod nos punires: neq; illud dico propter Brasiliam, parum enim esset si illam perderes:

propter te, propter sanctissimi tui nominis honorem, quod tam impudentibus hoc ipso blasphemiis exponitur, dico: *propter nomen tuum.* Cùm perfidus nunc Calvinista de suis successibus, quos non nisi nostra merentur peccata, religionis faciat argumenta: seq; jactet insolens & blasphemus, quod sua sit vera: in eadem fortunæ videat rota, ut humilietur, neque præsumptuosè glorietur asserendo à cujus parte consistat veritas. Venti & tempestates, quæ nostros disjecerunt & abripuerunt exercitus, dissipent abripiantq; ipsorum: infirmitates & pestilentiæ, quæ nostros debilitant & imminuunt exercitus, muros eorũ transcendentes præsidia illorum consumant: consilia, dum punire intendis, nostra illumina, illorum confunde & infatua. Victoria immutet vexilla; ulciscantur sese cruces Catholicæ; in armis nostris & vexillis tua triumphent vulnera; & humiliata manifesta agnoscat perfidia, Romanam solam, quam profitemur, esse veram, tuamque fidem.

Verùm ulteriùs adhuc erit, qui dicat: *Ne, quæso, dicant Ægyptii:* Ecce Domine, inter Gentiles vivimus, quidam eorum tales adhuc sunt hodie, alii fuerunt heri, & isti quid dicent? Quid rudis sine Dei notitia Barbarus dicet? quid instabilis Indus, cui pius erga fidem nostram deest affectus? quid Æthiops elinguis, sine alia instructione vix baptismatis aquâ tinctus? Non est dubium, quin omnes isti, cùm judiciorum tuorum nequeant penetrare abyssum, utrisque apertis oculis errorem hunc imbibituri sint. Ex manifestis effectibus fidem nostram falsam, illam Hollandorum veram esse dicent, seque magis Christianos esse & nos sibi similes credent. Fœda brutalisque Hæreticorum secta, ad brutalitatem Barbari propiùs accedit; libertas dissolutioque vitæ scaturigo fomesque hæresis, depravatis moribus corruptionique Gentilismi faciliùs copulatur: & quis Paganus convertetur ad fidem quam illi prædicamus? vel quis Catechumenus, seu Neophitus non resiliet à fide, intelligens & hæc & alia sibi persuadens, quod in hæretico lex sua & religio remuneretur, nostra verò in Catholicis castigetur? Si igitur hi rigoris tui, quamvis non prætensi sint effectus, cœptaque justè in nobis punitio cum tanto damno transit ad eos, qui in nostris non sunt complices culpis: *Cur irascitur furor tuus:* Quare continuatur his consideratis, quod tu ipse furorem vocasti; & quare jam iræ tuæ gladium non recondis in vaginam?

Si populo Hebraico tam graviter offensus, pro uno tantum, *Quid dicent Ægyptij*, eidem mox condonâsti, nonne hoc quod nunc dicunt Hæretici, & dicturi sunt Gentiles, sufficiens erit, ut rigida manus tua pœnam suspendat, peccatisque nostris, quæ quamvis in se sint magna, minora tamen illorum sunt peccatis, veniam indulgeat? Hebræi adorârunt idolum, à fide defecerunt, veri Dei derelicto cultu, Deum Deosque appellârunt vitulum: & nos infinitæ Majestatis tuæ adjuvante & præservante gratiâ tam longè absumus abfuimusque semper à minimo defectu, vel fidei scrupulo, ex parte nostra, ut multi patriâ, domo, facultatibus, immò uxore & liberis derelictis, in summa miseria vitam exules transigant, tantum ne cum hominibus ab Ecclesia tua segregatis & apostatis communicare & commorari cogantur. Si igitur, Domine meus, & Deus meus, si tui, fideique tuæ amore, necdum urgente eandem perdendi, aut in discrimen vocandi periculo, extrema talia Lusitani subeunt & tolerant: *Quare oblivisceris inopiæ nostræ, & tribulationis nostræ?* Id est, quare tam fidelium ærumnas, tamque Catholicorum oblivisceris tribulationes? quo pacto possibile est, quod fidelissimis hisce servis iratam se majestas tua ostendat, infidelibus, excommunicatis & impiis favendo?

Eheu quàm veracitèr nobis hoc casu cum S. Jobo conqueri licet, quando à Sabæis spoliatum se vidit, uti nos extremè jam oppressos afflictosq; cernimus: *Nunquid bonum tibi videtur, si calumnieris me, & opprimas me opus manuum tuarum, & consilium impiorum adjuves!* q. d. videturne tibi bonum, Domine, videturne tibi bonũ, quod me servum tuum opprimas & affligas, & impiis hostibus tuis auxilieris & indulgeas? videturne tibi bonum, ut illis prosperè, & pro voto omnia cedant, & à Providentia tua foveantur, nobis à potenti dextera tua derelictis? nos è memoria videamur deleti? nos severitatis tuæ exemplum? nos iræ furorisque tui spolium? nunquid tam leve & modicum est omnibus derelictis pro te exulare? tam parum est, dolores, paupertatem, ærumnas, inhonorationes & contumelias aliorum consequentias tolerare? ergò nullum jam fidei meritum? pietati nunc deest gratia? perseverantiæ nulla habetur ratio, tibique non placet? si igitur inter nos, quamvis malos, & perfidos illos tantum intercedit discrimen, quare nobis neglectis, opitularis illis? *Nunquid bonum tibi vide-*

Iob. 10. v. 3.

videtur : Tibi, qui ipsa bonitas es, nunquid bonum illud esse videtur ?

§. III.

COnsidera, Deus meus, & ignosce, si inconsideratè loquar: considera quibus terram Brasiliæ aufferas, quibusque eam tradas? eripis & auffers terras istas Lusitanis, quibus eam primùm dedisti: & sufficiebat dicere, quibus dedisti, ad fidem nomini tuo conciliandam; non enim liberalis nomen tribuere possunt gratiæ, quas dedisse pœnitet. Idcirco, Domine, te dantem non pœnitere S.
Rom. 11 v. 29. Paulus asserit ; *Sine pænitentia enim sunt dona Dei.* Sed seposito illo, terras istas tollis Lusitanis, quos ex omnibus mundi Nationibus in fidei tuæ propagatores elegisti, quibusque pro insigni, tesseraque singulari tua propria vulnera assignâsti. Erit igitur bonum, supreme Domine, & Rector Universi, ut sacri Portugalliæ Quini, nec non vexilla & vulnera Christi, ad hæreticas Hollandorum, suo Regi Deoque rebellium partes transeant? eritne bonum ut victoriosa eorum signa prosperitatis ventus circumagat, nostris demissis, prostratis & ignominiosè subactis?
Iosue 7. v. 9. *Et quid facies magno nomini tuo?* Et quid facies (inquiebat Josue) quidve tantæ afflictionis, ignominiæq; casu tuo nomine fiet?

Similiter tollis Brasiliam Lusitanis, qui istas tam vastissimas quàm remotissimas Orientis regiones tot vitarum dispendio tantoque profuso sanguine acquisierunt, magis ad propagandum tuum nomen & fidem (hoc enim zelo Christianissimi Reges isti agebantur) quàm ad dilatandum & amplificandum suum imperium. Sic tibi in hunc novum cum tanto honore & gloria nos introducere placuit mundum ; & cum tanto nos dedecore & ignominia (quis simile quid de tua sibi imaginaretur bonitate) nos inde expelli permittis. Eheu ! quomodo timeo ne non desit, qui cum Ægyptiis dicat : *Callidè eduxit eos, ut interficeret, & deleret è terra* : Manus tuæ largitatem, quâ tot nobis dominia tradidisti & regna, non fuisse liberalitatis tuæ gratias & dona; sed cautam iræ tuæ dissimulationem: ut hîc extraneos & remotos à patria nos interficeres & ex toto deleres. Si hæc futura erat merces, laborumque nostrorum fructus; ad quid tanta servitia ? quæ in tam copioso & illustri profuso in hisce conquisitionibus sanguine utilitas? ad quid regiones & climata ignota deteximus? ad quid cum ventis & tempestatibus, tantis nostris exitiis

tiis pugnamus, ut vix navis in oceano vagetur, ad quam non miserabilium naufragiorum Lusitanorum fama pervenerit? & post tot pericula, post tot infortunia; & tot jam miserabiliter mortuis, vel sub dio in agris sine sepultura, vel in ferarum spelæis, vel piscium visceribus sepultis, regiones sic acquisitas deserere, aliisque cedere cogamur? ô quantò nobis melius fuisset tam ardua & periculis plena aggressos & executos non fuisse molimina!

Sanctior nobis Josue, patientiâ imperfectior, occasione simili, tecum loquens, non differente linguâ & sermone est usus. Filiis Israël ultramarinas jam terras, transito Jordane ingressis, uti & nos hasce jam intravimus; Exercitûs partem ad obsidendam expugnandamque urbem Hay miserat, quæ ipso nominis echo infelicem Filiis Israël eventum portendere videbatur: fuerunt enim cæsi & profligati, minore quamvis mortuorum & vulneratorum numero, quàm nobis hic evenire solet, quid Josue faceret, inopinatâ hac qualicunque clade conspectâ? Ducali scisso habitu humi prostra-
Iosue.7. tus clamare incipit in cœlum: *Heu*
v.7. *Domine Deus; quid voluisti traducere populum istum Iordanem fluvium ut traderes nos in manus Amorrhæi?* q.d. Deus & Domine mi quid est hoc? quare nos Jordanem transire jussisti, nobisque terras has possidendas tradidisti, si nos in manus Amorrhæorum perdendos tradere voluisti? *Vtinam mansissemus trans Iordanem!* utinam fluvium hunc nunquam transvadassemus! hoc modo Josue expostulabat cum Deo, nobisq; similiter multò justiore ratione licet expostulare. Si iste navigationum nostrarum futurus erat exitus, si hujusmodi fortunæ seu infortunia, in conquisitis nos terris expectabant: *Vtinam mansissemus trans Iordanem!* utinam divinæ tuæ placuisset Majestati, quod nunquam Portugalliâ fuissemus egressi; nec vitam nostram discrimini exposuissemus, in undis & ventis; nec cognovissemus quidem, nedum pedem terris intulissemus peregrinis! eas acquirere, nec frui aut gaudere permitti, infortunium & non felicitas fuit, eas possidere ad perdendum, iræ tuæ, Domine, fuit punitio, & non liberalitatis tuæ favor & gratia. Quodsi terras illas dare decreveras Piratis Hollandicis, quare easdem non tradidisti ipsis adhuc agrestes & incultas, sed modò? Nunquid tanta tibi exhibuit servitia gens per-

versa & apostatica, ut nos præmitteres ad præparanda illis hospitia, pro illis excoleremus agros, construeremus civitates, quas jam cultas & opulentas illis traderes? siccine hæreticos fideique tuæ hostes laboribus Lusitanorum, sudoribusque Catholicorum frui ac gaudere fas est? *Et queis consevimus agros*! Virgil. Verùm quia tu Domine, sic ordinas juxta beneplacitum tuum fiat. Trade Hollandis Brasiliam, trade illis Indias, trade illis Hispanias (quæ non periculosæ minus perditæ Brasiliæ sunt consequentiæ) trade illis quantum & quicquid habemus, & possidemus (sicuti tantam jam partem tradidisti) manibus eorum trade mundum: & nos, Lusitanos & Hispanos, desere & derelinque nos, repudia nos, destrue nos & dele. Verùm hoc tantum dico, & majestatem tuam meminisse cupio, futurum quandoque, ut eorundem, quos modò spernis & à te dimittis, operâ uti velis, & eâ tunc careas.

Non præsumerem hoc modo loqui, nisi ex ore Job verba desumerem, qui velut tam afflictus, quod toties in scenam intret, nemo miretur. Patientiæ exemplar expostulabat cum Deo (Deus enim patientes nos, sed non insensitivos desiderat) ratione pœnarum suarum & afflictionum expostulabat contestans eum contentiosè, quare rigorem earum & acerbitatem nonnihil sibi mitigaret: cumque ad omnes preces & instantias Dominum inexorabilem experiretur, non habens quid ultra diceret, conclusit ita: *Ecce nunc in pulvere dormiam, & si mane me quæsieris non subsistam.* Job. 7. v. 20. Nunc Domine cum nec ab affligendo me desistere, neque flagella tua & cruciatus mitigare, sed cœptum jam procedendi mecum rigorem continuare & absolvere velis, placitum tuum exequere, occide me, in pulverem me redige & sepeli: *Ecce nunc in pulvere dormiam*: attamen hujus te admonitum & memorem velim, quod si mane me quæsieris, non invenies: *Et si mane me quæsieris, non subsistam.* Habebis Sabæos, habebis Chaldæos, deprædatores & flagella domûs tuæ: sed non invenies in ea Jobum aliquem, qui tibi in ea serviat; non invenies Jobum, qui eam veneretur; non invenies Jobum aliquem, qui propriis etiam vulneribus honorem ejus tueatur. Idem ego dico, Domine, non mirum ijsdem disrumpi affectibus, qui in eodem versantur statu. Exure nos, destrue nos & dele nos; contingere quandoque potest, quod Hispanos desideres & Lusitanos, & illos non invenies. Hollandia tibi conqui-

conquiſitores dabit Apoſtolicos, qui per mundum vexilla crucis circumferent: Hollandia tibi Prædicatores miniſtrabit Evangelicos, qui Catholicam doctrinam in barbarorum terra ſeminent, ſuoque proprio ſanguine rigent: Hollandia Sacramentorum tuorum veritatem, Romanæque Eccleſiæ veritatem defendet. Hollandia tibi templa exſtruet; Hollandia altaria eriget; Hollandia conſecrabit Sacerdotes, & ſanctiſſimum corporis tui ſacrificium offeret; denique Hollandia tibi ſerviet, tamque piè te venerabitur ſicut Ambſtelodami, Virginopoli, & Fliſſingæ, omnibuſq; in aliis frigidi profundique illius inferni coloniis fit quotidie.

§. IV.

EQuidem, Domine, video te mihi regerere poſſe, Fidei tuæ propagationem, gloriæque tuæ opera non dependere à nobis, nec à quoquam alio; deficientibuſque hominibus, de lapidibus te filios Abrahæ ſuſcitare poſſe. Sed & Sapientia tua, omniumque ſæculorum experientia nos docuit, quod creato Adamo, nullos de novo creaſti homines, iiſque utaris quos habes in mundo, & nunquam minùs bonos admittas, niſi meliorum defectu. Ita in cœnæ parabola feciſti. Invitatos, quos elegeras, vocari juſſiſti, qui quoniam ſe excuſando venire renuerunt, cœcos & claudos admiſſos, loca ipſorum occupare feciſti: *cœcos & claudos introduc huc.* Luc. 14 v. 21. Enimverò, ſi hæc eſt ordinaria divinæ tuæ Providentiæ diſpoſitio, quomodo illam nunc in nobis adeò inverſam & contrariam videmus? Quales iſti fuêre invitati, & quales iſti ſunt cœci & claudi? Invitati & electi fuimus nos, ad haſce regiones primò à te vocati, tamque largam & abundanter inſtructam in eis nobis appoſuiſti menſam, quàm de magnificentia tua ſperari poterat: Cœci & claudi ſunt Lutherani & Calviniſtæ; cœci ſine fide, claudi ſine operibus, in quorum reprobatione primarius hæreſis eorum error conſiſtit. Porrò ſi nos invitati nos non excuſavimus, ſi venire non dubitavimus, imò multa magnaq; inconvenientia & ardua penetravimus, de quibus deſperare poteramus: ſi venimus, menſæque accumbimus; quonam pacto nobis excluſis foraſque ejectis, cœcos & claudos violenter introducis, noſtraque loca Hæreticis aſſignas? Quod ſi in cæteris omnibus, illi nobis bonitate, aut nos illis malitiâ pares eſſemus, quare ſaltem privilegium & prærogativa Fidei nihil proderit nobis? In omnibus, Do-

mine, providentiæ tuæ ſtylum, juſtitiæque tuæ leges nobiſcum immutare videris.

Decem illæ Evangelii tui Virgines, omnes ſomno & ſopore oppreſſæ, dormitaverunt omnes, incuriâ & negligentiâ ſibi fuerunt æquales : *Dormitaverunt omnes, & dormierunt:* Nihilominus quinque harum ſponſus diſſimulavit defectum, tantùmq; quia lampades habebant accenſas ad nuptias venire & intrare meruerunt; à quibus reliquæ fuerunt excluſæ. Si ita ſe res habet, Domine, ſi ita judicâſti tunc (tu enim ille divinus es ſponſus) quare etiam nobis non prodeſt, ſidei lampades habere accenſas, quæ in hæreticis adeò mortuæ ſunt & extinctæ? eſtne poſſibile, ut januam iis aperias, qui lampades gerunt extinctas, eiſq; claudas, qui eas habent accenſas? conſidera Domine, non eam eſſe divini tui tribunalis authoritatem; ut eodem in caſu ex eo duæ tam contrariæ ſibi prodeant ſententiæ. Si illis quæ lampades ſuas extingui permiſerant, dictum eſt: *neſcio vos*: ſi illis clauſa eſt janua : *clauſa eſt janua:* quiſnam, quæſo, tremendum hoc ex ore tuo audire merebitur, *neſcio vos*, niſi hæreticus te non agnoſcens? Et utinam præcludenda janua ob oculos, niſi hæretico, eos tam occæcatos habenti? Verùm video, neque cœcitatem hanc, neque tui ignorantiam mereri, ut juſtitiæ tuæ rigor fortunatum ipſorum progreſſum remoretur, ſed quod lento quaſi pede victorioſa ipſorum arma nobis appropinquent, propediem ad portas & januas hujus tuæ civitatis pulſatura. Dixi, hujus tuæ civitatis: at ignoro, utrum Salvatoris nomen, quo eam honorâſti, eam defendet & ſalvabit, prout aliàs eam non defendit: neſcio, utrum iſtæ ſupplicationes noſtræ, quamvis tam frequentes & continuæ ad divinum tuum conſpectum aditum inveniant; cùm tot jam annis elapſis, juſtus dolor noſter in cœlum clamet, nihilominus divina tua clementia non exaudiat.

Matth. 25. v. 5.

Ibidem v. 12.

Ibidem v. 10.

Caſu quo fortè (quod abſit) in occulto mentis tuæ conſiſtorio decretum eſt, ut hæretici Bahiam intrent; Hoc te humiliter & feriò monitum cupio, ut ante ſententiæ executionem, maturè conſideres Domine, quid ex hoc evenire tibi queat, ipſumque ritè penſes & conferas in corde tuo, atque diſcutias dum tempus eſt; præſtat enim pœnitere modò, quàm ubi malum præteritum jam non habet remedium. Advertis utique, quâ intentione & alluſione hoc dicam, nec non rationem in te fundatam, quâ ad dicendum movear. Etiam

ante

ante diluvium prono in choleram, commotoque ad iram in homines videbaris animo; ita ut quantumcunque centenis illis annis deprecaretur Noë, ad placandam iram tuam minus nihilo profuerit. Ruptis tandem cœli cataractis, usque ad montium cacumina intumescente mari totus inundatus est mundus; jamque justitiæ tuæ satisfactum poterat videri. Sed ecce tertia die emergentia, natare, & multitudine infinita apparere cœperunt corpora, pallentes illæ figuræ, nec non tristissima & funestissima exhibita super undas tragœdia quàm unquam viderunt Angeli; homines enim qui viderent, non erant. Tu quoq; Domine vidisti (ac si vidisses de novo) spectaculum illud lugubre, & quanquam non fleveris; lachrymis enim adhuc idonei deerant oculi; interiora nihilominus tua interno
Gen. 6. v. 6. sunt dolore commota, *tactus dolore cordis intrinsecus*: ut eo, qui in te cadit, modo mundum fecisse te pœnituerit: tamque intensus & extensus tuus fuerit dolor, ut non solùm te pœnituerit præteriti; verùm etiam firmiter proposueris in futurum illud nunquam amplius
Gen. 8. v. 21. facere: *nequaquam ultra maledicam terræ propter homines.* Iste es Domine, iste es: cumque sis iste cum tuo corde contendere noli. Ut quid violentiam ei infers, si ejus sensus, & tuus eam postmodum luet. Age, cùm justitiæ executiones dolore tibi & pœnitentiâ constent, quid agas, præmeditare: ne simile quid tibi eveniat. Porrò ut hoc sub coloribus videas humanis tibi jam non peregrinis, permitte ut futuri hujus diluvii afflictiones & miserias ad vivum depingam; sique repræsentatio hæc ad compassionem te non moveat, & viscera tibi fuerint & animus ad videndum sine dolore, age, decretumque exequere.

Fingamus igitur (figmentum etiam & imago horrorem incutit) fingamus, Bahiam reliquumque Brasiliæ in manus Hollandorum deventurum. Quid hoc contingente casu accidet? in civitatem hanc cum furia victorum instar & hæreticorum irrumpent: nec statui, nec sexui, nec ætati parcent: iisdem gladiorum aciebus metientur omnes. Mulieres flebunt cernentes pudori suo honorem non haberi: plorabunt senes, canis suis reverentiæ nihil tribui: ingemiscent nobiles videntes, conditionis suæ rationem nullam haberi. Lachrymabuntur Religiosi venerabilesque Sacerdotes sentientes quod nec ipsæ sacræ ipsos immu-

nes faciant & defendant coronæ. Denique in lachrymas ejulatumq; resolventur omnes, omniumque maximè, majoreque commiseratione digni innocentes; nec enim illis (prout olim non pepercit) hæretica parcet inhumanitas. Scio equidem, Domine, te Innocentûm tantùm amore quandoque dixisse, non oportere, neque consultum aut bonum esse Niniven puniri: sed, quæ nescio nunc sint tempora, aut offensa & infelicitas illa nostra, ut ipsa etiam innocentia te non flectat. Ergò & pars pœnæ in te, Domine, redundabit (& hoc vel maximè Christiana pietas sentit) ad te pœnæ portio perveniet.

Irruentes in Ecclesiam hanc & alias furiosè Hæretici, involabunt in hanc custodiam, in qua ab Angelis modò adoratus es: arrepta sacra vasa & calices suis deputabunt sceleribus & compotationibus: dejectas ab altaribus Sanctorum imagines & statuas, gladijs cultrisq; suis deformatas in ignem conjicient: neque furiosæ sacrilegæque manus ipsis Christi crucifixi tremendis & vel maximè venerandis, neque B. Virginis parcent imaginibus. Non tamen adeò miror, Domine, in tuis dissimulare te imaginibus, injurias & inhonorationes, quas jam tuo sacratissimo corpori irrogari permisisti: verùm quod eas in B. Virginis Mariæ, in illis sanctissimæ Matris tuæ iconibus dissimules seu permittas, quo pacto illud cum amore & pietate filij stare possit, ignoro. In monte Calvariæ B. Virgo ad pedem Crucis constanter tibi astitit, & quamvis carnifices essent inhumanissimi, nullus tamen eam contingere fuit ausus, aut debitum negare honorem. Ita fuit, & ita esse oportebat, siquidem per Prophetam hoc promiseras: *Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Ps. 90. v. 10
Itaque Mariæ Virginis Fili, si tibi tantæ tunc curæ fuit honor reverentiaque Matris, quare nunc tantas ipsi injurias inhonorationesque irrogari permittis? neque mihi dixeris, Domine, ibi fuisse personam, hic imaginem. Ejusdem Virginis imago tantùm erat arca Testamenti; quam quia Oza tangere præsumpsit, vitam te vindice perdidit. Si ergò tam te rigidum ostendisti Mariæ offendenti figuram, quare talem te non ostendis modò? quælibet tunc sufficiebat erga res sacras irreverentia, ut ad stuporem usque & miraculum quasi illam vindicares. Si Jeroboamo manum contra Prophetam extendenti, ipsum mox prodigiosè exaruit brachium, quomodo hæreticis tuos jam Sanctos inhonorare

rare

rare ausis, pro aliis adhuc sceleribus exercendis brachiorum usum relinquis? si Balthasarum eò quod sacris ad potandum ex eis abusus sit vasis, in quibus corpus tuum non consecrabatur, vitâ privâsti & regno; quare vivunt hæretici, qui calices consecratos in usus convertunt prophanos? nunquid tres nunc desunt digiti, qui contra sacrilegos mortis sententiam scribant?

Denique, Domine, expilatis templis, altaribusque eversis, Catholica Christianitas in Brasilia expirabit; divinus cessabit cultus: herbæ & virgulta nascentur in Ecclesiis, sicut in agris, & nemo eas ingredietur. Transibit dies natalis tuus sine nativitatis tuæ memoria: transibit quadragesima & hebdomada sancta, nec celebrabuntur Passionis tuæ mysteria. Lugebunt viæ, sicut illas devastatæ Jerusalem Jeremias luxisse testatur: *Viæ Sion lugent, eò quod non sint, qui veniant ad solemnitatem.* Thren. 1. v. 4. Desolatæ videbuntur & solitariæ, ut eas non calcet Fidelium devotio, more similibus diebus consueto. Non erunt altaria, neque Missæ sacrificia, neque Sacerdotes qui ea offerant: Catholici morientur sine confessione & Sacramentis: hæreses in hisce ipsis prædicabuntur pulpitis: & loco S. Hieronymi & S. Augustini, infamia in eis resonabunt nomina Lutheri & Calvini: fallam imbibent doctrinam Innocentes qui remanserint Lusitanorum reliquiæ: ad eumque deveniemus statum; ut præsentium Filij & nepotes interrogati; juvenis, seu pater, cujusnam es sectæ? hic se Calvinistam, alius Lutheranum se responsurus sit. Ergóne hoc tolerandum mi Deus! oves tuas S. Petro commissurus, trinâ eundem vice de amore interrogâsti: *Diligis me, diligis me, diligis me?* Ioan. 21. v. 15. Et hoc nunc modo non Pastoribus eas sed lupis tradis? estne idem, an alius? hæreticis tuum gregem? hæreticis animas tradis? cum animas nominaverim nihil ultra tibi dicam. Nunc scio Domine, compatiendum pœnitendumque tibi esse, & cor animumq; tibi deesse, ad tales videndas miserias & strages. Et si (sic enim piissima tua viscera promittunt) si inquam dolor & pœnitentia postea subsequentur; desinant iræ, cessent nunc executiones: neque enim justum videtur, ut modò te delectet, cujus posteà te pœniteat.

Multùm, Domine, detulisti homini in creatione mundi propriis tuis eum formans manibus, animamque illo halitu proprio insufflans, similiterque imaginis tuæ & similitudinis characterem illi imprimens

primens. Sed eodem mox creationis die non plenè eo contentus fuisse videris; siquidem de omnibus aliis creatis testatur Scriptura quod bona tibi fuerint visa: *Vidit Deus, quod esset bonum.* Quod de solo homine jam creato subticuit. Mysteriosam hanc admirando subticentiam suspensum hucusque vacillavit humanum judicium, causam penetrare nequiens, quod tam publicè in omnibus aliis creatis complacentiam protestatus fueris, in solo verò homine, qui opus erat perfectissimum, beneplacitum omninò nullum ostenderis. Elapsis tandem mille septingentis & ultra annis, Scriptura eadem, quæ mysterium hoc suppresserat, idem nobis aperuit scilicet pœnituisse te hominem fecisse: *Pænituit eum, quod hominem fecisset in terra*: quodque tu ipse dixeris: *Pænitet me fecisse eos.* Et sic occultum tanto tempore, tandem patuit secretum. Porrò tu, Domine, pœnitere & tædere te dicis creâsse hominem; hæc igitur causa fuit quod à creationis ipsius principio nullam in eo complacentiam ostenderis, neque dici volueris, quod bonum tibi fuerit visum: convenienter rationi tanquam alienum quid à sapientia & providentia tua judicans, quod aliquid unquam bonum tibi videretur, quod postmodum te fecisse pœniteret: *Pænitet me fecisse.* Cùm hæc igitur sit conditio, altissimaque Providentiæ tuæ statûs ratio, nunquam placere, de quo pœnitendum: cumque similitèr sit certum, in piissimis misericordiæ tuæ visceribus si repræsentatas jam tibi afflictiones, miserias, stragesque permiseris, necessariò doloremque pœnitentiamque subsecuturam: pœniteat te dum tempus est, Deus misericors; divinæ pietatis & misericordiæ tuæ oculis nos respice; irritatam contine & cohibe justitiam; iracundiæ tuæ sagittas, tuus amor confringat, & tot tamque irreparabilia damna avertas. Hoc supplices, & toties in conspectu tuo divino prostratæ tam Catholicæ, & suo & omnium statûs hujus nomine, petunt animæ. Neque ob temporalium, quibus cedunt, jacturam humillimè tibi supplicant, neque alia tibi media aut viæ iram exequendi desunt; sed propter spiritalem & æternam tot animarum jacturam, propter templorum, altariumque tuorum injurias, sanctissimi corporis & sanguinis tui sacrificij exterminium, & intolerabilem absentiam, & sanctissimi hujus Sacramenti absentis desideria, quod quanto adhuc tempore suâ nos consolaturum sit præsentiâ ignoramus.

Gen. 1. v. 10.

Gen. 6. v. 6.

Ibidem v. 7.

§. V.

§ V.

CUm ad istud devenerimus punctum, à quo discedere nequeo, neque discedi facilè potest: divina tua & humana insinuare nobis videtur bonitas, haud gravatè se sic facturam, nostris persuasam & convictam rationibus; nisi ex parte altera divina reclamaret justitia: & cum æqualiter justus sis & misericors, punitionem omittere nequeas; quod Brasiliæ tot, tanta, tamque enormia peccata illam extorqueant. Confiteor, mi Deus, confitemurque omnes maximos nos esse peccatores: verùm tantum abest, ut huic acquiescam responso, ut hæc ipsa potius tot, tanta, tamque enormia peccata novum mihi efficaxque suppeditent motivum, ex temetipso ad tuam bonitatem convincendam.

Maxima argumentorum meorum vis & energia hucusque non alii innixa fuit fundamento, quàm fidei, honoris, gloriæque sanctissimi nominis tui: *Propter nomen tuum*: Enim verò quodnam vel quale nomini tuo gloriosius possum offerre motivum, quàm quod multa & gravia nostra sint peccata? *Propter nomen tuum, Domine, propitiaberis peccato meo: multum est enim.* (Ps. 24. v. 11.) Amore tui nominis, Domine, certus sum (inquiebat David) remittes mihi peccata mea, non enim qualiacunque, sed multa sunt & magna: *Multum est enim.* O motivum solius Dei pectore dignum! ô consequentiam, quæ soli Bonitati summæ possit esse violenta! ut sua sibi remitterentur peccata, allegavit peccator esse multa & magna. Sic est: & non peccatoris, nec peccatorum, sed ipsius Dei honoris & gloriæ amore; qui quantò plura & majora peccata remittit, tantò major innotescit, sanctissimumque nomen ejus magnificat & exaltat: *Propter nomen tuum, Domine, propitiaberis peccato meo: multum est enim.* (Ibidem) Idem David in misericordia Dei magnitudinem & multitudinem distinguit: magnitudinem, *Secundùm magnam misericordiam tuam*: (Ps. 50. v. 3.) multitudinem, *& secundùm multitudinem miserationum tuarum.* Et quoniam misericordiæ divinæ magnitudo est immensa, & miserationum ipsius multitudo est infinita, & immensum metiri nequit, nec numerari infinitum; ut utraque proportionatam aliquatenùs gloriæ contineant materiam, eidem misericordiæ magnitudini congruenter peccata oportet esse magna; multitudini verò ejusdē miserationū convenienter multa sint oportet: *multum est enim.* Meritò

igitur Domine, peccata nostra & magna & multa esse concedo & consentio; neque tamen etiam instandi ratio mihi deest, causamque petendi, quare eadem punire non cesses: *Quare obdormis? quare faciem tuam avertis? quare oblivisceris inopiæ nostræ, & tribulationis nostræ?*

Eandem hanc rationem à te petiit Job, dicens: *Cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam?* Et quamvis pro parte tua insignis nō defuerit scripturarum tuarum interpres, illum reprehendens, victus tandem confessus est; Job justâ motum ratione, eandem à te exegisse: *Criminis in loco Deo impingis, quod ejus, qui deliquit, non miseretur?* inquit S. Cyrillus Alexandrinus. q.d. Sufficitne Job, quod Deum crimineris & reprehendas, quod peccata tua puniat? eisdem verbis, & peccata criminaque te commisisse confiteris; eisdemque verbis rationem à Deo exigis, quare ea puniat? istud est rationem dare; & magis eam postulare. Peccata & culpæ, quas manifestas causa sunt pœnæ; si igitur rationem das, quare eam petis? Quia licèt ad punienda peccata, Deus rationem habeat suæ justitiæ; ad ea tamen condonanda, pœnamque seu punitionem remittendam rationem habet majorem, scilicet illam suæ gloriæ: *Qui enim misereri consuevit, & non vulgarem in eo gloriam habet; ob quam causam mei non miseretur?* Job à Deo rationem petit, & magnam petendi rationem habet (idem respondet Sanctus illum reprehendens) si enim Dei est indoles, misericordiâ uti, remittendoq; peccata non vulgarem sibi gloriam conciliat, quam quæso, habet aut sufficientem rationem dare potest ea non condonandi? idem Job hujus sui argumenti vim nervosis valdè contra Deum verbis antecedenter declaraverat: *Peccavi, quid faciam tibi?* q. d. Si ego feci, ut homo peccando, quænam tibi ratio ad non operandum instar Dei, mihi condonando? plus adhuc dixit, & dicere intendit: *Peccavi, quid faciam tibi?* q. d. Peccavi, quid tibi plus facere possum? Et quid, ô Job, Deo fecisti peccando? non modicum illi præstiti obsequium; occasionem illi præbui ignoscendo mihi & condonando magnam sibi gloriam lucrandi. Ego illi tanquam causæ, præstitam mihi debeo gratiam; & ille mihi tanquam occasioni, acquisitam sibi gloriam debet.

Et si ita se res habet, Domine, sine venia & exaggeratione; si ita se res habet, misericors Deus, quod ignoscendo peccatis major tibi

[Left margin: Iob. 7. v. 21.; S. Cyrill Alex.] [Right margin: Iob. 7. v. 20.]

tibi gloria accedat, qui omnium actionum tuarum finis est & scopus; ne dicas te non condonare & ignoscere, quia peccata nostra multa sunt & magna, magnam hanc gloriam, misericordiarum tuarum magnitudini & multitudini indulgere fas est. Indulgendo & compatiendo nobis vel maximè majestatis tuæ gloriam ostendere oporteret; & non puniendo quod in potestatis tuæ despectum potiùs, quàm incrementum vergit. Ecce hoc in punitione hac ultima, quâ præter omnem mundi temporisque spem exercitum seu classem nostram dissipari & disjici permisisti, quâ major æquinoctialem lineam nunquam transivit: potuisti, Domine, classem nostram disjicere; sed quantum hoc omnipotentiam tuam glorificat, posse hoc, quod ventus etiam potest? *Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam.* (Job. 13. v.25.) Evellere & destruere nationem unam, prout nos evellis & destruis; est potestas similis illi, quam homuncioni de Anathot contulisti: *Ecce constitui te super gentes, & super regna, ut evellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes.* (Ierem. 1. v. 10.) In condonando & miserando vel maximè Majestas tua & omnipotentiæ tuæ gloria patescit: *Qui omnipotentiam tuam, parcendo maximè & miserando manifestas.* Puniendo, nos superas, infirmæ enim sumus creaturæ; parcendo verò, superas temetipsum, qui omnipotens es & infinitus; ista tantum victoria est te digna; quia sola tua justitia, æqualibus armis contra tuam misericordiam pugnare potest; victoque infinito, infinita manet victoris gloria. Parce igitur & condona, benignissime Domine, propter hanc magnam gloriam tuam: *Propter magnam gloriam tuam.* Propter immensam istam sanctissimi nominis tui gloriam remitte propitius: *Propter nomen tuum.*

Et si fortè tua divina adhuc contradicat justitia; profectò non jam misericors, sed justissime Deus, hæc eadem justitia tot jam annorũ severis castigationibus contenta conquiescere posset. Nunquid tu, quà justus, ille es Judex de quo Vates tuus cantat: *Deus Iudex justus, fortis, & patiens, nunquid irascitur per singulos dies?* (Ps. 7. v. 12.) Si igitur tua velut justi judicis ira non omnium, neq; multorum est dierum; quare tot annorum severitatibus ipsi non erit satisfactum? scio equidem, Legislator supreme, in casibus iræ quamvis justæ, legem tuam nobis præcipere, ne integro quidem die continuari, sed ante solis occasum deponi debere: *Sol non occidat* (Ephes. 4. v.26) *super*

super iracundiam vestram. Si igitur à fragilitate humana tam sensitiva, talem in commotionibus exigit moderationem, terminoque tam brevi & præciso, dimitti condonarique mandat; Tu, qui Deus es infinitus, tanta es cordis latitudine, quanta immensitate; & in condonandi materia temetipsum hominibus proponis in exemplum; quomodo est possibile, tot annorum rigoribus iram tuam non placari, toties q; occidentem iterumque orientem solem vindictæ tuæ gladium evaginatum semper, & sanguine manantem videre? Ego putabam scripturas te justitiæ solem nuncupare, quia etiam quando exæstuat & ardet brevi temporis, duodecim scilicet horarum spatio radiorum tuorum rigor transiret: Verùm non hoc attestabitur sol ille materialis, qui nos illuminat & circuit, cùm elapsi sint dies & anni, quibus bina vice super nos, de Tropico uno ad alterum transiens, semper te iratum contuetur.

Malachia 2. v. 2.

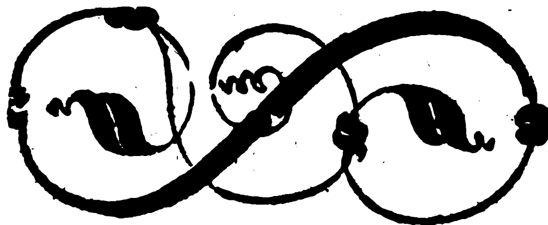
Non jam, Domine, allego, quid dicet terra & homines; sed quid cœlum ipseque sol dicet? Josue solem stare jubens talibus linguæ Hebraicæ verbis illum est allocutus, quæ significabant, non ut sisteret; sed ut taceret: *Sol tace contra Gabaon*: Tacere solem jussit Dux magnanimus. Semimortui jam radii & splendores quibuscum sepulturus se pergebat ad occasum, mutæ erant linguæ, quibus sol ipse nimis eum vindicativum murmurabat: erant altissimæ voces, quibus de cœlo legis divinæ eum commonebat, prædicans, quod vindictam prosequi non posset; eò quòd ille ad occasum vergeret: *Sol non occidat super iracundiam vestram*. Enim verò, si Deo velut legis ejusdem authore, disponente sol stetit, & dies ille (quo longiorem mundus non vidit) naturæ terminos multis excedendo horis longissimus fuit, id factum est, ut justâ lege cum justa conciliata vindicta, nec una ex parte executio omitteretur severæ punitionis; neque ex altera dispensaretur in rigore præcepti. Puniatur Gabaonita: puniri enim justum est; sed sol subsistat, usque dum punitio finiatur: ne, quamvis justa vincentis iracundia, unius diei limites transgrediatur. Si igitur, Domine, terminus iste à lege tua est præscriptus: si prodigia operaris, & talia quidem, ut illa inviolata conservetur; & si Josue solem tacere jubet, ne in querulas altasque contra iracundiæ ipsius continuationem erumpat voces: Quid ipsum, quæso, solem nec immotum nec mutum vis dicere? quid lunam & stellas nostras videndo

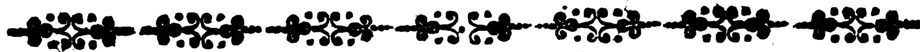
Iosue. 10. v. 12.

dendo miserias jam fessas, dicturas putas? quid demum omnes istos vis dicere cœlos, non ad tuam promulgandam justitiam, sed tuam decantandam & enarrandam gloriam conditos: *cæli enarrant gloriam Dei?*

Psal. 18. v. 1.

Denique ô Benignissime Jesu, vere Josue, & Sol vere, omnium rationum nostrarum Epilogus & conclusio ipsum tuum sit Nomen: *Propter nomen tuum.* Si sol reprehendit Josue ob rigores ultra diem extensos, & Josue solem tacere mandat ne eos corripiat: quomodo Divinæ tuæ justitiæ reprehensibile videri potest, erga nos misericordiâ uti, tantis jam & tam acerbis irrogatis nobis castigationibus, non per diem unum, aut multos duodecim horarum dies, sed per tot tamque longos annos, ut ad duodecim fermè accedant? Si es Jesus, id est, Salvator, esto Jesus & Salvator noster. Si es sol, & sol justitiæ, antequam ille hujus diei occidat, dimitte rigores tuos. Egredere ex immiti Leonis signo, & istud Virginis signum ingredere, signum propitium & beneficum. Humanas recipe influentias, à qua humanitatem assumpsisti. Ignosce & condona nobis, Domine, per merita Virginis sanctissimæ. Ignósce & dimitte nobis per ejus intercessionem & preces, vel per ejus imperium. Nam si velut creatura, à te pro nobis petit veniam, quà Mater imperare tibi potest, ut nobis dimittas & indulgeas. Denique dimitte nobis, ut tuo dimittamus exemplo: etiam nostro dimitte nobis exemplo; ut omnes ab hac hora dimittamus omnibus amore tui: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Amen.

SERMO
De
S. THERESIA
ET DE
SANCTISSIMO SACRAMENTO.

Dictus Ulyssippone in Ecclesia de Incarnatione: concurrentibus duobus Festis in Dominica 19. Post Pentecosten Anno 1644.

Simile factum est regnum cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias Filio suo. Et misit servos suos vocare invitatos. Matth. 22.

Caro mea verè est cibus: & sanguis meus verè est potus. Joan. 6.

Simile est regnum cœlorum decem Virginibus, quæ accipientes lampades suas exierunt obviam sponso & sponsæ. Matth. 25.

§. I.

DIE, quo tria nobis proponuntur Evangelia, mirandum non est, quod super tria prædicemus Themata. Evangelium primum de currente est Dominica, quod universalis hodie cantat Ecclesia. Secundum de divinissimo est Sacramento, ob particularem hujus Ecclesiæ devotionem. Tertium de Communi Virginum, in memoriam Gloriosæ Virginis tantarum tamque Sanctarum Matris, Sanctæ Matris Theresiæ à Jesu, cujus solemnitas etiam hodie occurrit, & hîc celebratur.

Incipiendo igitur ab Evangelio primo (quod velut universale magis & diei huic magis proprium introitum nobis pandit, & fundamentum ad omnia suppeditat) in eo Magister divinus dicit & docet in parabola, Regnum cœlorum simile-

Matth. 22. v. 2. Tota Evangelii explicatio alludit ad casus qui istis diebus acciderunt.

mile esse homini Regi: *Simile factum est regnum cælorum homini Regi.* Non dantur duo sibi tam similia in mundo, quàm Rex & regnum. Reges sunt specula, ad quæ componuntur subditi; talesque regni erunt actiones quales Regis fuerint inclinationes. Non loquitur Christus de quolibet regno; neque dè quolibet loquitur Rege; sed de regno cœlesti, & de Rege homine: Rege enim humano, beatum erit regnum; & Rege homine; tam securum erit regnum terræ, sicut regnum cœli. Rex iste, inquit Dominus, magnificentissimè Principis sui Filij nuptias celebravit: *Qui fecit nuptias Filio suo.* Et in hoc quoque se Regem hominem esse monstravit: memoria enim successionis mortalitatem agnoscit. Præsente jam nuptiarum die, servorum suorũ quosdam, vocatum invitatos misit, ut ad prandium venirent. Porrò sacer textus quiddam quasi incredibile dicit, quod nimirum venire noluerint: *Et nolebant venire.* Si Rex illos vocâsset ad bellum, excusationem habuisset eorum inurbanitas in fragilitate & pavore naturali: sed ad nuptias, & ad prandium seu convivium nolle venire? paulò inferiùs idem inquit Evangelium, quod Rex suos misit milites, qui iverunt: modò suos vocavit invitatos; & non venerunt. Ego hanc illis incivilitatem condono propter exemplum. Quod si subditi & vasalli suo desint Principi, fiat hoc potiùs in convivio, quàm in campo. Rex invitatos nolle venire cernens, mandatum intimavit secundum; sed non per eosdem, sed alios servos: *misit alios servos.* Non est nova ratio status in Regibus, ad meliorandas voluntates, mutare Ministros. Ratio verò, quâ hîc Rex est usus, meo judicio, expedita magis, & adinventa videtur. Misit alios servos secundâ vice; bonũ est ut labore partito vadant omnes. Si secundi quieverunt euntibus primis; bonum est quiescere primos, euntibus modò secundis. Ita ut Rege mutante servos, id non sit reprobare talenta, sed dividere laborem. Si primis ex voto non successit, secundi meliorem non habuêre successum; quia neque mutationem melioritas semper consequitur. Primi, malas invenêre voluntates: *nolebant venire:* Secundi, mala opera sunt experti: *occiderunt eos.* Quod ostendit, invitatorum nonnullos eò insolentiæ fuisse progressos, ut non injuriosis solùm verbis Regis servos aggressi fuerint; sed manibus insuper injectis necem intulerint. Daturne ingratitudo major? nunquid inurbanitas invenietur major?

Ibidem v. 2.

Ibidem v. 3.

Ibidem v. 4.

Quæ-

Quænam major ſubditorum ingratitudo eſſe poteſt? quid Rex hoc caſu faceret? Textus ait, ipſum mox miſſis exercitibus exemplarem punitionem exequendam imperâſſe, non in ſolas rebellium perſonas & corpora, ſed in ipſam eorum civitatem in qua degebant, de qua nihil remanſit, præter cineres in perpetuam audaciæ talis memoriam vel oblivionem. Sic Rex ille fecit, & ſic Regibus faciendum eſt. Hodie auſus invadere ſervum, cras audebit invadere Dominum. Milites ſuos in radendis & evertendis civitatibus propriis occupavit, ubi proprium magis videtur fuiſſe acquirere alienas; non enim tam damnoſæ ſunt hoſtilitates in inimicis, ſicut audaciæ in ſubditis & vaſallis. Præſtat pauciores habere civitates, & plùs obedientes. Hinc Evangelium civitatem vocavit ſuam, eorum; & non Regis: *Civitatem illorum.* Civitas regiis reſiſtere auſa Miniſtris, non eſt civitas regia, ſed libera: coroniſq; fas non eſt libertates tolerare. Quodſi ſervi offenderunt invitatos, querelas ſuas deponant: ad hoc enim Regi ſunt aures; ſed violentias attentare & exequi? non eſt, nec erit bonum tolerari à Regibus; ſed iram ignesque meretur: *Iratus eſt, & civitatem eorum ſuccendit.* Tam rigi- (Matth. 22. v. 7.) dum ſe foris oſtendit, ut Rex; dolor tamen & ſenſus intus reſedit ut homini: *Perdidit homicidas illos.* Notate terminos. Verbum, *perdidit*, ſignificat occidere & perdere: taliter enim puniebat, ut ſe perdere conſideraret. Occidere homicidam, eſt perdere hominem: *Perdidit homicidas illos.* Punitione ſic peractâ, Rex ad ſervos converſus ait: *Qui invitati erant, non fuerunt digni.* (Ibidem v. 8.) Age, Domine. Nunquid ante eos cognoſcere, quàm invitare præſtitiſſet, quàm necdum cognitos invitare? ecce maximum hîc malum, & maximam pro mundo conſolationem! indignos eſſe invitatos, maximum eſt malum: bene meritos eſſe excluſos, maxima eſt conſolatio. Rex videns nolle venire invitatos, ad excluſos ſe convertit, qui ea fuerunt indolis honeſtate, ut venerint omnes. Chriſtus utique in parabola ſua hanc non introduxiſſet differentiam; niſi idem ſuis in electionibus experirentur Principes. Electi ipſorum datâ occaſione venire recuſant: eorundem verò excluſi occaſione datâ veniunt omnes. Servi, aſſerente Textu, vocârunt omnes, quos in viis compitiſque invenerunt; *Et impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium.* (Ibidem v. 10.) Id eſt, repletæ fuêre menſæ. Quod haſce perambulant

bulant vias & plateas, sine gratia, qui vocati suum optimè occuparent locum! denique Rex convivij locum ingressus invitatos est arbitratus; & hoc optimum fuit ferculum in mensa appositum; scilicet oculi Regis. Inter reliquos, quempiam non vestitum nuptiali veste contemplatus, non solùm ipsum ejici, sed manibus pedibusque ligatum obscurissimo carceri mancipari mandavit. Tam grande piaculum est, non festivè agere, quod Principes celebrant. Verùm dato, quod hic non fecerit quod sui erat officij; hoc solùm ego singulariter considero, quod ex omnibus invitatis nullus fuerit bonus, & ex omnibus exclusis unicus fuerit malus. Antequam ad nuptias intrarent boni erant & mali: *Congregaverunt omnes, quos invenerunt bonos & malos.* Jam ingressi, excepto uno, omnes fuerunt boni; optima enim praxis faciendi bonos, est illos admittere: despectus neminem melioravit; honor multos.

Ibidem

Hæc parabola est Evangelij, nostrorum temporum historiæ adeò consona; ut congruam propterea illis doctrinam adjunxerim. Interim ad festi, seu festorum nostrorum procedendo intentum, duo Evangelio huic deesse invenio. Evangelium de desponsatione Principis, nuptialiq; convivio Regis loquitur: sed neque in desponsatione sponsam nobis nominat: neq; in convivio ferculorum nobis qualitatem declarat. Huic succurrendo defectui, alia duo Evangelia assumpsi. Evangelium de Virginibus nobis innuit, quod sponsa sit S. Theresia: *Exierunt obviam sponso & sponsæ.* Evangelium de Sanctissimo Sacramento ferculorum Corporis scilicet & Sanguinis Christi, nobis qualitatem declarat: *Caro mea verè est cibus: & sanguis meus verè est potus.* Supposito igitur, Sanctam, & Sanctissimum, geminam festi nostri esse partem, ut uno eodemque discursu, utrique obligationi satisfaciamus, hodiernum meum erit assumptum: quod maximi favores & gratiæ, quas Christus S. Theresiæ contulit, eædem omninò sint, quas Christus in Sacramento dignè communicantibus confert. Ad hasce coæquandas gratias, magnâ opus est gratiâ. Ave Maria.

Matth. 25. v. 1.

Joan. 6. v. 56.

§. II.

CUm gratiæ & favores tam sint singulares, quos excellentissimè amor Christi S. Theresiæ contulit; ut nec simul juncti, sed nec divisi, in aliis Sanctis inveniantur æquales: majus molimen sum aggressus, majusque onus subivi, quàm sibi

quis fortassis imaginetur, dum demonstraturum me promisi, quod eosdem favores & gratias invisibiliter recipiant à Christo, ipsum dignè recipientes in Sacramento. Ne verò tanti difficultatem assumpti subterfugere videar; illud potiùs ad gratiarum actionem, devotionemque nostram magis acuendam exaggerare conabor. Ex omnibus favoribus & gratiis, quibus amabilissimus Dominus Jesus Christus hanc Sanctam suam fecit singularem (cùm impossibile sit expendere, & ponderare omnes) seligam notabiliores.

Prima igitur & manifestissima, quæ se mihi offert gratia, est, quando Christus ipse, Beatissima Virgine Maria & S. Josepho præsentibus, sanctæ Theresiæ sponsi præbuit manum. Desponsationes consentientibus & approbantibus parentibus factæ, optimè sunt qualificatæ: & ne hæc gaudii circumstantia deesset, ubi deesse non poterat certitudo; JESUS se, præsente Josepho & Mariâ, desponsavit Theresiæ. In quonam verò desponsatio hæc constitit? idem Dominus illud innuit dicens: posthac ego ero totus tuus, & tu tota mea. Ita ut hæc desponsatio totalis & mutua, utriusque cordis fuerit traditio, quâ mediante non tantùm Theresia evasit, Theresia de Jesu; sed etiam Jesus, Jesus de Theresia. Ly, *De*, adhuc superfluum est; nam esse unum de altero duo distinguit subjecta; & unio inter Theresiam & Jesum fuit tam intima, ut de unione transeundo ad unitatem, jam Theresia & Jesus non essent duo & discreta, sed unum tantùm, & idem. In præclara ipsius sponsi manibus facta id contemplemur imagine.

Creavit Deus Adamum & Evam: & sacer textus inquit: *masculum & fœminam creavit eos*; & vocavit nomen eorum *Adam*. Si igitur Adam & Eva duæ erant creaturæ, & duo subjecta distincta: *Masculum & fœminam creavit eos*: cur Deus similiter non etiam duo illis imponit nomina, sed unum tantùm, & idem, & non aliud, quàm illud Adam: *& vocavit nomen eorum Adam*? Quia Adamum & Evam sibi mutuò desponsavit Deus in majore naturæ perfectione: & licèt vi creationis erant duo, virtute matrimonii manserunt unum. Necdum creatâ Evâ, Adam erat solus; formatâ jam de costa Adami Evâ, Adam est divisus; & qui tantùm subjectum fuerat unum, transiit in duo: verùm mox ut Adam datâ manu sibi desponsavit Evam, bina ista subjecta redierunt in unum; quæque duo fuerant & distincta, unum idemque manserunt: Gen. 5. v. 2.

runt: propterea Deus uno tantùm ipsos insignivit nomine, neque alio, quàm Adami: *& vocavit nomen eorum Adam.* Istud est factum; quidnam verò illius erat significatum? S. Paulus inquit: *Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Quicquid inter Adamum & Evam actũ est, magnum mysterium fuit: in unione enim matrimonii illius, Deus velut in prototypo delineavit, quod postea verificandum erat in Ecclesia, in desponsatione Christi cum animabus sanctis. Quisnam igitur iste fuit Adam, nisi JESUS, & quænam Eva, nisi Theresia? ante desponsationem hanc divinã Theresia erat Theresia de JESU; & Theresia & JESUS duo erant supposita, cum duobus nominibus distinctis: sed acceptâ à Jesu desponsationis manu, nomen Theresię perditâ illâ distinctione, *De*, mansit Theresia Jesu. Postmodum dicta Sara, antea vocabatur Saray; imminuitque illi Deus nomen; ut augeret dignitatem. Idem Theresiæ de Jesu evenit. Sustulit illi, ly, *de*, quod Jesum de Theresia distinguebat; & mansit tantùm Theresia Jesu. Quia Jesu in Theresiam transformato, & Theresiâ in Jesum; jam nec duo erant nomina, neque duo supposita; sed unum tantum & idem. Ad Evangelium transeamus.

Ephes. 5 v. 32.

In principio Evangelii de decem Virginibus inquit sacer textus, omnes decem exiisse ad excipiendum sponsum & sponsam: *Exierunt obviam sponso & sponsæ:* & in fine ejusdem Evangelii dicit quinque prudentes cum sponso ad nuptias intrâsse: *intraverunt cum eo ad nuptias.* Ita ut quando exierunt, sponsum & sponsam exceperint; sed quando intrârunt, dicit tantùm, quod cum sponso fuerint ingressæ: *intraverunt cum eo*: Clarum est non decuisse foris manere sponsam. Si igitur Virgines intrando comitatæ sunt utrumque; sicut exeundo exceperunt utrumque: quare ipsis ad excipiendum egressis sponsi, & sponsæ fit mentio; & & ad nuptias jam ingressis sponsus solus, & non sponsa nominatur: *intraverunt cum eo ad nuptias?* Præclarè S. Hilarius: *Sponso tantùm obviam proceditur, jam enim erant ambo unum.* Nullus dubio est locus, quin sponsus simul & sponsa ad nuptias intrârint; sed idem sponsus, eademque sponsa, qui ante nuptiarum ingressum fuerant duo, jam ingressi tantùm unum erant: *jam enim erunt ambo unum.* Et quoniam jam unum, & non duo erant, hinc sponsi tantùm, & non sponsæ mentio est facta: *intraverunt cum eo.* Pari planè ratione, nec plus nec minus in desponsatione

Matth. 25. v. 10

divina Jesu cum S. Theresia accidit: junctis needum manibus Jesu & Theresiæ, discreti erant, & duo, nuptiis verò jam celebratis, jam ambo erant unum tantùm: *Iam ambo erunt unum*. Jam non Theresia, & Jesus; sed Jesus tantùm: *Intraverunt cum eo*.

Quis nobis vim & veritatem hujus unionis declarabit, nisi illa quæ eandem in se experta est, scilicet S. Theresia? tam individuè se cum Jesu sponso suo unitam affirmabat Theresia, ut illud S. Pauli sibi usurpare posset: *Vivo ego jam non ego; vivit verò in me Christus*. O innexionem divinam: Ego non ego! Si es Tu; quomodo non es Tu? sum Ego considerata in Christo: non sum Ego considerata in me. Considerata in Christo, sum Ego; quia Christus vivit in me: & considerata in me, non sum Ego; quia vivo in Christo. Aliâ vice cum Christo loquens, ait illi: Domine, quid mihi est de me, sine te? nam Ego sine te non sum Ego: & de me, quæ non sum Ego, quid mihi est? ita ut ista duo corda adeò essent transformata, ut reciprocando vitas, unum viveret in altero: & eâdẽ in transformatione sic unita, ut quodlibet desinens esse aliud, unum tantũ esset & idem: *ambo unũ*.

De anima sancta sponsus inquit divinus, quod cor sibi vulneràsset & surripuisset: quod vulnerasset: *Vulnerasti cor meum*; pro ut textus habet Latinus: quod cor sibi abstulisset: *abstulisti mihi cor*: ut inquit textus Hebraicus. Idem Theresiæ cum corde suo accidit. Raptæ in ecstasin, Seraphim cum sagitta ignita aurea apparuit. Et quid fecit? intortâ in pectus ejus cuspide, cor illi vulneravit: *Vulnerasti cor meum*: sagittamque denuò extrahendo extremitatibus sagittæ cor ipsi sustulit: *abstulisti mihi cor*. Habemus ergo Theresiam sine corde: & sine corde quomodo vivet? sine corde quomodo amabit? imò ad vivendum, amandumque meliùs sponsus suus ipsi cor abstulit. Cor principium est vitæ: & ubi ambo eâdem vivebant vitâ, cor unum superat: hinc illud Christus abstulit. Similiterque ut melius amaret, illud abstulit; ambobus se mutuò non duobus cordibus, sed uno amantibus. Non datur rei hujus exemplum in terra; in cœlo verò datur: & quidem perfectissimum. Perfectissimus amor qui est aut esse potest, est ille trium divinarum personarum. Pater amat Filium, Filius amat Patrem, Pater & Filius amant Spiritum sanctum; Spiritus S. amat Patrem & Filium: & cùm amantium sint tres, voluntas, quâ se amant, est tantùm una: & sicut ibi tres sunt amantes cum una tantùm voluntate, ita hîc duo sunt amantes

Cant. 4. v. 9.

cum

cum uno tantùm corde. O perfectum, ô divinum, ô felicem amandi modum! æquali amare amore! idem enim cor est, quod amat: & amare securâ & certâ correspondentiâ; idem enim cor correspondet: imò idem amor unitate reciprocâ est idem amor & correspondentia simul; non enim amores poterant esse duo, amantibus transformatis in unum: *& jam erunt ambo unum.*

Nonne magnum vobis videtur amoris gratiæq; extremum; nonne magnus vobis videtur iste Christi erga Theresiam favoris excessus? eundem amorem & favorem, eandemque gratiam Christus dignè communicantibus confert. In Evangelio de Sacramento probationem illius habemus. Nam quemadmodũ Evangelio de Virginibus probavimus omnia quæ diximus; & probabimus omnia quæ dicturi sumus de Christo respectu S. Theresiæ; pari planè modo Evangelio de Sacramento probabimus, quantumcunque de eodem Christo dicturi sumus respectu nostri, & dignè communicantium.

Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Primum, de quo Christus Dominus noster certos nos reddit in hoc Evangelio, est, quod Corpus suum verè sit cibus, & sanguis suus verè sit potus. Ubi singulariter notandum, quod vim non ponat in eo, quod persuadere velit, esse verè suum corpus, quod nobis sub speciebus panis datur: & verè esse suum sanguinem, quod sub vini speciebus consecratur; sed vim ponit in eo, quod istud corpus & iste sanguis verè nostrum est alimentum. Et quam ob causam? quia universaliter proprium & naturale est omni alimento, in comedentis transire substantiam: & sicut Christus in hoc Sacramento realiter & personaliter præsens est, & non in aliis; hinc etiã in eo tantùm se nobis in formam modumq; alimenti voluit communicare: ut sic quoq; institutionis finem intelligeremus, qui non fuit, ut suam nobis tantùm gratiam communicaret, sicut in Sacramentis aliis: sed etiam, ut se nobis, nosq; sibi reciprocè uniret. Idipsum Dominus declaravit statim subjungens: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo.* Scitisne quare corpus meũ, verum cibum, & sanguinem meum verum potum appellem? quia quemadmodum alimentũ in substantiam aliti convertitur; sic ego me in vos, & vos in me transformare volo: ita ut vos me manducando, in me maneatis, & Ego manducatus in vobis maneam: *in me manet, & ego in eo.* Quia verò in hac unione & transformatione, ex duobus unum

Ioan. 6. v. 56. — Ioan. 6. v. 57.

tantùm fieri oportet ; Quinam unus iste erit? vos non eritis, sed Ego ero: inquit Christus. Et S. Augustinus textum continuat ex ore Christi, hoc modo: *Nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ; sed tu mutaberis in me.* Ita ut, sicut in desponsatione Christi cum Theresia, ex duobus, quales erant, in unum transierunt, & transitu seu transformatione jam factâ, unum illud non erat principaliter Theresia, sed Christus vivens in illa: *Vivit verò in me Christus*: ita in transformatione Sacramenti, dignè communicans tali modo unitur identificaturque cum Christo, ut Christus vivat in illo.

S. Aug.

Gal. 2. v. 20.

Ipsum Evangelium id affirmat; eodemque personarum sanctissimæ Trinitatis exemplo, quo unionem seu unitionem cordis Christi cum S. Theresia declaravi: *Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem, & qui manducat me, & ipse vivet propter me.* Id est, sicut ego vivo per vitam mei Patris, qui me misit in mundum: ita qui me dignè sumit, non per suam, sed per meam vitam vivit. Casus grandis! quod incarnata sapientia, exemplo quopiam dicta sua declarare volens, nullum adæquatum magis & proprium, quàm illud unitatis vitæque reciprocæ, inter se & æternum suum Patrem invenerit: *Vivit ergò per Patrem* [commentatur S. Hilarius] *& quomodo per Patrem vivit; eodem modo nos per carnem ejus vivimus.* Sicuti inter Patrem & Filium, quà Deus, una tantum est vita, quia Pater vivit in Filio, & Filius in Patre, & alter alterius vitâ vivit; sic inter Christum, & communicantem licèt sint duo, est & esse debet vita tantum una; nec alia quàm ipsius Christi: *Et ipse vivet propter me.* Proinde videant nunc communicantes, num vita, quâ vivunt sua sit an Christi; & inde ex effectibus cognoscent, num debitè an indebitè communicent.

Joan. 6. v. 58.

S. Hilar.

§. III.

SEcunda gratia, sive favor, & magis adhuc extraordinarius, quem Sancta Theresia à divino suo sponso recepit, fuit, quod inter reliqua amoris extrema, hæc illi dixerit verba: Theresia, si cœlum non creâssem, amore tantùm tui illud crearem. De nullo Sanctorum alio similis legitur favor & gratia. Gessit se Christus erga S. Theresiam, sicut Sanctus Augustinus erga Deum, ad exaggerandum suum amorem. Si ego essem Deus, & tu non [inquit Augustinus] ego desinerem esse Deus, ut tu esses Deus. Grandem excessum habet hic amor, quia ad se decla-

S. Aug.

declarandum suppositiones impossibiles fingit. Sed illas fecit cor, quamvis tam intelligens, humanum. Verùm Christus omnipotens, qui tam singularibus & exquisitis amorem suum Theresiæ manifestârat argumentis, conditionatos adinveniat casus, jamque factum supponat, quasi non esset; & quod jam esse non poterat, quasi possibile foret: ad sic declarandum amoris sui magnitudinem? Christi sapientia omnipotentiæ ipsius, & omnipotentia ipsius, ejusdem Sapientiæ æqualis est; & ejusdem Christi amor Theresiæ significet, quod plus sciat desiderare, quàm possit præstare; nec dicat, quod pro illa faciet, sed quod pro illa faceret. Considerans nunc casum istum, quem supponit Christus, & votum, quod Sancta Theresia fecit, intelligo, quod Christus se invenerit victum, & quod ab hoc sese expedire non possit, nisi hac suppositione. Emissum à S. Theresia votum, fuit, semper facere quod optimum esset: & quoniam optimum, quod Deus facere potest, est cœlum, & beatitudo quæ jam facta erant, dixit, quod si cœlum nondum fecisset, amore tantùm Theresiæ illud facturus esset. Si amor Theresiæ voto se obstringit ad faciendum pro me semper, quod est optimum, quo pacto amorem hunc compensare possum, nisi similiter pro Theresia optimum faciendo? verùm, nunquid hoc optimum jam est factum? notum sit ergo Theresiæ de me, quod si cœlum non fecissem, ejus solùm amore id facerem. Cùm verò Christus omnium amore prædestinatorum cœlum fecit, solius Theresiæ amor tantùm in conceptu æstimationeque Christi valere videtur, quantùm omnium prædestinatorum amor simul sumptus:

Ex notabilioribus S. Pauli scriptis, fuit istud: *Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.* S. Paulus peccatorum non fuit primus ordine seu antiquitate; nam iste fuit Adam: neque primus fuit peccatorum magnitudine aut multitudine; siquidem alij majores fuêre peccatores: & ipse eodem loco per ignorantiam se peccâsse fatetur: *Quia ignorans feci.* Unde ergò S. Paulus, se primum maximumque peccatorem infert: *Quorum primus ego sum?* Verbis antecedentibus illationis hujus ratio continetur: *Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere:* Idemque Jesus etiam ad salvandum me solum de cœlo venit: in judicio igitur æstimationeque Christi, tanti ponderis fuerunt mea, quàm mundi totius peccata.

1. Tim. 1. v. 15.

Ibidem v. 13.

Eodem

Eodem ego modo infero. Sicut S. Paulus ad exaggerandam peccatorum suorum gravitatem, consideravit Deum tantum fecisse pro se, quod pro toto fecerat mundo: sic Christus ad exaggerandam amoris sui magnitudinem, dixit; se facturum fuisse pro Theresia hoc, quod pro omnibus fecerat prædestinatis. Et quemadmodum Christus amore tantùm Pauli descendit de cœlo, sicut totius mundi descenderat amore: sic Christus amore tantùm Theresiæ crearet cœlum, si omnium prædestinatorum amore illud non creâsset. O amoris æstum! ô exaggerationis excessum! quod in Christi non adulantis, seu palpantis judicio, tanti sit ponderis solius Theresiæ, quanti omnium amor! Evangelium repetamus.

Simile est regnum cœlorum decem Virginibus, quarum quinque erant prudentes, quinque fatuæ, inquit Christus, in hac parabola. Et cum sit parabola, non exiguam difficultatem numeri hujus facit æqualitas. Author inveniens seu adornans parabolam, sicuti eam disponendi, historicèque describendi convenienter suæ intentioni, libertate gaudet: sic quoque in terminis eam probabilibus, & verisimilibus & communiter fieri solitis deducere tenetur. Hoc supposito non oportuisse videtur tot esse prudentes, quot fatuæ. Mundus non foret tam fatus, neq; tam malè gubernaretur, si de singulis decem mulieribus, decima prudentiæ solveretur. Decem isti leprosi, quos Christus sanavit, erant viri; quia verò unus tantùm gratias acturus venit, ubi novem alij essent interrogavit: *Et novem* Luc.17
ubi sunt? Enim verò, si in decem v.17.
viris novem inveniuntur ingrati, quomodo non erit verisimilius, quod in decem mulieribus novem invenirentur fatuæ? non est dubium quin humanæ conformiter conditioni numerus hic magis fuerit proprius, intentionique Christi congruentior, quæ erat damnandorum considerare frequentiam. Cur igitur Magister divinus in hac parabola non novem Virgines fatuas & unam prudentem introducit? quia sicut fatuæ exclusæ animas significant damnandas; sic prudentes intromissæ animas designant salvandas, & cœlum ingressuras. Casu quo verò una tantùm prudens intromissa fuisset; nec erat, nec vero simile esse poterat, Christum pro una tantùm anima cœlum fuisse creaturum. Idcirco historiam minùs reddendo verisimilem, ut significatum verosimilius fieret, non unam tantùm in ea introduxit prudentem

Matth. v. 25.-2. dentem, ſed multas: *Et quinque prudentes.* Verùm, quamvis improbabile videatur juxta mentem parabolæ, quod Chriſtus pro una tantum anima crearet cœlum: talis Thereſiæ erat anima, tamque exceſſivus Domini in eam amor; ut caſu quo, & ſuppoſito, quod cœlum non creâſſet, veriſſimum & infallibile eſſet, quod ſolùm amore ipſius illud crearet. Porrò ſi eandem amoris Chriſti figuram deſideratis videre depictam, ad Apocalypſin tranſeamus.

S. Joannes myſterioſam illam adeò famoſam vidit mulierem, ſtellis coronatam, ſole veſtitam, lunamque ſupplantantem. Et juxta S. Bonaventuræ, Ruperti, Victorini, Hugonis, Alberti Magni, aliorumque expoſitionem, qui per hanc mulierem animam à Deo deſuper illuminatam, cœleſtibuſque virtutibus exornatam intelligunt; cuinam, quæſo, animæ ratione juſtiore accommodari poteſt prodigioſa iſta & admirabilis figura, quàm S. Thereſiæ, in cujus ſublimi & elevato Spiritu, liberalitas divina dotes prærogativasque perfectionis depoſuit, prout in vita ipſius leguntur; & tot ardentiſſimæ lucis ſplendores, ſicut in ſcriptis ejus cum admiratione percipiuntur? S. Franciſcus Borgias cum ſit unus ex ſpiritus S. Thereſiæ examinatoribus, primum tale de ea teſtimonium dedit: quod eſſet mulier magna. Dico igitur Sanctam Thereſiam illam fuiſſe mulierem magnam, quam Sanctus Joannes in Apocalypſi deſcribit; quod eâdem viſione probo.

Textus ait, mulierem iſtam filium concepiſſe ſexûs animique maſculini, qui mundum virgâ ferreâ regeret, & in cœlum raperetur: partum hujus filij magnis illi conſtitiſſe doloribus & ærumnis: exiiſſe illi obviam multis capitibus coronatis draconem, eum devoraturum. Propheticæ Carmelitanæ hiſtoriæ Author inquit, iſtum filium futurum Eliam Prophetam in fine mundi. Et ego diverſâ valde conſideratione, & expoſitione, etiam in hoc filio Eliam agnoſco; ſed non quod erit aut futurus ſit; ſed quod jam fuerit; & non tanquam filium univerſalis Eccleſiæ; ſed tanquam partum ſingularem Sanctæ Thereſiæ. Agedùm audite. Eliam & ſexus & animi fuiſſe maſculini: *Peperit Filium maſculum*: Ex cordato cum omnibus ſeu parvis ſeu magnis agendi modo, & vel maximè ex animi, contra magnos conſtantia, plùs ſatis innotuit. Num virgâ ferreâ rexerit Gentes, loquatur Rex Apoc. 12. v. 5.

Achab, Regina Jezabel, Rex Ochozias, & quadringenti & quinquaginta Pseudoprophetæ Baal, quos uno decollavit die: testentur idem quinquagenarii duo, cum suis singuli quinquaginta militibus Duces, quos ignis de cœlo consumpsit. Attestetur idipsum clausum ab eo tribus annis sine pluvia, quasi æneum cœlum. Confirmet denique ipse raptus in cœlum; *Et raptus est ad Deum, & ad thronum.* Sic illum subitò rapi, suisque oculis eripi, Discipulus suus Elisæus vidit. In monte Carmelo Elias tam rigidam Religionem fundaverat, ut suo rigore Fundatorem referret. Octingenti ante Christum transierunt anni: & post incarnatum Christum plures quàm mille quingenti, quorum labente spatio, vel tempus, vel ejusce vicissitudines, vel observantiam dissolverant, vel primitivi illius instituti rigorem relaxârant; quando Theresia duplici ejusdem Eliæ spiritu induta, eundem intra se concepit, non ut excitaretur, quia mortuus non erat; sed ut renasceretur: & non solùm in mulieribus, qualis ipsa erat: verùm etiam in viris. Mundus conatum hunc & molimen impossibilia judicando, dicebat cum Nicodemo, Eliam jam annis magis esse gravem, quàm ut in uterum matris suæ revertendo renasceretur? *Quomodo potest homo nasci cùm sit senex? nunquid potest in ventrem matris suæ iteratò introire, & renasci?* Verùm sancta Mater (quæ ex tunc talis esse cœpit) quemadmodum secundò conceperat Eliam, sic illum secundò peperit, mundo monstravit incredulo feliciter renatum: *Peperit filium masculum.*

Ibidem

Ioan. 3. v. 4.

Et quantis illi doloribus prodigiosus ille partus, ejusque novitas constiterit, altis exprimit verbis ipse textus: *Clamabat parturiens, & cruciabatur ut pareret.* Quot labores, quot contradictiones, quot persecutiones, quot obmurmurationes, quot infidelitates, & falsa testimonia, sublimis ille & constans devoravit spiritus? Omnium motor existebat draco infernalis, magnâ textus proprietate, multis capitibus iisq; coronatis adjutus: vix enim fuit corona, non solùm profana, sed & sacra (immò multæ etiam Religiosæ & Regulares) quæ non fortiter oppugnaret, & gloriosum hunc partum adoriri & opprimere curaret. Vicit tandem Theresia, & ad discretionem novi primique instituti excalceavit se instar Eliæ; & hoc pacto apparuit, si benè advertistis, in eadem figura cœlesti quam repræsentabat. S. Theresiæ calcei erant de juncis, prout cœlitùs inventum; tali-

Apoc. 12. v. 2.

taliter excalceant pedes, ne quid illis pulveris terreni adhærescat: est certa medii calcei species, non ad calceandos & tegendos pedes; sed ut ipsis calcentur pedibus. Ad hoc mulieri deserviebat Luna, quam S. Joannes vidit. Communiter dicimus (ut superiùs innui) Lunâ fuisse calceatam, & non bene dicimus. Si fuisset lunâ calceata, oportuisset pedes lunâ fuisse coopertos, verùm illa pedes non habuit lunâ opertos, sed lunam sub pedibus: *Et luna sub pedibus eius.* Sic luna junceos S. Theresiæ calceos repræsentabat, & sic illa excalceata apparuit in cœlo, non jam velut filia, qualis fuerat, sed velut nova Eliæ primitivi Mater: Mater & filia proprii sui Parentis, tanquam Virginum Virgo.

ibidem v. 1.

Probato igitur omnibus textûs proprietatibus, quænam mysteriosa esset mulier à S. Joanne visa. Quod modò considero, notandumque est singulariter, est, quod Mulier eadem totum occupabat & implebat cœlum, & omnes cœlos. Pedibus stabat in cœlo lunæ, quod est primum: Corpore occupabat cœlum solis, quod est quartum: Capite contingebat cœlum stellatum, quod est octavum. Tam ergo Giganteâ erat staturâ, ut à primo usque ad ultimum, totum occuparet cœlum. Si igitur cujuslibet cœli magnitudo adeò est immensa, & illa cœlorum omnium tam incomparabiliter major; quomodo possibile est, quod una tantùm mulier illam occuparet totam? Quia mulier illa, ut vidimus, erat S. Theresia, & Theresia in se ipsa, & æstimatione Christi est tanta, ut illa sola totum cœlum adæquet. Eam ob rem non jam possibili, sed certa suppositione asserit; quod si cœlum non creâsset, propter ipsam solam illud creaturus foret. Hoc si minus ita se habet, ipsum cœlum empyreum intremus, de quo propriè magis Christus loquebatur, & videbimus, quod si in cœlo hoc exteriore visibili, S. Theresia omnia loca suâ occupabat figurâ: in cœlo interiore invisibili eâdem personali suâ occupet præsentiâ. Humana natura beatificata in cœlo, septem habet loca: Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Doctorum, Martyrum, Confessorum, & Virginum: & in omnibus eminentem habet sedem S. Theresia. In loco Virginum, propter puritatem; in loco Confessorum, propter pœnitentiam; in loco Martyrum, propter desiderium; in loco Doctorum, propter scripta sua admiranda; in loco Apostolorum, propter ardentissimum suum fidei propagandæ zelum; in loco Prophetarum,

propter altissima visionum, revelationum, & prophetiarum suarum arcana: in loco denique Patriarcharum, cum esset mulier, velut gloriosissima Mater, tamque illustris Religionis fundatrix, Religionumque lumen & splendor. Enim verò, si Christus in cœlo visibili, etiamque in cœlo invisibili, totum Theresiæ dedit cœlum, pensate an non pro sola illa id crearet, nisi jam creâsset. Et cum cœlum pro omnibus prædestinatis, id est, pro omnibus, qui fuerunt, sunt aut erunt beati, sit creatum; vos judicate, utrum, prout dixi, tanti ponderis in æstimatione Christi solus fuerit amor Theresiæ, quanti amor omnium.

Grandis favor, ingens gratia, dicitis omnes: cum non sit exaggeratio, sed infallibilis veritas ex ore Christi! sciat itaque quilibet nostrûm, quod eundem istum favorem, eandem istam gratiam in Sacramento cuilibet communicanti exhibeat. Si Christus faceret pro Theresia, quod pro omnibus fecit prædestinatis: in Sacramento non solùm faceret, sed facit pro quolibet communicantium, hoc quod fecit pro omnibus. Cùm enim in Sacramento se totum dat omnibus, æqualiter se totum dat singulis. Verum est, Sacramentum factum esse pro omnibus; sed tali modo omnibus, quasi factum esset tantùm uni. Habemus illud in Evangelio, nec in una ejus tantum parte, sed in toto: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.* Ioan. 6. v. 57. Notate, non dicit: qui manducant: sed *Qui manducat.* Pergit & prosequitur Christus: *Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem; & qui manducat me, & ipse vivet propter me.* Ibidem v. 58. Iterum notate, quod non dicit illi, sed ille: *Et qui manducat.* Denique Sacramentum cum Manna comparat, dicens, quod Patres eorum, quibuscum loquebatur, comederint Manna, & mortui sint: *Patres vestri manducaverunt Manna, & mortui sunt.* Hic per bonam consequentiam, & ad oppositum magis declarandum dicere debuisse videtur, quod corpus suum manducantes victuri essent in æternum: verùm hic quoque non in plurali, Illi; sed in singulari, Ille, dixit: *Qui manducat hunc panem vivet in æternum.* Quamobrem igitur semper non illi, sed ille, dicit? quare in singulari semper, & non in plurali loquitur? & cum Sacramentum institutum sit pro omnibus, cur non de multis, sed uno tantùm asserit? porrò pro majore admiratione notate,

in

in omnibus sententiis istis, Christum semper phrasim mutâsse: primò enim dixit, *Qui manducat meam carnem*: secundò: *Qui manducat me*. Tertiò, *qui manducat hunc panem*. Si igitur de Sacramento, quod est caro Christi, & Christus totus, sub speciebus panis, loquens semper variavit phrasin; de communicantibus loquens, quare nunquam variavit aut multiplicavit numerum, imò perstitit & perseveravit semper in singulari: qui manducat; qui manducat; qui manducat; qui manducat? ratio hujus est; quia licèt amor Christi Sacramentum instituit universaliter pro omnibus, tali modo abstraxit, nosq; ut abstraheremus ab hac universalitate voluit; ac si reverà, non pro multis, sed pro uno tantùm singularitèr institutum esset. Et sic est; Christus enim in Sacramento totum se dans omnibus, & totum cuilibet; tali modo, taliq; amore se totum dat uni, quasi tantùm amaret, tantique faceret unum, quantùm amaret, quantivè faceret omnes.

Sanctum Salvianum vivaciter magis & profundè hanc singularitatem expendentem auscultate: *Sicut totum ei debent universi, sic totum singuli, quod tantùm acceperunt singuli, quantùm universi.* Id est, in Sacramento tantum Christo debent omnes, quantum quilibet; tantum enim accipit quilibet, quantum omnes. Et quid hinc sequitur? considerationis nunc profunditas innotescit: *Vbi enim hoc unus accipit, quod universi, & si par est mensura, major est invidia.* Id est, nam quando unus tantum accipit, quantum omnes, licèt mensura sit æqualis, invidia est major. Multos quidem super hac clausula commentantes, multorumq; sensus & opiniones super hoc Salviani ænigmate legi, sed nullam quæ satisfaciat. Nam ut locum inveniat invidia, inæqualitatem esse oportet; ubi verò dati æqualis est mensura, quomodo potest esse invidia? in Mannæ distributione nemo invidebat; mensura enim, Gomor appellata, tam plena dispensabatur uni, quàm alteri. Si ergò hic quoque æqualis est mensura, *Par mensura*: quomodo major invidia esse potest? *Major invidia est?* Quia in manna tantum accipiebat unus, quantum alius; sed non tantum unus, quantum omnes: verùm in Sacramento, quia tantum accipit unus, quantum omnes, invidiæ; & quidem invidiæ magnæ locus esse potest: non propter inæqualitatem Sacramenti, ubi non est; sed propter numeri inæqualitatem

S.Salv.

Idem.

litatem, quæ est maxima, quæ dari potest. Quando unus tantum accipit, quantum omnes, quomodo illi uni, non invidebunt omnes? Quod si in cœlo locus esset invidiæ, ibique sciretur, quod cœlum omnium Beatorum amore factum, Christus solius Theresiæ amore esset facturus, nunquid sufficiens foret invidiæ occasio, ista tanta differentia? eadem res est in Sacramento. Imò dico, quod sicut ex parte omnium unius respectu potest esse invidia; sic ex parte unius respectu omnium, poterit esse superbia. Deus tantum faciat pro me, quantum pro omnibus! ille me suâ regat manu: ne tantus me favor in superbiam erigat. Hic, & in hoc veri honoris puncto, superbiam nostram elucescere optarem: illa verò tam vana est & vilis, ut cùm Deus sua nos æstimatione adæquet omnibus, idem ille Deus æstimatione nostra postponatur & minoris fiat omnibus.

§. IV.

TErtia gratia seu favor, & valde singularis, quo Christus suum S. Theresiæ declaravit amorem, fuit iste. S. Theresia tam familiariter loquebatur cum Christo, prout novimus. Et vice quâdam familiariùs conversata, de præsenti transiens ad futurum S. Theresia illi dixit: ingens fuit amor, Domine, quo divina tua Majestas Magdalenam dilexit. Sub hisce verbis secunda quædam intentio haberi posset, nisi Theresia ea protulisset. Una ex majoribus amoris divini prærogativis, est, esse amorem sine zelotypia. Amans Deum, illum ab omnibus amari, omnesque vicissim ab ipso amari desiderat, ideoq; amor est. Amor humanus [cui falsò id nomen tribuimus] nec societatem in amando admittit, nec quempiam plùs se amari patitur, ideoque est amor proprius, vel propriè magis invidia. Locuta igitur est Theresia, non se comparando Magdalenæ: sed quasi secretum illud sui cordis ex Christo indagatura: respondit-que illi Christus hoc modo. Theresa, ego amavi Magdalenam agens in terra, te verò amo existens jam in cœlo. Ita ut amorem distinxerit per locum; excellentiamque unius per melioritatem alterius.

Si Christus esset sicut cæteri hominum, facillimè responsum hoc intelligerem. Is amoris est status & conditio, ut cum cordis sit affectus, magis à locis, quàm voluntatibus dependeat: proinde longè est excellentius, amare in cœlo, quàm in terra. Prosperitates nullo prorsus amore sunt dignæ, nec

major

major est amoris inimicus, quàm felicitas. Prædicatores olim illud exemplo probabant Josephi, in ingratitudine Pharaonis Pincernæ: hodiedum verò veritates hæ sic probantur experientiis, ut nec fide, nec scripturis adhoc opus sit. Certum est, amorem, fortunæ subjacere imperio: si est adversa, nemo vos amat: si est prospera, vos neminem amatis. Hoc in tantum vero consonat, ut velut novum quid & singulare S. Paulus de Christo asserat: *Qui descendit, ipse est & qui ascendit.* Id est, Christus qui ascendit in cœlum, est idem qui descendit in terram. Alij quippe homines quando ascendunt, communiter sunt ijdem; quando descendunt sunt alij: hinc tot allaborant ut eos descendere faciant. Si igitur Christus in cœlo, & in terra semper est idem; quo pacto rationem differentiæ seu gloriæ non aliam assignat, quàm quod Magdalenam amaverit adhuc agens in terra: Theresiam verò jam existens in cœlo? ratio est; quia licet in Christo mutatio loci non facit differentiam in voluntate; melioritas statûs magnam addit qualitatem amori. In ipsa illud Magdalena habemus.

Ephes. 4 v. 10.

Christo à Pharisæo invitato, domum ejus Magdalena fuit ingressa ad pedes Christi prostrata, consueto tum temporis more, pretiosissimis illos unguentis unxit, copiosis lachrymis irrigatos, suis tersit capillis, delectans eos, & delectata ex ipsis; donec doloris amorisque sui sitim restingueret. Aliâ subsequente vice, paucisque ante mortem suam diebus, Christo in Bethania, in domo Simonis discumbenti Magdalena similia exhibuit oblectamenta, majoris tamen confidentiæ & familiaritatis circumstantiis; non enim unguenta ex pretiosissimis speciebus confecta super pedes, sed super caput effudit: *Super caput ipsius recumbentis.* Et utroque casu, tantum abfuit ut Christus Magdalenam à se repelleret, vel illud obsequij genus tanquam à modestia suæ familiaritatis alienum reprehenderet, ut illam laudando publicè defenderit: primâ vice contra temerarium Pharisæi judicium: secundâ contra murmurationes indebitas Discipulorum. Quibus omnibus ita se habentibus, resurgens idem Dominus, resurrectionis diluculo eidem apparuit Magdalenæ; hæc à sua respirare tristitia, suas exhilarare lachrymas, sua consolari desideria gestiens, vitamque suam resuscitatura, prostrata pedes amplexari parat sacros, unde eam ipsius anima acceperat: & ecce novitate reprehensioneque inopinatâ

Matth. 26. v. 7.

opinatâ à Christo repellitur contingere vetita: *noli me tangere*. Re- Joan. 20 v. 17. pulsæ hujus ratio data (quam mox considerabimus) non tollit, sed dubium auget. Si Christus ante mortem suam, in qua Magdalena tam constanter ipsi astitit, admittebat grataque sibi ostendebat ipsius servitia; quo pacto post resurrectionem eadem refutat, imò ipsam à se repellit; num fortassis minus nunc Magdalena merebatur? clarum est quod non; immò multò plùs; amorem enim vitæ, cum mortuo solitum finire, & cum sepulto sepeliri, vivus, mortuus, & sepultus, & quod plus est, jam jam expiraturus Christus in ea constantem semper fuerat expertus. Si igitur amor erat idem; excellentiæ clariores, meritumque majus; quare Christus illi gratiam ante mortem concessam, post resurrectionem negat? quia ante mortem, S. Ioan. Chrys. inquit S. Joannes Chrysostomus, Christus erat mortalis & passibilis: post resurrectionem jam erat immortalis & gloriosus: cùmque novus hic status adeò esset differens, etiam eâ differentiâ tractari volebat. Primus status erat ille terrestris quo ad serviendum venit; secundus status erat cœlestis, quo ad regnandum abiturus erat: proinde tractabat Magdalenam, vicissimque ab ea tractari volebat non eâ familiaritate quâ conversatus fuerat in terra; sed pro majestate, quâ regnaturus abibat in cœlum. Christus ipse rationem hanc Magdalenæ dedit.

Christus Magdalenæ dicens: *Noli me tangere*, adjunxit: *nondum enim ascendi ad Patrem meum: vade autem ad fratres meos, & dic eis: ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum*. Ibidem v. 18. q. d. quamvis me adhuc in terra vides, & in cœlum nondum ascendi; nihilominus tibi dico, noli me tangere; deinceps enim me tractabis, quasi jam in cœlo fuissem, & non in terra. Et vade dictum Fratribus meis, me ascendere ad Patrem: *dic eis: ascendo ad Patrem meum*. Notabile nuncium tali die! dies erat Resurrectionis, & nuncium est Ascensionis: nuncium esse debuisse videtur: dicito Discipulis meis, quod resurrexi, quod tibi apparui, quod me vidisti, quod vivo: sed ad cœlum abeo; *ascendo ad Patrem*! & non quod abiturus sim, sed quod jam ascendo: *Ascendo*? Ita planè. Ut intelligerent Apostoli, status novitatem, ad quem resurrexerat, ejusdem differentiam à præterito: quodque jam non agendum esset tanquam cum socio in terra, sed tanquam cum Domino in cœlo. Quodque nunciari jussit Apostolis, erat idem, quod Magdalenæ respon-

responderat; ut ex nuncio quod deferebat, rationem factæ sibi prohibitionis cognosceret: quod etiam hoc modo intellexit. Christus iterum Magdalenæ aliisque Mariis eodem die apparuit. Et hæ quid fecerunt? *Tenuerunt pedes eius & adoraverunt eum.* Si igitur Christus ista secunda admisit obsequia, quæ cum cæteris Magdalena exhibebat, quare prima ejusdem refutavit? quia prima amoris tantùm & familiaritatis erant: secunda honoris tantùm reverentiæ: illa erant amplexûs, hæc adorationis: *Et adoraverunt eum.* Tanta jam erat Majestas Christi, qui jam tractabatur, tantâq; se veneratione voluit tractari: non quod jam non ampliùs esset idem; sed quia status ipsius jam non erat terrestris sed cœlestis. Proinde si ad repudiandos Magdalenæ affectus, sine solitis favoris gratiæque argumentis, dicere suffecit, quod jam ad Patrem ascenderet: pensate utrum distinxerit, valdeq; exaggeraverit amoris sui excellentiam, ex statûs sui differentia, cum amando Magdalenam, & amando Theresiam; de Magdalena dicit, quod eam amaverit in terra existens; & Theresiæ, quod ipsam amet agens in cœlo. Jam tertiò repetatur Evangelium.

Matth. 28. v. 9.

Virgines fatuæ, paucis illis horis, quibus præstolatæ sunt Sponsi adventum, non sunt infatuatæ. Extra dubium est, sufficientia non defuisse motiva, ad evertendum illis judicium. Videbant enim lampades sibi in occasione maximæ solemnitatis extinctas; nec socias experiebantur conceptæ de se opinioni respondentes, de quarum amicitia majorem sibi humanitatem promiserant. Verùm ante hæc omnia, necdum ad nuptiarum apparatum admissas, præviè jam tum fatuas illas fuisse Evangelium insinuat: *Quinque autem ex eis erant fatuæ.* Si igitur Sponsus Christus, non obstante defectûs illius notitiâ, ad primum nuptiarum actum illas admisit, quare ab ultimo excludit? quia primo in actu adhuc agebat in terra, quo Sponsam quæsiturus advenit; in ultimo jam erat in cœlo, quo illam sustulit: & quoniam status Christi in cœlo adeò transcendit illum, quem habuit in terra; in terra, ubi omnia sunt imperfecta, cum prudentibus admisit & fatuas; In cœlum verò, quod est patria & regio perfectionis, nonnisi prudentes admisit. Quod verò de prudentibus ad fatuas, Christus tantam faciat differentiam,

quanta cœlum inter & terram intervenit reprehensione vacat: verùm de prudente ad prudentem, & inter duas prudentes, quales erant Magdalena & Theresia, amor ejus discernat, amando unam quando erat in terra, & alteram quando jam est in cœlo? immò verò, patientiam pro nunc Magdalena habeat; amor enim plus respondere non poterit in favorem Theresiæ.

Pro clariore hujus differentiæ, declaratæve hujus prærogativæ & gloriæ intelligentia, considerare oportet, quomodo Christus est in cœlo, & quocum. Status quem Christus habet in cœlo, tam diversus est ab eo, quem habuit in terra, ut illuc abiturus suis Discipulis dixerit: *Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad Patrem vado.* q. d. Vos qui in me creditis non solùm mirabilia patrabitis opera quæ ego nunc patro, sed majora. Et quare? *quia ego ad Patrem vado*: id est, quia ego ad cœlum abeo. Ergo quia Christus abit ad cœlum, idcircò Discipuli sui majora patrabunt miracula quàm ipse Christus patrabat adhuc agens in terra? Christo adhuc degente in terra, etiam Discipuli ejus operabantur mirabilia, minora tamen quàm ipse Christus faciebat, & quædam operari non poterant? Quænam igitur est ratio? quod post ascensionem in cœlum, non solùm eadem facient miracula quæ fecit Christus, sed majora? quia sic supremo dignissimoque statui quem Christus habiturus erat in cœlo, congruebat. Magnificentia majestasque dominorum, ex potestate & authoritate Ministrorum cognoscitur. Porrò tanta est differentia status, quem habiturus sum in cœlo (inquit Christus) ab illo quem habebam in terra, ut vos, omnesque illi, qui mihi tunc serviebant, non solùm ea facturi sint, quæ ego feci, sed opera multò majora, Si illi mecum collati in terra, me videbuntur excedere: Ego mihi comparatus in cœlo, quid futurus sim, quis imaginando assequetur? & si tanta est differentia, quam Christus habet de statu ad statum, itemque de se ipso ad seipsum, tantùm quia in cœlo est: *quia ad Patrem vado.* Etiam pensate, quantum amor unus accrescat super alterum ex hac circumstantia; quantóque plus fuerit, Theresiam amari à Christo existente in cœlo, quàm Magdalenam amari à commorante adhuc in terra!

Joann. 14. v. 12

Verùm enim verò non sufficit tantùm nosse, quomodo Christus est in cœlo, necesse est etiam considerare quocum est. Christus in cœlo

cœlo ab omnibus adamatur & stipatur Beatis. Quinam verò hi sunt Beati, quæve eorundem gloria? Nemo nostrûm hoc assequi præsumere posset, nisi ipse Christus hoc declarâsset. In solemni illo, de S. Joanne Baptista panegyrico duo notabilia dicit Christus: primum, Baptistam inter natos esse majorem: secundum, minorem in regno cœlorum, eodem Baptistâ esse majorem: *Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptistâ: qui autem minor est in regno cœlorum, maior est illo.* Ubi Baptista jam cœlum fuerit ingressus pluribus ibidem major erit: verùm quousque versabitur in terra minimus in regno cœlorum major est ipso. Et quare? quia illi in cœlo Deum vident [inquit S. Hieronymus] Baptista illum necdum videt. Illi in cœlo amant per visionem; Baptista amat per fidem: illi in cœlo jam victores, sunt coronati; Baptista adhuc habet quod vincat, & actualiter pugnat: *aliud est coronam victoriæ possidere, aliud adhuc in acie pugnare:* Et quod Christus adhuc agens in terra, ubi inter natos major, minor est minimo in regno cœlorum, valdè Mariam Magdalenam amârit, non tam fuit excellens: verùm quod jam existens in cœlo, ubi minor istius regni, major est maximo inter natos in terra, in tantum amârit Theresiam, hoc fuit differens illud, quod Christus ipse consideravit, qui solus hoc ipsum penetravit. Magdalenam tanquam sic amantem & amatam, Christus in cœlum elevari jussit, ut musicam Angelicam audiret: & Theresiam degentem in terra, usque adeò adamavit Christus, ut in cœlo jam agens, musicâ Angelicâ derelictâ descenderit in terram ad conversandũ cum Theresia. Christus igitur ex status sui, ex loci, societatisq; suæ differentia amorem suum exaggerando dicat quod amaverit Magdalenam, & amet Theresiam? sic est: sed Magdalenam, quando adhuc versabatur in terra: Theresiam, jam degens in cœlo.

Matth. xi. v. 11.

S. Hier.

Enim verò si hæc amoris circumstantia, tantum auget ejus excellentiam, quantum cœlum distat à terra; non minore, sed eâdem omninò Christus nobiscum utitur, nosque fruimur in divinissimo Sacramento. Ipsum Evangelium illud dicit: *Hic est Panis, qui de cœlo descendit.* Proferens hæc verba Christus necdum ipse cœlum conscenderat, neque Corporis sui Sacramentum sub speciebus panis instituerat. Si igitur nondum erat panis, neque in cœlum ascenderat, quomodo illud vocat panem de

Ioann. 6. v. 59

cœlo descendentem, *Qui de cælo descendit*? Verissimum est, Sacramentum quod à pane esse incepit in cœna, non fuisse, neque descendisse de cœlo, nisi à die Ascensionis & deinceps; Corpus quippe Christi quod est substantia Sacramenti, nunquam fuit in cœlo, nisi post memoratum jam diem: nihilò seciùs Christus panem illud appellavit de cœlo, antequam esset de cœlo; quia etenim exaggerare volebat, quantum nobis daret, circumstantiam anticipavit: ut excellentia magis elucesceret. Futurum illud asseruit, quando nondum erat: valde etenim substantiam ejus augebat quod erat, circumstantia futuri. Futurus erat panis, qui amore nostri descendit de cœlo: *Panis, qui de cælo descendit*: & sic quemadmodum idem Christus amorem, quo diligebat Theresiam, prætulit amori quo dilexerat Magdalenam, per differentiam amantis in cœlo, & amantis in terra; sic in Sacramento valde considerat non tantum substantiam dati, quantum circumstantiam loci unde descendit. Quod Christus ad manducandum se tradat, quamvis hoc sit *Non plus ultra* amoris: attamen in cœlo jam existentem se dare, & ad dandum descendere, longè est excellentiùs, quàm si fuisset in terra.

Hinc sequitur, plus nos debere, obligatosque esse Christo, propter Sacramenti continuationem, quã ejusdem institutionem: potiùs propter modum, quo nunc se dat nobis, quàm quo in principio se suis dedit Apostolis: in principio enim se dedit adhuc mortalis & passibilis; modò se dat immortalis & gloriosus: in principio se dedit, adhuc agens in terra, modò se dat jam existens in cœlo. Sic illud intellexit admirabundus intelligendi scientiâ præditus, quamvis eodem fruendi felicitate privatus, scilicet David: *Panem cæli dedit eis, Panem Angelorum manducavit homo*. Psalm. 77. v. 24.&25 Tria hîc certa asserente Prophetâ, unum dubio subesse videtur: Sacramentum esse panem de cœlo, dari in terra, manducari ab hominibus, omnia sunt certa: verùm quod iste panis, sit panis Angelorum, quomodo, quove titulo? vel esset panis Angelorum, si Angeli eum manducarent, sed hi illum non manducant: vel esset panis Angelorum, si illum ipsi conficerent, & consecrarent: verùm ista potestas solorum est Sacerdotum. Quare igitur Propheta illum panem nuncupat Angelorum? quia res propriè non sunt fruentis, sed merentis. Si panis cœlestis daretur ex opposito; & non per justitiam, & non per favorem, dandus esset Angelis, qui sunt cœlestes, &

non

non nobis, qui terrestres, & terra sumus. Et suppetente in Angelis merito, & in nobis indignitate, panis ille negetur Angelis in cœlo, & de cœlo descendat, ut detur hominibus in terra? O amoris magnitudinem! & nescio utrum dicere liceat, magnam injustitiam! verùm amori, ut sit magnus, de iniquo quippiam participare opus est: quia injustus ex parte illius, cui negatur; magis purus est ex parte illius, cui datur. Sola S. Theresia istam justificavit excellentiam; mulier enim existens, Seraphim fuit: cumque nos, tanquam Angelos ad Communionem oporteret accedere, vix est, qui velut homo accedat: *Panem Angelorum manducavit homo.*

§. V.

QUarta & ultima Gratia quam in S. Theresia considero, fortiores adhuc & nervosiores habet circumstantias, quàm præcedentes. In principio, quo supremus Dominus noster Jesus Christus suam apparitionibus cæpit lætificare sponsam, tam frequentibus & extraordinariis, ut multo tempore suspensam dubiamq; & perplexam totã redderent Ecclesiam: S. Theresia, tanquam prudens adeò & humilis, ut suo se judicio omnium creaturarum infimam reputaret, ne doli & illusiones diaboli essent, verebatur; ex consilio & obedientia Confessariorum suorum, quos doctissimos & in spiritualibus exercitatissimos illi⁹ temporis sibi semper elegit; apparente sibi Christo in specie resuscitati & gloriosi; vel vulnerati spinisq; coronati, vel eâ formâ, quâ in mundo fuerat conversatus: Theresia non solùm torvum illi obvertebat vultum, cum signis despectus, sed & ore lacessebat conviciis, & manibus inferebat contumelias, & quasi communis humani generis fuisset adversarius, cruce & aquâ benedictâ contra illum benedictum se obarmabat Dominum, qui ut eâdẽ nos armaret cruce; in ea mortem oppetere voluit. Amor verò divini sponsi adeò excellens erat & constans, ut non solùm æquo ferret animo optimâ intentione illatas sibi injurias; sed quoniam causam & originem habebant ex obedientia, approbaret gratasque sibi ostenderet.

Hic menti meæ occurrit proposito nostro serviens celebris illa quæstio coram Dario Rege agitata, & ab Esdra libro tertio literis consignata. Quæstio inter tres Regij Palatij Sapientes ventilata erat: quodnam fortissimum esset in mundo. Unus respondit, vinum: alter, Regem: tertius mulierem: & hic opinionem suam hoc probavit exemplo. Videban

3. Esd. 3. v. 10. 11. 12.

bam, inquit, mulierem nomine Apeminem mirabilis Regis Amasiam, ad Regis sedere dexteram: *Sedentem juxta Regem ad dexte-*
3. Esd. 4 v. 29. *ram.* Hæc aufferens coronam à capite Regis, eam imponebat suo:
v. 30. *Aufferentem diadema de capite eius, & imponentem sibi :* & manu sini-
Ibidem strâ alapas impingebat : *& palmis cædebat Regem de sinistra manu.* Et super hæc omnia Rex ore hiante suspensus erat & raptus : *Et super*
v. 31. *hæc aperto ore intuebatur eam* : Et si Apemen indignationem ostendebat, Rex novis blanditiis illam
Ibidem reconciliare curabat : *Nam si indignata fuerit, blanditur, donec reconcilietur in gratiam.* Sic victum subactumque sibi hominem illum habebat amor, adeóque sui oblitus Rex ille agebat. Verùm quis in Deo tália sibi extrema imaginari audebit? magnus est, excessivus est, ¦ & quasi incredibilis amor Theresiæ, quo victus te amat, æstimatque Christus!auffers coronam de capite Regis Regum, tibi persuadens eum non esse illum quem vides : non solùm in caput tuum eam transfers, sed pedibus te eam calcare ostendis: non tantùm leves illi impingis alapas, sed violenter adactis manibus injurias & contumelias irrogas : non solùm ingratam te favoribus ejus, sed offensam & indignatam ostendis. *Et super hæc* : Super hæc omnia ille non agnitus te agnoscit, ille tam indignè habitus, ad te visitandam redit, ille novis gratiis favoribusque id agit, ut eum agnoscas, in tuamque gratiam recipias. Ad Evangelium accedamus.

Nihil profuit malè præventis Virginibus, consilium prudentûm fuisse secutas [hac excusatione, in inculpatis istis injuriis, conscientiam suam & obedientiam Theresia solabatur] nihil, inquam, profuit illis quinque Virginibus, nihilque consilium illud prævaluit, ne sponsus januam clauderet : *Et* Matth.
clausa est janua. Iteratò nihilo- 25. v. 10.
minus, incuriâ emendatâ, lampadibusque accensis pulsantes cla-
mârunt : *Domine, Domine, aperi* Ibidem v. 11.
nobis : sed Christo respondente : Ibidem
Nescio vos : id est, non cognosco v. 12.
vos:pulsare & clamare destiterunt. Hoc admiror & considero. Idem Dominus, qui Virginibus hisce januam claudi jussit, dixerat : *Pe-* Luc. 11.
tite, & accipietis: pulsate, & ape- v. 9. &
rietur vobis: omnis enim qui petit 10.
accipit, & pulsanti aperietur. Si igitur idem Dominus id jusserat & promiserat; si pulsare petereque jusserat, promittens petentem accepturum, pulsantique apertum iri; quare petere & pulsare non pergunt? si petierunt & pulsârunt semel; petant pulsentque iterum : &

& si hoc non sufficiat, perseverent in petendo, continuentque pulsationem; sciunt enim Deum hac importunitate delectari, idque docuisse Christum. Quam igitur ob causam Virgines istæ tanto intrandi desiderio æstuantes, ut nihil solicitudinis, diligentiæ, expensarumque omiserint, omniaq; quidem ista media nocte, positâ omni formidine & pavore præstiterint. Quam, inquam, ob causam modò non instant & perseverant, sed tristes obmutescentesq; recedunt nec verbum loquendo, neque comparendo amplius? ratio est, quia sponsus illis dixit: *Nescio vos*: id est, non cognosco vos. Et mox ut incognitas se viderunt, sic omnem dimiserunt fiduciam, imò fervorem primum & desiderium, ut nec loqui nec comparere amplius fuerint ausæ coram eo, à quo non agnoscebantur. In nostro casu ignotæ non erant Virgines, neque Virgo, sed ipse sponsus. Adeò Theresiæ ignotus, ut non tantùm non cognosceret quisnam esset; neque phantasma tantùm reputaret; sed alium omninò, ab hac divina specie tam alienum, uti est Diabolus in Angelum lucis transfiguratus. Et eousque incognitus, & taliter tractatus, injuriis, contumeliisq; affectus, Christus ad invisendam Theresiam revertatur, neque apparere cesset, usque dum veritate agnita illi innotescat? grandis sanè nunquamque visus amor!

Adhibita à Christo media, ut se Theresia sine scrupulo perplexitateque cognosceret; effectusque, quos post hasce apparitiones experiebatur, erant protinus tales, qualibus idem Dominus timoratas animas, de præsentiæ suæ veritate solet reddere securas. Ex hisce etenim tam erroneè perceptis visionibus, crescebat in corde Theresiæ humilitas, contemptus sui ipsius, horror mundi; crescebat zelus honoris Dei, omnesque solidæ virtutes, quæ ex apparitionibus Diaboli, velut vento urente & infernali dissipari solent & evanescere. Verùm argumentorum horum nullum sufficiebat, ut vel Theresia, vel spiritûs ipsius directores, id securum putarent. Christo apparenti Magdalenæ in Hortulani habitu dicere suffecit, *Maria*, unde illa suum agnosceret Magistrum. Eidem Domino apparenti Discipulis euntibus in Emmaus, sufficiebat frangere coram illis panem, unde se similiter agnoscerent: verùm ut securè illum cognosceret Theresia, signa nulla, demonstrationes nullæ, nulla experimenta sufficiebant: prout nec sufficiebat, continuata illa incogni-

tio, ut Christus recederet, taliter enim à suo urgebatur amore. Recede, Domine, recede: & ego promitto tibi, te plus hoc effecturum recessu, quàm tuâ præsentiâ; & plus non apparendo, quàm tuis apparitionibus: mox enim, ut recesseris & dissipaveris, cognoscetur, quis Tu sis, quodque veritates tuæ securæ sint tanquam tuæ, quæ modò somnia, illusiones & phantasmata videntur: recordare quomodo magnum tuum Vicarium, & amantem ex carcere Mamertino jusseris liberari. Captivus ibidem, duabusque catenis vinctus attinebatur Petrus, excubiis ad ostium dispositis, quando Angelus liberaturus intravit. Tetigit ille catenas, & confractæ sunt: tetigit captivum, & excitatus est: dixit, *præcingere, & calceate caligas tuas; & fecit sic.* Petrus tamen hæc omnia videns & faciens, non nisi somnium & illusionem esse putabat. Dixit ipsi Angelus, sequere me, & secutus est: transierunt primam & secundam custodiam, nullo impediente: appropinquârunt ad portam ferream, quæ ultrò aperta est eis: intrârunt civitatem, processerunt per vicum, & Petrus nihil eorum adhuc verum esse credens, imaginationes tantùm phantasticas esse putabat: *Nesciebat quia ve-* Actor. 12. v. 9.
rum est, quod fiebat per Angelum: existimabat autem se visum videre. Ecce quomodo frequenter maximis Sanctis, veritates, doli & deceptiones, cœlestesque visiones, illusiones esse videntur. Quid verò fecit Angelus, ut veritatem agnosceret Petrus, crederetque quod credere non poterat? *Discessit An-* Ibidem v. 10.
gelus ab eo. Eodemque momento cognovit Petrus Angelum verè esse Angelum, seque verè ex carcere egressum & liberatum esse: *nunc* Ibidem v. 11.
scio verè, quia misit Dominus Angelum suum, & eripuit me. Ita ut quamdiu apparentem vidit Angelum, illum non cognoverit: mox verò ut ex oculis evanuit, ipsum cognoverit. Hoc remedio, Domine, Theresia te cognoscet: si te non novit sibi apparentem, dispare, & te cognoscet. Verùm illud ipsum consilium, quod tu meliùs nosti, timeo valde, ne tuus non patiatur amor, quamvis sentiat, quod toties non agnitus videri debeat.

Majore noctis parte, exigua in navicula Petri, cum tempestate magna luctando lassatis Petro aliisque Discipulis; & desperato jam remedio, Magister divinus ad littus usque opem laturus advenit inambulans undis. Periculum, tenebræ, prodigiosæque hujus figuræ magis magisque appropiantis passus, præter metum perturbationemque præsentem, effecêre ut non

non cognoſcentes quiſnam eſſet, *Marc.* phantaſma ſe videre ſibi perſuaderent: *6.v.49.* *Vt viderunt eum ambulantem ſuper mare, putaverunt phantaſma eſſe*: Sirus legit, *Viſum mendax*: & Expoſitores, *Illuſionem diabolicam*. Hoc idem S. Thereſiæ cum ſuis evenit viſionibus, vel Chriſto cum illis. Quid verò Chriſtus hoc *Ibidem* caſu fecit? Evangeliſta inquit, quod *v.48.* Diſcipulos deſerere voluerit, *Volebat præterire eos*. Enim verò ſi ad ſuccurrendum ibat, & quidem modo tam extraordinario & miraculoſo, quare illos vult deſerere? quia ratio ipſa hoc dictabat videnti ſeipſum, phantaſma, apparitionem ſuam deceptionem, veramq; ſuam præſentiam illuſionem diabolicam reputari. Verùm quia in navi illa ſua fluctuabat cura, ſuus periclitabatur amor, illis ſuccurrendo agnitus fuit. O Jeſu! ô Thereſia! multum eſſet ſi Chriſtus tantum faceret pro Thereſia, quantum pro Petro, Joanne, totoque junctim Apoſtolico fecit collegio: verùm incomparabilitèr plus fecit. Non ſemel tantùm, nec uno tantùm die, ſed annis integris phantaſma fuit putatus: amor ipſius deducebatur ad judicia: viſiones & apparitiones ejus, vel protinùs reprobabantur, vel ſuſpectæ habebantur: & ipſe non ſolùm non agnitus, ſed injuriis affectus. Verùm voluntas ejus tam firma ſemper & conſtans; ut nunquam de ea dici poſſet: *Volebat præterire*. Incognitus redibat quæſiturus & inviſurus Thereſiam; injuriis contumeliiſque affectus, novos illi exhibebat favores & gratias; nullumque mundi judicium, aut diffidentia ipſius, ſeu utriuſque perſecutio efficere potuit, ut unquam illam deſereret, aut derelinqueret.

Et quis in mirabili hac imagine, veritatem, conſtantiam, patientiam, invincibilemque amoris Chriſti in nos perſeverantiam in Sacroſancto iſto Myſterio non videt? nos illum ibi præſentem credimus & adoramus: nos vitam ſanguinemque profundere ſumus parati pro confeſſione & defenſione, quod in iſta conſecrata hoſtia, noſtris licèt inviſibilis oculis adeſt, aderitque in finem uſque mundi, tota Filij Dei Majeſtas, Humana & Divina, tam integra, realis & vera, ſicut ad dexteram Patris. Quot verò Hæretici totum illud, quod Catholica credit & docet Eccleſia, blaſphemè vocârunt, aut adhuc vocant phantaſmata? dicunt (tam ignorantes ſunt & ſtolidi) Chriſtum dicentem: *Hoc eſt corpus meum*: nec dicere, nec ſignificare intendiſſe, quod verba ſignificabant: non aliud ibi adeſſe

esse dicunt, nisi quod videtur, panis scilicet, & non Christus: garriunt omnia quæ nos Catholici credimus, meras esse chimeras, dolos & illusiones. Et non obstantibus incredulitate ista, hac perfidia, hisce blasphemiis, omnibusque aliis injuriis, quibus excœcato intellectu, sacrilegi esse perseverant: tam immensa fuit amoris divini bonitas & benignitas, ut hæc omnia præveniens manserit nobiscum; tantaque amoris illius constantia, ut hæc omnia experiendo sufferens, à nobis non recedat.

Christus verbis illis, quæ sola nobis ex Evangelio consideranda supersunt: *Non sicut manducave-* Ioann. 6. v. 59
runt Patres vestri manna & mortui sunt. Infinitam docens differentiam, quam Manna ad divinum habet Sacramentum, non alio actus fuit motivo, quàm quod cœcus ille populus Manna præferebat Pani cœlesti, quem Christus illi promiserat; & Moysen ipsi Christo. Et quando morituros illos dixit, nisi carnem suam comederent, & sanguinem suum biberent: *Nisi manducaveritis carnem Filii* Ibidem v. 54.
hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Non solùm ex plebe, verùm ex Discipulis ipsius multi tergum obvertendo, à Schola ipsius recesserunt, similia & auditui molesta, & fidei impossibilia creditu videri. Ita ut Sacramenti fides, non tantùm nata, verùm etiam in tali contradictionis signo concepta videatur: *In signum, cui contradicetur.* Luc. 2.
Sacramentum enim necdum insti- v. 34.
tutum, jam negabatur; necdum datum persecutionem patiebatur: & promissum tantùm, jam blasphemiis impetebatur. Itaque, Domine, si hoc est modò, & experimenta præsentia præfigurant futura; si homines isti tam sunt cœci, tam ingrati, tamque indigni; exhibitaque illis à te gratia, non eorum tantùm demeritum, verùm etiam capacitatem excedit: desine, desine, novum istud instituere mysterium. Pro salute quippe mundi illud Crucis sufficit: & quando homines sunt tales, ut te dimittant, & derelinquant; quia tu vis stare & esse cum illis, non maneas, ne te derelinquant. Ita fieret, nisi Christi in nos amor tam excellens & constans esset in Sacramento, sicut cum S. Theresia fuit extra Sacramentum.

Durante visionum S. Theresiæ tam dubiâ veritate, idem ipsi apparens Christus, erat ille realiter, & non idem in opinione, quà talis (qualis reverà erat) amabatur, æstimabatur & adorabatur: quà alius putatus [qualis non erat] odio habebatur & despectui, & inju-

injuriis afficiebatur: porrò omnem istum amorem & odium, omnem istam æstimationem & despectum, omnes istas adorationes & injurias Theresia eodem exercebat tempore, cùm una tantùm esset. Quemadmodum enim mundus, cùm constet ex multis, nonnullis Fidelibus, aliis Infidelibus; his Catholicis, illis Hæreticis; his probè Christianis, aliis improbis: hi Christum in Sacramento credunt, alij negant; hi illum adorant, alij blasphemant; hi illum venerantur obsequijs, alij lacessunt injuriis: verùm quemadmodum Jacob Rachelis amore, digerebat displicentias Liæ, multoque magis injurias Labani, & hoc fortis & constantis illius amoris excellentissimum erat argumentum: sic maxima Christi in Sacramento excellentia fuit, injuriis sese exponere & inhonorationibus offendentium, ne amantium deesset communioni, illisque semper adesset.

§. VI.

Verùm enim verò, quonam pacto, offensæ istæ, injuriæ istæ, justo animarum devotarum & piarum dolore compensari possunt, quæ illas haud aliter, immò plùs quàm suas proprias sentiunt & deplorant, eò quod illatæ sint Domino quem plus quàm seipsas amant? hæc fuit illa optimè inventa compensatio, religiosissimusque præsentis solemnitatis scopus, restituere huic Ecclesiæ, furtum sacrilegum commissum in altera; repetitisque menstruè obsequiis, illius diei vindicare injuriam: ut idem Christus pro uno sacrilegio multa recipiat Sacrificia; pro una injuria multas adorationes: & pro uno occulto infidelitatis actu, multas publicas fidei protestationes, novasque illius exaltationes. Magdalena audito, sanctissimum Christi Corpus sublatum de sepulchro, dicebat: *Tulerunt Dominum meum, & nescio ubi posuerunt eum.* Sic lamentanti personatus apparuit Hortulanus, cui illa dixit: *Si tu sustulisti eum, dicito mihi, & ego tollam.* Bene habet, Magdalena. Si conquereris te nescire, ubi Dominum tuum posuerint; edicito nobis etiam, ubinam tu eum inventum sis positura. Sublaturam se tantùm, & non ubi positura eum esset, dixit; ista enim consideratio amoris sui imitatricibus reservata fuit. Dominum in hoc supremo posuerunt Throno, ibi positus & expositus est, ut nostra fides publicè confiteatur & adoret: nostraque prostrata ibidem corda, horrendam & execrandam illam detestentur & compensent injuriam.

Joann. 20. v. 13

Ibidem v. 15.

Omnes materialiter & involuntariè à S. Theresia illatas Christo injurias, ejusdem cor compensabat, idemque omnia hujus sanctæ Congregationis corda imitantur: quæ tam devota & prudens super pectus pixidem; & ad hujus pedem, S, & clavum gestando, perpetuam sese offensi illius & adorati Domini ancillam protestatur. Videtur Dominus idem, de hisce cordibus propheticè locutus, quando Theresiæ dixit, quod nunc referam. Superiores sui mandabant Sanctæ, ut in Conventu de Incarnatione Avilæ Priorissam ageret, quod illa ex humilitate recusabat. Eodem tempore Theresia familiarissimè agens cum Christo, quam nescio gratiam pro suo fratre postulabat; Christo verò expeditionem suspendente, tali usa fuit confidentiâ Theresia, ut præsumeret amore se expostulare de hac, quasi negligentia; quàm suæ comparando diligentiæ & sedulitati, sic eum est affata: Certè, Domine, si tibi foret frater, pro quo à me quippiam peteres, sine mora hoc præstarem, si possem. Nunquid, Theresia, regerit Christus, Religiosarum de Incarnatione corda, mei sunt fratres, tuumque petunt adventum, quia tuâ indigent præsentiâ, & tu venire recusas? sic Christus arguendo querelam reddit querelæ: eâque insinuavit, quod illa in domo conformitas & confraternitas esset cordium, in qua etiam ille frater esset. Et si corda Religiosorum de Incarnatione Avilæ, Christus suos vocat fratres, quantò justiore ratione idem nos nomen tribuere possumus Virginibus Religiosis de Incarnatione, Ulyssipone ob venerationem Sacramenti, illiusq; sacræ custodiæ, cujus ipsæ sunt sacraria perpetua! postquam jam resurrexerat Christus, mandavit idipsum Mariis suis annunciare Apostolis, hisce verbis: *Ite nunciate fratribus meis.* Fratribus, Domine? quali ex cognatione? amicos te illos, & non servos appellaturum dixisti, quia tua illis arcana revelâsses: sed quare fratres? si nunquam eos hoc titulo decorâsti, quare id modò facis? Præclarè Sanctus Chrysostomus. *Vester ego frater esse volui: ego communicavi carnem propter vos, & sanguinem; & per quæ vobis conjunctus, ea rursus vobis exhibui.* Christus in die Resurrectionis Apostolos vocat fratres, quia in ultima cœna, ultimâ ipsis vice adfuit, quando se illis in Sacramento dedit, & mediante Communione, carnis sanguinisque agnationem fraternitatemque contraxerunt. Ut vera sit fraternitas reciprocam eam esse oportet. Illudque

Matth. 28. v. 10.

S. Chry.

ludque Christus in Incarnatione & Sacramento, Assertore Chrysostomo, fecit: per Incarnationem nostram assumendo carnem, nostrumque sanguinem factus est noster frater: & per Sacramentum eandem nobis dando carnem & sanguinem nos suos fratres effecit: *Frater vester esse volui.* Ecce fraternitatem! *Communicavi propter vos carnem & sanguinem*! Ecce Incarnationem! *Per quæ vobis coniunctus, earursus vobis exhibui*: Ecce Sacramentum!

Verùm, tam religiosâ humilitate imbuta sunt illa corda, Christi Fratres, ut, cùm Fratrum nomine gloriari possent, mancipia se vocent & profiteantur, titulos agnationis commutando cum symbolis servitutis, cum, S, & Clavo, super pectus. Christus visibiliter se desponsando S. Theresiæ, arrhabonis loco, & pro amoris sui tessera clavum aliquem suæ crucis ipsi tradidit. Ergone, Domine, Theresiam ad supremam sponsæ tuæ dignitatem elevaturus, clavum, qui est signum, seu ferreum servitutis vinculum tradis? Ita. Quamvis enim Theresia desponsatione sublimissimam intimamque dari possibilem cum Christo contraheret cognationem; noverat nihilominus Christus, ex animæ suæ, uti & omnium fideliter se amantium & venerantium animarum excellentiis, quod ipsa dignitas, quâ eas evehit in Sponsas, illis captivitatem inducat charactere ancillarum impresso. Iste denique Incarnationis est Spiritus. In die Incarnationis, quando Angelus, futuram Dei Matrem gratiâ plenam nunciavit, Maria respondit: *Ecce ancilla Domini*: offerebatur illi dignitas Matris, & sumpsit sibi nomen Ancillæ: quia verò digniorem se æstimabat Ancillam, quàm Matrem, servitutis charactere, dignitatis decoravit coronam. *Luc. 1. v. 38.*

Eja Domine Jesu Christe, cùm nonnullos in harum ancillarum cordibus inveneris spiritus tam similes illi eorundem purissimorum viscerum, de quibus eandem ipsam carnem, eundemque assumpsisti sanguinem, quibus animas nostras, altissimum Incarnationis mysterium, cum illo Divinissimi Sacramenti conjungendo, pascis; ut immenso hoc amore nostra accendatur Charitas, infinitoque pignoris hujus pretio Spes nostra confirmetur; Fidei tuæ mysterio, vivam ferventium Catholicorum Fidem adauge, mortuam

indevotorum & tepidorum resuscita; ejusdemque Fidei, perfidiæ, obstinationisque Hæreticæ cognitionem omnibus infunde, ut omnes in te credant, te confiteantur, te venerentur & adorent; prout nos per tuam gratiam credimus, confitemur, & ante supremæ Majestatis tuæ Thronum prostrati, profundissimâ reverentiâ te adoramus. Et cùm generosa hæc corda tam sint heroica, ut amore tui parietibus hisce inclusa, ad Fidei tuæ defensionem, injuriarum tuarum ultionem prodeant in campum, ex iisque multiplicatas adeò nomini tuo glorias acquirere nôrint in terra: Eadem considerent corda [cùm ego hoc declarare non possim] quàm condigna præmia Divina tua liberalitas & munificentia huic excellentiæ præparaverit in cœlo.

INDEX

INDEX
Locorum Sacræ Scripturæ.

Primus Numerus significat Caput. Secundus Vers. Tertius Paginam.

Ex Libro Genesis.

33. Tu-

Evagi

3. Dele

Ex Lib. Proverbiorum.

Ex Ecclesiaste.

Ex D. Marco.

16. Ut

Ex D. Joanne.

22. 23.

Ex Lib. Actorum.

15. Chri-

INDEX RERUM NOTABILIUM.

Numerus designat Paginam.

A.

ab

B.

C.

Hiero-

H.

I.

L.

M.

Ejuſ.

S.

Ira

FINIS.

SYLLABUS ERRATORUM.

Pag.	Col.	Lin.	Dele.	Lege
2.	1.	24.	exercenda	ad exercenda
15.	1.	1.	requiro considerationem	
27.	2.	6.	filiis	filii
27.	2.	6.	matre	mater
45.	2.	14.	istas	istos
58.	1.	19.	magnati	magnates
61.	2.	21.	evedant	evadant
61.	2.	25.	medestior	modestior
61.	2.	28.	apparuit,	apparuit ?
64.	1.	1.	Adamum inter	Adamum, Inter
64.	1.	6.	Efestiam	Ephestion
68.	1.	1.	sufficiam?	sufficiam,
70.	2.	4.	industrior	injustior
71.	2.	19.	desideras)enim	desideras. Enim
72.	1.	35.	meliorem?	meliorem:
96.	1.	20.	obstinatorum	obstinatis
96.	2.	4.	sententia ut	sententia,
98.	1.	31.	igitur	inter
105.	1.	9.	veritatis	veritas
108.	1.	8.	instruere	
122.	2.	18.	fumilia	familia
125.	2.	17.	confitendo	confido
127.	1.	30.	resistit	astitit
127.	2.	5.	demetiuntur	dimetiuntur
133.	1.	5.	erant	erat
140.	1.	2.	sententientes	sentientes
156.	1.	35.	non,	
159.	2.	1.	verò Christum.	verò loco Christum
159.	2.	21.	nubes	ad nubes
160.	1.	11.	agitur	angitur
161.	2.	28.	Roma	Ramatha
166.	2.	29.	ænimæ	animæ
168.	1.	30.	qui unà	quia unà
170.	2.	28.	occidunt	. Occidunt
180.	1.	28.	naulreus	nauclerus
189.	1.	14.	variis	varii
189.	1.	16.	quomodocunq;	quocunq;
102.	2.	35.	Quia	Qua
203.	2.	2.	hoc serpentes	hac serpentis
218.	1.	1	tum	tam
229.	2.	20.	præmere	premere
231.	1.	17.	textum: *addatur.*	tres tantùm supererant dies:
235.	2.	18.	offendisse?	offendisse!
257.	1.	8.	sensumque	sensuumque
259.	2.	13.	hoc	hoc modo
261:	2.	11.	adhibeatur	adhibeatur remedium
264.	2.	2.	cumulavit	commutavit
266.	2.	36.	præficerentur.	præficerentur?
272.	2.	8.	est Auditor:	est. Auditor
283.	1.	25.	invalescit	incalescit
283.	2.	20.	distantiâ dissolvere	distantia cum dissolvere
289.	1.	18.	qui isti	quia isti
298.	1.	5.	audiens	audienti
303.	2.	18	tria	ad tria
315.	1.	19.	aquæ	æquè
323.	1.	28.	infundendo	infundenda
324.	1.	13.	cumque	eumque
335.	2.	26.	dispensavit	desponsavit
340.	1.	14.	præselti	præsciti
342.	1.	10.	eædemque	eidemque
346.	2.	11.	parata?	parata.
347.	1.	29.	potest ?	potest :
358.	1.	12.	jam habeat	jam non habebat.
36[illegible].	1.	17.	oblivisceris.	oblivisceris?
369.	1.	31.	solet, quid	solet. Quid
375.	2.	16.	estne	esne
375.	2.	34.	illo	illi
412.	1.	24.	amore se	amorosè
412.	2.	5.	religiolorum	religiosarum

